

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Γ. ΣΑΡΗ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΕΝ ΤΩ ΠΡΟΤΥΠΩ ΒΑΡΒΑΚΕΙΩ ΛΥΚΕΙΩ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ
ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ
ΤΗΣ Α' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΤΕΤΡΑΤΑΞΙΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΥ ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΔΟΞΙΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ
ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΜΕΤ' ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΩΝ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ Α'. (β' ἔγκρισως)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ

46 — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ (ΜΕΓΑΡΟΝ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ) — 46

1928

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Γ. ΣΑΡΗ

ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΕΝ ΤΩ ΠΡΟΤΥΠΩ ΒΑΡΒΑΚΕΙΩ ΛΥΚΕΙΩ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ
ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ

ΤΗΣ Α' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΤΕΤΡΑΤΑΞΙΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΥ ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΛΟΙΠΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ
ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΜΕΤ' ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΩΝ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ Α'. (Β' ἔγκρι σέως)

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΥΚΟΥΤΡΗΣ
142424 / 2015

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ

46 — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ (ΜΕΓΑΡΟΝ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ) — 46

1928

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφὴν τοῦ συλλογέως.

Ἰ. Αἰγυπτιακῶν

Σημειώσεις διὰ τοὺς διδάσκοντας. Τὰ τεμάχια παρατίθενται τεταγμένα κατὰ λογοτεχνικὰ εἶδη. Ὁ διδάσκων ὅμως ἄς ἔχη ὑπ' ὄψιν ὅτι δὲν ἔχει καμμίαν ὑποχρέωσιν ν' ἀκολουθῆ τὴν σειρὰν τοῦ βιβλίου, ἀλλὰ δύναται νὰ ἐκλέγῃ ἐκάστοτε ὅποιονδήποτε τεμάχιον κρίνει αὐτὸς προσφορώτερον διὰ τοὺς μαθητάς, ἀναλόγως πρὸς τὰς γλωσσικὰς δυνάμεις αὐτῶν, τὴν πρόοδον τῶν ἄλλων μαθημάτων, ἰδίᾳ τῆς ἱστορίας, καὶ τὰς ἐκάστοτε παρουσιαζομένας διὰ τὴν διδασκαλίαν ἀφορμάς.

Σημειώσεις διὰ τοὺς μαθητάς. Ὅπου ὑπάρχει ἀσπερίσκος, ζήτηι τὴν ἐξήγησιν τῆς λέξεως ἢ τοῦ πράγματος ἐν τέλει, εἰς τὸ **Παράρτημα Β'** τοῦ βιβλίου (σελὶς 221 κέ.).

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΚΤΑ

Α'. ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ.

1. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ.

Α'. ΣΧΕΤΙΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑΝ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑΝ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΝ

Ο Ὀρφεύς καὶ αἱ Σειρήνες.

Σπ. Βασιλειάδου.

Εἰσαγωγή : Διηγείται ὁ Ῥέννος, εἰς ἐκ τῶν Ἀργοναυτῶν, πρὸς τὸν ἀδελφόν του Πυγμαλῶνα καὶ τὴν σύζυγον αὐτοῦ Γαλάτειαν.

Ῥέννος.—Αἱ Σειρήνες ἦσαν θυγατέρες τῆς Μελπομένης καὶ τοῦ Ἀχελφού. Παίζουσαι ἐν Σικελίᾳ ποτὲ μετὰ τῆς Περσεφόνης, ἀφῆκαν αὐτὴν δειλῶς ν' ἄρπασθῆ ὑπὸ τοῦ Πλούτωνος, ἡ δὲ Δήμητρα, ὀργισθεῖσα, μετεμόρφωσεν αὐτὰς εἰς τέρατα, τηρηθείσης μόνης τῆς παρθενικῆς αὐτῶν μορφῆς. Παρὰ τὰ τυρρηνικὰ παράλια τῆς Ἰταλίας Ἀνθέμουσα ἐλέγετο ἡ χαριεστάτη νῆσος, ὅπου κατόκησαν. Ἦσαν δὲ τρεῖς. Ἡ Παρθενόπη ἐκισθάριζεν, ἡ Λευκωσία ἠύλει, ἡ δὲ Δίγεια ἐμελῶδει· τοιαύτη δὲ ἀπετελεῖτο συναυλία καὶ μουσική, ὥστε οὐδεὶς τῶν ἀνθρώπων φθάνων ἐκεῖ ἠδύνατο ν' ἀντιστῆ πρὸς τὰ γόητρα τῆς μολπῆς των καὶ νὰ μὴ λησμονήσῃ πατρίδα, φίλους, γονεῖς, ἐκεῖ παρ' αὐταῖς κεχηγνῶς, καταλείπων τὸ πλοῖον αὐτοῦ εἰς τοὺς σκοπέλους καὶ τὴν ζωὴν του εἰς πάντα θάνατον.

Ἦλθομεν ἐκεῖ. Εἶδομεν μακρόθεν τὸ κάλλος αὐτῶν τὸ ἀμύθητον, εἶδομεν κατακεκαλυμμένην τὴν νῆσον ἀπὸ λευκὰ ὄσπ' ἀνθρώπων· λεπτὴ εὐώδης αὖρα ἔφερε μέχρις ἡμῶν τῆς οὐρανόθεν μουσικῆς των τοὺς πρώτους μελιχροὺς τόνους. Αἱ χεῖρες ἠτόνησαν, αἱ κῶπαι ἐπλησσαν τὴν γαληνιώσαν θάλασσαν ὡς λιπόθυμοι, εἶτα

δ' ἠγέρθημεν ἅπαντες ἔνθεοι, προσορῶντες τὰς Σειρήνας· καὶ πρῶ-
τος ὁ νεαρὸς Βούτος, ἑταῖρος ἡμῶν, ἐμμανῆς ἀπὸ τοῦ μέλους των
ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν, πλέων πρὸς αὐτάς. Οὐδεὶς παρεκώλυ-
σεν αὐτόν· ἀλλ' ἀνελάδομεν τὰς κώπας ἐν μέθῃ μαγικῇ καὶ ἡ
Ἄργῶ ἐφέρετο πετῶσα πρὸς τὴν ἄρρητον ἄρμονίαν τῶν Σειρήνων.
Τὸ πᾶν ἐλησμονήθη, τὸ πᾶν ἀπώλετο. Τίς ὁ μέλλων θάνατος ἀπέ-
ναντι τοῦ ἀκούομένου μέλους; Ἄς ἀπεθνήσκομεν!

Αἴφνης ἀπὸ τῆς πύρας τῆς Ἀργοῦς τότε ἠκούσθη ἄλλη μολ-
πή, ἄλλη μελωδία, ἄλλος τόνος οὐράνιος. Ἦτο ὁ Ὀρφεύς. Ὅποιοι
μέλος ἀπὸ τὰ χεῖλη του, ὅποιοι τόνοι ἀπὸ τῆς λύρας του, ὅποια
ἄρμονία ἦτο ἐκείνη, φίλοι μου! Ἡ ἀναδυομένη ἀπὸ τοῦ κύματος
Ἀφροδίτη καὶ εἰς τὰ ὄμματα θνητοῦ θὰ ἦτο ὀλιγώτερον ὠραία,
ὀλιγώτερον γοητικὴ καὶ ἔνθεος τῆς μουσικῆς ἐκείνης. Μικρὸν καὶ
αἱ κώπαι πάλιν ἔστησαν. Οἱ Ἀργοναῦται ἐστράφησαν πρὸς τὸν
Ὀρφέα, ὁ Ὀρφεύς ὡς θεὸς ἠγωνίζετο πρὸς τὰς Σειρήνας. Εἰς τὴν
μεγίστην ἀνάτασιν τῆς φωνῆς τοῦ ἀθανάτου μελωδοῦ ἡ Ἄργῶ
ὠμίλησεν, αἱ δὲ Σειρήνες νικηθεῖσαι ἔπεσαν εἰς τὸ κύμα καὶ
ἀπέλιπιδες ἐπνίγησαν. Ἐσώθημεν.

Γαλάτεια.—Ἄλλ' ὅποιοι λοιπὸν ἄσμα θεσπέσιον ἀνεφώνη-
σεν ὁ Ὀρφεύς; ὦ, ἐὰν ἤκουον τὸ ἄσμα του!

Ῥέννος.—Ἡ μνήμη μου διέσωσε, Γαλάτεια, τὰ ἔπη του,
ἀλλὰ τὸ μέλος του ποῖα ἀηδόνας γλῶσσαι θὰ ἐτόλμα ν' ἀπεριμεῖτο
ποτέ;

Γαλάτεια.—ὦ, ἄς ἀκούσωμεν, Ῥέννε, τὰ ἔπη καὶν!

Ῥέννος.—Ἴδοὺ αὐτά:

Παοῖλλον ἡμέραι καὶ χρόνοι μεγάλοι,
εἰς βράτους ἐπνίγη τὸ εὐβοῦν κλῆμα,
ἡ κόμη γονέων σεπτῶν ἔλευκάνθη,
καὶ μείρακες ἤδη τὰ βρέφη θὰ εἶναι,
ἄφ' ὅτου τῆς ξένης ἡ ἄλμη μᾶς ζῆ.

Ὁ ναύτης μὲ μόχθους ἰθύνων τὸ σκάφος
ἐν μέσῳ λαιλάπων, κί' ἐν μέσῳ θηρίων
ὁ πλάνης περῶν τῶν ἐρήμων τὰ πλάτη,
πρὸς τ' ἄστρα τὸ βλέμμα ποσάκις ἐγείρει
ποθῶν νὰ εἰκάσῃ τὴν πάτριον γῆν! . .

Ἐκεῖ εἰς ἑκάστου καλύβην πατρῶν,
 ἔκεῖ εἰς ἑστίας φαιδρῶν λαμπηδόνα,
 ἢ ὅπου τὸ κῦμα ἔκπνέει, τὴν δειλὴν
 συνέρχεται ὄλος ὁ οἶκος εὐχέτης
 καὶ κλαίει ἀπόντας γονεῖς, ἀδελφούς.

Ἄ, τίς ἑορτὴ καὶ φιλήματα ποῖα,
 ὅπότεν τὸ φίλτατον ἔδαφος φθάσης,
 ἔκεῖ ὅπου πρῶτον τὸν ἥλιον εἶδες
 καὶ φθίνει τὸ στήθος πιστῆς σου συνεύνου
 κι' ὑγραίνεται τ' ὄμμα μητρὸς γηραιᾶς!

1872.

Ἡ καταδίκη τῶν ἐν Ἀργινοῦσαις στρατηγῶν.

Σπυρ. Λάμπρου.

Ἡ ἐν Ἀργινοῦσαις νίκη ὑπῆρξε μία τῶν ἐπιφανεστάτων διὰ τοὺς Ἀθηναίους. Ἀλλὰ δυστυχῶς, ἀντὶ νὰ δοξάσῃ τὴν πόλιν, κατήσχυεν αὐτήν, οἱ δὲ νικηφόροι στρατηγοί, ἀντὶ νὰ στεφανωθῶσιν ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν εὐγνωμονούντων, ἔπιον τὸ κώνειον τῆς ἀχαριστίας.

Ἔθος ἱερὸν ὑπῆρχε παρὰ τοῖς Ἕλλησι νὰ μὴ μένωσιν ἄταφα τὰ πτώματα τῶν νεκρῶν. Ἡ περὶ τῶν ἀποικομένων θρησκευτικὴ αὕτη φροντίς ἦτο πολὺ ἐπιβλητικωτέρα ὅταν οἱ θανόντες εἶχον πέσει μαχόμενοι ὑπὲρ πατρίδος. Πρῶτον ἔργον τῶν πολεμησάντων ὑπῆρχε μετὰ τὴν μάχην νὰ τύχωσι σπονδῶν πρὸς ἐνταφιασμὸν τῶν νεκρῶν. Ὁ Νικίας, χάριν δύο μόνον νεκρῶν, διαλαθόντων κατὰ τὴν συναγωγὴν τῶν πεσόντων ἐν τῇ εἰς τὴν Κορινθίαν ἀποβάσει αὐτοῦ¹, ἐννοήσας ὅτι ἔλειπον, ἐσταμάτησε κατὰ τὸν πλοῦν τὸν νικηφόρον αὐτοῦ στόλον. Ὅτε δὲ οἱ ἐν Δηλίῳ νικήσαντες Βοιωτοὶ ἐπὶ δεκαεπτὰ ἡμέρας δὲν ἀπέδιδον εἰς τοὺς Ἀθηναίους τοὺς νεκροὺς αὐτῶν, ἔξαρτῶντες τὴν ἀπόδοσιν ἀπὸ τοῦ ὄρου τῆς ἐκκενώσεως τοῦ Δηλίου, ἢ πράξις αὐτῶν κατεκρίθη ὡς ἀσέβεια.

(1) τῇ γενομένῃ εὐθύς μετὰ τὴν σύλληψιν καὶ τὴν εἰς Ἀθήνας μεταφορὰν τῶν ἐν Σφακτηρίᾳ Σπαρτιατῶν (425).

Μετὰ τοιαύτης εὐλαβείας προσκειμένων τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν ταφὴν τῶν νεκρῶν, ὀδυνηρὰν συναίσθησιν ἐνεποίησεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἡ εἶδησις ὅτι τοὺς νεκροὺς καὶ τοὺς ναυαγοὺς τῆς λαμπρᾶς ἐν Ἀργινοῦσαις νίκης δὲν ἐκάλυψε κατὰ τὰ νενομισμένα ἡ γῆ, ἀλλ' ὅτι ἀφέθησαν ἔρμαιον τῆς θαλάσσης.

Τίς ἦτο ὁ ἔνοχος τῆς ἀνιέρου ταύτης ἀκηδίας; Οἱ στρατηγοὶ ἦσαν ἀληθῶς ὑπεύθυνοι ἐπὶ τῇ περισυναγωγῇ τῶν νεκρῶν. Ἄλλ' οἱ στρατηγοὶ δὲν παρημέλησαν τοῦ ἐπιβεβλημένου αὐτοῖς καθήκοντος. Ἀπ' ἐναντίας δὲ μετὰ τὸ τέλος τῆς μάχης οἱ στρατηγοὶ διετάξαν δύο τῶν τριηράρχων, τὸν Θρασύβουλον καὶ τὸν Θηραμένην, νὰ σώσωσι τοὺς ναυαγοὺς καὶ περισυναγάγωσι τοὺς νεκροὺς. Ἀλλὰ σφοδρὸς ἀνεμος ἐγείρων τρικυμίαν διεκώλυσεν αὐτούς· ὅτε δ' ἐκόπασεν, οὐδεὶς πλέον ἠδύνατο νὰ γίνῃ λόγος περὶ ἐκτελέσεως τῆς ὑπὸ τῶν στρατηγῶν δοθείσης διαταγῆς.

Καὶ ὅμως οἱ στρατηγοί, πλὴν τοῦ Κόνωνος, ὅστις δὲν συνεπολέμησε κατὰ τὴν ἐν Ἀργινοῦσαις ναυμαχίαν, παύονται ὑπὸ τῶν ἐν τῇ πόλει Ἀθηναίων καὶ καλοῦνται εἰς τὰς Ἀθήνας. Δύο αὐτῶν, ὁ Πρωτόμαχος καὶ ὁ Ἀντιγένης, δὲν ἐπανήλθον, κατὰ δὲ τῶν ἐπιστρεψάντων ἕξ στρέφεται ἡ ὀργὴ τοῦ δήμου, ἐρεθιζομένου ὑπὸ τοῦ φιλάρχου Θηραμένου, ὅστις, ἂν ὑπῆρξε πταῖσμα ἐν τῇ μὴ ἀναιρέσει τῶν ναυαγῶν καὶ τῶν νεκρῶν, ἦτο ὁ μάλιστα ἔνοχος, καὶ ὑπὸ δημαγωγῶν, οἷοι ὁ Ἀρχέδαμος, ὁ Κλεοφῶν, ὁ Κλειγένης. Οἱ στρατηγοί, ἐλθόντες εἰς τὰς Ἀθήνας, συλλαμβάνονται καὶ φυλακίζονται.

Ἡ ἀπολογία αὐτῶν ἐνώπιον τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου φαίνεται πείθουσα τὰ πλήθη. Ἄλλ' οἱ κατὰ τῶν στρατηγῶν ἐνεργοῦντες ἐπιτυχάνουσι τὴν ἀναβολὴν τῆς ἀποφάσεως εἰς ἄλλην ἐκκλησίαν, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἦτο ἤδη ἄργά. Ἀλλὰ κατὰ τὴν πρό τῆς συγκλήσεως τῆς δευτέρας ἐκκλησίας ἐπελθοῦσαν οἰκογενειακὴν ἑορτὴν τῶν Ἀπατουρίων*, ἐν ἣ, ἀναζωπυρουμένων τῶν συγγενικῶν αἰσθημάτων, ἐγίνετο ζωηροτέρα καὶ ἡ τῶν θανόντων οἰκειῶν μνήμη καὶ ἐπιφανέστεραι καθίσταντο αἱ ἐνδείξεις τοῦ πένθους, οἱ περὶ τὸν Θηραμένην παρεσκεύασαν πολλοὺς ἀνθρώπους φοροῦντας ἱμάτια μέλανα καὶ ἐν χρῶ κεκαρμένους, ὡς συνεθίζον οἱ πενθοῦντες. Ἡ θέα τῶν οὕτω παρουσιαζομένων ὡς τεθλιμμένων συγγενῶν τῶν ἀτάφων θυμάτων τῆς ναυμαχίας παρῴξυνε τοὺς Ἀθηναίους. Οὕτως, ὅτε καὶ πάλιν συνεκρτήθη ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου,

τὸ πλῆθος ἦτο ὠργισμένον, καὶ ἡ θέσις τῶν στρατηγῶν εἶχε μεταβληθῆ.

Εὐθύς ὡς συνῆλθεν ὁ λαὸς εἰς ἐκκλησίαν, ἐξ ἧς ἔλειπον οἱ ἄριστοι τῶν πολιτῶν, ἀπόντες ἐν τῷ στόλῳ, εἰσῆχθη ὑπὸ τῆς βουλῆς πρότασις τοῦ Καλλιξένου, καθ' ἣν ἡ μὲν κατηγορία καὶ ἡ ἀπολογία ἐκηρύσσοντο περατωθεῖσαι ἐν τῇ προηγηθείσῃ ἐκκλησίᾳ, ἐκαλοῦντο δὲ νῦν οἱ Ἀθηναῖοι νὰ ψηφίσωσι κατὰ φυλάς, εἰς δύο δι' ἐκάστην τούτων ὑδρίας, ἂν ἐθεώρουν ἀδικήσαντας τοὺς στρατηγούς. Καταψηφίζομενοι, ἔμελλον νὰ θανατωθῶσι, δημοσιόμηνες τῆς περιουσίας αὐτῶν. Εἰς μάτην ἀντέστησαν ὁ συγγενῆς τοῦ Περικλέους Εὐρυπτόλεμος καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν πολιτῶν, ἐλέγχοντες τὸ παράνομον τοῦ προβουλευμάτος. Τὸ πλῆθος ἐβόα καὶ ἠπέλκει, ἐξερεθισθὲν καὶ ὑπὸ τινος, διατεινομένου ὅτι ἦτο ἐκ τῶν ναυαγῶν, σωθεὶς ἐπὶ βυτίου ἀλφίτων, καὶ ὅτι εἶχεν ἀκούσει τῆς κραυγῆς τῶν ἀπολλυμένων παρακαλούντων αὐτόν, ἂν σωθῆ, ν' ἀναγγελῆ εἰς τὴν πόλιν ὅτι οἱ στρατηγοὶ ἀφῆκαν ν' ἀπολεσθῶσι τοὺς ἀνδραγαθήσαντας ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Καὶ αὐτοὶ οἱ πρυτάνεις, φοβηθέντες, ἐδέχθησαν νὰ προβάλωσιν εἰς ψήφισιν τὴν πρότασιν τοῦ Καλλιξένου. Μόνον εἰς τῶν πρυτάνεων δὲν συγκατένευσε, λέγων ὅτι θεωρεῖ πρέπον νὰ ποιήσῃ πάντα κατὰ νόμον. Ὁ μονοψηφήσας ἦτο Σωκράτης, ὁ υἱὸς τοῦ Σωφρονίσκου. Καὶ πάλιν ἔλαβε τὸν λόγον ὁ Εὐρυπτόλεμος, ὑπομιμνήσκων σὺν τοῖς ἄλλοις, ὅτι κατὰ τοὺς νόμους τῆς πολιτείας ἡ ἀπόφασις ἔπρεπε νὰ γίνῃ χωριστὰ δι' ἕνα ἕκαστον τῶν στρατηγῶν. Ἄλλ' ἡ πρότασις αὐτοῦ ἀπορρίπτεται καὶ ἡ γνώμη τοῦ Καλλιξένου γίνεται δεκτὴ. Οἱ ἔξ στρατηγοὶ καταψηφίζονται καὶ πίνουσι τὸ κώνειον ἅπαντες κατὰ τὸν Ὀκτώδριον τοῦ 406 π. Χ., οὐδ' αὐτοῦ τοῦ Διομέδοντος ἐξαιρουμένου, ὅστις εὐθύς μετὰ τὴν μάχην εἶχε προτείνει νὰ σπεύσῃ ἅπας ὁ στόλος πρὸς διάσωσιν τῶν ναυαγῶν.

Ἀπὸ τοῦ στόματος τῶν μαρτύρων οὐδεμία ἠκούσθη μεμψιμοιρία κατὰ τοῦ ἀδίκου λαοῦ τῶν Ἀθηναίων, ὅστις παρέδιδεν αὐτοὺς εἰς τοὺς δημίους, ἀντὶ νὰ κοσμήτῃ διὰ τῶν προσηκόντων στεφάνων. Μόνος ὁ Διομέδων ἀνέψξεν, ἀγόμενος ἐπὶ τὸν θάνατον, τὰ χεῖλη, ἀλλ' ἕνα προσέφη εὐχὰς ὑπὲρ τῆς πόλεως καὶ συστήσῃ εἰς τοὺς συμπολίτας ν' ἀποδώσωσιν εἰς τοὺς θεοὺς τὰς θυσίας, ὡς οἱ στρατηγοὶ εἶχον τάξει αὐτοῖς πρὸ τῆς μάχης.

Μετ' ὀλίγα ἔτη, ἐν μέσῳ τῶν μεταμεληθέντων αὐτοῦ συμπολι-
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

τῶν περιφρονούμενος καὶ μισούμενος κατέστρεφεν ὁ Καλλιξενος ἐκουσίως τὸν βίον δι' ἀσιτίας. Ἄλλ' ἢ μετάνοια τῶν Ἀθηναίων δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ ἐπανορθώσῃ τὴν ἀπώλειαν, ἣν ὑπέστη ἡ πόλις, παραδοῦσα εἰς θάνατον τοὺς ἐν Ἀργινοῦσαις νικητάς.

1886.

Ὁ υἱὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ἀλεξάνδρος Παπαδοπούλου.

Τὸ σχέδιον τοῦ Κασσάνδρου, — τὸ σχέδιον ἔλων τῶν φιλοδόξων, — ἦτο τὰ πάντα νὰ καταπατήσῃ διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ στέμμα.

Τώρα ἡ Ὀλυμπιάς δὲν ὑπῆρχε πλέον, διὰ νὰ ταράττῃ μὲ τὸ μέγα ὄνομά της, μὲ τὴν ἀνήσυχον φιλοδοξίαν της καὶ μὲ τὴν ἄγρυπνον ἐκδίκησίν της, τὰ ὄνειρα τῶν ἀρχομανῶν διαδόχων. Ἄ... Ἐκεῖνη ἐξηφανίσθη, καὶ ὁ Κάσσανδρος μειδιᾷ ἐνδομύχως, διότι εὐχεται ἔλοι μὲ τὴν ἰδίαν εὐκολίαν νὰ ἐκλείψουν.

Ἀλλὰ τὸ παιδίον, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὁ μικρὸς Ἀλέξανδρος, ὁ υἱὸς τῆς Ῥωξάνης, ἂν καὶ ἀνετρέφετο ἀμαθῆς, παρημελημένος, ἐγκάθειρτος, ἦτο ὅμως τὸ λατρευτὸν εἶδωλον τῆς Μακεδονίας, καὶ ὁ Κασσανδρος ἀνησύχει.

— Μία νέα ἐκδοσις Ἀρριδαίου*, ἔλεγε γελῶν ὁ Γλαυκίας, πιστὸς τοῦ Κασσάνδρου φίλος. Ἄφες το νὰ ζήσῃ ἂν ἡ Μακεδονία ἀγαπᾷ τὸ τέκνον τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὸ ἀγαπᾷ διότι ὄνειροπολεῖ ν' ἀνεύρῃ εἰς αὐτὸ σταγόνας ἐκ τοῦ πολυτίμου ἐκείνου αἵματος. Ὅταν δὲν τὰς ἀνεύρῃ, ὅπως δὲν τὰς ἀνεῦρεν εἰς τὰς φλέδας τοῦ Ἀρριδαίου, ὁ Ἀλέξανδρος θὰ παύσῃ νὰ εἶναι τὸ εἶδωλον τῆς χώρας.

— Ἡμπορῶ ἄρά γε ἀόρατος νὰ τὸν ἴδω;

— Ἡμπορεῖς. Ἀφοῦ διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον ἤλθες. Αὐτὴ ἐδῶ ἡ θέσις εἶναι κατάλληλος· δύνασαι ἀόρατος νὰ ἴδῃς καὶ τὴν μητέρα καὶ τὸ παιδίον.

Ὁ Κάσσανδρος ἐπλησίασε καὶ εἶδε τὸ δωμάτιον τῆς ἐγκαθειρτοῦ, τὸ ὅποσον οὐδέποτε ὁ ζωογόνος ἥλιος ἐφώτιζε, καὶ εἶδε τὸ ὄρατον σκιατραφῆς πρόσωπον τῆς Ῥωξάνης νὰ λάμπῃ. Ποῦ τὴν εὗρισκε τὴν λάμπην;

Πλησίον της καὶ κρατῶν ἐλαφρὰ τὴν ἐσθητά της, κάθηται ὁ μικρὸς Ἀλέξανδρος. Ὁ ἴδιος ὁ Ἀλέξανδρος, θὰ ἔλεγες, μὲ τὸ ἀέ-

τειον βλέμμα και τήν υπερήφανον κατατομήν. Ἡ λάμψις τῶν βλεμμάτων τῆς Ῥωξάνης μεταδίδεται εἰς τοὺς ὠραίους τοῦ παιδίου ὀφθαλμούς.

Ἡ χήρα τοῦ Ἀλεξάνδρου ὀμιλεῖ περὶ τοῦ συζύγου τῆς· και δσάκις περὶ αὐτοῦ ὀμιλεῖ, και βασάνους και σκότη και περιορισμοὺς και τὰ πάντα λησμονεῖ.

— Παιδί μου, σὲ λατρεύω, ἀλλὰ και σὲ σέβομαι· εἰς τὰς φλέδας σου ῥέει τὸ εὐγενέστερον ἑλληνικὸν αἷμα. Ὁ πατήρ σου, ἀπόγονος τῶν Ἡρακλειδῶν, μεγάλων προγόνων γίγας ἀπόγονος, δὲν ὑπάρχει πλέον διὰ τὰ σου δῶση διδασκάλους ὡς τὸν Ἀριστοτέλην. Καὶ μένεις, ὦ παρακαταθήκη πολυτίμη, εἰς τὰς ἰδικὰς μου χεῖρας, διὰ τὰ πλασθῆς ἄξιος υἱός του... Τέκνον μου! ἐγὼ ἐκ τῆς ἱστορίας γνωρίζω μίαν μόνην σελίδα, και τήν παρηκολούθησα αὐτόπτις τήν σελίδα αὐτήν, τήν ὠραιότεραν ἐξ ὅσων ποτὲ ἀνεγραψαν αἱ ὀλόλαιμφοι τῆς ἱστορίας δέλτοι. Εἶναι ἡ βασιλεία τοῦ πατρός σου, οἱ πόλεμοι του, αἱ κατακτήσεις του, ἡ παντοκρατορία του, ὁ ἥρωισμός του...» Καὶ διηγεῖτο μὲ λάμποντα ὄμματα, τὰς σελίδας τῆς ἱστορίας τοῦ Ἀλεξάνδρου, τοῦ Ἀλεξάνδρου τῆς.

Και τὸ παιδίον τὸ σκιατραφὲς ἐζωογονεῖτο ἀπὸ τὰς εὐεργετικὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου πατρός του.

— Ἀπὸ τήν φιλοσοφίαν τίποτε δὲν γνωρίζω· τήν θεωρίαν τήν ἐδίδαξεν εἰς τὸν πατέρα σου ὁ Σταγειρίτης Ἀριστοτέλης, τὸν ὅποιον πολὺ ὁ Ἀλέξανδρος ἐθαύμαζε και πρὸς τὸν ὅποιον πολὺ ἠύγνωμόνει. Ἀλλὰ τήν φιλοσοφίαν ἐφηρμοσμένην, θὰ τήν εὕρης εἰς ὅσα ἔχω τὰ σου διηγηθῶ ἀπὸ τὸν βίον τοῦ πατρός σου:

Εἰς τήν μεγάλην πατρίδα μου, ἡ δουλεία ἐμάραινε και ὁ δεσποτισμὸς ἐνέκρωνεν· αἱ ἐκστρατεῖαι τοῦ πατρός σου δὲν ἦσαν κατακτήσεις ἐδάφους· ἦτο ἡ νίκη τοῦ πνεύματος ἐναντίον τῆς ὕλης.

Τιμωρῶν τοὺς Πέρσας, διότι ἐβεβήλωσαν τὰ ἅγια τῆς Ἀττικῆς ἐδάφει, δὲν κατέκτησε τήν Περσίαν, τοὺς Πέρσας κατέκτησε και ἠγαπήθη και ἠυλογήθη και ὑπὸ τῶν φίλων και ὑπὸ τῶν πολεμίων.

Ἦθελε τὸν κόσμον ὅλον, μίαν Ἑλλάδα μεγάλην. Ἦθελε τὰ εἶναι Αἴολος και ν' ἀφήνη ἀπὸ τὸν ἀσκόν του, μίαν αὔραν μόνον τὰ πνέη, ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τοῦ κόσμου, αὔραν ζωογόνον και ζειδωρον, τήν αὔραν τῆς ἐλευθερίας.

Τόσον γλυκὺς ἐφέρετο πρὸς τοὺς ἠττηθέντας, ὥστε ἐλησμόνουν τήν ἠττάν των, διότι ὑπὸ τοιοῦτου νικητοῦ ἠττήθησαν.

—Καί τώρα, ἀγαπητή μητέρα, συνεπληρώθη τὸ μέγα τοῦ πατρός μου ἔργον;

—Τὸ ἔργον τοῦ πατρός σου μένει ἀνεκπλήρωτον, ἀλλ' ἐφυτεύθη καὶ αὐξάνει εἰς τὸ πείσμα τῶν καταπατούντων αὐτό. Ἐκεῖνος ἐνεφύσα εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν τὴν θέλαν προήν του. Ἀπέθανε, καὶ ἐκεῖνοι ἀκριβῶς, οἱ ὅποιοι μετ' αὐτοῦ ἐθεωροῦντο ἀήττητοι καὶ ἀθάνατοι, ἐκεῖνοι, ὑπὸ ἄλλα νεύματα τώρα, ἐξυπηρετοῦντες ταπεινοὺς καὶ ἰδιοτελεῖς σκοποὺς ἀναξίων σφετεριστῶν, ἀπεδείχθησαν κατώτεροι ἑαυτῶν καὶ ἀπώλεσαν καὶ τοὺς στεφάνους τῆς νίκης καὶ τὸ ἄσφογον ὄνομά των.

—Διατί νὰ εἶμαι μικρὸς ἀκόμη; Ἀλλὰ δεκαοκτῶ ἐτῶν ὁ πατήρ μου δὲν ἐνίκησεν, ὅπως μοὶ εἶπες, τὸν ἱερὸν τῶν Θηδαίων λόγον; Μετὰ πέντε ἔτη, ὁ Ἀλέξανδρος ἀνίσταται καὶ πάλιν, καὶ ὁ κόσμος θ' ἀναπνεύσῃ καὶ θ' ἀνακουφισθῇ. Ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἀπέθανε!

Ὁ Ἀλέξανδρος θ' ἀποθάνῃ.

—Δὲν σοῦ τὸ ἔλεγα; Τὸ παιδίον δὲν εἶναι ἀμαθές, γνωρίζει τὴν ἐνδοξοτέραν σελίδα τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, γνωρίζει τὴν ἱστορίαν τοῦ πατρός του. Εἰς τὰς φλέδας του, ἀν κυκλοφορῇ τῆς Ἀσιανῆς τὸ ὀλόθερμον αἷμα, κυκλοφορεῖ καὶ τὸ εὐγενές καὶ μεγαλουργὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου αἷμα. Τὸ παιδίον πρέπει ν' ἀποθάνῃ. Γνωρίζει ν' ἀγαπᾷ, γνωρίζει καὶ νὰ μισῇ ὡς ἀποθάνῃ! Εἶναι βαρὺ διὰ τὴν παιδικὴν κεφαλὴν του τὸ στέμμα τοῦ πατρός του.

—Ἐνῶ διὰ τὴν ἰδικὴν σου κεφαλὴν, Κάσσανδρε, τὸ στέμμα δὲν εἶναι βαρὺ;

—Ἄς καλύψῃ ἡ κρύα πλάξ τὴν μητέρα καὶ τὸ παιδίον, καὶ τότε θὰ σοῦ δώσω ἀπάντησιν εἰς τὴν ἐρώτησίν σου. Ἄς ὑπάγουν εἰς ἄλλον κόσμον ν' ἀποτελειώσουν τὴν διδασκαλίαν των.

—Κατεδικάσθησαν;

Καὶ ὁ Κάσσανδρος εἶπε, μετ' τὴν μεταλλικὴν φωνὴν του, τὰς λέξεις ταύτας, τὰς ὁποίας ἡ ἱστορία διεφύλαξε:

«Μηδενὸς εἰδότης, κατάσφαξον τὸν παῖδα καὶ τὴν μητέρα, ἀπὸ κρυφὸν τὰ σώματα, μηδενὶ δὲ τῶν ἄλλων ἀπαγγείλῃς τὸ γεγονός».

1899.

Ὅπως εἰς τὰ μυθιστορήματα.

Παύλου Νιρβάνα.

Προχθές τὸ ἀπόγευμα εἶχαν διακομισθῆ ὀλίγοι τραυματῆαι εἰς τὸ νοσοκομεῖον τοῦ Ζαππεῖου*. Οἱ νοσοκόμοι τοὺς παρέλαβαν, κατὰ τὴν κρατοῦσαν τάξιν, τοὺς προσέφεραν τὰς φροντίδας τῆς πρώτης καθαριότητος, τοὺς ἤλλαξαν, τοὺς ἐκούρευσαν καὶ τοὺς ἐτοποθέτησαν εἰς τὰ κρεβάτια των, διὰ νὰ ἐπακολουθήσῃ κατόπιν ἡ ἀφαίρεσις τοῦ ἐπιδέσμου, ἡ πιστοποίησις τῆς καταστάσεως τῶν τραυμάτων—ἐλαφρῶν τῶν περισσοτέρων—καὶ ἡ νέα ἐπίδεσις. Οἱ γενναῖοι, ἐν τῷ μεταξύ, βυθισμένοι εἰς τὴν μακαριότητα μιᾶς ἀναπαύσεως, τῆς ὁποίας τὴν ὑπαρξιν εἶχον λησμονήσει μῆνας ὀλοκλήρους εἰς τὸ χαράκωμα καὶ ὑπὸ τὸ ἀντίσκηνον, ἐπερίμεναν τὴν σειρὰν τοὺς καὶ τὸν ἰατρόν, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀρχίσει ἤδη τὸ ἔργον του ἀπὸ τὸ ἄλλο ἄκρον τῆς αἰθούσης.

Εἰς δύο γειτονικά κρεβάτια ἦσαν τοποθετημένοι δύο φαντάροι, ποὺ δὲν εἶχαν δώσει κανένα σημεῖον ἀναγνωρίσεως μεταξύ των. Ὅχι βεβαίως διότι δὲν εἶχαν προηγηθῆ ἀμοιβαῖαι παρουσιάσεις. Αὐτὰ εἶναι ἀστείότητες διὰ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἐδαπτίσθησαν εἰς τὴν ἰδίαν κολυμβήθραν τοῦ αἵματος. Ἄλλὰ ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς τραυματίας, μὲ τὸν ἐπίδεσμον εἰς τὸ χέρι, ματαίως ἐπροσπάθησε νὰ ἐπικοινωνήσῃ, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι συνάδελφοί του, μὲ τὸν γείτονά του, τὸν γείτονα τοῦ πόνου, ποὺ εἶναι ὁ πολυτιμότερος σύντροφος εἰς τὰς μακρὰς ἀνιαρὰς ὥρας τῆς νοσοκομειακῆς αἰθούσης. Ὁ γείτονάς του εἶχε σκεπασμένον τὸ πρόσωπον ἀπὸ ἐπίδεσμούς, καλύπτοντας προφανῶς διάφορα αἱματηρὰ ἀραβουργήματα, ποὺ εἶχαν χαράξει ἐπάνω του τὰ θραύσματα μιᾶς ἐχθρικής ὀδύδος. Ἐνα μάτι ἔμενε μονάχα ἐλεύθερον ἀπὸ ὅλον αὐτὸ τὸ ἀπροσδιόριστον μπαλόνη*, ποὺ ἀντιπροσώπευεν ἕνα ἀνθρώπινον κεφάλι. Ἄλλὰ καὶ τὸ μάτι αὐτὸ ἦτο κλειστὸν ἀπὸ τὸν κόπον καὶ τὴν ἐξάντλησιν τοῦ ταξιδίου.

—Σὰν καλά εἴμαστε ἐδῶ, συνάδελφε! Τί λές; . . εἶπεν ὁ τραυματίας μὲ τὸν ἐπίδεσμον εἰς τὸ χέρι, ἀποτεινόμενος πρὸς τὸ κλειστὸ μάτι, τὸ ὁποῖον ἐπροσπάθησε ν' ἀνοίξῃ μὲ τὴν συναδελφικὴν του

προσφώνησιν. Ἄλλὰ τὸ μάτι δὲν ἤνοιξε καὶ ὁ κρούσας ματαίως τὴν θύραν τοῦ γείτονός του γενναῖος ἐμουρμούρισε, μὲ κάποιαν δικαιολογημένην ἀπογοήτευσιν :

—Μωρὲ γείτονας νὰ σοῦ πετύχη! Αὐτός, μωρὲ μάτια μου, ἔχει σκοπὸ νὰ πάρῃ ἐδῶ πέρα μονορούφι ὅλον τὸν ὕπνο, ποῦ ἔχασε στὸ μεγάλο γλέντι. Καί, ἐλεεινολογήσας τὴν τύχην του, ἐγύρισεν ἀπὸ τὸ ἄλλο πλευρόν.

Σὲ λιγάκι, οἱ λευκὲς ποδιές, οἱ λευκὲς σκούφιες, τὸ λευκὸν καρροτσάκι μὲ τὰ ἀντισηπτικὰ καὶ τοὺς ἐπιδέσμους, ὄλη ἡ λευκὴ λιτανεία τῆς ἐπιδέσεως ἐπλησίασε καὶ πρὸς τὰ δύο γειτονικὰ κρεββάτια. Ὁ τραυματίας μὲ τὸν ἐπίδεσμον εἰς τὸ χέρι, ὑπεβλήθη πρῶτος εἰς τὴν διαδικασίαν τῆς ἀλλαγῆς.

—Δὲν ἔχεις σπουδαῖα πράγματα, παιδί μου. . . τοῦ εἶπεν ὁ ἰατρός. Σὲ λίγες μέρες θὰ εἶσαι καλά.

Καὶ ἐπροχώρησε πρὸς τὸν δεύτερον, ἐνῶ ὁ πρῶτος, τακτοποιῶν τὸ χέρι του εἰς μίαν ἀναπαυτικὴν θέσιν, ἐπροσπαθοῦσε νὰ βεβαιωθῇ, ἂν θ' ἀποφασίσῃ τὸ κλειστὸ μάτι τοῦ ὕπναρᾶ συναδέλφου του ν' ἀνοίξῃ ἐπὶ τέλους. Ὅταν ἀφηρέθησαν οἱ ἐπίδεσμοι, ἀνάμεσα ἀπὸ τίς λευκὲς ποδιές, τοὺς δίσκους τῶν ἐργαλείων καὶ τὰ στιλπνὰ δοχεῖα τοῦ ἀποστειρωτικοῦ κλιβάνου, μὲ τὰ βχιμόακια καὶ τίς γάξες, ποῦ εἶχαν τεθῆ εἰς ἐνέργειαν γύρω ἀπὸ τὸν τραυματίαν διὰ τὴν ἀλλαγὴν, διέκρινεν εὐχαρίστως ὅτι, ἀντὶ ἐνὸς ματιοῦ, εἰς τὸ ὄργωμένον ἐκεῖνο ἀπὸ τὴν ὀδύδα πρόσωπον, ἤνοιξαν δύο μάτια. —Ἄν [δὲν ξανακλείσουν πάλι, εἶπεν ἀπομέσα του, θὰ κάνουμε καμμιά κουδέντα...

Καὶ ἐπερίμενε νὰ τελειώσῃ ἡ ἱεροτελεστία τῆς ἀλλαγῆς διὰ νὰ ἀνανεώσῃ τὴν φιλικὴν ἐπίθεσιν.

Ἄλλὰ δὲν ἐπερίμενε πολὺ. Ὅταν ἀπεμακρύνθη ἡ λευκὴ λιτανεία, τὰ δύο ἐκεῖνα μάτια ἐστράφησαν ὀλόγυρα, κατεσκόπευσαν τὴν αἴθουσαν ἐπάνω, κάτω, γύρω, καὶ ἐσταμάτησαν μίαν στιγμὴν τὸ βλέμμα των ἐπάνω εἰς τὸν γείτονα, ὁ ὅποτος ἐσχεδίαζε τώρα νὰ μὴν ἀφήσῃ νὰ ξανακλείσουν. Ἐξαφνα ὁμοῦ εἶδε τὰ μάτια ἐκεῖνα ν' ἀνοίγουν ὀλοένα περισσότερο, νὰ στρογγυλεύουν, νὰ καρφώνονται ἐκστατικὰ ἐπάνω του. Καὶ πρὶν προφθάσῃ νὰ ὀμιλήσῃ αὐτός, ἤκουσεν ἓνα ἔναρθρον στεναγμόν :

—Βρὲ Μῆτσο, ἐσὺ εἶσαι ;

Ἄλλὰ ποῖος ἦτον ἐπὶ τέλους, ὁ συνάδελφος ποῦ τὸν ἐρωτοῦσε

μέ τόσην λαχτάραν ἂν ἦτον ὁ Μῆτσος; Κάτω ἀπὸ τὸ παχὺ στῶμα τῶν ἐπιδέσμων δὲν ἤμποροῦσε νὰ διακρίνη τίποτε ἄλλο, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ὀρθάνοικτα ἐκεῖνα, ἐκστατικά καὶ θακρυσμένα, τώρα, μάτια.

— Ἐγὼ! εἶπε. Καὶ τοῦ λόγου σου, συνάδελφε;

Ἡ φωνὴ συνεπλήρωσε τὴν ἀναγνώρισιν.

— Μωρὲ Μῆτσο, ἐγὼ ποῖος εἶμαι; Δὲν μὲ γνωρίζεις;

Σὲ λίγο οἱ δύο ἀδελφοί, πού πέντε χρόνια ἐπολεμοῦσαν καὶ πέντε χρόνια εἶχαν νὰ ἴδουν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, εὐρέθησαν σχιχταγκαλιασμένοι ἐν μέσῳ τῆς ἐπευφημοῦσης τὸ θέαμα αἰθούσης, ὅπου ὁ πόνος ἔδιδε τώρα τὸ χέρι του εἰς τὴν τρυφερότητα. Ἀπαράλλαχτα δηλαδὴ, ὅπως εἰς τὰ μυθιστορήματα.

1921.

Γ'. ΣΧΕΤΙΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

Συνάντησις στὸ βουνό.

Ἀναστασίου Πεξοπόρου.

Καθὼς ἐπερνοῦσα ἀπὸ μίαν βεματιάν, ἤκουσα φωνὰς εὐθύμους:
— Κύριε!... Κύριε!...

Μοῦ ἐφάνη ὅτι ἀπὸ τὴν ἀπόκρημον πλαγιὰν κατακυλοῦσαν ἀγριόγίδα. Ἐσταμάτησα καὶ ἔθαλα τὴν παλάμην μου πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου. Παρετήρησα ὅτι τρεῖς ἄνθρωποι κατέβαινον ὡς βέλη. Αἱ χαιρετιστήρια φωναὶ τῶν ἐξηκολούθησαν καὶ ἀφύπνιζαν μὲ εὐχαριστημένην ἔκπληξιν τὴν κοιμισμένην ἠχῶ τοῦ βουνου*:

«Κύριε!... Κύριε!...»

Προτοῦ νὰ ἀντιληφθῶ περισσότερο τὸ φαινόμενον, τρεῖς παλικαράκια ἀνεπήδησαν γύρω μου. Ἦσαν τόσα ἐλαστικά τόπια, τὰ ὅποια προτοῦ νὰ ἀδρανήσουν ἀναπάλλονται εἰς τὸ ἔδαφος.

— Σὲ συναντῶμεν πάλιν! μοῦ εἶπαν μὲ λαχανιασμένην φωνήν.

— Ἐ, φίλοι μου, ὁ Θεὸς εἶναι μεγάλος καὶ ἡ Ἀττικὴ εἶναι μικρά.

Ἐκαθίσαμεν εἰς ἓνα βραχάκι. Βρυσούλα ἀσημόφωνη ἔρρευεν εἰς τὴν βάσιν του καὶ ἐλαφρόν, δαντελλένιο πολυτρίχι ἐστόλιζε τὰ δροσερὰ χειλάκια της. Ὁ ἠχὸς της ἦτο βιολισμὸς τῶν παλαιῶν μελωδιῶν.

— Ἀπὸ ποῦ ἐρχόσαστε; ἠρώτησα.

Μοῦ ὠνόμασαν μίαν διεύθυνσιν.

— Ἄπο ποῖό μονοπάτι;

— Τὰ μονοπάτια τὰ κατηγορήσαμεν. Ἐνοίγομεν καινούργια εἰς τὰ βουνά.

Πράγματι τὸ μέρος, ἀπὸ τὸ ὅποτον ἤρχοντο, καὶ ἡ διεύθυνσις, τὴν ὁποίαν εἶχον λάβει, δὲν εἶχε κανὲν μονοπάτι. Ἐπρεπε νὰ ἦσαν χαλυδρόποδες ἄνθρωποι, διὰ νὰ ἐπερνοῦσαν τοιοῦτους ὀγκολίθους.

Ἐχοίταξα τὰ τρία παλικαράκια. Τὸ πρόσωπόν των ἦτο ἡλιοκαές. Εἶχε τὴν ἔκφρασιν, ποῦ ἔδωσε εἰς τὰς χαλκίνας μορφάς του ὁ Μενιέ*. Ἐφοροῦσαν βραδωτὴν φανελλίτσαν. Γυμνὸς ἦτο ὁ ἰσχυρὸς λαιμὸς των, ἡμίγυμνα τὰ μελαψὰ μπράτσα των καὶ ἡ κόμη των μαύρη, κοντὴ, κομμένη εἰς τὸν τράχηλον, ἀλλὰ πυκνὴ, ἔστεφε θαυμαστὰ κεφάλια, τὰ ὁποῖα ἐθώπευσε τὸ ὑπαιθρον μὲ τὰς μυριάδας τῶν πνοῶν του. Εἰς τὸν ὄμὸν των εἶχαν δεμένον ἓνα σακκίδιον, κοντὸ ἦτο τὸ πανταλόνι των καὶ τὰς κνήμας των ἔσφιγγαν γκέττες χρώματος χακί. Ἐφοροῦσαν ἐλαφρὰς ἀρβύλας μὲ σόλες ἀπὸ λάστιχον καὶ ἐκρατοῦσαν ὑψηλὰ ἀλπενστέχε*. Ἦταν μίᾳ ἀπὸ τὰς σπανιωτέρας πεζοδρομικὰς συντροφιάς, ποῦ συνήντησα εἰς τὴν ὄρεινὴν Ἀττικὴν.

Ἀφήρεσαν τὰ σακκιδιά των ἀπὸ τοὺς ὄμους των, ἔδγαλαν ἀπὸ ἐκεῖ μέσα τὰ τρόφιμά των καὶ ἤρχισαν νὰ προγευματίζουσι, μὲ ἡράκλειον ὄρεξιν. Ἄν ἦσαν εἰς κανὲν ἀθηναϊκὸν ζαχαροπλαστεῖον, ζήτημα ἂν θὰ ἔτρωγαν μίαν κρέμαν.

— Ἄπο ποῦ ἐρχόσαστε, σεῖς; μὲ ἠρώτησαν.

Εἶπα μίαν διεύθυνσιν.

— Περπατᾶτε ἐξ ὥρας; Ἡμετεῖς βαδίζομεν ὀκτῶ ἕως αὐτὴν τὴν στιγμὴν.

— Καὶ γιὰ ποῦ εἴσθε;

Ἐπέφεραν ἓνα δρόμον.

— Ὡστε δὲν γυρίζετε ἀπόψε εἰς τὴν πόλιν;

— Ὁχι, θὰ μελῶμεν στὸ βουνό.

— Θὰ βρέξῃ, εἶπα. Ἡ ζέστη εἶναι πνιγηρὰ. Τὰς ὑπονοίας μου περὶ βροχῆς ἐνίσχυσε καὶ ἓνας βλάχος, ποῦ συνήντησα στὴν παραπάνω βρῦση.

— Ἐχει ἐξωκκλήσια!

— Κοιμᾶσθε τὴν νύκτα στὰ ἐξωκκλήσια;

— Ναί. Σεῖς;

—Καμίαν φοράν.

—Δὲν εἶναι ὥρατον νὰ κοιμᾶται κανεὶς τὴν νύκτα εἰς ἓνα ἐρημικὸν ἐξωκκλήσι καὶ νὰ ἀκούῃ τὴν βροχὴν νὰ πέφτῃ εἰς τὴν παλιὰν του στέγην;

—Καὶ νὰ τρίξουν αἱ ἱεραὶ εἰκόνες.

—Ποῦ τὸ ξέρετε;

—Κάποτε τὴν νύκτα ἤκουσα αὐτὸ τὸ τρίξιμον.

—Ναί. Εἶδατε τί συγκλίνησιν φέρει μέσα εἰς τὴν ἀπόλυτον ἐκείνην ἡσυχίαν.

Ἦσαν τρεῖς ψυχὰι ἀπλαῖ καὶ παιδικαί. Ἀπὸ τὴν περαιτέρω συνομιλίαν μας ἀντελήφθην ὅτι ἡ φύσις, εἰς τὴν ὅποίαν ἐξοῦσαν τὸν περισσότερον καιρὸν τῆς ὥρας νεότητός των, τοὺς εἶχε λεπτύνει τὴν εὐαισθησίαν των. Ἀλλὰ πρὸ παντός τὰ βουνὰ καὶ αἱ ἀναβάσεις των εἶχον διαπλάσει τὸ σῶμά των λυγερὸν, εὐθυτενές, λαμπάδα. Ἐχαίρετο κανεὶς νὰ τοὺς βλέπῃ.

Ὅταν ἐτελείωσαν τὸ πρόγευμά των ἔσκυψαν καὶ ἤπιαν νεράκι εἰς τὴν πηγὴν. Διὰ ποτήρι ἐχρησιμοποίησαν τὰς δύο παλάμους των ἠνωμένας. Ὁ ἰδρῶς των εἶχε στεγνώσει εἰς τὰ μαλλιά των. Τὸν ἀπήλειψαν μὲ ἄφθονον λούσιμον. Ἐκάθισαν εἰς τὸν ἥλιον διὰ νὰ στεγνώσουν.

Τοὺς ἔβλεπα καὶ ἐσκεπτόμην: Ἀλλὰ τί θὰ ἦτο λοιπὸν ἡ ἀθηναϊκὴ νεολαία, ἀν ἐμμεῖτο τὸ παράδειγμά των; Ἀντὶ τῆς σκόνης τῶν δρόμων νὰ εἰσέπνεε τὸ ἄρωμα τῶν ἐλατιῶν, τῶν πεύκων, τοῦ θυμαριοῦ. Ἡ φύσις, ἔδωσεν εἰς τὴν πόλιν μας ὀλίγας ὥρας μακρὰν τῆς θαυμασίας βουνά. Ἴσως τόσον ὥρατα νὰ μὴν εἶναι ἀλλαχοῦ. Διότι ἔχουν τὰς γοητευτικώτερας ἀνομοιότητας. Τὴν νύκτα τρεμουλιάζει κανεὶς ἐκεῖ ἐπάνω, καὶ τὴν ἡμέραν ζεσταίνεται ὡς εἰς κάμινον. Καὶ ἐνθυμήθην τὰ παράπονα πολλῶν συμπολιτῶν, ὅτι τὰ βουνὰ μας δὲν ἔχουν ἓνα ὀδοντωτὸν σιδηρόδρομον. Θὰ ἤθελαν νὰ ἀναβαίνουν εἰς ὕψος χιλίων μέτρων μὲ τὸ σιδερωμένο πανταλόνι των, καὶ μὲ τὴν ἄμεμπτον ὑπόδησιν των. Νὰ εβρισκαν μίαν αἰθουσαν μὲ παρκέτο* διὰ νὰ χορεύσουν. Ἀλλὰ παρομοίᾳ ἀπόλαυσις τοῦ βουνοῦ ὁμοιάζει μὲ τὸ βραχνὸν τραγοῦδι τοῦ Καρούσου,* τὸ ὅποσον ἀκούει κανεὶς εἰς τὸν φωνογράφον ἑνὸς καπηλίου.

Τὰ παλικράκια ἐφορτώθησαν ἐκ νέου τὰς ἐλαφρὰς ἀποσκευὰς των, ἀνέλαβον τὴν ὀρεινὴν ὑψηλὴν ῥάβδον των μὲ τὴν σιδηρᾶν αἰχμὴν εἰς τὸ ἄκρον τῆς καὶ ἐκινήθησαν ἐλαστικὰ καὶ ἀκούραστα.

—Ἐρχεσθε μαζί μας; μοῦ εἶπαν μὲ τὴν δροσερὰν εὐγενῆ φωνήν των.

—Ναί, θὰ ἤθελα, ἀλλὰ στὰς δέκα πρέπει νὰ εἶμαι εἰς τὴν πόλιν. Ἔχω δουλειὰ εἰς τὸ γραφεῖον τῆς ἡφμερίδος μου ἕως τὸ πρωί.

—Ἵστερα ἀπὸ τόσον δρόμον;

—Ναί, καὶ χθὲς τὴν νύκτα δὲν ἐκοιμήθην. Ἔφυγα ἀπὸ τὰς πέντε τὸ πρωί ἀπὸ τὸ γραφεῖον διὰ νὰ ἀνεβῶ εἰς τὸ βουνό.

—Ἄλλὰ τότε, κύριέ μου, εἰσθε ἀξιοθαύμαστος!

Μοῦ ἔσφιγξαν τὸ χέρι. Εἶχαν πολὺ δυνατὰ δάκτυλα. Ἐνίωσα μίαν εὐχαρίστησιν, τὴν ὅποیان θὰ ἠσθάνοντο οἱ ἀρχαῖοι δρομεῖς στεφανούμενοι. Χωρὶς νὰ τὸ ἐλπίζω, ἀπέλαυσα εἰς τὴν ἐρημικὴν μου ἐκδρομὴν ἓνα ἔπαινον. Καὶ ὅποτον! Ἐπαινον τῆς θαλερωτέρας νεότητος πρὸς ἓνα ἀπόμαχον.

1921.

2. ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ.

Α' ΠΟΛΕΩΣ.

Ἡ Ζάκυνθος.

Γρηγορίου Ξενοπούλου.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐνετικῆς κυριαρχίας, —ΙΕ' αἰῶν— ἡ πόλις τῆς Ζακύνθου ἀπετελεῖτο κυρίως ἀπὸ δύο τμημάτα: τὸ φρούριον καὶ τὸν αἰγιαλόν. Ἡ καθ'αυτὸ πόλις ἦτο ἐπάνω εἰς τὸ φρούριον· ὁ δὲ λεγόμενος «αἰγιαλός» εἶχεν ὀλίγα οἰκήματα διεσπαρμένα, τὰ ὅποια ἐγκατέλειπαν οἱ αἰγιαλίται, διὰ νὰ ἐγκλεισθοῦν καὶ αὐτοὶ εἰς τὸ φρούριον, ὡσάκισ ἐνεφχνίζετο ὑποπτον πλοῖον καὶ ἠπειλεῖτο κατὰ τῆς νήσου ἐπιδρομὴ πειρατῶν.

Ἡ σημερινὴ πόλις εἶναι ἡ μοιραία ἐξέλιξις τοῦ ἀρχεγόνου ἐκείνου «αἰγιαλοῦ». Τὸ φρούριον, ὄλονεν ἀνωφελέστερον, παρήχμαζε διὰ τῶν αἰώνων καὶ ἠρημοῦτο, ἐνῶ ἀπεναντίας ὁ παρὰ τὴν θάλασσαν συνοικισμὸς κατέκτα ὀσημέραι ἔδαφος, ἐπυκνοῦτο. Σήμερον τὸ ἐνετικὸν φρούριον δὲν εἶναι παρὰ μεγαλοπρεπὲς εἰς πῖον, δεσπόζον τῆς πόλεως καὶ ἐξεγεῖρον τὰς ἀναμνήσεις, μὲ τὰ σχεδὸν κατεστραμμένα τείχη του, τὰς ἐπάλλξεις, τοὺς προμαχῶνας, τὰς τουφεκῆθρας καὶ τοὺς λέοντας τοῦ Ἀγίου Μάρκου*, τοὺς γλυπτοὺς ἐπὶ τῶν ὑπερθύρων. Ὁ εὐρύς του περίβολος, τὸν ὅποτον δὲν

εἶναι πλέον ἀνάγκη νὰ φράττουν σιδηραῖ πύλαι, τώρα περικλείει μόνον τὰς φυλακάς, ὅπου κρατοῦνται ὑπόδικοι καὶ κατάδικοι, καὶ τὸν σηματογράφον, τὸν «τηλέγραφον», ὅπως λέγεται ἐκεῖ-πέρα, ὁ ὁποῖος σημειώνει—«σινιαλάρει»—τὰ καταπλέοντα ἀτμό-πλοια. Ἄλλὰ κάτω ἢ πόλις καταλαμβάνει μέγα μέρος τῆς ἀνατολικῆς παραλλίας, ἐκτείνεται ἐμπρὸς πρὸς τὴν θάλασσαν μὲ μώλους καὶ προσχώσεις, ἀνέρχεται ὀπίσω πρὸς τοὺς λόφους, μέχρι σχεδὸν τῶν τειχῶν τοῦ φρουρίου, ἀπλώνεται παντοῦ, μεγαλώνει, ἐξωραΐζεται μὲ νέα κτίρια, —ὅταν δὲν ἀσχημίζεται, ὅπως τώρα, μ' ἐρείπια σεισμῶν,—καὶ ἀντιτίθεται πάντοτε πρὸς τὴν ἐρημίαν καὶ τὴν ἐρείπωσιν τῆς ἀρχαίας πόλεως ἐκεῖ-ἐπάνω, τὴν ὅποιαν διεδέχθη καὶ ὑπερευδοκίμησε. Ποῖα ἐκπληξίς θὰ ἦτο τὸ θέαμα αὐτὸ διὰ τὸν Ζακύνθιον τῆς ἐποχῆς τῶν πρώτων Πρεβεδούρων*, ἂν ἦτο δυνατὸν ν' ἀναστηθῆ ἀπὸ κανένα τάφον τοῦ Ἄγιου Ἰωάννου ἢ τῆς Ἀναλήψεως!

Ὁ εἰσπλέων διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὸν εὐρύχωρον καὶ ἀσφαλῆ λιμένα τῆς Ζακύνθου μένει ἔκθαμβος πρὸ τοῦ πλήθους καὶ τοῦ ὕψους τῶν κωδωνοστασίων, ποὺ στολίζουν τὴν πόλιν αὐτὴν, ἢ ὅποια φαίνεται μεγάλη καὶ ὠραία. Μερικοὺς ἀπὸ τοὺς ὑπερυψήλους τῆς πύργους ἠκρωτηρίασαν ἢ κι' ἐξηφάνισαν οἱ τελευταῖοι σεισμοί, ἀλλὰ καὶ πάλιν μένουν τόσοι, ὅσοι εἰς καμίαν ἄλλην ἑλληνικὴν πόλιν.

Ἡ πρώτη αὐτῆ ἐντύπωσις ἐξακολουθεῖ καὶ μετὰ τὴν ἀποβί-βασιν. Ἡ Ζάκυνθος εἶναι ἡ χώρα τῶν καμπαναριῶν καὶ τῶν ἐκκλησιῶν. Εἰς τὴν ἐξοχὴν ἐκκλησιάκια, ποιητικὰ ξωκκλήσια, μερικὰ ὄχι μεγαλύτερα ἀπὸ σπηλιὰν ἢ καλύδην. Εἰς τὰ χωρία ἐκκλησιάια μεγάλα, διπλαῖ καὶ τριπλαῖ, μὲ κάμπαναριὰ ὅπως εἰς τὴν χώραν. Παντοῦ «οἴκοι Θεοῦ»· παντοῦ ἀετώματα μὲ σταυρούς, παντοῦ κόγχαι μὲ θυρίδας, ὅπισθεν τῶν ὀπίστων λάμπει τὸ φῶς τῆς ἀκοιμήτου κανδήλας.

Καὶ τί ὠραῖοι, τί πλούσιοι, τί καλλιτεχνικοὶ οἱ περισσότεροὶ ἀπὸ τοὺς πολυπληθεῖς αὐτοὺς ναοὺς! Εἰς ἀπλοὺν ῥυθμὸν βασιλικῆς*, χωρὶς θόλους, χωρὶς στήλας, χωρὶς λαδουρίθους καὶ παρεκ-

1. Τὸν καιρὸν ἐκεῖνον νεκροταφεῖα δὲν ὑπῆρχον καὶ οἱ νεκροὶ ἐθάπτοντο εἰς τὰς ἐκκλησίας. Σημ. τοῦ συγγραφέως.

*Αλ.ξ. Γ. Σαρῆ Νεολλ. Ἀναγνώσματα Α' Γυμνασίου.

κλήσια, αλλά με τούς αμυθήτους στολισμούς ξυλογλύπτων τέμπλων, επιχρύσων, με παλαιάς εικόνας καλής και πολλάκις εξόχου τέχνης, με όλόκληρον θησαυρόν μανουαλίων, κανδηλών, πολυελαίων άργυρών. Ο σημαντικώτερος είναι ο ναός της Φανερωμένης, επί της πλατείας Δοξαρά, θαύμα πλούτου και φιλοκαλίας, ο κομψότερος, ο καλλιτεχνικώτερος ίσως έλληνικός ναός.

Οί ναοί της Ζακύνθου είναι οικοδομήματα αιωνόβια. Ο νεώτερος από αυτούς δέν πιστεύω ν' άριθμή λιγώτερα από εκατόν χρόνια. Ίδρύματα εποχής τρανού πλούτου και μεγάλης ευσεβείας, όταν οί καλοί άνθρωποι αφιέρωναν τά «υπάρχοντά των» εις τόν Θεόν, όπως σήμερα αφήνουν τās περιουσίας των εις τó έθνος.

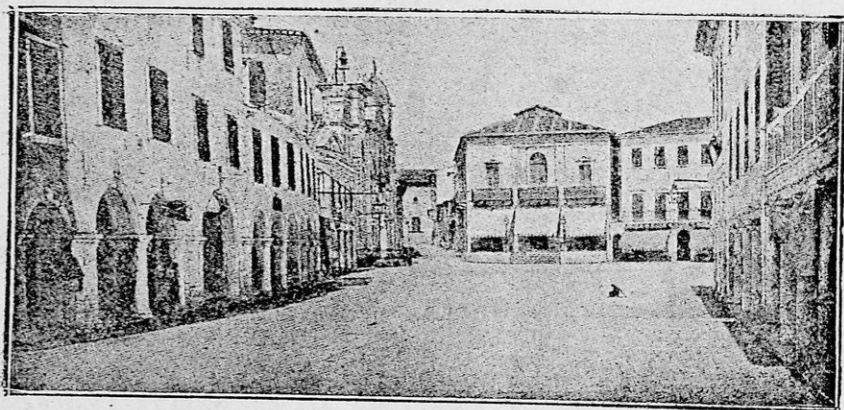
Άλλά και τά άλλα οικοδομήματα δέν είναι εκεί περισσότερον νέα. Τά σπίτια της Ζακύνθου μετά δυσκολίας κρύπτουν υπό χθεσινά επιχρίσματα τούς αιώνάς των. Άν δέν ήσαν οί μεγάλοι σεισμοί, πού κατ' ανάγκην φέρουν κάποια ανακαίνισιν, ή πόλις θά ήτο ακόμη όπως τήν εποχήν τών Βενετών. Καλόχτιστα παλατάκια, προωρισμένα ν' άντέχουν και νά καταλήγουν εις θαλερά, ήρεμα, γλυκοθώρητα γεράματα, γειτονεύουν με σπιτόπουλα, πού εις ρυθμόν και χρώμα φαίνονται ως ευπειθή παιδιά των. Τήν άρμονίαν αυτήν του παλαικού, του άμαυρού, του «βενετικού», μόλις έδω κι' εκεί διακόπτει κανένα σπίτι καινούργιο, στυλνόν, «άθηναϊκο». Υπάρχουν και άλλα σπίτια, σχετικώς καινούργια, χτισμένα πρό πενήντα χρόνων. Και μεταξú τών παλαιών και τών νέων, νεώτερον φαίνεται τó ωραιότερον: τó παλάτι τών Κομούτων, πού ένθυμίζει τήν Φανερωμένην. Έχουν και τά δύο τήν ιδίαν σχεδόν ήλικίαν και τήν ιδίαν άγέραστην εμόρφϊάν· ίσως διότι είχαν και τά δύο τόν ίδιον καλλιτέχνην άρχιτέκτονα, τόν Νικόλαον Κομούτον.

Ο χαρακτηριστικώτερος δρόμος της Ζακύνθου δέν είναι βέβαια ή Στράτα Μαρίνα (όδός Λομβάρδου σήμερα), ο παράλιος δρόμος, ο ίσιος και πλατύς, με τά νέα σπίτια, με τās αποβάθρας και τά διπλά πεζοδρόμια, ο σκεπάζων τήν όπισθεν γηραιάν πόλιν ως με μίαν προσωπίδα νεότητας, αλλά ή όδός Άνεξαρτησίας, ως έδαπτίσθη τελευταίως ή φημισμένη Πλατεία Ρούγα, ή παλιά.

Άρχίζει σχεδόν από τήν μεσαιωνικήν Πλατεϊαν του Άγίου Μάρκου, τήν σημερινήν Πλατεϊαν του Σολωμού, μικράν και πλα-

κόστωτην, μὲ τὸν σεμνὸν τάφον τοῦ ποιητοῦ εἰς μίαν ἄκρην, ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὴν λατινικὴν Μητρόπολιν, καὶ προχωρεῖ διασχίζουσα τὴν πόλιν ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον ὡς ἡ κυριωτέρα τῆς ἀρτηρίας.

Ἀκανόνιστη, ἄλλοῦ πλατεῖα καὶ ἄλλοῦ στενή, ἄλλοῦ ἴσια καὶ ἄλλοῦ λοξή, μ' ἐλαφροὺς ἀνηφόρους καὶ κατηφόρους, τέμνεται κάθε τόσο ἀπὸ πολυάριθμα καὶ στενὰ καντούνια*, πού ὁδηγοῦν ἀπὸ ἐδῶ πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ ἀπὸ ἐκεῖ πρὸς τὰς ἐπάνω συνοικίας.

Ἡ πλατεῖα τοῦ Ποιητοῦ ἐν Ζακύνθῳ.

Τὰ σπίτια τῆς ἔχουν «κολόνες», στοὰς ὑπὸ τὰς ὁποίας οἱ Ζακυνθῖνοι ἤμποροῦν νὰ περνοῦν ἔλην τὴν Ῥούγαν προφυλαγμένοι ἀπὸ τὴν βροχὴν καὶ ἀπὸ τὸν ἥλιον.

Εἶναι ὁ κατ' ἔξοχὴν ἐμπορικὸς δρόμος καὶ ὅλα σχεδὸν τὰ καλὰ μαγαζεῖα εἶναι συσσωρευμένα ἐδῶ. Εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἀθηναϊκὴ ὁδὸς Ἐρμοῦ* μόλις ὑπῆρχε σχεδιασμένη, ἡ Πλατεῖα Ῥούγα εἶχε νὰ ἐπιδειξῇ μαγαζεῖα μὲ τόσῃ κομψότητα βαλμένα καὶ πολυτέλειαν, πού θὰ τὰ ἐξήλεσε καὶ ἡ ὁδὸς Σταδίου* ἡ σημερινή.

Ἄλλ' ἡ ἀκμὴ τῆς ἐκεῖνη παρήλθε. Καὶ ἡ Πλατεῖα Ῥούγα ἀπομένει μὲ τὴν μελαγχολικὴν τῆς ὄψιν τὴν ὑποκίτρινον, γεμάτη ἀναμνήσεις, ἐγκαρτέρησιν διὰ τὸν ἐκπεσμόν καὶ ποίησιν.

Τὴν ποίησιν αὐτὴν πού ἀποπνέουν ὅλα τὰ παλαιὰ πράγματα, τὴν ἀπαντᾷ κανεὶς εἰς κάθε βῆμα. Ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι δρόμοι σύγχρονοι τῆς Πλατείας Ῥούγας, καὶ ἄλλαι γηραιαὶ συνοικίαι,

ήσυχος και ήρημικός, όπου αί μεταβολαί, αί νεώτεροι βεδηλώσεις, είναι ολίγαι· και άλλαι πλατεται μικραί-«πλατώματα», όπως τὰ λέγουν εκεί, -πλακόστρωτοι ως ή πλατεται του 'Αγίου Μάρκου, και περιοριζόμεναι από ένα παλάτι, από μίαν εκκλησίαν, από δύο -τρία σπίτια, και από πέντε-έξη χαμόσπιτα. Είς τήν μέσην των υπάρχει τότε ένα δένδρον πυκνόφυλλον, που ψάλλει στον άνεμον τραγούδια του παλιού καιρού· τότε μία κρίγη, που εκουράσθη να χύνη το νερόν της επί δύο αλώνας· και τότε ο κορμός ενός δένδρου που απέθανε, ή τὰ έρελπια απλώς μιὰς βρύσης που έστείρευσε. . . 'Αλλ' αυτή είναι ή Ζάκυνθος ή αλήθινή, ή γνησία, ή ομοιάζουσα με «μικράν μεσημβρινήν Ιταλικήν πόλιν», κατά τον χαρακτηρισμόν ενός επισήμου περιηγητού, του αρχιδουκός Ροδόλφου της Αυστρίας.

Αί προσθήκαι, τὰ νέα κτίρια, οί νέοι δρόμοι και αί νέαι πλατεται, δέν έχουν ακόμη τίποτε το ιδιαίτερον και δέν ομοιάζουν με τίποτε. Είναι Ζάκυνθος και δέν είναι· κάτι τι ξένον και νόθον, που δέν ενεγκλιματίσθη ακόμη και ίσως δέν θά εγκλιματισθῆ παρὰ μετά ένα αίωνα.

«Κάτι τέτοιο είναι και το ήλεκτρικόν φῶς, με το όποτον έφώτισε την πόλιν ή πρόνοια ενός αλήθινά φιλοπόλιδος δημάρχου. Ω! δέν φαντάζεσθε πόσον ολίγον ταιριάζει εις τὰ μυστηριώδη καντούνια ή βάρβαρος άκτίς! Τάς άμαυράς, τας ευγενείς εκείνας προσόψεις των παλαιών σπιτιών, που μερικαι επήραν πλέον το χάλκινον χρώμα, μου άρέσει να τας αναπολώ, όπως τας έδλεπα κατά τας παιδικάς μου νύκτας, υπό το έρυθρωπόν φῶς του νυσταλέου φανοῦ με το λάδι». . . Και ακόμη περισσότερον μου άρέσει να τας φαντάζωμαι υπό την εξαφνικήν άκτίνα του κλεπτοφάναρου, το όποτον περιέφεραν εις την ζοφεράν και ποιητικήν των νύκτα, την ρομαντικήν, μιὰ φορά κι' έναν καιρό, οί Βενετοί Ζακυνθινοί με τις περούκες και τὰ κοντά πανταλόνια. . .

'Αλλ' ο δρομίσκος όπου κατοικει ο κ. Δήμαρχος επωνομάσθη προς τιμήν του «όδου Προόδου», και ή πρόσδος δέν σέβεται τίποτε, πολὺ δὲ ολιγώτερον τὰ ποιητικά Ινδάλματα. 'Η Ζάκυνθος φθίνει, εκλείπει, και... προσοδεύει. Σιγά-σιγά, με την βραδύτητα της ασφαλείας, το ώραϊον, το γραφικόν, το ποιητικόν, το δυσχρηστον, αντικαθίσταται κι' έδῶ, όπως παντού, από το άσχημον, το αντιποιητικόν, το πρακτικόν, το ωφέλιμον. Τις «λεντίκες» λόγου χάριν, τὰ μεγαλοπρεπή εκείνα φορεῖα των άρχοντισσών, που δέν

ὕπάρχουν τώρα παρὰ ὡς ἀρχαιότητες εἰς τὰ οἰκογενειακὰ μουσεῖα μερικῶν εὐγενῶν, διεδέχθησαν αἱ πεζόταται ἀμαξίαι αἱ συρόμεναι ἀπὸ κοινοῦς ἵππους, ὅπως θὰ διαδεχθῶν καὶ αὐτὰς μίαν ἡμέραν— καὶ εἰς τὴν Ζάκυνθον ἀκόμη—τὰ τερατώδη αὐτοκίνητα. Οὕτω καὶ εἰς τὰς πλατείας μὲ τοὺς παλαιοὺς ἀπερίττους στολισμοὺς, —μία βρύση, ἓνα δένδρον, ἓνα ἀγαλμα τοῦ Μαίτλανδ*, μία προτομὴ τοῦ Σολωμοῦ, — γίνονται τώρα ἀπόπειραι νεωτεριστικῶν πάρκων καὶ ἀλσουλίων. Ὁ « Ἄμμος » π. χ., ἡ περικάλυπτος λαϊκὴ συνοικία, ἐστολισθη καὶ αὐτὴ μὲ ἓνα κομματάκι προκουμάλας καὶ τώρα ἐσχάτως μὲ μίαν ἀπόπειραν δάσους. Ὁ πρῶτος ἀφελῆς κυματοθραύστῆς, μὲ τοὺς ἀπεράντους ὀγκολίθους, τοὺς ὅποιους ἐπρασίνιζαν τὰ θαλάσσια χόρτα καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων ἤρχοντο νὰ καθίσουν βρομώδεις γέροντες καὶ νέοι, ἐφράχθη τώρα μὲ μακρὰ τεῖχη καὶ κατέληξεν εἰς σωστὴν πλατεῖαν ἐπιθαλάσσιον, ἐπίσημον, ὅπου οἱ κουρασμένοι περιπατῆται ἔρχονται νὰ καθίσουν εἰς πάγκους τοῦ συμμοῦ. Ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Διονυσίου, ἡ τόσον μεγαλοπρεπῆς εἰς τὴν ἀπλότητά της, μὲ τὴν περίφημην ἐκείνην ζωγραφίαν τῆς παλαιᾶς λιτανείας τοῦ Ἁγίου Λειψάνου ἐπὶ τοῦ στηθαίου τοῦ γυναικωνίτου, θ' ἀντικατασταθῆ ἐντὸς ὀλίγου ἀπὸ ἓνα μέγαλον βυζαντινοῦ ρυθμοῦ ναόν, ποῦ θὰ στοιχίσῃ ἑκατομμύριον, ἀλλὰ ποῦ δὲν θὰ ταιριάξῃ καθόλου μὲ τὸ περιβάλλον, — πρὸ πάντων μὲ τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο κωδωνοστάσιον, μικρογραφίαν τοῦ Ἁγίου Μάρκου τῆς Βενετίας, — καὶ ποῦ δὲν θὰ ἔχῃ καμμίαν ζωγραφίαν λιτανείας εἰς τὸ στηθαῖον τοῦ γυναικωνίτου του... Καὶ παραπλευρῶς τῶν γηραιῶν καὶ ὥραιων παλατιῶν μὲ τὰ οἰκόσημα, τὰ ὅποια ἐνθυμίζου ἐκεῖνα ποῦ καθρεπτίζονται εἰς τὰ νερὰ τοῦ Ἀδρια, δὲν παύου ν' ἀνεγείρωνται νέα, πλούσια, φαντακτερὰ καὶ πρόστυχα. Εὐτυχῶς ποῦ εἶναι ὀλίγα. Διότι οἱ καλοὶ Ζακυνθῖνοὶ δὲν ἔχουν οὔτε τὰ μέσα οὔτε τὴν μανίαν νὰ κτιζοῦν. Αὐτὸ τὸ ἀποφεύγου ὅσον ἡμποροῦν, ὅσον τοὺς τὸ ἐπιτρέπει τοῦλάχιστον ὁ ὑποχθόνιος καὶ ἀμείλικτος Πλούτων μὲ τοὺς αἰωνίους σεισμούς του.

Κατὰ τὴν ἐπίσημον τφόντι* διαβεβαίωσιν τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου μας, ἀπὸ ὅλας τὰς ἑλληνικὰς χώρας ἡ μᾶλλον εὐσειστος εἶναι ἡ Ζάκυνθος. Καὶ σχεδὸν ἐκ πρώτης ὄψεως ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι ἔχει ἐμπρὸς του μίαν πόλιν σεισμόπληκτον. Οὕτε εἶναι ἀνάγκη νὰ βλέπῃς ἐρείπια ἢ ρήγματα· διότι καὶ τὰ γερώτερα σπῆτια παρουσιάζου ἐδῶ κάτι τί, σχεδὸν ἀδιόρατον—μίαν

ἐλαφροτάτην ἑξαφνα, ἀνεπαίσθητον κλίσιν τοῦ γέισου τῆς στέγης, — πού σέ κάμνει νά νομίζης ὅτι πρὸ μιᾶς στιγμῆς τὰ ἔρημα αὐτὰ σπίτια ἔπαυσαν τὸν τρελλὸν τῶν χορὸν.

Ἄλλὰ ποῖος σεισμός, ποῖα συμφορὰ, ποῖα καταστροφή θὰ ἦτο ἱκανὴ νά θίξῃ τὴν παροιμιώδη φαιδρότητα τοῦ Ζάκυνθινού; Πλούσιος ἢ ἀπένταρος, εὐτυχῆς ἢ κακομοίρης, μὲ βροχερὸν Αὐγουστον ἢ μὲ Μάην ἄδροχον, ὁ Ζάκυνθινὸς εἶναι πάντα ὁ ἴδιος, — γελαστός, εὐθυμος, εἴρων, εὐφυλόγος, ἀμέριμνος, γνωρίζων ν' ἀπολαμβάνῃ τὸ πολὺ ἢ τὸ ὀλίγον πού τοῦ παρέχει ἡ ζωὴ.

Ἴσως νά εἶναι αὐτὸ ἀποτέλεσμα καὶ δεῖγμα τοῦ μακροχρόνιου πολιτισμοῦ του. Ἴσως καὶ νά μὴν ἔχῃ σχέτιν.

Ἄλλ' ὅτι ἡ Ζάκυνθος εἶναι τόπος πολιτισμένος, δὲν πιστεύω νά τὸ ἀμφισβητῆ κανεὶς. Μίαν φορὰν ἠρώτησαν ἓνα ξένον, παρεπίδημον ἐκεῖ, πῶς τοῦ φαίνεται ἡ πόλις. Ὁ ξένος ὑπενθύμισε τὸ ἀνέχδοτον τοῦ ἀρχαίου φιλοσόφου, ὁ ὁποῖος ἐναυάγησε κάποτε εἰς ἄγνωστον γῆν, καὶ εἶδε γεωμετρικὰ σχήματα χαραγμένα εἰς τὴν ἄμμοι τῆς ἐρήμου ἀκρογιαλιᾶς. «Καλοὶ ἄνθρωποι θὰ κατοικοῦν ἐδῶ», ἐσυλλογίσθη ὁ ναυαγὸς ἀναθαρρήσας. Καὶ ὁ ξένος προσέθεσε: «ἔτσι κι' ἐγώ, ὅταν ἔφθασα στὴ Ζάκυνθον καὶ μοῦ εἶπαν πῶς ἔχει Ἀρχεῖον καὶ Βιβλιοθήκην, ἐσυλλογίσθηκα: καλὰ θὰ εἶμαι ἐδῶ».

Ἡ Ζάκυνθος ἔχει τῶντι πολῦτιμον Ἀρχεῖον μὲ ἔγγραφα πεντακοσίων ἐτῶν. Δημοσίαν Βιβλιοθήκην μὲ τριάντα χιλιάδας τόμους. Δέσχας μὲ πολυτελεῖς αἰθούσας χοροῦ καὶ πλούσια ἀναγνωστήρια. Δημοτικὸν Θέατρον, εὐρύχωρον καὶ κομψόν, ὅπου, πρὶν ἐκπέσῃ ὁ τόπος οἰκονομικῶς, ἐδόθησαν αἱ τελειότεραι ἐν Ἑλλάδι παραστάσεις Ἰταλικοῦ μελοδράματος· φιλανθρωπικὰ καταστήματα—Γηροκομεῖον, Νοσοκομεῖα, κλπ.—ἐν πρότυπον Ἐνεχυροδανειστήριον, τὸν «Μόντε», ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἰδρύματα, τὰ χαρακτηριστικὰ μίαν κοινωνίαν προηγμένην, λειτουργοῦντα δὲ ἀκόμη καὶ τώρα μὲ πολλὴν εὐσυνειδησίαν καὶ τιμιότητα.

Μεταξὺ τῶν ἱστορικῶν κειμηλίων, τὰ ὅποια ἡ Ζάκυνθος ἐπιδεικνύει μὲ ὑπερηφάνειαν, εἶναι μερικὰ πού ἀναδίδουν αἴγλην δόξης ἀληθινῆς.

Εἶναι τὸ σπίτι ὅπου ἐγεννήθη ὁ μέγας Σολωμός. Εἶναι ἀκόμη τὸ σπίτι ὅπου ἐγεννήθη ὁ μέγας Φώσκολος*. Μίαν ἡμέραν, κατὰ

τὴν εὐτυχῆ ἔκφρασιν ἑνὸς Ζακυνθινοῦ ποιητοῦ, εἰς τὸ ταπεινὸν αὐτὸ σπιτάκι, ἢ Ἑλλάς ἄλλαξε φιλὶ μὲ τὴν ἀδελφὴν τῆς Ἰταλίαν. Καὶ ὁ Δῆμος— πολιτισμένος Δῆμος—, ἠγόρασε τὸ σπιτάκι, ἐνετείχισεν ἀπ' ἔξω μίαν ἀναμνηστικὴν πλάκα καὶ ἐγκαθίδρυσε μέσα μικρὰν «Φωσκολιανὴν» Βιβλιοθήκην. Εὐγνώμων, βλέπετε, ἢ πόλις πρὸς τὰ τέκνα ποῦ τὴν ἐδόξασαν.

Τὸ κέντρον τῆς μεγαλυτέρας τῆς πλατείας κατέχει ὁ ἀνδριὰς τοῦ ψάλτου τῆς Ἐλευθερίας· καὶ παρακάτω ὑψώνεται μία στήλη ἐνεπίγραφος μὲ τὰ ὀνόματα τῶν Ζακυνθίων ποῦ ἐσκοτώθησαν εἰς τὸν τελευταῖον πόλεμον.

Δὲν εἶναι μόνον ποιητῶν γεννήτρια, ἀλλὰ καὶ ἡρώων καὶ πατριωτῶν ἐνθέρμων ἢ ὠραία καὶ εὐφορος γῆ. Κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν, ἢ ἀγγλοκρατομένη Ζάκυνθος, ἢ «ἐλληνικωτάτη», εἶχε γίνει ἢ ἐστὶ τῶν Φιλικῶν καὶ τὸ ὄρμητήριον τοῦ Κολοκοτρώνη. Ὑπάρχει ἀκόμη ὁ κρυφὸς ναῦσκος, ὅπου ὠρκίζοντο οἱ μύσται τῆς ἐθνικῆς ἰδέας, μεταξὺ τῶν κειμηλίων τοῦ τόπου.

Ἡ Ζάκυνθος φημίζεται διὰ τὰς ὀνειρώδεις ἐξοχὰς τῆς, τὰ ἄνθη τῆς—«Ἄνθος τῆς Ἀνατολῆς» μόνη αὐτή,— τοὺς ποιητὰς τῆς, τὶς καντάδες τῆς, τὰ πῆλινα κανάτια τῆς, τὰ σαπούνια τῆς, τὰ μαντολάτα* τῆς, τὴν πούδρα τῆς, καὶ τὴν φιλοξενίαν τῆς.

Ἡ ζωή, εἰς τὴν ἐπαρχικὴν αὐτὴν πόλιν, εἶνε ἀκόμη εὐχάριστη. Μία μικρὰ ἐκδρομὴ μὲ τὴν βάρκαν ὡς τὸ Κρῦο Νερό—τὸ Ζακυνθινὸν αὐτὸ Φάληρον*—εἶναι ἱκανὴ ν' ἀφήτῃ ἀνεξαλείπτους ἐντυπώσεις· ἀλλὰ μία μεγάλη ἐκδρομὴ εἰς τὸ ἐσωτερικόν, εἰς τὰς θαυμασίας, τὰς βαθυπρασίνους ἐκείνας ἐξοχὰς, τὰς γεμάτας μυστήριον, εἶναι κάτι ποῦ ὁ ξένος δὲν λησμονεῖ ποτέ.

Μίαν φορὰν ἦσαν ἀξιοθέατα καὶ τὰ Ζακυνθινὰ Καρναβάλια, κατὰ τὸ πρότυπον τῶν βενετικῶν, μοναδικὰ καὶ φημισμένα εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολήν. Καὶ τὰ λαϊκὰ πανηγύρια εἰς τὰ ξωκκλήσια, ἐπίσης χαρακτηριστικά.

Πολλὰ ἔχουν γραφῆ περὶ Ζακύνθου. Ἐντόπιοι καὶ ξένοι δὲν ἀποκάμουν νὰ τὴν μελετοῦν, νὰ τὴν περιγράφουν, νὰ τὴν ἐξυμνοῦν. Ὑπάρχουν θησαυρισμένοι εἰς τὰς βιβλιοθήκας ὀλόκληροι σειραὶ σχετικαὶ μὲ τὴν Ζάκυνθον. Ἀλλὰ τὸ τελειότερον, τὸ πληρέστερον σύγγραμμα εἶναι ἡ Ζάκυνθος τοῦ ἀρχιδουκὸς τῆς Αὐστρίας Σαλθατῶρ. Δύο τόμοι μεγάλοι, ὀγκῶδεις, πολυτελέστατοι, εἰκονογραφη-

μένοι πυκνῶς, μελετῶντες λεπτομερέστατα τὴν νῆσον ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις.

1906.

Β'. ΟΡΓΑΝΟΥ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ.

Τὸ ἔργον τῆς καρδίας.

Παύλου Νιρβάνα.

Δὲν ὑπάρχει θαυμαστότερον ὄργανον εἰς τὸν ὀργανισμόν τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν καρδίαν, θαυμαστότερον διὰ τὴν εὐσυνειδησίαν του καὶ διὰ τὴν ὑψηλὴν συναίσθησιν τῶν καθηκόντων του πρὸς τὴν ζωὴν. Οἱ ποιηταί, πού τὸ ὕμνησαν, δὲν μᾶς εἶπαν ποτὲ οὔτε τὸ ἐν χιλιοστὸν τῆς δόξης του. Καὶ οἱ φυσιολόγοι, πού θὰ ἤμποροῦσαν νὰ μᾶς εἰποῦν περισσότερα, εἶναι συνήθως τόσον ὀλίγον ποιηταί. Καὶ ὅμως ὁ ὕμνος τῆς καρδίας ἀνῆκει περισσότερον εἰς αὐτούς, πού γνωρίζουν ὅλα τὰ μυστικά της, ὅπως ὁ διθύραμβός της ἀνῆκει εἰς τοὺς παθολόγους, πού παρακολουθοῦν τοὺς ἀγῶνάς της, εἰς αὐτούς πού ἀντικρῦζου τοὺς ἥρωισμούς της, ἥρωισμούς ἀφαντάστους κάποτε, εἰς αὐτούς πού χειροκροτοῦν τοὺς θριάμβους της, θριάμβους καταπληκτικούς πάντοτε.

Κέντρον τῆς ζωῆς τὴν ὠνόμασαν. Ἄλλὰ κέντρον μόνον; Εἶναι ὁ ἀχοίμητος τροφοδότης της. Αὐτὴ ἐξαποστέλλει ἀενάως πρὸς τὰς ἐσχατίας τοῦ ἀνθρωπίνου κράτους τὸ ζωογόνον ἐρυθρὸν νᾶμα, τὸ ὅποτον τρέφει, ἀνακαινίζει, συκρατεῖ τὴν ζωὴν. Διότι αὐτὴ φροντίζει νὰ παραλάβῃ τὸ σκοτεινὸν καὶ ἀκατάλληλον αἷμα τῶν φλεβῶν καὶ νὰ τὸ διαβιδάσῃ εἰς τοὺς πνεύμονας, οἱ ὅποιοι θὰ τὸ ὀξυγονώσουν καὶ θὰ τὸ μεταβάλουν εἰς πορφυρᾶν ἀμβροσίαν. Αὐτὴ πάλιν μεριμᾷ νὰ τὸ παραλάβῃ ἀπὸ τοὺς πνεύμονας καὶ νὰ τὸ ἐξακοντίσῃ πρὸς τὰ πέρατα τοῦ ὀργανισμοῦ, πρὸς τὸ τελευταῖον κύτταρον, τὸ ὅποτον θ' ἀπέθνησκεν ἄνευ αὐτοῦ. Αὐτὴ εἶναι ὁ σοφὸς ὑδραυλικὸς καὶ ὁ μέγας τροφοδότης.

Ἄς λέγουν ὅ,τι θέλουσιν διὰ τὴν εὐγένειαν τοῦ ἐγκεφάλου! Ἄλλὰ τί θὰ ἐγίνετο τὸ ὑπερευγενικὸν αὐτὸ ὄργανον, χωρὶς τὴν καρδίαν; Μίαν στιγμὴν νὰ τοῦ λείψῃ τὸ νᾶμα τοῦ αἵματος πού τοῦ στέλλει ἐκείνη, μίαν στιγμὴν νὰ κοιμηθῇ ἢ πιστὴ τροφοδότις του, καὶ χᾶιτε σχέψις, χᾶιτε φαντασίαν, χᾶιτε ψυχὴν, χᾶιτε ὀλό-

κληρον τὸ θαῦμα τοῦ ἐγκεφάλου. Ὁ ἄνθρωπος, ποῦ κατὰκειται λιπόθυμος, ὅμοιος μὲ νεκρόν, εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν ἐγκέφαλον τοῦ ὀποίου ἔλειψε μίαν στιγμὴν τὸ αἷμα τῆς καρδίας. Μία στιγμὴ ἀκόμη χωρὶς τὰς ὑπηρεσίας τῆς, καὶ εἶναι νεκρός, μὲ ἔλγην τὴν δόξαν τοῦ ἐγκεφάλου του.

Ἐμπορεῖτε νὰ φαντασθῆτε λοιπὸν εὐθύνην μεγαλυτέραν ἀπέναντι τῆς ζωῆς ἀπὸ τὴν εὐθύνην τοῦ ὄργάνου αὐτοῦ, τὸ ὅποιον οἱ ποιηταὶ ἐφαντάσθησαν προωρισμένον μόνον νὰ ὑπηρετῇ τὰς ὑποθέσεις τῆς ἀγάπης; Ἐμπορεῖτε νὰ φαντασθῆτε καθήκοντα ὑψηλότερα καὶ βαρύτερα ἀπὸ τὰ καθήκοντα τῆς πτωχῆς αὐτῆς καρδίας; Ἄλλὰ εἶδατε ποτὲ καὶ εὐορκοτέραν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων αὐτῶν; Ὅλα τὰ ἄλλα ὄργανα ἔχουν τὰς στιγμὰς τῆς σχετικῆς ἀναπαύσεως των, τὸν ὕπνον των ἢ τὸν λήθαργόν των. Καὶ αὐτὸς ὁ ἀριστοκράτης ἐγκέφαλος φθάνουν στιγμὰς ποῦ μᾶς ἀρνεῖται κατηγορηματικῶς τὰς ὑπηρεσίας του. Ἔχει ἀνάγκην νὰ ξεκουρασθῇ. Ἡ καρδιά δὲν γνωρίζει στιγμὴν ἀναπαύσεως. Ἐργάζεται νυχθημερόν, ἐργάζεται χωρὶς διάλειμμα, ἀγρυπνεῖ μόνη αὐτὴ μὲ στοργὴν μητέρας εἰς τὴν ἀνάπαυσιν ὄλων τῶν ἄλλων ὄργάνων. Καὶ εἶναι καταπληκτικὸν νὰ σκέπτεται κανεὶς, ἀντικρῶζον ἓνα αἰωνόβιον, ὅτι τὸν αἰῶνά του αὐτὸν τὸν ἐμέτρησε δευτερόλεπτον πρὸς δευτερόλεπτον μίαν πτωχὴν καρδίαν.

Καὶ ὅμως πόσον ἐσυκοφαντήθη καὶ πόσον περεγνωρίσθη ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους! Τὴν φανταζόμεθα ἓνα ὄργανον ἀσθενὲς καὶ εὐθραυστον, ὡς κρυσταλλόν. Εἶναι γίγας ἀντοχῆς! Πληγωμένη κάποτε, σακατεμένη, συντετριμμένη, δηλητηριασμένη, ἐξακολουθεῖ νὰ κάμνῃ τὸ καθήκον τῆς, ὅπως ὁ πληγωμένος ἦρως, μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς τῆς ἀντοχῆς τῆς. Παραπατεῖ ἀπὸ τὸν κόπον καὶ τὴν ἐξάντλησιν, ἔχει διαλείψεις, καὶ ὅμως, ἐνῶ τὴν φαντάζεται κανεὶς ἐτοιμαζομένην νὰ υποκύψῃ, ἔξαφνα ἀναλαμβάνει πάλιν σταθερὸν τὸ βῆμά τῆς καὶ προχωρεῖ. Καὶ πρέπει νὰ γνωρίζῃ κανεὶς τί συμβαίνει εἰς ὠρισμένας καρδιακὰς παθήσεις, νὰ ἔχῃ κάποιαν ἰδέαν τοῦ μηχανισμοῦ μὲ τὸν ὅποιον ἡ καρδιά ὑπερνικᾷ τὰ ἐμπόδια ποῦ τῆς προβάλλουν αἱ ἀνεπάρκειαι ἢ αἱ στενώσεις τῶν βαλβίδων τῆς, ὑπερτροφοῦσα ἢ ἰδίαν διὰ νὰ ἐπιτύχῃ μίαν ποθητὴν ἀντιρρόπησην, πρέπει νὰ ἔχῃ μίαν ἀμυδρὰν ἰδέαν ὄλων αὐτῶν τῶν πραγμάτων, διὰ νὰ ἐκτιμῆσῃ ἐπαξίως τὴν με-

γάλην αὐτὴν παρεξηγημένην καὶ τὰ ἀπίστευτα κάποτε, καὶ δι' αὐτοὺς τοὺς λατροὺς ἀκόμη, θαύματά της.

Μία ἐποποιία ὁλόκληρος εἶναι οἱ ἀγῶνες τῆς καρδίας εἰς τοὺς κινδύνους τῆς ζωῆς, ἀγῶνες ὄλων τῶν εἰδῶν καὶ ὄλων τῶν μορφῶν.

1920.

Γ'. ΑΡΧΑΙΩΝ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΗΜΑΤΩΝ.

Ἔρμῆς τοῦ Πραξιτέλους.

N. Γ. Πολίτου.

Ὅτε ἀπεκαθάρθη τὸ Ἑρατοῦ ἐκ τῆς ἐπιχώσεως, ἦν ἐποίησεν οὐχὶ ὄγκος γῆς ἐκ τοῦ Κρονίου* ὄρους ἀποσπασθεὶς, ὡς κατ' ἀρχὰς ἐπιστεύθη, ἀλλὰ πρὸ πάντων τῶν καταρρυέντων πλινθίνων τοίχων τὰ χῶματα, εὐρέθη, τὸ βάθρον τιμαλφοῦς ἀναθήματος, τοῦ ἐκ παλίου λίθου πραξιτέλειου Ἑρμοῦ, ὅστις εὐρέθη πρηγνῆς κατακείμενος πρὸ τοῦ βάθρου ὁπόθεν κατέπεσεν, ἀποκεκρουμένην μὲν ἔχων τὴν δεξιὰν χεῖρα καὶ τοὺς πόδας ἀπὸ τῶν γονάτων καὶ κάτω, σχεδὸν δὲ παντελῶς ἀλύμαντα διατηρῶν τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ λοιπὸν σῶμα.

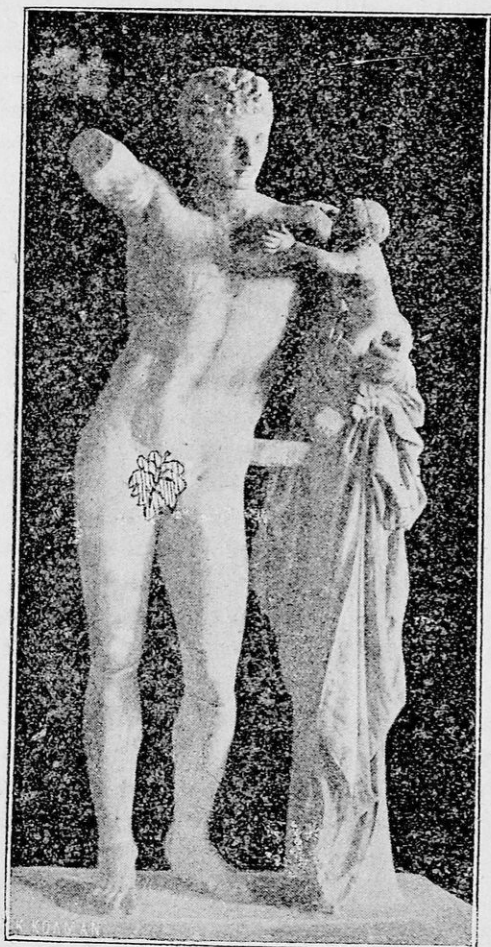
Ὅτε ἐπεσκέφθη τὸν ναὸν ὁ Πausανίας*, εἶδεν ἰστάμενον ἐπὶ τοῦ βάθρου τοῦ τὸ ἄγαλμα τοῦτο, ἀλλὰ ξηρῶς ἀναφέρει αὐτό, ἐν βραχυλογίᾳ, ἣτις ἀνοίκειος ἀντικρυς καὶ παράδοξος φαίνεται νῦν εἰς ἡμᾶς, μὴ ἐκτεθαμβημένους ὡς ἐκεῖνος ἐκ τῆς ἄλλης πληθύος τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀνακειμένων ἀριστουργημάτων. «Χρόνῳ δὲ ὕστερον καὶ ἄλλα ἀνέθεσαν εἰς τὸ Ἑρατοῦ, Ἑρμῆν λίθου, Διόνυσον δὲ φέρει νήπιον, τέχνη δὲ ἐστὶ Πραξιτέλους». Δὲν ἐκδηλοῦται ἐν ταῖς ὀλίγαις ταύταις λέξεσιν οὔτε ὁ θαυμασμός, ὁ ὑπεμφαινόμενος ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ χρυσελεφαντίνου Διὸς τοῦ Φειδίου, οὔτε ὁ τῆς πολιᾶς ἀρχαιότητος σεβασμός, ὁ παρορμησας τὸν περιηγητὴν εἰς λεπτομερῆ ἐξήγησιν τῶν ἐν τῇ λάρνακι τῶν Κυφελιδῶν* προστύπων* ζυθίων. Οὐδὲ περὶ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἀνετέθη τὸ ἄγαλμα, διδασκόμεθ' ἀκριβῆς. Ἄλλ' ἀρκεῖ ἡμῖν ὅτι μανθάνομεν τὸ σπουδαιότατον τοῦτο, ὅτι ἔχομεν πρὸ ἡμῶν ἔργον πρωτότυπον ἐπιφανεστάτου τεχνίτου τῆς ἀρχαιότητος, τὸ πρῶτον, ἂν μὴ τὸ μόνον, εὐρεθὲν ἔργον αὐτοῦ, τὸ πρῶτον καὶ τὸ κάλλιστον πάντων τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ εὐρεθέντων πρωτοτύπων ἔργων ἄλλων διασήμων ἀρχαίων τεχνιτῶν.

Τὸν δὲ χρόνον, καθ' ὃν ἐποιήθη, δυνάμεθα μετὰ τινος πιθανό-

τητος νὰ ὀρίσωμεν. Ὁ πατρῶς θεὸς τῶν Ἀρκάδων Ἑρμῆς φέρει τὸν ἐν Ἡλιδι μέγιστα τιμώμενον Διόνυσον, ἰδρῦθη δ' ἐξ ἀρχῆς τὸ ἄγαλμα ἐν τῷ Ἡραίῳ καὶ δὲν ἐκομίσθη ἄλλοθεν, ὡς δεικνύουσι καὶ τὰ νῶτα αὐτοῦ, ἅτινα ἀφείθησαν ἀνεπίξεστα, ὡς σχεδὸν ἀποκρυπτόμενα ὑπὸ τοῦ τοίχου τοῦ ναοῦ. Εὐλογον λοιπὸν εἶναι νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ἀνετέθη εἰς μνήμην κοινοῦ τινος ἀγῶνος τῶν Ἡλείων καὶ Ἀρκάδων. Τοιαύτη δὲ κοινὴ σύμπραξις ἀναφέρεται ἐν ἔτει 343 π. Χ., ὅτε οἱ Ἡλείοι, συμμαχοῦντων τῶν Ἀρκάδων, κατετρόπωσαν τοὺς ἐπελθόντας εἰς Ἡλιν δημοκρατικούς φυγάδας, ζωγρήσαντες καὶ τετρακισχιλίους τῶν συμμαχοῦντων αὐτοῖς μισθοφόρων. Τῆς λαμπρᾶς δὲ ταύτης νίκης καὶ τῆς πρὸς τοὺς Ἀρκάδας συμμαχίας, ἣτις μακρὰ καὶ διαρκῆς προεμνηνύετο διὰ τὴν προσχώρησιν ἀμφοτέρων εἰς τὸν βασιλεῖα τῆς Μακεδονίας Φίλιππον, μνημεῖον ἦτο ἴσως τὸ ἐν τῷ Ἡραίῳ ἀνάθημα, ὅπερ κατὰ ταῦτα ὁ Πραξιτέλης ἐποίησεν ἐν ὠρίμῳ ἡλικίᾳ, ὀνομαστός ἤδη ὢν καὶ ἐξ ἄλλων ἔργων αὐτοῦ. Καὶ εἶναι ἀληθῶς τὸ ἄγαλμα ἔργον μεγάλου τεχνίτου τεμόντος ἰδίας ὁδοῦ ἐν τῇ τέχνῃ, οὐχὶ δ' ὡς πολλοὶ ἰσχυρίζονται νεανίου, μὴ κατορθώσαντος ἀκόμη ν' ἀποσεύσῃ τὸν ζυγὸν τῆς μιμήσεως τῶν πρὸ αὐτοῦ καὶ ν' ἀποδείξῃ καταφανῶς τὴν ἰδίαν εὐφυΐαν καὶ δεινότητα. Ἀνευρίσκομεν ἐν αὐτῷ τοὺς διακρίνοντας τὰ δημιουργήματα τοῦ Πραξιτέλους χαρακτήρας, οὓς ἐγινώσκομεν ἐκ μαρτυριῶν τῶν παλαιῶν καὶ ἐκ σφζομένων ἀπεικασμάτων ἔργων αὐτοῦ. Καὶ βλέποντες τὸν Ἑρμῆν ἀναγνωρίζομεν ὅτι ἐποιήθη ὑπὸ τοῦ τεχνίτου, τοῦ «καταμέξαντος ἄκρως τοῖς λιθίνοις ἔργοις τὰ τῆς ψυχῆς πάθη», τοῦ δεξιωτάτου τῶν μαρμαρογλύφων, τοῦ προσδόντος εἰς τὰ πλάσματα τῶν χεῖρῶν του ἀπαράμιλλον χάριν καὶ δυναθέντος νὰ δημιουργήσῃ τύπους τελειοτάτους τοῦ ἰδεώδους καλοῦ, χωρὶς κατ' ἐλάχιστον ν' ἀπομακρυνθῇ τῆς ἀληθείας.

Ὁ θεὸς ἀπεικονίζεται εἰς φυσικὸν μέγεθος, ὡς ἀνθηρὸς ἔφηβος κάλλιστος τὸ εἶδος, πλήρης ζωῆς καὶ δυνάμεως, γυμνὸς στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ δεξιῦ ποδὸς ὑποδεδεμένου σανδάλῳ. Τὸ βᾶρος ὅμως τοῦ σώματος δὲν πίπτει ὅλον ἐπὶ τοῦ ἐνός ποδός, κατὰ τὸν πολυχλείτειον* τρόπον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ κορμοῦ δένδρου, ἐφ' οὗ ἐπερείδει τὴν ἀριστερὰν ὁ θεός, ἀποθείς ἐπ' αὐτοῦ τὴν χλαμύδα, γραφικωτάτας σχηματίζουσιν πτυχᾶς καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον κα-

λύπτουσαν τὸ στήριγμα. Οὕτως ἡ στάσις τοῦ Ἑρμοῦ παρίσταται ἄνετος, ἤρεμος καὶ ἀβίαστος, ὡς προσήκει εἰς τοὺς ἀπόνως

καὶ ἀφροντίστως, εἰς τοὺς «ρεῖτα*ζῶντας» θεοὺς τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Ἐπικάμπτων δὲ ἐπὶ τὸ γόνυ εἶχεν ἐλεύθερον διὰ τῶν ἄκρων δακτύλων ψάυοντα τὸ ἔδαφος τὸν ἀριστερὸν πόδα. Τούτων δ' ἕνεκα καὶ τὸ περίγραμμα τοῦ σώματος, μάλιστα τῆς ὀσφύος καὶ τῶν μηρῶν, σχηματίζεται ἀβρότατον καὶ χαριέστατον. Ὅπως δὲ μὴ τοῦ τοιοῦτου περιγράμματος μειώση τὸ κάλλος, δὲν ἐδίστασεν ὁ τεχνίτης πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἀναγκαίας στερεότητος νὰ συνδέσῃ τὴν ὀσφὺν μετὰ τοῦ δένδρου δι' ὑπερείσματος μὴ δικαιολογουμένου ὑπὸ τῆς παραστάσεως, δι' ἀπλοῦ δηλαδή παραλληλεπιπέδου. Ἡ δύνατο μὲν εὐχερῶς νὰ

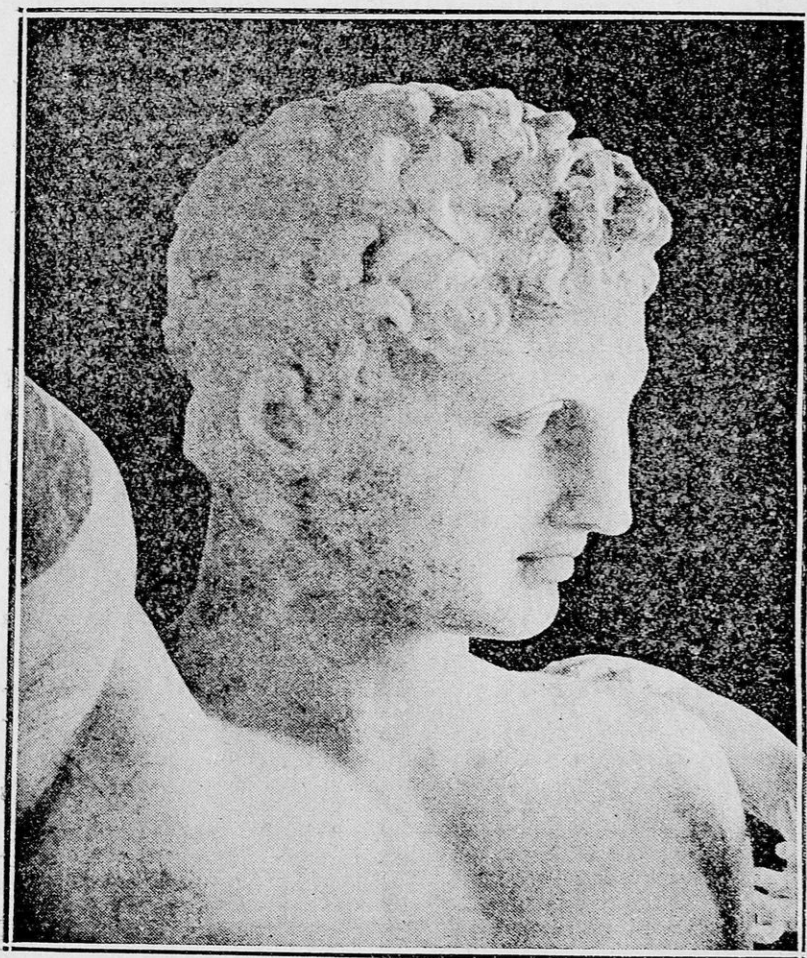
δώσῃ εἰς τὸ ὑπέρισμα τοῦτο σχῆμα κλάδου τοῦ δένδρου, προσαρμόζων αὐτὸ πρὸς τὴν παράστασιν, ἀλλ' ἐγίνωσκεν ὅτι καὶ μὲ τοιοῦτο σχῆμα δὲν θὰ ἔπαυε παρέχον αἰσθησιν βεβιασμένου παραπληρώματος. Ὅθεν προέκρινε τῆς μηχανικῆς δυσχερείας καθαρῶς μηχανικὸν ἐπικούρημα, βέβαιος ὅτι οὐδεὶς θὰ ἔσφεγεν αὐτὸν

διότι οὕτως ἔσωσεν ὄλην τοῦ περιγράμματος τὴν χάριν, ὡς οὐδαίς ἔφεξε τὸν Φειδίαν, ἀναγκασθέντα νὰ στηρίξῃ εἰς κίονα τὴν προ-
τεταμένην δεξιάν τῆς χρυσελεφαντίνης Παρθένου.

Ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς τοῦ Ἑρμοῦ κάθεται ὁ μικρὸς Διόνυσος, ὃν ὁ «παιδοκόρος»* ὑπὸ τῶν Ἀρχάδων ἐπικαλούμενος θεὸς ὑποτίθεται φέρων πρὸς τὰς τροφούς Νύμφας. Τὸ θεῖον βρέφος, περιβεβλημένα τὰ κάτω τοῦ σώματος ἔχον δι' ἱματίου, στηρίζει τὴν δεξιάν ἐπὶ τοῦ ὤμου τοῦ Ἑρμοῦ, τὴν δὲ λειπούσαν ἀριστερὰν φαίνεται ὅτι προέτεινε, ζητοῦν τι μετὰ πολλῆς ἐπιθυμίας· τοῦτο δ' ἐκφράζει τὸ αἴσθημα καὶ ἡ πρὸς τὰ ἔμπροσθεν φορὰ τοῦ σώματός του. Καὶ εἰκάζουσι μὲν πολλοί, ὅτι διὰ τῆς ἀριστερᾶς ὁ Ἑρμῆς ἐμετεώριζε βότρυν, καὶ τὸν ἀγαπητὸν αὐτῷ καρπὸν ἐζήτει νὰ λάβῃ ὁ Διόνυσος, καταλληλότερον ἄλλως ὄντα ὡς γνώρισμα πρὸς δῆλωσιν αὐτοῦ, ἐλλείποντος ἄλλου συμβόλου πρὸς ἀναγνώρισιν. Ἄλλοι δ' ὅμως παρατηροῦσιν ὅτι ὁ Ἑρμῆς δὲν ἔχει ἐστραμμένα τὰ βλέμματα πρὸς τὸν παῖδα, καὶ κλίνει μὲν πῶς πρὸς τοῦτον, καὶ τὴν κεφαλὴν κύπτει μικρὸν πρὸς τὰ κάτω, ἀλλὰ τὸ ἀπλανὲς αὐτοῦ βλέμμα καὶ ἡ στάσις καθόλου ἀμφοτέρων δεικνύουσι, ὅτι δὲν ἔχουσί που προσηλωμένην τὴν ὄρασιν, ἀλλὰ τὴν ἀκοὴν μᾶλλον ἐντεινέουσι, ἀκούοντες ἤχόν τινα. Καὶ λέγουσιν ὅτι ὁ Ἑρμῆς ἐκροτάλιζε κρόταλα*, ἢ ἔσειε βαλάντιον ἔχον νομίσματα, θέλγων διὰ τοῦ κρότου τὸν Διόνυσον, ἄλλοι δὲ πάλιν ὅτι κρατῶν ρυτὸν* ἐπλήρου οἴνου τὸν κάρναρον, τὸ ἀγγεῖον, ὅπερ εἶχεν ἐν τῇ ἀριστερᾷ ὁ παῖς. Ὅπως ἂν ᾔῃ, εὐάρεστος λίαν εἶναι ἢ ἀντίθεσις τῆς ἡρεμίας τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τοῦ ὑπὸ σφοδρᾶς ἐπιθυμίας ταρασσομένου σώματος τοῦ Διονύσου.

Ἡ ἡρεμία δ' αὕτη τοῦ θεοῦ ἀποτυπῶνται θαυμασίως ἐν τῇ κεφαλῇ μάλιστα αὐτοῦ, ἐκφραζομένη ἅμα καὶ ἄρρητὸν τινα εὐμένειαν καὶ ἀγαθότητα. Παρέχει δ' ἡ κεφαλὴ τοῦ ἀγάλματος ἀπαράμιλλον τύπον νεανικοῦ κάλλους. Πρόσωπον ὠρειδῆς, μικρὸν πρὸς τὰ κάτω ἀποστενόμενον, ὀφθαλμοὶ γοργοὶ καὶ ἐπέραστοι ἀπογεισόμενοι ὑπὸ ὀφρύων, αἵτινες ἡρέμα καμπυλοῦνται πρὸς τὰ ἄκρα, ῥίς εὐθυτενῆς, χεῖλη ἐπίμεστα, μέτωπον, οὐ τὸ σαρκῶδες δέρμα δις κολπούμενον σχηματίζει κατὰ τὸ μέσον στολίδα*. Περιστέφει δὲ τὸ κρᾶνλον κόμη βραχεῖα καὶ οὔλη, ἣν ὁ τεχνίτης ἀφήκεν ἐπίτηδες τραχεῖαν, ἐξαίρων οὕτω τὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν λείαν καὶ ἀπαλὴν σάρκα.

Ἡ ἐξεργασία δὲ τοῦ σώματος καὶ τῆς ἐσθῆτος καταδεικνύει ὅτι εὐλόγως ἐξεθείαζον οἱ ἀρχαῖοι τὸν Πραξιτέλη ὡς ἀριστοτέ-

χνην ἐν τῇ μαρμαρογλυφίᾳ. Ἡ εὐανθῆς σὰρξ καταφαίνεται, ὡς προσφυῶς ἐρρήθη, ὅτι εἶναι θεοῦ δι' ἀμφοροσίας καὶ νέκταρος τραπεύοντος, οὐδέποτε δ' αἰσθανθέντος ἀλγηδόνα. Ἡ λεῖα καὶ στίλβουσα ἐπίδερμις δὲν ἀποκρύπτει τὸ σφρῆγος τοῦ ἀκμαίου σώματος, προσλαμβάνει δ' ὁ λίθος ἐπίφασιν ζωῆς καὶ αἰσθήσεως. Ἡ δ' ἐσθῆς

εἶναι μετ' ἐπιμελείας ἄκρας καὶ ἀληθείας ἐν ταυτῷ ἐξεργασμένη, οὕτως ὥστε καὶ σαφῶς διακρίνεται ἡ ἀδρομερῆς χλαμὺς τοῦ Ἑρμοῦ τοῦ λεπτοφυοῦς χιτῶνος τοῦ Διονύσου. Ἐδοήθει δὲ τῆς παραστάσεως τὴν ἀλήθειαν καὶ ὁ χρωματισμὸς τοῦ ἀγάλματος. Διότι χρωματισμένα δὲν ἦσαν μόνον τὰ μετὰλλινα προσαρτήματα, οἷον οἱ ἱμάντες τῶν σανδάλων καὶ τὸ κηρύκειον*, ὅπερ ἔφερον ἐν τῇ ἀριστερᾷ ὁ θεός, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐσθῆς καὶ ἡ κόμη καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα, ὡς γίνεται φανερὸν ἐκ τινων σφζομένων ἰχνῶν τοῦ χρωματισμοῦ. Γνωστὸν δ' εἶναι ἐκ μαρτυριῶν συγγραφέων ὅτι ὁ Πραξιτέλης ἐχρωμάτιζε τὰ ἔργα του, καὶ κάλλιστα αὐτῶν ἔκρινεν ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὁποῖα συνειργάσθη καὶ ὁ ζωγράφος Νικίας.

1896.

Αἱ στήλαι τοῦ Δεξιέω καὶ τῆς Ἥγησοῦς.

Χριστοῦ Τσουντα.

Οἱ ἀρχατοὶ Ἕλληνες δὲν εἶχον χωριστὰ κοινὰ νεκροταφεῖα, ὅπως συνηθίζονται σήμερον, ἀλλὰ κατεσκευάζον τοὺς τάφους τῶν ἔξω τῶν πόλεων παρὰ τὰς δημοσίας ὁδοὺς, αἱ ὁποῖαι ἤρχιζον ἀπὸ τὰς πύλας αὐτῶν καὶ ἔφερον εἰς τὰ χωρία ἢ ἄλλας πόλεις· ὅσον δὲ περισσότερον ἐσυχνάζετο μία ὁδός, τόσον πυκνότερα καὶ τόσον πολυτελέστερα ἦσαν καὶ τὰ μνημεῖα, τὰ ὁποῖα ἀνηγείροντο δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ αὐτῆς, μέχρι μεγάλης πολλάκις ἀποστάσεως ἀπὸ τὴν πόλιν. Τοιοῦτοτρόπως οἱ νεκροὶ καὶ μετὰ θάνατον δὲν ἀπεκλείοντο τελείως ἀπὸ τὴν κίνησιν τῆς ζωῆς, καὶ δὲν περιωρίζοντο εἰς ἰδίους περιφράκτους συνοικισμοὺς, τοὺς ὁποίους οἱ ζῶντες μόνον κατ' ἀραιὰ διαλείμματα ἐπισκέπτονται. Διότι τότε καὶ ὅταν ἐξήρχοντο οἱ ἄνθρωποι ἐκ τῆς πόλεως χάριν ἐργασίας ἢ περιπάτου καὶ ὅταν ἐπέστρεφον εἰς αὐτήν, διέβαινον μετὰ τῶν τάφων καὶ ἐχαιρέτιζον τοὺς συγγενεῖς καὶ γνωρίμους, τῶν ὁποίων ἄλλοτε μόνον τὰ ὀνόματα, ἄλλοτε δὲ καὶ αἱ μορφαὶ ὁλόκληροὶ ἦσαν ἐσκαλισμένοι ἐπὶ σιηλῶν, ἦτοι λιθίνων πλακῶν ἐστημένων ἐπὶ τῶν τάφων.

Μία τοιαύτη ὁδὸς μὲ τάφους εἰς τὰ πλάγια ἀπεκαλύφθη εἰς τὰς Ἀθήνας κατὰ τὸ βορειοδυτικὸν ἄκρον τῆς πόλεως ὄχι μακρὰν τῆς

κυριωτέρας πύλης αὐτῆς, ἥτις ὠνομάζετο *Δίπυλον*· κατὰ καλὴν δὲ τύχην πολλοὶ ἐκ τῶν τάφων διέσωσαν σχετικῶς καλῶς τὴν παλαιὰν ἐξωτερικὴν μορφήν των, καθὼς καὶ τὰς ἐπιχειμένας στήλας, ὥστε δίδουν σαφῆ ἰδέαν περὶ τῶν ἐλληνικῶν νεκροταφείων καθόλου.

Ἐκ τῶν στηλῶν προσελκύουν τὴν προσοχὴν τοῦ ἐπισκέπτου δύο μάλιστα, ἡ τοῦ *Δεξίλεω* καὶ ἡ τῆς *Ἡγησοῦς*, καὶ αὐταὶ εἶναι ἄξια· ἰδιαίτερας μνείας.

Τὸ ἱππικὸν τῶν Ἀθηναίων συνεκροτεῖτο ἐκ τῶν δυνατωτέρων καὶ εὐπορωτέρων νέων τῆς πόλεως, διότι καὶ εἰς ἀσκήσεις ἐπι-

πόνους ὑπεβάλλοντο οἱ ἱππεῖς καὶ δαπάνας πολλὰς ἔπρεπε νὰ καταβάλλουν ἐξ ἰδίων. Ἦτο ἄρα τὸ ἱππικὸν ἐπιλεκτὸν σῶμα, τὸ λαμπρότερον καὶ ἀριστοκρατικώτερον τοῦ ἀθηναϊκοῦ στρατοῦ, εἰς αὐτὸ δὲ ἀνήκεν ὁ *Δεξίλεω*, ὅστις τῷ 394 π.Χ., εἰκοσαετῆς μόλις, ἔπεσε μαχόμενος εἰς τὴν *Κόρινθον*. Ἡ στήλη του ἐστήθη εἰς τὸ μέρος, ὅπου εἶναι οἱ τάφοι τῆς οἰκογενείας του, ὁ ἴδιος ὅμως ἐτάφη, ὡς φαίνεται, εἰς τὸ ὀλίγον ἀνατολικώτε-

ρον κείμενον προάστειον τοῦ Ἐξω Κεραμεικοῦ, παρὰ τὴν ὁδὸν τὴν φέρουσαν πρὸς τοὺς κήπους καὶ τὸ γυμνάσιον τῆς Ἀκαδημίας, ὅπου οἱ Ἀθηναῖοι ἔθαπτον τιμῆς χάριν δημοσίᾳ τοὺς ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀποθνήσκοντας· ἐκεῖ ὑπῆρχε κοινὸν μνημεῖον τοῦ *Δεξίλεω* καὶ δέκα ἄλλων συντρόφων του ὡς καὶ ἐνὸς ἀξιωματικοῦ, οἵτινες πάντες ἐφονεύθησαν εἰς τὴν *Κόρινθον*.

Τὸ ἀνάγλυφον τοῦ *Δεξίλεω* εἰκονίζει τὸν νεαρὸν ἱππέα ἐπελαύνοντα ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν καὶ ἀνατρέποντα ἓνα ὀπλίτην, τὸν ὅποτον ἐτοιμάζεται νὰ διατρυπήσῃ μὲ τὴν λόγχην. Τὴν σφοδρό-

τητα τῆς ὀρμῆς αὐτοῦ φανερώνει σαφῶς ἡ χλαμύς, τὴν ὅποίαν φορεῖ ἐπὶ τοῦ χιτῶνος, καὶ ἥτις ἀνεμίξεται πρὸς τὰ ὀπίσω εἰς ὠραίας πτυχάς, ἡ λόγχη δέ, τὴν ὅποίαν ἐκράτει εἰς τὴν ὑψωμένην δεξιᾶν χεῖρα, ἐδηλώνετο διὰ χρώματος. Ὁ ἀντίπαλος τοῦ Δεξιλέω ἔφερεν εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα τὴν ἀσπίδα καὶ εἰς τὴν ἄλλην τὸ ξίφος, μὲ τὸ ὅποτον προσπαθεῖ ν' ἀμυνθῆ, ἀλλὰ ματαίως· ὁ θάνατός του εἶναι ἀναπόφευκτος. Ὅτι καὶ ὁ νικητὴς ἔπεσε κατὰ τὴν ἔφοδον ταύτην ἢ ὀλίγον ὑστερότερον, τὸ λέγει ἡ ἐπιγραφή, ἡ ὅποία εἶναι χαραγμένη εἰς τὸ κάτω ἄκρον τῆς στήλης, τὸ ἐμαρτύρει δὲ καὶ ὁ τόπος, ὅπου ἡ στήλη ἐστέκετο. Ὁ καλλιτέχνης ὅμως, ὅστις ἐλάξευσεν αὐτὴν, ἀπέφυγε νὰ παραστήσῃ τὸν Δεξιλέων τραυματιζόμενον ἢ ἀποθνήσκοντα· αὐτὸς ἤθελε νὰ παραδώσῃ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους εἰκόνα τοῦ ὠραίου ἐφήβου ὄχι κατὰ τὰς στιγμὰς τῆς ἀδυναμίας του, ἀλλ' ἰσχυροῦ καὶ ἀκμαίου ὡς ἡμίθεου ἥρωος, μόνον δὲ διὰ τῆς ἐλαφρῶς θλιβεραῖς ἐκφράσεως, τὴν ὅποίαν προσέδωκεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ὑψηλὴν τὸ ἔνδοξον τέλος του.

Περὶ τοὺς χρόνους τοῦ θανάτου τοῦ Δεξιλέω ἀπέθανε καὶ ἡ θυγάτηρ τοῦ Προξένου Ἑγησῶ καὶ ἐτάφη παρὰ τὴν αὐτὴν ὁδὸν πλησίον ἄλλων συγγενῶν τῆς· ἐστήθη δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτῆς ἀνάγλυπτος στήλη. Ἡ Ἑγησῶ εἰκονίζεται εἰς αὐτὴν καθήμενη ἐντὸς τοῦ οἴκου τῆς ἐπὶ ἔδρας καὶ φοροῦσα πλούσια ἐνδύματα, πρὸ αὐτῆς δὲ κρατεῖ μία δούλη ἀνοικτὴν πυξίδα, ἐκ τῆς ὁποίας ἔλαβεν ἡ νεαρὰ γυνὴ ἐν περιδέρειον καὶ φαίνεται νὰ τὸ παρατηρῇ μὲ προσοχὴν¹. Τὸ βλέμμα τῆς ὅμως δὲν εἶναι βλέμμα χαρᾶς καὶ εὐχαριστήσεως διὰ τὸ ὠραῖον κόσμημα· ἡ μελαγχολία, ἥτις σκιάζει καὶ αὐτῆς τὸ γλυκὺ πρόσωπον μὲ τὰ λεπτὰ χαρακτηριστικά, δεικνύει σαφῶς ὅτι πρόκειται περὶ χωρισμοῦ, περὶ τοῦ αἰωνίου χωρισμοῦ, τὸν ὅποτον προξενεῖ ὁ θάνατος· τὸ περιδέρειον εἶναι σύμβολον ὄλων τῶν ἀγαπητῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου τοῦ-

1. Τὸ περιδέρειον τῆς Ἑγησοῦς δὲν διακρίνεται σήμερον ἐπὶ τοῦ μαρμάρου, διότι, ὅπως τὸ ἀκόντιον τοῦ Δεξιλέω, ἦτο καὶ αὐτὸ ἀπλῶς ἐξωγραφημένον· ἐν γένει δὲ συνήθιζον οἱ ἀρχαῖοι νὰ χρωματίζουσιν τὰ λίθινα ἀγάλματα καὶ ἀνάγλυφά των, καὶ πολλὰς λεπτομερείας δὲν τὰς ἐλάξευον, ἀλλὰ τὰς ἐδήλωνον μόνον διὰ τῶν χρωμάτων. Σημ. τοῦ συγγραφέως.

του και δλων τῶν ἀθῶν αὐτοῦ ἀπολαύσεων, τὰς ὁποίας ἀποχαι-
ρετίζει διὰ παντός ἡ Ἑγησῶ εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς ἡλικίας τῆς. Ἐὰν

εἰς τὴν στήλην τοῦ
Δεξιλέω εὐρομεν θαυ-
μασίαν παράστασιν
τοῦ ἡρωϊκοῦ στρατι-
ώτου, ὅστις ἀποθνή-
σκει διὰ τὴν πατρίδα
του, εἰς ταύτην ἔχο-
μεν τὴν συγκινητικω-
τέραν ἔκφρασιν τοῦ
τόσον ἀνθρωπίνου συ-
ναισθήματος τῆς ἀ-
γάπης πρὸς τὴν ζωὴν
καὶ τὰς χαρὰς αὐτῆς.
Δύπη καὶ πένθος κα-
τέχει τὴν Ἑγησῶ διὰ
τὴν στέρησιν αὐτῶν·
ἀλλὰ δὲν ἐκδηλώνει
τὸ συναίσθημά τῆς μὲ
βιαίας ἐκρήξεις πά-
θους, μὲ θρήνους καὶ
ὄδυρμούς· συγκρατεῖ-

ται εὐγενῶς καὶ σωφρόνως, ἢ ἐγκαρτέρησις δ' αὐτῆ καὶ ὑποταγὴ
εἰς τὸ πεπρωμένον αὐξάνει τὴν βαθεῖαν συμπάθειαν, τὴν ὁποίαν
αἰσθάνεται ὁ θεατῆς, καὶ χωρὶς νὰ θέλῃ, πρὸ τῆς εἰκόνας τῆς
κόρης τοῦ Προξένου.

Τὰ δύο αὐτὰ παραδείγματα ὑποδεικνύουν εἰς ἡμᾶς τὸ πνεῦμα,
ἕπερ διήκει εἰς τὰς παραστάσεις τῶν ἀρχαίων ἐπιτυμβίων ἀνα-
γλύφων. Τὸ πνεῦμα τοῦτο θὰ κατανοήσωμεν καλύτερον, ἐὰν ἐν-
θυμηθῶμεν δημοτικὰ τινὰ ἄσματα ἡμῶν· διότι ὅπως καὶ εἰς αὐτὰ
ὁ κλέφτης παραγγέλλει εἰς τοὺς συντρόφους του ν' ἀφήσουν εἰς
τὸν τάφον του ἐν παράθυρον, διὰ νὰ βλέπῃ τὴν ἀνοιξιν ἀνθοῦσαν
καὶ ν' ἀκούῃ τὸν κρότον τῶν τουφεκιῶν, οὕτω καὶ τὰ ἀρχαῖα ἀνά-
γλυφα τῶν τάφων δεικνύουν βεβητὸ αἶσθημα πρὸς τὸν κόσμον τοῦ-
τον. Ὁ ἄνθρωπος ἀπερχόμενος εἰς τὸν Ἄδην στρέφεται καὶ ρίπτει

βλέμμα μεγαγχολικὸν πρὸς πᾶν ὅ,τι εἶναι ἠναγκασμένος νὰ καταλίπη· ἢ ἀσπίς καὶ τὸ δόρυ ἐλκύουν τὸν ἄνδρα, ὅπως τὸ βουνὸν καὶ τὸ καριοφίλι τὸν κλέφτην, ἢ γυνὴ ἐπιθυμεῖ νὰ μείνη ἀκόμη ἐδῶ ἐπάνω καὶ νὰ χαρῆ τὰ τέκνα της (ὅπως ἀπεικονίζονται ταῦτα εἰς ἄλλας ἐπιθυμδίοις στήλας) καὶ τὰ κοσμήματά της. Τὰ αἰσθήματα ταῦτα εἶναι ἀνθρώπινα καὶ ποτὲ δὲν ἐφαντάσθησαν οἱ ἄρχατοί· Ἕλληγες νὰ τ' ἀποκρύψουν. Ἄντι ὅμως νὰ παριστάνουν εἰς τὰ ἐπιτύμδια ἀνάγλυφα τοὺς φόβους καὶ τὴν θλιψίν των διὰ τὸν θάνατον, παρίστανον τὴν χαρὰν τῆς ἐδῶ ζωῆς. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι τὸ αὐτό. Ὁ θεατῆς, βλέπων τὸν Δεξιλεων ἀγωνιζόμενον κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἢ τὴν Ἡγησῶ κοσμουμένην, αἰσθάνεται οἰκτον πρὸς τὰς νεαρὰς αὐτὰς ὑπάρξεις καὶ λυπεῖται διὰ τὸ προῶρως κοπὲν νῆμα τῆς ζωῆς των, ἥτις ἔρρει μεταξὺ τόσων γενναίων πράξεων ἢ ἀθῶων ἡδονῶν· ἐὰν τὰ πρόσωπα ταῦτα εἰκονίζοντο κοπτόμενα καὶ ὀδυρόμενα διὰ τὸν θάνατόν των, δὲν θὰ τὸν συνεχίουν πλειότερον, ἵτως μάλιστα θὰ τοῦ ἐνέπνεον καὶ ἀποστροφῆν.

1922.

Ἡ πομπὴ τῶν Παναθηναίων.

Χριστοῦ Τσοῦντα.

Τὰ Παναθηναία ἦσαν ἡ μεγίστη ἑορτὴ τῶν Ἀθηνῶν, διεκρίνοντο δὲ εἰς μεγάλα καὶ μικρά· καὶ τὰ μὲν μικρὰ ἐωρτάζοντο κατ' ἔτος, τὰ δὲ μεγάλα κατὰ πᾶν τέταρτον ἔτος καὶ διήρκουν περισσοτέρας ἡμέρας ἀπὸ τὰ μικρά.

Τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἑορτῆς τῶν μεγάλων Παναθηναίων ἐγίνοντο διάφοροι μουσικοί, γυμνικοὶ καὶ ἵππικοὶ ἀγῶνες. Εἰς τοὺς μουσικοὺς ἀπηγγέλλοντο ὑπὸ βραφωδῶν τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου καὶ ἠγωνίζοντο μεταξὺ των αὐληταί, κιθαρισταί καὶ ἀοιδοὶ ψάλλοντες μὲ συνοδείαν αὐλοῦ ἢ κιθάρας. Οἱ γυμνικοὶ ἀγῶνες περιελάμβανον τὰ συνήθη ἀγωνίσματα, ἥτοι τὸν δρόμον, τὴν πάλην, τὸ παγκράτιον*, τὸ πένταθλον*. ἠγωνίζοντο δὲ εἰς αὐτοὺς χωριστὰ οἱ ἄνδρες, οἱ ἔφηβοι καὶ οἱ παῖδες. Οἱ ἵππικοὶ συνίσταντο εἰς ἀγῶνας ἵππων μετ' ἀναβάτου ἢ ἵππων συρόντων ἄρματα (ὀχήματα ἐλαφρά), ἀλλ' ὑπῆρχον καὶ αὐτῶν διάφορα εἶδη. Παρεκτὸς δὲ τούτων ἀναφέρονται ἀκόμη καὶ οἱ ἐξῆς ἀγῶνες: ἡ πυρρίχη, ἥτοι ὄρχησις μὲ ὄπλα, ἢ λαμπαδηδρομία*, ἥτοι δρόμος

ἀνδρῶν κρατούντων ἀνημμένας λαμπάδας, καὶ ὁ ἀγὼν εὐανδρίας, κατὰ τὸν ὅποιον ἐκάστη ἐκ τῶν δέκα φυλῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἦσαν διηρημένοι οἱ Ἀθηναῖοι, παρουσίαζε γέροντάς τινας, ἐνῆκα δὲ ἡ ἐπιδείξασα τοὺς μᾶλλον θαλεροὺς καὶ ἀκμαίους. Τέλος, πιθανώτατα ἐτελοῦντο καὶ λεμβοδρομίαι ἢ ἀγῶνες μεγαλυτέρων πλοίων. Τὰ βραβεῖα δέ, τὰ ὅποια ἐλάμβανον οἱ νικηταί, ἦσαν στέφανοι, χρήματα καὶ ἔλαιον ἀπὸ τὰς ἱερὰς ἐλαίας τῆς Ἀθηναῖς, αἱ ὁποιαὶ ἦσαν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν πλησίον τοῦ Κολωνοῦ. Οἱ ποικίλοι οὗτοι ἀγῶνες ἐγίνοντο εἰς διάφορα μέρη καὶ διήρκουν, ὡς εἴπομεν, ἀρκετάς ἡμέρας, ἐτελείωνον δὲ διὰ τῆς «παννουχίδος», κατὰ τὴν ὁποίαν ἐτελεῖτο ἡ λαμπαδηδρομία.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν προσέφερον οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὴν θεάν των ἐν μεγάλῃ πομπῇ τὸν πέπλον, τὸν ὅποιον ὕφαινον εὐγενεῖς παρθένοι τῶν Ἀθηνῶν, ἐργαστῆναι ὀνομαζόμεναι. Ἡ προσφορὰ αὐτοῦ ἦτο ὁ κύριος σκοπὸς τῆς ἐορτῆς τῶν Παναθηναίων καὶ διὰ τοῦτο ἐχομίζετο εἰς τὴν Ἀκρόπολιν μὲ μεγάλην τελετὴν. Τὴν ἡμέραν ἐκείνην οἱ Ἀθηναῖοι ἄλλοι καὶ πλεῖστοι ξένοι συνηθροίζοντο εἰς τὸν Ἔξω Κεραμεικὸν καὶ ἐκεῖ ἐτίθεντο εἰς τάξιν. Τὴν πομπὴν διηύθυνον ἰδιαίτεροι ἄρχοντες, ἱεροποιοὶ ὀνομαζόμενοι, ἐλάμβανον δὲ μέρος εἰς αὐτὴν καὶ οἱ λοιποὶ ἄρχοντες τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἱερεῖς καὶ ἱέρειαι καὶ μάντιες διὰ τὰς θυσίας καὶ κήρυκες φροντίζοντες περὶ τῆς τάξεως. Οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν πολιτῶν ἠκολούθουν ὡς ὀπλίται, φέροντες δηλαδὴ ἀσπίδα καὶ λόγχην, οἱ δὲ πλουσιώτεροι ἔφιπποι, καὶ μεταξὺ τούτων ἦσαν οἱ λαμπρότεροι καὶ ἀριστοκρατικώτεροι νέοι τῶν Ἀθηνῶν, ἐκ τῶν ὁποίων συνεκροτεῖτο τὸ ἱππικὸν τῆς πόλεως. Ὡδήγουν δὲ τοὺς μὲν πεζοὺς οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ταξίαρχοι, τοὺς δὲ ἵππεῖς οἱ φύλαρχοι καὶ οἱ ἵππαρχοι. Ἄλλοι τέλος ἤρχοντο ὀχοῦμενοι ἐπὶ τῶν λεγομένων πομπικῶν ζευγῶν, ἀρμάτων δηλαδὴ ἐκ τῶν ὁποίων πολλὰ τοῦλάχιστον εἶχον διαγωνισθῆ εἰς τοὺς ἵππικούς ἀγῶνας τῶν προηγουμένων ἡμερῶν.

Ἀρματωδῶνται (ἀναπαράστασις μέρους τῆς Ν. πλευρᾶς τῆς ζωφόρου τοῦ Παρθενῶνος).

Εἰς τὴν πομπὴν ἐλάμβανον μέρος καὶ αἱ κανηφόροι, εὐγενεῖς Ἀθηναῖοι παρθένοι, φέρουσαι κάνιστρα καὶ ἄλλα σκευὴ χρήσιμα εἰς τὰς θυσίας· ἐκ τῶν ξένων δὲ ἠκολούθουν, πλὴν τῶν διαρκῶς ἐν Ἀθήναις ἐγκατεστημένων καὶ τῶν γυναικῶν καὶ θυγατέρων αὐτῶν, οἱ θεωροί, ἦτοι οἱ ἀντιπρόσωποι ξένων πόλεων, ἰδίως τῶν ἀποικιῶν καὶ τῶν συμμάχων, ἀποστελλόμενοι ἐπίτηδες διὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Παναθηναίων. Τέλος, μέγα μέρος τῆς πομπῆς ἀπέτελουν τὰ ἱερεῖα, ἦτοι οἱ βόες καὶ τὰ πρόβατα τὰ προωρισμένα εἰς θυσίαν· οἱ Ἀθηναῖοι προσέφερον ἑκατόμβην, αἱ δὲ ἀποικίαι καὶ αἱ πόλεις τῶν συμμάχων ἦσαν ὑποχρεωμέναι νὰ στέλλουν μίαν ἀγελάδα καὶ δύο πρόβατα ἑκάστη.

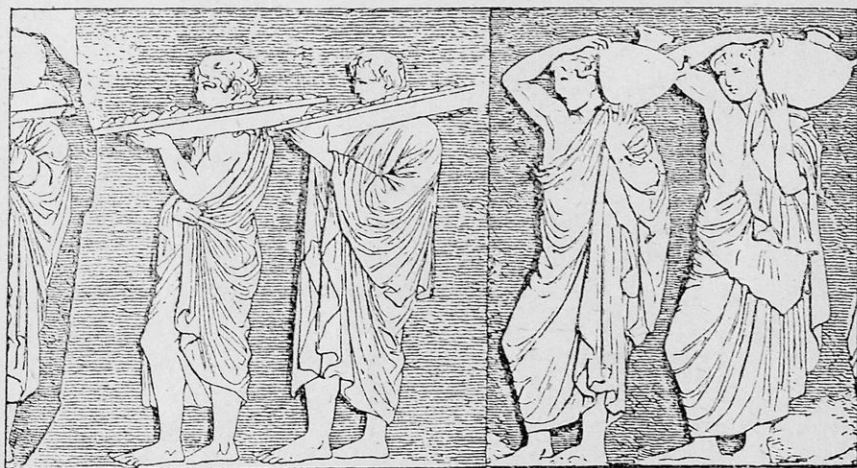
Ἡ πομπὴ αὕτη, ἀφοῦ ἐτίθετο εἰς τάξιν εἰς τὸν Ἐξω Κεραμεικόν, ἐξεκίνει, καὶ διὰ τοῦ Διπύλου εἰσῆρχετο εἰς τὸν «Δρόμον», ὅστις ἦτο πλατεῖα ἐδὸς φέρουσα εἰς τὴν ἀγορὰν, ἀπὸ τὴν ἀγορὰν δὲ ἀνέβαινον εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Ὁ πέπλος τῆς Ἀθηναῖας ἔως ἐκεῖ ἐφέρετο κρεμάμενος ὡς ἱστίον ἀπὸ τὰς κεφαλὰς πλοίου κινουμένου ἐπὶ τροχῶν, πρὸ τῆς εἰσόδου δὲ τῆς Ἀκροπόλεως κατεβιδάζετο καὶ ἐχομίζετο εἰς τὸν ναόν. Τὰ ζῶα (βόες καὶ πρόβατα) ἀνέβαινον ἐπίσης εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ἐκεῖ ἐθυσιάζοντο, ὁ δὲ κῆρυξ μεγαλοφώνως ἠῦχετο ὑπὲρ τῆς σωτηρίας καὶ υγείας τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων των. Κατόπιν τὰ κρέατα διαιμοιράζοντο εἰς τοὺς πολίτας καὶ ἡ ἑορτὴ ἐπεσφραγίζετο διὰ γενικῆς εὐωχίας, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔπινον ἀπὸ μεγάλα ποτήρια, τὰ ὅποια ἀπὸ τὴν ἑορτὴν ὠνομάζοντο παναθηναϊκά.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐφιλοτιμήθησαν νὰ καταστήσουν τὴν ἑορτὴν τῶν Παναθηναίων ὅσον τὸ δυνατὸν λαμπροτέραν καὶ μεγαλοπρεπεστέραν· τὸ πρόγραμμα τῶν ἀγώνων ἦτο ποικιλώτατον, κατὰ δὲ τὴν ἡμέραν τῆς πομπῆς ἡ πόλις ἐπεδείκνυεν εἰς τοὺς ξένους τὸ πλῆθος τῶν ὀπλιτῶν καὶ ἰππέων τῆς, τὸ πλῆθος τῶν ἄλλων πολιτῶν, τὸν πλοῦτον τοῦ δημοσίου καὶ τῶν ἰδιωτῶν καὶ τὸν μέγαν ἀριθμὸν τῶν ὑπηκόων πόλεων.

Τὴν λαμπρὰν αὐτὴν πομπὴν ἠθέλησεν ὁ Φειδίας νὰ παραστήσῃ ἐπὶ τῆς ζωφόρου τοῦ Παρθενῶνος καὶ τὴν παρέστησε μὲ τέχνην καὶ δεξιότητα ἀξίαν τῆς μεγαλοφυΐας του· διότι δὲν προσεπάθησε νὰ ἀπεικονίσῃ ὅλας ἐκεῖνας τὰς χιλιάδας λαοῦ παραλαύοντος μὲ τάξιν καὶ ὁμοιόμορφον σχῆμα—ἡ εἰκὼν θὰ ἦτο τότε μικροπρεπῆς καὶ μονότονος—, ἀλλὰ παρέθεσεν ἐκ τῆς ὅλης πομπῆς

Τυπὴμα τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς ζωφόρου.

Τυπὴμα τῆς βορείας πλευρᾶς τῆς ζωφόρου.

διαφόρους χαρακτηριστικὰς σκηνὰς πλήρεις ζωῆς καὶ κάλλους. Εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευράν, ὅπου ἦτο ἡ εἰσὸδος τοῦ ναοῦ, περι-
στάνοντο ἡ Ἀθηνᾶ, ὁ Ζεὺς, ἡ Ἥρα καὶ ἄλλοι θεοί, ἐλθόντες νὰ
λάβουν μέρος εἰς τὴν ἑορτὴν καὶ τὴν θυσίαν, ἐν τῷ μέσῳ δὲ αὐτῶν

Τυπὸμα τῆς βορρείας πλευρᾶς τῆς ζωφόρου.

εἰκονίζετο ἡ παράδοσις τοῦ πέπλου. Τὰς ἄλλας πλευρὰς ἐπλήρουσαν ἄνδρες νέοι καὶ πρεσβύτεροι μὲ μακρὰ ἱμάτια, στηριζόμενοι εἰς τὰς βακτηρίας των καὶ συνδιαλεγόμενοι, ἄλλοι ἔφιπποι καλπάζοντες ἢ ἐπὶ ἀρμάτων ὀχούμενοι, ἄλλοι ὀδηγοῦντες τὰ θύματα, ἄλλοι φέροντες ἀγγεῖα πλήρη οἴνου καὶ ἄλλοι αὐλοῦντες· πρὸς τούτοις παρθένοι φοροῦσαι πολυτύχους χιτῶνας καὶ βαστάζουσαι σκευὴ ἱερὰ ἢ ἡσύχως ἱστάμεναι. Ἡ μεγάλη αὐτῆ ποικιλία, ἡ θελκτικὴ σεμνότης τῶν παρθένων, ἡ ἐλευθέρη καὶ ἀβίαστος στάσις τῶν συνδιαλεγομένων ἀνδρῶν, ἡ ζωηρότης τῶν ἵππων, ἡ δύναμις τῶν δυστροπούντων βοῶν καὶ τέλος ἡ χάρις ὄλων τῶν μορφῶν καὶ τῶν κινήσεων αὐτῶν μαρτυροῦν ὅτι ἡ ζωφόρος εἶναι ἀληθῶς ἔργον μεγάλου καλλιτέχνου.

1901.

ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΑΙ

ΒΙΟΥ ΑΝΘΡΩΠΩΝ.

Δεξιά, κηπετιάνε !

(Ἀπὸ τὴν μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν τοῦ 1921).

N. Καρβούνη.

Ἀπὸ τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου τῆς Κίου ἐκπλέει τὸ ἐπίτακτον διὰ τὰ Δαρδανέλλια. Τὰ κατάφυτα παραδείσια βουνὰ γίνονται ὁλονὲν γλαυκὰ ἀπὸ τὴν ἀπόστασιν καὶ τὰ νερὰ εἶναι ἤρεμα καὶ γαλανὰ.

Χίλιοι ἄνδρες συνωστίζονται εἰς τὸ κατάστρωμα ἀπὸ τὴν ἄκρην τῆς πύρας τοῦ ἀτμοπλοίου ἕως τὸ ἀκρότατον τῆς πρύμνης. Ὁ ἀντισυνταγματάρχης καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ ἔχουν καταβῆ εἰς τὸ σαλονάκι τῆς πρύμνης, ἐξαιρετικῶς στενόχωρον διὰ τριάντα ἄτομα. Μέσα εἰς τὰ τρία ἀμπάρια εἶναι στοιδαγμένα τὰ ἄλογα τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τὰ μεταγωγικὰ τοῦ Σώματος. Οἱ φαντᾶροι εἶναι πολυάσχολοι εἰς τὸ κατάστρωμα. Κρεμοῦν τοὺς γυλιούς, τὰ ἔπλα, τὰ παγούρια, ἀπὸ τὰ σίδερα τοῦ παραπέτου*, ἀπὸ τὰ σχοινιά, ἀπὸ τοὺς στύλους τῆς πρυμναίας τέντας, ἀπὸ παντοῦ. Ἄνοιγουν τ' ἀντίσκηνα καὶ τὰ κουμδώνουν ἀνὰ δύο, ἀνὰ τρία, ἀνὰ τέσσαρα καὶ αὐτοσχεδιάζουν τέντες καὶ σωρεύουν γυλιούς καὶ οἰκοδομοῦν κατάφυγα διὰ τὴν νύκτα. Εἰς τὰ κάρρα τῶν μεταγωγικῶν, τὰ ὅποια εἶναι παρατεταγμένα εἰς τὴν μίαν πλευρὰν τοῦ καταστρώματος, ἐτοποθετήθησαν διὰ τὸ ταξίδι οἱ λοχίαι, ἀφοῦ ἔστρωσαν τὶς κουδέρες των. Καὶ οἱ φαντᾶροι, ἀφοῦ ἐτακτοποιήθησαν, ξαπλώνονται ἔπως καθεὶς ἤμπορεῖ, καὶ ἀρχίζει τὸ τραγούδι, τὸ πείραγμα, τὸ γέλιο τῆς ἀμεριμνησίας, τὸ ὅποτον ἐδόθη μόνον εἰς τὰ παιδιὰ καὶ τοὺς πολεμιστάς μας ὡς εὐνοια τοῦ Θεοῦ.

Τὸ πλοῖον προχωρεῖ. Πλησιάζει τώρα νὰ βγῆ ἀπὸ τὸν κόλπον τῆς Κίου. Δεξιά μας εὐρίσκεται τὸ ἀκρωτήριον τῆς γλώσσης, ἣ ὅποια τὸν χωρίζει ἀπὸ τὸν κόλπον τῆς Νικομηδείας.

Τὸ τμήμα αὐτὸ τοῦ στρατοῦ, τὸ ὅποτον μεταφέρεται εἰς ἄλλο σημεῖον τοῦ μετώπου, ἀποτελεῖται ἀπὸ κράμα ὄλων τῶν ἐλληνικῶν στοιχείων. Μανιάτες, Ρουμελιῶτες, Μυτιληναῖοι, Μακεδόνες, Κυκλάδιοι, Θεσσαλοὶ, Μικρασιάται—ἀδελφωμένοι εἰς τὸ χακί, συνάδελφοι εἰς τὸ βόλι—ἔθλοι εὐθυμοὶ, ἔθλοι ἔτοιμοι διὰ νέες δάφνας, ἔθλοι παιδιὰ τῆς Ἑλλάδος, ἣ ὅποια ἐπανήλθεν εἰς τὰ γνώ-

ριμα αὐτὰ ἀσιατικά της παράλια, πού εἶδαν ἄλλοτε τὰς ἀττικὰς τριήρεις καὶ τὰ πλοῖα τῶν Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων.

Τὸ πλοῖον παρέπλευσε τώρα τὸ βόρειον ἀκρωτήριο τοῦ κόλπου καὶ στρέφεται πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ διὰ νὰ περάσῃ ἔξω ἀπὸ τὴν Καλόλιμνον*. Πρὸς βορρᾶν διακρίνονται ἀχνότατα* μέσα εἰς τὸ μέγα διάστημα κάποιαι κορυφαί. Εἶναι τὰ Πριγκιπωνήσια. Ἡ Πόλις εἶναι ἐκεῖ κάπου, ὀλίγον βορειότερον, εἰς ἀπόστασιν τριῶν ὥρων ἀπ' ἐδῶ. Οἱ φαντάροι τὸ γνωρίζουν, διότι πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἔκαμαν εἰς τὴν ἀσιατικὴν παράλιαν τοῦ Βοσπόρου¹.

Διὰ μιᾶς τὰ τραγούδια, αἱ φωναί, τὰ πειράγματα, τὰ γέλια, σταματοῦν. Ἐπίσημος σιγὴ ἀπλώνεται εἰς τὸ κατάστρωμα, Ἄκούεται μόνον ὁ ῥυθμικὸς δοῦπος τῆς ἑλικος καὶ ὁ παφλασμὸς τῶν νερῶν εἰς τὰς μάσκας* τοῦ ἀτμοπλοίου. Οἱ φαντάροι σηκώνονται ὄρθιοι. Μερικοὶ σκαρφαλώνουν εἰς τὰς σχοίνινες σκάλες τῶν καταρτιῶν. Ἄλλοι ἀναβαίνουν εἰς τὰ πλευρὰ τοῦ σκάφους καὶ κρεμοῦν τὰ πόδια των πρὸς τὰ ἔξω. Ἄλλοι στέκονται ὄρθιοι στὶς κρεμασμένες βάρκες. Ὅλοι ἀτενίζουν πρὸς ἓν σημεῖον. Εἶναι τόσον πλησίον! Ὅλιγα λεπτὰ περνοῦν ἐν σιγῇ, ἀκίνησια καὶ ἐν ἀτενισμῶ. Ποῖος ἐσήμανε προσοχὴν; Ποῖος ἐσήμανε προσευχὴν; Μόνον ὅσοι εἶδαν αὐτὸ τὸ θέαμα τὸ γνωρίζουν. Διότι ἤκουσαν ὅλοι τὸ μέγα σάλπισμα ἀπὸ τὴν φωτεινὴν ἀπεραντοσύνην τ' οὐρανοῦ, ἀπὸ τὰ γαλανὰ βάθη τοῦ πελάγους, ἀπὸ τὰ ἄδυτα τοῦ εἶναι των. Ἡ ὀμίχλη πού θαμβώνει τὰ περίξ δὲν εἶναι εἰς τὸν ἀέρα. Εἶναι εἰς τὰ μάτια. Εἶναι ὅμως παράξενη ὀμίχλη, διότι βλέπει κανεὶς τώρα καθαρὰ ὅ,τι δὲν ἐφαίνετο πρὶν. Ἐναν τροῦλλον χρυσόν.

Μία κίνησις, ὡσὰν ξύπνημα πελάγους εἰς τὴν πρώτην τοῦ ἀνέμου ριπήν, ζωντανεῖ ἐξαφνα τὸ ἀκίνητον ἐκεῖνο ἀνθρώπινον χαλί. Καὶ ἀπὸ χίλια στήθη ἀναπηδᾷ μία καὶ μόνη φωνή:
— Δεξιὰ, καπετάνιε, δεξιὰ!

Ἄδιάφορον ἂν τὸ πλοῖον στρέφεται ἀργὰ πρὸς τ' ἀριστερά. Οἱ στρατιῶται γνωρίζουν ὅτι πλέουν τώρα πρὸς τὰ Δαρδανέλλια. Ἄλλ' ἀπὸ τὰ χεῖλη των, ἄλλ' ἀπὸ τὰ στήθη των, ἄλλ' ἀπὸ τὴν ψυχὴν των προστάσσει ἡ Ῥούμελη καὶ ὁ Μωριάς καὶ τὰ Νησιά καὶ ἡ Μακεδονία καὶ ἡ Μικρὰ Ἀσία. Ὅμιλεῖ ἡ ψυχὴ τῆς φυλῆς.

1. Ἐν τάγμα τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ εὐρίσκετο ἐκεῖ ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου 1920 μέχρι τοῦ Μαρτίου 1921 ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῶν Ἄγγλων, τῶν κατεχόντων τὰ μέρη ἐκεῖνα. Ἐδρα του ἦτο τὸ χωρίον Μπέικοζ.

Ἄπευθύνεται ἡ Ἑλλάς πρὸς τὸν ἑαυτὸν της. Καὶ ὡσάν ἐκ συν-
θήματος ἡ μεγάλη φωνὴ ἐπαναλαμβάνει :

—Δεξιὰ, καπετάνιε !

Ὁ πλοίαρχος, σιωπηλός, παρατηρεῖ ἐπίμονα τὸ πέλαγος.
Φαίνεται ὅτι ὁ λογισμὸς του πηγαίνει ἐπίσης «δεξιὰ», ἀδιάφορον
ἀν ἡ ῥόδα τοῦ πλοίου εἶναι τώρα ἀριστερά. Καὶ ὁ γέρον τιμονιέ-
ρης, εἰς τὸ ὄπισθεν τῆς γεφύρας δελόφρακτον ὑπόστεγον, καθὼς
γυρίζει τὴ ῥόδα τοῦ πηδαλίου, μονολογεῖ :

—Δεξιὰ... δεξιὰ... γι' αὐτὸ τὸ «δεξιὰ» ἐσεῖς, βρὲ παιδιά,
κρατᾶτε τὸ τιμόνι... 1921.

Τὸ δράμα τοῦ μικροῦλη.

Σπυρ. Μελά.

Ἡ γιαγιά ἐτινάχθη ἐπάνω.

—Μπᾶ, τροσμάρα μου !...

Αἱ ῥυτίδες, ποὺ κατεβαίνουν ἀπὸ τὰ πτερύγια τῆς μύτης πρὸς
τὸ σαγόνι, διεστάλησαν ἐκπληκτικῶς, εἰς τὰ βαθιά τῆς γαλάζια
μάτια, πίσω ἀπὸ τὰ γυαλιὰ τῶν αὐτιῶν, ἐξωγραφίσθη ἀνησυχία,
ἡ πλάκα τὸ σαποῦνι τῆς ἔπεσεν ἀπὸ τὰ χέρια, ἐπέταξε τὸ ῥοῦχο
ποὺ ἔτριβε στὴ σκάφη, κι' ἐβγήκε ὡς ἄνεμος ἀπὸ τὴν πόρτα. Ὁ
κόκορος τῆς αὐλῆς, μὲ τὸ λειρὶ πίπτον κουτσαβάκικα*, ὡς φέσι
ἀσίχη* ἐδζώνου τῆς φρουρᾶς, καὶ ὄλους τοὺς θησαυροὺς τοῦ Κροί-
σου εἰς τὴν οὐράν, ἐφαντάσθη ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ αἰωνίου
ζητήματος τῶν ἀκαθαρσιῶν του κι' ἐτράπη πάλιν εἰς φυγὴν,
μὲ κραυγὴν κινδύνου: Κότ-κότ-κότ-κότ!... Καθαρὰ παρεξή-
γησις. Δὲν ἐπρόκειτο τώρα περὶ αὐτοῦ. Ἡ γιαγιά εἶχε βίξει
πρῶτα τὴ ματιὰ τῆς εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἰσογείου κατοικίας,
ἔπου στέκεται καμαρωτὸς ὁ παλαιὸς κομμός, ἡ λάμπα μὲ τὸ θαμδὸ
ἀμπαζούρ, τὴ φουρκέττα καὶ τὸ χάρτινο τριαντάφυλλο (δὲν τὴν
ἀνάδουν ποτέ, εἶναι ὡς κάτι ἀπιστεῦτως πολῦτιμον, γιατί τὴν
ἔχουν;) ἐκόιταξε κατόπιν τὴν θέσιν, ἔπου ἔπαιζε ὁ μικρὸς πρὸ
ὀλίγου, καὶ ὅταν ἐβγαίνεν ἀπὸ τὴν πόρταν τῆς μάνδρας, ἐφώνησε:
—Τὸ παιδί !...

Τὰ πάντα ἦσαν πράγματι ἐν τάξει, κάτω ἀπὸ τὴ μικρὴ γαζία:
τὰ περιεργὰ χωματένια κάστρα, τὰ παλαιὰ τενεκεδένια κουτιὰ
σαρδελλῶν, μιὰ κουδαρίστρα καὶ μάλιστα ἓνα μικρὸ στεφάνι ἀπὸ

βαρέλι. Ὁ Λάκης ἔμωσε, ὁ τοσοδούλης, ὁ μπόμπιρας*, μὲ τὴ μεγάλη ξανθὴ κεφάλαια, τὴν πλατσουδερὴ μύτη καὶ τὰ ἐξυπνα μάτια, εἶχεν ἐξαφανισθῆ.

Δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορά. Ὁ διαβολάκος αὐτός, ἀπὸ τὴν ἡμέραν ποῦ ἤρχισε νὰ περιπατῆ, κατελήφθη κατ' ἐπανάληψιν ἀπὸ παραφροσύνην τῶν κάτω ἄκρων. Φεύγει διαρκῶς, φεύγει μὲ διαθέσεις νὰ φθάσῃ πεζῆ μέχρι Θεσσαλονίκης. Ἡ συνοικία στέλνει ἐπισθὲν τοῦ ὀλόκληρον καταδιωκτικὸν ἀπόσπασμα. Τῆς δὲ γιαιῆς, τῆς καημένης, τῆς πηγαίνει τὸ στόμα ἐκάστοτε στὸ αὐτῆ.

Διότι, στὸν κόσμον, δὲν ἔχει ἄλλον ἀπ' αὐτὸ τὸ παιδάκι. Καὶ ὁ Λάκης ὁμοίως: δὲν ἔχει ἄλλον ἀπ' αὐτὴν. Ἡ μητέρα του, κόρη τῆς γριῆς, ἀπέθανε μόλις τὸν ἐγέννησεν· ὁ πατέρας του ἔπεσεν εἰς τὴν μάχην. Καὶ ὁ μικρὸς δὲν ἔχει ἄλλα χέρια νὰ τὸν χαϊδέψουν, ἀπ' αὐτὰ τ' ἀδύνατα καὶ ὀστεώδη, τὰ ὅποια ἔλην τὴν ἡμέραν ξενοπλένουν, γιὰ νὰ τὸν θρέψουν. Ἡ γιαιῆ τοῦ χρησιμεύει ὡς πατέρας, ὄχι μόνον ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔνοιαν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν ἄλλην: ὅτι τῆς τραυᾶ τὰ μουστάκια· (διότι ἔχει ὀλίγα). Μὲ μίαν λέξιν τὸν λατρεῖ, μὲ τὴν τρυφερότητα ἐκείνην τῆς ζωῆς ποῦ σβῆνει πρὸς τὴν ἄλλην ποῦ μόλις βλαστάνει. Ἄν ὁ βλος τῆς δὲν εἶναι μαῦρος ὡς κατράμι, τὸ χρεωστεῖ σ' αὐτόν. Ἐνα χαμόγελο, ἕνα λογάκι δικό του καὶ ξεχνᾶ ὅλα τὰ πάθη τῆς. Τὴν κόρη ποῦ ἔχασε, τὸ γαμβρό της, τὸν ἄνδρα της, τοὺς ἀφορήτους κόπους τοῦ καθημερινοῦ της ἀγῶνος. Τὸν πλένει, τὸν κτενίζει, τὸν ταΐζει, τὸν ντύνει «σὰν πριγκιπόπουλο», τὸν χορεῖ, τὸν τραγουδαί. Ὅλα γίνονται θωπεῖα περὶξ του.

Καὶ αὐτὸς ὁ ἄθλιος φεύγει. Μὰ γιατί; Τί τὸν πιάνει; ... Ἐέρω κι' ἐγώ; Φαντασία: Πίσω ἀπὸ τὴ μάνδρα, μὲ τὴ σκάφη καὶ τίς αἰώνιες σαπουνάδες, εἶναι ὁ μέγας, ὁ ἀχανὴς κόσμος. Διατηρεῖτε τὰς ἀναμνήσεις τῶν παιδικῶν σας χρόνων; Ἐνθυμεῖσθε τί κολοσσιαῖον πρᾶγμα σὰς ἐφαίνετο καὶ τὸ τελευταῖο πηλιοσοκάκι; Καὶ τί ἐκπλήξεις, τί θελκτικὰ, τί νέα καὶ ἄγνωστα πράγματα!... Ἄπὸ τὴν ἡμέρα ποῦ ὁ μικρὸς ἐπρόβαλε τὴν κεφάλαια του, ἀπὸ τὴν μεγάλην αὐλόπορταν, εἰς τὸν δρόμον, δὲν ἔχει μαζεμούς. Κατελήφθη ἀπὸ τὸν ἀποδημητικὸν πόθον τοῦ Μάρκου Πόλου* καὶ τοῦ Βάσκου δὲ Γάμα*. Ἐννοεῖ νὰ μεταναστεύῃ. Ἐχει τὸ αἶσθημα δεσμώτου, καταδίκου, ὁ ὅποτος ἄλλην σκέψιν δὲν ἔχει ἀπὸ αὐτὴν: νὰ διαφύγῃ τὴν προσοχὴν τῆς φρουρᾶς γιὰ νὰ δραπετεύσῃ. Ἄρ-

κει νά λησμονηθῆ γιά μιὰ στιγμούλα ἢ γιαγιά, ἐκεῖ πού ἀνεδοκατεβάζει ρυθμικῶς τοὺς ὤμους, ἐπάνω στὴ σκάφη, καὶ ν' ἀρχίσῃ νά συλλογίζεται τὰ περᾶσμένα, τὸ μακαρίτη μὲ τὶς μπότες, τὸ καμτσίκι, τοὺς θυμούς του, τὶς βρисиές του, τὸν ἀραμπᾶ πού «τοὺς τὸν ἔκαναν κατάσχεση», τὸ σπιτάκι πού «ἀποθήκεψαν» κι' ὕστερα τὸ πούλησαν, γιὰ νά βρῆ ὁ Λάκης καιρὸ—φράστ!... νά τὸ στρίψῃ.

Τῆ μιὰ φορὰ τὸν ἔπιασαν πέντε δρόμους παρακάτω, ἐν μέσῳ παρέας ἐκ μικροσκοπικῶν, οἱ ὅποιοι τὸν ἔκαναν ἄλογο. Τὰ ὀπίσθια του δεινῶς ἐκακοποιήθησαν τότε ἀπὸ τὴν γιαγιάν. Ἄλλὰ δὲν εἶχαν σβήσει ἀκόμη τὰ τσιμπήματα καὶ ὁ φίλος ἐδευτέρωσεν. Αὐτὴ τῆ φορὰ εἶχεν ἀγκυροβολήσει ἐνώπιον ἐνὸς ταβλᾶ μὲ παστέλι. Τὰ τρυφερά του μέλη ἐγνώρισαν τώρα τὰ κεντήματα τῆς καρφίτσας. Δὲ βαρειέσθε! Οὐδεὶς ἤρωσ μυθιστορήματος ἔχει δραπετεύσει τσακίς.

Ἄλλ' αὐτὴ του, ἡ τελευταία, μοῦ φαίνεται ἀπόδρασις κάπως δικαιολογημένη. Μὰ ἦτο ζωὴ αὐτῆ; Ἐκεῖ κάτω στὸν ἄλλο δρόμο, στὸ χαρτοπωλεῖον, τί πράγματα, σᾶς παρακαλῶ! Μιὰ φούσκα τόσο μεγάλη, πὶς μεγάλη κι' ἀπὸ τὸ κεφάλι τοῦ Λάκη, γυαλιστερὴ καὶ πράσινη, γεμάτη ποῖος ξέρει μὲ τί, καραγκιοζάκια πού κάνουν τοῦμπες, ἀλογάκια, σιδηρόδρομοι, σάλπιγγες, τούμπανα, στρατιωτάκια κι' ἕνας φασουλῆς πού κλείνει τὰ χέρια του καὶ χτυπάει δυὸ τενεκεδάκια. Κι' αὐτόν, τὸ Λάκη, ὁ ὅποιος τὰ εἶδε ἀντίπροχθες, πού περᾶσανε μὲ τὴ γιαγιά, δὲν τὸν ἀφήνουν νά κάνῃ βῆμα! Δὲν τὸν ἀφήνουν οὔτε νά τὰ ἰδῆ! Τὸ σκᾶς ἢ δὲν τὸ σκᾶς;

Ὁ φουκαρᾶς συνελήφθη, ἐνῶ ἐχάζευεν ἐμπρὸς εἰς αὐτὰ τὰ ἐξάσια πράγματα. Πρὶν βάλουν χέρι ἐπάνω του, ἤρχισε νά κλαίῃ σπαρακτικώτατα. Ἰκέτευε τὴ γιαγιά του νά τοῦ τ' ἀγοράσῃ ὄλα. Τὸν ἀπήγαγεν ἐν σιωπῇ, ἐνῶ αὐτὸς κλωτσοῦσε τὸν ἀέρα. Τὰ μάγουλά του καὶ ἡ πλατσουδερὴ του μυτίτσα ἐμούσκειυαν στὰ δάκρυα. Ὁ προῦτολογισμὸς τῆς γριᾶς δὲν ἀντέχει δυστυχῶς εἰς τὰς πολυτελεῖας αὐτάς. Ἄλλως τε δὲν ἔχει ἀκόμη πληρωθῆ, αὐτὴ τὴν τελευταία πλύση! Σᾶς παρακαλῶ, ἂν συναντήσετε μεθαύριο, στὸ χέρι τῆς, αὐτόν τὸν ὀρφανούλη, στὸ μεγάλο δρόμο μὲ τὰ παιγνίδια, πάρτε του ἕνα φασουλῆ—ἕνα μεγάλο φασουλῆ πού νά κλείνῃ τὰ χέρια. Γιατὶ φοβοῦμαι πολὺ ὅτι θὰ δώσῃ γι' αὐτόν ἡ γριούλα τοὺς κόπους μιᾶς ὀλοκλήρου μαρτυρικῆς ἐβδομάδος.

4. ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ ΔΙΗΓΗΜΑΤΙΚΑΙ. Α' ΦΥΣΙΚΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ.

**Ἡ ἀνατολή τοῦ ἡλίου ἀπὸ τῆς κορυφῆς
τοῦ Κισσάβου.**

Ἀνδρέου Καρκαβίτσα.

Ἡ κορυφή τοῦ ὄρους δὲν ἔχει ἄπλωμα καθόλου, ἀλλὰ μικρὸν κατὰ μικρὸν ὀξύνεται μέχρις ἐλαχίστου. Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου οἱ περίξ χωρικοὶ ἤγειραν ἐκ πλακῶν μικρὸν τεῖχος, ἐκ τῶν συνήθων κατασκευασμάτων τῶν ποιμένων εἰς τὰ ὄρη. Χάμα δὲ τρία τέσσαρα σκαλοπάτια φέρουν εἰς δῶμα μέτρων τινῶν ἐντὸς τοῦ βουνοῦ, ὅπερ ἀφιερῶται εἰς τὸν Ἅγιον Ἥλιον.

Ὅτε ἀνήλθομεν ἐκεῖ, τὸ σκότος ἐδέσποζεν ἀκόμη εἰς τὸν αἰθέρα. Ἄλλ' ἐδέσποζε προσέτι καὶ ὁ ἄνεμος μανιώδης, ἀπειλῶν νὰ μᾶς ἐκσπενδονίσῃ εἰς τὸ χάος, ὥστε τάχιστα ἐζητήσαμεν φιλοξενίαν εἰς τὴν κατακόμβην τοῦ Ἁγίου. Ἐκτὸς τεμαχίων κηροῦ, ἐνδὲ χαμηλοῦ κηροστάτου καὶ δύο τριῶν εἰκόνων, ἐξ ὧν ἡ μία τοῦ Προφήτου ἐπὶ πλακῶς τοῦ βουνοῦ, ζωγραφηθεῖσα ἐκεῖ ἐπάνω ὑπὸ τινος ἐκ πλησιοχώρου κώμης ἁγιογράφου, οὐδὲν ἄλλο εἶδομεν ἐν αὐτῷ. Ἄλλὰ καὶ δὲν ἠδυνάμεθα ἄλλο τι νὰ ἴδωμεν, διότι τὸ ψῦχος ἦτο δριμύτατον καὶ ἐμένομεν ἀκίνητοι ἐντὸς τῶν μανδυῶν μας, συνεσπειρωμένοι εἰς μίαν γωνίαν, μετὰ πόθου ἀναλογιζόμενοι τὸν φοδερὸν καύσωνα τῆς Λαρίσης, ὅστις, ὅσον καὶ ἂν εἶναι φοδερὸς, δὲν ἀπειλεῖ ὅμως καὶ ἀπὸ πλευρίτιδα.

Μετ' ὀλίγον ἀνεφάνη διὰ τῆς ὀπῆς τῆς εἰσόδου ἡ χαραυγὴ τῆς ἡμέρας καὶ ἀνεπηδήσαμεν ὅλοι ἔξω. Ὁ παλαιὸς Ἔρωις* καθήρχετο ν' ἀναξωγογήσῃ τὴν ὕλην καὶ ν' ἀναπλάσῃ τὸ Χάος. Ἄπ' ἀνατολῶν κροκοβαφῆς πέπλος ἀνυψοῦτο ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν εἰς τὸν ὀρίζοντα· οἱ ἀστέρες ἔσθηνον ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον ἐν λευκῇ φεγγοβολῇ· κάτω ἀπὸ τῶν δασῶν ἤρχοντο εἰς χαρμόσουνον χαιρέτισμα τῶν πτηνῶν τὰ κελαδήματα, καὶ ἄνω τῆς κεφαλῆς μας, ἐν μεγαλοπρεπεῖ πῆσει ἐκραζεν ὁ μέγας αἰετός. Ὅπισθὲν μας αἰ εὐρεῖται θεσσαλικάαι παιδιάδες ἤρχιζον ν' ἀποκαλύπτωνται καὶ νὰ μᾶς δεικνύωσιν ἐν ἀερώδει σικῖα ἀκόμη τὰς ἄκρας τῶν λόφων καὶ τοὺς μιναρέδες τῶν τζαμιῶν των· δεξιὰ ἐν βαθυπρασίνῳ ὄγκῳ, συνεχόμενον μετὰ τῶν προπόδων τοῦ Κισσάβου καὶ τοῦ Μαυροβουνίου ἐξετείνετο μακρὸν τὸ Πῆλιον, χαλόμενον ἐν

τῆ ἀποστάσει· ἀριστερὰ ὠρθοῦτο ὁ θεῖος Ὀλυμπος, ὀγκώδης καὶ ἀπειλητικὸς μὲ τὴν ὑψίστην τριόδοντον κορυφὴν τοῦ ἀκτινοβολοῦσαν εἰς τὴν αὐγὴν, ὡς τὴν κορῶνα τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ, ἣν κρατεῖ ἐπάνω του ὁ δικέφαλος χρυσοπλουμισμένος ἀετός· ἐμπρός μας οἱ ἀτμοὶ τοῦ Θερμαϊκοῦ ἠπλοῦντο εἰς ἐξαισίαν πυρκαϊῶν νεφῶν.

Ἄλλὰ μεγαλυτέρα πυρκαϊὰ ἦναπτεν ἤδη μακρὰν μας εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης. Πυρκαϊὰ, τῆς ὁποίας ἡ αἱματώδης ἀναλαμπὴ κατεφλόγιζεν εἰς ἡμικυκλικὴν ἕκτασιν ὅλον τὸν ἀνατολικὸν ὀρίζοντα, ὡς ἐκτίναξις ὠκεανῶν βορείου σέλαος. Καὶ τότε εἶδομεν κατὰ πρώτην φορὰν ἐνώπιόν μας τὸ Ἅγιον Ὄρος, ἀναδύον ἐκ τῆς θαλάσσης, ὡς παμμεγίστην πυραμίδα ἰχνογραφουμένην πρὸ τοῦ φωτός· εἶτα δὲ ἀπεκαλύπτοντο διαδοχικῶς πρὸς τ' ἀριστερὰ ὀδοντωταὶ κορυφαὶ βουνῶν λάμπουσαι καὶ κοιλάδες μεταξὺ, ἐν λευκαζούσῃ ὀθόνη ὀμίχλης καὶ πεδιάδες βαθυκύανοι μὲ φαῖα ἐδῶ κι' ἐκεῖ στίγματα συνοικισμῶν καὶ ἀκταὶ μὲ τὸν ἀφρὸν τοῦ κύματος καὶ τῶν ἄμμων τοὺς σωρούς, εἰς ἀργυρὰν ταινίαν συγχεόμεναι, καὶ κάτω ἡμῶν, σχεδὸν πρὸ τῶν ποδῶν μας, αἱ γιγαντώδεις γλῶσσαι τῆς Χαλκιδικῆς καὶ ἡ θάλασσα τῆς Κασσάνδρας, εἰς τῆς ὁποίας ὅμως τὰ μολυβδοχρόα κύματα δὲν ἀρμένιζε πλέον ὁ φοβερὸς στόλος τῶν καταδρομῶν καὶ τὸ μαῦρον καράδι τοῦ Σταθαῦ*.

Αἴφνης ἀνέδυσε βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον μέσφ φλογερῶν κυμάτων κατακόκκινος καὶ ἀλαμπής, πεπεισμένος τὰς δύο παρειάς ὡς γιγαντιαία βαρβαρική ἀσπίς, ὁ ἥλιος. Τὸν ἐδλέπομεν ἀνερχόμενον εἰς τὸν ὀρίζοντα μεγαλοπρεπῶς, βραδέως, ἀτενίζοντα ἡμᾶς κατάματα, ὡς νὰ ἤθελε νὰ παύξῃ μὲ τὴν ἀνυπομονησίαν καὶ τὴν περιέργειάν μας. Καὶ ἡμεῖς ἐπίσης τὸν ἀτενίζομεν κατάματα, μ' ἔκφρασιν ὑπερτάτης ἐκπλήξεως ἐπὶ τῷ θεάματι, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ θράσος ἐκεῖνο, τὸ ὅποσον προσλαμβάνει εὐθύς ὁ ἄνθρωπος, μόλις ἴδῃ ἀνίσχυρον κι' ἐξηυτελισμένον τὸν θεὸν του. Ἄλλ' ὥστε νὰ ἐθυμώθῃ διὰ τοῦτο, αἴφνης ἐστρογγυλώθῃ κι' ἔδαλε ποταμὸν ἀκτίων κατεπάνω μας, ὥστε οἱ ἀνίσχυροὶ ὀφθαλμοὶ μας ἐκλείσθησαν τυφλοὶ καὶ δακρυσμένοι, ὡς νὰ ἐπάθομεν τὸ πάθημα τοῦ Τειρεσίου*.

Εὐτυχῶς δι' ἡμᾶς ὁ μέγας Ἀπόλλων δὲν εἶχε τὴν κακεντρέχειαν τῆς σεμνῆς Παρθένου. Οἱ ὀφθαλμοὶ μας ἀνέλαβον μετ' ὀλίγον τὴν δύναμιν των καὶ εἶδομεν κάτω τὸν κόλπον ὅλον, ἐν μολυβδίνῃ ἀκίνησίᾳ, λάμποντα ἀπὸ τοῦ Αἰγαίου μέχρι τῆς Θεσσαλο-

νίκης. Οί σύντροφοί μου ἔλεγον ὅτι ἔδλεπον ἐκεῖ τὴν ἱερὰν πόλιν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ἐγὼ ὅμως δὲν τὴν διέκρινα. Εἶδον ὅμως εὐκρινῶς ἐδῶθεν καὶ τὸν Ἁγίον Στέφανον καὶ τὸ Λιτόχωρον, καὶ τὴν Κατερίνα μὲ τοὺς κάμπους καὶ τὰς περιοχὰς των καὶ τὸ τεῖχος τῆς Πλαταμῶνος, τὸ ὁποῖον ἀναθρώσκει ὀπισθεν τῆς μεθορίου γραμμῆς ἐπὶ λόφου, λευκὸν καὶ κομψόν, ὡς μαρμάρινον μνημεῖον μεσαιωνικοῦ ἤρωος. Ἐδῶθεν δ' ἀκόμη διεκρίνομεν τὴν σχισμάδα τῶν Τεμπῶν, ἄνω τῆς ὁποίας, ἐπὶ τῶν καταφύτων πλευρῶν τοῦ κάτω Ὀλύμπου, ἐφαίνοντο ἡ Ῥαψάνη καὶ ἡ Καρυά, ὁ Πυργετός καὶ ἡ Αἰγάνη καὶ μεθοριακοὶ τινες σταθμοί, μέχρις οὗ ὄρθουτο εἰς δυσανάδατον ὕψος τὸ ἱερὸν ὄρος, ζηλοτύπως ἀποκλειτὸν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας τὰ ἐνδότερα τῆς Μακεδονίας.

Εἶχομεν ὅμως ἐκ δεξιῶν ἄλλα τερπνὰ θεάματα. Ἀπὸ τοῦ Αἰγαίου, φεγγεβολοῦντος ἤδη, ἡ Σκίαθος καὶ ἡ Σκόπελος ἔτεινον πρὸς τὸν ἥλιον τὰ δασέα στήθη των, ὡς φιλόκαλοι πέρδικες, κι' ἐν συναφείᾳ φαινομενικῇ ἤρχιζεν ἀπὸ τῶν ἄκρων τοῦ Πηλίου ἡ σειρὰ τῆς Γούρας, ἡρέμα προσαναδαινούσα εἰς εὐγραμμά ὕψη, ἄνω τῶν ὁποίων ἐξείχε βαρὺς καὶ χιονισμένους ὁ Παρνασσός· ἔπειτα ἤρχοντο τὰ ὄρη τῶν Ἀγράφων ἐπιμήκη, ὕψηλά, ὀδοντωτὰ ὡς σειρὰ φοβερῶν πύργων εἰς τεῖχος Κυκλώπειον· εἶτα ἀνεπαισθήτως τὰ ἡρωικὰ Χάσια καὶ διὰ τῶν στενῶν τῆς Σιάπκας κατέληγον εἰς τὸν Ὀλυμπον, σχηματίζοντα οὕτω παμμεγίστην λεκάνην, εἰς τὸ βάθος τῆς ὁποίας ἠπλοῦντο αἱ παχεῖαι πεδιάδες τῆς Θεσσαλίας, μὲ τὴν λοφοσειρὰν τοῦ Ῥιβενίου ἐν τῷ μέσῳ ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον καὶ τὸν μέγαν Πηνειόν, λάμποντα μέσῳ καψαλῶν ὄχθων, μὲ τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρῖα, τὰ τζαμιὰ καὶ τὰς ἐκκλησίας των, τοὺς Ἑλληνας καὶ τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς Ἑβραίους κατοίκους των, τοὺς ὁποίους ὁ ἥλιος ἐφώτιζεν ἤδη εἰς τὰ ἔργα των καὶ κατεπλόγιζε διὰ τῶν ἀκτίνων του. Τοῦτους δὲ ἴσως θέλων νὰ προφυλάξῃ ὁ ἀγαθὸς Κίσαβος εἶδομεν νὰ ῥίπτῃ παχεῖαν τὴν σκιάν του μακρὰν, περιλαμβάνων σχεδὸν τὸ ἥμισυ τοῦ λαρισαίου πεδίου ὑπὸ τὴν προστασίαν του, ἐν ᾧ τὴν κορυφὴν ἐξέτεινε μέχρι τῶν Χασίων.

Ποῖος ὅμως δύναται ν' ἀντιστρατευθῇ εἰς τὸν Ἀπόλλωνα; Τί δύναται νὰ κάμῃ τὸ ἀκίνητον ὄρος, ὅσον καὶ ἂν εἶναι μέγα, ἐμπρὸς εἰς τὸν ἐκατηδύλον θεόν, ὅστις ἐμάστιζε τοὺς λευκοὺς ἵππους κι' ἔφερε τὸ πυρφόρον ἄρμα του μετὰ τάχους εἰς τὰ ὕψη; Μικρὸν κατὰ μικρὸν περιεμάζευσεν ὁ γηραιὸς τὴν σκιάν του καὶ συνε-

σπειρώθη περι έαυτόν, ώς χελώνη εις τὰ βήματα του διαδάτου.
 · 'Ημεις όμως έτρεμόμεν εκ του ψύχους εκει επάνω κι' εκρατού-
 μεθα ισχυρώς από των πλακών εν' αντιστώμεν εις τὰς πνοάς του
 ανέμου. 'Αφ' ου δ' ο ήλιος εκρυσεν υπό τὰς ακτίνάς του ελον τον
 θερμαϊκόν κόλπον και τὰς απέναντι ακτάς και τὰς πόλεις κι' έχορ-
 τάσθημεν του θεάματος, το όποιον όμολογώ ότι μάς έκαμε να λησμο-
 νήσωμεν πάντα κόπον και κούρασιν, ήρχίσασμεν να κατερχώμεθα.

1892.

· Ο χορός των ώρων.

Γρηγορίου Ξενοπούλου.

Εις ένα κύκλον, όπου έτυχα παρών, συνεζητείτο ποία από τὰς
 ώρας της άθηναικής ημέρας είναι ή πλέον ευχάριστος, τώρα το κα-
 λοκαίρι. Είναι περιττόν να είπω ότι ο κύκλος άπετελείτο από νέους·
 διότι, αν ήσαν γέροι ή ήλικιωμένοι, θα συνεζήτουν ίσως περι του
 ποία ώρα είναι ή πλέον δυσάρεστος και άνυπόφορος. Οί γέροι ελα
 τὰ μουρμουρίζουν, οι νέοι ελα τὰ ευρίσκουν ώραϊα. Ποιοι είναι οι
 ευτυχέστεροι; 'Αλλ' ως ελθωμεν εις τήν συζήτησιν των νέων.

—'Εμένα μου άρέσει, ειπεν ένας, ή ώρα που ξυπνώ. Είναι
 πολύ πρωί ακόμη. 'Ο ήλιος μόλις έχει ξεπροβάλει από τον 'Υμητ-
 τόν. Μόνον οι ανατολικοί τοίχοι των σπιτιών φωτίζονται. 'Η άλλη
 πόλις είναι βυθισμένη εις μιαν ώραϊαν και δροσεράν σκιάν. 'Ο δρό-
 μος, καθαρός, σκιερός, φαίνεται και αυτός ότι μόλις εξύπνησε
 και είναι φρέσκος-φρέσκος. . . Οί όλίγοι διαδάται, άνθρωποι του
 λαού, παιδιά, κορίτσια, είναι ευθυμοι, λες και αρχίζουν τήν ήμέραν
 των με όρεξιν. Γίνομαι κι' εγώ ευθυμος μαζί των. Τότε και αυτό το
 βραχνόν κουδοῦνι του σκουπιδιάρη μου φαίνεται σαν μουσική.
 'Αλλά ο φλογερός ήλιος ανεβαίνει, ή δροσερά σκιά υποχωρεί, ή
 μαγεία λύεται. Δέν διαρκεί τόσο πολύ ή ώραϊα αυτή ώρα!

—'Εγώ, ειπεν ένας άλλος, δέν ξυπνώ τόσο πρωί, αλλά και
 μένα ή ώρα που ξυπνώ μ' άρέσει. 'Εννοώ το άπόγευμα, μετά τον
 μεσημεριάτικον ύπνον. Είναι μία ώρα που ελοι οι κρότοι του δρό-
 μου παύουν. Τὰ εργαλεία εγκαταλείπονται, τὰ χέρια άδρανοῦν,
 τὰ στόματα κλείουν. Και τὰ μάτια επίσης. 'Η μεγάλη ζέστη ναρ-
 κώνει τους ανθρώπους. 'Ακρα ήσυχία, σιωπή. . . 'Εξαφνα, από

μακρῶς, ἀκούονται ἤχοι κουδουνιῶν, ποῦ πλησιάζουν ἀργά. Περνᾷ ὁ γιδᾶς καὶ δίδει τὸ σύνθημα τῆς ἀφυπνίσεως. Ὁ μανάθης, νυσταλέος ἀκόμη, ἀρχίζει νὰ τραγουδῇ τὰ πεπόνια του. Σὲ λίγο καὶ ὁ γιατσοπῶλης ποῦ φωνάζει «κρέμα-παγωτό!» Σηκώνομαι ἀπὸ τὸ κρεβάτι ἐλαφρὸς καὶ εὐθυμος. Μιὰ κουταλιά βύσσινο κι' ἓνα ποτήρι κρύο νερὸ συμπληρώνουν τὴν εὐτυχίαν μου.

— Ἐγὼ πάλι, εἶπε τρίτος, τρελλαίνομαι γιὰ τὴν ὥρα τοῦ δειλινοῦ. Τί ἡρεμία, τί γαλήνη! Καὶ τί θαυμάσιο, ὄνειρευτὸ χρῶμα ποῦ παίρνουν τὰ βουνά, ἡ θάλασσα, ὁ ὄριζων, τὰ δένδρα, τὰ σπιτία!.. Αὐτὴ τὴν ὥρα εἶμαι πάντα ἔξω. Πότε στὸ Ζάππειο*, πότε στὸ Φάληρο, πότε στὴν Κηφισσιά. Ἄλλὰ παντοῦ τὴν θαυμάζω καὶ τὴν ἀπολαμβάνω. Βαστᾷ τόσο λίγο, ποῦ μπορεῖ κανεὶς νὰ πῇ ὅτι εἶναι στιγμή. Ἄλλὰ τί μεγάλη στιγμή! Πόσον εὐτυχεῖς κάμνει τοὺς ἀνθρώπους! Καὶ πόσο διαρκεῖ τὸ θέληγτρό της μέσα στὴν ψυχὴ!.. Ἡ ὥρα τοῦ δειλινοῦ μοῦ φαίνεται σὰν μάγισσα, ποῦ κρατεῖ ἓνα χρυσὸ ραβδί ἀπὸ τὰς τελευταῖες ἀκτίνες τοῦ ἡλίου, καὶ μᾶς ἐγγίζει, καὶ μᾶς ξεκουράζει, καὶ μᾶς μεταμορφώνει. Οἱ κόποι, αἱ φροντίδες, αἱ ἐνοχλήσεις τῆς ἡμέρας παύουν. Ἔρχεται ἡ ἀνάπαυσις, ἡ δροσιά, ἡ γαλήνη καὶ ἡ εὐτυχία τῆς νυκτός.

— Εὐτυχία χωρὶς ἡλιο δὲν ἔμπορεῖ νὰ υπάρξῃ τελεία! εἶπε τότε ἓνας ἄλλος. Ἐγὼ ἀγαπῶ τὸν ἡλιο. Καὶ ἡ ὥραιότερα ὥρα τῆς ἡμέρας μου εἶναι τὸ μεσημέρι, ποῦ κατεβαίνω στὸ Φάληρο καὶ κάνω τὸ λουτρό μου. Γῆ καὶ θάλασσα, ὄλη ἡ κτίσις πλημμυρισμένη ἀπὸ τὸ πιὸ θερμὸ χρυσάφι τοῦρανοῦ. Γδύνομαι, καί, πρὶν νὰ πέσω στὴ θάλασσα, στέκομαι στὸν ἐξώστη τῆς καμπίνας μου καὶ παίρνω τὸ ἡλιόλουτρό μου. Ἐπειτα στὴ θάλασσα τὴν ἡλιοφωτισμένη, ποῦ λὲς καὶ εἶναι ἡλιος καὶ νερὸ μαζί!.. Αὐτὴ εἶναι ἡ ὥρα μου. Αὐτὴ μὲ ζωογονεῖ καὶ μὲ κάμνει εὐτυχισμένο γιὰ ὄλη τὴν ἡμέρα καὶ γιὰ ὄλη τὴ νύκτα. Καὶ βαστᾷ πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὰς δικές σας... στιγμές. Ὡρα δόξακερη, ποῦ ἂν θέλω τὴν παρατείνω ὡς τὴν ὥρα ποῦ ξυπνᾷ μετὰ τὸ μεσημέρι ὁ φίλος μας.

Δὲν ἦσαν ἄλλοι εἰς τὸν κύκλον, εἰδεμὴ θὰ ἤκουα τὸν ὕμνον καὶ πολλῶν ἄλλων ὥρων... Διότι ποῖα ὥρα τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός δὲν εἶναι ὥραία, καὶ ποῖα δὲν ἔχει τοὺς θαυμαστάς της μεταξὺ τῶν νέων κι' εὐτυχῶν ἀνθρώπων; Οἱ ἀρχαῖοι τὰς ἐφαντάζοντο ὡς περικαλλεῖς νεάνιδας, ξανθὰς, πολυθελγήτρους, θυγα-

Ἄλ.εξ. Γ. Σαρῆ Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Α'. Γυμνασίου.

τέρας τοῦ Ἥλιου. Καὶ ὅταν ἤκουσα τοὺς νέους ἐκείνους νὰ τὰς ἐκθειάζουν, μίαν μίαν, μοῦ ἐφάνη ὅτι εἶδα ἐμπρὸς μου τὸν ἀθάνατον χορὸν τῶν καὶ ἐνθυμήθην τοὺς στίχους τοῦ ποιητοῦ¹:

Μιὰ μιὰ προβαίνουν οἱ ξανθὲς
τοῦ ξανθοῦ Ἥλιου κόρες,
οἱ ὦρες...

1910.

Β' ΠΟΛΕΩΣ.

Πρὸ τῆς Ῥόδου.

N. Καρβούνη.

Μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ μεταξὺ Σύμης καὶ τῆς ἀσιατικῆς ἀκτῆς στενοῦ τὸ ἀτμόπλοιον στρέφεται πρὸς νότον. Δεξιὰ ἀπλοῦται ἡ βορεία τῆς Ῥόδου ἀκτὴ εἰς ἕκτασιν ἀρκετὴν. Ἀριστερὰ πυργοῦνται ἀπόκρημνα καὶ ἀγέρωχα τὰ μικρασιατικὰ βουνά, τῶν ὁποίων αἱ κορυφαὶ κατεκτῆθησαν ἤδη ἀπὸ τὴν πυκνὴν στρατιὰν τῶν νεφῶν.

Ἡ Ῥόδος ὅμως καταυγάζεται ἀκόμη ἀπὸ τὸν πρωινὸν ἥλιον. Ἡ κορυφὴ τοῦ Ἀταβυρίου, τοῦ ὑψηλοτέρου τῆς βουνοῦ, ἀχνίζει ὡσὰν βρευστὴ ὑποκύανος οἰκία ὑπεράνω τῶν πρὸς τὴν θάλασσαν χαμηλοτέρων βουνῶν τῆς βορεινῆς τῆς ἀκτῆς. Ἀπὸ τὸ σημεῖον αὐτὸ ἢ μεῖζων τῶν δωδεκανήσων φαίνεται μᾶλλον χαμηλὴ καὶ τὰ ὑψώματά τῆς ἔχουν ἔντονον τραπεζοειδῆ χαρακτῆρα. Τὰ κυανωπὰ αὐτὰ τραπέζια ὑπέρχονται τῆς παραλλίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἐξηπλώνετο ἄλλοτε ἡ Ἰάλυσος, ἡ πατρίς τοῦ Τιμοκρέοντος*. Καὶ καθὼς τὸ ἀτμόπλοιον προσεγγίζει ὁλονὲν πρὸς τὴν νῆσον, καὶ ἀρχίζουσι νὰ διακρίνωσιν λευκάζοντες συνοικισμοὶ εἰς τὰς πρὸς τὸ πέλαγος ποδιάς τῶν λόφων, ἢ ἀνάμνησις τοῦ Ῥοδίου ποιητοῦ ζωντανεῦει αὐτομάτως. Αὐτὴν τὴν γενέθλιον ῥοδιακὴν παραλλίαν ἐνοσταλοῦσεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ξένος τοῦ Θεμιστοκλέους, τὸν ὁποῖον εἰς λάμβους πικροὺς ἀπεκάλει «ψεύσταν, ἄδικον, προδόταν», διότι δὲν διηυκόλυνεν αὐτὸν «ξεῖνον ἐόντα» διὰ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ποθητὴν του πατρίδα.

Ἐν τούτοις εἰς τὴν ἄκραν μιᾶς τραπεζοειδοῦς προεκτάσεως

1. Τοῦ Ἰ. Γρυπάρη.

τῆς παραλίας διακρίνονται τώρα πυκνότεροι συνοικισμοὶ καὶ μίᾳ ὑπερύψηλος κεραία. Τὸ λευκὸν ποίμνιον τῶν σπιτιῶν, τὸ ὅποτον καταβαίνει πρὸς τὴν θάλασσαν, εἶναι, καθὼς μοῦ λέγει εὐγενικὸς συνταξιδιώτης, τὸ Νεοχώρι, ἐξωτερικῆ πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ προέκτασις τῆς περιτειχισμένης πρωτευούσης τῆς νήσου, καὶ ἡ κεραία εἶναι ἡ τοῦ Ἰταλικοῦ ἄσυρμάτου. Ἰταλικοῦ... Αἱ ἀναμνήσεις τῆς ὠραίας μακρυνῆς ἐποχῆς, τῆς ἐποχῆς τῆς ἀνθήσεως τοῦ νησιωτικοῦ αὐτοῦ Ἑλληνισμοῦ διαλύονται διὰ μιᾶς ἀπὸ τὴν ἐμφάνισιν τῆς κεραίας αὐτῆς, ἡ ὅποια ἐπαναφέρει βιαίως τὸν νοῦν εἰς τὴν σημερινὴν πραγματικότητά...

Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ πλοῖον παρακάμπτει τὴν χθαμαλὴν ἀμμώδη γλῶσσαν, ὅπου κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας συρρέουν οἱ λουόμενοι, καὶ ἐμφανίζεται ἑξαφνα τὸ πανόραμα τῆς πόλεως μὲ τοὺς ἐναλλίους πύργους καὶ τὴν ζώνην τῶν τειχῶν τῶν ἵπποτων τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου* τῆς Ἱερουσαλήμ, ὠραίας καὶ ἀρχοντικῆς ὑπὸ τὸν ἥλιον τῆς φθινοπωρινῆς μεσημβρίας.

Ἡ Ῥόδος ἔχει τρεῖς λιμένας, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μεσαῖος, κυκλικὸς σχεδόν, ἦτο ὁ περιώνυμος λιμὴν τῆς ἀρχαίας πόλεως. Εἰς τὴν εἴσοδόν του ὄρθοῦτο ὁ Κολοσσός. Εἶχεν ὕψος 70 πήχεων καὶ κάτωθεν τῶν σκελῶν του διήρχοντο εἰσπλέουσαι αἱ τριήρεις. Ὁ Χάρης ὁ Δίνδιος ἐχρησιμοποίησε διὰ τὴν κατασκευὴν του τὸν ὄρειχαλκον τῆς νοτίας ἄκρας τῆς νήσου. Ἐπὶ τριάκοντα ἔτη ὁ Κολοσσός αὐτὸς τοῦ Ἀπόλλωνος ἐθαυμάσθη ὡς ἐν τῶν ἑπτὰ θαυμάτων τοῦ κόσμου. Σεισμὸς τὸν κατέρριψε, συντριβέντα κατὰ τὰ γόνατα. Μετὰ χίλια ἔτη οἱ Ἀραβες, κατακτήσαντες τὴν Ῥόδον, παρεχώρησαν τὰ συντρίμματα τοῦ ὄρειχάλκου, τὰ ὅποια ἔφραττον τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος, εἰς τοὺς Ἑβραίους τῆς νήσου. Οἱ Ἑβραῖοι ἀνέσυραν ἀπὸ τὸ πέλαγος ἑνεακόσια φορτώματα καμήλου ἀπὸ τὸ μέταλλον τοῦ Κολοσσοῦ.

Εἰς κανένα ἀπὸ τοὺς τρεῖς αὐτοὺς λιμένας δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἰσπλεύσῃ ἀτμόπλοιον συνήθους μεγέθους. Ὁ μεσαῖος εἶναι γεμάτος ἀπὸ ἱστιοφόρα, μεταξὺ τῶν ὁποίων εὐρίσκεται ἡ γκυροβολημένον ἓνα Ἰταλικὸν ἀντιτορπιλικὸν καὶ μίᾳ μικρὰ ξυλινῆ κανονιοφόρος. Εἰς τοὺς ἄλλους δύο ἀγκυροβολοῦν ὀλίγιστα καΐκια. Βάρκες κινοῦνται πρὸς τὸ πέλαγος μὲ μίαν ἐνεφανίσθη καὶ ἡγκυροβόλησεν εἰς τὸν πρὸ τῶν παραλίων τειχῶν ἀναπεπταμένον ὄρμον τὸ ἀτμόπλοιον.

*
* *

Ἡ λέμβος τοῦ λιμεναρχείου ἀργεῖ νὰ ἐμφανισθῆ. Ἔχομεν τοιοῦτοτρόπως καιρὸν νὰ θαυμάσωμεν τὸ πανόραμα τῆς πόλεως ἀπὸ τῆς θαλάσσης.

Ἡ ὄψις τῆς ἔχει χαρακτηῖρα καθαρῶς μεσαιωνικόν. Οἱ ἱππῶται τοῦ τάγματος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς ἀφήκαν βαθεῖαν τὴν σφραγιδα τῆς διαβάσεώς των. Καὶ ὅμως, πρὶν ἀποβιθασθῶμεν, ἀπὸ τὴν ἀπόστασιν, ἡ ὁποία μᾶς χωρίζει ἀκόμη ἀπὸ τὰ τεφρὰ τεῖχη καὶ τοὺς πολυγωνικοὺς ἢ στρογγύλους πύργους μὲ τοὺς διδύμους ὀδόντας τῶν ἐπάλλεων, αἰωρεῖται εἰς τὸ παλλόμενον μεσημβρινὸν φῶς ὑπεράνω τῆς νήσου ἡ ὀπτασία τόσων αἰῶνων ἀκμῆς ἑλληνικῆς.

Ἐπλατάγησαν εἰς τὰ γλαυκὰ νερὰ τοῦ ζώνου τὴν Ῥόδον αἱ κῶπαι τῶν νεῶν, αἱ ὁποῖαι ἐξέπλευσαν διὰ τὸ Ἴλιον μὲ τοὺς μαχητὰς ἀπὸ τὴν «Λίνδον, Ἰήλυσόν τε καὶ ἀργινόεντα* Κάμειρον»¹.

Εἶδον τὰ ἀπέναντι σκιερὰ καὶ δασέα βουνὰ τῆς Καρίας τὸν διάπλου τῶν τολημῶν ποντοπόρων Ῥοδίων, οἱ ὁποῖοι ἐπλευσαν μέχρι τῆς Ἰδηρίας, ὅπου ἔκτισαν τὴν Ῥόδην, κατακτηθεῖσαν βραδύτερον ἀπὸ τοὺς Μασσαλιώτας.

Καὶ ἀπὸ τὸν λιμένα τοῦτον ἐξεκίνησεν ἡ Καλλιπάτειρα* διὰ τὴν Ὀλυμπίαν, ὅπου παρέστη εἰς τὸν θρίαμβον τοῦ βλαστοῦ τοῦ οἴκου τῆς, τοῦ Πεισιρρόθου—ὀλυμπιονίκου ἐξ ὀλυμπιονικῶν. Ἡ ἀνάμνησις τῆς Καλλιπατέρας χειραγωγεῖ μίαν ἄλλην... Εἰς τὴν χρυσὴν ἄχνην, τὴν ὁποῖαν βρέχει ὁ ἥλιος ἐπάνω εἰς τὴν νήσον, περνᾷ διὰ μίαν στιγμὴν ἡ σεβασμία μορφή τοῦ ψάλτου τῆς Καλλιπατέρας, τοῦ ἥρωος τοῦ Δρίσκου, ὀλυμπιονίκου εἰς τὸ στάδιον τοῦ καθήκοντος καὶ αὐτοῦ.

Ἦτο ὀλβία καὶ ἰσχυρὰ ἡ Ῥόδος ἐπὶ αἰῶνας μακροῦς. Αἱ τέχναι εἶχον ἐδῶ κοιτίδα φιλόστοργον. Τοῦ Λυσίππου* οἱ τέσσαρες ἵπποι ἀπ' ἐδῶ ἐταξίδευσαν εἰς τὸ Βυζάντιον διὰ νὰ κοσμήσουν τὸν Ἰππόδρομον καὶ διὰ ν' ἀρπαγοῦν ἐκεῖθεν ἀπὸ τοὺς Ἑνετούς, οἱ ὁποῖοι ἐλάμπρυναν μὲ τὸ ἔργον τοῦ Σικυωνίου καλλιτέχνου τὸν Ἅγιον Μάρκον τῆς ἀλιπαγοῦς πρωτευούσης τοῦ Ἀδρια. Πόσας, ὅμως, μεταβολὰς εἰς τὸ κύλισμα τῶν αἰῶνων δὲν εἶδεν ὁ Ῥόδιος Ζεὺς, ὁ «νώτοισιν Ἀταδουρίου μεδέων*» !

1. Ὀμήρου Ἰλιάς Β, 656.

*
* *

Ἡ σημερινή πόλις ἀπλώνεται εἰς τὴν πρὸς τὴν θάλασσαν ποδιὰν λόφου ἐπιμήκους τραπεζοειδοῦς. Τὰ τεῖχη της, διασχιζόμενα ἀπὸ πύργους, τὴν περιβάλλουν ἀπὸ θαλάσσης καὶ ἀπὸ ξηρᾶς. Μέσα εἰς τὸν περιβόλον συνωστίζονται τὰ σπιτία της, πολλὰ τῶν ὁποίων χρονολογοῦνται ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῶν ἱπποτῶν.

Πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ περιβόλου ἀπλώνεται ἡ νέα συνοικία τοῦ Νεοχωρίου, μὲ λευκά, διώροφα κατὰ τὸ πλεῖστον σπιτία, μὲ ἐπαύλεις περιβαλλομένας ἀπὸ κήπους. Ἔχει τὸ Νεοχώρι ἐκτάκτως γραφικὸν καὶ χαροπὸν χαρακτήρα, μὲ τὰς ὁμοιομόρφως ἐρυθρᾶς στέγας του, σκεπασμένας ἀπὸ κεραμίδια τῆς Μασσαλίας. Ἀνὰ μέσον τῶν σπιτιῶν του δεσπόζει τὸ μέγαρον τῆς Διοικήσεως. Ὁ κτίτωρ τὸ προώριζε δι' ἑλληνικὸν προξενεῖον. Σήμερον κυματίζει πρὸ τοῦ ἀετώματός του μία ὑπερμεγέθης σημαία Ἰταλική.

Πρὸς τ' ἀριστερὰ τοῦ περιβόλου τῶν τειχῶν ἐκτείνεται εἰς πράσινον πέλαγος φυτείας μία συνοικία ἑλληνική, ἔπου ἡ Μητρόπολις καὶ τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα.

Δύο πύργοι εἰς τὰς ἀντιμετώπους ἄκρας τοῦ πετάλου τοῦ μεγαλύτερου λιμένος περιβρέχονται ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Ἐπὶ τοῦ βορειοτέρου, τοῦ πρὸς τὰ δεξιὰ, εὐρίσκεται τώρα ὁ Ἰταλικὸς σηματοφορικὸς σταθμὸς. Ἡ βᾶσις τοῦ πύργου εἶναι τετράγωνος μὲ πλευρὰς ὀλισθαινούσας πρὸς τὴν θάλασσαν εἰς κλίσιν αἰσθητήν. Τὸ σῶμα τοῦ πύργου εἶναι πολύγωνον. Εἰς τὴν πρὸς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος πλευρὰν τῆς πυρραμιδοειδοῦς βάσεώς του εἶναι ἐντειχισμένοι μαρμαρίνοι θυρεοὶ ἱπποτῶν. Ὁ ἄλλος πύργος εἶναι ὑψηλότερος καὶ στρογγυλός.

Μερικὰ κωδωνοστάσια, ἕνας ἢ δύο μιναρέδες ἀκοντίζονται ὑπεράνω τοῦ λόφου τῶν σπιτιῶν τοῦ ὄχυροῦ περιβόλου. Ἀριστερώτερα ἕνας φοῖνιξ σαλεύει τὸν θύσανον τῶν πτεροειδῶν του φύλλων ὑπεράνω μερικῶν στεγῶν. Παρὰ τὸ ἄκρον τῶν τειχῶν τῆς ἀκτῆς τρεῖς ἢ τέσσαρες παλαιοὶ ἀνεμόμυλοι λίθινοι ἀκίνητοιν, διότι εἶναι σκελετωμένα τὰ πτερά των.

Ἐπὶ τέλους ἐμφανίζεται ἡ λέμβος τοῦ λιμεναρχείου. Ἀναβαλῶν εἰς τὸ πλοῖον ὁ λιμενάρχης, ὁ ἀστυνόμος—ἀξιωματικὸς τῶν καραμπινιέρων*, μὲ παχύν, ἀρειμάνιον μύστακα,—καὶ τρεῖς νεαροὶ καραμπινιέροι, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ ἕνας τοποθετεῖται εἰς τὸ ἄνω

ἄκρον τῆς κλίμακος τοῦ ἀτμοπλοίου. Ἐπιθεωροῦνται τὰ διαβατήρια. Οἱ θέλοντες ν' ἀποβιβάσθουν παραδίδουν τὰ ἰδικὰ των εἰς τὸν ἀστυνόμον καὶ λαμβάνουν ἀντ' αὐτῶν μίαν ἄδειαν ἐξόδου, τὴν ὅποیان ἐπανερχόμενοι εἰς τὸ πλοῖον θὰ παραδώσουν εἰς τὸν ἐπὶ τῆς κλίμακος σκοπὸν καραμπινιέρον διὰ νὰ τοῖς ἀποδοθῇ τὸ διαβατήριον.

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς ἰταλικῆς κατοχῆς οἱ βαρκάρηδες εἶναι Τούρκοι κατὰ τὸ πλεῖστον. Ζητοῦν ἰταλιστὶ μίαν τουρκικὴν λίβραν ἢ δέκα λιρέττες διὰ νὰ ἀποβιβάσουν καὶ ἐπιβιβάσουν καὶ πάλιν τοὺς ταξιδιώτας.

Ἄς ἐπιβιβάσθωμεν τῆς μόνης ἑλληνικῆς βάρκας, ἣ ὅποια προσήγγισε διὰ νὰ παραλάβῃ μερικοὺς Ῥοδίους ἐπανερχομένους ἐκ Σμύρνης. Ὁ γέρον βαρκάρης, ὅταν ἀπεμακρύνθη τοῦ ἰταλικοῦ ἀτμοπλοίου, ἐσταμάτησε τὰ κουπιά του, ἐπεσκόπησε τοὺς ἐπιβάτας του καὶ εἶπεν :

— Εἶναι κανένας ξένος ἀπὸ σᾶς ;

— Ὅχι, ὅλοι Ἕλληνες.

Ἔστερα ἔσκυψε καὶ ἠρώτησε μὲ χαμηλοτέραν φωνήν, εἰς τὴν ὅποیان ἐπάλλετο ἡ ἀνυπομονησία :

— Τί νέα, ἀδέρφια, ἀπὸ τῆ Σμύρνης ; Τί γίνονται τὰ παιδιὰ στὸ μέτωπο ;

Χαῖρε, ὦ Ῥόδος ! Ἦκούσαμεν τὴν ἑλληνικὴν σου φωνήν.

Νοέμβριος 1921.

Γ'. ΒΙΟΥ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

Ἄλωνάρης.

Ἄλεξάνδρου Μωραΐτιδου.

Αἱ θημωνιαι τοῦ θερισμοῦ ὑψοῦνται ὀλόχρυσοι, γύρω - γύρω, ὡς πύργοι, εἰς τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο ὀροπέδιον, πύργοι πάγκαρποι σίτου καὶ κριθῆς, ἔτοιμοι πρὸς ἀλώνισμα τὸν μῆνα τοῦτον τοῦ ἀλωνίσματος, τὸν μῆνα τὸν Ἄλωνάρην, ἐπάνω εἰς τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο ὀροπέδιον, ὅπου ὀλόκληρον, θαρρεῖς, μετώκησε τὸ χωρίον, κάθε χωρικὸς μὲ τὴν θημωνιάν του, παρὰ τὴν ὅποیان ὄλον τὸν μῆνα τοῦτον διαιτᾶται, παρ' αὐτὴν δειπνῶν, καὶ παρ' αὐτὴν καθεύδων. Αἱ ἄλωνες, ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, λάμπουσι, σαρωμένοι, κυκλοτερεῖς, ὡμα-

λισμένοι, πεπατημένοι, έτοιμοι να υποδεχθώσι τὰ δεμάτια τῶν σπαρτῶν, με τὴν αὐγὴν, ν' ἀρχίσῃ τὸ ἀλώνισμα.

Καὶ μίᾳ παμμεγίστῃ πέραν ἐκεῖ, εἰς τὴν ἐσχατιάν, πετράλων-
νον μέγα καὶ πλακόστρωτον, τοῦ Γέρο-Δήμου τοῦ πρωτογεωργοῦ
καὶ πρωτοκτηματίου, με τὴν αὐγὴν πρωί-πρωί ἤρχισε τὸ ἀλώνι-
σμα, πρώτη αὕτη με ἵππους τέσσαρας, τέσσαρας πυρροξάνθους
ἵππους, οἱ ὅποιοι χοροπηθοῦν ἐπὶ τῶν δεμάτων, διαλύοντες καὶ
συντρίβοντες αὐτά, ἀλωνίζοντες. Ὁ Γέρο-Δῆμος, κοντὸς καὶ πα-
χύς, ὁ πρωτοκτηματίας καὶ πρωτογεωργός, μαστίζων ὀπισθεν
ὤθει τοὺς ἵππους εἰς τοὺς ἀτελευτήτους κύκλους των μέσα εἰς τὸ
μέγα ἐκεῖνο πετράλωνον, κινῶν τὸν φθόνον καὶ τὰ βλέμματα πάν-
των, πνευστιῶν, ἀσθμαίνων, συνελκόμενος μετὰ τῶν ἵππων κύκλῳ,
ἀλωνίζων, ἐνῶ οἱ παραγυιοὶ του παραστέκονται ὑπηρετοῦντες,
«ὀτρηροὶ* θεράποντες». Ἔχει χωράφια καὶ ἀγροὺς ὁ Γέρο-Δῆμος
πανταχοῦ. Χωράφια εἰς τὴν Ἀμμουδιά, χωράφια εἰς τὸν Κάμπο,
χωράφια στὸν Ἀσέληνον, χωράφια στὶς Κουνίστρες. Ἔχει καὶ
ἓνα δῖφορο*, στ' Αἰ-Γιαννιοῦ τὸ Ῥέμα...

Τὴν αὐγὴν, βαστοῦσεν ἀκόμα ὁ Αὐγερινός, ἦλθεν ὁ αἰ-χαρα-
λαμπίτης* ἡγούμενος, ὁ Παπα-Μακάριος, καὶ ἔψαλεν ἀγιασμὸν
καὶ ἠγίασε τὴν ἄλωνα τὴν μεγάλην τοῦ χωρίου, τὸ εὐρύχωρον
κι' εὐρύκυκλον τοῦ Γέρο-Δήμου πετράλωνον, νὰ μὴ βασκάνουν
τὸ ἄφθονόν του γέννημα τοῦ κόσμου τὰ βασκανοφόρα ὄμματα, νὰ
εὐλογήσῃ ὁ αἰ-χαραλαμπίτης τὴν ἐσοδεῖαν του, νὰ ἐσοδευθῇ κα-
λῶς εἰς τὸς ἀποθήκας τοῦ πλουσίου γεωργοῦ· νὰ φάγῃ αὐτὸς καὶ
ὁ οἶκός του καὶ οἱ συγγενεῖς του ὅλοι, καὶ νὰ μοιράζῃ κάθε Σάβ-
βατον ὀλοχρονίς, ζεστά ψωμάκια νὰ τρώγουν οἱ πτωχοί, νὰ συγ-
χωροῦν, νὰ πάρῃ κι' ὁ αἰ-χαραλαμπίτης δύο κοιλὰ...

— Ἄ! Ἄ!

Ἡ φωνὴ τοῦ Γέρο-Δήμου πρώτη πρώτη ἀκούεται ὀπισθεν τῶν
τεσσάρων ἵππων, ἐξεγείρουσα τοὺς γεωργοὺς, ἐπάνω εἰς τὸ ὑψηλὸν
ἐκεῖνο ὄροπέδιον, κοιμωμένους ὅλους ἀκόμη, παρὰ τὰς θημνιαῖς
των, αἵτινες ὡς πύργοι γύρω γύρω ὑψοῦνται, πύργοι ὀλόξανθοι,
ὀλόχρυσοι πύργοι. Ὁμοίως καὶ ὁ ἱερεὺς, βάλλων τὸν «Εὐλογη-
τόν», κινεῖ τοὺς ἐνορίτας του εἰς προσευχὴν, ἐγειρομένους ἀπὸ τὰ
στασίδια. Ἡ Κυρὰ Δήμαινα, με τὴν μανθῆλαν τῆς ἀναπεταρίκι*
ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς, μ' ἓνα φορκάλι, σάρωθρον ἀγροτικὸν ἀπὸ
ἀκανθωτὴν στοιδὴν*, σαρώνει τ' ἀστάχια, τ' ἀστάχια τὰ διασκορ-

πιζόμενα, οίκονόμος εις τὰς ἐσοδείας, ὡς καὶ εἰς τοὺς ἱματισμοὺς τῆς, πάντοτε. Σκρῶνει καὶ συνάμα μὲ τὸ φορκάλι τῆς τὸ ἀκάνθωτὸν διώκει τὸ εἰσορμῶν κοπάδιον τῶν χηνῶν, αἵτινες μὲ τοὺς λαιμοὺς των τεντωμένους καὶ κινουμένους ὡς ὄφεις, μὲ τὰ ῥάμφη ὡς πτύα, ὀλοκλήρους τοὺς διασπειρομένους ἀστάχους καταπίνουσι, λαίμαργα καὶ ἀκάθαρτα ζῶα.

Μετ' ὀλίγον ὄλαι αἱ ἄλωνες ἐτέθησαν εἰς ἐνέργειαν. Ὅλον τὸ ὀροπέδιον ἀντηχεῖ ἀπὸ τὰς ζωηράς τῶν γεωργῶν ἀνακραυγὰς, οἱ ὀποιοὶ μαστίζουσι τοὺς ἵππους των ἄλωνίζοντες τοὺς θερισμοὺς των.
— "Α! "Α!

Ἄλλὰ πρῶτος εἰς ὄλα ὁ Γέρο-Δῆμος ὁ πρωτογεωργός, πρῶτος εἰς τὸ ἀλώνισμα, πρῶτος καὶ εἰς τὴν φωνήν. Αὐτὸς ἐξέχει ἐπάνω εἰς τὸ ὕψηλὸν ἐκεῖνο ὀροπέδιον.

— "Α! Δενίτσα! "Α! Μαργίτσα! "Α! φοραδίτσεσ μου!

Κοντὸς καὶ παχύς, μ' ἐν πλατύγυρον σκιάδιον, κατακόκκινος, μὲ τὸν χιτῶνα τὸν γεράνιον, τὸν χειρίσιον*, μὲ ἀνοικτὰ τὰ στήθη, χωμένους μέσα εἰς τὰ συντριβόμενα δέματα τῶν ἀσταχῶν μέχρι τῶν γονάτων, παραπατῶν καὶ πίπτων κι' ἐγειρόμενος καὶ ξαναπίπτων καὶ πάλιν ἐγειρόμενος, μόλις ἠμπορεῖ νὰ παρακολουθήσῃ τοὺς πτερωτοὺς τῶν τεσσάρων ἵππων του κύκλους, τοὺς ὀποίους ὄμως καταφθάνει ἢ βαρεῖτα καὶ μακρὰ μάστιξ κι' ἐρεθίζει αὐστηρὰ ἢ φωνή του. Διασκελίζων μὲ τοὺς κοντοὺς του πόδας τ' ἀστάχια, βαρεῖς ἀπὸ τὸ βύθισμα ἐν τῷ ἀχύρῳ, ἀργὰ-ἀργὰ, πίπτων κι' ἐγειρόμενος, ὡς διασκελίζει τις παχὺ χιόνος στρῶμα, τεντώνων τὰς χεῖρας, κραδαίνει τὴν μάστιγα, ἠχοδροντοῦσαν δεινῶς, ἐπάνω εἰς τὸ βουνὸν ἐκεῖ, ὡς νὰ θραύωνται συγχρόνως στελέχη δένδρων, ἐν κρότῳ, ὕπὸ τὴν βίαίαν τοῦ βορρᾶ πνοῆν, τεντώνει τὸν λαιμόν του κι' ἐκθάλλει συνεχεῖς τὰς ἀπειλητικὰς ἀνακραυγὰς του, ὡς στεναγμοὺς χαρᾶς, τὴν ὀποίαν ἀπαντλεῖ ἀπὸ τῆς καλῆς τῶν ἀγρῶν του ἐσοδείας, ὧν τρεῖς θημωνιαὶ μεγάλαι καὶ παχεῖται ὡς πύργοι ἴστανται ἐκεῖ πρὸς ἀλώνισμα..

Οἱ ἵπποι, καὶ οἱ τέσσαρες, δεδεμένοι ἀπὸ τοῦ στύλου τῆς ἄλωνος, συμπληροῦσιν ἀδιακόπως τοὺς ἀτελευτήτους κύκλους. Ἄνατινάσσονται ἔντρομοι αἴφνης· ἀνυψοῦσι τὰς κεφαλὰς των, ὕπερήφανοι τώρα, ὡς ἐπαλλόμενοι ἐλεύθεροι ἐν τῷ πεδίῳ· καὶ τινάσσουσι τὴν χαίτην των τὴν πυρρόξανθον ἰδού, εὐφραινόμενοι διὰ

τὴν πτέρωσιν των ἐκείνην, ὑπολογίζοντες μὲ τὸ μεγαλόφθαλμον βλέμμα τὸ διάστημα, τὸ ὅποτον ὡς πνοὴ ἀνέμου θὰ διατρέξωσι μέχρι τῆς παραλλῆλας κάτω, νὰ βυθισθῶσιν εἰς τὰ κύματα, θαρροῦν, νὰ κολουμήσουσιν, νὰ δροσιθοῦν, ν' ἄλωνίσουν καὶ τὸ κύμα... Ἄλλ' ἰδοὺ τὸ σχοινίον συγκρατεῖ αὐτοὺς στερρῶς ἐπὶ τῆς ἄλωνος. Κλίνοντες τὴν ὑπερήφανον κεφαλὴν των εἰς κλίσιν εὐμορφον θλίψεως ἢ καὶ ὀργῆς σθεναρᾶς, ὑπόκλισιν ἀληθινοῦ αἰχμαλώτου ἐν δεσμοῖς ἀρρήκτοις, καὶ βυθίζοντες τοὺς πόδας των μέχρι γονάτων μέσα εἰς τὰ διαλυθέντα ἤδη τοῦ θερισμοῦ δεμάτια, ἐξακολουθοῦσι τοὺς ἀλλεπαλλήλους κύκλους των, περιστρεφόμενοι, καὶ οἱ τέσσαρες ὁμοῦ, ἐν τῇ ἄλωνι, κροαίνοντες* τοὺς πόδας, συνθλώντες τὴν ἀργυρᾶν τοῦ σπαρτοῦ καλάμην, συντριβόντες τοὺς χρυσοὺς ἀστάχους, καταπατοῦντες, βαρυποδίζοντες, ἄλωνίζοντες, τροχὸς ὠρολογίου ὑπτίως κινούμενος, ὑπὸ τὸν χαρμόσυνον τοῦ Γέρο-Δήμου ἀλαλαγμὸν καὶ τοὺς κραταιοὺς τῆς μάστιγός του κροταλισμούς.

—Τὰ ἐλέη τοῦ Θεοῦ, γυιέ μ'!

Ἀκούεται παρέχει φωνὴ τρέμουσα ὑποτρεμούσης γραίας, ἣτις βοηθεῖ τὸν υἱὸν τῆς τὸν Θανάσον, ὁποῦ μόνος, μ' ἓνα κατεσκληρότα ἔππον, ἄλωνίσας τὴν μικρὰν των θημωνιάν, καταπατῶν καὶ ὁ ἴδιος μὲ τοὺς βαρεῖς του πόδας τ' ἀστάχια, ὅπισθεν τοῦ ἔππου, ἤδη σωρεύει τὸ ἄλώνισμα εἰς σωρὸν ὑψηλόν, ἀκόμη ὑψηλότερον φαινόμενον εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς γραίας, ἢ ὅποια ὀνειρεύεται τὸν φρέσκον ἄρτον, ποῦ θὰ φάγη μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀπὸ φετινὸν σιτάρι, ἄρτον μὲ τὸν ἰδρωτὰ τοῦ υἱοῦ τῆς ποτισμένον, ἄρτον μὲ τὰς μητρικὰς τῆς εὐλογίας ἐψημένον, τὸν ἄρτον ὁποῦ εἶπεν ὁ Θεὸς «ἐν ἰδρωτί τοῦ προσώπου σου φαγεῖ τὸν ἄρτον σου».

—Τὰ ἐλέη τοῦ Θεοῦ, γυιέ μ'!

Ἐψώθη ὁ ἥλιος ἕως δύο κοντάρια εἰς τὸν ὀρίζοντα τ' ἄλωνο-ριοῦ, τὸν καταφλέγοντα μὲ φλόγας καυστικωτέρας τῆς βαθυλωνίου καμίνου. Ἄλλ' ἰδοὺ ἕξαφνα ἐπῆρε τὸ φρέσκο, ὁποῦ τόσον ζωγονεῖ τὰς καρδίας τῶν γεωργῶν, ὅσον δροσίζει τὰ στήθη των. Ζέφυρος, πνεύσας ἰσχυρὸς, προβάλλει καμαρωτὸς, ἰδοὺ, ἀπὸ πέραν, μὲ φαλτήρια ἄροτα τῶν οὐρανῶν, τὸν ὅποτον ὑποδέχονται τὰ βουνά, πρῶτα-πρῶτα, ἀλλόμενα, ἐπαγαλλόμενα. Βάρβιτοι καὶ λύραι πνευμάτων ἢ νυμφῶν, θαρρεῖς, συνοδεύουσι τὴν δροσοδό-

λον του πνοήν, και αύλοι τήν προπέμπουσι γλυκύλαλοι, αύλοι παρθένων, αύλοι ποιμένων. Αί κορυφαί τής πεύκης τής ευώδους έσεισθησαν εις χαιρετισμόν, πρώται-πρώται, καλημερίζουσαι τόν ευχαριν αυτών όμιλητήν, τόν θαλερόν και ευζωνα συμπαίκτηρα, άπ' τά μικρά των χρόνια :

Χαίρει³ ό πευκος, χαίρεται,
χαίρεται τόν άερα.....

Κι' ιδού άρχίζει τó ξανέμισμα, μ' έν πεντάχαλον* ξύλινον έκλικμητήριον*, ή Γριά-Ζήσαινα, με μιá κατάμαυρη μανδήλα σκεπασμένη, χήρα πρόσφατος, προσφάτως άπολέσασα τόν Γέρο-Ζήσον, τόν άνδρα της, ένα καλόν και βωμαλέον άκόμη γεωργόν, δηχθέντα ύπό όφews, κατά τó θέρισμα, φαρμακεράς έχιδνης, και άποθανόντα.

Και τώρα ή Γριά ή Ζήσαινα βασανίζεται μόνη της, ξανemί-ζουσα μ³ έν πεντάχαλον ξύλινον έκλικμητήριον, τόν σωρόν του άλωνισθέντος γεννήματος, μόλις έπνευσεν ό ζέφυρος, να προλάβη να λιχνίση ως τó μεσημέρι, ότε τó άγεράκι φοφά. Μόνη της έκουδάλησε τά δεμάτια, μισθώσασα λέμβον, διότι ό άγρός της είναι παράλιος, και έπιστατοϋσα μόνη, τó άλώνισε, και τώρα μόνη τó λιχνίζει τó γέννημα, άποχωρίζουσα τόν καρπόν άπό τήν κάρφην. Ο καρπός, σίτος ώραιος πυρρόξυθος, σωρεύεται παρά τούς πόδας της, τήν δε κάρφην λαμβάνων ό ζέφυρος συσσωρεύει παραπέρα εις άχυρον. Χωμένη μέσα εις τ³ άλωνισθέντα στάχυα ή μαύρη ή Ζήσαινα, έν μέσφ τής άλωνος, βυθίζει και με τās δύο χετράς της τó πεντάχαλον έκλικμητήριον μέσα εις τόν άπαλόν σωρόν, ειτα με δύο χετράς σθεναράς άναρρίπτει κατέναντι του άνέμου τó λιχμώμενον γέννημα, καλύπτουσα τούς δακρυσμένους όφθαλμούς της με τήν μαύρην μανδήλαν της, άμορφος, περιβαλλομένη ύπό τών ριπιζομένων άχύρων, άχυροδοριθής, ξανemίζουσα.

Ξανemίζει ή χήρα ή Ζήσαινα και κλαίει. Λιχνίζει και μοιρολογεί τόν Γέρο-Ζήσον τόν άνδρα της :

Σε κλαίνε κάμποι και βουνά,
σε κλαίν τά λιβαδάκια.
Σε κλαίν βρουσοϋλες με νερά,
άμπέλια και χωράφια . . .
Ζήσο μ³, Ζήσο μου !

*

Σὲ κλαίει καὶ τ' ἄλωνάκι σου,
τὸ μαρμαροστρωμένο,
ποὺ χόρευες κι' ἄλώνιζες
κοιθάρια καὶ σιτάρια,
Ζῆσο μ', Ζῆσο μου!

Καὶ ξανεμίζει ὄλονὲν ἢ χήρα, ὅλη ἀχυροβριθής, καὶ μοιρολογεῖ:

Σὲ κλαίει κι' ἢ χήρα ἢ Ζήσαινα
ποὺ ξανεμίζ' ἢ ἔρημη,
πεντάρφανη, σὰν τ' ἄχυρο
ποὺ τὸ λιχνίζ' ὁ ἀγέρας.
Ζῆσο μ', Ζῆσο μου!

Ὁ ἥλιος ὑφούται — ὑφούται εἰς τὸ κατακόρυφον. Καὶ ὁ ζέφυρος, ὄλονὲν δυναμούμενος, ὅσον προσεγγίζει εἰς τὰς ἐκπνοάς του, διασκελίζει τὰ βουνά, χοροπηδῶν μὲ μουσικὰ χοροπηδήματα, καὶ γλυκὺ ἀκούεται τῶν πεύκων τὸ μινύρισμα, ἀπὸ τὸ πέραν μέρος, κελάδημα ὀλόδροσον, δροσίζον τὰς ψυχὰς τῶν γεωργῶν.

Χαίρει' ὁ πεῦκος, χαίρεται,
χαίρεται τὸν ἀέρα...

Ἐβράδυσεν.

Ὁ Γέρο-Δῆμος ἐξέξεψε τοὺς ἵππους τοὺς τέσσαρας, οὔτινες ἐλεύθεροι, λυμένοι, ξεζαλίζονται ἀπὸ τὸ κυκλικὸν ἄλώνισμα, τρώγοντες ἡρέμα νεοπατημένην καλάμην, ἢ Λενίτσα καὶ ἢ Μαργίτσα κι' οἱ ἄλλες δύο ἀκόμη φοραδίττες του, παρὰ τὴν αἵμασιάν* τοῦ πετραλώνου, ἐνῶ ὁ Γέρο-Δῆμος, ἐπακουμθήσας παρὰ μίαν ἀπομείνασαν ἀκόμη θημωνιάν του, ξεκουράζεται, ἵνα μετ' ὀλίγον φάγη τὸ δεῖπνόν του· τοῦτο παρασκευάζει ἡ Κυρὰ-Δήμαινα, ἐκεῖ πλησίον, τηγανίζουσα νωπὰ ὀψάρια, ποὺ ἔφερον ὁ γρύπος, καὶ διώκουσα συγχρόνως τὸ κοπάδιον τῶν χηνῶν ἀπὸ τὸ ἄλώνιον τῆς τὸ παμμέγιστον, οἰκονόμος πάντοτε εἰς τὰς ἐσοδαίας τῆς, ὡς καὶ εἰς τοὺς ἱματισμούς τῆς: — Εοῦ, ξένες! Εοῦ, ξένες!

Ἡ χήρα πάλιν ἢ Ζήσαινα, παραπέρα, ἐπεράτωσεν ἤδη τὸ ξανέμισμα καὶ κάθηται νῆστις παρὰ τὸν σωρὸν τὸν καθαρὸν τοῦ γεννήματος, ἔπερ, εὐῶδες, πυρρῶξανθον καὶ ἀρεστὸν ὡς πᾶν νεογέννητον, λάμπει ἐκεῖ, ἐν μέσῳ τῆς ἄλωνος, ὑπὸ τὰς τελευταίας τῆς ἡμέρας αὐγάς, κινουῦν εἰς δάκρυα ἀτέλευτα τὴν χήραν,

ήτις, μκύρη, οκλάζουσα, παρακάθηται σιωπηλή, ως νύκτιον πτηνόν, ἄγευστος, κατάκοπος. Καί οὔτε ἀνοίγει τὸ στόμα της ν' ἀποδιώξῃ τὸ κοπάδιον τῶν χηνῶν, ὅπερ, κυνηγηθὲν παρὰ τῆς Κυρᾶ-Δήμαινας, εἰσώρμησεν εἰς τὸν σωρὸν τῆς χήρας, μὲ τοὺς λαιμούς του τοῦ μακροῦς κι' ἐλισσομένους ὡς ὄφεις, μὲ τὰ βράμφη του ὡσπερ πτύα.—Φάτε, καημένες, φάτε!...

Εἶναι ὁ μὴν τοῦ ἄλωνίσματος, ὁ μὴν ὁ Ἐλωνάρης. Παρὰ τὰς θημωνιάς τὰς χρυσᾶς, αἱ ὁποῖαι ὡς πύργοι ὑψοῦνται ἐπάνω εἰς τὸ ὑψηλὸν ἔχεινο ὀροπέδιον, τὰ φαναράκια λάμπουν τὴν νύκτα, φεγγοβολοῦντα, φωτίζοντα τοὺς δειπνοῦντας ἐκεῖ γεωργούς.

Γέλωτες ἐδῶ, γέλωτες ἐκεῖ. Ἄστεται ἀναφωνήσεις κύκλω, ἀπὸ τὴν μίαν εἰς τὴν ἄλλην θημωνιάν, παρὰ τὴν ὁποῖαν συγκεντροῦται ἤδη ὅλη τοῦ χωρικοῦ ἡ καλύδη: τὰ παιδία του, ἡ σύζυγός του, τὸ λίκνον του, τὸ κτήνος, τὸ κυνάριον του, αἱ ὄρνιθες, κλῶσαι μὲ τόσους λαιμάργους νεοσσούς.

Καί ὅταν ἀνατελῇ πλέον ἡ σελήνη, ὀλόχρυσος, χρυσίζουσα τὰς ὀλοχρύσους τῶν σπορίμων θημωνιάς, ἔπειτα, μετὰ τὸ δεῖπνον, χοροὶ συγκροτοῦνται πρόχειροι, ἐπάνω εἰς τὰ πέτρινα ἀλώνια, καὶ τὰ παιδία, ἀπολέσαντα τὸν ὕπνον εἰς τὴν δρόσον ἐκείνην τὴν νυκτερινήν, ἀναβαίνουσιν εἰς τὰς θημωνιάς ὡς φύλακες ὀλόξανθοι ἐπάνω εἰς χρυσᾶς ἐπάλλξεις, τραγουδοῦσι, παίζουσι, κρύπτονται ἐντὸς τῶν δεμάτων τοῦ σίτου· ἐνῶ οἱ ἵπποι, ξεκουραζόμενοι, περιφέρονται ἐλεύθεροι, χρεμετίζοντες ἀπὸ τῆς ἀναπαύσεως, καὶ διώκοντες τὰ κοπάδια τῶν χηνῶν, αἵτινες, ἐξεγερθεῖσαι μὲ τὴν σελήνην, εἰσδᾶλλουσι μὲ τοὺς μακροὺς λαιμούς των εἰς τὰς θημωνιάς, καταπίνουσαι τὰ στάχυα, ὡς τὰς μαρτίδας οἱ γλάροι.

Ἄλλὰ τὰ ζωηρότερα γέλια, τὰ φαιδρότερα ἄσματα ἀκούονται ἀπὸ τὸ μέγα τοῦ Γέρο-Δήμου πετράλωνον, ὅπου ὁ πλούσιος γέρων δειπνεῖ μὲ τὴν Κυρᾶ-Δήμαινα καὶ μὲ τοὺς παραγυιούς του, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἄλωνος, κρεμάσας μέγα φανάριον ἀπὸ τὸν στῦλόν της, ἐνῶ ἡ Λενίτσα καὶ ἡ Μαργίτσα καὶ οἱ ἄλλες δύο ἀκόμη φοραδίτσες του θρυμματίζουσι, ἡρέμα τρώγουσαι, τὴν ἀργυρᾶν τοῦ ἄλωνίσματος καλάμην, ἐκεῖ πλησίον, ὀμοτράπεζοι, πρὸς μεγάλην στενοχωρίαν τῆς Κυρᾶ-Δήμαινας, φοβουμένης μὴ φάγωσιν αἱ φοράδες καὶ κανένα στάχυν.

Καὶ ὁ Θανασὸς μὲ τὸ κατεσκληχὸς τὸ ἄλογον, τῆς γραίας τῆς

πτωχῆς ὁ μοναχογιός, ποῦ μόνος του ὁ πτωχὸς σχεδὸν ἀλώνιζε, μὴ ἔχων ἄρτον καὶ προσφάγιον, περιέρχεται τ' ἀλώνια ἐστεμμένους τοὺς κροτάφους μὲ παχέα στάχυα, τῆς ἐσοδείας τὸ φαιδρὸν δαιμόνιον, νὰ πῆ τίποτε, μὲ μίαν λύραν τρίχορδον, ἀγροτικήν, τονίζων τὴν εὐχὴν τὴν πρέπουσαν:

—Καὶ στὸ μῦλο, μὲ τὸ καλό!...

1901.

Οἱ ἐμπρησμοὶ τῶν δασῶν.

Μιχ. Μητσάκη.

Πρόλογος. Ὁ συγγραφεὺς ἐκφράζει ἐν ἀρχῇ τὴν σφοδρὰν ἀγανάκτησιν αὐτοῦ διὰ τὴν βαρβαρότητα μερικῶν ἐκ τῶν χωρικῶν καὶ ποιμένων μας, οἵτινες, χάριν προσκαίρου κέρδους, ἀνασθητοὶ πρὸς τὴν ὠριότητα τῆς φύσεως καὶ τὸ γενικώτερον συμφέρον τοῦ τόπου, πυρπολοῦσι τὰ δάση. Καθ' ἕκαστον θέρος, γράφει, δὲν ἀπομένει σχεδὸν κλιτύς, δὲν ἀπομένει σχεδὸν βράχισ, δὲν ἀπομένει σχεδὸν δειράς, ἐφ' ἧς ἢ πυρκαϊὰ νὰ μὴ ἀπλώνη τὴν ἀπαισίαν πορφύραν της. . . Πρὶν προφθάσῃ νὰ σήσῃ ἢ μίᾳ φλόξ βλέπεις ἀμέσως ἀναλάμπουσαν ἄλλην, καὶ πρὶν ἀμαυρωθῆ ἔτι ἢ ἀστραπὴ ταύτης, βλέπεις ἄλλας δύο φεγγεβολούσας καὶ τέσσαρας ἔπειτα σπινθηρίζουσας παρέχει, καὶ δέκα ὀλίγῳ παραπέραν, ὡς τόσας κεφαλὰς Λερναίας Ὑδρας ἀναφαινομένας πολλαπλασίας προτοῦ ἐξαφανισθῶσιν ἀκόμη ἐντελῶς αἱ προϋπάρξασαι. . .

Πῶς ἔθαλλε πρὸ ὀλίγων ἀκόμη μηνῶν ἢ θαυμασία αὐτῇ Πεντέλῃ! Ἥπόρει κανεὶς τῇ ἀληθείᾳ πῶς τόσον ἐγγὺς τῶν Ἀθηνῶν εἶχε κατορθωθῆ νὰ εὕρισκεται τοιοῦτος βαθὺς δρυμός, τοιαύτη σπαργῶσα βλάστησις, τοιαύτης ῥωμαλέας φύσεως ἐκπλήττουσα μεγαλοπρέπεια. Ὅχι ὡς παραχθεῖσα βαθυμηδόν, μετὰ αἰώνων πάροδον καὶ δημιουργίαν, ἀλλ' ὡς διὰ μιᾶς, ἀπὸ κοινῆς ὁρμῆς, ἀναπηδήσασα ἐκ τοῦ ἐδάφους, θραύτασα τὸν φλοιὸν τῆς γῆς, ἀνέτεινεν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τὰς πρασίνας λόγχας τῶν κλάδων της, τὰς φυλλώδεις αἰχμὰς τῶν κορμῶν της, τὰς ὀξείας τῶν στελεχῶν της προβολὰς, στρατιὰ ὀλόκληρος δρυῶν, πλατάνων, ἐλαιῶν, πευκῶν, ἧτις ἀνερριχάτο ἐφ' ὄλων τῶν ὕψωμάτων τοῦ βουνοῦ, κατέκλυζε τὰ πρηνῆ αὐτοῦ, ὑπερεφαλάγγιζε τὸν γυμνὸν Ἰμηττόν, καὶ ἐξέχυνετο ἐν μακρᾷ παρατάξει εἰς τὴν ὀπισθεν αὐτοῦ πεδιάδα, κα-

λύπτουσα πάσαν τὴν ἔκτασιν ἐπὶ ἀπόστασιν ὠρῶν ὑπὸ τὴν συνηρηφῆ αὐτῆς θολίαν. Βαθεῖται ἐδυθίζοντο αἱ ῥίζαι αὐτῶν εἰς τὸ ἔδαφος, ὅπως βαρεῖς στηρίζονται οἱ πόδες τῶν ἀθλητῶν εἰς τὴν γῆν προκαλούντων τὸν δυνάμενον νὰ τοὺς μετακινήσῃ ἐκεῖθεν. Γιγαντώδη ὠρθοῦντο τὰ σώματά των, ὡς κολοσσῶν ἰσχύος καὶ εὐρωστίας. Ἀχμαῖα ἠγείροντο τὰ φυλλώματα αὐτῶν ἐν διηνεκεῖ πρὸς τὸν ἄνεμον πάλλῃ, ἐν ἣ σπανίως ἔμενεν εἰς τοῦτον ἢ νίκη. Ὑπὸ τὸν παχὺν αὐτῶν φλοιὸν ἐμάντευες — ἤκουες σχεδὸν — κυκλοφοροῦντα τὸν χυμὸν τῆς ζωῆς, ὡς πλούσιον αἷμα κοχλάζον ἐντὸς νεανικῶν φλεβῶν.

Πλανώμενος μεταξὺ τῶν ἀτραπῶν αὐτῶν ἐπὶ μακρὸν δὲν συνήγτας κανὲν ἀνθρώπινον ὄν, κανὲν δίπουν. ἢ κανὲν τετράπου. Καὶ ἐν τούτοις δὲν ἐδοκίμαζες ποσῶς τὸ συναίσθημα τῆς ἐρημίας. Ἡ μοναξία δὲν σ' ἐπίεζεν, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας σ' εὐηρέστει. Ὁλος ὁ δρυμὸς αὐτὸς ἐφαίνετο ζῶν. Εἰς τὰ βᾶθη αὐτοῦ, μεταξὺ τῶν στοίχων τῶν δένδρων του, ὑπὸ τὰς θαλλούσας στοάς του, ἐδασίλευεν ἀτάραχος σιγῇ, ἣν δὲν διέσπα τίποτε. Ἄλλ' ἢ σιγῇ αὕτη δὲν ἦτο νεκρά. Ὅλοι οἱ κολοσσοὶ αὐτοὶ ἐφαίνοντο ὡς νὰ ἦσαν ἔμψυχοι καὶ ὡς νὰ ἐσίγων ἀπολαμβάνοντες καθ' ἑαυτοὺς ἐν ἡρέμῳ μακαριότητι τὴν ἡδονὴν τῆς ὑπάρξεως. Ἄλλ' ἐπάνω ἐκεῖ, ἀπὸ τῆς ὑπερνεφέλου κορυφῆς των, ἔδαλλον πάντοτε ἀδιάκοπον βοήν, ὡς βαρῦχον καὶ ἐναρμόνιον ὕμνον πρὸς τὸ ἄπειρον.

Σχεδὸν γωνία, εἴτε τῶν ἀνάντων πλευρῶν, εἴτε τῶν ὀλισθηρῶν ἀποκλίσεων, εἴτε τῶν σχιστῶν κοιλάδων, εἴτε τῶν ὀγκωδῶν νώτων τοῦ ὄρους, δὲν ἔμενε ξηρὰ καὶ ἄγονος. Ὡς καταληφθὲν ὑπ' ἀνεξηγήτου ἐξάψεως δημιουργικῆς, τὸ ἔδαφος ἀνέδιδε κατὰ μυριάδας τὰ θαλερὰ τέκνα του. Ἄλλου παρήγε δένδρα μετέωρα καὶ ἄλλου θαμνίδια χαμαιπετῆ, ἄλλου ἐγέννα στελέχη, ἅτινα δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ περιπτυχθῶσι τρεῖς ἄνδρες καὶ ἄλλου τρυφεροὺς κλώνας, ἄλλου ἐξώθει εἰς τὸ φῶς στιβαροὺς ξυλίνοὺς ὄγκους καὶ ἄλλου ταπεινὰ ἀνθύλλια. Ἄλλ' ὄλα ἔφερον ἐν ἑαυτοῖς ἄφθονον τὸ σπέρμα τοῦ κάλλους καὶ τῆς υγιείας, ὄλα ἦσαν βιώσιμα, ὄλα ἦσαν εὐχροα, ὄλα περιεπλέκοντο εἰς σφιγκτὸν ἐναγκαλισμὸν, ὄλα περιεπτύσσοντο ἀλληλα, ὄλα ἀπετέλουν μίαν μεγάλην καὶ συμπαγῆ οἰκογένειαν, ἀδελφὰ ἐν εὐμορφίᾳ καὶ ἐν ῥώμῃ, ἐκεῖνα προστατεύοντα αὐτὰ καὶ αὐτὰ θωπεύοντα ἐκεῖνα, ἐκεῖνα παρέχοντα εἰς αὐτὰ τὴν σκιάν των καὶ αὐτὰ τὴν εὐωδίαν των εἰς ἐκεῖνα. Ἡ γῆ

ἐφαίνετο ἰδιαιτέραν καταβάλλουσα ἐπιμέλειαν ὅπως τ' ἀναπτύξῃ καὶ τρέφουσα αὐτὰ δι' ὅλης τῆς ἰκμάδος τῶν σπλάχνων τῆς καὶ ἐγχύνουσα εἰς τὰς ἀρτηρίας αὐτῶν ὅλην τῆς τῆν δύναμιν, ἀληθῆς μήτηρ γῆ.

«Θὰ ἡδύνατο νὰ μείνης ἡμέρας», ὡς λέγει ὁ Ταίν*, περιγράφων ἐκεῖνος τὸ δάσος τοῦ Φονταίνεβλῶ*, «νὰ μείνης ἡμέρας, χανόμενος ὑπὸ τὰ φυλλώματα αὐτῶν, χωρὶς νὰ σκέπτεσαι τίποτε, χωρὶς νὰ ἐπιθυμῆς τίποτε, εὐχαριστημένος μόνον διότι βλέπεις, εὐτυχῆς ὡς οἱ ἀρχαῖοι θεοί, οἱ θεοὶ τοῦ Ὀμήρου. Ὑπὸ τὴν σκέπην αὐτῶν ἡσθάνεσο ἑαυτὸν γινόμενον μεγαλύτερον καὶ καλύτερον ἀφ' ὅ,τι εἶσαι. Ἐνόμιζες ὅτι τὰ μεγάλα αὐτὰ δένδρα εἶναι ἤρωες εὐδαίμονες καὶ γαλήνιοι. Καὶ ἐγίνεσο ἐπίσης εὐδαίμων καὶ ἐπίσης γαλήνιος θεώμενος αὐτά. Σχεδὸν σοῦ ἤρχετο ὄρεξις νὰ τοῖς κραυγάσῃς θαυμάζων: «πόσον ὠραία καὶ ἰσχυρὰ εἶσαι, ὦ δρῦς, πόσον βρωμαλέα, καὶ πόσον πρέπει νὰ σ' εὐχαριστῇ ἡ ἰσχὺς σου αὕτη καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια τοῦ φυλλώματός σου!». Μεταφερόμενος ἐκεῖ ἀπὸ τοῦ κονιορτοῦ καὶ τῆς πλῆξης τῶν Ἀθηναίων καταλαμβάνετο ὑπὸ παραδόξου τινὸς συναισθήματος, ὡς οἱ πνεύμονές σου νὰ ἠδρύνοντο, νὰ ὠγκοῦντο, νὰ ἐμεγεθύνοντο, διὰ ν' ἀπορροφήσουν ὅλην διὰ μιᾶς τὴν ζωογόνον πνοήν, ἣτις διήλαυε διὰ τῶν φύλλων ἐκεῖνων. Οἱ δηλητηριώδεις ἀτμοί, οὗς ἀπεκόμιζες ἐκ τῆς πόλεως ἐντός σου, καταστροφεῖς τῶν σπλάγχχνων σου καὶ δολοφόνους τοῦ πνεύματός σου, διελύοντο καὶ ἐδίδον τόπον εἰς τὰ αἶθρα καὶ εὐεργετικὰ μόρια τοῦ αἰθέρος ἅτινα σοὶ ἔφερε, δροσίζοντα τὸ κατὸν στήθος σου καὶ ἀνακουφίζοντα τὸ καταπεποιημένον μέτωπόν σου, ἢ αὔρα. Ἐρρόφας μεθ' ἡδονῆς, ὅχι πλέον τὴν ἀηδῆ ἀναπνοήν τῶν ὁμοίων σου, ἀλλὰ τοῦ ὑπερηφάνου αὐτοῦ πλατάνου ἢ τῆς ἀγερῶχου αὐτῆς ἐλάτης. Καὶ ἀνεξήγητος τις εὐεξία σὲ καταλάμβανε βαθμηδόν, ὡς ἀόρατος χεὶρ νὰ ἐνέχυεν ἀνεπαίσθητως κατευναστικόν τι ὑγρὸν ἐντός τῶν ἰνῶν σου...

Εἰς πᾶσαν ἡμέραν καὶ εἰς πᾶσαν ὥραν, εἴτε ὑπὸ τὸν ἀνῆλεθ ἥλιον τοῦ θέρους, εἴτε ὑπὸ τὸν βαρὺν ἄνεμον τοῦ χειμῶνος, εἴτε ὑπὸ τὴν αἴγλην τοῦ φωτός, εἴτε ὑπὸ τὸν μανδύαν τοῦ ἐρέθους, τὸ μέγα δάσος ἦτο πάντοτε τὸ αὐτό: μεγαλοπρεπὲς καὶ ἐπιβάλλον καὶ θαυμάσιον.

Ἄν ἡ ἀτμόσφαιρα ἦτο ἡσυχος, οἱ κλάδοι αὐτοῦ μόλις ἐκί-

νοῦ ντο ἡρέμα, ὡς νὰ ἤθελον νὰ προσεγγίσουν μικρὸν μόνον πρὸ ἀλλήλους, ἔσον ἤρκει διὰ ν' ἀνταλλάξουν ἐλαφράς τινὰς θωπείας. Κανεὶς ἄρρυθμος θόρυβος, κανεὶς παράτονος ἤχος δὲν ὑψοῦτο. Ὡς μαγευθεὶς ὑπὸ μυστηριώδους δυνάμεως, ἀοράτου ὕμνης κατοικούσης τὰ ἔγκατα αὐτοῦ, ὁ κολοσσαῖος δρυμὸς ἐφαίνετο ὑπνώτων. Ἀκίνητος ἐξαπλούμενος καθ' ὅλην τὴν ἔκτασίν του, ἀνεπαύετο. Οἱ γηραιοὶ πλάτανοι καὶ αἱ αἰωνόβιοι πεῦκαι ἐδουθίζοντο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον εἰς τοὺς στοχασμούς των. Ἡ χλόη ἐξετείνετο ἀπαλή—τάτης ὃν ὁ πούς ἠρέσκετο πατῶν, ἐνῶ ἅμα ἐφοδεῖτο μήπως βλάβῃ τὸν χνοῦν του. Μακρὰν ἤκουες τὸ ἡδὺ κελάρυσμα μικρᾶς πηγῆς, χωρὶς νὰ τὴν βλέπῃς, ἔπως ἀκούει τις, χωρὶς νὰ βλέπῃ τὸν ὀμιλοῦντα αὐτὴν πρὸς αὐτόν, τὴν γλυκεῖαν ἐνδόμυχον φωνὴν ἣτις ἐν ταῖς στιγμαῖς τῆς θλίψεως, τῆς ἀποθαρρύνσεως, τοῦ καμάτου, τῷ λαλεῖ πόρρωθεν καὶ σιγὰ, ἀλλ' εὐδιακριτοτέρα πασῶν, καὶ τὸν παρηγορεῖ καὶ τὸν ἀνακουφίζει καὶ τὸν ἐγκαρδιώνει καὶ τὸν ἐμψυχώνει. Κατήντα τις ν' ἀποπλανᾶται ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ κάμνῃ ὑπὸ τὰ δένδρα αὐτὰ βίου ἀπηλλαγμένου φροντίδων καὶ παθῶν ὄνειρα—τὰ μωρότερα τῶν ὀνείρων.

Ἄλλ' ἔταν ὁ ὀρίζων ἐξοφοῦτο καὶ ἐξαπελύετο ἀπὸ τῆς Πάρνηθος ὁ βροχᾶς καὶ συνεσκοτάζετο ὁ οὐρανός, ἡ ὄψις αὐτοῦ παρήλλασεν ἐντελῶς. Ἀπὸ τῶν ἀνωτάτων αὐτοῦ κορυφῶν μέχρι τῆς κάτω πόας, ἦτις τὸ ἐστρώννυε, τὸ δάσος ἕλον ἐξηγείρετο, ἐφρίσσειεν, ἐπαλλεν, ἀνεκινεῖτο, συνεταράσσειτο, ἔδρεμεν. Ἄγριος καὶ ἀχαλίνωτος καταφερόμενος ἄνωθεν ὁ ἄνεμος, ἔταν ἐφθανεν εἰς τὰ ὄριά του εὗρισκε τὸν ἰσχυρὸν δενδρώδη προμαχῶνα ἀνακόπτοντα τὸν δρόμον αὐτοῦ. Οἱ κορμοὶ τῶν μεγάλων δρυῶν ὠρθοῦντο—προπύργια ὀχυρὰ ἅτινα δὲν ἠδύνατο ν' ἀνατρέψῃ ἡ ὀρμὴ του, καὶ τὰ ὑψηλὰ φυλλώματα ἀνηγείροντο—ἐπάλξεις καθ' ὧν ἠγωνίζετο ἄσκοπος ἡ ἰσχύς του. Ἀδύνατον νὰ διέλθῃ, ἀδύνατον νὰ διασπάσῃ, ἀδύνατον νὰ καταβάλλῃ τὸν συνασπισμὸν τοῦτον τῶν γιγάντων. Αἱ ἐφοδοὶ αὐτοῦ ἐπήρχοντο ἔσον ἀλλεπάλληλοι καὶ μάταιαι, καὶ ἐφευγε πρὸς τὰ ὀπίσω, καὶ ἀπεσύρετο ἐξηντλημένος, καὶ πάλιν ἐπανήρχετο ἀνακτῶν δυνάμεις ἔπειτα μετὰ μείζονος λύσεως. Καὶ διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ κατορθώσῃ τὸ θέλημά του, καὶ καὶ ν' ἀνοίξῃ διὰ παντός τρόπον δίοδον, ἐνῶ ἐπεφέρετο συμπαγῆς καὶ βαρῦς, μὲ ὄλας τὰς φάλαγγας τῶν πνοῶν του, ἐπὶ τῶν φυλλωμάτων, καὶ προσεπάθει νὰ ὑπερβῇ αὐτὰ ἐν μανιώδει καλ-

πασμῶ, κάτω ἐλεπτύνετο, ἐμηκύνετο, διεχωρίζετο καὶ προσεπάθει νὰ εἰσδύσῃ μεταξὺ τῶν στελεχῶν καὶ νὰ περάσῃ ἀπέναντι κατὰ ὀξείας σφῆνας μεμονωμένων ἀπ' ἀλλήλων φυσημάτων. Καὶ τὴν τότε ἀπερίγραπτος λαχὴ, ἀναπεμπομένη πανταχόθεν, ἐν ἣ διεκρινες πάντας τοὺς ἤχους, καὶ τῆς βροντῆς τὸν πάταγον καὶ τοῦ ἀλαλαγμοῦ τὸν θόρυβον καὶ τοῦ ποδοβολητοῦ τὴν ταραχὴν καὶ τοῦ τυμπάνου τὸν κρότον καὶ τοῦ συριγμοῦ τὴν δξύτητα καὶ μουσικῆς φθόγγους καὶ ἀπελπισίας στοναχὰς καὶ ὄπλων κλαγγὴν καὶ κοχλασμοὺς γελώτων. Ἄλλ' ὑπεράνω πάντων, δεσπόζων πάντων, ἐκράτει ὁ διηνεκῆς φλοῖσδος καὶ παφλασμοὺς κυμάτων θραυσμένων ἐπὶ ἀπορρώγος ἀκτῆς ἐν τρικυμίᾳ, θαλάσσης ἐν ὀργῇ, πόντου ἐν μανίᾳ μαστιζομένου ὑπὸ τῆς καταιγίδος, καὶ ἐνόμιζες ὅτι εὕρισκσαι ἐν μέσῳ χειμαζομένῳ πελάγει, καὶ ἔτεινες σχεδὸν τὸ οὖς ἀναμένων ν' ἀκούσῃς συμπληροῦντας τὴν ἕλην σκηνὴν ῥιπταζομένων ἐπὶ τῶν βράχων πλοίων κριγμοὺς καὶ καταδουθιζομένων ναυαγῶν οἰμωγὰς..

Ἐπέπρωτο ὅμως νὰ τὴν ἴδωμεν καὶ ὑπὸ ἄλλην μορφήν, τὴν ὠραιότεραν, ἀλλ' ὑπὸ ἐποψιν ἀγριότητος καὶ ἀπαισιότητος δυστυχῶς, πασῶν, κρατήρα ἐρευγόμενον φλόγας, ἠφαίστειον ἀναπέμπον μέλανα καπνόν, Αἴτναν ἐν ἐκρήξει.

Εἰς τὴν θέσιν ὅπου ὑπῆρχε τὸ θαλερὸν δάσος δὲν εὕρσκεται πλέον παρὰ τέφρα καὶ σποδός. Ὁ ἄνεμος δὲν ἐμποδίζεται νῦν ἀπὸ τίποτε καὶ μαστίζει τὸ ὄρος ἀκράτητος καὶ ἐπιφέρεται ἐπὶ τῆς κάτω πεδιάδος ἐλεύθερος. Γυμνὰ ἤδη ἐκτείνονται τὰ πλευρὰ τοῦ βουνοῦ, φαλακρὰ καὶ πένθιμα. Ὡς ἀπορφανευθεῖσα ἡ γῆ ἀπλοῦται σκυθρωπὴ καὶ στυγνὴ. Καὶ ὁ ἥλιος τυραννεῖ τώρα ἀκάλυπτον τὸ ἀποφιλωθὲν ἔδαφος, καὶ ἡ δρόσος τῆς νυκτὸς δὲν σταλάζει πλέον ἀργυρᾶ ἐπὶ τῶν φύλλων, ἀλλὰ ῥοφᾶται ὑπὸ τοῦ διψῶντος χύματος, καὶ ἐπὶ τοῦ τέως καταπρασίνου χλοεροῦ τάπητος στρώννυται φαῖα καὶ πελιδνὴ κόνις.

Πέντε μόνον ἡμέραι ἤρχεσαν διὰ νὰ συμπληρωθῇ τῆς οἰκτρᾶς μεταβολῆς τὸ ἀνόσιον ἔργον, πέντε ἡμέραι, τῶν ὁποίων ἡ ἀναλαμπὴ ἔφθανε μέχρι τῆς πρωτευούσης φέρουσα αἰσθητὸν κι' ἐν αὐτῇ τὸ καῦμα τῆς πυρκαϊᾶς.

Ὅλοι ἠδυνήθημεν νὰ γίνωμεν ἐν πάσῃ ἀνέσει θεαταὶ καὶ μάρτυρες τῆς αὐτόπται ἐντεῦθεν. Καὶ ἀπεθαυμάσαμεν, μολονότι λυπού-

μενοι, τὸ ἔκπαγλον ὄραμα τοῦ ἀποτεφρουμένου ὄρους. Θλιβερώτερον ὅμως καὶ συγκινητικώτερον θέαμα ἐμπρησμοῦ δάσους ὅταν παρίστασθε εἰς αὐτὸν ἐκ τοῦ σύνεγγυς βεδαιωθῆτε δὲν ὑπάρχει.

Ἐνθυμοῦμαι μίαν τοιαύτην πυρκαϊὰν μεγάλου δάσους ἐξ ἐλατῶν ἐπὶ τοῦ Ταυγέτου. Θὰ κατελάμβανεν ἀναμφιβόλως πλεόν ἢ πεντάωρον περίμετρον τὸ εὐρὺ λήιον* τῶν φλογῶν. Τὸ πῦρ, ἀρχόμενον ἀπὸ μιᾶς τῶν ὑψηλοτέρων κορυφῶν, ἐφ' ἧς ἐτίνασεν ὀργίλον τὴν ἐρυθρὰν χαίτην του, κατήρχετο βίαιον καὶ ἀκάθεκτον τὰς κλιτύς αὐτῆς, ἐκυλινδεῖτο, ἐκυμαίνετο, ὠγκοῦτο ἄλλοῦ μέχρις οὐρανοῦ ἐν πάσῃ τῇ ἀκμῇ καὶ τῇ δυνάμει αὐτοῦ, ἄλλοῦ κατέπιπτεν εἰς θνήσκουσαν λάβαν, ἀνέλαμπε πάλιν μετ' ὀλίγον παρέχει φοβερώτερον, ἐσπινθήριζεν, ἐσύριζεν, ἐβόα, καὶ ἐβαρᾶθροῦτο τέλος εἰς τὸν μυχὸν παρακειμένης χαράδρας, εἰς τὰ ἔγκατα τῆς ὁποίας ἀνέβραζε λυσσῶν. Ὀλόκληρος ἡ πλευρὰ τοῦ ὄρους, ἐφ' ἧς εἶχεν ἔκραγῆ, ἐφαίνετο φωταγωγημένη, φανταστικῶς πορφυρᾶ. Ἐνόμιζες ὅτι τὸ γηραιὸν βουνὸν εἶχε περιβληθῆ παλλομένην βασιλικὴν* ἀλουργίδα* βαφεῖσαν εἰς τὸ αἷμα.

Τὸ στερέωμα κατηγαῖζετο ἐπάνω ὑπὸ τῆς ἀνταυγείας, ἐρυθρὸν καὶ αὐτὸ, κατέρυθρον, καθημαγμένον, ὡς δέκα ἡλιοὶ νὰ ἐπρόκειτο ν' ἀνέλθουν ἀπὸ τοῦ ὀρίζοντος ἐπ' αὐτοῦ ἢ νὰ ἔδουον ὀπίσω του. Ἐπὶ τῆς κάτω πεδιάδος μακρὰ σινδόνη φωτὸς ἐξετείνετο καλύπτουσα τὴν ἐγειρομένην ἀποτόμως ἐκ τοῦ ὕπνου τῆς φύσιν, ἡπλοῦτο, συνεστέλλετο, διεστέλλετο, καὶ ἐξικνουμένη μέχρι τοῦ βέλθρου τοῦ διαυλακούντος τὴν χώραν ποταμοῦ ἐρρίπτετο ἐντὸς αὐτοῦ ἀντανακλωμένη καὶ μαρμαίρουσα οὕτως, ὥστε ἐκινεῖτο νὰ ὑποθέσῃ ὅτι δευτέρα πυρκαϊὰ ἀνέθρωσκεν ἀπὸ τῶν ὑδάτων τούτου.

Καὶ ἀνῆρχοντο πρὸς τὸν οὐρανὸν ἐξανεμούμενα εἰς φλέγοντα σύννεφα τὰ καιόμενα φυλλώματα, καὶ ἔτριζον καὶ ἔκριζον καὶ ἐστέναζον οἱ πυρακτούμενοι κλάδοι, καὶ ἐδούπουν καταβαλλόμενοι ὑπὸ τοῦ ἀκαταγωνίστου στοιχείου οἱ γηραῖοι κορμοί. Ἀπὸ τῆς μιᾶς μέχρι τῆς ἄλλης ἄκρας τοῦ ἐξοντουμένου δάσους ἀντήχει βαθεῖα οἰμωγὴ, ὑπόκωφος μυκηθμός, σπαρακτικὸς γόος. Ἐλεγεσθε ὅτι ἀπέθνησκον ψυχαί. Ἀδύνατον νὰ μὴ ἐπόνουν τὴν στιγμὴν ἐκείνην οἱ τρυφεροὶ αὐτοὶ κλωνίσκοι, οἵτινες συνεστρέφοντο, ἐδιπλοῦντο, ἐλυγίζοντο ὑπὸ τὴν ἐπαφήν τοῦ πυρός, ὡς νὰ ἡγωνίων, καὶ κατέπιπτον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ὡς νὰ τοὺς ἐξήντλει

ἢ ὀδύνη. Ἐδύνατον νὰ μὴ ἠσθάνοντο τίποτε τὰ ῥωμαλέα αὐτὰ στελέχη, ἄτινα, ἀψηφήσαντα πάροδον αἰώνων, ἀντιστάντα εἰς ὄρμας καταιγίδων, δερόμενα ἀφ' ὅτου ἐγεννήθησαν ὑπὸ ἀνέμων καὶ λαιλάπων, συνηθίσαντα νὰ ἐγείρουν πάντοτε ἀκατάβλητον τὴν κεφαλήν, εὕρισκον τοιοῦτον ἀναπόφευκτον καὶ μοιραῖον τέλος.

Ὁ ἀνηλεὴς ἐχθρὸς δὲν ἐχρειάζετο πολὺν καιρὸν οὔτε πολὺν κόπον διὰ νὰ ἐξαφανίσῃ τὰ νεαρὰ δενδρύλλια ἢ τὰ φύλλα ἢ τοὺς κλάδους. Ἄλλὰ τὸ ἐξοχὸν καὶ τὸ μᾶλλον λυπηρὸν τοῦ θεάματος ἦτο ὅταν προσέδαλλε τοὺς γηραιούς κορμούς, οὓς ἐσεδάσθησαν οἱ ἐνιαυτοί. Αἱ φλόγες περιεπτύσσοντο αὐτοὺς κατὰ μικρὸν ὡς διὰ νὰ τοὺς θωπεύσουν καὶ νὰ τοὺς ἐναγκαλισθοῦν ἐν στοργῇ· ἀπαλαὶ καὶ μειλίχοι ἐξέτεινον ἐν ἀρχῇ τὰς ὀξείας γλώσσας των κατὰ μῆκος τοῦ δένδρου, ἀραιὰς καὶ λεπτάς· ἀλλὰ βαθμηδόν, ἐν διαστήματι στιγμῆς, προέβαινον, προέβαινον, ἐμηκύνοντο ὡς ἔρπετὰ ἐξελίσσοντα τὰς σπείρας αὐτῶν, συνηνοῦντο, ἐπύκνουν τὰς γλώσσας των, ἀντὶ τῶν ἠσυχῶν καὶ συνεστάλμενων θωπειῶν, δι' ὧν ἤρχιζον, ἐτύλισσον ἄγρια αὐτὸ ὡς ἐν μανιώδει περισφιγξει, τὸ ἐκάλυπτον παχεῖται ὡς νευρώδεις βραχίονες, οἵτινες ἐφαίνοντο θέλοντες νὰ τὸ ἀποπνίξωσι, περιεδινοῦντο παταγοῦσαι ἀκατάσχετοι· καὶ ἔλειχον αὐτὸ πανταχόθεν, καὶ ἔδακνον αὐτὸ λαϊμάργως, καὶ ἐξήροντο εἰς ὕψος οὐρανομήκεις, καὶ κατεβίβρωσκον τὰ σπλάγχνα του, θρασεῖται πλέον καὶ τραγικῶς ἀνηλεεῖς ἐν τῇ βεβαιότητι τῆς ὑπεροχῆς των· ἀλλ' ἄμα, ὡς πρὸς εἰρωνεῖαν, τὸ ἐστόλιζον ὅσον ἠδύναντο, καὶ ἐνέδυσον αὐτὸ δι' αἴγλης ἀπαραμίλλου, καὶ ἐπέθετον τῆς κορυφῆς του φέγγον διάδημα, καὶ τῷ προσέδιδον ἀκτινοβολίαν θαμβοῦσαν ὡς ἂν χαρᾶς καὶ θριάμβου· καὶ μετ' ὀλίγον δὲν ἦτο πλέον ἢ παμμεγέθης λαμπρὰ καὶ ἔπαυε κἄν νὰ παλαίῃ καὶ ἐγκατελείπετο εἰς τὴν διάθεσιν των καὶ ἠναλίσκετο προφανῶς, βορὰ τοῦ ἀδηφάγου ἐπιδρομέως. Καὶ ὅταν καὶ ἡ τελευταία αὐτοῦ ἔς ἀπεξηραίνετο, καὶ ὅταν ὁ χυμὸς ἀπορροφηθεῖς δὲν ἐζωογόνοι τὰ διαβρωθέντα στήθη του, καὶ ὅταν δὲν ἀπέμενεν ἐξ αὐτοῦ ἢ ἄμορφος κατακόκκινος ὄγκος, Ἐρακλῆς μάρτην ἀγωνισθεὶς ν' ἀπαλλαγῇ τοῦ περιβάλλοντος αὐτὸν πυρίνου χιτῶνος, κατέπιπτε βαρὺ καὶ αἱ πέριξ ἡχοῖ ἀντελάλουν ἐπὶ ὥραν τῆς πτώσεώς του τὸ δούπημα...

Οἱ τοιοῦτοι ἐμπρησμοὶ ὑπῆρξαν ἐξαιρετικῶς πολυπληθεῖς κατὰ

τὸ ἐφρετινὸν ἰδίως θέρος. Καὶ ἡ κυβέρνησις ἡσθάνθη τὴν ἀνάγκην νὰ φροντίσῃ πῶς περὶ αὐτῶν ἄλλως ἢ μέχρι τοῦδε. Ἄλλ' ἡμεῖς ἀντὶ παντὸς ἄλλου θὰ προετεινομεν νὰ ληφθῆ ἓν μόνον καὶ ἀπλοῦστατον μέτρον διὰ τὸ μέλλον: ὁ καταστρέφων ἄνευ λόγου καὶ ἀναποφεύκτου τινὸς αἰτίας δένδρα, νὰ τιμωρῆται ἀπαρραλλάκτως ὅπως καὶ ὁ φονεὺς ἐμψύχου ὄντος. Καὶ εἴμεθα βέβαιοι ὅτι μόνον ἐκεῖνοι ὄσοι, εἴτε τοσοῦτον ξηροὶ καὶ ἀκαλλιέργητοι τὸ πνεῦμα, εἴτε τοσοῦτον ψυχροὶ τὴν καρδίαν ὥστε νὰ μὴ αἰσθανθῶσι ποτὲ οἰανδήποτε συγκλίησιν ἐν αὐτῇ, ἡδυνήθησαν νὰ περιπατήσωσιν ἐντὸς δάσους χωρὶς τὸ δάσος νὰ τοῖς «ὀμιλήσῃ», ὅπως λέγει ὁ Βαλζάκ*, μόνον ἐκεῖνοι δὲν θὰ εὔρωσι τὴν πρότασιν ἀρκούντως δικαιολογημένην.

1888.

**Ἡ Μεγάλη Ἑβδομάς εἰς τὰ ἐξωκκλησάκια
τῆς Ἀττικῆς.**

Ἀναστασίου Πεξοπόρου.

Εἰς τὰς ἐρημίας τῆς Ἀττικῆς λαμπυρίζουν αὐτὰς τὰς ἐσπέρας χρυσαῖ ἀστεράκια. Εἶναι μερικὰ ἐξωκκλησάκια, ὅπου φάλλονται αἱ ἀκολουθίαι τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος. Συνοικισμοὶ ἀγροτῶν, οἱ ὅποιοι συνήθως μένουσιν ἀλειτούργητοι καθ' ἕλον τὸν χρόνον, συναθροίζονται ἐκεῖ κάθε βράδου καὶ ἀκούουσιν σκυφτοὶ καὶ ἀφωσιωμένοι πῶς ἐμαρτύρησεν ὁ Χριστὸς διὰ τοῦς ἀνθρώπους.

Ὅσοι αἰσθάνονται ἀδυνατισμένην τὴν πίστιν των θὰ τὴν τὼν ὠσουν ἀσφαλῶς, ἂν εἰσέλθουν ἀπὸ τὴν μικροῦλαν θύραν τοῦ παλαιοῦ ναΐσκου εἰς τὸν μισοφωτισμένον χῶρόν του. Θ' ἀντικρῦσουν δὲ ἐκεῖ κάτι συγκινητικόν. Τὴν πίστιν ἀπλοϊκῶν ἀνθρώπων, ἐκφραζομένην μὲ εἰλικρινῆ ταπεινοφροσύνην.

Δὲν θὰ ἀτενίσουν χρυσοφορεμένους κληρικοὺς, πομπῶδεις διακόσμοι, χριστιανοὺς καὶ χριστιανὰς μὲ πολῦτιμον ἐνδυμασίαν, δὲν θὰ ἀκούσουν ῥυθμικὰς τετραφωνίας, δὲν θὰ ἐνατενίσουν ἀπαστράπτοντας πολυελαίους, λαμπεράς χρυσαῖς κανδήλας, ἀκτινοβολοῦντα ἐξαπτέρυγα, μεγαλοπρεπῆ μανουάλια, λαμπράς καινουργεῖς εἰκόνας ἀγίων, ὑψηλοῦς φοίνικας θάλλοντας ὑπὸ ἀνέφελον οὐρανόν. Ἄνθρωποι τοῦ ἀγροῦ, πτωχικὰ ντυμένοι, μὲ ἐνωρὶς ῥυτιδωμένον τὸ πρόσωπον καὶ ἀσπρισμένους τοῦς κροτάφους, σταυρώνουν τὰ χέρια καὶ εἰς τὸ ἄκρυσμα τοῦ θεοῦ λόγου ἔχουν τὴν

ἔκστασιν εἰς τὰ μάτια. Σθησμένοι, ὡχραὶ καὶ ἀναιμικαὶ μορφαὶ ἀγίων, καπνισμένοι ἀπὸ τὸν χρόνον, ἀκαμπτοὶ καὶ ἀπαθεῖς, παρακλουθοῦν εἰς τοὺς τοίχους τὴν μακρὰν ἀκολουθίαν, αἰῶνας τώρα. Ἄσθενής εἶναι ἡ φωνὴ τοῦ γέροντος ἱερέως καὶ φαίνεται ὡσάν νὰ προσέρχεται ἀπὸ βαθύ σπήλαιον, — τόσον μυστηριώδες φαντάζει τὸ χαμηλὸν ἱερόν, ὅπου λειτουργεῖ. Εἰς τὸ παλαιὸν τέμπλον τοῦ μόλις διακρίνονται αἱ ἅγιοι εἰκόνες εἰς τὸν ἀόριστον φωτισμὸν δύο τριῶν κρεμασμένων πτωχικῶν κανδηλιῶν καὶ ὀλίγων λεπτῶν κηρίων. Ῥαγισμένη εἶναι ἡ φωνὴ τοῦ ψάλτου καὶ τὸ κερὶ ποῦ κρατεῖ, διὰ νὰ φωτίζη τὰ κιτριτισμένα φύλλα τοῦ παλαιοῦ σκοροφαγωμένου βιβλίου, ἀφήνει τρεμουλιαστὸν φῶς. Ἐνας μικρολάκος τὸν βοηθεῖ εἰς τὴν ψαλτικὴν καὶ ἡ ὁροσερή, φρέσκη, γεμάτη ἀπὸ νεαρὸν παλμὸν φωνὴ τοῦ παιδιοῦ ἀποτελεῖ τόσον ζωηρὰν ἀντίθεσιν μέσα εἰς ὄλην ἐκείνην τὴν παιλαιოსύνην, καθὼς τὸ λευκὸν καὶ φωτεινὸν χεράκι μιᾶς ἐγγονῆς, ποῦ ἀναδιφᾷ τὸ σεντοῦκι τῆς γιαιγιᾶς μὲ τὸ θαμβὸν περιεχόμενόν του.

Ἄνθρωποι ἐπὶ αἰῶνας ἐλειουργήθησαν εἰς τὰ παλαιὰ αὐτὰ ἐρημοκκλησιάκια, τὰ ὅποια, καθὼς ἀπομένουν ἡμιερείπωμένα ἀνάμεσα εἰς τοὺς πρασίνοὺς ἀγροὺς μὲ μίαν ἀγριοσυκιὰν εἰς τὸ ἱερόν των ὀπισθεν, μὲ μίαν γηραιὰν ὄρυν εἰς τὸ πλευρόν των, μὲ ἕνα κυπαρίσσι πρὸ τῆς θύρας των ἔχον πυκνοὺς, χονδροὺς τοὺς ἀκλαδέυτους κλώνους τοῦ σχεδὸν ἀπὸ τὴν ῥίζαν του, ἀποτελοῦν ἕνα σκοτεινὸν αἶνιγμα τοῦ παρελθόντος. Ἀπὸ ποῖον ἄρχοντα τῆς περιφερείας των προῆλθον, εἰς ποῖαν ἐκλιποῦσαν κοινότητα ἀνήκον, ποῖαν ἐποχὴν ἀκριβῶς ἐκτίσθησαν, ποῖος μελαγχολικὸς τεχνίτης ἐζωγράφισε τὰς θλιβεράς, σκιεράς τοιχογραφίας των, ποῖος θαλερὸς συνοικισμὸς νὰ τὰ περιέβαλλε, πόσας ἀνθρωπίνας ἱστορίας τοῦ αἰωνίου πόνου καὶ τῆς αἰωνίας χαρᾶς εἶδαν, πόσαι θερμαλπνοαὶ ἔψαυσαν τὰς παλαιὰς εἰκόνας των, πόσα γόνατα ἤγγισαν τὰς ψυχρὰς πλάκας των καὶ πόσαι εἰλικρινεῖς δεήσεις ἀνῆλθον πρὸς τὸν χαμηλὸν μικρὸν θόλον των. Δὲν ἀπομένει τίποτε ἀπὸ τὴν ζωὴν αὐτὴν τοῦ παρελθόντος, ἢ ὅποια ἔφερε τὰ δάκρυά της καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην της εἰς τὸ ὑπέρτατον ὄν.

Τὰ μνημεῖα, ποῦ ἐπιζοῦν τῶν ὡς ἄνεμος παρερχομένων γενεῶν καὶ αἰώνων, οἱ ναοὶ τοῦ παρελθόντος, εἴτε εἶναι γιγαντιαῖαι μητροπόλεις τῶν μεσαιωνικῶν χρόνων μὲ τὴν θαυμαστὴν ἀρχιτε-

κτονικήν των, είτε ταπεινά ἐκκλησιδάκια, γοητευτικά μικρογρα-
φία, παιγνιώδη ἀρχιτεκτονικά πονήματα, κλειόντα μέγα αἰσθημα
ἀτόμων καὶ ὁμάδων, μᾶς υποβάλλουν τὸν σεδασμὸν καὶ μᾶς συγ-
κινοῦν. Τὸ ὅτι ἄνθρωποι ὅπως ἡμεῖς ἐκλιναν τὴν κεφαλὴν εἰς
τὸ ἡγιασμένον ἐσωτερικὸν των εἶνε τόσον ἀπλοῦν εἰς τὴν ἔννοιάν
του, ἀλλὰ εἶναι ἐπιβλητικὴ ἢ ἀνάμνησις του, συγκινητικὸν τὸ
γεγονὸς πῶς αὐτὴ ἢ ζωὴ φεύγει καθὼς ὁ καπνὸς ἀπὸ τὸ ἰσχνὸν
ἀγιοκέρι. Εἰς τὰ παλαιὰ αὐτὰ ἐρημοκκλησιάκια παρομοία ἐντύ-
πωσις εἶναι ζωηροτέρα, διότι παρουσιάζεται μὲ ἀπλότητα.

Μίαν ἀπὸ τὰς παρούσας ἐσπέρας, καθὼς ἀκουμβοῦσα εἰς τὸν
κιτρινωμένον στῦλον παλαιοῦ ἐξωκκλησίου, μαρμάρινον στῦλον,
ποῦ ὁ χρόνος τοῦ ἔχει προσδώσει ἀπόχρουν ἐλεφαντοστοῦ, καὶ
ἤκουα τὴν μουρμουριστὴν φωνὴν τοῦ πολιοῦ ἱερέως, ἀνάμεσα εἰς
ἀπλοῦχοις χωρικοὺς χριστιανούς, λησμονήσαντας ἐκεῖ κάθε γηϊ-
νὴν σκέψιν μὲ τὴν θερμουργὸν δύναμιν τῆς πίστεως, ὑπὸ τὴν μυ-
στικοπάθειαν τοῦ ἀσαφοῦς φωτισμοῦ, μοῦ ἐφάνη ὅτι ἡ παρούσα
ζωὴ ἐξηφανίζετο σιγὰ - σιγὰ καὶ ὑπὸ διαφανῆ πέπλον ἀνεπρό-
βαλλε ἢ ζωὴ περασμένων αἰώνων. Τὴν θέσιν τῶν πιστῶν τοῦ εἰκο-
στοῦ αἰῶνος κατελάμβανον οἱ πιστοὶ τοῦ δεκάτου ὀγδῶου. Ἄρχοντες
τῆς Ἀττικῆς μὲ τὴν βαθυκύανον στολὴν των, περιστοιχιζόμενοι
ἀπὸ τοὺς χωρικοὺς των προσήχοντο εἰς τὸν ναῖσκον. Σεμνὸς καὶ
ἐπιβλητικὸς ὁ ἱερεὺς μὲ τὰ χρυσοκέντητα ἄμφιά του ἐνεφανίζετο
εἰς τὴν μικρὰν Ὁραίαν Πύλιν, κρατῶν τὸ χρυσοδεμένον μὲ τὸ
κόκκινον βελουδο τοῦ εὐαγγέλιον, ἐνῶ αἱ τοιχογραφίαι εἶχαν
ζωηροὺς τοὺς χρωματισμούς των. Τὸ πλήρωμα συνέδραμε ἢ εὐλά-
θεια καὶ ἢ κοινὴ πίστις, ἀλλὰ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ἐκκλησι-
αζομένων, ἀπὸ τὸν ἄρχοντα ἕως τὸν ταπεινὸν ξυλοκόπον, ἔλαμπεν
ἢ ἀσβεστὴ ἐλπίς τῆς ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος καὶ τοῦ Ἑθνους.
Εἰς τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ οἱ χριστιανοὶ ἔδλεπαν τὰ ἰδικὰ των καὶ
τὸ προσκύνημά των ἦτο δισυπόστατον, βαθύτερον, ψυχικώτερον.

Ἄλλὰ ἢ βραχνὴ καὶ ῥαγισμένη φωνὴ τοῦ ἀγρότου ψάλτου
ὕψωθεῖσα ἔσχισε τὸν πέπλον καὶ ὑπ' αὐτὸν ἐπανεφάνη ἢ πίστις
τῶν συγχρόνων. Ἐνῶ ἕνας χωρικὸς ἤναπτε τὸ κερί του πρὸ μιᾶς
εἰκόνας ἐπὶ τοῦ σκοτεινοῦ τοίχου, ὑπερήφανος καθαλλάρης ἐφω-
τίσθη. Ἐκφραστικά ἦσαν αἱ γραμμαὶ τοῦ Ἀγίου καὶ τοῦ Ἰππου
του. Ὁ ἦρωας, πλήττων τὸν δράκοντα μὲ τὸ ἀκόντιόν του, ὑπὸ τὰς

ὄπλᾶς τοῦ ἵππου του, ἦτο ὄρατος, θαυμαστός, ἰσχυρός. Ἄλλὰ δὲν εἶχεν ὀφθαλμούς. Ἡ φανατικὴ λύσσα τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος τοὺς ἐξώρυξε. Καταφανεῖς ἦσαν οἱ μαχαιριῆς τῶν ἀλλοδόξων. Αἱ ἴδιαι μάχαιραι προηγουμένως θὰ εἶχαν βυθισθῆ εἰς τὰς σάρκας ἐκκλησιαζομένων πιστῶν. Ἐκεῖ εἰς τὸ βάθος τῆς μικρᾶς Ἀγίας Τραπέζης, ὅπου σκύβει τώρα ὁ γηραιὸς παπᾶς, ἄλλος συνάδελφος του θὰ εἶχε προσφέρει ὡς τελευταίαν θυσίαν τὸ αἷμά του...

Εἰς τὰ ταπεινὰ παλαιὰ αὐτὰ ἐκκλησιδᾶκια ποῖα μαρτύρια καὶ ποῖοι ἀγῶνες! Ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἀπέμεινε τίποτε ἐκεῖ εἰς τὴν ἐρημίαν σήμερα καὶ ἡ ἔαρινή πρασινάδα τὰ περιβάλλει μὲ νέα χαμόγελα. Ἄλλὰ ἡ ἐσωτερικὴ των μελαγχολία εἶναι ἄπειρος. Ὁ ταπεινὸς χριστιανὸς ἐνώνει τὴν προσευχὴν του μὲ τὴν τελευταίαν προσευχὴν μαρτύρων.

Μάρτιος 1920.

Δ. ΒΙΟΥ ΖΩΩΝ.

Τὸ ἄσμα τῶν τεττέγων.

Σπυρ. Μελά.

Ἀπὸ τὴν φουντωτὴν καὶ σκονισμένην πιπεριὰν ὑψώθη τὸ καταμεσήμερον, εἰς τὴν λάδραν, ἓνα θριαμβευτικὸν τζιτζίρισμα, ἓνας πίδαξ ἰσοχρόνων, στριμμένων ἤχων, μονοτόνων, ἐπιμόνων, ἐκνευριστικῶν, ὡς νὰ εἶχεν αἴφνης ἀποκτήσει φωνὴν ἢ ζέστη κι' ἐφθανε μέχρι τοῦ ἀπιστεύτου θράσους νὰ κελαδήσῃ.

—Σᾶς ἐγνωρίσαμε: Εἰσθε αὐτὸ τὸ βάσανον, ὁ τζιτζικας. Ἄλλὰ σᾶς τὰ εἶπαμεν καὶ ἄλλοτε. Ἄν ἐτέρψατε τὸν Ἀνακρέοντα*, ὅστις ἦ δὲν εἶχεν ἀκούσει βασιλεῖς νὰ τραγουδοῦν ἢ αὐτοί, τοὺς ὀποίους εἶχεν ἀκούσει, ἐτραγουδοῦσαν αἰσγρά, εἰς ἡμᾶς φέρετε ἀπλῶς πονοκέφαλον.

Ταῦτα εἶπον. Ὁ φίλος ὅμως ἐξηκολούθει τὸν δαιμονισμένον χαδᾶν του, εἰς τρόπον ὥστε μὲ ἠνάγκασε, διὰ νὰ διασκεδάσω τὴν μεσημερινὴν ἀυπνίαν μου, νὰ καταφύγω εἰς τὴν δρόσον τῶν σελίδων τοῦ Ἰωάννου Φάμπρ*, τοῦ ἀριστοτεχνικοῦ φυσιοδίφου, ἐντομολόγου καὶ τζιτζικολόγου εἰδικοῦ, ὅστις ἔχει τὴν ὀξυτάτην παρατήρησιν τοῦ Δάρβιν* καὶ τοῦ Λαμάρκ*, τὸ ὕφος τοῦ Ἀριστοτέλους* καὶ τὴν χάριν εἰδυλλιακοῦ ποιητοῦ.

Ὁ ἄνθρωπος αὐτός, τὸν ὁποῖον νομίζει κανεὶς ὅτι περιέγραψε, χαρακτηριστικὸν πρὸς χαρακτηριστικόν, ὁ Ἰούλιος Βέρν* εἰς τὸν τύπον τοῦ σοφοῦ ἐντομοθῆρα τοῦ γλαφυρωτάτου μυθιστορήματός του «Ὁ δεκαπενταετῆς πλοίαρχος», ἐδασανίσθη πάρα πολὺ ἀπὸ τὰ τζιτζίκια. Ἀπέναντι ἀπὸ τὸ σπῆτι πού ἔμενεν, εἰς τὴν Προβηγκίαν, νομίζω, ὑπῆρχαν δύο πελώριοι πλάτανοι, οἱ ὅποιοι ἐχρησίμευαν ὡς ἐξέδραι διὰ τὰς δωδεκαώρους συναυλίας τῶν φαφλατάδων τούτων. Ὁ ἄνθρωπος δὲν εὑρισκε στιγμὴν ἡσυχίας. Ἡ ἐπιστημονικὴ περιέργεια, ἡ ὁποία ἦτο τὸ μέγα πάθος τῆς ζωῆς του, εὑρήκεν εἰς αὐτὴν τὴν ἐνόχλησιν ἕναν ἀκόμη λόγον ἐγρηγόρσεως. Μὲ τὴν ἀπόχην καὶ τὸν φακὸν εἰς τὸ χέρι ἐσπούδαζε τὴν ζωὴν των, ἔλους τοὺς μῆνας, κατὰ τοὺς ὁποίους τοῦ ἐτριβέλιζαν τὸν ἐγκέφαλον. Κι' ἐγένεν ὁ καλύτερος ἱστορικός των, ὁ βαθύτερος τῶν βιογράφων των, ὁ ἐμπνευσμένος ζωγράφος των, καὶ τέλος ὁ θερμότερος ἀπολογητῆς των! Τόσον εἶναι διατεθειμένος κανεὶς νὰ συγχωρῇ, ὅταν δύναται νὰ ἐννοῇ!

Εἰς τὴν ἀπαράμιλλον μελέτην τοῦ Φάμπρ, ἡ ὁποία δὲν ἔχει τὴν ὁμοίαν τῆς εἰς ὅλην τὴν ἐντομολογίαν, πῶλημα ὁμοῦ καὶ θαῦμα λεπτῆς παρατηρήσεως, μεθόδου, ἐπιμονῆς, ἐργασίας ἀληθῶς ἐπιστημονικῆς, τὸ ἄσμα τῶν τεττίγων ἀποτελεῖ κεφάλαιον χωριστόν, ὅπου μὲ τὸ συνηθισμένον χαμόγελό του, τὸ χαμόγελο ἑνὸς σοφοῦ, δίδει τόπον καὶ εἰς τὸ προσωπικὸν παράπονόν του διὰ τὰς μεσημβρινάς του ἀγρυπνίας ὑπὸ τὸν καλόντα ἥλιον τῆς Προβηγκίας.

Ἐν πρώτοις ἐξηγεῖ τὸν μηχανισμόν τῶν φωνητικῶν ὀργάνων των. Εἶναι μία κιτρινωπὴ μεμβράνη, διαστιζομένη ἀπὸ φαῖα νεύρα. Συστέλλεται καὶ διαστέλλεται εἰς μίαν μικρὰν κοιλότητα, ὅπως ἐκεῖνα τὰ παλαιὰ παιγνιδάκια τῆς πρώτης τοῦ ἔτους, τὰ ὅποια ἔχουν μιὰ φλοιδίτσα ἀτσάλι καὶ ὅταν τὴν πιέζετε μὲ τὸν ἀντίχειρα κάνει τρικ-τράκ, τρικ-τράκ. Μὲ αὐτὸ τὸ ἄπλοῦν μηχανημα χαλάει τὸν κόσμον ὁ θορυβοποιὸς τοῦ θέρους.

Ἄλλὰ τί σημαίνει τὸ ἄσμά του; Ὁ Γάλλος ἐντομολόγος, μετὰ πολλὰς παρατηρήσεις, κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι αὐτὸς ὁ ἀτελεύτητος ὕμνος τοῦ τζιτζίκια εἶναι μία ἐκδήλωσις χαρᾶς, τῆς μεγάλης χαρᾶς τῆς ζωῆς. Ὁ τζιτζίκιας ἀγαπᾷ τὴν θερμότητα. Ὅταν ὁ ἥλιος τοῦ δευτέρου δεκαπενθημέρου τοῦ Ἰουνίου ἀρχίσῃ νὰ τοῦ καίῃ τὴν βράχιν, ὁ ἐνθουσιασμός του εἶναι ἀπερίγραπτος. Καὶ ἀπολύει, εὐγνώμων πρὸς τὸν Πλάστην, τοὺς κρουνοὺς τῆς δια-

χύσεώς του, εἰς τὸ ἰσχυρὸν καὶ μονότονον τζιτζιρισμά. του.

Ἄν δὲν ἐννοῇ πόσον αὐτὸς ὁ τρόπος εἶναι βάρβαρος καὶ ἀκα-
λαίσθητος, δὲν πταίει διόλου ὁ δυστυχής. Διότι ὁ τζιτζικας εἶναι
θεόκουφός. Τοῦτο εἶναι μία ἐκ τῶν μεγαλυτέρων ἀνακαλύψεων
τοῦ Φάμπρ σχετικῶς μὲ τὸν φάλτην τοῦ θέρου. Ὁ ἀξιολύπητος
αὐτὸς μουσικὸς εὐρίσκεται εἰς τὴν αὐτὴν τραγικὴν θέσιν μὲ τὸν
Μπετόβεν*· οὐδέποτε ἤκουσε καὶ οὐδέποτε θ' ἀκούσῃ τὰς συνθέ-
σεις του! Εἰς τὴν ἀνακάλυψιν αὐτὴν ἐφθασεν ὁ Φάμπρ, ἐδηγηθῆς
ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ὁ τζιτζικας εὐκόλως συλλαμβάνεται ἐκ τῶν
ὀπισθεν. Ἡμπορεῖτε νὰ περπατᾶτε ἕσον θέλετε δυνατά. Ἄν δὲν
ἴδῃ τὸ χέρι σας, ἂν δὲν προσέξῃ τὴν σκιάν σας, τὸν πιάνετε μὲ
τὴν μεγαλυτέραν εὐκολίαν. Ἄλλ' ὁ σοφὸς ἐπιστοποίησε τελείως
τὸ πρᾶγμα μ' ἓνα εὐφυὲς πείραμα. Ἰπῆρχον εἰς τὸ δημαρχεῖον
δύο παλαιὰ κανόνια ἔμπροσθογεμῆ. Τὰ ἐπῆρε, μαζὶ μὲ ἄλλους
ἕξ περιέργους, μάρτυρας τοῦ πειράματος, τὰ ἐγέμισεν εἰς βαθμὸν
ἀπελπιστικὸν καὶ τὰ ἐτοποθέτησε κάτω ἀπὸ τοὺς δύο πλατάνους,
ἀκριδῶς τὸ μεσημέρι, ὅταν ἡ συναυλία τῶν τζιτζικων ἦτο εἰς τὸ
κορύφωμά της. Ἐστρεψε τὰ στόμια ἐλαφρῶς πρὸς τὰ ἐπάνω:
—Πῦρ!....

Δύο φοβεραὶ ἐκπύρσοκρατήσεις ἐδόνησαν ἔδαφος καὶ ἀέρα, ἡ μία
κατόπιν τῆς ἄλλης. Τίποτε! Οὔτε ἓνας τζιτζικας δὲν ἐκινήθη ἀπὸ
τὴν θέσιν του. Καὶ τὰ κύμβαλά των—ἔτσι λέγεται ἡ μεμβράνη—
ἐξηκολούθουν νὰ ἐργάζωνται, νὰ πλημμυροῦν τὸν οὐρανὸν ἀπὸ
τοὺς ὀμαδικούς, τοὺς ἐπιμόνους, τοὺς ἐκνευριστικούς των ἤχους.

Δὲν δυνάμεθα λοιπὸν οὔτε νὰ τὸν ἐκδικηθῶμεν, τὸν κλέπτην
αὐτὸν τῆς ἡσυχίας μας· δὲν ἠμποροῦμεν νὰ τοῦ φωνάξωμεν:
—Ἄ νὰ χαθῆς, κουφούλιακα!

Δὲν ὑπάρχει καμμία ἐλπίς νὰ τὸ ἀκούσῃ καὶ νὰ διορθωθῇ. Ὅπως
ἔλοι οἱ κουφοί, φωνάζει μέχρι διαρρήξεως. Φοβεῖται ἀκριδῶς
ὅτι δὲν τὸν ἀκούομεν ἀρκετά!

1920.

Αἱ σχέσεις τοῦ τέττιγος μὲ τὸν μύρμηκα.

Σπυρ. Μελά.

Ποῦτος δὲν γνωρίζει τὸν μῦθον τοῦ τζιτζικα μὲ τὸ μυρμήγκι;
Ἐπιθέτω, κανεῖς. Γενεαὶ ἀνθρώπων ἐπὶ αἰῶνας τὸν ἐδιδάχθησαν,

τὸν ἔμαθαν ἀπ' ἔξω, ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ Αἰσώπου ἕως τὰ τωρινά, ἀφοῦ οἱ μυθογράφοι ἔλων τῶν λαῶν ἐφιλοτιμήθησαν ποῖος νὰ τὸν πρωτοπλέξῃ εἰς στίχους διὰ νὰ μᾶς δώσῃ τὸ περίφημον ἐπιμύθιον του, τὸν ἐπαινὸν τῆς ἐργασίας.

Ἄλλ' ἐὰν ἐπροσέξατε, ὁ μῦθος αὐτός, ὁ ὁποῖος φαίνεται δημιουργημα πανάρχαιον τῶν ἀνατολικῶν λαῶν, ἐπιθυμούντων ν' ἀντιδράσωσι κατὰ τῆς φυσικῆς των ὀκνηρίας, εἶναι, ὅπως μᾶς παρεδόθη ἀπὸ αὐτούς, ὀλίγον ἀνήθικος καὶ ἀρκετὰ ἀντικοινωνικός, διότι τέλος πάντων, θέλων νὰ διδάξῃ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἐργασίαν, διδάσκει συγχρόνως τὴν σκληρότητα, τὴν ἀπανθρωπίαν καὶ τὸν στείρον ἐγωισμόν.

Τοῦτο ὅμως εἶναι τὸ ὀλιγώτερον. Τὸ σπουδαῖον εἶναι ὅτι ὁ μῦθος ἀδικεῖ φοβερὰ τὸν δυστυχεῖ τζιτζικαν. Αἱ σχέσεις τοῦ ἐντόμου αὐτοῦ πρὸς τὸ μυρμήγκι δὲν ἔχουν ἀπολύτως καμμίαν ἀναλογίαν μὲ ὅ,τι ἐπλασεν ἡ λαϊκὴ φαντασία. Ὁ τζιτζικας οὔτε τεμπέλης εἶναι, οὔτε κατεδέχθη ποτὲ νὰ ζητιανέψῃ. Αὐτὰ ὅλα εἶναι καθαρὰ συκοφαντία. Ὁ τζιτζικας εἶναι ἀπὸ τὰ πλέον ὑπερήφανα πλάσματα. Πρὸς δὲ τὸ μυρμήγκι φέρεται μὲ τὴν περιφρόνησιν ἐνὸς ἐντίμου ἀνθρώπου πρὸς τὸν ἔσχατον τῶν λωποδυτῶν.

Ὅτι ὁ τζιτζικας ἐργάζεται διαρκῶς, ἀπὸ τῆς στιγμῆς ποῦ θὰ γεννηθῇ μέχρι τῆς στιγμῆς ποῦ θὰ ἐκπνεύσῃ, δὲν ὑπάρχει σήμερον ἢ παραμικρὰ ἀμφιβολία. Ὅταν ἀπὸ τὸ στέλεχος τοῦ ἀσφοδέλου, ὅπου ἡ θήλεια καταθέτει τὰ φῶς της, ἐκκολαφθῇ καὶ πέσῃ κάτω τὸ μικροσκοπικὸν σκουληκάκι, τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ γίνῃ τζιτζικας, ἀρχίζει φοβερὸς ἀγών. Αὐτὸ τὸ ἀσύλληπτον ζωάριον εἶναι ὀλόκληρον γεωτρύπανον. Ἐκσκάπτει σήραγγα, βυθίζεται βραδέως καὶ μετὰ μόχθου εἰς τὴν γῆν, ἀναζητεῖ ρίζας φυτῶν διὰ τὴν τροφήν του καὶ αὐξάνει μὲ βάσανα καὶ περιπετείας. Ὅταν πάλιν ἀνδρωθῇ καὶ ὠριμάσῃ καὶ ἡ φωνὴ τοῦ ἐνστίκτου τὸ εἰδοποιήσῃ, ἐκεῖ κάτω, εἰς τὰ σκοτεινὰ βάθη ποῦ εὐρίσκεται, ὅτι ἐπάνω ἔφθασε τὸ ῥωμαλέον θέρος, μὲ τοὺς χρυσοὺς στάχους, τὰ δρέπανα, τὸν ἰδρωτὰ τῶν γεωργῶν καὶ τοὺς θριάμβους τοῦ ἡλίου, ὁ ὑποψήφιος τζιτζικας θὰ κατασκευάσῃ κατάμονος ἄλλην σήραγγα καθ' ὅλους τοὺς κανόνας τῆς μηχανικῆς, θ' ἀναρριχηθῇ μέχρι τῆς ἐπιφανείας, θὰ ἐκλέξῃ ἕνα γειτονικὸν θάμνον, θ' ἀνεβῇ ἐπάνω, θὰ ἐκτεθῇ ὀλίγον εἰς τὸ φῶς καὶ τὸ θάλαπος, θὰ τελειοποιηθῇ, θὰ χρωματισθῇ, θὰ λάβῃ τὸ ὀριστικὸν του σχῆμα καὶ θὰ πετάξῃ χα-

ρούμενος εἰς τὸν χυμῶδη κορμὸν τοῦ αἰωνοβίου πλατάνου, τῆς ἐλιᾶς ἢ τῆς λεύκας.

Πλανᾶται οἰκτρῶς ὁ φανταζόμενος ὅτι ἐκεῖ ἐπάνω ἡ ζωὴ του εἶναι εἰδύλλιον καὶ ὅτι ἄλλο δὲν κάνει παρὰ νὰ γυμνάξῃ τὴν φωνὴν του καὶ νὰ διδῇ συναυλίας. Ἐν πρώτοις διατρέχει φοβεροὺς κινδύνους. Ἐχει ἓνα ἐχθρὸν θανάσιμον, τὴν μεγάλην πράσινην ἀκρίδα. Αὐτὴ ὀρμᾶ καὶ τοῦ κάνει ὅ,τι ὁ ἰσπανικὸς ταῦρος εἰς τὰ ἄλογα τῶν ταυρομάχων: τοῦ ξεσχίζει μὲ τὸ βύγχος τὴν κοιλιά καὶ τὸν κατασπαράσσει. Ἀπέναντι τοιοῦτου ἐχθροῦ ὁ δυστυχὴς ἔπρεπε νὰ εἶναι πάνοπλος· καὶ δὲν ἔχει ἐπάνω του οὔτε στραβοσουγιὰ! Ἡ φύσις, ἡ ὁποία τὸν ἐστέρησεν ἀκοῆς, τοῦ ἔδωκε, κατὰ τὸν νόμον τῶν ἀντισταθμισμάτων, δύο πελώρια ἐμβριθῆ μάτια δόκτωρος, διὰ νὰ βλέπῃ τὸν κίνδυνον, καὶ εὐκίνησιαν μεγάλην διὰ νὰ φεύγῃ. Καὶ ὡσάκις ἡμπορεῖ, τὸ στρίβει μὲ ταχύτητα ἰλιγγιώδη. Ἡ ἀκρίδα ὅμως ἀφήνει συνήθως ν' ἀρχίσῃ νὰ σουρουπώνῃ, παραφυλάει καὶ τοῦ ἐπιτίθεται αἰφνιδιαστικῶς. Τότε, ὁ φουκαρᾶς, ἀφοῦ ἀγωνισθῆ ματαίως ὀλίγα λεπτὰ τὴν ἀπεγνωσμένην πάλιν τῆς ὑπάρξεως, παραδίδει τὸ πνεῦμα καὶ τὴν κοιλίαν του.

Ἄλλὰ καὶ διὰ νὰ ζήσῃ ἀπλῶς χρειάζεται ἐργασία. Ὁ Ἄνακρέων δὲν εἶχεν ἀκριδεῖς πληροφορίας, ὅταν ἔγραφεν ὅτι τοῦ ἀρκούν διὰ νὰ ζήσῃ ὀλίγαι σταγόνες δρόσου. Μὲ τὴν δρόσον τοῦ οὐρανοῦ δὲν τρέφεται, ὡς γνωστόν, ὁ τζίτζικας, οὔτε καὶ κανὲν ἄλλο ζῷον. Ἐχει ἀνάγκην ἀπὸ τὸν χυμὸν τῶν κλάδων καὶ βλαστῶν τῶν δένδρων. Καὶ διὰ νὰ τὸν ἐπιτύχῃ, πρέπει βέβαια νὰ κοπιᾷσῃ. Ἄλλ' εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο ὁ τζίτζικας πλεονεκτεῖ ἀπὸ τοὺς ἄλλους συγγενεῖς του. Κατὰ τὰ ἀπογεύματα τοῦ Ἰουλίου, ὅταν ὁ ἀπέραντος λαὸς τῶν ἐντόμων, ἐξηνητημένος, ἀλλὰ πρὸ πάντων διψασμένος ἀπὸ τὴν ζέστην, ματαίως ζητεῖ μίαν βοήθειαν ἀπὸ τὰ μαραμμένα λουλούδια, μόνον ὁ τζίτζικας εἶναι αὐτάρκης. Ἐχει ἐνώπιόν του τὸν χυμῶδη φλοιὸν τοῦ δένδρου. Ἐχει ἐπίσης καὶ ἓνα ἐκμυζητήρα. Κατὰ τὰ διαλείμματα τοῦ τραγουδιοῦ του ἐργάζεται: ἀνοίγει μιὰ τρύπα, βάζει τὴν μικρὰν του προβοσκίδα μέσα, καὶ ἀρχίζει νὰ ροφᾶ ἡδονικῶς τὴν γρανίταν του.

Κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην καταφθάνει τὸ μυρμήγκι. Ἀδιάντροπον, ἐνοχλητικόν, ἐπιμόνον, λωποδυτικώτατον. Θέλει νὰ ἐπωφεληθῆ τῆς ἐργασίας τοῦ ἄλλου. Θέλει νὰ πιῇ ἀπὸ τὴν τρυπίτσα πού κατεσκευάσεν ὁ τζίτζικας. Καὶ ἀρχίζει νὰ τοῦ τραυᾷ τὸ πόδι,

νά τοῦ δαγκάνη τὸ πτερό, νά τοῦ γαργαλίῃ τήν κοιλιά, νά μὴ τὸν ἀφήνῃ ἕνα λεπτό εἰς ἡσυχίαν. Ἐπὶ τέλους ἔρχεται μίᾳ στιγμῇ, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ τζιτζικας ἐκνευρίζεται· κάνει εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ μυρμηγκιοῦ, ὅ,τι συμπολιταί τινες εἰς τοὺς ἀπεριφράκτους χώρους — τοῦτο εἶναι γεγονός. Τὴν πρᾶξιν ταύτην τῆς ἐσχάτης περιφρονήσεως οὐδέποτε παραλείπει ὁ τζιτζικας· — ἀφήνει τὴν γρανίταν τοῦ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἐνοχλητικοῦ σφετεριστοῦ καὶ πετᾷ εἰς ἄλλο δένδρον.

Αὕτη εἶναι ἡ ἀλήθεια διὰ τὰς σχέσεις τῶν δύο τούτων ἐντόμων. Δὲν εἶναι περίεργον ὅτι ὀλόκληροι αἰῶνες καὶ ὀλόκληροι λαοὶ ἠθέλησαν νά ἐμφανίσουν εἰς τὸν τζιτζικαν ὡς πρότυπον ἀρετῆς τὸν λωποδυτάκον τοῦ ἰδρωτός του; Φεῦ! Τί νά γίνῃ! Δὲν εἶναι ὁ πρῶτος ἀδικημένος εἰς τὸν κόσμον τοῦτον τῆς ἀμαθείας καὶ τῆς προλήψεως...

1920.

5. ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ.

Ἱστορία ἐνὸς σκύλου.

Ἐμμ. Ροῦδου.

Ὡς νά ἦτο χθεσινῇ ἐνθυμοῦμαι τὴν ἤδη τεσσαρακονταετῇ τοῦ σκύλου ἐκεῖνου ἱστορίαν.

Ἦμην τότε μαθητῆς τῆς πρώτης τάξεως τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου εἰς τὸ ἑλληνοαμερικανικὸν λύκειον τοῦ μακαρίτου Χριστοῦ Εὐαγγελίδου.

Ἐρχόμενος ἐξ Ἰταλίας δὲν εὐρέθην ὅσον ἐφοβούμην εἰς τὴν Σύραν ξενιτευμένος. Πολλοὶ τῷ ὄντι ἀπέμενον ἀκόμη εἰς τὴν ὑμνηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ὀρφανίδου* ξηρόνησον Ἰταλοὶ πατριῶται ἐκ τῶν φιλοξενηθέντων μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1848¹. Οἱ Ἰταλοὶ ἦσαν οἱ πλεῖστοι ἀκονηταὶ ξυραφίων, καθαρισταὶ κηλίδων, συγκολληταὶ σπασμένων πινακίων, ἀνακαινισταὶ παλαιῶν ὑποδημάτων, διακοσμηταὶ τῶν νεκρικῶν φερέτρων, ὑπαίθριοι τηγανισταὶ σμαρίδων καὶ πάντες ἀνεξιχειρέτως ζωγράφοι, λιθοξοοὶ, χοροδιδάσκαλοι καὶ μουσικοί. Αἱ ἀξιώσεις τῶν καλλιτεχνῶν τούτων περιωρίζοντο εἰς τὸ νά μὴ ἀποθάνωσι τῆς πείνης, ὁ δὲ βίος

1. Ἴδε τὸ Β΄ Παράρτημα τὴν λέξιν Ῥαδέσκης.

δὲν ἦτο τότε ὅπως σήμερον ἀκριβῶς. Ἀντὶ εἰκοσιπέντε τὸν μῆνα δραχμῶν ἠδύνατό τις νὰ εὕρῃ ὀλόκληρον μονώροφον οἰκίσκον εἰς τὰ Βαπόρια* καὶ ἀκόμη εὐθηνότερον, ἂν εἶχεν ἀμβλεῖαν τὴν ὄσφρησιν, παρὰ τὰ Βυρσοδεψεῖα, καὶ μὲ ἐν μόνον σφάντζικον* νὰ χορτάσῃ κεφτέδες, στουφάδον καὶ καπαμᾶ εἰς τὰ αὐτοκαλούμενα «εὐρωπαϊκὰ» ξενοδοχεῖα.

Ἀνάλογος τῆς τοιαύτης τοῦ βίου εὐθηνίας καὶ τῆς πληθώρας διδασκάλων ἦτο τῶν μουσικῶν μαθημάτων ἢ τιμῆ, οἱ δὲ φιλόμουσοι πάσης κοινωνικῆς τάξεως Ἑρμοπολιτῆται ὠφελούντο τῆς εὐκαιρίας, ὅπως διδαχθῶσιν ἕκαστος ἀντὶ μικρᾶς θυσίας τὸ ὄργανον τῆς ἐκλογῆς του. Οὐδέποτε οὐδαμοῦ ἀντήχησαν ὄσα τότε εἰς τὴν Σύραν βιολία, φλάουτα, τρόμπαι, πῖφερα, μανδολίνα, κόρνα καὶ κλαρινέττα. Ὁ περιερχόμενος τὰς στενωποὺς τῆς πόλεως, καὶ μάλιστα τὰς Κυριακάς, ἐπνίγετο εἰς κύματα μελωδίας ἐξορμῶντα ἐκ παντὸς παραθύρου. Οὐδ' ἠδύνατο νὰ καθίσῃ εἰς τὴν ἔδραν κουρείου ἢ τὴν τράπεζαν καφενεῖου χωρὶς νὰ εὕρεθῇ ἀντιμέτωπος πατριώτου τοῦ Μιχαήλ Ἀγγέλου* καὶ τοῦ Κορεγίου* ζητοῦντος τὴν ἄδειαν νὰ εἰκονίσῃ ἀντὶ τριδράχμου «τὴν εὐγενῆ καὶ ἐκφραστικὴν κεφαλὴν του», ἢ νὰ ψοφήσῃ ὁ σκύλος, ὁ γάτος ἢ ὁ ψιττακὸς του, χωρὶς νὰ δεχθῇ αὐθημερὸν τὴν ἐπίσχεψιν τοῦ προτείνοντος νὰ βαλσαμώσῃ τὸ λείψανον τοῦ «ἀξιεράστου ζώου». Ἄν δὲ ἐκινδύνευσεν νὰ μεταβῇ εἰς τὰς αἰωνίους μονὰς διακεκριμένον τῆς συριανῆς κοινωνίας μέλος, τότε ὄχι νὰ κρυώσῃ, ἀλλ' οὐδὲ κἂν νὰ ξεψυχήσῃ ἐπερμέναν οἱ προσφερόμενοι νὰ διαιωνίσωσι διὰ γυψίνου ἐκμάγματος τὴν ὄψιν «τοῦ ἐπιφανοῦς μεταστάντος» ἢ νὰ ὑμνήσωσι τὰ ἀλησμόνητα ἔργα του εἰς τὰ ἔγκριτα τῆς Ἰταλίας φύλλα...

Ἐξ ὄλων τῶν Ἰταλῶν ἀποίκων διασκεδαστικώτατος ἦτο βεβαίως ὁ πρῶην γαριβαλδηνὸς* λοχίας Γιαμβατρίστας, ὁ προτιμήσας παντὸς ἄλλου τὸ ἐπάγγελμα σαλτιδάγκου ἢ θαυματοποιοῦ, τὸ ὅποσον μετήρχετο ἐπὶ τῆς πλατείας, ἀκριβῶς ἀντικρὺ τοῦ λυκείου, πρὸς μεγάλην τῶν ὑποτρόφων χαράν. Τὸν θίασον ἀπετέλουν ὁ βῆθεις Γιαμβατρίστας, ὁ δωδεκαετής υἱὸς του Κάρλος καὶ μεγαλόσωμος σγουρόσκυλος, φέρων τὸ ὄνομα Πλούτων.

Τὰ θαύματα τοῦ θιασάρχου, αἱ λαθροχειρῆαι πεσσῶν, αἱ σφαιροβολῆαι, αἱ πυραμίδες καὶ αἱ καταπόσεις φλεγόντων ἀνθρώπων

ἦσαν ἐκ τῶν συνηθεστάτων, καὶ ἔτι κοινότερα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τὰ «θανάσιμα πηδήματα», ὁ χορὸς μεταξὺ αὐγῶν καὶ αἱ ἐξαρθρώσεις. Πολὸν μᾶλλον τούτων εἴλκυε τὴν περιέργειαν καὶ τὰ πεντάλεπτα τῶν Συριανῶν ὁ σκύλος, ζητωκραυγάζων ἢ μᾶλλον ζητωγαυγίζων ὑπὲρ τοῦ Γαριβάλδη*, ἦτοι πρὸ πασσάλου ἐνδυθέντος κόκκινον χιτῶνα, ἢ ὀρμῶν νὰ σπαράξῃ τὸν Ἰησοῦτην*, ἢ τὸν Ῥαδέσκη*, τὸν αὐτὸν δηλαδὴ πάσσαλον φέροντα μαῦρον βάσον ἢ ἀσπρόχρυσον στολὴν καὶ πῖλον πτερωτὸν αὐστριακοῦ στρατάρχου. Ἀκόμη νοστιμώτερος ἦτον ὅταν ὄρθιος ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ ἔχων ἐπὶ κεφαλῆς ἀρχιερατικὸν διάδημα ἐκ χρυσοχάρτου ἐμιμεῖτο τὸν Πάπαν Πτον* Νόνον, εὐλογῶν διὰ τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν του τὰ πλήθη τῶν πιστῶν, καὶ ἐξίσου διέπρεπεν εἰς τὴν λεγομένην «κρίσιν τοῦ Πάριδος», ἀπονέμων ἀλανθάστως τὸ μῆλον ἢ μᾶλλον πορτοκάλιον εἰς τὴν ὠραιότεραν ἐκ τῶν προσαγομένων πλύστραν ἢ παραμάναν.

Ἄλλὰ πρὸ πάντων ἀλησμόνητος ἦτο ὅταν, βαδίζων ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ποδῶν καὶ κρατῶν μεταξὺ τῶν ὀδόντων μικρὸν δίσκον, περιήρχετο μετὰ τὸ τέλος τῆς παραστάσεως τὰς τάξεις τῶν θεατῶν, ταπεινῶς ὑποκλινόμενος πρὸ ἐκάστου καὶ ἔπειτα προσηλῶνων ἐπ' αὐτοῦ ἀνεκφράστου γλυκύτητος ἐπαιτικὸν βλέμμα. Κάλλιστα δὲ γνωρίζων πόσον ὑπὸ τῶν μαθητῶν ἠγαπάτο, εὐθύς μετὰ τὴν περιφορὰν τοῦ δίσκου εἰς τὴν πλατεῖαν, εἰσώρμα εἰς τὸ λύκειον, εὐθυμὸς καὶ θορυβώδης ἂν διεσκεδάζομεν εἰς τὴν αὐλὴν ἢ τοὺς διαδρόμους, ἄφωνος, αἰδήμων καὶ συνεσταλμένος ἂν εὐρισκόμεθα εἰς τῶν παραδόσεων τὰς αἰθούσας. Ἡμέραν ἐν τούτοις τινὰ ὁ διδάσκαλος τῆς κατηχήσεως, ὁ τότε ἀπλοῦς ἱερεὺς καὶ ἔπειτα ἐπίσκοπος Χαλκίδος αἰδιδιμος Δαβίδ Μολοχάδης, μὴ γνωρίζων τὸν εἰσερχόμενον, ἤγειρε τὴν βάρδον του νὰ τὸν ἀποδιώξῃ. Ἄλλὰ πρὶν ἢ βάρδος καταπέσῃ συνητητήθησαν τοῦ καλοῦ ἱερέως καὶ τοῦ καλοῦ σκύλου οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ ἀποτέλεσμα τῆς συναντήσεως ἐκείνης ἦσαν ἡ ἀπόθεσις τῆς βάρδου καὶ ἡ προσθήκη πενταλέπτου εἰς τὸν ἔρανον τῶν μαθητῶν.

Οὗτοι διεσκέδαζον ἐνίοτε ὑποβάλλοντες τὴν ἀκεραιότητα τοῦ Πλούτωνος εἰς δεινὴν ἀληθῶς δοκιμασίαν. Ἐντὶ χαλκίνου κέρματος εἰς τὸν δίσκον ἐπρόσπερον εἰς αὐτὸν κατὰ γῆς τεμάχιον ἄρτου, κουλούραν, ἢ καὶ κατημέρι*. Ἄλλ' εἰς ποῖον ἄρα ἀνήκε τὸ οὕτω προσφερόμενον, εἰς τὸν θίασον ὡς τὰ πεντάλεπτα ἐταιρικῶς,

ἢ τὸν εἰσπράκτορα προσωπικῶς ; Τοῦτο ἦτο τοῦλάχιστον ἀμφίβο-
λον. Τὸ τρίμιον ὅμως τετράποδον, ἀντὶ νὰ λύσῃ αὐθαιρέτως τὸ ζή-
τημα ὑπὲρ ἑαυτοῦ, καταβροχθίζον τὸ προσφερόμενον, ἔθετε κατὰ
γῆς τὸν δίσκον, ἐπρόσθετεν εἰς τὰ νομίσματα τὴν εἰς εἶδος προσ-
φοράν, ἐλάμβανε καὶ πάλιν εἰς τὸ στόμα τὸν δίσκον καὶ ἔτρεχε νὰ
παραδώσῃ ἀκέραιον τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ εἰς τοὺς κυρίους του.
Ἡ τοιαύτη διαγωγὴ ἦτο τόσον μᾶλλον ἀξιοθαύμαστος, καθόσον οὐ-
δεμίᾳ ὑπῆρχε βεβαιότης, ὅτι θὰ ἡμείθετο λαμβάνον ὅλα τὰ φαγώ-
σιμα. Οἱ θαυματοποιοὶ ὑπερηγάπων βεβαίως τὸν σκύλον των, ἀλλὰ
καὶ δὲν ἔτρωγαν ἢ τοῦλάχιστον δὲν ἐχόρταιναν οἱ ἴδιοι καθ' ἡμέραν.

Ἐπῆρχον ἐν τούτοις καὶ τινες κατ' ἔτος ἡμέραι, κατὰ τὰς
ὁποίας ὄχι μόνον ἔτρωγαν, ἀλλὰ καὶ ἔπιναν οἱ Ἴταλοὶ, μέχρι κό-
ρου, πανηγυρίζοντες διὰ συμποσίου τὴν ἐπέτειον ἐπαναστατικοῦ
τινος κατορθώματος. Ἀφθόνως τότε ἔρρεεν ὁ οἶνος τῆς Σαντορί-
νης, ὁ μόνος ἐκ τῶν ἐλληνικῶν ἐνθυμίζων εἰς τοὺς ἐξορίστους τῆς
πατρίδος των τὸ γλυκὺ Δάκρυον τοῦ Χριστοῦ* ἢ τὸ βαρὺ νέκταρ
τῆς Μαρσάλας*.

Ἐκ τοιαύτης ἐπιστρέφων ἡμέραν τινὰ ὑπερεῦθυμος εὐωχίας
ἀπεδύθη εἰς τὴν συνήθη ἐπὶ τῆς πλατείας παράστασίν οἱ Γιαμβατί-
στας, καὶ κατὰ κακὴν του τύχην δὲν παρέλειψε τὴν πυραμίδα. Αὕτη
ἀποτελεῖται, ὡς πάντες γνωρίζουσι, ἐκ στιβάδος παντοίων ἀλλε-
παλλήλων σκευῶν, τραπεζῶν, ἰκαθισμάτων, βρελλῶν, σταμνῶν
καὶ φιαλῶν καὶ τὴν ἐπὶ τῆς κορυφῆς πάντων τούτων ἀνύψωσις
ὡς ἀγάλματος τοῦ θαυματοποιοῦ. Τῶν πυραμίδων τούτων ἡ στε-
ρεότης δὲν εἶναι ἀκριβῶς ὅση καὶ ἡ τῶν αἰγυπτιακῶν, καὶ πολλὴ
ἀπαιτεῖται παρὰ τοῦ ἀναβάτου ἀσφάλεια πατήματος καὶ προσοχὴ
πρὸς διατήρησιν τῆς ἀσταθοῦς αὐτοῦ ἰσορροπίας. Ταύτην καθί-
στανον τὴν ἡμέραν ἐκείνην οἱ ἄτμοι τοῦ θηραϊκοῦ οἴνου ἔτι
ἀσταθεστέραν. Καὶ κατώρθωσε μὲν ὁ Γιαμβατίστας ν' ἀκινήτησῃ
ἐπὶ τινὰς στιγμὰς ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ αὐτοῦ βάρου, ἀλλ' αἴφνης,
ἐνῶ ἑσταύρωνεν ἐπὶ τοῦ στήθους τὰς χεῖρας πρὸς ἀπομίμησιν
τοῦ Βοναπάρτε*, τὸ ὅλον οἰκοδόμημα ἐσείσθη καὶ κατέπεσε μετὰ
φοβεροῦ πατάγου, τοῦ ὁποίου ὑπερεῖχεν ὁ δξύτερος ἤχος τῶν
συντριβομένων ὑκλίων.

Οἱ θεαταὶ ἐπίστευσαν κατ' ἀρχὰς ὅτι περιείχετο καὶ ὁ σεισμὸς
οὗτος εἰς τὸ πρόγραμμα τῆς παραστάσεως. Ἡ ζημίᾳ δυστυχῶς

ήτο πραγματική και πολύ άνωτέρα τής έν αρχή ύπολογισθείσης. Πλήν τών σταμνίων και φιαλών είχαν σπάσει κατά τήν πτώσιν και άμφοτέρα τά όστιά τής κνήμης του δυστυχοϋς σχοινοβάτου, τόν όποιον θέσαντες οί προσδραμόντες κλητήρες έντός φορείου μετεκόμισαν εις τό νοσοκομείον, άκολουθούμενον ύπό του όδυρομένου Κάρλου και του Πλούτωνος, του όποίου δέν εφαινετο μικρότερα ή άφωνος λύπη.

Ό τότε άρχίατρος του συριανου νοσοκομείου ήτο όχι μόνον καλός χειρουργός, αλλά και κάλλιστος άνθρωπος. Εϋσπλαχνισθεις τους άθλους εκείνους εφιλοξένησε πλήν του παθόντος εις τό κατάστημα τόν υιόν του και τόν σκύλον.

Τό διπλούν κάταγμα του θαυματοποιου άπεδείχθη ανεπίδεκτον συγκολλήσεως και επεδάλλετο αναποδράστως τής κνήμης ή άποκοπή. Ό αϊθήρ, τό χλωροφόρμιον και αυτή ή δια του ψύχους τοπική αναισθησία δέν ήσαν άκόμη συνήθη έν Σύρω κατά τήν εποχήν εκείνην, ό δέ παθών επρεπε να ύπομείνη άμείωτον τής εγχειρήσεως τήν οδύνην. Πριν ή προδη εις ταύτην, διετάξεν ό ιατρός εκ φόβου συγκινήσεως τήν άπομάκρυνσιν του υιου του άκρωτηριαζομένου, κατά τήν παράκλησιν όμως αυτου εστεργε να μείνη ό σκύλος.

Ό σχοινοβάτης, περιβαλών δια του βραχιονος τήν ουλότριχα κεφαλήν του πιστου συντρόφου του, εστήριξεν αυτήν εις τήν ιδικήν του, και ευθις επειτα ηρχισε τής μαχαίρας και του πριονος ή εργασία.

Οί εκ τής δεξότητος του πόνου στεναγμοι του άκρωτηριαζομένου ηρέθιζον τόν Πλούτωνα, μη δυνάμενον να μαντεύση δια τίνα λόγον εδασάνιζαν τόν αυθέντην του τόσον σκληρώς. Ότε δέ κατά τό τέλος τής εγχειρήσεως ελιποθύμησεν ουτος εκ τής αφθόνου του αιματος ροής, άπομείνας ό σκύλος ελεύθερος ώρμησε να τόν εκδικήση, δαγκάνων τόν γυμνόν βραχιόνα του χειρουργου. Άλλά ουτος ήτο, ως ειπομεν, αγαθώτατος άνθρωπος. Αντι να θυμώση, εσπευσε ν' αναχαιτίση τους προς επίδειξιν ζήλου κακοποιούντας τόν Πλούτωνα νοσοκόμους, διατάξας ν' αφεθή άνενόχλητος παρά τήν κλίνην του κυριου του.

Εις τήν αυτήν του νοσοκομείου αιθουσαν ετυχε να παραμένη

πρὸς τελείαν ἀνάρρωσιν καὶ ἄλλος Ἴταλός, πλυνόδιος ἐκκριζωτῆς ὀδόντων καὶ πωλητῆς μαγικῶν φίλτρων, μετερχόμενος τὸ ἐμπόριόν του εἰς τὰ χωρία, ὅπου εὐκολωτέρα ἦτο ἡ εὐρεσις ἀγοραστῶν.

Ὁ ἀγύρτης οὗτος, κάλλιστα γνωρίζων τὴν δεκαροσυλλεκτικὴν τοῦ Πλούτωνος ἱκανότητα, ἐσκέφθη ἐν τῷ πλήθει τῆς ἀσυνειδησίας του νὰ στερήσῃ τῆς μόνης του παρηγορίας τὸν ἠκρωτηριασμένον αὐτοῦ συμπατριώτην. Ὡφελούμενος ἐκ τῆς ἀπουσίας τοῦ νέου Κάρλου, τοποθετηθέντος διὰ συστάσεως τοῦ ἱατροῦ εἰς ἱκανῶς ἀπέχον βαφεῖον, ἠσχολήθη διὰ παντοίων περιποιήσεων νὰ ἐλκύσῃ τοῦ σκύλου τὴν ἐμπιστοσύνην, τὴν δὲ ἡμέραν τῆς ἐξόδου του ἐκ τοῦ νοσοκομείου κατώρθωσε νὰ προπεμφθῇ παρ' αὐτοῦ μέχρι τῆς ἄκρας τῆς ὁδοῦ. Ἐκεῖ ὅμως ἐπέμεινε ὁ Πλούτων νὰ τὸν ἀποχαιρετίσῃ, οὔτε διὰ θωπειῶν, οὔτε διὰ τῆς ἐπιδειξέως ὀρεκτικοῦ ἀλλᾶντος πειθόμενος νὰ προβῇ περαιτέρω. Ἀποτυχούσης τῆς ἀποπείρας διαφθορᾶς, ἠναγκάσθη ὁ ἄρπαξ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν χρῆσιν σχοινοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου παρέσυρε τὸ ταλαίπωρον ζῷον, ὅτε μὲν θορυβωδῶς διαμαρτυρόμενον, ὅτε δὲ κινδυνεῦον διὰ τῆς ἀντιστάσεως αὐτοῦ νὰ πνιγῇ. Καθ' ὁδὸν ἔτυχε νὰ συναντήσῃ νοσοκόμον, εἰς τὸν ὅποιον διηγήθη ὅτι, ἀγοράσας παρὰ τοῦ κυρίου του τὸν σκύλον, εἶχε δικαίωμα νὰ τὸν συμπαραλάβῃ καὶ ἄκοντα εἰς τὰ Χροῦσα*.

Ἡ ἐκ τῆς στερήσεως τοῦ συντρόφου του λύπη καὶ ἡ ἐκ τῆς πρῶην κακῆς διαίτης δυσκρασία τοσοῦτον ἐδείνωσαν τὴν κατάστασιν τοῦ δυστυχοῦς θαυματοποιοῦ, ὥστε, ἐρχόμενος πρῶϊαν τινα ὁ υἱός του νὰ τὸν ἐπισκεφθῇ, εὔρε τὴν κλίνην κενὴν καὶ τὸν πατέρα του ἐντὸς φερέτρου ἑτοιμον πρὸς μετακόμισιν εἰς τὴν τελευταίαν του κατοικίαν.

Ὅκτῳ μετὰ τὴν ἀπαγωγὴν του ἡμέρας καὶ δύο ὥρας μετὰ τὴν ἐκφορὰν τοῦ νεκροῦ ὁ Πλούτων, ὅστις εἶχε κατορθῶσει νὰ δραπετεύσῃ ἀπὸ τὰ Χροῦσα, ἔξεεν ἐπιμόνως τὴν ἐξώθυραν τοῦ νοσοκομείου.

Ταύτην ἤνοιξε δυστυχῶς εἰς αὐτὸν ἀντὶ τοῦ θυρωροῦ τελειόφοιτος τῆς ἱατρικῆς σχολῆς, προσληφθεὶς ὡς βοηθὸς τοῦ χειρουργοῦ. Ὁ ἀποτρόπαιος ἐκεῖνος ἄνθρωπος ἠσχολεῖτο πρὸς διαδόχῃσιν τοῦ ὀνόματός του εἰς πειράματα ζωντοτομίας, τῆς συνισταμένης, ὡς γνωστόν, εἰς τὴν ἀντὶ πτώματος ἀνατομὴν ζωντανοῦ θύ-

ματος πρὸς ἐπισκόπησιν τῆς λειτουργίας τῶν ἐσωτερικῶν του ὀργάνων, τῆς κινήσεως τῶν μυῶνων καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς τομῆς τοῦ νεύρου ἢ τῆς ἐξαιρέσεως ἐγκεφαλικοῦ λοβοῦ. Αἱ θηριωδία αὐταὶ ἐνδέχεται μὲν νὰ εἶναι χρήσιμοι εἰς τοὺς σπουδαστάς, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς ἐπροκάλεσαν καὶ ἐξακολουθοῦσι προκαλοῦσαι τὴν ἀγανάκτησιν καὶ τὰς διαμαρτυρήσεις πάντων τῶν ἐχόντων σπλάγγχνα.

Ἡ θεὰ τοῦ καλοῦ ἐκεῖνου ζῳοῦ, ἀσθμαίνοντος ἐκ τοῦ μακροῦ δρόμου, τοῦ σείοντος τὴν οὐρὰν καὶ μὲ ἀνθρώπινον βλέμμα ἰκετεύοντος νὰ τοῦ ἀνοιχθῇ ἡ θύρα τῆς αἰθούσης, ἔπου ὑπέθετεν ἀκόμη εὐρισκόμενον τὸν αὐθέντην του, δὲν ἔτχουσε νὰ μαλάξῃ τὴν λιθίνην τοῦ ζωοτόμου καρδίαν. Συλλαβῶν τὸν ἀνύποπτον Πλούτωνα καὶ δέσας αὐτὸν ἐπὶ τῆς ἀνατομικῆς τραπέζης ἤρχισε νὰ κρεουργῇ τὰς σάρκας του ἀνηλεῶς.

Ἐνῶ εἰς τοιαύτην παρεδίδετο διασχέδασιν, ἐπέστρεφεν ὁ Κάρλος εἰς τὸ νοσοκομεῖον πρὸς παραλαβὴν τῆς πενιχρᾶς πατρικῆς κληρονομίας, ἣτοι δέματος θεατρικῶν ἐνδυμάτων. Ὁ ἐκ τῆς μαχαίρας πόνος καὶ ἡ αἰσθησις τῆς προσεγγίσεως τοῦ νεαροῦ κυρίου του μετέδωκαν εἰς τὸν Πλούτωνα δυνάμεις ἱκανὰς νὰ συντρίψῃ τὰ δεσμά του καὶ νὰ προβάλλῃ κάτωθεν τῆς θύρας τὸν δασύμαλλον αὐτοῦ πόδα καταιματωμένον. Σπαραξικάρδιος ἀντήχησε τότε ἡ διψιδία τοῦ πρὸ τῆς κλειστῆς θύρας κλαίοντος παιδίου καὶ τοῦ ὀπισθεν αὐτῆς γοερῶς ὑλακτοῦντος σκύλου. Ὁ θόρυβος ἐκεῖνος προσεῖλκυσε τὸν ἰατρόν, εἰς τοῦ ὀποίου τὸ βροντοφώνημα ἠγαγκάσθη ὁ ζωοτόμος νὰ ὑπακούσῃ, ἀνοίγων τὴν θύραν. Ὁ Πλούτων ἐχύθη εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ ὀρφανοῦ, ὁ δὲ ἰατρὸς ἐπέδειξε καὶ πάλιν τὴν ἀγαθότητα τῆς ψυχῆς του, δις πτύσας εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ βδελυροῦ δημίου καὶ ἔπειτα περιδέσας μετὰ πάσης ἐπιμελείας τὰς χαινούσας τοῦ θύματος πληγὰς, εἰς τὸ ὅποσον διέταξε νὰ προσφέρωσι πινάκιον γάλακτος καὶ νὰ τὸ ἀφήσωσιν ἔπειτα νὰ ἡσυχάσῃ.

Ἄδύνατον ὅμως ἦτο νὰ εὕρῃ ὁ Πλούτων ἡσυχίαν πρὸ τῆς ἀνευρέσεως καὶ τοῦ πρεσβυτέρου του κυρίου. Ἐὐθὺς ὡς ἔμεινε μόνος, ὠρθώθη ἐπὶ τῶν κλονουμένων ποδῶν του καὶ ἔσπευσεν εἰς τὸ θεραπευτήριον καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν μικρὰν ὑπόστεγον αὐλήν, ἔπου ἀπεθέτοντο μέχρι τῆς ἐκφορᾶς των οἱ ἀποθανόντες. Ὁδηγὸν ἔχων τὴν ἀλάνθαστον ῥινὰ του καὶ ὅτε μὲν τὴν γῆν, ὅτε δὲ τὸν ἄνεμον

δσφραινόμενος κατώρθωσε ν' ανεύρη και ν' ακολουθήση τὴν ὁδὸν πρὸς τὸ νεκροταφεῖον.

Ἡ ἐλευεινὴ ἐν τούτοις και ἀλλόκοτος ὄψις τοῦ τυλιγμένου εἰς αἰμοβαφῆ πανία ἐκείνου σκύλου ἐκίνει τὴν περιέργειαν τῶν διαβατῶν και ἐξήγειρε τὴν ἀσυνείδητον παιδικὴν ὠμότητα τῶν ἀγυιοπαίδων, οἵτινες ἔτρεχον κατόπιν αὐτοῦ κραυγάζοντες και λιθοβολοῦντες.

Τὴν ὥραν ἐκείνην ἐξεληθόντες οἱ μαθηταὶ τοῦ λυκείου εἰς τὸν συνήθη ἐσπερινὸν περίπατον ἀνήρχοντο ἐν στρατιωτικῇ παρατάξει τὸν ἀνήφορον τῆς Ἄνω Σύρου. Αἱ τάξεις διεσπάσθησαν ἀμέσως και πάντες ἐτρέξαμεν εἰς βοήθειαν τοῦ κινδυνεύοντος φίλου μας, ἐνῶ ἐπρόβαλε πνευστιῶν ὁ Κάρλος ἐξ ἄλλης ὁδοῦ. Ἄλλ' ἦτο πλέον ἀργά. Ὁ Πλούτων, τοῦ ὁποῖου ἐξήντηλησαν τὰς τελευταίας δυνάμεις ἢ ὀρμὴ τοῦ δρόμου, ὁ τρόμος και οἱ λιθοβολισμοί, κατέπεσε πλησίον τῆς πύλης τοῦ νεκροταφείου, μόλις προφθάσας νὰ γλείψῃ τὰς χεῖρας τοῦ παιδίου πρὶν ἢ ἐκπνεύσῃ πρὸ τῶν γονάτων του.

Συλλέξαντες δι' ἐράνου τρεῖς δραχμάς κατεπέλαμεν δι' αὐτῶν τὸν νεκροθάπτην ν' ἀποθέσῃ τὸ λείψανον τοῦ Πλούτωνος εἰς λάκκον σκαφέντα πλησίον τοῦ νεκροταφείου, ἀφοῦ ἀδύνατον ἦτο νὰ ταφῆ ἐντὸς αὐτοῦ, διὰ τὸν λόγον ὅτι εἶχε τέσσαρας πόδας.

1893.

Στὸ Χριστό, στὸ Κάστρο.

Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη.

—Τὸ Γιάννη τὸ Νυφιώτη και τὸν Ἀργύρη τῆς Μυλωνοῦς, τοὺς ἐκλείσει τὸ χιόνι ἀπὸν στὸ Κάστρο, τ'μ πέρα πάντα, στὸ Στοιβωτὸ τὸν ἀνήφορο· τ' ἀκούσατε;

Οὕτως ὠμίλησεν ὁ παπᾶ Φραγκούλης ὁ Σακελλάριος*, ἀφ' οὗ ἔκαμε τὴν εὐχαριστίαν τοῦ ἐξ ὀσπρίων και ἐλαιῶν οἰκογενειακοῦ δειπνοῦ, τὴν ἐσπέραν τῆς 23ης Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους 186 . . . Παρόντες ἦσαν, πλὴν τῆς παπαδιάς, τῶν δύο ἀγάμων θυγατέρων και τοῦ δωδεκαετοῦς υἱοῦ, ὁ γείτονας ὁ Πανάγος ὁ μαραγκός, πεντηκοντούτης, οἰκογενειάρχης, ἀναβάς διὰ νὰ εἶπῃ μίαν καλησπέραν και νὰ πῆ μίαν βρακιά, κατὰ τὸ σύνθητες, εἰς τὸ παπαδόσπιτο· κι' ἡ θειὰ τὸ Μαλαμῶ ἢ Καναλάκαινα, μεμακρυσμένη συγ-

γενής, ἔλθοῦσα διὰ νὰ φέρῃ τὴν προσφοράν της, χήρα ἐξηκοντοῦτις, εὐλαβής, πρόθυμος νὰ τρέχῃ εἰς ὄλας τὰς λειτουργίας καὶ νὰ ὑπηρετῇ δωρεὰν εἰς τοὺς ναοὺς καὶ τὰ ἐξωκκλήσια.

—Τ' ἀκούσαμε κι' ἡμεῖς, παπᾶ, ἀπήντησεν ὁ γείτονας ὁ Πανάγος· ἔτσ' εἶπανε.

—Τί, εἶπανε; Εἶναι σίγουρο, σᾶς λέω, ἐπανελάβεν ὁ παπᾶ Φραγκούλης. Οἱ βλοημένοι, δὲ θὰ βάλουν ποτὲ γνώση. Ἐπῆγαν μὲ τέτοιον καιρὸ νὰ κατεβάσουν ξύλα, ἀπὸν ἀπ' τοῦ Κουρούπη τὰ κατσάβραχα, στὸ Στοιβωτό, ἐκεῖ πού δὲν μπορεῖ γίδι νὰ πατήσῃ. Καλὰ νὰ τὰ παθαίνουν!

—Μυαλὸ δὲν ἔχουν, αὐτὸς οὐ κόσμους, θὰ πῶ, εἶπεν ἡ θεῖα τὸ Μαλαμῶ. Τώρα οἱ ἀθρώποι γινῆκαν ἀπόκοτοι*.

—Νὰ εἶχανε τάχα τίποτε κ'μπάνια* μαζὶ τς'; εἶπεν ἡ παπαδιά.

—Ποιὸς τοῦ ξέρ'; εἶπεν ἡ θεῖα τὸ Μαλαμῶ.

—Θὰ εἶχανε, θὰ εἶχανε κουμπάνια, ὑπέλαβεν ὁ Πανάγος ὁ μαραγκός. Ἄλλοιῶς δὲ γένηται. Πήγανε μὲ τὰ ζεμπιλία* τους γεμάτα. Καὶ τουφέκι θὰ εἶχαν, καὶ θηλειὲς σταίνουν γιὰ τὰ κοτσύφια. Εἶχαν πάρει κι' ἀλάτι μπόλικο μαζὶ τους, γιὰ νὰ τ' ἀλατίσουν γιὰ τὰ Χριστούγεννα.

—Τώρα Χριστούγεννα θὰ κάμουν ἀπὸν στὸ Στοιβωτό τάχα; εἶπε μετ' οἴκτου ἡ παπαδιά.

—Νὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ τοὺς ἔφερνε βοήθεια; ἐψιθύρισεν ὁ ἱερεὺς, ὅστις ἐφαίνετο κάτι μελετῶν μέσα του. Ἦτον ἕως πενήνταπέντε ἐτῶν ὁ ἱερεὺς, μεσαιπόλιος, ὑψηλός, ἀκμαῖος καὶ μὲ ἀγαθωτάτην φυσιογνωμίαν. Εἰς τὴν νεότητά' του ὑπῆρξε ναυτικός, καὶ ἐφαίνετο διατηρῶν ἀκόμη λανθανούσας δυνάμεις, ἦτο δὲ τολμηρὸς καὶ ἀκάματος.

—Τί βοήθεια νὰ τοὺς κάμουνε; εἶπεν ὁ Πανάγος ὁ μαραγκός. Ἄπ' τὴ στεριά ὁ τόπος δὲν πατιέται. Ἐρριξε, ἔρριξε χιόνι κι' ἀκόμα βίχνει. Χρόνια εἶχε νὰ κάμῃ τέτοια βαρυχειμωνιά. Ὁ Ἄις Θανάσης ἔγιν' ἕνα μὲ τὰ Καμπιά. Ἡ Μυγδαλιά δὲν ξεχωρίζει ἀπ' τοῦ Κουρούπη.

Ὁ Πανάγος ὠνόμαζε τέσσαρας ἀπεχούσας ἀλλήλων κορυφὰς τῆς νήσου. Ὁ παπᾶ Φραγκούλης ἐπανελάβεν ἐρωτηματικῶς:

—Κι' ἀπ' τὴ θάλασσα, μαστρς-Πανάγο;

—Ἄπ' τὴ θάλασσα, παπᾶ, τὰ ἴδια καὶ χειρότερα. Γραιολεβάντες* δυνατός, φουρτοῦνα, κυαμέτ*. Ὁλο καὶ φρεσχάρει. Ξεῖδι

μοναχό. Ποῦ μπορεῖς νὰ ξεμουτίσης ὄξ' ἀπ' τὸ λιμάνι κατὰ τ' Ἀσπρόνησο!

— Ἀπὸ σοφρὰν τὸ ξέρω, Πανάγο, μὰ ἀπὸ σταβέτ;

Ἐ ἱερεὺς ἐπρόφερον οὕτω τοὺς ὄρους sopra vento καὶ sotto vento, ἦτοι τὸ ὑπερήνεμον καὶ ὑπήνεμον, ἐννοῶν εἰδικώτερον τὸ βορειανατολικὸν καὶ τὸ μεσημβρινοδυτικόν.

— Ἀπὸ σταβέτ, παπᾶ... μὰ εἶναι φόβος μὴν τονε γυρίση στὸ μᾶιστρο.*

— Μά... τότε πρέπει νὰ πέσουμε νὰ πεθάνουμε, εἶπεν ὡς ἐν συμπεράσματι ὁ ἱερεὺς. Δὲν εἶναι λόγια αὐτά, Πανάγο.

— Ἐ! παπᾶ μ', ὁ καθένας τώρα ἔχει τὸ λογαριασμό τ'. Δὲν πάει ἄλλος νὰ βάλῃ τὸ κεφάλι του στὸν τρουβᾶ, κατάλαβες, γιὰ νὰ γλυτώσ' ἐσένα.

Ἐ παπᾶ Φραγκούλης ἐστέναξεν, ὡς νὰ ῥιπτιρε τὴν ἰδιοτέλειαν καὶ μικροψυχίαν, ἧς ζῶσα ἠχῶ ἐγίνετο ὁ Πανάγος.

— Καὶ τί θὰ πάθουνε, τὸ κάτω κάτω; ἐπανέλαβεν, ὡς διὰ ν' ἀναπαύσῃ τὴν συνειδησίην του ὁ μαραγκός. Νά, θὰ εἶναι χωμένοι σὲ καμμιά σπηλιά, τσακμάκι θάχουν μαζί τους, ξύλα μπόλικα. Μακάρι νὰ μοῦχε κι' ἐμέ ἡ Πανάγαινα ἀπόψε στὴν παρασιτιά* μου τὴ φωτιά πούθεν' ἔχουν αὐτοί. Γιὰ μιὰ ὁδομάδα, πάντα θὰ εἶχανε κουμπάνια, καὶ δὲν εἶναι παραπάν' ἀπὸ πέντε μέρες πού ἀγρίεψε ὁ χειμῶνας.

— Νὰ πήγαινε τώρα κανένας νὰ λειτουργήσῃ τὸ Χριστό, στὸ Κάστρο, ἐπανέλαβεν ὁ ἱερεὺς, θὰ εἶχε διπλὸ μισθό, πού θὰ τοὺς ἔφερνε κι' αὐτοὺς βοήθεια. Πέρσι πού ἦταν ἐλαφρότερος ὁ χειμῶνας, δὲν πήγαμε... Φέτος πού εἶναι βαρὺς...

Καὶ διεκόπη, ὡς νὰ εἶπε πολλά. Ἐ ἀγαθὸς ἱερεὺς εἶχεν ἦθος ἀνθρώπου λέγοντος οἶονεῖ κατὰ δόσεις ὅ,τι εἶχε νὰ εἴπῃ ἐκ τῶν ὑστέρων θὰ φανῆ ὅτι εἶχε τὴν ἀπόφασίν του καὶ ὅτι ὄλα τὰ προοίμια ταῦτα ἦσαν μεμελετημένα.

— Καὶ γιατί δὲν κάνει καλὸν καιρὸ ὁ Χριστός, παπᾶ, ἂν θέλῃ νὰ πᾶνε νὰ τὸν λειτουργήσουνε στὴν ἑορτὴ του; εἶπεν αὐθαδῶς ὁ μᾶιστρο-Πανάγος.

Ἐ ἱερεὺς τὸν ἐκοίταξε μὲ λοξὸν βλέμμα, καὶ εἶτα ἠπίως τοῦ εἶπε; — Ἐ! Πανάγο, γελτονα, δὲν ξέρουμε, βλέπω, τί λέμε... Ποῦ εἶμαστε ἡμεῖς ἱκανοὶ νὰ τὰ καταλάβουμε αὐτά!... Ἄλλο τὸ γενικὸ

καὶ ἄλλο τὸ μερικὸ καὶ τὸ τοπικόν, Πανάγο.. Ἡ βαρυχειμωνιά γίνεται γιὰ τὸ καλόν, καὶ γιὰ τὴν εὐφορίαν τῆς γῆς καὶ γιὰ τὴν ὑγείαν ἀκόμα. Ἀνάγκη ὁ Χριστὸς δὲν ἔχει νὰ πᾶνε νὰ τὸν λειτουργήσουνε... Μὰ ὅπου εἶναι μίᾳ μερικῇ προαίρεσις καλὴ, κι' ἔχει κανεὶς καὶ χρέος νὰ πληρώσῃ, ὡς εἶναι καὶ τόλμη ἀκόμα, καὶ ὅπου πρόκειται νὰ βοηθήσῃ κανεὶς ἀνθρώπους, καθὼς ἐδῶ, ἐκεῖ ὁ Θεὸς ἔρχεται βοηθός, καὶ ἐναντίον τοῦ καιροῦ, καὶ μὲ χίλια ἐμπόδια... Ἐκεῖ ὁ Θεὸς συντρέχει καὶ μὲ εὐκολίας πολλὰς καὶ μὲ θαῦμα ἀκόμα, τί νομίζεις, Πανάγο; Ἐπειτα, πῶς θέλεις νὰ κάμῃ ὁ Χριστὸς καλὸν καιρόν, ἀφοῦ ἄλλες χρονιές ἔκαμε κι' ἐμεῖς ἀπὸ ἀμέλεια δὲν πῆγαμε νὰ τὸν λειτουργήσωμε;

Ἔοιοι οἱ παρόντες ἠκρασθήσαν ἐν σιωπῇ τὴν σύντομον καὶ αὐτοσχέδιον ταύτην διδασχὴν τοῦ παπᾶ. Ἡ θεῖα τὸ Μαλαμῶ ἔσπευσε νὰ εἴπῃ:

— Ἀλήθεια, παπᾶ μ', δὲν εἶναι καλὸ πρᾶμα αὐτοδᾶ, θὰ πῶ, ν' ἀφήνουν τόσα χρόνια τώρα τὸ Χριστὸ ἀλειτούργητο, τὴν ἡμέρα τῆς Γέννας του... Γιὰ ταῦτο θὰ μᾶς χαλάσ' κι' οὐ Θεός!

— Κι' εἴχαμε κάμει κι' ἓνα τάξιμο πέρυσι τὸ Δωδεκάμερο... ἀλήθεια, παπαδιά; εἶπεν αἰφνης στραφεὶς πρὸς τὴν συμβίαν του ὁ ἱερεὺς. Ἡ παπαδιά τὸν ἐκοίταξεν ὡς νὰ μὴν ἐννοίει.

— Ὅπου ἦταν ἄρρωστος αὐτὸς ὁ Λαμπράκης, ἐπανέλαβεν ὁ ἱερεὺς, δεικνύων τὸν δωδεκαετῆ υἱόν του. Θυμᾶσαι τὸ τάμα ποὺ κάναμε; Ἡ παπαδιά ἐσιώπα.

— Ἐταξες, ἂν γλυτώσῃ, νὰ πᾶμε, σὰ-μπροστά, νὰ λειτουργήσωμε τὸ Χριστό, τὴν ἡμέρα τῆς ἑορτῆς του.

— Τὸ θυμοῦμαι, εἶπε σείουσα τὴν κεφαλὴν ἢ παπαδιά. Τῷ ὄντι, ὁ μόνος υἱὸς τοῦ παπᾶ, ὁ δωδεκαετῆς Σπύρος, ὃν αὐτὸς ἀπεκάλει εἰρωνικῶς καὶ θωπευτικῶς Λαμπράκη, ἕνεκα τῆς ἄκρας ἰσχύοτητος καὶ ἀδυναμίας, ἐξ ἧς ἐφεγγεν οἶονεὶ τὸ προσωπάκι του, εἶχε κινδυνεύσει ν' ἀποθάνῃ πέρυσι τὰς ἡμέρας τῶν Χριστουγέννων. Ἡ παπαδιά, ἣτις ἤγγιζεν ἤδη τὸ πεντηχοστόν, καὶ τὸν εἶχε μόνον καὶ ὑστερόγονον, κατόπιν τεσσάρων ἐπιζώντων κορασίων, ὧν αἱ δύο πρῶται ἦσαν ὑπανδρευμέναι ἤδη, ἢ παπαδιά εἶχε τάξει, ἂν ἐγλύτωνα τὸ ἀγόρι τῆς, νὰ ὑπάγῃ τοῦ χρόνου νὰ λειτουργήσῃ τὸν Χριστόν.

Τὸ ἐνεθυμεῖτο καὶ τὸ ἐσυλλογίζετο πρὸ ἡμερῶν, καὶ ἀπ' ἀρχῆς τῆς ὀμιλίας τοῦ παπᾶ αὐτὸ μόνον ἐσκέπτετο. Ἄλλ' ἔβλεπεν

ὅτι ἐφέτος θὰ ἦτο δυσκολώτατον, φοβερόν, ἀνήκουστον τόλμημα, ἕνεκα τοῦ βαρέος χειμῶνος, καὶ ἐφρόνει ὅτι ὁ Χριστὸς θὰ ἦτο συγγνώμων καὶ θὰ παρεχώρει νέαν προθεσίαν.

Ἐν τούτοις, γνωρίζουσιν τὴν συνήθη τακτικὴν τοῦ παπᾶ, ὡς καὶ τὴν ἰσχυρογνωμοσύνην του, ἀπεφάσισεν ἐνδομύχως νὰ μὴν ἀντιλέξη. Καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἄλλο τι ἥρωικώτερον καὶ εἰς πολλοὺς ἀπίστευτον· ὅπου ἀποφασίσῃ νὰ ὑπάγῃ ὁ παπᾶς, νὰ ὑπάγῃ κι' αὐτὴ μαζὶ του. Ἦτο γυνὴ δειλοτάτη, ἀλλὰ μόνον ἐν ὄσῳ εὗρίσκατο μακρὰν τοῦ παπᾶ. Ὅταν ἦτο πλησίον τοῦ παπᾶ τῆς ἐλάμβανε θάρρος, ἢ καρδία τῆς ἐξεσταίνετο, καὶ δὲν ἐφοβεῖτο τοὺς κινδύνους. Ἐὰν τυχὸν ἀνεχώρει ὁ παπᾶς, χωρὶς αὐτῆς, νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ Κάστρον, ἢ καρδοῦλά τῆς θὰ ἔτρεμεν ὡς τὸ πουλάκι τὸ κυνηγημένον. Ἄλλ' ἐὰν τὴν ἔπαιρνε μαζὶ του, θὰ ἦτο ἡσυχωτάτη.

Ἡ μεγάλη κόρη, ἢ εἰκοσαέτις τὸ Μυγδαλιῶ, ἐνόησεν ἀμέσως τὰ τρέχοντα καὶ ἤρχισε, παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς μητρὸς τῆς καθημένη, πλησίον τῆς ἐστίας, νὰ ὀλολύξῃ ταπεινῇ τῇ φωνῇ εἰς τὸ οὖς τῆς μητρὸς τῆς :

—Ποῦ θὰ πάτε, θὰ πῶ ; Παλαδώσετε, θὰ πῶ ;... Μὲ τέτοιον καιρὸ !... Νὰ πάτε στὸ Κάστρο ! ὦχ, καημένη... Τί νὰ γίνω ; Ἡ νεωτέρα κόρη, ἢ δεκαεξαέτις τὸ Βασῶ, ἀρχίσασα καὶ αὐτὴ νὰ ἐννοῇ, ὑπεψιθύρισε :

—Τί λέει ;... Ὅθι πάνε στὸ Κάστρο ;... Κι' ἄρχισες τὰ κλάματα ! Μουρλάθηκες ! Σιώπα, θὰ μὲ πάρουν κι' ἐμὲ μαζὶ. . . θὰ μὲ πάρετε, μᾶ* ;

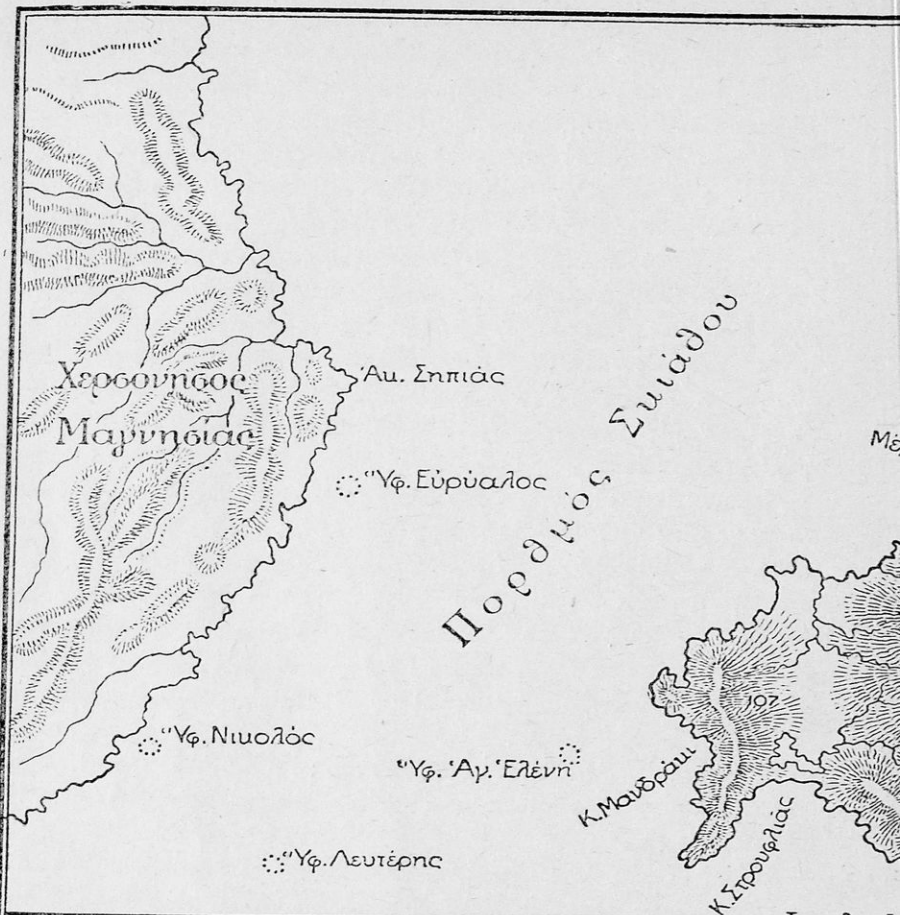
—Σοῦτ ! Λ'φάξτε* ! εἶπεν αὐστηρῶς ἡ παπαδιά.

—Τί τρέχει ; εἶπεν ἡ θειά τὸ Μαλαμῶ, ἀκούσασα τοὺς ψιθυρισμοὺς ἐκεῖθεν τῆς ἐστίας.

—Τίποτε, Μαλαμῶ, εἶπε μὲ αὐστηρὸν βλέμμα ὁ παπᾶς· ἡσύχασε. Πανάγο, εἶπε στραφεὶς πρὸς τὸν γείτονα τὸν μαραγκόν, εὐρῶν εὐσχημον τρόπον νὰ τὸν ἀποπέμψῃ, δὲν πᾶς, νᾶχῃς τὴν εὐχή, νὰ πῆς τοῦ μπάρμπα-Στεφανῆ τοῦ Μπέρκα νάρθῃ ἀπὸ δῶ, τότε θέλω νὰ τ' πῶ ; . . .

Ὁ Πανάγος ὁ μαραγκὸς ἠγέρθη ὑψηλός, μεγαλόσωμος, ὀλίγον κυρτός, τινάζας τὰ σκέλη του.

—Πηγαίνω, παπᾶ, εἶπε. Θέλω κι' ἐγὼ νὰ πάω νὰ ἰδῶ μὴ μῶχῃ τίποτα ἢ Πανάγαινα γιὰ νὰ φᾶμ' ἀπόψε.

Η ΝΗΣΟΣ ΣΚΙΑΘΟΣ

Κλίμαξ 1:75,000

Ἐξηγητικὸς σημείων :

Κ = Καραφιλιζανάια

Σ = Σταυρός

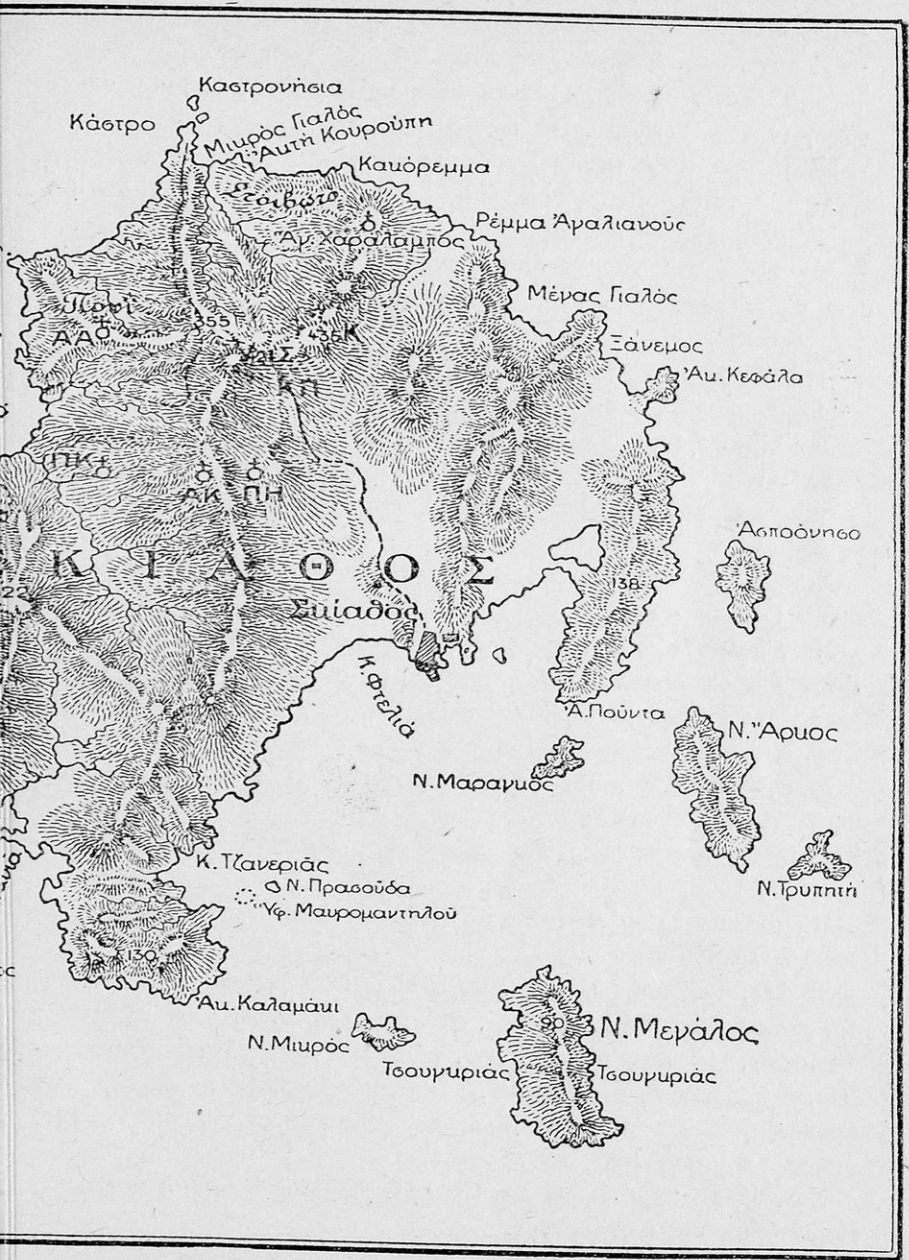
ΑΑ = Ἄγια Ἀναστασία

ΑΚ = Ἄγ. Κωνσταντῖνος

ΚΠ = Κρύο Πηγάδι

ΠΗ = Προφήτης Ἡλίας

ΠΚ = Παναγία Κεχριά

- Πήγαινε νά τοῦ πῆς πρῶτα κι' ὕστερα γυρίζεις καί τρῶτε.
- Ἡ εὐχή σου. Καληνύχτα, παπαδιά. Κι' ἐξήλθε.
- Τί λέει, θά πῶ, εἶπεν ἡ θειά τὸ Μαλαμῶ, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Πανάγου. Θά πᾶς στὸ Κάστρο, παπᾶ;
- Νά ἰδοῦμε τί θά μᾶς πῆ κι' ὁ μπάριμπα Στεφανῆς ὁ Μπέρκας.
- Ἰγῶ, ἔνας-ιμ, εἶπε ἡ θειά τοῦ Μαλαμῶ, ἂ θέ πᾶς, ἔρχομι.
- Κι' ἰγῶ, εἶπεν ἡ παπαδιά.
- Δὲν εἶναι γιὰ νάρθῆς ἐσὺ, παπαδιά, εἶπεν ὁ ἱερεὺς. Φτάνει πού θά κακοπαθήσω ἐγώ. Δὲν πρέπει νά λείψουμε κι' οἱ δυὸ ἅπ' τὸ σπίτι.
- Ἰγῶ τόχαμα τὸ τάμα, εἶπεν ἡ παπαδιά.
- Μὰ ἂν πάω ἐγώ τὸ ἴδιο εἶναι.
- Δὲν εἶμαι ἡσυχῆ ἂν δὲν εἶμαι κουντά σου, παπᾶ, μ', εἶπεν ἡ παπαδιά.
- Κι' ἡμᾶς ποῦ θά μᾶς ἀφήσετε! ἔκραξε μὲ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τὸ Μυγδαλιῶ.
- Σιώπα, καημένη, εἶπε τὸ Βασῶ. Θά μὲ πάρ'νε κι' ἐμένα μαζί, σιώπα!
- Ναί, ἐσένα σ' φαίνεται πὼς εἶσ' ἀκόμα μικρή, χαδούλα* μ'. Γιατί ἔτσ' σ' ἐμάθανε. Δὲ φταίς ἐσὺ, εἶπε τὸ Μυγδαλιῶ, ἐκχύνοσα τὴν ἐνδόμυχον ζήλειαν τῆς ἐπὶ τῇ τύχῃ τῆς ἀδελφῆς τῆς, ἥτις, ὡς μικρότερα, δὲ εἶχε «κρυφθῆ» ἀκόμη, ἦτοι δὲν ἀπειργετο τῆς κοινωνίας, ὡς αἱ πρὸς γάμον ὄριμοι, καί ἀπέλαυε σχετικῆς τινος ἐλευθερίας.
- Ὁ μικρὸς Λαμπράκης εἶχε πέσει ἐπὶ τὸν τράχηλον τῆς μητρὸς του.
- Θά μὲ πάρετε κι' ἐμένα μαζί, μάννα; ἐψιθύρισε περιπτυσσόμενος τὸν λαιμόν τῆς.
- Τί λές, χαδούλη* μ'! τί λές, πιδί μ'! ἀπήντησε φιλοῦσα αὐτὸν ἡ παπαδιά. Ἐγώ, ἂν πάω, γιὰ σένα θά πάω, γυιέ μ', κι' ἂν ἀπομείνω, γιὰ σένα θ' ἀπομείνω, γυιόκα μ', γιὰ νά μὴν κρυώσης. Ὅπως ἀποφασίσῃ ὁ παπᾶς σ', μικρό μ'. Τώρα σὺρ' νά πῆς τὴν προσευχή σ' καί νά κάμῃς μετάνοια τ' παπᾶ σ', νά πλαγιάσῃς, γιὰ νά μὴ μαργώνῃς*, κανάρι μ'!
- Ναί, θά πᾶς ἄμ' δὲ θά πᾶς! ἔκραξε τὸ Μυγδαλιῶ, ἀπαντῶσα, εἰς ἓν ῥῆμα τῆς μητρὸς τῆς.
- Σιωπάτε! ἀκόμη δὲν ἀποφασίσσαμε τίποτε, κι' ἐσηκώσατ' ἐπα-

νάσταση, εἶπεν ὁ παπᾶς. Νὰ ἰδοῦμε τί θὰ μᾶς πῆ κι' ὁ μπάρμπα Στεφανῆς...

Βῆμα ἤκούσθη εἰς τὸν πρόδομον. Ἦνοιχθη ἡ θύρα καὶ εἰσήλθεν ὁ μπάρμπα Στεφανῆς ὁ Μπέρκας, ὑψηλός, στιβαρός, σχεδὸν ἐξηκοντούτης, μὲ παχὺν φαιτὸν μύστακα, μὲ σκληρὸν καὶ ἥλιοκαῆς δέρμα, φορῶν πλατὺν κοῦκκον καὶ καμιζόλαν* μαλλίνην βαθυκύανον, μὲ τὸ ζωνάρι κόκκινον δύο πιθαμὲς πλατύ. Κατόπιν τούτου ἐφάνη καὶ ἄλλη μορφή, ὀρθὴ ἰσταμένη παρὰ τὴν θύραν. Ἦτο ὁ Πανάγος ὁ μαραγκός, ὅστις, ἂν καὶ εἶχεν ἀφήσει τὴν καλὴν νύκτα, εἰπὼν ὅτι θὰ μετέβαινεν οἴκαδε, νὰ δειπνήσῃ, οὐχ ἦττον, κεντηθείσης, φαίνεται, τῆς περιεργείας του νὰ μάθῃ τί τὸν ἤθελαν τὸν μπάρμπα Στεφανῆ τὸν Μπέρκαν, ἀνέβη καὶ πάλιν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ παπᾶ.

—Καπετὰν Στεφανῆ, εἶπεν ὁ ἱερεὺς, τί λές, μ' αὐτὸν τὸν καιρὸ, μπορεῖ κανεὶς νὰ πάῃ στὸ Κάστρο, μὲ τ' βάρκα, ἀπὸ σταβέι;

—'Απὸ σταβέι; ... μὲ τ' βάρκα; ... στὸ Κάστρο; ... ἤκούσθη ἀπὸ τῆς θύρας ὡς καινὴ τις πρωθύστερος καὶ ἀνάστροφος ἐρωτηματικὴ ἤχώ. Ἦτο ὁ μαστρο-Πανάγος ὁ μαραγκός, μὲ τὴν κεφαλὴν προέχουσαν ὡς τὸ ἀνώφλιον, μὲ τὴν μίαν πλευρὰν οἶονεὶ κολημένην ἐπὶ τοῦ παραστάτου.

'Ἄλλ' ὁ μπάρμπα Στεφανῆς, μόλις ἤκουσε τὴν ἐρώτησιν τοῦ ἱερέως, καὶ χωρὶς νὰ σκεφθῆ πλέον τοῦ δευτερολέπτου, μὲ τὴν χονδρὴν, ταχεῖαν κι' ἐμπερδευμένην προφορὰν του ἀνέκραξε:

—Μπράβο! μπράβο! ἀκοῦς! ἀκοῦς! Στὸ Κάστρο; μετὰ χαρᾶς! ὄρεξη νᾶχης, ὄρεξη νᾶχης, παπᾶ!

—Νὰ ἄνθρωπος, εἶπεν ὁ παπᾶς. Ἔτσι σὲ θέλω, Στεφανῆ! Τί λές, εἶναι κίνδυνος;

—Κίνδυνος, λέει; Ντίπ*, καταντίπ, καθόλ'. Ἐγὼ σᾶς παίρνω ἀπάνου μ', παπᾶ. Μονάχα πὼς μπορεῖ νὰ κρυώσετε, τίποτε ἄλλο. Θάρθῃ, θάρθῃ κι' ἡ παπαδιά, θάρθῃ κι' ἄλλος κόσμος, πολλὸς κόσμος; Ἡ βάρκα εἶναι μεγάλῃ, κατάλαβες, παίρνει κὶ τριάντα νομάτοι, κὶ σαράντα νομάτοι, κὶ μ' οὐλές τις κουμπάνιες σας, μὲ τὰ σέγια* σας, μὲ τὰ πράματά σας. Κὶ ἡ φουρτούνα τώρα, κατάλαβες, ἔσο πάει κὶ πέφτ. Ταχιά θάχουμε καλωσύνη, μπονάτσα, κάλμα. Ὅλο κὶ καλοσ'νεύει, νὰ τώρα καλοσύνεψε!

'Ὡς διὰ νὰ ψεύσῃ τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ γέροντος πορθμῆως, δέξε

συριγμὸς παγεροῦ βορρᾶ ἤκούσθη σείων τὰ δένδρα τοῦ κήπου καὶ τοὺς ξυλοτοίχους τοῦ μαγειρείου ἐπὶ τοῦ σκεπαστοῦ ἐξώστου τῆς οἰκίας, αἱ ὕελοι δὲ καὶ τὰ παράθυρα ἀπήντησαν διὰ γοεροῦ στεναγμοῦ.

—Νά! ἀκοῦς; καλοσύνεψε! εἶπε καγχάζων θριαμβευτικῶς ὁ ματρο- Πανάγος.

—Σιώπα ἐσύ, δὲν ξέρ'ς ἐσύ, ἀνέκραξεν ὁ Στεφανῆς. Ἐσύ ξέρ'ς νὰ πελεκᾷς στραβόξυλα* καὶ νὰ καρφώνης μαδέρια*. Αὐτὴ εἶναι ἡ στερνὴ δύναμη τῆς φουρτούνας, εἶναι ἀέρας ποῦ ψ'χομαχάει. Αὐριο θὰ μαλακώσ' ὁ καιρὸς, σᾶς λέω ἐγώ. Μπορεῖ νάχουμε ἀκόμα καὶ καμμιά μικρὴ χιονιά, δὲ σᾶς λέω, μὰ ἡμεῖς, ἀπὸ σταθῆτ, ἀνάγκη δὲν ἔχουμε.

—Καὶ σὰν τότε γυρίση στὸ μαῖτρο; ἐπέμεινε ὁ μαραγκὸς.

—Κι χωρὶς νὰ τότε γυρίση στὸ μαῖτρο, ἐγὼ σ'λέω πὼς ἀπ' τὴν Κεχριά κι' ἐκεῖθεν ἔχουμε θαλασσίτσα, εἶπε τρίβων τὰς χεῖρας ὁ Στεφανῆς. Αὐτὰ εἶναι ἀποθαλασσιᾶς* καὶ δὲ λείπουν, κατάλαβες, κι' ὁ κόρφος μπουκάρει* ὀλοένα, κι' οὔλο στρίβει*. Μὰ δὲ μᾶς πειράζ' ἡμᾶς αὐτό. Ἐγὼ σᾶς παίρνω ἀπάνου μ', ὁ Στεφανῆς σᾶς παίρνει ἀπάνου τ'!

—Μπράβο, Στεφανῆ, τώρα μ' ἔκαμες ν' ἀποφασίσω. Ἦπιες βράκι; Τραύα κι' ἄλλο ἓνα, εἶπεν ὁ παπᾶς.

—Ἐχω πιῆ πέντ' ἐξ ὡς τώρα, ἔτσι νάχω τὴν εὐχὴ σ', παπαῖ.

—Πιὲ κι' ἄλλο ἓνα, νὰ γίνουν ἐφτά.

Ὁ μπάρμπα Στεφανῆς ἐρρόφησε γενναίαν δόσιν ἐκ τῆς μικρᾶς φιάλης, τῆς πάντοτε κενουμένης καὶ οὐδέποτε στειρευούσης τοῦ ἱερατικοῦ μελάθρου.

—Εἴσαστ' ἐτοιμοί, εἴσαστ' ἐτοιμοί; εἶπεν ἀκολούθως. Πῆρες τὰ ἱερά σ', παπαῖ, τὰ χαρτιά σ' οὔλα, τᾶχεις ἐτοιμα; Ἐχετε τίποτα πράματα νὰ σᾶς κουδαλήσω, γιὰ νᾶμαστ' ἀσένιο*;

—Ἀπὸ τώρα; εἶπεν ὁ παπαῖ Φραγκούλης.

—Ἀπὸ τώρα! Τί λές; Νὰ εἴμαστ' ἀπρόντο*, παπαῖ. Ἐγὼ στὲς δυὸ θάρθῶ νὰ σᾶς φωνάξω, κι' ἐσεῖς νὰ εἴσαστ' ἀλέστα*. Διάδασε τί θὰ διαβάσης, παπαῖ, κι' στὲς τρεῖς νὰ μπαρκάρουμε.

—Ἐγὼ θὰ εἶμαι ξυπνητὸς ἀπ' τὴ μιά, εἶπεν ὁ ἱερεὺς, γιὰτὶ ἔχω τὸ ξυπνητήρι μου... κι' ἔπειτα εἶμαι καὶ μοναχὸς μου ξυπνητήρι. Μὰ στὲς τρεῖς εἶναι πολὺ νωρὶς. Νὰ χαράξῃ, Στεφανῆ, καὶ νὰ μπαρκάρουμε.

—Στὲς τρεῖς, στὲς τέσσερες, παπᾶ, γιὰ νὰ μὴν πέση ὁ ἀέρας, νὰ τὸν ἔχομε πρίμα ὡς τὲς Κουκ'ναριές, νᾶχομε μέρα μπροστά μας, Ἄπο κεῖ ὡς τὸ Μανδράκι κι' ὡς τὸν Ἀσέληνο, τραουῦμε σιγά-σιγά μὲ τὸ κουπί. Ἄπο κεῖ ὡς τὶς Κεχριές κι' ὡς τὴν Ἀγία Ἐλένη, θὰ μᾶς παίρνη ἀγάλια-ἀγάλια μὲ τὸ πανάκι. Κι' ἀπ' τὴν Ἀγία Ἐλένη κι' ἐκεῖ, ἂν δὲν μπορέσουμε τὰ μ'ντάρουμε*...

—Ἐ, ὕστερα;

—Ἐγὼ θαλασσώνω* καὶ βγαίνω στὴ στεριά, καὶ σᾶς τραουῶ μὲ τὴν μπαρούμα* ὡς τὸν Ἄι Σώστη.

Ἐκάγχασαν ὄλοι πρὸς τὸν ἀστεῖσμον τοῦ ἀπλοῖκου ναύτου, ὁ δὲ παπᾶς, ὅστις ἐφοδεῖτο καὶ αὐτὸς τὴν τροπὴν τοῦ ἀνέμου εἰς τὸ μέρος, περὶ οὗ ὁ λόγος, παρετήρησε πρὸς παραμυθίαν τῶν ἀκροατῶν:

—Μὰ ἐγὼ λέω ὅτι θὰ μπορέσουμε στεριά νὰ τραυήξουμε στὴν ἀκρογιαλιά, τὸν κρεμνὸ τὸν ἀνήφορο. Ὅσο ψηλά κι' ἂν τὸ στοίβαξε τὸ χιόνι στὰ βουνά, στὲς ἀκρογιαλιές ὁ τόπος πατιέται.

Ἐμειναν σύμφωνοι νὰ ἔλθῃ ὁ λεμβοῦχος νὰ τοὺς δώσῃ εἶδησιν εἰς τὰς τρεῖς, διὰ νὰ ἐτοιμασθοῦν, καὶ εἰς τὰς τέσσαρας νὰ ἐκινήσωσιν.

Ὁ παπᾶ Φραγκούλης διέταξε τότε νὰ τεθῶσιν εἰς σάκκους αἱ προσφοραὶ ὅσας εἶχε, καὶ τινὰ δίπυρα, καὶ εἰς δύο μεγάλα κλειδοπινάκια* ἔθεσεν ἐλαίας καὶ χαδιάρι. Ἐγέμισε δύο ἐπταοκάδους φλάσκας* μὲ οἶνον ἀπὸ τὴν ἐσοδεῖαν του. Ἐτύλιξεν εἰς χαρτῖα δύο ἢ τρία ξηροχτάποδα, καὶ μικρὸν κυτίον τὸ ἐγέμισεν ἰσχάδας* καὶ μεγαλόρραγας σταφίδας. Τὰ δύο παπαδοκόριτσα, μὲ τὰ παράπονα καὶ τοὺς γογγυσμούς της ἡ μία, μὲ τοὺς κρυφίους γέλωτας καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς συμμετοχῆς τοῦ ταξιδίου ἢ ἄλλῃ, ἔβρασαν ὅσα αὐτὰ εἶχαν, ἕως τέσσαρας δωδεκάδας, καὶ τὰ ἔθεσαν εἰς τὸν πάτον ἑνὸς καλαθίου, τὸ ὅποτον ἀπεγέμισαν εἶτα μὲ δύο πρόσφορα τυλιγμένα εἰς ὀθόνας μὲ κηρία καὶ μὲ λίθον. Προσέτι ὁ παπᾶ Φραγκούλης εἶχε παρακαλέσει τὸν μπάρμπα-Στεφανῆν νὰ περάσῃ ἀπὸ τὰ σπῖτια δύο ἐμποροπλοιάρχων φίλων του, ἐκ τῶν παραχειμαζόντων μὲ τὰ πλοῖα τῶν εἰς τὸν λιμένα, νὰ τοὺς παρακαλέσῃ ἐκ μέρους του νὰ τοῦ στείλουν, ἂν τοὺς εὕρισκετο, ὀλίγον κρέας σαλάδο*, ἐξ ἐκείνου τὸ ὅποτον μαγειρεύουν εἰς τὰ πλοῖα τὰ ἐκτελοῦντα μακροὺς πλοῦς. Ἐκεῖνοι φιλοτιμηθέντες ἔστειλαν δύο μεγάλα τεμάχια, ἕως πέντε ὀκάδας τὰ δύο. Ὅλας ταύτας τὰς

προμηθείας ἔκκαμνεν ὁ παπᾶς προβλεπτικῶς διὰ τοὺς ἀποκλεισθέντας εἰς τὸ βουνὸν ἀπὸ τὴν χιόνα, περὶ ὧν ἔγινε λόγος ἐν ἀρχῇ, καθὼς καὶ δι' ἑαυτὸν καὶ τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ συνεχδημήσοντας προσκυνητάς, καθ' ὅσον ἐνδεχόμενον ἦτο νὰ θυμώσῃ καὶ πάλιν ὁ καιρὸς καὶ νὰ τοὺς κλείσῃ ὁ χειμῶν εἰς τὸ Κάστρον, ἂν ἐν τοσοῦτῳ ἔμελλον νὰ φθάσωσιν εἰς τὸ Κάστρο σῶσι καὶ ὑγιεῖς.

Πρὶν κατακλιθῆ ὁ Παπᾶ Φραγκούλης ἔστειλε μῆνυμα εἰς τὸν συνεφημέριον του τὸν παπ' Ἀλέξη, ὅστις ἄλλως ἦτο καὶ ὁ ἐφημέριος τῆς ἐβδομάδος, ὅτι δὲν θὰ ἦτο συλλειτουργὸς τὴν ἐπιούσαν, παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων, ἐν τῷ ἐνοριακῷ ναῷ, καθ' ὅσον ἀπεφάσισε, σὺν Θεῷ βοηθῷ, νὰ ὑπάγῃ νὰ λειτουργήσῃ τὸν ναὸν τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸ Κάστρον.

Εἶχαν πάρει εἶδησιν ἀφ' ἐσπέρας δύο τρεῖς ἐνορίτισσαι γειτονίσσαι τοῦ παπᾶ, διότι ὁ Πανάγος ἐξεληθὼν ἀνεκοίνωσε τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν γυναῖκά του, καὶ αὐτὴ τὸ διηγήθη εἰς τὰς γειτονίσσας. Ἐπίσης καὶ ἡ θεῖα τὸ Μαλαμῶ ἐστάλη νὰ φέρῃ εἶδησιν εἰς τὸν κύρ Ἀλεξανδρῆν τὸν ψάλτην, μεθ' ὃ ἐξεληθοῦσα ἔσπευσε νὰ προσηλυτίσῃ δύο ἢ τρεῖς πανηγυριστὰς καὶ ἄλλας τόσας προσκυνητριάς... Ὅταν ἔμελλον νὰ ἐπιβιβασθῶσιν, εὐρέθησαν δεκαπέντε ἄτομα. Ἡ ἀπόφασις τοῦ παπᾶ καὶ ἡ γενναιότης τοῦ μάρμπα Στεφανῆ, μετὰ τὴν πρώτην ἐκπληξιν, ἐνέβαλε θάρρος εἰς ἄνδρας καὶ γυναῖκας. Ἦσαν δὲ ὅλοι ἐξ ἐκείνων, οἵτινες συχρὰν τρέχουσιν, ἄρρητον εὐρίσκοντες ἡδονήν, εἰς πανηγύρεις καὶ εἰς ἐξωκκλήσια. Ἦσαν ὁ παπᾶ Φραγκούλης μετὰ τῆς παπαδιάς, τῆς Βασιῶς καὶ τοῦ Σπύρου, ὁ μάρμπα Στεφανῆς μετὰ τοῦ δεκαεπταετοῦς υἱοῦ, ὅστις ἦτο καὶ ὁ ναύτης του, ἡ θεῖα τὸ Μαλαμῶ, ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς ὁ ψάλτης, τρεῖς ἄλλοι πανηγυρισταὶ καὶ τέσσαρες προσκυνητρίαι.

Τὴν τελευταίαν στιγμὴν προσετέθη καὶ δέκατος ἕκτος. Οὗτος ἦτο ὁ Βασίλης τῆς Μυλωνοῦς, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἀργύρη, τοῦ ἀποκλεισμένου ἀπὸ τὰς χιόνας. Ἦλθεν εἰς τὴν ἀποδόθραν μὲ σάκκον πλήρη τροφίμων καὶ μὲ ἄλλα τινὰ ἐφόδια διὰ τὴν ἐκδρομὴν. Ἴδων αὐτὸν ὁ ἱερεὺς :

— Πῶς τὸ ἔμαθες, Βασίλη; τοῦ λέγει.

— Τὸ ἔμαθα, παπᾶ, ἀπ' τὸ μάστρο-Πανάγο τὸ μαραγκό.

— Τί ὥρα καὶ ποῦ τὸν εἶδες;

— Κατὰ τὰς δέκα τὸν ἡῦρα εἰς τὸ κάπηλειὸ τοῦ Γιάννη τοῦ Μπούμπουνα. Εἶχε φάει ψωμί κι' ἐβγήκε νὰ πιῇ δυὸ τρία κρασιὰ μὲ τὸ Ἰονάφι*. Ἔλεγε πὼς ἀποφασίσατε νὰ πάτε στὸ Κάστρο, καὶ σὰς ἐκατάκρινε γιὰ τὴν τόλμη. Μὰ ἐγὼ τὸ χάρηκα, γιὰτὶ ἀνησυχῶ γιὰ κεῖνον τὸν ἀδερφό μου, καὶ θέλω νὰρθῶ μαζί σας, ἂν μὲ παίρνετε,

— Ἄς εἶναι, καλῶς νὰρθῆς, εἶπεν ὁ ἱερεὺς.

Ἐξέπλευσαν. Ἐστράφησαν πρὸς τὸ μεσημβρινοδυτικὸν τοῦ λιμένος, ἔβαλαν πλώρη τὸ ἀκρωτήριον Καλαμάκι. Ὁ ἄνεμος ἦτο βορηθητικὸς, καὶ ὁ πλοῦς εὐλοῖνος ἤρχιζε. Ναι μὲν, ἐκρῶναν πολὺ, ἀλλ' ἦσαν ὄλοι βαρέως ἐνδεδυμένοι. Ὁ παπᾶς ἐκάθισεν εἰς τὸ πηδάλιον φορῶν τὴν γουῶνάν του. Ἡ πρεσδυτέρα εἶχε τὸ σάλι της τὸ διπλό, ἡ θειὰ Μαλαμῶ εἶχε τὸ βαρὺ γουνάκι καὶ τὴν κουζούκα* της. Ὁ μπάρμπα Στεφανῆς ἦτο μὲ τὴν νιτσεράδα* του, μὲ τὸν κηρωτὸν πῖλόν του μὲ τὸν ἱμάντα δεδεμένον ὑπὸ τὸν πώγωνα, μὲ τὰ μακρὰ πτερύγια σκεπάζοντα τὰ ὦτα, καὶ ὁ υἱὸς του Σπῦρος, ὁ καλούμενος κοινῶς τὸ Μπερκάκι, μὲ τὰς πρεχνάδας* καὶ μὲ τὰς βούλλας εἰς τὸ πρόσωπον, ἦτο μὲ τὰ μανίκια τῆς μαλλίνης καμιζόλας του ἀνασφουγγωμένος ὡς τοὺς ἀγκῶνας. Εὐτυχῶς δὲν ἐχιόνιζεν, ἀλλ' ὁ ἄνεμος ἦτο παγερός. Αἰθριὸς ὁ οὐρανός, σαρωμένος ἀπὸ τὸν βορρᾶν. Ἡ σελήνη ἦτο εἰς τὸ πρῶτον τέταρτον καὶ εἶχε δύσει πρὸ πολλοῦ. Τὰ ἄστρα ἔτρεμαν εἰς τὸ στερέωμα, ἡ πούλια ἐμεσουράνει, ὁ γαλαξίας ἔζωνε τὸν οὐρανόν. Ὁ πῆχυς* καὶ ἡ ἄρκτος καὶ ὁ ἀστήρ τοῦ πόλου ἔλαμπον μὲ βαθεῖαν λάμψιν ἐκεῖ ἐπάνω. Ἡ θάλασσα ἐφρῖσεν ὑπὸ τὴν πνοὴν τοῦ βορρᾶ, καὶ ἠκούοντο τὰ κύματα πλήττοντα μετὰ ῥόχθου τὴν ἀκτὴν, εἰς ἣν μελαγχολικῶς ἀπήντα ὁ φλοῖστος τοῦ ὕδατος περὶ τὴν πρῶραν τῆς μεγάλης καὶ δυνατῆς βάρκας.

Ἐκαμψαν τὸ Καλαμάκι, καὶ ἀκόμη δὲν εἶχε χαράξει. Ἦρχισε μόλις νὰ γλυκοχαράξῃ πέραν τῆς ἀγκάλης τοῦ Πλατανιά. Ἐφεξάν εἰς τὸν Στρουφιᾶ, ἀντικρὺ τοῦ τερπνοῦ καὶ συνηρεφοῦς δάσους τῶν πιτύων, ἐξ οὗ ἡ θέσις ὀνομάζεται Κουκ'ναριές. Τότε οἱ ἐπιδάται εἶδον ἀλλήλους ὑπὸ τὸ πρῶτον λυκαυγὲς τῆς ἡμέρας, ὡς νὰ ἔβλεπαν ἀλλήλους πρῶτην φοράν. Πρόσωπα ὠχρὰ καὶ χεῖλη μελανὰ, ῥίνες ἐρυθραὶ καὶ χεῖρες κοκκαλιασμένα. Ἡ θειὰ τὸ Μαλαμῶ εἶχεν ἀποκοιμηθῆ δις ἤδη ὑπὸ τὴν πρύμνην, ὅπου ἔσκαπε τὸ πρόσωπόν της μὲ τὴν μαύρην μανθῆλαν ὡς τὴν ῥίνα,

μέ την βίνα σχεδόν ως τὰ γόνατα. Ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς εἶχε πάρει δύο τροπάρια παραπλεύρως αὐτῆς, ὄνειρευόμενος ὅτι ἦτο ἀκόμη εἰς τὴν κλίνην του, καὶ ἀπορῶν πῶς αὐτὴ ἐκινεῖτο εὐρύθμως ὡς βρεφικὸν λίκνον. Ὁ υἱὸς τοῦ παπᾶ ὁ Σπῦρος ἔκαμνε συχγές μετάνοιες, καὶ ὅσον αἶμα εἶχεν, εἶχε συρρεῦσει ὄλον εἰς τὴν βίνα του, ἥτις ἦτο καὶ τὸ μόνον ὄρατὸν μέλος τοῦ σώματός του. Ἡ παπαδιά ἐν τῇ εὐσεβεῖ φιλοστοργίᾳ τῆς εἶχε κρίνει ὅτι ὤφειλε νὰ τὸν πάρῃ μαζί, ἀφ' οὗ δι' αὐτὸν ἦτο τὸ τάξιμον. Τὸν ἀπέσπασεν ἀποτόμως τῆς κλίνης, τὸν ἐνιψε καὶ τὸν ἐνέδυσσε μὲ διπλᾶ ὑποκάμισα, δύο φανέλλας, χονδρὸν μάλλινον γελέκιον, διπλοῦν σακκάκι κι' ἐπανωφόρι, καὶ περιετύλιξε τὸν λαιμόν του μὲ χνοῶδες ὀλομάλλινον μανδῆλιον ποικιλόχρουν καὶ ραβδωτόν, μικρὸν καταπίπτον ἐπὶ τὸ στέρνον καὶ τὰ νῶτα. Τώρα παρὰ τὴν πρῶμνην ἀριστερόθεν τοῦ παπᾶ καθημένη, ἀριστερά τῆς εἶχε τὸν Σπῦρον, καί, ζητοῦσα αὐτομάτως νὰ ψηλαφήσῃ τοὺς βραχίονας καὶ τὸ στήθος του, δὲν εὗρισκε σχεδόν σάρκα ὑπὸ τὴν βαρεῖαν σκευήν, δι' ἧς εἶχε περιχαρᾶσσει τὸν υἱὸν τῆς.

Ὁ παπᾶς, ὅστις δὲν εἶχεν ἀποβάλει τὴν φαιδρότητά του, οὐδ' ἔπαυε ν' ἀνταλλάσῃ ἀστεῖσμοὺς καὶ σκώμματα μὲ τὸν μπάρμπα Στεφανῆν, στρεφόμενος πρὸς αὐτὴν ἐνίοτε τῆς ἔλεγε:

—Νά, γι' αὐτόνε τὸ Λαμπράκη, τὸ γυιό σου, τὰ παθαίνουμε αὐτά, παπαδιά.

—Καὶ τί πάθαμε μὲ τ' δύναμ' τ' Θεοῦ; ἀπήντα ἡ παπαδιά, ἥτις, κατὰ βάθος, πολὺ ἀνησύχει μὲ αὐτὸ τὸ παράτολμον ταξίδιον. Εὐτυχῶς, ἡ παρουσία τοῦ παπᾶ τῆς ἔδιδε θάρρος...

Ὁ παπᾶς δὲν ἔπαυε νὰ ἀστεῖζεται καὶ μὲ ἄλλας τὰς ἐν τῷ πλοιαρίῳ ἐνοριτίσας του... Ἀλλὰ τὸ κυριώτερον θυμὰ του ἦτον ὁ Ἀλεξανδρῆς ὁ ψάλτης. Ἐξαφνα τὸν ἠρώτα:

—Δὲν μοῦ λές, Ἀλεξανδρῆ, τί θὰ πῆ τώρα στήν καταβασία* τῶν Χριστουγέννων, ὁ ἀνυψώσας τὸ κέρας* ἡμῶν;... Ποιός εἶν' αὐτός, ὁ ἀνυψώσας;

—Νά, ὁ ἀνηψός σας, ἀπήντα ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς, μὴ ἐννοῶν ἄλλως τὴν λέξιν.

—Καὶ τί θὰ πῆ σκύλα* Βαβυλὼν τῆς βασιλίδος Σιών; ἠρώτα πάλιν ὁ παπᾶς.

—Νά, σκύλλα Βαβυλὼν, ἀπήντα ὁ ψάλτης, νομίζων ὅτι περὶ σκύλλας πράγματι ἐπρόκειτο.

Ταῦτα ἐλέγοντο ἐν ὄσῳ ἦτο ὑπήμενος ἡ βάρκα, μὲ τὰς κώ-
 πας βραδυποροῦσα, δεξιόθεν παραπλεύουσα τὸν Ἀνάγυρον καὶ τὸν
 Ἀσέληνον, ἀριστερόθεν πελαγωμένη ἀντικρῦ [τῶν βουνῶν] τῶν
 Τρικέρων καὶ τοῦ Ἀρτεμισίου¹. Ὁ παπᾶ Φραγκούλης ἐκάθητο
 κυβερνῶν εἰς τὸ πηδάλιον, οἱ ἄλλοι ἐβοήθουν εἰς τὴν κωπηλασίαν.
 Καὶ αὐτὸς ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς, ἂν καὶ «ἀτζαμῆς*» περὶ τὰ ναυτι-
 κὰ πράγματα, ἠσθάνθη τὴν ἀνάγκην νὰ κωπηλατήσῃ διὰ νὰ ζε-
 σταθῇ. Κι' ἡ θειά τὸ Μαλαμῶ ἐκωπηλάτησε σχεδὸν ἐπὶ ἡμίσειαν
 ὥραν. Εὐτυχῶς, ἂν κι' ἐκρύωναν ὄλοι, καὶ αἱ ψυχραὶ ῥίπαι αἱ
 κατερχόμεναι ἀπὸ τῶν χιονοφόρων ὁρέων ἐξυρίζον τὰ ὄτα καὶ
 τοὺς λαιμούς των, εἶχον ὅμως τοὺς πόδας θερμούς, τὸ εὐεργετι-
 κὸν τοῦτο ἀποτελεσμα τῆς γεινιάσεως τοῦ πόντου. Ὁ ἥλιος εἶχε
 προβάλλει ἀπὸ τὰ σύννεφα ἐπ' ὀλίγας στιγμὰς (ἥλιος μὲ τὰ δόντια,
 γριά μὲ τὰ χταπόδια! ἀνέκραξεν ὁ Λαμπράκης), διότι, ἐν ᾧ τὴν
 νύκτα ἠθρίαζε κι' ἐγένετο «ὁ οὐρανὸς καντήλι», τὴν ἡμέραν
 συνήγοντο πάλιν τὰ νέφη, καὶ ὁ βορρᾶς ἐφαίνετο ὑποχωρῶν εἰς
 τὸν ἀπηλιώτην*, ὡς νὰ ἠπειλεῖτο βροχή· ἀλλὰ μόλις ἐπρόβαλε,
 κι' ἐφάνη ὡς νὰ ἔδλεπε ποῖα ἦτο ἡ ὑψηλότερα καὶ ἐγγυτέρα κο-
 ρυφή ἐκ τῶν καταλεύκων ὁρέων ὀλόγυρα, ἡ τοῦ Πηλίου ἢ ἡ τοῦ
 Ὄθρου, διὰ νὰ σπεύσῃ τὸ ταχύτερον νὰ κρυφθῇ. Ἀλλὰ τὰ νέφη,
 σωρευθέντα πάλιν, τὸν ἀπήλλαξαν τοῦ κόπου τούτου.

Ἡ ἀκριβὴς ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ μεσημβρινοῦ λιμένος ἕως τὸ βο-
 ρειότερον ἄκρον τῆς νήσου, ὅπου ἔπλεον, θὰ ἦτο ὡς δέκα ναυτικῶν
 μιλίων. Ὁ παπᾶς ἔδλεπεν ὅτι ἤθελον νυκτώσει, πρὶν φθάσωσιν
 εἰς τὸ Κάστρον. Ἦτο μεσημβρία ἤδη, καὶ δὲν ἐφθασαν ἀκόμη εἰς
 τὴν Κεχρεάν, τὴν ὥραϊαν μελαγχολικὴν κοιλάδα, μὲ τὰς ἐλαιο-
 φύτους κλιτῦς, μὲ τὸν Ἀραδιᾶν, τὸν πυκνὸν δρυμῶνά της, μὲ τὸ
 ῥεῦμα καὶ τοὺς πλατάνους καὶ τοὺς νερομύλους της. Ὅταν
 ἐφθασαν εἰς τὴν Κεχρεάν, συνέβη ἐκεῖνο τὸ ὅποσον ὁ μὲν κακό-
 μαντις Πανάγος προέλεγεν, ὁ δὲ Στεφανῆς δὲν ἠγγόει καὶ ὁ
 παπᾶ Φραγκούλης προέβλεπεν. Εἴτε τροπὴ εἰς τὸν μαῖστρον ἦτο,
 εἴτε ἀποθαλασσιὰ καὶ «μπουκάρισμα τοῦ κόρφου», τὰ κύματα
 ἤρχισαν νὰ ὀγκοῦνται κατὰπρῶρα τοῦ μικροῦ σκάφους, καὶ ἡ

1. Ἐκ παραδρομῆς φαίνεται ἔγραψεν οὕτω ὁ συγγραφεὺς ἀντὶ τῆς
 Σηπιάδος. — Σημείωσις τοῦ συλλογέως.

θάρακα, με τὸ λευκὸν πανλὸν τῆς καὶ με τὸν φλόκον* καὶ τὴν ἀντένα* τῆς, ἤρχισε νὰ σκιρτᾷ ἐπὶ τῶν κυμάτων, ὁμοία με ἑλληνοαλθανὸν χορεύοντα ἡρωικοὺς χοροὺς με τὸν λευκὸν χιτῶνα ἀνεμίζοντα, με τὸν ἓνα βραχίονα τριγωνοειδῆ εἰς τὴν μέσην, με τὸν ἄλλον ὑψιτενῆ καὶ παίζοντα τὰ δάκτυλα.

Αἱ γυναῖκες ἤρχισαν νὰ δειλιῶσιν. Ἡ θειά τὸ Μαλαμῶ ἠρώτα τὸν παπᾶν ἂν δὲν ἦτο καλὸν ν' ἀποδιβασθῶσι καὶ ἀνέλθωσιν εἰς τὴν Παναγίαν τὴν Κεχρεᾶν νὰ λειτουργήσωσιν, ὅπως ἐορτάσωσιν ἐκεῖ τὰ Χριστούγεννα. Ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς ζαλισθεὶς ἐξάρωσε εἰς μίαν γωνίαν, οἱ ἄλλοι ἐπιβάται μεγάλως ἀνησύχουν. Μόνον δύο ἄνδρες δὲν ἐδειλίασαν, ὁ μπάρμπα Στεφανῆς καὶ ὁ παπᾶ Φραγκούλης.

Εἰς τῶν ἐπιβατῶν ἐπρότεινε ν' ἀράξωσι προσωρινῶς εἰς τὴν Κεχρεᾶν, ἕως ὅτου κοπάσῃ ὁ ἄνεμος. Ὁ Στεφανῆς καὶ ὁ ἱερεὺς συνεννοοῦντο διὰ νευμάτων. Ἀπεῖχον ἀκόμη ἀπὸ τὸ Κάστρον ὑπὲρ τὰ τρία μίλια. Δύο μέσα ἠδύναντο νὰ δοκιμάσωσιν, ἂν τὰ εὕρισκον τελεσφόρα ἢ νὰ συστειλῶσι τὰ ἱστία καὶ νὰ προχωρήσωσι με τὰς κώπας, καταφρονοῦντες τὸν ἀφόρητον διὰ τὰς γυναῖκας μάλιστα σάλον, περιδρεχόμενοι ἀπὸ τὰ θραυόμενα καὶ εἰσπηδῶντα εἰς τὸ σκάφος κύματα, βίγουντες καὶ δεινῶς πάσχοντες, ἢ ν' ἀποδιβασθῶσιν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ νὰ δοκιμάσωσιν ἂν θὰ εὕρισκον δρομίσκον τινά, ὅχι πολὺ πλακωμένον ἀπὸ τὴν χιόνα, ὥστε νὰ εἶναι βατὸς εἰς ἀνθρώπους. Πτυάρια καὶ ἀξίνας δύο-τρεῖς εἶχε πάρει μαζί του ὁ Βασίλης τῆς Μυλωνοῦς, προβλέπων ὅτι ἴσως θὰ ἐγρησόμενον διὰ ν' ἀνοίξῃ δρόμον πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ ἀποκλεισμένου ἀδελφοῦ του. Ὁ παπᾶ Φραγκούλης ἀπεφάνθη ὅτι, ἀφοῦ ἐξ ἅπαντος θὰ ἐνύχτωναν, κάλλιον θὰ ἦτο νὰ δοκιμάσωσι τὸ πρῶτον, διότι κέρδος θὰ ἦτο, εἶπεν, ὅσον ὀλίγον καὶ ἂν ἠδύναντο νὰ προχωρήσωσι διὰ θαλάσσης, καὶ ὕστερον θὰ εἶχον καιρὸν νὰ καταφύγωσι καὶ εἰς τὴν δευτέραν μέθοδον.

Ἦδη ὁ ἥλιος, ἐπιφανεὶς ἀκόμη μίαν φοράν, ἔκλινε πρὸς τὴν δύσιν. Ἦτο τρίτη καὶ ἡμίσεια ὥρα. Καὶ ὁ ἥλιος ἐχαμήλωνεν, ἐχαμήλωνε. Καὶ ἡ βαρκούλα τοῦ μπάρμπα Στεφανῆ με τὸ ἀνθρώπινον φορτίον τῆς ἐχώρευεν, ἐχώρευεν ἐπάνω εἰς τὸ κύμα, πότε ἀνερχομένη εἰς ὑγρὰ ὄρη, πότε κατερχομένη εἰς ρευστὰς κοιλάδας, νῦν μὲν εἰς τὴν ἀκμὴν νὰ καταποντισθῇ εἰς τὴν ἄβυσσον, νῦν δὲ ἐτοίμη νὰ κατασυντριβῇ κατὰ τῆς κρημνώδους ἀκτῆς.

Και ὁ ἱερεὺς ἔλεγε μέσα του τὴν Παράκλησιν ὄλην ἀπὸ τὸ «Πολλοὶς συνεχόμενος» ἕως τὸ «πάντων προστατεύεις». Καὶ ὁ μπάρμπα Στεφανῆς ἐστενοχωρεῖτο μὴ δυνάμενος ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ παπᾶ νὰ ἐκχύσῃ ἐλευθέρως τὰς ἀφελεῖς βλασφημίας του, τὰς ὁποίας ἐμάσσα κι' ἐπνιγε μέσα του, ὑποτονθορύζων «Σκύλιασε, ὁ διαολόκαιρος, λύσσαξε! Θὰ σκάσης, Ἀντίχριστε, Τοῦρκο!...» Κι' ἡ θειά τὸ Μαλαμῶ, ποιούσα τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ, ἔλεγε τὸ «Θεοτόχε Παρθένε», κι' ἐπανελάμβανεν, «Ἐλα, Κ' στέ μ'! Βόηθα, Παναϊά μ'». Καὶ τὰ κύματα ἐπληττον τὴν πρῶραν, ἐπληττον τὰ πλευρὰ τοῦ σκάφους, καὶ εἰσορμῶντα εἰς τὸ κύτος ἐκτύπων τὰ νῶτα, ἐκτύπων τοὺς βραχίονας τῶν ἐπιβατῶν. Καὶ ὁ ἥλιος ἐχαμήλωνεν, ἐχαμήλωνε. Καὶ ἡ βαρκούλα ἐκινδύνευε ν' ἀφανισθῇ. Καὶ ἡ ἀπορρῶξ βραχώδης ἀκτὴ ἐφαίνετο διαφιλονεικούσα τὴν λείαν πρὸς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης.

Τέλος ἤρχισε νὰ σκοτεινιάζῃ. Ἐνύκτωσεν ἀκριβῶς τὴν στιγμήν, καθ' ἣν θὰ ἔβλεπον ἀντικρὺ τὸ Κάστρον, οὐ ἀπέιχον τώρα δύο ἀκόμη μίλια. Νέφη, συσσωρευμένα πρὸς ἀνατολάς, ἡμπόδιζον νὰ φανῇ τὸ παρήγορον φέγγος τῆς σελήνης. Ἄλλ' ὁ ἄνεμος, ἀντὶ νὰ πέσῃ, ἐδυνάμωνε, καὶ ἀγρίευε καὶ ἐθέριευε, καὶ ὁ πλοῦς κατέστη ἀδύνατος τοῦ λοιποῦ. Δὲν ἔβλεπον πλέον οὔτε ἐμπρὸς οὔτε δεξιὰ τίποτε, εἰ μὴ δύο ὄγκους φαιούς, ἀμαυρούς.

Εὐτυχῶς ὁ μπάρμπα Στεφανῆς ἐγνώριζε καλὰ τὸ μέρος.
— Ἐδῶ, ἐδῶ, εἶν' ἓνα λιμανάκι, παπᾶ, κάτ' ἀπ' τὸ Πρυῖ, ἀποκάτ' ἀπ' τὴν Ἁγία Ἀναστασιά, στὰ Μποστανία.

— Θυμᾶσαι καλά, Στεφανῆ;

— Ὅπως ξέρ'ς ἡ ἀγιωσύνη σ' τὰ γράμματα τς ἐκκλησιᾶς ἀπ' ὄξου, παπᾶ, ἔτσι κι' ἐγὼ τὰ ξέρω ἀπ' ὄξου, ὅλα τὰ λιμανάκια, τοὺς κάδους*, κὶ τς ἀμμουδιές, ὅλες τὶς ξέρες κὶ τὰ γκρίφια* κὶ τὰ θαλάμια*.

Καὶ προσήγγισαν μὲ πολὺν κόπον καὶ ἀγῶνα καὶ βάσανον, βρεγμένοι, θαλασσοπνιγμένοι, μισοπαγωμένοι.

— Ἐκεῖ, ἐκεῖ διανασταίει*.

Ἵπληρχεν ἐν θαλάσσιον μάρμαρον, ὡς φυσικὴ ἀποδάθρα, πότε καλυπτόμενον ἀπὸ τὸ κῶμα, πότε ἀνέχον ὑπεράνω τῆς θαλάσσης. Τὴν φορὰν ταύτην τὸ ἐκάλυπτε καὶ δὲν τὸ ἐκάλυπτε τὸ κῶμα. Ἐπλησίασαν καὶ ἤσθάνθησαν πάραυτα τὸ εὐάρεστον αἶ-

σθημα τῆς παύσεως τοῦ σάλου καὶ τῆς προσεγγίσεως εἰς σκεπαστὸν κι' εὐλλίμενον μέρος.

— Πάντα κατευόδιο! εἶπε ποιῶν τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς, ὅστις τότε ἐξεξαλλίσθη κι' ἐστάθη εἰς τοὺς πόδας του. Ἐπήδησαν εἰς εἰς ἔξω· ἐξεφόρτωσαν τὰς ἀποσκευὰς καὶ ἠλάφρυναν τὴν βάρκαν.

Ἀνάμεσα εἰς τὸ μάρμαρον καὶ εἰς τὴν κρημνώδη ἀκτὴν ἐσχηματίζετο μικρὰ ἀμμουδιά, ὅση θὰ ἤρκει διὰ νὰ σύρῃ ἀλιεὺς τὴν ψαροπούλαν του, γυρμένην ἐπὶ τὴν μίαν πλευρὰν ἐπὶ τῆς ἄμμου, καὶ νὰ ἐξαπλωθῇ καὶ αὐτὸς ὑπὸ τὴν ἄλλην πλευρὰν νὰ κοιμηθῇ θεωρῶν τοὺς ἀστέρας.

— Τώρα νὰ σύρουμε τὴν βάρκα, παπᾶ, εἶπεν ὁ μπάρμπα Στεφανῆς, κι' ὕστερα οἱ ἄνδρες νὰ φορτωθοῦμε ὄλα τὰ πράγματα καὶ ν' ἀρχίσουμε σιγά-σιγά ν' ἀνεβαίνουμε. Ἄς πάρουν κι' οἱ γυναῖκες ὅ,τι μποροῦν.

— Νὰ τώρα τί ἀξίζει νᾶχα τὸ μ'λάρι μαζί μ', εἶπεν ὁ Βασίλης τῆς Μυλωνοῦς· σοῦ εἶπα, μπάρμπα Στεφανῆ, νὰ τὸ μπρκαρούμε, δὲ θέλησες.

Ἐσυραν τὴν λέμβον. Ἦναψαν τὰ δύο φανάρια ποῦ εἶχαν. Ὁ Βασίλης ἔλαβε τὰ πτυάρια καὶ τὰς ἀξίννας του, καὶ ἀπομακρυνθεὶς προσωρινῶς ἤρχισε νὰ κατοπτεύῃ ποῦ θὰ εὔρισκε μονοπάτι ὄχι πολὺ πατημένον ἀπὸ τὴν χιόνα, ὥστε νὰ δύνανται ἄνθρωποι νὰ βαδίσωσιν. Ἀπὸ τὸ μέρος ἐκεῖνο ὡς τὸ Κάστρον, τὸ ὅποτον διεκρίνετο ὡς πελώριος ἀμαυρὸς ὄγκος ὑψηλὰ πρὸς βορρᾶν, ἡ ὁδὸς δὲν θὰ ἦτο πλέον τῆς ὥρας, ἀλλ' εἰς ἣν κατάστασιν ἦτο τώρα ὁ δρόμος ἀπὸ τὰς χιόνας, τίς οἶδεν ἂν θὰ ἤρκει καὶ τὸ τριπλάσιον τοῦ χρόνου ὅπως φθάσωσιν. Ἐδείπνησαν ὄλοι ἐπὶ ποδὸς μὲ δλίπυρα καὶ μὲ ἐλαίας καὶ ἔπιον ὀλίγον οἶνον ἢ ρακίην.

Ὁ Βασίλης ἐπανελθὼν ἀνήγγειλεν ὅτι ἀνεῦρε τὸ μονοπάτι, πλακωμένον πολὺ ἀπὸ τὴν χιόνα, ἀλλ' ὅτι μὲ πολὺν κόπον, ἂν προπορεύωνται δύο ἄνθρωποι καὶ ξεχιονίζουσιν, ἐλπίζει νὰ φθάσουν εἰς τὸ Κάστρον τὸ γρηγορώτερον... ἕως τὰ μεσάνυκτα. Ἐφορτώθησαν τὰς ἀποσκευὰς. Ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς ἔλαβε τὸ ἓνα φανάρι καὶ μία τῶν γυναικῶν τὸ ἄλλο. Ὁ Βασίλης τῆς Μυλωνοῦς, ὁ μπάρμπα Στεφανῆς καὶ ὁ υἱὸς του ἔλαβον τὰ πτυάρια καὶ τὰς ἀξίννας καὶ προπορευόμενοι ἤρχισαν νὰ ξεχιονίζωσιν. Ὁ δρομίσκος ἀνήρχετο ἔρπων εἰς τὸν κρημνὸν κατ' ἀρχάς, εἶτα κατήρχετο εἰς

ἐν παραθαλάσσιον κλίωμα. Ἐπάτουν προσεκτικῶς, ὡς νὰ ἐμετροῦσαν τὰ βήματά των. Ἡ σελήνη εἶχεν ἀπαλλαγῆ τῶν νεφῶν καὶ προσεπάθει νὰ φέξῃ τὸν δρόμον μὲ τὸ κρועρὸν φῶς της. Ἐνίστε ἔχαναν τὸ χάραγμα τοῦ δρόμου, ἀπεπλανῶντο κι' εὗρισκοντο αἰφνης ἐπὶ τῆς κορυφῆς πελωρίων βράχων, κάτω τῶν ὁποίων ἄδυσσος ἦνοιγε τὸ στόμα της, καὶ πάλιν κετέβαινον μὲ τρεμουλιαστὰ γόνατα, κρατούμενοι ἐκ τῶν πετρῶν καὶ τῶν θάμνων. Ἄνειρπον εἰς τὸν κρημνὸν ὡς μικρὸν κοπάδιον αἰγῶν ἀποπλανηθὲν καὶ ἀπαγόμενον ὀπίσω εἰς τὴν μάνδραν ἀπὸ τοὺς δύο βοσκούς του, οἵτινες τὸ ἀνεζήτησαν κρατοῦντες φανάρια, καὶ μακρόθεν ἄν τοὺς ἐβλεπέ τις ἠδύνατο νὰ τοὺς ἐκλάβῃ ὡς συστρεφόμενον κρικωτὸν τέρας, φωσφορίζον τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν οὐράν, μὲ τοὺς δύο φανούς. Μὲ ὄλον τὸ ξεχιόνισμα, τὸ ὅποσον ἐννοεῖ τις πόσον ἀτελῶς ἐνηργεῖτο, ἐπάτουν ἐνίστε σφαλερῶς, κι' ἐχῶνοντο ὡς τὸ γόνυ καὶ ὡς τὸν μηρὸν εἰς τὴν χιόνα.

Ἐπλησίαζε μεσάνυχτα ὅταν ἔφθασαν ὑπὸ τὴν γέφυραν τοῦ Κάστρου, μισοπνιγμένοι, παγωμένοι, ἄλμυροὶ ἀπὸ θάλασσαν καὶ λευκοὶ ἀπὸ χιόνα, μελανιασμένοι τὰ χεῖλη, ἀλλὰ θερμοὶ τὴν καρδίαν. Ἐκεῖ ἐπάνω, πρὶν διέλθωσι τὴν γέφυραν, ἀπὸ τὴν σιδερόπορταν τοῦ Κάστρου, ἠκούσθησαν φωναί :

— Ποιοὶ εἰστε ; ποιοὶ εἰστε ;

Καὶ ἀντήχησε βαρὺς ὁ τριγμὸς τῶν ἐσκωριασμένων στροφέων, ὡς νὰ ἐδοκίμαζέ τις νὰ κλείσῃ ἔσωθεν τὴν σιδηρᾶν πύλην. Ἐκούσθη δὲ καὶ μικρὸς κρότος, ὡς ὁ τῆς ὑψώσεως σκανδάλης τουφεκίου.

— Καλοὶ ! καλοὶ ! πατριῶτες ! ἀπήντησεν ὁ μπάρμπα Στεφανῆς. Μὰ ἐσεῖς, ποιοὶ εἰστε ;

— Πέτε μας τὰ ὀνόματά σας !

— Ἡμεῖς εἶμαστε... ἤρχισεν ὁ μπάρμπα Στεφανῆς, καὶ συγχρόνως διὰ τοῦ βλέμματος ἐσυμβουλευέτο τὸν παπᾶν.

— Μπα ! αὐτὴ εἶναι ἡ φωνὴ τ' ἀδερφοῦ μου, ἀνέκραξεν ὁ Βασίλης τῆς Μυλωνοῦς. Καὶ εἶτα, ἐντείνας τὴν φωνήν :

— Ἀργύρη ! Ἐγὼ εἶμαι !... ἐφώναξε.

— Τόσο καλύτερα... μᾶς ἔδγαλαν κι' ἀπὸ ἕναν κόπο, ἐψιθύρισεν ὁ ἱερεὺς.

Ἀνέβησαν εἰς τὸ Κάστρον, ὅπου συνήντησαν τὸν Ἀργύρη τῆς Μυλωνοῦς καὶ τὸν σύντροφόν του τὸν Γιάννην τὸν Νυφιώτην. Οὗτοι ἐν ὀλίγοις διηγήθησαν πῶς τοὺς εἶχε κλείσει τὸ χιόνι

ἐπάνω στό Στοιβωτό, ὅπου ἐτρύπωσαν δύο νύκτας εἰς μίαν σπήλιάν, καί πῶς τήν προχθές, ἦτοι εἰς τὰς 22 τοῦ μηνός, ἐλθόντες τοὺς ἀπηλευθέρωσαν ἐκεῖθεν, ἐκτοπίσαντες μεγάλους ὄγκους χιόνος δύο αἰγοβοσκοί, ὁ Γιάλης ὁ Κόνιζας καί ὁ Γιώργης ὁ Μπάντας, οἵτινες καί εὗρισκοντο τήν στιγμήν ταύτην μέ ὄλον τὸ ἀπόλιόν των εἰς τὸ φρούριον.

Τὸ φρούριον τοῦτο, ὅπερ ἀλλαχοῦ περιεγράψαμεν, ἦτο γιγαντιαῖος βράχος φυτρωμένος ἐκεῖ παρά τὸ πέλαγος, προεκβολή τῆς γῆς πρὸς τὸν πόντον, ὡς νὰ ἔδειχνεν ἡ ξηρὰ τὸν γρόνθον εἰς τὴν θάλασσαν καί νὰ τὴν προεκάλει· φοβερὸς μονοκόμματος γρανίτης ἀλίχτυπος, ὅπου γλαῦκες καί λάροι ἤριζον περὶ κατοχῆς, διαφιλονεικοῦντες ποῦ ἀρχίζει ἡ κυριότης τοῦ ἑνός καί ποῦ σταματᾷ ἡ δικαιοδοσία τοῦ ἄλλου. Προσφιλῆς σκόπος τοῦ Βορρᾶ καί τῶν γειτόνων του, τοῦ Καικίου* καί τοῦ Ἀργέστου*, ὧν τὸ στάδιον εὐρὺ ἐκτείνεται ἀναμέσον τῆς Χαλκιδικῆς, τοῦ Θερμαϊκοῦ, τοῦ Ὀλύμπου καί τοῦ Πηλίου· μεμονωμένος ὑψιτενῆς βράχος, ἐφ' οὗ οἱ κάτοικοι ἐξ ἀνάγκης εἶχον κλεισθῆ διὰ φύλαξιν κατὰ τῶν πειρατῶν καί τῶν βαρβάρων, ἐγκαταλιπόντες αὐτὸν ἔρημον μετὰ τὸ 1821, ὅτε ἐκτίσθη ἡ σημερινὴ μεσημβρινὴ πολίχνη. Μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐσώζοντο ἀκόμη οἰκίαι τινὲς μέ τὰς στέγας καί τὰ πατώματά των ἐντὸς τοῦ φρουρίου, ἀλλὰ τελευταῖον ἡ ὀλιγωρία τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν, ὁ ὄγκος τῶν ἀνθρώπων εἰς τὸ νὰ ἐπισκέπτωνται τὸ Κάστρον συχνότερα, καί ἡ ἀσυνειδησία ὀλίγων τινῶν συλαγωγῶν, πλεονεκτῶν ἢ οἰκοδόμων, εἶχε καταστήσει ἐρειπίων σωρὸν τὸ Κάστρον. Ἐντεῦθεν ἀμελήσαντες καί οἱ ἐφημέριοι τῆς σημερινῆς πολίχνης ἄφηναν ἀπὸ ἐτῶν ἤδη ἀλειτούργητον τὸν ναὸν τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως, κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς.

Ἐν τῇ νυκτὶ τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως ἦτο ἡ παλαιὰ μητρόπολις τοῦ φρουρίου. Ἐν τῇ νυκτὶ τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως ἦτο ἡ παλαιὰ μητρόπολις τοῦ φρουρίου. Ὁ ναῦσκος, πρὸ ἑκατονταετηρίδων κτισθεὶς, ἕστατο ἀκόμη εὐπρεπῆς καί ὄχι πολὺ ἐφθαρμένος. Ὁ παπᾶ Φραγκούλης καί ἡ συνοδεία του φθάσαντες εἰσῆλθον τέλος εἰς τὸν ναὸν τοῦ Χριστοῦ καί ἡ καρδία των ἠσθάνθη θάλαπος καί γλυκύτητα ἄφατον. Ὁ ἱερεὺς ἐψιθύρισε μετ' ἐνδομύχου συγκινήσεως τὸ «εἰσελεύσομαι εἰς τὸν οἶκόν σου», κι' ἡ θεῖα τὸ Μαλαμῶ, ἀφ' οὗ ἤλλαξε τὴν φ'στίνα τῆς τὴν βρεγμένην κι' ἐφόρεσεν ἄλλην στεγνὴν καί τὸ γ'νάκι τῆς τὸ καλὸ, τὰ ὅποια εὐτυχῶς εἶχεν εἰς ἀβασταγὴν*

καλῶς φυλαγμένα ὑπὸ τὴν πρῶραν τῆς βάρκας, ἔδεσε μέγα σά-
ρωθρον ἐκ στοιβῶν καὶ χαμοκλάδων, καὶ ἤρχισε νὰ σαρώνη τὸ
ἔδαφος τοῦ ναοῦ, ἐν ᾧ αἱ γυναῖκες αἱ ἄλλαι ἦναπτον ἐπιμελῶς
τὰ κανδήλια, καὶ ἦναψαν μέγα πλῆθος κηρίων εἰς δύο μανουάλια,
καὶ παρεσκευάσαν μεγάλην πυρὰν μὲ ξηρὰ ξύλα καὶ κλάδους εἰς
τὸ προαύλιον τοῦ ναοῦ, ὅπου ἐσχηματίζετο μακρὸν στένωμα πα-
ράλληλον τοῦ μεσημβρινοῦ τοίχου, κλειόμενον ὑπὸ σωζομένου ὀρ-
θοῦ τοιχείου γείτονος αἰκοδομῆς, κι' ἐγέμισαν ἄνθρακας τὸ μέγα
πύραυνον, τὸ σωζόμενον ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ βήματος, κι' ἔθεσαν τὸ
πύραυνον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ, ῥίψασαι ἄφθονον λίθانون εἰς τοὺς
ἄνθρακας. **Καὶ ὠσφράνθη Κύριος ὁ Θεὸς ὁσμὴν εὐωδίας.**

Ἐλαμψε δὲ τότε ὁ ναὸς ὅλος, καὶ ἤστραφεν ἐπάνω εἰς τὸν
θόλον ὁ Παντοκράτωρ μὲ τὴν μεγάλην κι' ἐπιβλητικὴν μορφήν,
καὶ ἠκτινοδόλησε τὸ ἐπίχρυσον καὶ λεπτουργημένον μὲ μυρίας
γλυφὰς τέμπλον, μὲ τὰς περικαλλεῖς τῆς ἀρίστης βυζαντινῆς
τέχνης εἰκόνας του, μὲ τὴν μεγάλην εἰκόνα τῆς Γεννήσεως, ὅπου
«Παρθένος καθέζεται τὰ Χερουδεῖμ μιμουμένη», ὅπου θεσπεσίως
μαρμαίρουσιν αἱ μορφαὶ τοῦ θείου Βρέφους καὶ τῆς ἀμώμου Λε-
χοῦς, ὅπου ζωντανὰ παρίστανται αἱ ὄψεις τῶν ἀγγέλων, τῶν μά-
γων καὶ τῶν ποιμένων, ὅπου νομίζει τις ὅτι στίλβει ὁ χρυσός,
εὐωδιάζει ὁ λίθανος καὶ βαλσαμώνει ἡ σμύρνα, καὶ ὅπου, ὡς ἐὰν
ἡ γραφικὴ ἐλάλει, φαντάζεται τις ἐπὶ μίαν στιγμὴν ὅτι ἀκούει
τὸ «Δόξα ἐν Ὑψίστοις Θεῶ»!... Ἐν τῷ μέσῳ δὲ κρέματα ὁ
μέγας ὀρειχάλκινος καὶ πολύκλαδος πολυέλαιος, καὶ ὀλόγυρα ὁ
κρεμαστὸς χορός, μὲ τὰς εἰκόνας τῶν Προφητῶν καὶ Ἀποστόλων,
ὅφ' ὃν ἐτελοῦντο τὸ πάλαι οἱ σεμνοὶ γάμοι τῶν χριστιανικῶν
ἀνδρογύνων. Καὶ ὀλόγυρα αἱ μορφαὶ τῶν Μαρτύρων, Ὅσιων καὶ
Ὁμολογητῶν. Ἰστανταὶ ἐπὶ τῶν τοίχων ἠρεμοῦντες, ἀπαθεῖς,
ὅποιοι ἐν τῷ Παραδείσῳ, εὐθὺ καὶ κατὰ πρόσωπον βλέποντες,
ὡς βλέπουσι καθαρῶς τὴν Ἁγίαν Τριάδα... Καὶ εἰς τὴν χιθῶνα
τοῦ ἱεροῦ βήματος, ὑψηλά, ἐφαίνετο ἵεραφανομένη ὑπὸ ἀγγέλων
ἢ τῶν Οὐρανῶν Πλατυτέρα. Καὶ κατωτέρω περὶ τὸ θυσιαστήριον
ἴσταντο, ἄρρητον σεμνότητα ἀποπνέουσαι, αἱ μορφαὶ τῶν μεγά-
λων Πατέρων, τοῦ Ἀδελφοθεοῦ*, τοῦ Βασιλείου*, τοῦ Χρυσοστό-
μου* καὶ τοῦ Διαλόγου*, καὶ ἐφαίνοντο ὡς νὰ ἔχαιρον διότι ἐμελ-
λον ν' ἀκούσῃ καὶ πάλιν τὰς εὐχὰς καὶ τοὺς ὕμνους τῆς Εὐχα-
ριστίας, εὖς αὐτοὶ ἐν Πνεύματι συνέθεσαν. Πέριξ δὲ καὶ ἐντὸς

και εκτός, εικονίζετο περιτέχνως δλον τὸ Δωδεκάορτον, και τὰ τάγματα τῶν Ἀγγέλων, και ἡ Βρεφοκτονία, και οἱ κόλποι τοῦ Ἀβραάμ και ὁ ληστής ὁ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ ὁμολογήσας.

Ὅταν ἐφθασαν εἰς τὸ Κάστρον και εἰσηλθον εἰς τὸν ναὸν τοῦ Χριστοῦ, τόσον θάλλπος ἐθώπευσε τὴν ψυχὴν των, ὥστε, ἂν και ἦσαν κατάκοποι, και ἂν ἐνύσταζόν τινες αὐτῶν, ἤσθάνθησαν τόσον τὴν χαρὰν τοῦ νὰ ζῶσι και τοῦ νὰ ἔχωσι φθάσει αἰσίως εἰς τὸ τέρμα τῆς πορείας των, εἰς τὸν ναὸν τοῦ Κυρίου, ὥστε τοὺς ἐφυγε πᾶσα νύστα και πᾶσα κόπωση. Οἱ αἰπόλοι εἶχον ἀνάψει ἔξω δύο πυρσούς, τὸν ἕνα ἔμπροσθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος, τὸν ἄλλον πρὸς τὸ βόρειον μέρος. Ἐντὸς τοῦ ναοῦ ἡ θερμότης ἦτο λίαν εὐάρεστος, τῇ βοθηλαί τῶν ἔσωθεν και ἔξωθεν πυρῶν. Και εἶχον σωρεύσει παμπόλλας δέσμας ξηρῶν ξύλων και κλάδων οἱ ἐκεῖ καταφυγόντες αἰπόλοι μὲ τὰς ὀλίγας αἶγας και τὰ ἐρίφιά των, ὅσα δὲν εἶχον φορήσει ἀκόμη ἀπὸ τὸν βαρὺν χειμῶνα τοῦ ἔτους ἐκεῖνου, οἱ τραχεῖς αἰπόλοι, οἵτινες εἶχον σώσει και τοὺς δύο ὑλοτόμους ἐκ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς χιόνος. Και εἶτα ὁ ἱερεὺς ἔβαλεν εὐλογητὸν και ἐψάλη ἡ «λιτή» τῆς μεγαλοπρεποῦς ἑορτῆς, μεθ' ὃ ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς ἤρχισε τὰς ἀναγνώσεις, και ὅσοι ἦσαν νυστασμένοι ἀπεκοιμήθησαν σιγὰ εἰς τὰ στασιδιά των, (*Α! ἔμελλον ἄρα τοῦ προφητάνακτος οἱ θεσπέσιοι ὕμνοι ἀπὸ ψαλμῶν νὰ καταντήσωσιν ἀνάγνωσις νυστακτικὴ, και ὡς ἀνάγνωσις νὰ παραλείπωνται ὅπως ὡς φορτικόν τι και παρέλκον!) βαυκαλιζόμενοι ἀπὸ τὴν ἔρρινον και μονότονον ἀπαγγελίαν τοῦ κύρ Ἀλεξανδρῆ...

Ἄλλ' ὅτε ὁ ἱερεὺς ἐξεληθὼν ἔψαλε τὸ «*Δεῦτε ἴδωμεν πιστοί, ποῦ ἐγεννήθη ὁ Χριστός*», τότε αἱ μορφαὶ τῶν ἀγίων ἐφάνησαν ὡς νὰ ἐφαιδρύνθησαν εἰς τοὺς τοίχους· «*ἀκολουθήσωμεν λοιπόν, ἐνθα ὁδεύει ὁ ἀστήρ*», και ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς ἐνθουσιῶν ἔλαβε τὴν ὑψηλὴν καλάμην και ἔσεισε τὸν πολυέλαιον μὲ τὰς λαμπάδας ὅλας ἀνημμέναις· «*ἄγγελοι ὕμνοῦσιν, ἀκαταπαύστως ἐκεῖ*», κι' ἐσείσθη ὁ ναὸς ὅλος ἀπὸ τὴν βροντώδη φωνὴν τοῦ πατᾶ Φραγκούλη μετὰ πάθους ψάλλοντος: «*δόξα ἐν ὑψίστοις λέγοντες τῷ σήμερον ἐν σπηλαίῳ τεχθέντι*»· και οἱ ἄγγελοι οἱ ζωγραφιστοί, οἱ περικυκλοῦντες τὸν Παντοκράτορα ἄνω εἰς τὸν θόλον, ἔτειναν τὸ οὖς, ἀναγνωρίσαντες οἰκεῖον αὐτοῖς τὸν ὕμνον... Και εἶτα ὁ ἱερεὺς ἐπῆρε καιρόν*, και ἤρχισε νὰ προσφέρῃ τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως*.

*
**

Αἴφνης ἠκούσθησαν φωναὶ ἔξωθεν τοῦ ναοῦ. Ἐξήλθον τινες τῶν ἀνδρῶν νὰ ἴδωσι τί τρέχει. Ἐξήλθε κι' ἡ θειά τὸ Μαλαμῶ, κι' ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς ἔμεινε μὲ τὰ γυαλιὰ εἰς τὰ ὄμματα, βλέπων πρὸς τὴν θύραν ἀριστερά του, καὶ διέκοφε τὴν ψαλμωδίαν του. Ὁ παπᾶς ἔρριπεν αὐστηρὸν βλέμμα πρὸς τὸν ψάλτην καὶ τὸν ἐκάρφωσεν εἰς τὴν θέσιν του.

Τὰς φωνὰς εἶχον ῥῆξει ὁ εἰς τῶν αἰπόλων καὶ ὁ εἰς τῶν ὑλοτόμων, οἵτινες ἔτυχον καθήμενοι παρὰ τὸν πυρσόν, ἀνατολικῶς τοῦ ναῦσκου. Διὰ τῶν φωνῶν τούτων εἶχον ἀπαντήσει εἰς τινὰς κραυγὰς ἐλθούσας ἀπ' ἀντικρύ, ἐκ τῆς θαλάσσης. Ἐκεῖ ἐν μέσῳ τοῦ Κάστρου καὶ τῆς βραχώδους ἀκτῆς τοῦ Κουρούπη ἐσχηματίζετο ἐπισφαλῆς ὄρμος, ὁ Μικρὸς Γιαλός. Αἱ κραυγαὶ ἤρχοντο ἀκριβῶς ἐκ τῆς γειτονίας τῶν ἀπεσπασμένων βράχων καὶ σκοπέλων ὑπὸ τὴν φοβερὰν ἀκτὴν τοῦ Κουρούπη.

Παρῆλθε πολλὴ ὥρα ἕως οὗ ἐννοήσῃσι τί τρέχει. Ὅλοι σχεδὸν οἱ ἐκκλησιαζόμενοι εἶχον ἐξέλθει τοῦ ναοῦ. Ἐμμενον μόνοι ὁ ἱερεὺς, ὅστις ἐκρατεῖτο ἀκλόνητος εἰς τὸ χρέος του, φορεμένος ἤδη τὰ ἱερὰ ἄμφια, ἐτοιμαζόμενος νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν προσκομιδὴν, καὶ ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς, τὸν ὅποσον ἐκράτει τὸ βλέμμα τοῦ ἱερέως. Ἐν τούτοις, κατ' εἰκασίαν μᾶλλον ἢ ἐκ βεβαίας πληροφορίας, ἐννόησαν ὅτι ἐκεῖ ὑπὸ τὸν Κουρούπη εἶχε προσαράξει πλοῖον ἀπὸ τοῦ πελάγους ἐρχόμενον. Ἡ σελήνη εἶχε δύσει, καὶ ὁ πυρσὸς δὲν ἔρριπτε πόρρω τὸ φῶς. Ἐβλεπον ἀμυδρῶς ἐκεῖ ἀπέναντι, εἰς ἀπόστασιν μιλίου σχεδόν, ἐπὶ τοῦ μαυρισμένου ὄγκου τῶν ἀλικτύπων βράχων, ἔβλεπον σῶμά τι ἀμυδρῶς κινούμενον μελανώτερον τῶν βράχων. Ἀντήχουν ἐν τῇ σιγῇ τῆς νυκτός, μεγαθυρόμεναι ὑπὸ τὰς ἠχοὺς, κραυγαὶ ἀγωνίας καὶ ταραχῆς, ὅμοιαι μ' ἐκείνας, τὰς ὁποίας ἐκχύνουσι κινδυνεύοντες ἄνθρωποι ἢ ναυαγοὶ σαστισμένοι.

Οἱ ἄνδρες ἔσπευσαν νὰ ρίψωσιν ἐπὶ τῆς πυρᾶς ὅσα κλαδία εἶχον πρόχειρα ἀκόμη, σχηματίζοντας ὄγκωδεστέραν τὴν φλόγα. Ἄλλο μέσον βοηθείας δὲν εἶχον ταχύ. Ἐν τούτοις ὁ Στεφανῆς ὁ πορθμεὺς καὶ ὁ Μπάντας καὶ ὁ Νυφιώτης ὁ Γιάννης καὶ ὁ Ἀργύρης καὶ ὁ ἀδελφός του ἔλαβον ἀνὰ ἓνα δαυλὸν καὶ τὰ δύο φανάρια, καὶ ἀπεφάσισαν νὰ κατέλθωσι τρέχοντες εἰς τὸν Μικρὸν Γιαλόν. Ἄλλ' ἐὰν ὁ κρημνώδης δρομίσκος δὲν ἦτο χιονισμένος,

θά ἐχρειάζετο σχεδὸν ἡμίσεια ὥρα διὰ νὰ κατέλθῃ τις ἐκεῖ ἀπὸ τὸ Κάστρον, καὶ τώρα ὅπου ἦτο χιονισμένος, καὶ ἦτο νύξ, τρίτη ὥρα μετὰ τὰ μεσάνυχτα, οὔτε μία ὥρα δὲν θὰ ἤρκει. Εἰς μίαν δὲ ὥραν ἠδύναντο νὰ κατασυντριβῶσι δεκάδες πλοίων καὶ νὰ πνιγῶσιν ἑκατοντάδες ἀνθρώπων. Οὐχ ἦττον οἱ ἄξεστοὶ ἐκεῖνοι ἀνθρώποι, ἐκ τῆς αὐθορμητοῦ ἐκείνης φιλανθρωπίας, ἥτις εἶναι οἷον εἰ φυσικὴ ὁρμή, ὡς συμπάθεια τῆς σαρκὸς πρὸς τὴν σάρκα, καὶ εἶναι τὸ πρῶτον καὶ τελευταῖον αἴσθημα τὸ συγκινοῦν τὴν καρδίαν μετὰ τὴν πρώτην ἐκπληξιν, καὶ πρὶν προφθάσασα πνεύσῃ ἢ παγερὰ πνοή τῆς φιλαυτίας καὶ ἀδιαφορίας, οἱ ἀνθρώποι, λέγω, ἐκεῖνοι ἔλαβον τοὺς δαυλοὺς των, κι' ἔτρεξαν ἔξω τῆς πύλης καὶ τῆς γεφύρας, καὶ ἤρχισαν νὰ τρέχωσι τὸν κατήφορον. Οἱ λοιποὶ, μέναντες ἐπάνω, ἠσυχολοῦντο ν' ἀνανεῶσιν ἑλὸν ἐν τὴν φλόγα, μὴ πύοντες νὰ ῥίπτωσι ξηρὰ κλαδία εἰς τὸ πῦρ.

Ὁ ἱερεὺς ἐδράδυνεν ἐπίτηδες εἰς τὴν Πρόθεσιν, κι' ἐμνημόνευσε τὴν πρωίαν ἐκείνην ὅσα ὀνόματα εἶχεν ἀποθαμμένα, οὐ μόνον τὰ ἰδικά του καὶ τῶν ἐλθόντων πανηγυριστῶν, ἀλλὰ καὶ ἕλων τῶν ἐνοριτῶν του, οὐ μόνον ὅσα εἶχε γραπτά, ἀλλὰ καὶ ὅσα ἐκ μνήμης ἐγνώριζεν· ἐγνώριζε δ' ἐκ μνήμης ὅλα τὰ ὀνόματα τῆς πολίχνης, ἀποθαμμένα καὶ ζωντανά. Ἐδεήθη καὶ ὑπὲρ διασώσεως τοῦ κινδυνεύοντος πλοίου, περὶ οὗ, χωρὶς νὰ ζητήσῃ ἐξήγησιν, ἀμέσως εἶχεν ἐννοήσει τὰ συμβάντα. Τέλος αἱ κραυγαὶ κατὰ μικρὸν ἔπαυσαν, ἡσυχία ἐπέηλθεν. Ἐφάνη ὅτι βωδὴ συμφορὰ εἶχεν ἐνσκήψει ἢ ὅτι ἡ δυσχέρεια ἔλαβε πέρας. Δύο ἄλλοι ἄνδρες, ἀνησυχήσαντες, ἐξήλθον ἕως τὴν Ἀγίαν Κυριακὴν, πέραν τῆς ξυλίνης γεφύρας, μὲ δύο πυρσοὺς εἰς τὰς χεῖρας.

Παρήλθεν ὀλίγη ὥρα· ὁ ἱερεὺς ἀργὰ-ἀργὰ ἐμβόηκεν εἰς τὴν λειτουργίαν, ἐλπίζων νὰ ἤρχοντο ἐν τῷ μεταξὺ καὶ οἱ ἀπόντες. Ἄλλ' ἢ λειτουργία προυχώρει, καὶ ψυχὴ δὲν ἐφαίνετο. Τέλος, εἰς τὸ «*Μετὰ φόβου Θεοῦ*», ἐπέστρεψαν πρῶτοι οἱ τελευταῖοι ἐξεληόντες πρὸς ἐπισκόπησιν, εἶτα εἰσῆλθεν ὁ μπάριμπα Στεφανῆς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ καταβάντες εἰς τὸν αἰγιαλόν, καὶ μετ' αὐτὸν τρεῖς ἄγνωστοι μὲ ναυτικὰ ἐνδύματα καὶ μὲ κηρωτοὺς ἐπενδύτας. Ἐφθασαν ὅλοι ἀκριβῶς ὅπως ἀσπασθῶσι τὰς εἰκόνας καὶ λάβωσι τὸ ἀντίδωρον.

Ἐν ᾧ ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς ἀνεγίνωσκε τὸ «*Εὐλογῆσω τὸν Κύριον*», οἱ ἄνδρες ἐξηγοῦντο ταπεινῇ τῇ φωνῇ τὰ συμβάντα. Τὸ

ἐξοκεῖλαν πλοῖον ἦτο τὸ γολεττί* τοῦ καπετὰν Κωνσταντῆ τοῦ Λημνιαραλοῦ*, αὐτοπροσώπως παρόντος ἐκεῖ. Ὁ ἴδιος, ἀνὴρ μεσηλιξ, βραχὺς τὸ σῶμα, μὲ ἀδρὸν τὸν μύστακα, διηγεῖτο τὰ ἐξῆς: Πρὸ δύο ἡμερῶν ἦτο προσωρμισμένος εἰς τὴν Δάφνην, τὸν μεσημβρινὸν ὄρμον τοῦ Ἀγίου Ὁρους, ἀλλ' ὁ βοριάς τὸν ἐξουρίασε*, αἱ ἀλυσίδες τῶν ἀγκυρῶν του ἐκόπησαν ὑπὸ τῆς βίας τοῦ ἀνέμου, καὶ παρεσύρθη διὰ μιᾶς δέκα μίλια μακράν. Μάτην προσεπάθησε μὲ ὄλας τὰς δυνάμεις του νὰ προσεγγίση εἰς τὸν Κωφόν, τὸν γνωστὸν ὄρμον τῆς Συκιᾶς, τοῦ μεσαλοῦ λαιμοῦ τῆς Χαλκιδικῆς, ὅπου ἅμα εἰσπλεύση τις δὲν βλέπει πλέον πόθεν εἰσέπλευσεν, ἀλλ' ὅπου δυσκόλως εἰσπλέει τις. Ὁ ὄρμος ὁμοιάζει μὲ λίμνην μεσόγειον, μὴ ἔχουσαν ὀρατὸν στόμιον, τόσον εἶναι ἀσφαλῆς. Καὶ τὸ γολεττί ξυλάρμενον*, μετὰ ματαίας προσπαθείας, παρεσύρθη ὑπὸ τῆς τρικυμίας πρὸς τὰς νήσους, ὅπου τὴν νύκτα ἐκείνην τῶν Χριστουγέννων οἱ ἀγωνιῶντες ναυδάται εἶδον ἕξαφνα φῶς, ὡς φάρον ὀδηγοῦντα αὐτοὺς, τοὺς πυρσοὺς οὗς εἶχον ἀνάψει ἔμπροσθεν τοῦ ναύσκου τοῦ Χριστοῦ οἱ τραχεῖς αἰπόλοι. Ὁ πυρσὸς ἐκεῖνος ἐφάνη πρὸς αὐτοὺς ὡς θεῖον πράγματι θαῦμα, ὡς νὰ ἑθερμαίνοντο περὶ αὐτὸν ἀγραυλοῦντες οἱ ποιμένες ἐκεῖνοι οἱ ἀκούσαντες τὸ Δόξα ἐν ὑψίστοις. Ἐπλησίασαν, φερόμενοι μᾶλλον ἢ πλέοντες πρὸς τὸ μέρος τοῦτο, καὶ τότε ἐκινδύνευσαν νὰ κατασυντριβῶσιν εἰς τοὺς βράχους τοῦ Κουρούπη. Εὐτυχῶς, δι' ἐπιτηδεῖου χειρισμοῦ ἀπέφυγον τὴν καταστροφὴν, καὶ ἐκάθισαν τὸ σκάφος εἰς τὰ ῥήγά, ἐπὶ τῆς ἄμμου, ὅπου τόσον καλὰ ἦτο ἐξησφαλισμένον, ὅσον δὲν ἠδύνατο νὰ εἶναι μὲ τὰς δύο ἀγκύρας του, τὰς μεινάσας ὡς ὀμήρους εἰς τὸν βυθὸν τοῦ ὄρμου τῆς Δάφνης.

Ἐφεξεν ὁ Θεὸς τὴν χαρμώσυνον ἡμέραν, καὶ οἱ αἰπόλοι ἐφιλοτιμήθησαν νὰ σφάξωσι καὶ ψήσωσι δύο τρυφερὰ ἐρίφια, ἐν ᾧ οἱ δύο ὑλοτόμοι εἶχαν φέρει ἀπὸ τὸ βουνὸν πολλὰς δωδεκάδας κοσσύφια ἀλατισμένα· καὶ ὁ καπετὰν Κωνσταντῆς ἀνεβίβασεν ἀπὸ τὸ γολεττί, τὸ ὅποῖον οὐδένα κίνδυνον διέτρεχεν, ὅπως ἦτο καθισμένον, ἂν δὲν ἔπνεε νότος ἀπὸ τῆς ξηρᾶς νὰ τὸ ἀπωθήσῃ πρὸς τὸ πέλαγος, ἀνεβίβασε δύο ἀσκούς γενναίου οἴνου καὶ ἐν καλᾷθιον μὲ αὐγὰ καὶ κασκαβάλι* τῆς Αἴνου καὶ ἡμίσειαν δωδεκάδα ὄρνιθας καὶ μικρὸν βυτίον μὲ σκομβρία. Καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἠὺφράνθησαν, ἐορτάσαντες τὰ Χριστούγεννα μετὰ σπανίας μεγαλοπρεπείας ἐπὶ τοῦ ἐρήμου ἐκείνου βράχου.

Τὴν νύκτα ἐκοιμήθησαν ἐν μέσῳ ἀφθόνων πυρῶν, μὲ ἀρκετὰ δὲ σκεπάσματα καὶ καπότες, ἕσα καὶ οἱ ἐκ τῆς πολίχνης πανηγυρισταὶ εἶχον φέρει μεθ' ἑαυτῶν, καὶ οἱ αἰγοβοσκοὶ εἶχον εἰς τὸ Κάστρον, καὶ ὁ ἐκ Λήμνου φιλότιμος καρaboκύρης ἐκόμισεν ἀπὸ τὸ πλοῖόν του.

Τὴν ἐπαύριον ὁ ἄνεμος ἐκόπασε, τὸ ψυχὸς ἠλαττώθη πολὺ, καὶ ἐπωφελούμενοι τὴν ἀνοκωχὴν τοῦ χειμῶνος ἀπεφάσισαν ν' ἀπέλθωσιν. Ὁ μπάριμπα Στεφανῆς καὶ ὁ υἱὸς του μετὰ δύο ἄλλων βοηθῶν ἐπανῆλθον εἰς τὴν μικρὰν ἀμμουδιὰν ὑπὸ τὰ Μποστάνια, καθελκυσαν τὴν λέμβον, ἐπέβησαν αὐτῆς, καὶ, κάμφαντες τὸ Κάστρον, τὴν ἔφεραν ἀπὸ «σοφρὰν» εἰς τὸ βορειανατολικὸν μέρος. Τῇ βοηθείᾳ τῆς δυνατῆς βάρκας τοῦ μπάριμπα Στεφανῆ καὶ τῆς μικρᾶς φελούκας* τοῦ Δημηλίου κυβερνήτου, τόσοι βραχίονες συμπονήσαντες δὲν ἐδράδυναν νὰ ξεκαθίσωσιν ἀπὸ τὴν ἄμμον τὸ γολεττί, τὸ ὅποτον δὲν εἶχε πάθει τίποτε, ἀλλ' ἐφαίνετο ὡς μαλακῶς πλαγιασμένον καὶ ἀναπαυόμενον κατόπιν πολλῶν κόπων. Καὶ ἀποχαιρετίζαντες τοὺς αἰπόλους, ἐπεδιδάσθημεν οἱ μὲν εἰς τὸ γολεττί, οἱ δὲ εἰς τὴν βάρκαν, πότε ρυμουλκουμένην, πότε ρυμουλκοῦσαν, καὶ μὲ ἰστία καὶ μὲ κώπας πλέοντες, διὰ τῆς βορειοανατολικῆς ὁδοῦ τὴν φορὰν ταύτην, ὡς συντομωτέρας καὶ εὐπλωτέρας εἰς τὴν κάθοδον, ἔφθασαν αἰσίως εἰς τὴν πολίχνην.

1891.

6. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΙ.

Α') ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ.

Ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Ἀριστείδης.

Κ. Παπαρρηγοπούλου.

Ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Ἀριστείδης ἦσαν ἄνθρωποι νεώτεροι τοῦ Μιλτιάδου καὶ τοῦ Ξανθίππου· νεώτεροι δηλαδὴ ὄχι τόσο καθ' ἡλικίαν, ὅσον νεώτεροι καρποὶ τοῦ ὁσημέραι προαγομένου δημοκρατικοῦ πολιτεύματος καὶ πνεύματος.

Οὔτε θεοὺς καὶ ἥρωας εἶχον γενάρχας, ὅπως ὁ Μιλτιάδης, «ἀπ' Αἰακοῦ* τε καὶ Αἰγίνης γεγονώς», καθ' Ἡρόδοτον· οὔτε διὰ κηδεστίας εἶχον ταυτίσει τὴν τύχην αὐτῶν μετὰ τοῦ οὐδὲν ἦτον ἥρωικοῦ γένους τῶν Ἀλμειωνιδῶν, ὅπως ὁ Ξάνθιππος. Ἀρι-

στείδης ὁ Λυσιμάχου καὶ Θεμιστοκλῆς ὁ Νεοκλέους ἦσαν ἀμφοτέροι μέσοι κατά τε τὸ γένος καὶ τὴν περιουσίαν πολῖται, ὥστε ἐξεπροσώπουν ἀκριδέστερον τὴν νέαν τῶν πραγμάτων κατάστασιν. Διὰ δὲ τοῦτο ἀμφοτέροι δὲν ἐπεδλήθησαν, οὕτως εἰπεῖν, ὡς οἱ πρῶτοι, εἰς τὴν πολιτείαν διὰ πλεονεκτημάτων ἀνεξαρτήτων τοῦ νέου πολιτεύματος, διὰ τοῦ γένους, διὰ τοῦ πλοῦτου, διὰ πολεμικῶν κατορθωμάτων, ἀλλὰ μᾶλλον προέκυψαν ἐκ τῶν σπλάγχων αὐτῶν τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου, διὰ τῆς ἐπ' αὐτῆς προσωπικῆς καὶ πολιτικῆς ἐνεργείας αὐτῶν.

Ἄλλ' οἱ χαρακτήρες αὐτῶν οὐσιωδῶς ἀπ' ἀλλήλων διέφερον.

Ὁ Θεμιστοκλῆς ἦτο ἐκ τῶν σπανιωτάτων ἐκεῖνων ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους ἡ φύσις αὐτῆ λαμβάνει τὸν κόπον νὰ γεννήσῃ, ἐτοιμοὺς εἰς τὸ νὰ μεγαλοουργήσωσι· διότι οὐχὶ διὰ παιδείας τινὸς καὶ πείρας ἀνθρωπίνης, ἀλλὰ δι' ἐμφύτου συνέσεως διέκρινεν ἀμέσως τὰς τε παρούσας περιπλοκάς καὶ τὰς μελλούσας δυσκολίας, καὶ ἤξευρε πάντοτε τί πρέπει νὰ γίνῃ εἰς ἐκάστην περίστασιν. «Ἦν γὰρ ὁ Θεμιστοκλῆς βεβαιότατα δὴ φύσεως ἰσχυρὸν δηλώσας, καὶ διαφερόντως τι ἐς αὐτὸ μᾶλλον ἐτέρου ἄξιος θαυμάσαι· οἰκεία γὰρ ξυνέσει καὶ οὔτε προμαθῶν ἐς αὐτὴν οὐδὲν οὔτε ἐπιμαθῶν, τῶν τε παραχρῆμα δι' ἐλαχίστης βουλῆς κράτιστος γνώμων, καὶ τῶν μελλόντων ἐπὶ πλεῖστον τοῦ γενησομένου ἄριστος εἰκαστής. καὶ τὸ ζῦμπαν εἰπεῖν, φύσεως μὲν δυνάμει, μελέτης δὲ βραχύτητι, κράτιστος δὴ οὗτος αὐτοσχεδιάζειν τὰ δέοντα ἐγένετο», λέγει ὁ Θουκυδίδης ἐν τῇ ἀμιμήτῳ εἰκόνι, ἣν ἔγραψε τοῦ μεγάλου ἐκεῖνου ἀνδρός. Ἦτο πρὸς τοῦτοις ὁ Θεμιστοκλῆς οὕτω παράφορος πρὸς δόξαν, καὶ πράξεων μεγάλων ὑπὸ φιλοτιμίας ἐραστής, ὥστε λέγεται ὅτι τὸ ἐν Μαραθῶνι κατόρθωμα τοῦ Μιλτιάδου δὲν ἄφηνεν αὐτὸν νὰ ἡσυχάσῃ, βέβαιον δὲ εἶναι, ὅτι ὄχι κύριον, ἀλλὰ μόνον σκοπὸν τοῦ βίου ἔσχε πῶς νὰ δοξασθῇ καὶ νὰ μεγαλοουργήσῃ, μηδενὸς πρὸς τοῦτο φειδόμενος τρόπου, εἴτε ἀγαθοῦ εἴτε πονηροῦ. Ἐπὶ πᾶσι δὲ ἐπιτηδειότατος ἀνεδείχθη εἰς ὅλα τὰ ποικίλα μηχανήματα, τὰ ὅποια εἶναι καταδεδικασμένον νὰ μεταχειρίζηται ὁ δημόσιος ἄνθρωπος ἐν ταῖς κοινοβουλευτικαῖς πολιτείαις, ἤξευρων πῶς νὰ σχηματίσῃ, πῶς νὰ συντηρήσῃ, πῶς νὰ ἀυξήσῃ, πῶς νὰ κυβερνήσῃ πολιτικὴν μερίδα, πῶς νὰ καταπολεμήσῃ τὴν ἀντίπαλον, παρευρισκόμενος πάντοτε εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὸ δικαστήριον, γνωρίζων κατ' ὄνομα ὅλους σχεδὸν τοὺς πολῖτας, ἔτοιμος πάν-

τοτε να συμβουλευση τους φίλους του και έτοιμος να έπιβουλευση τους έχθρους.

Ο Άριστείδης ούτε την δξύνοιαν, ούτε την έπίνοιαν, ούτε την πρόνοιαν του Θεμιστοκλέους είχεν. Ο Άριστείδης ήτο άνήρ γενναίος, έμπειρος, φιλόπατρις, όστις έπραττεν ό,τι ένόμιζεν εκάστοτε καθήκον αυτού, και άνεζήτει ποτον είναι το καθήκον τουτο, οδηγούμενος υπό των πιθανών υπολογισμών της ανθρωπίνης συνέσεως, ουχι περιουγαζόμενος υπό των εκλάμψεων του υπερφυους πνεύματος, δι' ό διακρίνονται οι καλούμενοι μεγάλοι άνδρες εν τῷ κόσμῳ τουτῳ. Ο συνετός άνήρ βαδίζει εν τῷ μέσῳ των περιπλοκῶν του πολιτικού βίου, ως ανθρωπος πορευόμενος πεφυλαγμένως εν νυκτι ζοφερά, δι' όδου την όποίαν η ουδόλως η όλίγον γνωρίζει. Τοιούτος ήτο ο Άριστείδης. Ο μέγας άνήρ βαδίζει δια της αυτης όδου άδιστακτως και θαρρούντως, φωταγωγούμενος υπό άστέρους εις πάντα άλλον άφανους· τοιούτος ήτο ο Θεμιστοκλής. Και δέν ήτο μὲν άμοιρος φιλοδοξίας ο Άριστείδης, διότι άνευ φιλοδοξίας τινός ουδέν μέγα κατορθούται. Άλλ' η φιλοδοξία αυτου ήτο άλλη η ή του Θεμιστοκλέους φιλοδοξία. Ο Θεμιστοκλής έπεζήτει εκ παντός τρόπου την αρχήν, να δι' αυτης μεγαλοουργήση· έπόθει την αρχήν και ο Άριστείδης, και, έπιτραπεισαν, διεξήγεν αυτην φιλοτίμως· αλλά περιέμενε να τῷ έπιτραπη υπό της οικείας των συμπολιτών προαιρέσεως, μη αγωνιζόμενος ν' άρπάγη αυτην, μηδὲ διαιρών την πόλιν εις δύο στρατόπεδα και προσπαθών να νικήγη δια του έτέρου. Καθ' όλα λοιπόν ταυτα, δύναμιν φύσεως, δύναμιν φιλοδοξίας, δύναμιν ένεργείας, ήτο ο Άριστείδης υποδεέστερος του Θεμιστοκλέους.

Άλλ' είχεν ο Άριστείδης άρετήν τινα, ης όλως έστερείτο ο Θεμιστοκλής, και ης ένεκα ο πρώτος κατίσχυσεν επί τέλος του τοσοούτου μεγαλοφυους εκείνου αντιπάλου. Είπομεν ότι ο Θεμιστοκλής ουδενός έφείδετο τρόπου να επιτύχη του σκοπού, μεταχειριζόμενος επί τουτῳ άδιστακτως και βίαν και άδικίαν. Το δὲ δεινότερον, ώφειλετο εκ της έξουσίας ην έλαβεν, να δωροδοκῆται αναφανδόν. Του Άριστείδου εξ έναντίας το φιλοδίκαιον και το άκέραιον του χαρακτήρος κατέστη παροιμιώδες εν τη αρχαιότητι. Πολλάκις διετέλεσεν άρχων· πολλάκις διαιτητής ιδιωτικῶν δικῶν· επί τέλος άνεδείχθη ναύαρχος και πρώτος αυτός έταξε τους φόρους των συμμάχων, ώστε μυρίας έσχεν άφορμάς να

πλουτήση, ἀλλὰ ποτὲ δὲν εὐρέθη ἄνθρωπος νὰ εἰπῇ ὅτι ὁ Ἄριστείδης ἠδίκησεν ἢ ἐδίασέ τινα, ἢ ἐμίανε τὰς χεῖρας σφετερισθεῖς χρήματα εἴτε δημόσια, εἴτε ἰδιωτικά. Ὁ σχεδὸν σύγχρονος αὐτοῦ Ἡρόδοτος, μνημονεύων τοῦ ἀνδρός, λέγει, «τὸν ἐγὼ νενόμικα, πυνθανόμενος αὐτοῦ τὸν τρόπον, ἄριστον ἄνδρα γενέσθαι ἐν Ἀθήναις καὶ δικαιοτάτον». Καὶ ἕτερος σύγχρονος αὐτοῦ, ὁ Ῥόδιος ποιητῆς Τιμοκρέων*, ἐπαινεῖ τὸν ἀγαθώτατον, τὸν λῶστον Ἄριστείδην, καθαπτόμενος πικρότατα τοῦ Θεμιστοκλέους :

Ἄλλ' εἰ τύγε Πausανίαν, ἢ καὶ τύγε Ξάνθιππον αἰνέεις

ἢ τύγε Λευτυχίδα, ἐγὼ δ' Ἄριστείδα ἐπαινέω

ἄνδρα ἱερᾶν ἅπ' Ἀθανᾶν

ἔλθειν ἓνα λῶστον, ἐπεὶ Θεμιστοκλῆ ἤχθαρε Λατώ*,

ψεύσταν, ἄδικον, προδόταν, ὃς Τιμοκρέοντα

ξεῖνον ἔοντ' ἀργυροῖσι κυβαλικοῖσι* πεισθεῖς οὐ κατᾶγεν

εἰς πατρίδ' Ἰάλυσον, λαβῶν δὲ

τρί' ἀργύρου τάλαντ' ἔβα πλέον εἰς ὄλεθρον,

τοὺς μὲν κατὰγων ἄδικως, τοὺς δ' ἐκδιώκων, τοὺς δὲ καίνων*,

ἀργυρίων ὑπόπλεως.

Καὶ ταῦτα μὲν πάντα οὔτε μονοδικά, οὔτε σπάνια ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι. Παντοῦ καὶ πάντοτε κατὰ δυστυχίαν, ἄνδρες κατὰ τᾶλλα θαυμαστοί, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀνθέξωσιν εἰς τὸν πειρασμὸν τῆς αὐθαιρεσίας καὶ τῆς δωροδοκίας· οἱ Σόλωνες καὶ οἱ Ἄριστεῖδαι ὑπῆρξαν ἀεὶ ποτε σπάνιοι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Ἄλλ' ὅ,τι θεωροῦμεν τὰ μάλιστα ἀξιομνημόνευτον καὶ χαρακτηριστικόν, εἶναι ἡ κρίσις, τὴν ὅποιαν ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἐξέφερεν ἐπὶ τέλους περὶ τῶν δύο ἐκείνων τοσοῦτῳ ἀντιθέτων χαρακτήρων. Ὁ Θεμιστοκλῆς ἔσωσε τὰς Ἀθήνας, ἔσωσε τὴν Ἑλλάδα ἡμποροῦμεν νὰ εἴπωμεν εἰς τὴν Σκλαμίνα. Ὁ Ἄριστείδης ἐξεπλήρωσε μὲν ἀεὶ ποτε τὸ καθήκον αὐτοῦ, ἀλλὰ δὲν εἶχε βεβαίως ἴσον τοῦ Θεμιστοκλέους δικαίωμα εἰς τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς πατρίδος. Καὶ ὅμως οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ τέλους ἐσεβάσθησαν, ἐτίμησαν καὶ ἠγάπησαν τὸν Ἄριστείδην ἀσυγκρίτῳ λόγῳ πλειότερον τοῦ Θεμιστοκλέους· τοσοῦτῳ εὐγενῆς ἦτο ἡ φύσις τοῦ λαοῦ ἐκείνου, τοσαύτην εὐλάβειαν ἠσθάνετο πρὸς τὴν χρηστότητα καὶ τὴν ἀκεραιότητα, τοσαύτην ἀκαταμάχητον ἀποστροφὴν πρὸς τὴν ἀδικίαν καὶ τὴν δωροδοκίαν. Ὡσαύτως ἐν τῇ παρελθούσῃ ἑκατονταετηρίδι πολλοὶ ἦσαν, ὡς μὴ ὤφελεν, ἐν Ἀγγλίᾳ οἱ δωρο-

δοκούμενοι πολιτικοὶ ἄνδρες· ἀλλ' ἅμα ἀνεφάνη ὁ ἀείμνηστος Γουλιέλμος Πίττ* ὁ πρεσβύτερος καὶ ἀνεδέχθη χρημάτων κρείσσων, οὔτε τὸ ἀπὸ τοῦ γένους ἀξίωμα, οὔτε ὁ ἀκαταμέτρητος πλοῦτος, οὔτε ἡ εὐγλωττία τῶν ἀντιπάλων αὐτοῦ, οὔτε ἡ πρὸς τούτους βασιλικὴ εὐνοία ἴσχυσαν νὰ ἀποτρέψωσι τὸν ἀγγλικὸν λαὸν ἀπὸ τοῦ νὰ προτιμήσῃ τῶν δωροδόκων ἐκείνων τὸν χρηστὸν ἄνδρα, καὶ νὰ ἀνυψώσῃ αὐτὸν εἰς τὰ ὑπατά τῶν λειτουργημάτων, καὶ μέχρι λατρείας νὰ σεβασθῇ. Τοῦτο εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν τῶν ἀληθῶς μεγάλων ἐθνῶν. Ὡς ἐξ ἀνθρώπων συγκείμενα, δὲν εἶναι βεβαίως καὶ ταῦτα ἀμέτοχα ἀμαρτημάτων· ἀλλ' ἔχουσιν ἔμφυτόν τινα ἀποστροφὴν πρὸς τὴν κακίαν καὶ ἀκαταγώνιστον πρὸς τὴν ἀρετὴν εὐλάβειαν.

1885.

Ἐ Φωκίων.

Σπυρ. Λάμπρου.

Ἐ Φωκίων, καίπερ ἐκ ταπεινοῦ καταγόμενος γένους, δὲν ἔμεινεν ἀπαίδευτος, ἐκ δὲ τῆς μετὰ τοῦ Πλάτωνος ἀναστροφῆς ἐκαρπώθη διαλεκτικὴν εὐχέρειαν, ἣτις ἦτο τὰ μέγιστα χρήσιμος εἰς ἄνδρα οἶος αὐτός.

Ἀληθῶς ὁ Φωκίων ἔδλεπε μετ' ἄλλους τοὺς τότε πράσσοντας τὰ κοινὰ ὡς ἀπὸ κλήρου διανεμηθέντας ἐν ἑαυτοῖς τὸ στρατήγιον καὶ τὸ βῆμα, καὶ ἄλλους μὲν ἀσχολουμένους μόνον περὶ τὴν ῥητορικὴν καὶ τὴν λογογραφίαν, ἄλλους δὲ αὐξάνοντας ἑαυτοὺς διὰ τῆς στρατηγίας καὶ τοῦ πολέμου. Καταμερισμὸς τοιοῦτος περὶ τὸ πολιτεύεσθαι ἀπήρθεκεν εἰς τὸν Φωκίωνα, ὅστις ἤθελε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Περικλέους καὶ Ἀριστείδου καὶ Σόλωνος, ὅτε οἱ πολιτευόμενοι διέτριβον ὁμοῦ περὶ τὰ πολιτικὰ καὶ τὰ πολεμικά, οὐδὲ κατεκερμάτιζον τὴν πολιτείαν. Περὶεργον δὲ εἶναι τοῦτο, ὅτι ἦτο ῥήτωρ ἅμα καὶ στρατηγὸς ἴσα ἴσα ἐκεῖνος ὁ ἀνὴρ, ὅστις δημηγορῶν μὲν συνεδούλευε πάντοτε τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἡσυχίαν, ἐκστρατεύων δὲ ἦτο εἴπερ τις καὶ ἄλλος φιλόπατρις καὶ γενναῖος.

Ἐ Φωκίων ἦτο νεανίας ἀκόμη, ὅτε συνεστράτευε μετὰ τοῦ Χαβρίου, ὅστις ἡγάπα καὶ προῆγεν αὐτόν, ἐν δὲ τῇ κατὰ τὴν Νάξον ναυμαχίᾳ ἔδωκεν εἰς τὸν νεαρὸν συμπολεμιστὴν τὴν ἡγεμονίαν τοῦ εὐωνύμου κέρατος τοῦ στόλου, ἐν ἣ διακριθεὶς οὐ μίχρον συνετέλεσεν εἰς τὴν περιφανῆ ἐκείνην νίκην τοῦ Χαβρίου.

Ἐν ταῖς στρατείαις πάντες ἐθαύμαζον τὴν καρτερίαν καὶ σκληραγωγίαν τοῦ στρατηγοῦ, ὅστις ἦτο ἀληθὲς τέκνον τοῦ λαοῦ, διὰ τῆς ἰδίας ἀναδειχθὲν ἀξίας. Βλέποντες αὐτὸν βαδίζοντα ἀνυπόδητον καὶ γυμνὸν πλὴν ἢ ὅταν τὸ ψῦχος ἦτο ὑπερβάλλον, συνειθίζον νὰ παίζωσι λέγοντες, ὅτι ἦτο σύμβολον βαρέος χειμῶνος ὁ Φωκίων ἐνδεδυμένος. Ἐνῶ δὲ εἶχε γνωσθῆ ὡς ἀνὴρ συμβιβαστικὸς μὲν, ἀλλὰ ψυχραίμος καὶ πιστὸς ἐκτελεστής τοῦ καθήκοντος καὶ τῶν διαταγῶν τῆς πόλεως, ἐν ὅσῳ ἀκόμη αἱ Ἀθηναῖαι εἶχον ἡγεμονίαν κατὰ θάλασσαν τὸ ὄνομά του ἦτο ἀγαπητὸν εἰς τοὺς συμμάχους, οὔτινες ἡγάπων τὴν χρηστότητα αὐτοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην.

Τοιαύτας ἔχων στρατιωτικὰς ἀρετὰς ὁ Φωκίων προσεῖλκυσε τὴν ἀγάπην καὶ ἐμπιστοσύνην τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἀπένειμαν ἐκουσίως εἰς αὐτὸν ἐν τεσσαράκοντα καὶ πέντε ὄλαις ἀρχαιρεσίαις τὴν στρατηγίαν, τιμώντες διὰ τῆς ἰσοβίου οὕτως εἰπεῖν ἀνακηρύξεως τὴν ἐμπειρίαν αὐτοῦ καὶ τὴν βίωσιν καὶ τὸ σύνολον ἐκεῖνο τῶν ἀρετῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ ἀγαθὸς πολίτης ἠξιώθη τῆς ἐπιζήλου προσωνομίας τοῦ χρηστοῦ.

Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ βήματος εἶχεν ὁ Φωκίων τὸν αὐστηρὸν καὶ φρόνιμον χαρακτήρα, ἐφ' ᾧ διεκρίνετο οὐ μόνον ἐν πολέμῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἰδιωτικῇ βίῳ. Οὐδέποτε τις τῶν Ἀθηναίων εἶδεν αὐτὸν οὔτε γελάσαντα οὔτε κλαύσαντα οὐδ' ἔχοντα τὴν χεῖρα ἐκτὸς τῆς περιβολῆς, ὅτε ἤθελε τύχει ἐνδεδυμένος. Οὕτω καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἦτο ἐπίσης σκυθρωπὸς μὲν τὴν ὄψιν, δριμύς δὲ καὶ τραχὺς ἐν τοῖς λόγοις, οὐδαμῶς σκοπῶν νὰ θωπεύσῃ τὰ πλήθη ἐκεῖνα, ἅτινα ἐξέλεγον αὐτὸν καθ' ἕκαστον ἔτος στρατηγόν. Ὁ λόγος αὐτοῦ ἦτο βραχὺς καὶ συνεπτυγμένος. Οὐδὲν ἐσκέπτετο ὁ Φωκίων μᾶλλον ἢ πῶς δύναται ν' ἀφαιρέσῃ τι ἐκ τῶν λόγων, οὐς ἐμελλε νὰ ἐκφωνήσῃ ἐνώπιον τῶν Ἀθηναίων. Ἀλλ' εἶχεν ὁ λόγος αὐτοῦ ἐν ἐλαχίστῃ λέξει νοῦν πλεῖστον, καὶ ἐνυπῆρχεν ἐν αὐτῷ τι τὸ προστακτικὸν καὶ αὐστηρὸν καὶ πικρὸν. Ἦτο λόγος στρατιώτου, τοῦτο μόνον ἔχων τὸ ἀπόλεμον, ὅτι ὁ Φωκίων συνηγόρει πάντοτε ὑπὲρ τῆς εἰρήνης. Οὕτως ὡς ῥήτωρ ἦτο ὁ Φωκίων διὰ τε τὴν ἀντίθεσιν τῶν ἰδεῶν καὶ τὴν διαφορὰν τοῦ λόγου τὸ ἄκρως ἐναντίον τοῦ Δημοσθένους, ὅστις οὐδαμῶς κατεφρόνει αὐτοῦ ὡς τῶν ἄλλων ῥητόρων, ἀλλὰ συνειθίζε νὰ ἐπονομάζῃ αὐτὸν κοπίδα τῶν λόγων του.

Τοιοῦτος ἦτο ὁ ἀνὴρ, ὅστις ὅλως ἀντιθέτως πρὸς τὸν Δημοσθένη ἐφρόνει ὅτι αἱ Ἀθηναῖαι δὲν εἶχον τὴν δύναμιν τῆς ἀντιστάσεως

καὶ ὅτι ἦσαν ἀνίκανοὶ νὰ ἐπιχειρήσωσι πόλεμον μέγαν. Ἄλλ' ἦτο εἰρηνικὸς ἐκ πεποιθήσεως, καὶ πρέπει ἡ πολιτεία αὐτοῦ νὰ διακριθῆ ἀπὸ τὴν τοῦ Εὐδοῦλου* καὶ τῶν μισθίων ῥητόρων, μεθ' ὧν συνετάσσετο ἐκ συμπτώσεως ἀπλῆς. Τοιοῦτος ὢν ὁ Φωκίων ἐδλάφε μὲν τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα ἤδη ἐπὶ Φιλίππου, μετὰ δὲ τὴν ἐν Χαιρωνεῖα μάχην, ἀποδεχόμενος τὴν ἀνάγκην σιωπηρᾶς ὑποταγῆς τῶν Ἀθηνῶν εἰς τοὺς Μακεδόνας, ἠδύνατο νὰ θεωρηθῆ ὡς ὄργανον τῆς ξένης δυναστείας. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα ἔπραξεν ἀπὸ γνώμης ἀγαθῆς καὶ ἐν εὐκρινεῖ πρὸς τὴν πατρίδα ἀφοσιώσει. Οὐδέποτε δ' ἐμόλυνεν αὐτὸν ὡς ἄλλους τῶν συγχρόνων τὸ μακεδονικὸν χρυσίον, ὅπερ ἀπεδίωκε μετὰ περιφρονήσεως σωρευόμενον εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, ἀρκούμενος εἰς τὴν λιτὴν αὐτοῦ καὶ εὐτελεῆ διαίταν, ἣν συνεμερίζετο ἢ σώφρων αὐτοῦ καὶ ἀφελῆς γυνή. Καὶ ἠδύνατο καυχωμένη ἡ σύζυγός του νὰ εἶπῃ ποτὲ πρὸς τὴν ξένην, τὴν ἐπιδεικνύουσαν εἰς αὐτὴν τὰ πλούσια λιθοκόλλητα κοσμήματά της, ὅτι ἐκείνης κόσμος ἦτο ὁ Φωκίων, ὃν εἰκοστήν τότε φορὰν εἶχον ἐκλέξει στρατηγὸν οἱ Ἀθηναῖοι.

Οὐδ' ἐλησμόνησεν ἡ γενέτειρα τὸν χρηστὸν αὐτῆς πολίτην, ἀλλὰ καὶ μετὰ αἰῶνας ἐδείκνυον οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τοὺς ξένους τὴν σφριζομένην οἰκίαν τοῦ Φωκίονος, κεκοσμημένην διὰ χαλκῶν λεπίδων*, τὰ δὲ ἄλλα λιτὴν καὶ ἀφελή, ὡς λιτὸς καὶ ἀφελῆς ὑπῆρξε πάντοτε ὁ ἰσόδιος στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων.

1888.

Β'. ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ.

Παρατηρήσεις περὶ τῶν μηδικῶν πολέμων.

Κ. Παπαρρηγοπούλου.

...Ἐνταῦθα ἀπολήγει ἡ διήγησις ἡμῶν περὶ τῶν μεγάλων ἀγῶνων, τοὺς ὁποίους ἠγωνίσθη τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς πέμπτης πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος ἐν τε τῇ κυρίως Ἑλλάδι καὶ ἐν Σικελίᾳ. Ἐκ τῶν πολέμων τούτων ὁ μᾶλλον λόγος ἀξίος ὡς πρὸς τὴν τύχην τοῦ τε ἐλληνικοῦ ἔθνους καὶ τῆς ἕλης ἀνθρωπότητος ὑπῆρξε βεβαίως ὁ ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι διεξαχθεὶς διότι, ἂν ὁ ἐλληνισμὸς κατεδάλλετο μὲν ἐν Σικελίᾳ, κατίσχυε δὲ ἐν τῇ μητροπόλει, ἤθελον ἀποκοπῆ καὶ μαρανθῆ κλάδοι μόνον τινὲς τοῦ ἐλληνικοῦ δένδρου, ἀλλὰ ὁ περισσῶθεις κορμὸς ἤθελε παραγάγει ἅπαντας τοὺς περικαλλεῖς αὐτοῦ καρπούς· ἐνφ,

ἂν ἐξεναντίας ὁ ἑλληνισμὸς κατίσχυε μὲν ἐν Σικελίᾳ, κατεβάλλετο δὲ ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι, ἤθελε κεραυνωθῆ καὶ νεκρωθῆ αὐτὸς αὐτοῦ ὁ χορμὸς. Τοῦτου ἕνεκα εἰς τοὺς ἐνταῦθα γενομένους ἀγῶνας ἐπεστήσαμεν ἰδίως ἄχρι τοῦδε καὶ θέλομεν ἔτι ἐπιστήσαι ἐπ' ὀλίγον τὸν νοῦν.

Ὅταν ἐνθυμηθῶμεν τὴν ἀναρίθμητον κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν δύναμιν, τὴν ὅποίαν ὁ Ξέρξης ἐπήγαγε κατὰ τῆς Ἑλλάδος· τὴν ἐνότητα τῆς θελήσεως, ἣτις ἐκίνει τὴν μεγάλην ταύτην στρατιάν· τὴν ἐξαιρετον γενναιότητα, ἣν ἔδειξαν οἱ ἄνδρες τοῦ στρατοῦ τούτου, καὶ μάλιστα ἰδίως οἱ Πέρσαι· τοὺς πολλοὺς Ἑλληνας, τοὺς μετὰ τῶν πολεμίων συνταχθέντας καὶ ἐξ ὧν τινες εἶχον ἴδιον συμφέρον εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐκστρατείας· τοὺς πολλοὺς Ἑλληνας, οἵτινες ἔμειναν ὅλως ἀμέτοχοι τοῦ ἀγῶνος· τελευταῖον τὴν ἐπανελημμένην ἀλλόκοτον ἀδράνειαν καὶ διχόνοιαν τῶν ὀλίγων Ἑλλήνων, ὅσοι συνωμολόγησαν τὴν περὶ τὸν Ἴσθμὸν συμμαχίαν ἵνα ἀντιταχθῶσιν εἰς τοὺς βαρβάρους, δικαιοῦμεθα τῇ ἀληθείᾳ νὰ θέσωμεν ἐνταῦθα αὐθις τὸ ζήτημα, πῶς ἐπὶ τέλους ἐνίκησαν οἱ Ἕλληνες; καὶ αἰσθανόμεθα τὴν ἀνάγκην νὰ συγκεφαλαιώσωμεν τὰς πολλὰς καὶ ποικίλας τοῦ ἀποτελέσματος τούτου αἰτίας, ὡς ἐλάβομεν ἀφορμὴν νὰ ἀναφέρωμεν ἐκ διαλειμμάτων ἐν τῇ συνεχείᾳ τοῦ λόγου ἡμῶν.

Πρωτίστη καὶ κυριωτάτη αἰτία τῆς ἥττης τῶν Περσῶν ἦτο ἡ εὐήθεια, ἡ δειλία καὶ καθόλου εἰπεῖν ἡ οἰκτρὰ ἀνικανότης τοῦ Ξέρξου, ἣτις ἀπέβη τόσῳ μᾶλλον ὀλεθρία ὅσῳ ἡ θέλησις αὐτοῦ ἦτο παντοδύναμος· ἂν ἐπεχειρεῖ τὸ ἔργον ἀνὴρ οἶος ὁ Κύρος δυσκόλως δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ ἔκβασις αὐτοῦ ἤθελεν ἀποβῆ ὁμοία. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἐν ἔτει 479 ἡ ἐπιχείρησις ἐπετράπη εἰς τὸν Μαρδόνιον. Ἀλλὰ παρεκτὸς ὅτι καὶ ὁ Μαρδόνιος αὐτὸς ἔπραξεν, ὡς εἶδομεν, πολλὰ σφάλματα, εἶχε πρὸς τοῦτοις τὸ μειονέκτημα ὅτι δὲν ὑπεστηρίζετο πλέον ὑπὸ ναυτικῆς τινος δυνάμεως. Καὶ ἐνῶς ἐπὶ τῆς πρώτης καὶ κυρίας αὐτῶν ἐκστρατείας, τῆς ἐν ἔτει 480 γενομένης, οἱ Πέρσαι εἶχον τὸ δυστύχημα νὰ ἄγωνται ὑπὸ ἡγεμόνος ἀσθενεστάτου, οἱ Ἕλληνες ἀνέδειξαν ἐξεναντίας τότε ἕνα τῶν μᾶλλον μεγαλεπήθων καὶ πολυμηχάνων ἀνδρῶν, ἐξ ὧν ἀναφέρει ἡ ἱστορία, ὅστις κατῴρθωσε, κατὰ τὴν κρίσιμον τοῦ ἀγῶνος στιγμὴν, νὰ καταναγκάσῃ εἰς ἔνωσιν

ελας τὰς διαφωνούσας θελήσεις καὶ νὰ ὑπαγάγῃ αὐτὰς ὑπὸ τὴν ὑπερτάτην ἑαυτοῦ ἀρχήν.

Ἄλλὰ, πλὴν τῆς ἀθλίας τοῦ περσικοῦ στρατοῦ ἡγεμονίας, τοσαύτη ἦτο ἐν γένει ἡ ἠθικὴ αὐτοῦ ἀδυναμία, ὥστε, μετὰ τὸ ἐν Σαλαμῖνι ἀτύχημα, ἀκεραίου ἔτι ὄντος τοῦ περσικοῦ στρατοῦ, ὅλοι ἐφάνησαν πρόθυμοι νὰ ὑποστηρίξωσι τὴν περὶ ὑποχωρήσεως διάθεσιν τοῦ Ξέρξου, ἐν Πλαταιαῖς δὲ τὸ πλεῖστον τοῦ στρατοῦ ἐφυγεν ἀμαχητί, ἅμα ἔπεσεν ὁ Μαρδόνιος· ἐνῶ τοσαύτη ἦτο ἡ ἠθικὴ δύναμις τῶν Ἑλλήνων, μάλιστα τῶν Ἀθηναίων, ὥστε καὶ μετὰ τὴν ἐν Θερμοπύλαις συμφορὰν, καὶ μετὰ τὴν ἐπανειλημμένην ἄλωσιν τῶν Ἀθηνῶν, καὶ μετὰ τὰς λαμπρὰς προτάσεις τοῦ Μαρδονίου περὶ συμμαχίας, ἔδειξαν ἐθελοθυσίαν καὶ καρτερίαν, ἣτις καὶ μόνῃ ἤθελεν ἴσως ἀρκέσει ἵνα ὑπερισχύσωσιν ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ.

Ἐπὶ πᾶσιν ὁ ὀπλισμὸς καὶ ὁ τρόπος τοῦ πολεμεῖν τῶν Περσῶν κατὰ τε γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν, μάλιστα δὲ κατὰ γῆν, ἦτο ἀσυγκρίτως ὑποδεέστερος τοῦ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες πρωιμώτατα ἐνόησαν ὅτι ὅπλα τελειότερα, σύντονος ἀσκήσις, εὐρυθμος παράταξις καὶ κίνησις εἶναι πλεονεκτήματα, τὰ ὅποια δὲν δύναται ν' ἀναπληρώσῃ οὐδ' ἡ μεγίστη ἀνδρεία.

Ἐνὶ λόγῳ οἱ Ἕλληνες, καίτοι ἀπεστερημένοι κοινῆς τινοῦ ἀρχῆς καὶ διευθύνσεως, καίτοι εὐἀριθμοὶ μείναντες, ὑπερίσχυσαν διὰ τὴν ἠθικὴν αὐτῶν δύναμιν, ἧς ἕνεκα παρήγαγον ἡγεμόνα ἐξοχον, ἐθυσίασαν προθύμως ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τὴν ἐστίαν αὐτῶν καὶ τὴν περιουσίαν, καὶ διωργάνωσαν τὴν πρώτην τακτικὴν στρατιωτικὴν δύναμιν, ἧς μνημονεύει ἡ ἱστορία· ἐνῶ οἱ Πέρσαι, ἐριδόμενοι εἰς μόνῃν τὴν ὕλικήν, τὴν κτηνώδη δύναμιν, ἐφάνησαν, ὅπως λέγει ὁ Ἡρόδοτος, «ἀνεπιστήμονες καὶ οὐκ ὅμοιοι τοῖσι ἐναντίοισι σοφίην»· καὶ ἅμα βλέποντες τὴν ὕλικὴν ἐκείνην δύναμιν παθοῦσαν ἡττὰν τινα, ὑπελάμβανον ἀμέσως ὡς βεβαίαν τὴν ἔλθῃν αὐτῶν ἀπώλειαν· καὶ οὐ μόνον δὲν ἔφερον εἰς μέσον ἄνδρας μεγαλοφρεῖς, ἀλλ' οὐδ' ὑπῆρξαν τοῦλάχιστον ἱκανοὶ νὰ ἐκτιμήσωσι τὴν σύνεσιν τῶν συμβουλῶν, ὅσας ἔδωκαν αὐτοῖς οἱ παρ' αὐτοῖς Ἕλληνες, ὁ Δημάρατος καὶ ἡ Ἀρτεμισία.

Ἄλλ' ἵνα κατανοήσωμεν ἔτι εὐκρινέστερον καὶ σταθμίσωμεν ἔτι δικαιότερον τὰ μεγάλα γεγονότα, περὶ ἃ διατρέβομεν, ἀνάγκη νὰ προσεπιφέρωμεν δύο τινά: πρῶτον, ὅτι τὰ κυριώτατα τῶν προ-

τερημάτων, δι' ὧν ὑπερίσχυσαν οἱ Ἕλληνες, τὴν μεγαλοφυΐαν, τὴν ἐθελοθυσίαν, τὴν καρτερίαν, τὰ ἀνέδειξαν ἰδίως οἱ Ἀθηναῖοι, ὧν ἄνευ, ὡς ὀρθότατα παρετήρησεν ὁ Ἡρόδοτος, οἱ Ἕλληνες δὲν ἠθελον ἴσως διαφύγει τὴν μηδικὴν κυριαρχίαν· δεύτερον, ὅτι οἱ μηδικοὶ πόλεμοι, καίτοι λαβόντες οἶαν ἔλαβον σωτήριον ἔκβασιν, δὲν ἠθελον ἀποδῆ τοσοῦτον λόγου ἄξιοι ὡς πρὸς τὴν ἑλληνιστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος, οὐδὲ περιποιήσει τηλικούτον ἀξίωμα εἰς τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα, ἐὰν οἱ Ἀθηναῖοι πάλιν, ἀντὶ νὰ ἐξαντλήσωσι τὰς δυνάμεις αὐτῶν ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ, στομώσαντες ἐξεναντίας αὐτὰς καὶ ἀναπτύξαντες, δὲν ἐπεχείρουν ἀμέσως ἔπειτα τὴν ἴδρυσιν τοῦ μεγάλου ἐκείνου κράτους, τὸ ὅποσον εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς τῶν Ἀθηναίων ἡγεμονίας, καὶ ἐντὸς τοῦ ὁποίου παρήχθησαν κυρίως τὰ πολιτικά, τὰ διανοητικά, τὰ τεχνικὰ ἀριστουργήματα, ἐν οἷς ἀποκορυφῶνται ὁ ἀρχαῖος ἑλληνικὸς πολιτισμὸς.

Δὲν ἀρκεῖ τῶν ἐν ἔθνος νὰ ἀνακτήσῃ ἢ νὰ διασώσῃ τὴν ἐλευθερίαν, ἵνα φημισθῇ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὅσον οἱ προπάτορες ἡμῶν. Πολλὰ καὶ ἄλλα ἔθνη ἡγωνίσθησαν περιφανῶς ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτῶν, διὰ τοῦτο ὅμως ἅπαντα δὲν ἠξιώθησαν τοιαύτης τιμῆς. Μία λ.χ. μοῖρα τοῦ καθ' ἡμᾶς ἑλληνισμοῦ ἀνέκτησε τὴν αὐτονομίαν διὰ κατορθωμάτων, ὧν πολλὰ ὑπῆρξαν ἐνάμιλλα τῶν πρὸ μικροῦ ἱστορηθέντων· ἀλλ' ἐὰν ἡ αὐτονομία τοῦ νεωτέρου ἑλληνισμοῦ περιορισθῇ εἰς τὴν ἄχρι τοῦδε ἀπελευθερωθεῖσαν μικρὰν τῆς γῆς γωνίαν, ἐὰν ὁ ἑλληνισμὸς οὗτος δὲν συμπληρώσῃ τὴν ἐντολήν, ἣν προσδοκᾷ παρ' αὐτοῦ ὁ κόσμος, ἐὰν δὲν ἀναλάβῃ τὴν ἡγεμονίαν τῆς ἀναμορφώσεως τῆς ἀνατολῆς, ὁ ἀγὼν αὐτοῦ δὲν θέλει βεβαίως τιμηθῆ ὅσον ὁ ἀρχαῖος, οὐδ' ὅσον ὁ ἀγὼν τῶν ὁμοσπόνδων πολιτειῶν τῆς Ἀρκτικής Ἀμερικῆς. Ἡ νεωτέρα Ἑλλάς, ἐὰν δὲν συμπληρώσῃ τὸ ἔργον, τὸ ὅποσον ἤρχισε πρὸ ἐξήκοντα ἔτων, θέλει μᾶλλον ἐξομοιωθῆ πρὸς τὰς πολιτείας τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, αἵτινες ἀπέβαλον μὲν τὴν ἰσπανικὴν κυριαρχίαν, ἀλλ' οὐδέμιν, ἄχρι τοῦδε τοῦλάχιστον, ἐποιήσαντο γενναίαν τῆς ἐλευθερίας χρῆσιν.

Ἐπιθέσατε λοιπὸν ὅτι τοιοῦτό τι συνέβαινε καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι· ὑποθέσατε ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἐμιμοῦντο τοὺς κατὰ τῶν Περσῶν ἐξαιρέτως ἀριστεύσαντας ἄλλους Ἕλληνας, τοὺς Σπαρτιάτας, τοὺς Αἰγινήτας, τοὺς Τεγεάτας, καὶ μετὰ τὴν κατατρόπωσιν τῶν πολεμίων περιωρίζοντο εἰς τὰ μικρὰ συμφέροντα καὶ

πράγματα τῆς ἐνταῦθα Ἑλλάδος· ὑποθέσατε ἐνὶ λόγῳ ὅτι οἱ Ἄθηναῖοι δὲν ἐξώρμων ἐπὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς ὅλης ἐλληνικῆς φυλῆς καὶ δὲν ἐδημιούργουν τὸ μέγα αὐτῶν κράτος· εἶναι πρόδηλον ὅτι οἱ μηδικοὶ πόλεμοι δὲν ἤθελον τιμηθῆ ἔν τῇ ἱστορίᾳ ὅσον ἐτιμήθησαν. Διότι μὴ ἀπατώμεθα, οἱ μηδικοὶ πόλεμοι δὲν ἐθαυμάσθησαν καὶ δὲν ἐθρυλήθησαν τοσοῦτῳ εἰμῇ ὡς δόντες ἀφορμὴν εἰς τὴν ἐξαισίαν τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος ἐπίδοσιν, τὴν ἐν τῇ πόλει τῶν Ἀθηνῶν γενομένην.

Ἄλλ' ἢ ἐπίδοσις αὕτη ἦτο ἄρᾳ γε δυνατόν νὰ γίνῃ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τῆς μικρᾶς Ἀττικῆς; Ἄνευ τῶν λαφύρων τοῦ Κίμωνος καὶ τῶν φόρων τῶν συμμαχίδων πόλεων, ἤθελον ἄρᾳ γε ποτὲ ἐγερθῆ τὰ ἀριστοτεχνήματα τοῦ Φειδίου; Ἄνευ τῶν μεγάλων καὶ ποικίλων πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν συμφερόντων, ὧν πρωτεύουσα ἐγένοντο αἱ Ἀθῆναι, ἤθελε ποτὲ λάδει στάδιον ἀνάλογον ἐνεργείας ὁ ὀλύμπιος τοῦ Περικλέους νοῦς; Τὰ ἀκροθίνια* ταῦτα τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ἵνα εἰς ταῦτα μόνον περιορισθῶμεν, δὲν ἦτο πιθανόν νὰ παραχθῶσιν ἄνευ τῆς τῶν Ἀθηναίων ἡγεμονίας.

1885.

Γ'. ΟΜΑΔΟΣ ΑΝΘΡΩΠΩΝ.

Ἐ τσολιᾶς.

Παύλου Νιρβάνα.

Τὸ συνθετικώτερον μνημεῖον, τὸ ὅποῖον θὰ ἠμποροῦσε νὰ ὀνειρευθῆ ἢ Ἑλλάς διὰ τὴν παλαιὰν καὶ διὰ τὴν νέαν τῆς δόξαν, θὰ ἦτο ἓνα μνημεῖον εἰς δόξαν τοῦ τσολιᾶ. Ἡ ἐλληνικὴ λεβεντιά, ἡ δυναμικὴ ἔκφρασις τῆς φυλῆς, νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν πλαστικὴν ἀθανασίαν. Ἡ φουστανέλλα ν' ἀναῶῃ ἐπάνω εἰς τὸν στυλοβάτην, ὁ ταπεινὸς τσολιᾶς νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰ Ἡλύσια* τῆς τέχνης. Καὶ θὰ ἔφθανεν ἴσως τὸ μνημεῖον αὐτό, αὐτὸ μόνον, νὰ ἀναπληρώσῃ χίλια ἄλλα.

Διότι ὁ τσολιᾶς δὲν εἶναι ἀπλῶς ἓνας στρατιώτης ἐνὸς ὅπλου. Εἶναι ἡ συνολικὴ ἐκπροσώπησις τοῦ νέου στρατιωτικοῦ καὶ τοῦ ἥρωικοῦ μεγαλείου τῆς Ἑλλάδος. Εἶναι ἡ φουστανέλλα. Καὶ ἡ φουστανέλλα εἶναι ἡ συνθετικὴ ἔκφρασις ὅλων τῶν ὅπλων, ὅλων τῶν ἥρωισμῶν, ὅλων τῶν θυσιῶν ποῦ ἐδόξασαν καὶ ἐγιγάντῳσαν τὴν Ἑλλάδα. Ἡ νέα ἥρωικὴ Ἑλλάς εἶχεν ἀνάγκην ἀπὸ ἓνα σύμ-

βολον και τὸ εὗρηκεν. Εἶναι ὁ τσολιᾶς! Μέσα του ἐκλείσθη ἡ ἱστορία, ἡ παράδοσις, ὁ θρῦλος, τὸ ὄνειρον, ἡ φυλὴ! Τὸ πᾶν! Ὅταν τὸ κράτος ἢ γενναῖός τις χορηγὸς θ' ἀποφασίσῃ τὴν ἴδρυσιν τοῦ μνημεῖου τούτου και εἶπῃ πρὸς τοὺς καλλιτέχναις μας: «Ἵψώσατέ μου, κύριοι, τὸν Εὐζωνον ἐπάνω εἰς τὸ ὠραιότερον μνημεῖον ποῦ θὰ ἠμπορέσετε», θὰ εἶναι ὡσάν νὰ τοὺς λέγῃ: «Ἵψώσατέ μου, κύριοι, εἰς τὴν αἰωνίαν δόξαν τὸν ἑλληνικὸν στρατόν, τὴν νεότητά του, τὴν ἀνδρείαν του, τὴν ὀρμὴν του, τὸ ἔργον του!». Ἡ φουστανέλλα τὰ λέγει ὄλα, τὰ συγκεντρώνει ὄλα, τὰ κρύπτει ὄλα μέσα εἰς τὰς πτυχὰς της.

Ὅταν ἡ Τέχνη ἠμπορῇ νὰ κλείσῃ τὰ πολλὰ εἰς τὸ ἓνα, μᾶς δίδει τὰ αἰώνια ἀριστουργήματά της. Μήπως αὐτὸ δὲν εἶναι τὸ μυστήριον τῆς κλασσικῆς ἀπλότητος, τὸ μυστήριον τοῦ λευκοῦ φωτός, ποῦ εἶναι ἡ σύνθεσις ὄλων τῶν χρωμάτων τοῦ ἡλιακοῦ φάσματος; Καὶ ὁ εὐζωνος εἶναι σύμβολον κλασσικόν. Εἶναι ἡ ἐνσάρκωσις τῆς ἑλληνικῆς ὀρμῆς. Καὶ ἡ ἑλληνικὴ ὀρμὴ εἶναι ἡ ἐνσάρκωσις τοῦ ἑλληνικοῦ ἠρωισμοῦ, ἡ ἐνσάρκωσις τοῦ πνεύματος τῆς θυσίας, τῆς περιφρονήσεως πρὸς τὸν θάνατον, τῆς δίψης τοῦ ἰδανικοῦ και τῆς ἀποφάσεως διὰ τὴν κατάκτησίν του. Ὁ ταπεινὸς τσολιᾶς, ἡ ἀρσενικὴ αὐτὴ παρθένος τῆς ἑλληνικῆς νεότητος, ὅταν ὤρμοῦσεν ἀελλόπους, ὑπὸ καταιγισμὸν πυρὸς και σιδήρου πρὸς τὰ ὕψη τοῦ Κιλκίς, τοῦ Μπέλες, τοῦ Σκρᾶ, δὲν ὤρμοῦσεν ἀπλῶς διὰ νὰ καταλάβῃ ἓνα ἀπόρθητον ὀχύρωμα. Ὁρμοῦσε διὰ τὴν κατάκτησιν τοῦ ἑλληνικοῦ ἰδανικοῦ. Εἶχε μέσα εἰς τὴν ψυχὴν του τὴν Ἑλλάδα, τὴν Ἑλλάδα ἔφερε πρὸς τὸν δρόμον τῶν πεπρωμένων της, και ἦτο ὁ ἴδιος ἡ Ἑλλάς καρφώνουσα τὴν σημαίαν της εἰς τὰ πέρατα τῆς πατρικῆς της κληρονομίας.

Ὅταν ἡ Τέχνη, εἶπα πρὸ ὀλίγου, κατορθῶνῃ νὰ κλείσῃ τὰ πολλὰ εἰς τὸ ἓνα, μᾶς δίδει τὰ αἰώνια ἀριστουργήματά της. Ἄλλ' ἡ Φύσις κάμνει κάποτε τὸ ἔργον τῆς Τέχνης. Συνθέτει, συγκεντρώνει, ἐνσαρκώνει, ρυθμίζει, σκηνοθετεῖ. Δημιουργεῖ μόνη της ἀπὸ τὰ πράγματα σύμβολα. Ἴδου ὁ τσολιᾶς! Ἡ Φύσις ἐπῆρεν ἀνδρείαν, ὑπερηφάνειαν, σεμνότητα, ἱπποτισμὸν, ἐπῆρε μίαν ἀκτίνα ἀπὸ τὴν ἀστραπὴν, ἓνα μόνιον ἀπὸ τὸν κεραυνόν, μίαν σταγόνα αἵματος ἀπὸ παρθενικὰ μάγουλα, τὰ ἐξύμωσεν, ἐφύσησεν ὡς ψυχὴν μέσα εἰς τὸ θεῖον αὐτὸ ἀμάλγαμα* ἓνα στίχον κλέφτικου τραγουδιοῦ και ἓνα στεναγμὸν φλογέρας τοῦ βουνοῦ, και μᾶς ἐπλα-

σεν ένα άνθρωπον. Τὸν ἔντυσεν ἔπειτα μέσα εἰς ἕνα λευκόν, φωτεινόν, δροσερὸν κῶμα καὶ μᾶς εἶπε : « Παράλαβετε τὸν τσολιᾶν ! ».

Τὸν παρελάβαμεν. Καὶ ὅταν ἐσήμκωνεν ἡ ὥρα τῶν πεπρωμένων τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν ἱερὸν κώδωνα τῆς Φυλῆς, τοῦ εἶπαμεν : « Ἐμπρός ! » Καὶ ὁ τσολιάς ὤρμησε. Καὶ ἀπὸ τὴν στιγμὴν ποῦ ὤρμησε, δὲν ὑπῆρξε δι' αὐτὸν ἐμπόδιον εἰς τὸν δρόμον του. Βράχοι ἐμπρός του ; Τοὺς ἐκαβαλίκευσε. Κρημνοί ; Τοὺς ἐπήδησε. Στόματα κανονιῶν, ἐξερευγόμενα πῦρ καὶ θάνατον ; Ἐκινήθη κατεπάνω των μὲ τὰ στήθη ἀνοικτά. « Ἀέρα !... ». Καὶ ὅσοι εἶδαν τὸ θαῦμα αὐτό, εἶπαν : « Ἡ Ἑλλάς ! Ἴδου ἡ Ἑλλάς τῶν θαυμάτων καὶ τῶν τροπαίων. Ἡ Ἑλλάς δὲν ἀπέθανεν. Ἴδου τὴν ! ». Καὶ ἦτον ὁ τσολιάς !

Τί ἄλλο ἀπ' αὐτὸν θὰ ἠμπορούσαμεν λοιπὸν νὰ στήσωμεν ὑψηλότερα τὴν ἐπαύριον τοῦ ἑλληνικοῦ Πάσχα ; Αὐτὸς κατέκτησεν ὅλα τὰ ὕψη. Τὸ ὕψος τοῦ μαρμαρίνου στυλοδάτου τοῦ τὸ ὀφείλομεν ἡμεῖς. Καὶ ἡ Πεντέλη, ἀπὸ τὸν καιρὸν ποῦ ἐχάριζε τὴν λευκὴν τῆς σάρκα διὰ νὰ πλασθοῦν θεοὶ ἐπάνω εἰς τὴν γῆν αὐτὴν, δὲν ἔχει αἰσθανθῆ παρόμοιον παλμὸν μὲ ἐκεῖνον ποῦ θὰ παράξη τὰ σπλάχνα τῆς, ὅταν αὔριον ὁ εὐλαβὴς λατόμος θὰ τῆς ζητήσῃ τὴν δόξαν τοῦ τσολιά.

1920.

Δ'. ΤΥΠΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ.

Ἡ φιλόπονος.

Ἄνδρέου Δασκαράτου.

Ἡ φιλόπονος εὐρίσκεται σήμερα εἰς τὰς κατωτέρας τάξεις τῆς κοινωνίας περισσότερο παρὰ εἰς τὴν ἀνωτέραν, ἐκείνην τῶν Κυρίων.

Τὸν βαραίνει ἡ ἀκαμασιά, περισσότερο παρ' ὅ,τι ἡ δουλειὰ βαραίνει τὸν ἀκαμάτη. Ἡ ὀκνηρία κάμνει ἀνυπόφερτη τὴ ζωὴ του. Ἄν εἰς τὸν τόπο του δὲν εὐρίσκη δουλειά, καὶ δουλειὰ ποῦ νὰ εὐχαριστῇ τὴν δραστηριότητά του καὶ τὴν κλίσιν του, φεύγει ἀπὸ τὸν τόπο γυρεύοντας πόρον ζωῆς καὶ πλοῦτον εἰς τὰ ξένα ἢ προστρέχει στὰ ἐκπαιδευτήριά μας ζητῶντας πνευματικὴν μόρφωσιν.

Ἄν ξενιτευθῇ, τραυᾷ σχεδὸν πάντοτε ἀνατολικά, στὰς Ἡγεμονίες, εἰς τὴ Ῥωσία, στὴν Αἴγυπτο, κλπ. Ἀρχίζει εὐθὺς νὰ δου-

λεύη· και δὲν ἀργεῖ ν' ἀρχίσῃ νὰ στέλνῃ χρηματικὰς βοήθειες εἰς τὸ σπῆτι του.

Τὸ ἐπιτήδευμά του προσδεύει, ἐπειδὴ ἐκεῖνος προσδεύει εἰς τὴν γνώρισιν κι' ἐπιτηδειότητα τοῦ ἔργου του· και, ὅσο ἀπλώνεται ἡ ἐπιχειρήσή του, τόσο ἐκεῖνος διπλώνει τὴν ἐνεργητικότητά του.

Πλατυνόμενες οἱ ἐργασίες του, πολλαπλασιάζονται οἱ ὠφελειές του. Καὶ σὲ λίγους χρόνους εὐρίσκεται κύριος πλοῦτου, ὅστις τὸν ἀναδιβάξει μεταξὺ τῶν προσώπων τῆς πρώτης κοινωνικῆς τάξεως. Οἱ γνώσεις ἔπειτα και ἡ ἰκανότητα ποῦ ἔλαβε στὴν ἀπόκτησιν τοῦ πλοῦτου του τὸν ἰκανώνουν ὥστε νὰ μὴν κάνῃ κακὴν παρρησίαν μεταξὺ τῶν νέων τούτων ὁμοτίμων του.

Ἄν πάλε μείνῃ στὸν τόπο του, και βάλῃ τὴ φιλοπῶνια του στὰ γράμματα, τότε, κατεδασμένος εἰς τὴ χώρα, ἀν χωρικός, καταφεύγει εἰς εὐτελεῖ πτωχικὰ δωμάτια. Ὑποχρεώνεται νὰ τρέφεται μὲ στενοχωρίαν· και χάριν τῆς ἐπιδιωκομένης του προκοπῆς διάγει ἀσκητικὴν ὑπαρξιν. Ἄλλ' ἐν ταυτῷ δίδεται εἰς τὴν σπουδὴν μὲ ὅλην τὴν σπαρτιατικὴν ἀπόφασιν τοῦ ἢ τὰν ἢ ἐπὶ τὰν τῆς προκοπῆς.

Ὑποφέρει συχνὰ ἡ ὑγεία του ἀπὸ τὴν σκληραγωγίαν και ἀπὸ τοὺς κόπους· μὰ τοῦτος εἶναι συνήθως ὁ καλύτερος μαθητῆς τῶν ἐκπαιδευτηρίων. Δὲν ἀργεῖ νὰ φανῇ ἄξιος προγυμναστής τῶν συμμαθητῶν του, και μετέπειτα και καθηγητῆς ἄξιος. Ἄλλὰ τότε τὸν εὐρίσκουμε ἀναδιβασμένον και τοῦτον εἰς τὴν πρώτην κοινωνικὴν τάξιν, μεταξὺ τῶν Κυρίων, και θεωροῦμε τιμὴ μας νὰ ἔχωμε τὴ σχέση του.

Νέοι τέτοιοι φιλόπονοι εἶναι οἱ ἀντίθετοι τῶν ὀκνηρῶν νέων. Καὶ ἐνῶ ὁ ὀκνηρός, ἀν υἱὸς Κυρίου, ἀφήνει ἀτιμασμένην τὴν ἀνωτέραν κοινωνικὴν θέσιν ὅπου τοῦ ἐκκληροδότησεν ὁ πατέρας του, ὁ φιλόπονος τῆς κατωτέρας τάξεως τὴν παίρνει και τὴν τιμᾶ, βανόμενος αὐτὸς ἀντιτὰ* ἐκεῖνου.

Ἔτσι τὰ παιδιὰ τῶν χυδαίων φαίνονται σήμερα προωρισμένα νὰ ἀντικαταστήσουν διὰ τῆς φιλοπονίας των τοὺς ἀρχαίους εὐγενεῖς, μὲ νέαν πραγματικὴν εὐγένειαν ἐδικὴν τους. Ἐπειδὴ ἡ φιλοπονία εἶναι τὸ πρῶτιστο και μέγα κεφάλαιον διὰ κάθε νέον. Εἶναι δὲ ἡ μόνη χορηγήτρια τῶν ἀπάντων.

1886.

Ο περίεργος.

Ἀνδρέου Λασκαράτου.

Με περισσότερο δίκιο ὁ Μεταστάσιος* ἤθελε εἰπεῖ τὴν περιέργεια μῆτέρα τῆς μαθήσεως, καὶ ὄχι τὸν θαυμασμόν· ἀλλὰ, ἐννοεῖται, τὴν ἀξιότιμην περιέργειαν, τὴν θετομένην εἰς τὰ πράγματα μὲ σκοπὸν ἐντίμου ὠφελείας.

Εἶναι ὅμως καὶ ἡ ἐλαττωματικὴ περιέργεια. Τούτην ἤθελε τὴν εἰπεῖ κανεὶς παιδιάστικο ἐλάττωμα, ἂν κάποτε δὲν εἶχε καὶ σοβαρὰ δυσάρεστα ἀποτελέσματα.

Ὁ κυριεύμενος ἀπὸ τὸ ἐλάττωμα τοῦτο δὲν εἶναι κύριος τοῦ ἑαυτοῦ του, καὶ σπρώχνεται ἀπὸ ἀκαταμάχητην ὄθησιν νὰ γνωρίσῃ τὰ μὴ ἐπιτρεπόμενα.

Τοῦ ἐμπιστεῦσαι μίαν δέσμη; ἕνα τι κλεισμένο καὶ σφραγισμένο; Ζουρλαίνεται νὰ μάθῃ τί εἶναι μέσα. Τὸ μαλάζει ἀπ' ἔξωθε, τὸ φαχαλεύει μὲ τὰ δάκτυλά του, τὸ κοιτάζει, τὸ ξετάζει, προσπαθεῖ νὰ μαντέψῃ... καὶ ὅσο τὸ φαχαλεύει καὶ τὸ μαλάζει, τόσο γένεται διακαέστερος ὁ πόθος του διὰ νὰ ἰδῇ, νὰ γνωρίσῃ, νὰ μάθῃ τί τὸ περιεχόμενο. Εἶσαι δὲ πολὺ τυχερὸς ἂν ἤμπορέσῃ ν' ἀνθέξῃ στὴν ὄθησιν τῆς ἐπιθυμίας του, καὶ νὰ μὴ σοῦ τὸ ἀνοίξῃ.

Ἦλθε σήμερα ἕνας ξένος εἰς τὸ σπίτι τοῦ γειτόνου. «Ποῖός ν' ἔκαίνος ὁ ξένος; Καὶ ποῦθεν ἔρχεται; Καὶ διατί ἐπῆγ' ἔκει; Καὶ τί νὰ θέλῃ; Ἀπὸ τὴν ὑπηρέτριά τους ἠμποροῦμε νὰ μάθωμε. Νὰ βάλωμε τὴ δική μας νὰ τὴν ξετάξῃ».

Ἄν ὁ περίεργος εὐρίσκεται σὲ ξενοδοχεῖο, κοιτάζει ἀπὸ τὴν κλειδωνότρυπα νὰ ἰδῇ ποῖος εἶναι στὴν κοντακιανὴ κάμαρα, καὶ τί κάνει· καὶ στέκει μὲ τ' αὐτιά τεντωμένα ν' ἀκούσῃ τί λένε.

Θέλει νὰ ξέρῃ τί τρώει ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα· καὶ τοὺς ἀκολουθεῖ στὴν ἀγορά, καὶ κοιτάζει νὰ ἰδῇ τί φωνίζουσι· καὶ ἂν κάνουνε σύδαση, ἢ ἂν δίνουσι ὅσο τοὺς γυρέψουσι· καὶ ἂν παίρνουσι ἀπὸ τὸ ἀκριβώτερο ἢ ἀπὸ τὸ φθηνότερο· ἂν τὸ πληρώνουσι μὲ τὰ ἔτοιμα, ἢ ἂν τὸ παίρνουσι ἐν πίστει... Σ' ὅλα τοῦτα προσέχει ὁ περίεργος, καὶ τὰ σημειώνει, καὶ βαστάει λογαριασμό.

Πηγαίνει πάντα ζητῶντας νὰ μάθῃ τίς δουλειὰς τοῦ καθενός· ἐνῶ αὐτὸς δὲν λέγει τὰς ἰδικὰς του.

Περιφέρεται καὶ ξετάζει τίνος μαγεριὸ καπνίζει, καὶ τίνος.

ὄχι· καὶ βαστάει λογαριασμὸν στὰ μαγεριὰ ποὺ καπνίζουνε, καὶ σ' ἐκεῖνα ποὺ δὲν καπνίζουνε.

Παρατηρεῖ τί φορεῖ ὁ καθέννας· τί φορεῖ ἡ γυναῖκά του· τί φοροῦν τὰ παιδιὰ του. Τοῦ μετράει πόσα ξοδεύει, καὶ τὰ παραβάλλει μὲ τὰ ἔσοδά του· καὶ κρίνει, καὶ προλέγει τὸ τέλος του.

Ὁ μικροπρεπῆς τοῦτος περιεργὸς γένεται ἐνοχλητικὸς εἰς τοὺς ἄλλους ὅσους γνωρίζουν τὸν χαρακτήρᾳ του, καὶ ἐπιτηροῦνται ἀπὸ αὐτόν. Εἶναι δὲ ἠθικῶς ἐλεεινὸς καὶ ἀξιοκαταφρόνητος.

1886.

7. ΜΥΘΟΙ.

Ἄδ. Κοραῆ.

1. Αἰγίδια καὶ πρόβατα.

Ἄνακατώθησαν μίαν τῶν ἡμερῶν αἰγίδια μὲ πρόβατα. Τῶν προβάτων ὁ βοσκὸς, ἀγανακτήσας, ὠνείδιζε τὸν αἰγιδοδοσκόν, ὡς αἷτιον τῆς συγχύσεως. «Μὴ ταράττεσαι, τὸν εἶπεν οὗτος· βλέπεις τὸν ἀπόκριμνον ἐκεῖνον λόφον τὸν καταντικρὺ; Ἄς τὰ πλησιάσωμεν ἐκεῖ, καὶ μόνον θέλουν χωρισθῆ ἔν ἀπὸ τ' ἄλλο».

Μόλις ἐσίμωσαν τὸν λόφον, κί' ἔδραμαν μετὰ χαρᾶς εἰς τοὺς κρημνοὺς καὶ βράχους τὰ αἰγίδια, καὶ ἀφήκαν εἰς τὴν πεδιάδα μόνον τὰ πρόβατα.

2. Τίγρις καὶ λέων.

Εἰς τοῦ λέοντος, τυράννου τὴν αὐλὴν εἶχε τὸ πρῶτον ἀξίωμα ὁ τίγρις. Ἄλλ' ὁ μὲν λέων, ὁσάκις ἠσθάνετο τροφῆς χρεῖαν, ἐθυσίαζεν ἔν ἀπὸ τὰ ζῶα, ἔπειτα ἔμενον ἠσυχος, ἕως πάλιν νὰ πεινάσῃ· ὁ δὲ τίγρις, καὶ χωρὶς ἀνάγκης, κατεξέσχιζεν ὅ,τι εὔρισκεν ἐμπρὸς του. Τὰς καθημερινὰς ταύτας ἀδικίας βαρυνόμενα τὰ ζῶα, ἀπεφάσισαν νὰ προσκλαυθῶσιν εἰς αὐτὸν τὸν λέοντα. Ἄλλ' ἡ ἀλώπηξ τὰ ἐμπόδισε, λέγουσα: «Μὴ ἐλπίζετε νὰ διορθωθῆ ὁ τίγρις, μηδ' ἂν κολασθῆ σκληρότατα ἀπὸ τὸν λέοντα· ἔπειτα, ἢ αὐτὸς εἶναι, ἢ ἄλλος γένῃ ἀντ' αὐτοῦ δεύτερος μετὰ τὸν τύραννον, ἐξ ἀνάγκης τοιαῦτα πρέπει νὰ εἶναι τὰ ἔργα του».

3. Χωρικὸς ταξιδιώτης.

Χωρικὸς τις, ἀκούσας ὅτι οἱ ξενιτευόμενοι καὶ ἀργύρια κερδαίνουνσι καὶ νοῦν ἀποκτώσι περισσότερον παρὰ τοὺς ἄλλους, ἠθέλησε καὶ αὐτὸς νὰ ταξιδεύσῃ. Ἄφου ἀπεχαιρέτισε τὴν γυ-
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

ναίκα καὶ τὰ τέχνα του, ἐπροπάτησεν ἑλὴν τὴν ἡμέραν, καὶ πρὸς τὸ βραδύ ἀπάντησε πολλὰ μικρὸν ποτάμιον. Ἐντὶ νὰ τὸ περάσῃ, ἐστάθη ἑλὴν τὴν νύκτα καὶ τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν προσμένων νὰ ἀπορρέυσῃ. Ἀλλὰ βλέπων ὅτι τὸ ρεῦμα δὲν ἔπαυεν, ἐστράφη εἰς τὴν κατοικίαν του καὶ ἐρωτώμενος ἀπὸ τὴν γυναῖκά του: «διατί τόσον ἐγγήγορα ὄπισω;» τὴν ἐδιηγήθη τοῦ ποταμοῦ τὸ ἐμπόδιον. «Καὶ πῶς, τὸν εἶπεν ἐκείνη, ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα, ὀνομάσασα γνωστοὺς ἀνθρώπους τοῦ χωρίου, τὸν περῶσι καθ' ἡμέραν; — Δὲν ἐξεύρω, ἀπεκρίθη ὁ χωρικός, πῶς κάμνουν ἐκεῖνοι· δι' ἐμέ, εἶμαι βέβαιος ὅτι δὲν εἶναι θέλημα Θεοῦ νὰ ταξιθεύσω».

1801.

8. ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΩΝ.

N. Γ. Πολίτου.

1. Σὰν τὸ λύκο καὶ τὴν ἄλπου μὲ τὸ καρπὸ καὶ τᾶχερα.

[Ἡ παροιμία λέγεται] ἐπὶ ἰδιοτελῶν συνεταίρων, οἵτινες, προσποιούμενοι ὅτι προτείνουν ἴσην διανομήν, πᾶσαν καταβάλλουσι προσπάθειαν ἵνα ἐξαπατήσαντες τὸν συνέταιρον λάβωσιν αὐτοὶ τὰ πλεῖστα. Ἀναφέρεται ἡ παροιμία εἰς τὸν ἐξῆς μῦθον: «Μιά φορά ἕνας λύκος καὶ μιὰ ἄλπου εἶχανε νὰ μοιράσουνε ἕνα ἄλῳνι, ποὺ τὸ εἶχανε λιχνίσει καὶ εἶχανε χωρισμένο τὸν καρπὸ καὶ τᾶχυρα. Τότε ἡ ἄλπου λέγει στὸ λύκο, ἔτσι ψευδᾶ καθὼς μιλάει: «Ἐλα, κῶλ Νικολό, ἦ νὰ πάλης ἐσὺ τᾶχελα κι' ἐγὼ τὸν καλπό, ἦ ἐγὼ τὸν καλπὸ κι' ἐσὺ τᾶχελα». Ἡ πρότασις δηλαδὴ τῆς ἀλεποῦς περιεῖχε κῶλα «ἄ μὴ ἀντικείμενα ἐμφαίνει τινὰ ἀντίθεσιν διὰ τὸ τῷ σχήματι ἀντιθέτως γεγράφθαι», κατὰ τὸν ὀρισμὸν τοῦ τεχνογράφου Δημητρίου*.

2. Τὸ γύφτο κάνουν βασιλιᾶ, καὶ κειὸς γυρεύει ρεῖκια.

Ἐπὶ ἀγροίκων, οἵτινες, ἔσον καὶ ἂν ἀνυψωθῶσιν ὑπὸ τῆς τύχης, δὲν ἀποβάλλουσι τὴν ἔμφυτον χυδαίότητα, οὐδὲ λησμονοῦσι τὰς παλαιὰς ἐξεις. Ὁ μῦθος φέρεται ἐν πολλοῖς παραλλαγαῖς· ὅτι ἕνα γύφτο μιὰ φορά ἤθελαν νὰ τὸν κάμουν βασιλιᾶ καὶ καθὼς τὸν πῆγγαιναν στὸ παλάτι νὰ τοῦ βάλουν τὴν κορῶνα πέρασαν ἀπὸ ἴνα δάσος, ὅπου ἦταν πολλὰ ρεῖκια· ὁ γύφτος θυμήθη τὴν

παλιά του τέχνη και φώναξε: «Τί ώρατα βείκια για κάρβουνο!» Σάν τάκουσεν ὅμως αὐτὸ ὁ λαὸς ποὺ τὸν συνώδευε, εἶδε πὼς γύφτος πάντα θὰ μείνη, καὶ τὸν ἔστειλαν στὴ δουλειά του.

Ὁ γύφτος ἐθαύμασε τὰς ἐβείκας, διότι ἐξ αὐτῶν κατασκευάζονται οἱ εἰς τὰς καμίνας τῶν χαλκίων χρησιμεύοντες ἄνθρακες.

Κατ' ἄλλας παραλλαγὰς ἐπόθησε τὸ ἀμόνι του, ἢ ἡ γύφτισσα τὰ κόσκινά της, ἢ τὸν γύφτικον χορόν.

Καὶ ὁ τοῦ Θεοφράστου ἀγροίκος (Χαρακτῆρες, 4) περιγράφεται τοιοῦτός τις, οἷος «ἐπ' ἄλλῳ μὲν μηδενὶ μήτε θαυμάζειν μήτε ἐκπλήττεσθαι ἐν ταῖς ὁδοῖς, ὅταν δὲ ἴδῃ βοῦν ἢ ὄνον ἢ τράγον, ἐατηκῶς θεωρεῖν».

1902.

9. ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΕΡΓΑ.

Ἡρόδοτος

εἰς τὸ ἐν Τεργέστη συμπόσιον τῶν Ἑλλήνων
ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῆς πεντηκονταετηρίδος
τῆς ἑλλην. ἐπαναστάσεως.

Ἀλεξ. Σ. Βυζαντίου.

Ὁ αἰὼν οὗτος, κύριοι, εἶναι ὁ αἰὼν τῶν μεγάλων πολιτικῶν μεταβολῶν, τῶν μεγάλων ἀγώνων, τῶν μεγάλων ἐθνικῶν ἐξεγέρσεων. Ἄνὰ πᾶν σχεδὸν ἔτος βλέπομεν διαδραματιζόμενα ὑπ' ὄψιν ἡμῶν συμβάντα, ὧν ἐν καὶ μόνον ἤρκει ἄλλοτε, ὅπως μνημονεύηται ἐξ αὐτοῦ αἰῶν ἔλος. Καὶ ὅμως δὲν νομίζω νὰ με πλανᾷ ἡ ἐθνικὴ φιλαυτία ἐὰν εἶπω, ὅτι ἐν μέσῳ τοσοῦτων ἀγώνων τῆς αὐτῆς φύσεως, ὁ ἑλληνικὸς ἀγὼν τοῦ 1821 διατηρεῖ πάντοτε θέσιν ἐξαιρετικὴν καὶ προνομιοῦχον· τοῦτο δέ, διότι εἰς οὐδένα ἄλλον τὸ μέγεθος τῶν κατορθωμάτων ὑπῆρξε τοσοῦτον δυσανάλογον πρὸς τὴν μικρότητα τῶν μέσων, διότι εἰς οὐδένα ἄλλον συνηνώθησαν τοσοῦτον ἐναρμονίως αἱ ἐνδοξότεραι παραδόσεις τοῦ πατριωτισμοῦ καὶ αἱ ὑψηλότεραι ἐμπνεύσεις τῆς θρησκείας, τὸ «τὰν ἢ ἐπὶ τὰν» τῶν Σπαρτιατῶν καὶ τὸ «ἐν τούτῳ νίκα» τοῦ Κωνσταντίνου. Ἐὰν δὲν ὑπῆρχε τὸ κράμα τοῦτο τοῦ ἐθνικοῦ καὶ τοῦ θρησκευτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, πόθεν θὰ ἦντλον οἱ πατέρες ἡμῶν τὸ ἀκατάβλητον ἠθικὸν θάρρος, ὅπερ ἀπητεῖτο, ὅπως ἀναλάβωσι

καὶ διεξαγάγωσι νικηφόρως ἀγῶνα, τοῦ ὁποίου ἡ ἱστορία τῶν νεωτέρων χρόνων δὲν ἀναφέρει ἄλλον ἀνισώτερον; Ὁ Δαβὶδ καταβάλλων τὸν Γολιάθ εἶναι παραβολὴ τετριμμένη, καὶ ὅμως ἡ μόνη ἀληθής, ὁσάκις πρόκειται περὶ τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν ἀγῶνος. Ἐξ ἐνός μία πανίσχυρος αὐτοκρατορία, οὐχὶ ἡ Τουρκία ἡ σημερινή, ἣν ραπίζουσιν ἀτιμωρητὶ ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν παρεῶν καὶ τὰ μικρότερα τῆς Ἀνατολῆς ἐθνάρια, ἀλλ' ἡ Τουρκία τοῦ «Μεγάλου Κυρίου», ὡς ἀπεκάλουν τότε περιδεεῖς οἱ Εὐρωπαῖοι τὸν Σουλτάνον, ἡ Τουρκία, ἧς αἱ κτήσεις ἐξηπλοῦντο εἰς τρεῖς ἡπείρους, καὶ τῆς ὁποίας τὰ σύνορα ἐξετείνοντο ἀπὸ τῶν Ἡρακλείων Στηλῶν ἄχρι τοῦ Εὐφράτου καὶ ἀπὸ τοῦ Εὐφράτου ἄχρι τοῦ Δουναβέως. Καὶ ἐνώπιον τοῦ κολοσσοῦ τούτου μία δρᾶξ ἀόπλων γεωργῶν καὶ ναυτῶν ἀπολέμων, οὗς ἐκ περισσοῦ ἐπέλεζον κατ' ἀρχὰς διὰ τῆς ὀργῆς των πάντα τῆς Εὐρώπης τὰ ἀνακτοβούλια.

Ἡμεῖς οἱ νεώτεροι βλέπομεν σήμερον ἐνταῦθα κυματίζουσαν ἑλληνικὴν σημαίαν, κοσμοῦσαν τὴν αἴθουσαν ταύτην τὴν εἰκόνα Ἑλληνος βασιλέως, προϊσταμένου τοῦ ἡμετέρου συμποσίου ἑλληνικὰς προξενικὰς ἀρχάς, καὶ λέγομεν μεθ' ὑπερηφανείας καὶ ἀγαλλιάσεως: «Εἴμεθα Ἑλληνες». Ἀλλ' ἀνελογίσθημεν ποτὲ καὶ ποῖα θαύματα ἥρωισμοῦ καὶ καρτερίας καὶ αὐταπαρνήσεως ἀπητόντο ὅπως ὑπάρχη σήμερον Βασιλεῖον Ἑλληνικὸν καὶ λεγόμεθα ἡμεῖς πολῖται ἔθνους ἐλευθέρου;

Ὅπως πλασθῆ τὸ μικρὸν ἐκεῖνο Κράτος, εἰς τὸ ὅποιον σύμπας ὁ ἑλληνισμὸς ἐνεπιστεύθη τὰς ἐλπίδας του, ἔπρεπε νὰ διέλθωσιν οἱ πατέρες μας ἐπτὰ μακρὰ ἔτη ἐπὶ τῶν ὁρέων, ἐν μέσῳ ἀπιστεῦτων κακουχιῶν καὶ κινδύνων, ἔπρεπε νὰ δοκιμάσωσιν αἱ μητέρες μας ὅλα τῆς πείνης τὰ βάσανα, ἔπρεπε νὰ μεταβληθῆ εἰς σωρὸν αἵμοσταγῶν ἐρειπίων ἡ ἀνθηρὰ Χίος, νὰ γίνωσιν ἐρημόνησος τὰ εὐανδρα Ψαρά, καὶ νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὸν οὐρανὸν αὐτανδρον τὸ Μεσολόγγιον ὡς ζῶσα πρὸς τὸν Θεὸν ἰκεσία, ὡς τελευταῖα ἐνώπιον τῆς Χριστιανικῆς Εὐρώπης διαμαρτύρησις.

Ὅστις θέλει νὰ εὕρῃ μεγαλοουργήματα ἐφάμιλλα, πρέπει καὶ πάλιν τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν ν' ἀναδιφήσῃ καὶ ἐκ τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος νὰ δανεισθῆ ὄρον συγκρίσεως. Ὁ Μικαύλης, ἀποκλείων διὰ τῶν μικρῶν αὐτοῦ λέμβων εἰς τὸν Ἑλλάσποντον τὰ πλέοντα φρούρια τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Αἰγύπτου, καὶ τὰ φοδερὰ πειρατικὰ σκάφη τῆς Τύνιδος καὶ τῆς Ἀλγερίας, εἶναι, κατὰ τὸ

φρόνημα τουλάχιστον, ἄξιος ἀπόγονος τοῦ μεγάλου ναυάρχου τῆς Σαλαμῖνος, παρὰ τὸν τάφον τοῦ ὁποίου κεῖται ὁ τάφος του. Ὁ Ἴερὸς Δόχος τῆς Δακίας δὲν ἔχει μόνον τὸ ὄνομα κοινὸν μετὰ τοῦ Ἴεροῦ Δόχου τῶν Θηβαίων· τὸ τρόπαιον τῶν Δερβενακίων κατ' οὐδὲν ἐλαττοῦται τοῦ τροπαίου τοῦ Μαραθῶνος· οἱ δὲ 300 ἥρωες τοῦ Κανίου τῆς Γραβιάς διαφέρουσι τῶν 300 ἡρώων τῶν Θερμοπυλῶν μόνον κατὰ τοῦτο, ὅτι ἐφόρουσαν ἀντὶ χλαμύδος φουστανέλλαν καὶ ὅτι δὲν ἔτυχον ἔτι Ἡροδοτοῦ.

Δράμα ἀληθές, δράμα ὑψηλὸν καὶ θαυμάσιον, τοῦ ὁποίου πρώτη σκηνὴ ὑπῆρξε τὸ Δραγατσάνιον καὶ τελευταία τὸ Ναυαρίνον, εἶναι ὅλη ἡ ἑπταετής ἐκείνη ἱστορία· καὶ φωτοχυσία τοῦ θεάματος, ἡ φλόξ τῶν ἐχθρικών τρικρότων, ἅτινα ἐπυρπόλει ὁ δαυλὸς τοῦ Κανάρη· καὶ θεαταὶ ἡ Εὐρώπη πᾶσα, συγκεκινημένη καὶ ἐκθαμβος καὶ χειροκροτοῦσα.

Πεντήκοντα μόλις ἔτη μᾶς χωρίζουσιν ἀπὸ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων· καὶ ὅμως ἤδη οἱ ἄθλοι τῶν πατέρων φαίνονται εἰς ἡμᾶς τοὺς ἐπιγόνους μυθῶδεις σχεδὸν καὶ ἀπίστευτοι. Μόνον ὅστις ηὐτύχησε νὰ γνωρίσῃ ἐκ τοῦ σύνεγγυς τοὺς ἀθλητάς, ἐννοεῖ ἐντελῶς τὸ μυστήριον τῶν μεγαλουργημάτων ἐκείνων. Οὐχὶ ὀλίγα ἄτομα, ἀλλ' ἡ γενεὰ ὅλη τοῦ ἀγῶνος, ἡ παραλαβοῦσα τὴν Ἑλλάδα δούλην καὶ κληροδοτήσασα αὐτὴν εἰς ἡμᾶς ἐλευθέραν καὶ βασιλευομένην, ἦτο γενεὰ ἐκλεκτὴ καὶ ἀξία τῆς μεγάλης ἀποστολῆς, τὴν ὁποίαν ὤρισεν εἰς αὐτὴν ἡ Πρόνοια. Μακάριοι ἄνδρες! ὡς εἶχον τὰ σώματα εὐρωστα, εἶχον καὶ τὰ φρονήματα γενναῖα.

Πρὸς τὸ μεγαλεῖον τῆς ψυχῆς των μόνη ἡδύνατο νὰ συγκριθῆ ἡ ἀρχαϊκὴ ἀπλότης τῶν τρόπων των καὶ τῆς καρδίας των ἡ ἀθωότης. Δὲν εἶχον τὸν πατριωτισμὸν ἐπιδεικτικόν, οὐδὲ τὸν ἡρωισμὸν κομπορρήμονα. Ἐνῶ πᾶσα ἡ Εὐρώπη ἐθεώρει αὐτοὺς ἥρωας, αὐτοὶ ἐθεώρουσαν ἑαυτοὺς ἀπλοῦς ἐκτελεστάς ἱεροῦ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκοντος. Ἀπλοῦν καθήκον ἐνόμιζεν ὅτι ἐξετέλει ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος, δεχόμενος ἀγογγύστως μαρτυρικὸν θάνατον, ὁ Μιχαὴλ Σουτσος, παραιτῶν οἰκαιοθελῶς τὸν ἡγεμονικὸν τῆς Μολδαβίας θρόνον, ὁ Κουντουριώτης, δαπανῶν ἄχρι τοῦ τελευταίου ὀβολοῦ τοὺς θησαυροὺς του, ὁ ἐπικὸς ἡγεμὼν τῆς Μάνης, ὁ Πρίαμος* τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, μανθάνων ἀδάκρυτος τὸν θάνατον πενήκοντα ἀλληλοδιαδόχως υἱῶν καὶ στενῶν συγγενῶν του ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Ὅλοι, ὅλοι ἀνεξαιρέτως, ἀπὸ

τοῦ πρίγκιπος Ὑψηλάντη ἄχρι τοῦ ποιμένος Κριζιώτη*, ὡς μόνον σκοπὸν ὅλης αὐτῶν τῆς ζωῆς, ὡς μόνον ἐλατήριον τῶν πράξεων των εἶχον τὸ ἅγιον σύνθημα: «Πατρίς καὶ Πίστις!». Καὶ ὡς νὰ μὴ ἤρκει ὅ,τι ἐπετέλεσεν ἡ νεότης των, καὶ τὸ γῆρας των αὐτὸ ἦτον ἀφιερωμένον εἰς τὸν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἀγῶνα. Ὅσακις ἔκτοτε ἡ νέα γενεὰ κατέβαλεν εὐγενεῖς, ἀλλ' ἀποτυχούσας προσπαθείας, ὅπως συμπληρώσῃ τῶν πατέρων τὸ ἔργον, πάντοτε εἰς τὰς πρώτας τάξεις ἠγωνίσθησαν οἱ ἀπόμαχοι τοῦ 1821, ὁ Τζαβέλλας, ὁ Γρίβας, ὁ Χατζηπέτρος, ὁ Πετροπουλάκης.

Φεῦ! Πάντες οὗτοι, ὧν ἀνέφερον τὰ ὀνόματα, δὲν ζῶσι σήμερον. Ὁ θάνατος θερίζει καθ' ἐκάστην ἐνδόξους ὑπάρξεις καὶ μετ' ὀλίγα ἔτη ἡ γενεὰ τοῦ ἀγῶνος θὰ ζῆ μόνον ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Ἄλλ' ὅσα σπανιότερα εἶναι τὰ λείψανα λαμπρᾶς τιнос ἐποχῆς, τόσῳ μείζονος σεβασμοῦ εἶναι ἄξια. Ἡμεῖς δὲ σήμερον, συναθροισθέντες ἐνταῦθα, ὅπως πανηγυρίσωμεν τὴν πρώτην πεντηκονταετηρίδα ἀνεξαρτήτου ἔθνικοῦ βίου, ὀφείλομεν πρὸ παντὸς ἄλλου ν' ἀπονεύωμεν φόρον τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης εἰς τοὺς μεγάλους τοῦ μεγάλου ἔργου ἐργάτας. Ἐνῶ λοιπὸν ἀναμιμνησκόμεθα μετ' εὐλαβείας τῶν ἀναριθμῆτων ἡρώων καὶ μαρτύρων, ὅσοι κοιμῶνται σήμερον ἐν τῷ τάφῳ, ἅς προπύωμεν ἐξ ὅλης ψυχῆς ὑπὲρ τῶν ὀλίγων ἐπιζώντων ἀγωνιστῶν, ὅπουδῆποτε τῆς γῆς καὶ ἂν εἶναι διεσχορπισμένοι.

25 Μαρτίου 1871.

ΜΕΡΟΣ Β. ΠΟΙΗΣΙΣ

1. ΕΠΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

Α'. ΜΕΓΑΛΑ ΕΠΗ

Ἄθανάσης Διάκος*.

Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου.

ΑΣΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΠΑΡΑΜΟΝΗ

« Ἀνέβα, Μῆτρε*, στοῦ βουνοῦ κατάκορφα τὴ θάχη.
Πάρε τὸ μάτι ταῖτου καὶ τάλαιφιου τὸ πόδι
καὶ τὴν ἀγρύπνια τοῦ λαγοῦ, καὶ σῆσε καρραοῦλι*.
Κι' ἂν δῆς χιλιάδες τὸν ἐχθρό, ἄλογο καὶ πεζοῦρα*,
μὲ τὸν Κιοσέ* Μεχμέτ πασᾶ, τὸν ὕπνο μὴ μου κόψης·
στάσου, πολέμα μοναχός. Κι' ἂν δῆς μέσ' στοῖ φουσαῖτο*
νὰ πιλαλή τᾶλογο τοῦ Ὁμέρπασα* Βριόνη,
πέτα, ῥοβόλα*, κράξε με.. Σύρε μὲ τὴν εὐχὴ μου».

Ἄστραψε ἄπ' ἄγρια χαρὰ τὸ μέτωπο τοῦ κλέφτη,
ἔβρόντησαν τὰ χαῖμαλιά*, ἀνέμισε ἡ φλοκάτη*,
ἔλαμψε ὁ Μῆτρος μιά στιγμή κι' ἐσβήστηκε σὰν ἄστρο.

Ὁ Διάκος τὸν συντρόφεψε γιὰ λίγο μὲ τὸ μάτι
κι' ὕστερα πέφτει κατὰ γῆς γονατιστὸς στὴν πέτρα·
« Ἀδέρφια, παλικάρια μου! Ἐλάτε δλόγυρά μου
καὶ γονατίσετε μ' ἐμέ. Ὁ κόσμος στὴ χαρὰ του
εἶν' ἀνθοστόλιστη ἐκκλησιά, κι' ἐδῶ μᾶς παραστέκει
Ἐκεῖνος, ποὺ τὴν ἔχτισε, γιὰ νὰ τὸν προσκυνοῦμε».

Ἦτανε νύχτα. Τὰ βουνά, οἱ λαγκαδιές, τὰ δέντρα,
οἱ βρύσες, τ' ἀγριολούλουδα, ὁ οὐρανός, τ' ἀγέρι,
Ἄλεξ. Γ. Σαοῦ Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Α' Γυμνασίου

20 στέκουν βουβὰ ν' ἀκούσουνε τὴν προσευχὴ τοῦ Διάκου :

«Ὅταν ἡ μαύρ' ἦ μάννα μου, ἐμπρὸς σὲ μιὰν εἰκόνα,
Πλάστη μου, μ' ἐγονάτιζε μὲ σταυρωτὰ τὰ χέρια
καὶ μᾶλεγε νὰ δεηθῶ γιὰ κειούς, πού τὸ χειμῶνα
σὰ λύκοι ἐτρέχαν τὰ βουνά, μὲ χιόνια, μ' ἀγριοκαίρια,
25 γιὰ νὰ μὴ ζοῦνε στὸ ζυγὸ, ἐνωθθα τὴ φωνὴ μου
νὰ ξεψυχᾷ στὰ χεῖλη μου, ἐσπάραζε ἡ καρδιά μου,
μοῦ ἐτρέμανε τὰ γόνατα, σὰν νᾶθελε ἡ ψυχὴ μου
νὰ φύγη μὲ τὴ δέηση ἀπὸ τὰ σωθικά μου.

«Υστερα μᾶλεγε κρυφὰ νὰ σοῦ ζητῶ τὴ χάρη
30 νὰ μ' ἀξιώσης μιὰ φορὰ ἓνα σπαθὶ νὰ ζῶσω
καὶ νὰ μὴν ἔρθῃ ὁ θάνατος νὰ μ' εὔρη, νὰ μὲ πάρῃ
πρὶν πολεμήσω ἐλεύθερος, γιὰ σὲ πρὶν τὸ ματώσω.
Πατέρα παντοδύναμη ! Ἄκουσες τὴν εὐχὴ μου
μοῦ φύτεψες μέσ' στὴν καρδιά ἀγότη, πίστη, ἐλπίδα,
35 ἔδωκες μιὰν ἀχτίδα σου, ἀθέρα* στὸ σπαθὶ μου,
καὶ μοῦλες : τώρα πέθανε γιὰ μὲ, γιὰ τὴν πατρίδα !

«Ετοιμὸς εἶμαι, Πλάστη μου ! Λίγες στιγμὲς ἀκόμα
καὶ σβῆθωνται τ' ἄστρα σου γιὰ μέ. Γιὰ μὲ θὰ σκοτιδιάσῃ
τῶμορφο γλυκοχάραμα. Θὰ μοῦ κλειστῇ τὸ στόμα,
40 πού ἐκελαδοῦσε στὰ βουνά, στὴ ρεμισιὰ, στὴ βρῦση,
θὰ μαραθοῦν τὰ πεῦκά μου. Ἀραχνιασμένη* ἡ λῖρα,
πού μοῦτιαν ἀδερφοποιτῆ* κι' ὁπού μ' ἐμὲ στὴ φτέρη
ἀγκαλιασμένη ἐπλάγιαζε, τώρα θὰ μείνη στεῖρα
καὶ στ' ἀψυχο κουφάρι* τῆς θὰ νὰ βογγᾷ τ' ἀγέρι.

«Ὅλα τ' ἀφήνω μὲ χαρὰ, χωρὶς ν' ἀναστενάξω.
Καὶ τῶχο περηφάνεια μου, πού ἐδιάλεξες ἐμένα
αὐτὴ τὴν ἔρημ τὴν πορῖα* μὲ τὸ κορμὶ νὰ φιᾶξω.
Εὐχαριστῶ σε, Πλάστη μου ! Δὲ θὰ χαθοῦν σπαρμένα
καὶ δὲ θὰ μείνουν ἄκαρπα τ' ἄγαρα* κόκκυλά μου.
50 Εὐλόγησέ τηνε τὴ γῆ, ὁπού θὰ μ' ἀγκαλιάσῃ
καὶ στοίχειωσε κάθε κλωνὶ ἀπὸ τὰ χώματά μου,
νὰ γένῃ ἀδιάβατο βουνὸ τὸ μνήμα τοῦ Θανάση.

Θέ μου ! Ἐημέρωσέ τηνε τὴν αὐριανὴ τὴ μέρα !
Θὰ μᾶς θυμᾶτ' ἡ Ἀρβανιτιὰ καὶ θὰ τὴν τρώγ' ἡ ζήλεια.
55 Θὰ χλιμιτᾶνε τ' ἄλογα, θὰ καῖνε τὸν ἀγέρα
μὲ τᾶγρια τὰ χνότα* τοὺς γκέγκικα* καριοφίλια*,
θὰ γένουν πάλε τὰ Θεομιὰ* λαίμαργη καταβόθρα* . . .

Χιλιάδες ἦρθαν θερισταὶ καὶ Χάρος ὄργοτόμος*,
μουγκρίζουν, φοβερίζουνε πὼς δὲ θὰ μείνη λόθρα*
σ' αὐτὴ τὴ δύστυχη τὴ γῆ, φωτιά, δρεπάνι, τρόμος... 60

Κι' ἔμεις θὰ πᾶμε μὲ χαρὰ σ' αὐτὸν τὸν καταρράχη.
Ἐπάνωθὲ μας θᾶσαι Σὺ, καὶ τὰ πατήματά μας
θὰ νᾶχουνε γιὰ στήριγμα τὴ φοβερὴ τὴ στάχτη,
πῶμεινε σπὶθ' ἀκοίμητη βαθιὰ στὰ σωθικά μας
Δυνάμωσέ μας, Πλάστη μου! Γιὰ ν' ἀκουστῆ στὴ Δύση 65
πὼς δὲν ἀπονεκρώθηκε καὶ πὼς θ' ἀνθοβολήσῃ
τώρα μὲ τὰ Μαγιαπριλα ἢ δουλωμένη χώρα.
Ἐὐλογημέν' ἡ ὥρα!

Ἐσκυψ' ὁ Διάκος ὡς τὴ γῆ, ἔσφιξε μὲ τὰ χεῖλη
κι' ἐφίλησε γλυκὰ-γλυκὰ τὸ πατρικὸ του χῶμα 70
Ἐβραζε μέσα του ἡ καρδιά, καὶ στὰ ματόκλαδά του
καθάριο, φωτοστόλιστο, ξεφύτρωσ' ἓνα δάκρυ..
Χαρὰ στὸ χόρτο πῶλαχε νὰ πιῆ σὲ τέτοια βροῦση!

Πλαγιάζει ὁ λιονταρόψυχος! Τὰ νιότα, τὴ θωριά του
τ' ἀστέρια βλέπουν μὲ χαρὰ καὶ κάπου-κάπου ἀφήνουν 75
κρυφὰ τὸ θόλο τ' οὐρανοῦ γιὰ νὰ διαβοῦν σιμά του.
Μοσχοβολάει τριγύρω του καὶ τὸν σφιχταγκαλιάζει
στὸν κόρφο τῆς ἡ ἀνοιξη, σὰν νᾶτανε παιδί τῆς.
Χαρούμενα τὰ λούλουδα φιλοῦν τὸ μέτωπό του.

Χάνει μὲ μιᾶς τὴν ἀσχημιὰ καὶ τὴν ταπεινοσύνη 80
ὁ ἔρμος ὁ ἀζώηρος*, ἡ ποταπὴ ἢ λαψάνα*,
γλυκαίνει τὸ χαμαῖδρου*, στοῦ χαμαιλιοῦ* τὴ ρίζα
ἀποκοιμιέται ὁ θάνατος καὶ τὸ περιπλοκάδι,
ποὺ πάντα κρύβεται δειλὸ καὶ τ' ἄπλερο* κορμί του
ἄλλου στηλώνει τὸ φτωχό, δυναμωμένο τώρα 85
τρελλό, περηφανεύεται καὶ θέλει νὰ κλαρώσῃ*

στ' ἀνδρειωμένο μέτωπο γιὰ ν' ἀκουστῆ πὼς ἦταν
στὴ φοβερὴ παραμονὴ μιὰ τρίχ' ἀπ' τὰ μαλλιά του.
Πλαγιάζει ὁ λιονταρόψυχος! Τοῦ ὕπνου του οἱ ὄρες,
ὅσο κι' ἀν φύγουν γρήγορα, μεσότοιχο θὰ γένουν 90
ν' ἀποστομώσουν τὸ θολό, τ' ἀγριωμένο κῆμα
τοῦ χρόνου ποὺ μᾶς ἐπνιξε. Μ' ἐκείνη τὴ ρανίδα
πῶσταξ' ἀπὸ τὰ μάτια του θὰ ξεπλυθῆ ἢ μαυράδα,
ποὺ ἐλέρωνε τῆς μοίρας μας τὸ νεκρικὸ δεφτέρι*.

Ἐὐ Διάκος στὸ κρεββάτι του, ζωσμένος τὴ φλοκάτη*, 95

- σάν αἰτὸς μέσ' στὴ φωλιά. δλάκερο ἓνα Γένο; ἔκλωθε* ἔκεινη τὴ βραδιά. Ὅταν προβάλ' ἡ μέρα, θὰ νάβγοι ν τ' αἰτόπουλα μὲ τροχισμένα νύχια μὲ θεριεμένα τὰ φτερά ν' ἀρχίσουν τὸ κυνήγι...
- 100 Πλάστη μεγαλοδύναμε! Ἀξίωσέ μας ὄλου πρὶν μᾶς σκεπάση ἡ μαύρη γῆ, σιὰ δουλωμένα πλάγια νὰ κοιμηθοῦμε μιὰ νυχτιὰ τὸν ὕπνο τοῦ Θανάση!

ΑΣΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΟΙ ΤΡΕΙΣ

ΔΙΑΚΟΣ, ΠΑΝΟΥΡΙΑΣ*, ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ*.

- Διάκε, χαρὰ στὸν ὕπνο σου!
- Καλῶς τὸ Δυοβουνιώτη, καλή σου μέρα, Πανουριᾶ... Μὴ μὲ προπῆρ' ἡ ὄρα; Ἐξέχασα, ἐγελάστηκα, γλυκὰ κρυφομιλῶντας, ἀδέρφια, μὲ τὴ μάννα μου, ποῦρθε νὰ μ' εὔρη ἀπόψε.
- 5 — Θανάση, ἂν δὲ σοῦ ζήλεψα τὰ νιότα, τὴν ἀνδρεία σου, τ' ἄρματα τ' ἀξετίμωτα*, τὸ μάτι, τὸ τραγούδι, ζηλεύω αὐτὴ τὴν ξαστεριά, πῶχει τὸ μέτωπό σου! Ἔστησε στὸ κατώφλι μας τὸ νεκροκρέββατό του ὁ Χάρος καὶ μᾶς καρτερεῖ. Ξήπλεγες, τρομασμένες,
- 10 μαννάδες ἀναρίθμητες μὲ κουφωμένα* στήθια φεύγουν στὰ πλάγια νὰ κρυφτοῦν μὲ τὰ βυζασταρούδια. Τὰ ὄρνια ἐμυριστήκανε τὸ σκοτωμὸ πὺν θάρθη καὶ γροῦζουν* ἀνυπόμονα τροχίζοντας τὰ νύχια, καὶ σὺ κοιμᾶσαι σάν ἀρνὶ!... Θανάση, σὲ ζηλεύω!..
- 15 — Δὲν ἔχω πέτρινη ψυχὴ. Τοῦ κόσμου τὴ λαχτᾶρα μέσα στὴ φλέβα τῆς καρδιᾶς σὰ σίδηρο λειωμένο τὴ νιώθω π' ἀναδύεται* καὶ μὲ σαρακοτρώγει. Συχώρεσέ με, Πανουριᾶ. Πρῶτὴ φορὰν ἀπόψε ἀφ' ὅτου ζῶνω τ' ἄρματα, μ' ἐξάφνισε τ' Ἀστέρι*.
- 20 Μὴ μῶχετε βαρύνωμο. Ποιὸς ξέρει μὴν ἡ Μοῖρα, ἀδέρφια, μ' ἀποχοίμισε γιὰ νὰ μὲ συνηθίσῃ στοῦ τάφου τὸ τρισκότιδο. Ἐγὼ κι' ὁ γέρο Χάρος. ἔψες λογαριαστήκαμε, καὶ στὸ κατάστιχό του

ἓνα μικρὸ κατεβατὸ μένει ἄγραφο γιὰ μένα.
Γνοιαστήτ' ἔσεῖς τοὺς ζωντανούς. Ἐγὼ θὰ πολεμήσω 25
γιὰ τὰ παλιὰ μας κόκκαλα. Στὴ φλόγα τοῦ πολέμου,
σὰ μέσα σ' ἓνα θυμιατό, θὰ ῥίξω τὸ κορμί μου
νὰ γένω νεκρολίβανο στὸ φοβερὸ τρισάγιο.

— Μὴν τὰ ξεσυνερίζεσαι τοῦ Πανουριᾶ τὰ λόγια.
Θυμήσου, Διάκε μοναχὰ πὼς ἄδειασεν ἡ φλέβα 30
τοῦ δύστηχου τοῦ Γένους μας, καὶ μιὰ ρανίδα τώρα
ἂν στάξῃ ἀπὸ τὸ αἷμά μας στὴ γῆ χωρὶς ἐλπίδα,
ἀντὶ νᾶναι μνημόσυνο, μπορεῖ νᾶναι κατάρρα.
Ξέρω τί κρύβεις στὴν καρδιά, γνωρίζω τί θὰ κάμῃς...
— Ποιὸς μ' ἔμαρτύρησε σ' ἐσᾶς ;

— Κανένας, μὴ θυμώνῃς... 35
Εἶδα κι' ἐγὼ τὴ μάννα σου ἀπόψε στὸνειρό μου
καὶ μοῦπε νᾶρθω νὰ σ' εὐρῶ καὶ νὰ σοῦ πῶ, Θανάση,
ποῦ ἂν χαλαστοῦμε σήμερα, θὰ νὰ δειλιάσῃ ὁ κόσμος
καὶ θὰ χουμήσῃ* ἡ Ἀρβανιτιὰ πυκνὴ σὰν τὴν ἀκρίδα,
καὶ τᾶλογο τοῦ Ὁμέρπασα ποιὸς θὰ τ' ἀποστομώσῃ ; 40
— Ὁ γυιὸς τοῦ Ἀνδρούτζου* στὴ Γραβιά !...

Τί θέλεις, Δυοβουνιώτῃ ;
Νὰ πάῃ τὸ Γοργοπόταμο, θολὸ κι' ἐντροπιασμένο,
νὰ πῆ στὴν ἄγρια θάλασσα, πὼς δὲν εὐρέθηκ' ἓνας
τὰ ξακουσμένα του νερὰ μὲ δυὸ ρανίδες αἶμα
σ' αὐτὸ τὸ πρῶτο βάφτισμα ν' ἀγιάσῃ, νὰ μυρῶσῃ ; 45
κι' ἡ θάλασσα μουγκρίζοντας νὰ τρέξῃ στ' ἀκρογιάλια,
σὰ φοβερὸς διαλαλητής, κι' Ἀνατολὴ καὶ Δύση
νὰ μάθουν πὼς γιορτάζομε τὴ νεκρανάστασή μας !...
Νᾶναι ὁ Βριόνῃς στὰ Θερμιὰ καὶ νὰ μὴν εὐρῃ ἐμπρός του
δέκα κουφάρια* ξαπλωτὰ γιὰ νὰ σκοντάψῃ ἐπάνω ! 50
Νὰ μὴ βαφῆ τὸ πέταλο στοῦ ἀλόγου του τὸ νύχι !...
Ἀδέρφια, τᾶποφάσισα· καὶ μοναχὸς ἂν μείνω,
θ' ἀπλώσω ὄργανα τὰ χέρια μου, τὰ πόδια θὰ ῥιζώσω,
κι' ἂν δὲ μὲ ξεχωνιάσουνε* κι' ἂν δὲ μὲ κατακόψουν
δὲ θὰ μὲ διώξουν ἀπ' ἐκεῖ, δὲ θὰ μοῦ ἰδοῦν τὴ φτέρνα. 55

Καὶ σὺ τί λέγεις, Πανουριᾶ ;

— Μ' ἐθάμπωσε ἡ ἀχτίδα,
π' ἀστράφτει ἀπὸ τὰ μάτια σου. Τριγύρω στὰ μαλλιά σου
παίζει τὸ γλυκοχάραμα. Μοῦ φαίνεσαι μεγάλος,

ψηλός ὡσάν τόν Ὀλυμπο καὶ στέκω καὶ προσμένω
60 ἔμπρός σου ἀκίνητος, βουβός, Διάκε, νὰ ἰδῶ τὸν ἥλιο
πῶραν τὴν ὥρα θὰ προβῆ ἀπ' τ' ἀντικέφαλό σου.

— Τί λόγος, γέρο Πανουριᾶ, τί φοβερὴ βλαστήμια
ξαγλίστησ' ἀπ' τὰ χεῖλη σου! Αὐτὸ τὸ φῶς, πού βλέπεις,
ἄς μὴ τὸ σκοτιδιάσωμε. Ἐσὺ στὴ Χαλκομάτα

65 σύρε νὰ ῥίξης θέμελο. Στείλε τὸν Παπαντριά*
νὰ πάη στοῦ Μουσταφάμπεη μὲ τὸν Κορνᾶ τὸν Τρόκα.
Καὶ πρὶν ἀρχίσῃ ὁ πόλεμος, θυμήσου, ὁ Ἡσαΐας*
νὰ βγῆ ψηλὰ στὸ ξέφαντο* κι' ἐκεῖθε νὰ κηρύξῃ
τὸ φοβερὸ τὸν ὄρχο μας, γιὰ νὰ γνωρίσῃ ὁ κόσμος

70 ὅτι τὸ ῥάσο τοῦ παπᾶ κι' ἡ μίτρα τοῦ δεσπότη
θὰ γένουν Χάρου φλάμπουρο* καὶ σκιαχτρο* καὶ σκοτάδι
καὶ κατασάρι* μελανὸ στὴν Ἁγία Τράπεζά μας,
ὅσο σ' αὐτὰ τὰ χῶματα δαφνοστεφανωμένη
ἡ δουλωμένη Ἐκκλησιὰ τὸ μέτωπο δὲ δεῖξῃ.

75 — Δὲν εἶμαι, Διάκε, Πανουριᾶς, νᾶμαι γυναῖκα χήρα
καὶ νὰ μὲ πνίξῃ τὸ ψωμί*, πού ἐφάγαμε στὰ πλάγια,
ἂν λησμονήσω σήμερα τὸ βάφτισμα, τὸν ὄρχο.

— Ἐσὺ τὸ Γοργοπόταμο θὰ πιάσης, Δυοβουνιώτη
καὶ πολεμῶντας τὸν ἐχθρό, λησμόνησε πὼς ἔχεις

80 κλεισμένο μέσ' στὰ Γιάννινα τὸ Γιῶργο, τὸ παιδί σου.
Βλέπε τὸ ῥέμα τοῦ νεροῦ, κάμε το ν' ἀρμυρίσῃ
μὲ δάκρυ τῆς Ἀρβανιτιᾶς. Στείλέ το ματωμένο
στὰ μακρινὰ τ' ἀδέρφια μας τὸν τρύγο σου νὰ φέρῃ
ὡσάν πρωτόλουβο* καρπὸ, μαζί μὲ τῶνομά σου.

85 Ὁ Βακογιάννης* στὰ ῥιζά, καὶ πλευρα στὸ γεφύρι
τῆς Ἀλαμάνας, Πανουριᾶ, θὰ στήσω τὸν Καλύβα*.
Εἰς τὴ Δαμάστα* μένω ἐγώ, σᾶς τὸ ζητῶ γιὰ χάρη,
κι' ὅταν ἀρχίσουνε... Σιωπὴ!... Μοῦ κάστηκε* πὼς εἶδα
σάν ἕναν ἴσκιό νὰ διαβῆ... Ἐσ' εἶσαι, μῶρε Μῆτρε;

90 — Ἐγῶμαι, καπετάνε μου.

— Πατεῖς βουβὰ τὴ νύχτα
καὶ δὲ σὲ σ' ἐγνώρισα μὲ μιᾶς. Μὲ δίκιο νυχτοπούλι*
σὲ κράζουν οἱ συντρόφοι μας Τί φέρνεις, παλικαρί;
— Ἐκίνησε ὁ Ὀμέρπασας ἀπὸ τὸ Λιανοκλάδι.

— Πέτα, ῥοβόλα, Πανουριᾶ... Στ' ἄρματα, Δυοβουνιώτη...

95 Χριστὸς ἀνέστη, ἀδέρφια μου! Καλῶς ν' ἀνταμωθοῦμε

ἀπόψε πάλι νικηταί. Κι' ἂν δὲ μὲ μεταϊδῆτε,
δὲν θέλω νὰ μὲ κλάψετε. Θέλω σὰν πολεμαῖτε,
τὴν πρώτη σας τὴν τουφεκιά, τὸ πρῶτό σας τὸ βόλι
γιὰ μένα νὰ τὸ θίχνετε, γιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ Διάκου.

Ἐφιληθήκανε καὶ οἱ τρεῖς. Τὰ γείλη τοῦ Θανάση 100
ἔλουλουδίζανε χαρὰ, σπιθοβολοῦν τὰ μάτια.
Στὸ κρῦο τ' ἀγέρι τοῦ βουνοῦ καπνίζει ὁ ἀνασασμός του,
λὲς ὅτι ἀπὸ τὸ στόμα του ὄρμουῦν καὶ ξεθυμαῖνοι
σὰν ἀπὸ βράχου σχισματιὰ οἱ ἀκοίμητες οἱ φλόγες
ὁποῦ κρυφὸβραζαν βαθιὰ στοῦ Γένους μας τὰ σπλάγνα. 105

ἈΣΜΑ ΤΡΙΤΟΝ

ΕΙΚΟΣΤΗ ΤΡΙΤΗ ΑΠΡΙΛΙΟΥ

Μνήμη τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος
Γεωργίου τοῦ τροπαιοφόρου.

Λαλοῦν οἱ πέρδικες γλυκὰ κι' ὁ ἥλιος στὴ χαρὰ του
ἀπλώνει μιὰν ἀχτίδα του καὶ ψηλαφίζει ὁ κλέφτης
τὰ παρδαλά* τὰ στήθια τους κι' αὐτὲς ἀναγαλλιάζουν*.
Κατάκορφα στὸν οὐρανὸ πετιέται κι' ὁ πετροίτης*, 5
τᾶιτοῦ πρωτοπαλίκαρο, νὰ βάψη τὰ φτερούγια
μέσ' στὸν ἀθέρα τῆς αὐγῆς πρὶν ἔβγη στὴν παγάνα*.
Πλένουν τὰ φύλλα στὴ δροσιὰ χαρούμενα τᾶρεῖκη
καὶ σιὸ ἔλαφρὸ τὸ φύσημα τοῦ ἀγέρα, ποὺ διαβαίνει,
συναπαντοῦσε φιλικὰ μὲ τὸν ἀνασασμὸ του 10
τὸ θροῦμπι* τὴν ἀλιφασκιά*, τὸ σφελαχτὸ* ἢ μυρτοῦλα.
Δακρύζουνε τ' ἀπάρθена* τὰ χιόνια στὸ λιοπύρι,
ἀκούοντ' οἱ νεροσυρμὲς ἀπὸ ἐγκρεμὸ σὲ βράχο
νὰ παραδέρνουνε γοργὰ καὶ λὲς μὲ τὴ γαργάρα
πάνἀκραζαν τὴν κλεφτουριὰ καὶ τὴν ἀποζητοῦσαν. 15
Ἐκυματίζαν τὰ σπαρτά, χαρὰ τοῦ ζευγολάτη,
καὶ κάπου-κάπου ἀνάμεσα ξεπρόβαιν' ἓνα στάχυ
κι' ἔγερν' ἐδῶ, κι' ἔγερν' ἐκεῖ τὸ τρυφερὸ κεφάλι
ὡσὰν νὰ παραμόνευε νὰ ἰδῆ κι' αὐτὸ τὸ Διάκο.

Κι' ὡστόσο ἀνθρώπινη φωνὴ μέσα σ' αὐτὸν τὸν κόσμον
ποὺ φαίνεται' ὀλοζώντανος, καμμιά δὲν ἀγρικιέται. 20

οὔτε φλογέρα πιστικοῦ*, οὔτε χαρᾶς τραγούδι
 οὔτ' ἀγωγιάτη σάλαγος*. Ἐφαίνεται ὅλη ἡ φύσις
 λουλούδι χωρίς μυρωδιά, κόρη γλυκειά, πανώρια,
 25 ἡ μαυρισμέν' ἡ μάννα της νὰ ἰδῆ μὴν ξεχαράξη
 μαζί μ' ἓνα χαμόγελο στὰ χεῖλη κι' ἡ λαλιά της.

Ἀστράφτουνε, λαμποβολοῦν τριγύρω στὴ Δαμάστα
 ἄλλοι στρωμένοι κατὰ γῆς, ἄλλοι τὸ διπλοπόδι,
 30 περήφανοι, σιωπηλοί, τρακόσιοι ἀντρειωμένοι.
 Ἐπάνωθὲ τους κάτασπρο τὸ φλάμπουρο τοῦ Διάκου
 ἀνέμιζε τρομαχτικό, καὶ στὸ ξεδίπλωμά του
 λεβέντης ἀστραπόμορφος ἐπρόβαινε ὁ Ἄι Γιώργης
 μὲ τᾶγριό του τ' ἄλλογο κρατῶντας καρφωμένο
 35 τ' ἄσπλαγχο τὸ κοντάρι του στὸ διάπλατο λαρύγγι
 τοῦ φοβεροῦ τοῦ δράκοντα, ποὺ δέρνεται στὸ χῶμα.
 Ποιὸς ἐσυντύχαινε* κρυφὰ μὲ τοῦ σπαθιοῦ τὴν κόψη
 κι' ἐπάνω της ἐξέσερνε γοργὰ τὸ δάχτυλό του,
 ποιὸς ἐπελέκαε τεχνικὰ τὴ στουρναρόπετρά* του
 40 σὺν γειασμέν' ἀπὸ νοτιά, καὶ ποιὸς γιὰ νὰ ξεδώσῃ*
 ἐθόλωνε μὲ τὸν ἀχνὸ τοῦ μαχαιριοῦ τὴ λάμψη.

Κανένας δὲν ἀνάσαινε. Σ' ἓνα κοντρί* μονάχος
 κοιτάει ὁ Διάκος σιωπηλὸς κατὰ τὸ Λιανοκλάδι.
 Ἐξυπνος κι' ὄνειρεύεται. Ἀπὸ τὸ ἄξιζοβούνη
 45 ἀνέβηκε κι' ἡ καταχνιά, ψιλὸς ἀφρὸς τοῦ ἀγέρα,
 καὶ μιὰ στιγμή τὸν ἔκρυψε στὴ δροσερὴ ἀγκαλιά της·
 λὲς ὅτι ἐκεῖνη τὴν αὐγὴ λησμονημέν' ἀχνάρια*
 ἐμίξαν σ' ἓνα σύγνεφο κι' ἦρθαν ἀπὸ τὸν Ἄδη
 νὰ μυριστοῦν τὸ σκοτωμό, νὰ ἰδοῦνε τὸ Θανάση.

50 Μὲσ' στὰ τριφύλλια τὰ παχειὰ σιδέριχη* φοράδα,
 μαρμάρα*, φίδι φτερωτό, δροσιζέται καὶ βόσκει
 στρωμένη, ἑτοιμοπόλεμη. Τὴν εἶχε πάρει ὁ Διάκος
 χρονιάρικη στὰ Γιάννινα κι' ἀπὸ τ' ἀστέρι, ποῦχε
 καταμεσῆς στὸ μέτωπο, τὴν ἔκραζεν Ἀ σ τ έ ρ ω.

55 Ἐβραζ' ὁ πόλεμος μακρὰ καὶ κούφια τὴ βοή του
 τὴν ἔφερν' ὁ ἀντίλαλος σὰ μούγκρισμα πελάγου.
 Ὅλοι προσμένουνε βουβοί... Κανένας πεζοδρόμος

στό ξάγναντο* δὲ φαίνεται... Ὁ Μῆτρος, ποῦν' ὁ Μῆτρος;

— Γέρο Διαμάντη, δὲ μιλεῖς, δὲ μᾶς καλημερίζεις;
 Ὁλος ὁ κόσμος χαίρεται γιὰ τὴν ἀνάστασή μας 60
 καὶ στολισμένος μᾶς θωρεῖ. Σὲ λίγο τὸ σπαθὶ σου,
 ποὺ ἐσκούριασε στὴ θήκη του, θὰ πηῖ νὰ ξεδιψᾷ,
 καὶ σὺ τὸ ξυπνητήρι μας, σὺ τοῦ βουνοῦ τ' ὀρνίθι*
 ἐκλείδωσες τὰ χεῖλη σου; .. Τί σ' ἔπιασε, Διαμάντη;

— Σαράντα χρόνια πολεμῶ. Ἄπ' τὴν κορφή στὰ νύχια 65
 μ' ἔγδαρε, μὲ ξεφλούδισε τὸ βόλι, τὸ λεπίδι...

Μ' ἔφαγε ἡ γύμνια κι' ἡ ἐρμιά. Ἐβαψε τὰ παλιούρια*
 ἡ ξεσχισμένη φτέρνα μου... Μ' ἔδειρε τὸ χαλάζι...

Ἐστρώσα τὸ κρεββάτι μου μέσ' στὴ μονιά* τοῦ λύκου...
 Κυνηγημένος σὰ θεριὸ τὴ νύχτα στὰ λαγκάδια 70
 ἔβγαινα κι' ἔβροσκ' ἀρπαχτὰ τὰ κούφια βελανίδια*

ποὺ ἐσέποντο στὰ χῶματα, κι' ἐξοῦσα μ' ἀποφάγια,
 π' ἀφῆναν τ' ἀγριογούρουνα. Κι' ὅταν τὸν Ἀλωνάρη

μοῦχαν πιασμένα τὰ νερὰ καὶ μ' ἔφρυγεν* ἡ δίψα,
 ἀκοῦστέ το, μωρὲς παιδιὰ, ἐζύμωνα στὰ δόντια 75
 κι' ἐχόρταινα βυζαίνοντας μιὰ φλοῦδ' ἀπὸ μολύβι

καὶ δὲ θυμοῦμαι νᾶνιωσα ποτέ μου τὴ λαχτόρα,
 ὅπου μὲ σφάζει σήμερα, καὶ σὰ μονομερίδα*
 ἀπὸν ἀρμὸ στὸν ἄλλονε κρυφά-κρυφά χωνεῖ*

καὶ μοῦ ῥουφάει τὴ δύναμη καὶ μὲ νεκρώνει, Λάμπρε. 80

— Γέροντα, τ' εἶναι πῶπαθες! Ἀνάθεμα τὴν ὥρα,
 ποὺ ὁ γούμενος τ' Ἄι Γιαννιοῦ ἀπὸ τὴν Ἀρτοτίνα
 τὸ λαμπριάτικο τ' ἀρνὶ θυμήθηκε νὰ στείλῃ.

Καὶ τρεῖς ἀνάθεμά τηνε τὴν ὥρα ποὺ οἱ συντρόφοι
 σοῦ ἔδειξαν τὴν πλάτη του! .. Πές μας, τί γράφ' ἡ μοῖρα; 85

Ἐστρώθηκαν στὴ γλωρωσὰ τριγύρω στὸ Διαμάντη,
 ὁ Λάμπρος κι' οἱ συντρόφοι του. Ἄπλωσε ὁ γέρο κλέφτης
 κι' ἐπῆρε ἀπὸ τὴ ζώστρα του τὸ φοβερὸ τὸ χτένι*,

τὸ πέρασε δυὸ τρεῖς φορὲς ἀπὸνὰ χέρι σ' ἄλλο,
 μὲ φόβο τὸ ψηλάφησε, τὸ κοίταξε στὸν ἥλιο, 90
 κι' ὕστερα, σὸν νὰ εἰρέθηκε μὲ μιᾶς σὲ ξένον κόσμον,

σὰν νὰ λησιμόνησε μὲ μιᾶς σκονταμματα καὶ πάθη,
 ἕνα πρὸς ἕνα ἐδιάβαζε τὰ μυστικὰ σημάδια
 καὶ τὰ παιδιὰ ἀκουρμαίνονται*. Τοὺς ἔδειξε μιὰ φλέβα

- 95 μέσ' στη διχάλα, κόκκινη .. Δεξιά, ξερβιά μαυρίλες
 σάν κυπαρίσσια νεκρικό, κι' ἔδω κι' ἐκεῖ λειψάδες*
 καὶ σκοτεινὰ κοιλώματα. Τοὺς ἔδειξε μιὰ σκλήθρα*
 κι' εἶπε πὼς ἦτανε κεντρί... Κι' ὅταν ὁ γέρο μάντης
 ἔξάνοιξε στὴν ἀγκωνή, μελαχρινή λουρίδα,
- 100 πὺν πρόβαινε σὰ σερπετό, τοῦ θόλωσαν τὰ μάτις,
 τοῦ πιάστηκε ἡ ἀναπνοή, τοῦ ἀχνίσανε* τὰ χεῖλη,
 βαριά βαριά ἀναστέναξε κι' ἐκόπηκε ἡ φωνή του...
 — Διαμάντη, τί σ' ἔξάφνισε;...
 — Ὅχιὰ μὲ τὸν ὀσκρό* της
- 'Αρχίζει πάλ' ὁ γέροντας τὸ πρῶτο διάβασμά του,
 105 καὶ μέσ' ἀπὸνα σύγγεφο τοὺς ἔκραξε νὰ ἰδοῦνε
 ὅπου ξεφύτρωνε ποιλὶ ποῦχε διπλὸ κεφάλι..
 πλατειὰ φτερούγια ὀλόνοιχα. Στὴ μιὰ τὴν ἀπαλάμη
 βαστοῦσε δίστομο σπαθὶ καὶ μὲ τὴν ἄλλη σφίγγει
 στεφανωμένονε Σταυρό. Ὁλόγυρά του ἀχτίδες
- 110 καὶ ξημερώματα γλυκά, καὶ ξαστεριά καὶ λάμψη...
 Τ' ἀπίστευτο τὸ θέαμα γυρτοί, συμπυκνωμένοι,
 ἐκοίταζαν ἀχόρταγα ὁ Λάμπρος κι' οἱ συντρόφοι.
 Κι' ἐνῶ μὲ χίλιες ξέλεξες* ἐπνίγανε τὸ μάντη
 ἀκούσανε πὺν ἐφρύμαζες* συχνὰ-συχνὰ ἡ Ἀστέρω
 115 σάν κίτι νάθελε νὰ πῆ κι' ἐχτύπασε τὸ ποδάρι,
 κι' ὅλοι φωνάζουνε μὲ μιᾶς:— Ὁ Μῆτρος!... τὸ ξιφτέρι*.
 — Στ' ἄρματ', ἀδέρφια, στ' ἄρματα! Κι' ἐπλόκωσε ὁ Βριόνης.
- Καὶ σὺ πὼς εἶσαι, Μῆτρε, ἀχνός*;... Ἀπὸ τὴν τραχηλιά σου
 ῥένε τὰ αἵματα στὴ γῆ. Ποῦ σ' ἔχουνε βαρέσει;
- 120 — Μᾶγλειψε, Διάκε, ξώδεσμα τὸ βόλι ἓνα παγίδι
 κι' ὁ δρόμος τὴ λαβωματιὰ μου ξάναψε λιγάκι...
 Θανάση, μᾶς ἐχάλασαν...
- Πάψε... Γέρο Διαμάντη,
 δός μου τὸ μῆλι* σου νὰ ἰδῶ... Μὴν κρένης*. Ἐεστηθῶσου.
 Καλὰ σοῦ τὴν ἐφύτρεψαν... Ὁ Χάρος ἀπὸ τρίχα...
- 125 Ἐαντό.. Φρυμένη* πηγανιά*... ὅ,τ' εἶναι... Τώρα πές μου.
 ---Θανάση, μᾶς ἐχάλασαν... Δὲν εἶχε σκάσει ὁ ἥλιος,
 πὺν ἐχύθηκε ὁ Ὁμέροπασας... Χτυπάει τὸ Δυοβουνιώτη
 καὶ τότε παίρνει στὸ φτερό*... Λὲν ἔπαιξε λεπίδι...
 — Θᾶχε τὸ νοῦ του στὸ παιδί. Κι' ἦτανε τετρακόσοι!

- Είδες ἐκεῖ τὸν Κόκκαλη ; 130
- Ἐθόλωσε τὸ φῶς μου.
 Μ' ἐπῆρε τὸ παράπονο κι' ἐδάκρυσσα... δὲν εἶδα...
 Ἐκούστηκ' ἓνα θυσίμο* ἀπὸ τῆ Χαλκομάτα,
 καὶ ῥίχνονται τοῦ Πανουριᾶ .. Πρώτη φωτιά κι' ἐσιμίζαν.
 Ἐζήλεψα κι' ἐχούμησα*... Τὸ ῥάσο τοῦ Δεσπότη
 ἀντάρα*, μαύρη θάλασσα... Ἐκεῖ κι' ὁ Παπαγιάννης... 135
 Ὀλόγυρά τους σκοιωμός. Ἐθεμωνιά* κουφάρια ..
 Βόσκει* τοῦ Γούρα τὸ σπαθί... ἀστροειλέκι, Χάρος...
 Οἱ λαβωμένοι σφάζονται στὸ χῶμα μὲ τὸ δόντι...
 Μᾶς ἐπνίξε ἡ Ἐιβανιτιά... Τᾶλλογο τοῦ Βριόνη
 ἀνεμοστρόβιλος, ὀργή... τὰ δυὸ του τὰ ρουθούνια 140
 ξερνοῦν ἀντάρα καὶ καπνό... Πλακώνουν κι' ἄλλοι... κι' ἄλλοι.
 λὲς κι' ἀναβρᾶνε ἀπὸ τῆ γῆ... Δριμόχολο*, τρομάρα...
 Μὲ κράζει ὁ γέρο Πανουριᾶς : « Τρέχα νὰ πῆς τοῦ Διάκου,
 πού ἂν εἶμαι ἀκόμα ζωντανός, δὲ φταίω γώ... τὸ βόλι.
 Κι' ἐμούγκριζε σὰ δράκοντας .. Τὸν ἄρπαξε ὁ Μανίκας. 145
 Ἐκεῖνος ἀνδρειεύεται... Τοῦ πέφτει κι' ὁ Καπλάνης...
 Οἱ δυὸ τους τὸν ἐλύγισαν*... Φεύγουνε πολεμῶντας...
 Ἐπιρίζω*... μ' ἐκυνήγησαν... ματώνομαι.. μὲ χάνουν.
 — Τὸν εἶδες τὸν Παπαντριᾶ ;
 — Μὲ τὸν Κομνᾶ τὸν Τράκα
 κρατοῦν τοῦ Μουσταφάμπεη.
 — Καὶ τὸν Κιοσὲ Μεχμέτη ; 150
 — Τὸν εἶχα ἰδῆ πού ἐμούδιασε. Τοῦ μύρισ' ὁ Καλύβας
 στῆς Ἐλαμάνας τὰ νερά. Τοῦ Βακογιάννη ὁ ἴσκιος
 εἶναι βαρὺς, θανατερός κι' ὅποιος περάση ἐκεῖθε
 σκοτάδι κι' ἀποκάρωμα*. Θὰ τῶμαθε καὶ μένει
 νᾶρθῆ μὲ τὸν Ὀμέρπασα.
 — Καλῶς ν' ἀνταμωθοῦμε. . 155
 Δὲν εἶν' ἀλήθεια, ἀδέρφια μου ; Ἐψὲς στὴν προσευχή μας
 τὸ τάξαμε στὸν Πλάστη μας... Στὴ θέση του καθέννας ..
 Νερό, νὰ μὴ διψάσετε.. Κανείς σας δὲ θὰ ῥίξει
 πρὶν δώσω ἐγὼ τὴν προσταγή Θέλω μιὰ τέτοια μέρα
 νὰ μετρηθοῦν τὰ βόλια μου μὲ τόσους σκοτωμένους. 160
 Μὴ σημαδεύετε ψηλά... Κι' ἂν πέσω, θυμηθῆτε
 τ' ἄρματα, τὸ κεφάλι μου. Ἐς τᾶχη ὁ γυιὸς τ' Ἀνδρουτζου,
 νὰ μὴ τὰ πάρη ἡ Ἐρβανιτιά. . Στὸν κόρφο κρεμασμένο
 ὅποιος μοῦ ψάξει τὸ κορμί, θαῦρῆ τὸ φυλαχτό μου...

- 165 Μοῦ τῶχει ῥίξει στὸ λαιμὸ ἢ μάννα μου, τὴ νύχτα
 ποῦ ἐβγήκα κλέφτης στὰ βουνά... Πάραυτα νὰ τὸ πᾶτε
 στὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγιαννιοῦ... Θέλω τὸ δαχτυλίδι,
 θέλω νὰ μείνη μαρτυριὰ στὸ χέρι τὸ δεξι μου,
 νὰ μὲ γνωρίσῃ ὁ Ὁμέρπασας. Ἐκεῖ θαυρῆ γραμμένη
- 170 τὴν πίστη μας σ' ἓνα Σταυρό, τῶνειρο, τὴν ἐλπίδα
 σ' ἓνα δικέφαλο πουλί... Τοῦπε ὁ Θεὸς θὰ γένη...
 Σήμερ' ἀρχίζει ὁ κάματος*. Ἦρθαν τὰ πρωτοβρόχια,
 θάμεθα μεις ἢ προοιμιᾶ* Ἄφαντος ζευγολάτης,
 ποὺ δὲ δειλιάζει στὴ σπορά, κρατεῖ τὸ χερουλάτη*.
- 175 Τάλετρι τρίζει στ' ὄργωμα... Ἦταν ἡ γῆ χερσάδα
 καὶ τὸ γενὶ θάμπῃ βαθιά... Τὸ γήμορο* δικό μας.
 Ψυχῆ, παιδιὰ μου, στ' ἄρματα !... Τοῦπε ὁ Θεὸς θὰ γένη !
 Νὰ μὴ σᾶς λείψῃ τὸ νερό... Γέρο Διαμάντη, Μῆτρε,
 σταθῆτε σεῖς ἐδῶ μ' ἐμέ... Στὴ θέση του καθέννας !
- 180 Ἐσκόρπισαν ὀλόγυρα. Ποιὸς πιάνει ἓνα θυμᾶρι
 καὶ ποιὸς κρατεῖ μιὰ λαιδοριᾶ*, τ' ἀφωρεσμένο δέντρο
 Τὰ καριοφίλια δείχνουνε μέσ' στὰ κλαριά τὸ στόμα
 σὰν ἄγρυπνες δεντρογαλιές*. Ἐδῶθ' ἐκεῖθ' ἀστράφτουν
 ἄγρια μάτια φλογερά, ἀνάμεσα στὰ φύλλα,
- 185 λὲς κι' ἦταν θράκια σκεπαστά. Πρώτη πνοὴ θ' ἀνάψουν.
 Ἐνιωθε κι' ἀναγάλλιαζε τὴ δύναμή του ὁ Διάκος.
 Μένει μὲ μιᾶς ἀκίνητος. Ἐσταύρωσε τὰ χέρια
 καὶ κατὰ τὴν Ἀγάθωνα* τὸ πρόσωπό του στρέφει.
 Στὸ μέτωπό του τὸ πλατύ, ποὺ τὸ φωτίζ' ὁ ἥλιος,
- 190 ἐπέρασ' ἓνα σύγνεφο. Τὸ μάτι του κατάρρα...
 Ἄπὸ τὰ βάρη τῆς ψυχῆς ἀνέβηκε ἡ πικράδα
 στὰ δροσερὰ τὰ χεῖλη του καὶ τοῦ τὰ φαρμακεύει
 σὰν νᾶχε πιῆ τὴν ἀλοή*
 — Ἄχ ! Μῆτρε Κοντογιάννη*,
 στὸν Ἄδη ποὺ θὰ κατεβῶ, ἂν μ' εὔρη ὁ γέροντάς σου
- 195 καὶ μὲ ῥωτήσῃ, τί θὰ πῶ : Πῶς μ' ἓνα ἀρματολίκι...
 Εἶπε κι' ἐστέναξε βαριά... Ἐδιάβηκε ἡ μαυρίλα
 κι' ἔρχεται πάλε ἢ ξαστεριά. Θολός, συγνεφιασμένος
 δὲ μένει τέτοιος οὐρανός, ὦρα πολλῆ δὲ μένει.
- Καπνοῦρα, Μῆτρε, καταχνιά*... δὲ μᾶς χασομερᾶνε.
- 200 Ὅθε περάσουν, ἐρημιά, μένει τὸ χῶμα στεῖρο.
 — Ἐρχεται ἐμπρὸς ἢ Λιαπουριά* μὲ τὸν Ὁμέρ Βριόνη...

Διαμάντη, κοίταξε και σύ, σάν και νά σταματήσαν
 —Χωρίστηκε ὁ Κιοσέ πασᾶς... Χτυπάει τὴν Ἄλαμána.
 Ἐστραψ' ἡ πρώτη τουφεκιά... Χαρὰ στὸ καριοφίλι !
 Νὰ μὴν πεθάνω ἐδῶ μὲ σᾶς, ἄν δὲν εἶν' τοῦ Καλύβα. 205
 Τοῦχα γνωρίσει στ' Ἄγραφα... Ποῦσαι, καημένε Δίπλα*,
 νὰ ἰδῆς πού δὲν ἐβράχνιασεν ὁ λάρυγγας του ἀκόμα !
 Ἐψησ', ἐμαύρισε καρδιές... Θὰ ἐδάγκασε κουφάρι...
 Τὸ βόλι δὲν ἐδιάβηκε.. Γονάτισ' ἕνας.. πέφτει..
 Καλὴ ἀρχή... ματώθηκαν... ἀνάφτει τὸ γεφύρι... 210
 Πῶς πολεμοῦνε τὰ σκυλιά!... Διάκε ! καπνός... δὲ βλέπω.
 —Καλύτερα γιὰ σένανε. Τοὺς βλέπω ἐγώ, Διαμάντη.
 Στοῦ Βακογιάννη τὰ πλευρά, στὰ στήθια τοῦ Καλύβα
 χτυπάει τὸ κῦμα καὶ σκορπᾷ. Τοὺς ἔξωσε ἡ πλημμύρα
 καὶ δὲ σπαράζουν* ἀπ' ἐκεῖ. Τρέχα νὰ πῆς τοῦ Λάμπρου 215
 νὰ πάη μ' ἐξήντα διαλεχτούς... Φτερά... κι' ἡ ὥρα σφίγγει.

Μῆτρές μου ! τὸ μιλλιόνι* μου... Μᾶς εἶδανε... Ὁ δερβίσης
 στάθηκ' ἐμπρὸς καὶ θυάζεται*... Κρατεῖ καὶ δυὸ κεφάλια !..
 —Ἐδῶθε τοῦ Δεσπότη μας, ζερβιά τοῦ Παπαγιάννη.
 —Δὲ μοῦπες πὼς τοὺς ἔκοψαν!.. Νᾶχουμε τὴν εὐχή τους.. 220
 Κοίταξε, Μῆτρε, τὸ σκυλί, γιὰ νὰ μᾶς φοβερῶσι,
 τώρα τὰ πέταξε στὴ γῆ καὶ τὰ ποδοκυλάει..
 Τὰ πῆρε παραμάσχαλα*... Ἐπρόβαλ' ἕνας ἄλλος..
 Ἐνέβηκε στὸ ψήλωμα... Διαλαλητής... Τί θέλει ;
 —Θανάση Διάκε !.. Εἶσ' αὐτοῦ ;..
 —Ἐδῶμαι . Ποιός μὲ κράζει ; 225
 —Ὁ ἀφέντης ὁ Ὁμέρπασας..

—Στὴ γῆ δὲν ἔχω ἀφέντη.
 Κι' ὄθε περάση ὁ ἴσκιος μου, ὀρίζω ἐγώ. Τὸ ξέρει.
 —Δῶσέ μας διάβα κι' ὅτι πῆς, τιμές.. καὶ βιό.. καὶ χάρες.
 —Πόλεμο θέλω.. πόλεμο.. Ποιός εἶσαι σὺ πού κρένεις ;
 —Πιστεύω ὅ,τι πιστεύετε..

—Ἐφωρεσμένοι νᾶσαι, 230
 πῶχεις ψυχὴ στὴ γλῶσσά μας, σ' αὐτὸν τὸν Ἅγιο Τάφο*
 νὰ βλαστημήσης προδοσές.. Ἐφωρεσμένος νᾶσαι !..
 Κι' ὁ ἀντίλαλος ἐφτὰ φορὲς ἀπὸ σπηλιές σὲ βράχους
 ἀπὸ βουνὰ σὲ λαγκαδιές φαρμάκεψε τ' ἀγέρι
 μ' ἐκείνον τὸν ἀφορεσμό. Τὰ χεῖλη τοῦ Ἡσαῖα 235
 ἀραχνιασμένα* καὶ βουβὰ στὸν ὕπνο τους σπαράζουν*
 καὶ μουρμουρίζουνε βραχνά :— « Ἐφωρεσμένοι νᾶναι !.. »

Ἐφτυσεν αἶμα κατὰ γῆς τοῦ Παπαγιάννη ἢ γλῶσσα
 κι' ἀνταποκρίθηκε κι' αὐτή: — «Ἀμήν... ἀφωρεσμένος!»
 240 Ἐχάθηκε ὁ διαλαλητής... ἀνατριχίλα... τρόμος.

Μυρμηγκίαζε ἡ Ἀρβανιτιά. Τάλογο τοῦ Βριόνη
 τοὺς διαχωρίζει ἐδῶ κι' ἐκεῖ καὶ τοὺς δαγκάει τὴν πλάτη.
 Σαλάγα* τους, Ὁμέρπασα! Σπρωῶχνε, βοριᾶ, τὸ κῦμα
 νὰ φάῃ τὴν πέτρα τοῦ γιалоῦ. Θὰ ξαφνιστῆς μιὰ μέρα
 245 νὰ ἰδῆς τὴ νεκροθάλασσα τὸ βράχο ν' ἀγαπήσῃ.
 Θ' ἀγκαλιαστοῦν τὰ δυὸ θεριά καὶ τότε ἀδερφωμένα
 θὰ χλιμιτίσουν φοβερά, κι' ὁ ἄνεμος θὰ πέσῃ.
 Σαλάγα τους, Ὁμέρπασα! Μάτωνε τὴ βουκλήτρα
 νὰ τρέχουν τὰ καματερά*. Θὰ νᾶρθῃ ἐκεῖν' ἡ ὥρα
 250 ποὺ ἀγριεμένα θὰ τὰ ἰδῆς. Θὰ ν' ἀντιστηλωθοῦνε,
 θὰ νὰ τινάξουν τὸ ζυγὸ, θὰ φύγουν μὲ τ' ἄλετρι
 καὶ θᾶρθουνε μουγκρίζοντας στὸ πρῶτο βουκολεῖό* τους.
 Σαλάγα τους!.. Σαλάγα τους!.. Τάλογο πάντι' ἀστράφτει
 μέσα στὴ μαύρη συγνεφιά... Ἐμπρὸς τὰ δυὸ κεφάλια.

255 Ἀκούστηκε σὰ μιὰ βροντή... Στὰ σωθικά τοῦ Διάκου
 κρυφὰ λὲς κι' εἶχαν σωριαστῆ φάρμακεμένοι πόνοι,
 χίλιων χρονῶν ἐκδίκησες, στείρες εὐχές, ὀρφάνια,
 τοῦ βρόχου τὸ λαχτάρισμα, τυραγνισμένη φτώχεια,
 κατάρεις, ψυχομάχημα, βάσανα, μοιρολόγια,
 260 κι' ἐξέσπασε μὲ μιὰ φωνὴ τὸ βογκητὸ τοῦ Γένους:
 «Ἀδέρφια μου!... Φωτιά!... Φωτιά!...»

Τὸ βόλι τοῦ Θανάση
 δὲ θέλει σάρκα ἀνθρωπινή. Γυρεύει ν' ἀπαντήσῃ
 τάλογο πάνδρειεύεται. Θέλει νὰ πιῇ τὴ φλόγα
 πῶβραζε μέσ' στὴ φλέβα του καὶ στ' ἄγριο πέραςμά του
 265 τοῦ χάραξε τὸ λάρυγγα, τοῦ θέρισε τὸ σφάχη*,
 τοῦ δούρηξε τὴ λεβεντιά, τοῦ σβεῖ τὴν περηφάνεια
 καὶ μεθυσμένο ἀπὸ χαρὰ φυσομανάει καὶ φεύγει.
 Τὸ ἄτι ἀναστηλώθηκε, στερνὴ παλικαριά του,
 τὰ λάγανά* του αἱμάτωσαν, λυγᾶνε οἱ κλείδωσές του
 270 καὶ ὀβολοῦ* νεκρὸ στὴ γῆ. Ψυχομαχάει κι' ἀκόμα
 κρατεῖ τ' αὐτιά του τεντωτά...

— Ὁμέρπασα Βριόνη,
 σοῦ στέλνει χαιρετίσματα τοῦ Διάκου τὸ μιλλιόνι.

- Μῆτρε, τὰ μετωρίσματα* παλικαριά δὲν εἶναι,
ὅπου εἶν' ὁ Χάρος βασιλιᾶς.. Διαμάντη! τὸ δερβίση! 275
- Θανάση, ὡς τώρα τρεῖς φορές τὸν ἔβαλα στὸ μάτι
καὶ δὲ μοῦ δείχνει μέτωπο*. Θὰ νὰ τὸν τρώγῃ τὸ αἷμα*.
- Νὰ τος... ἔξεσκεπάστηκε.. Φωτιά! Διαμάντη, ῥίξε!...
Βογκάει τ' ἀρμουῖτι* τὸ παλιό... Ἔρω*καῖε* ὁ δερβίσης,
ἀπλώθηκε τὰ πίστομα κι' ἀκόμα μὲ τὰ νύχια
κρατεῖ σφιχτ' ἀπὸ τὰ μαλλιά τὰ δυό του τὰ κεφάλια. 280
- Μῆτρε, μὴν ἐπαράδραμα ;
—Μέσ' στὴ ῥαφή, Διαμάντη,
τοῦ ξήλωσες τὰ καύκαλα*. Τάνοιξες τρίτο μάτι
γιὰ νὰ διαβαίνη θαρορετά, νὰ περπατῆ στὸν Ἄδη.
- Μῆτρε, μ' ἀρέσει νὰ μ' ἀκοῦς.. κι ἐγὼ τὸ θάνατό του.

- Λυσσομανάει ἡ Ἄρβανιτιὰ τριγύρω στὸ κουφάρι. 285
Βάφουν στὸ αἷμα τὰ σπαθιά... Παραδαρμός, φοβέρες,
βουβάλια ποὺ ἀγριέψανε.. Τρώγονται συνατοῖ τοις..
Στέκουν καὶ ξεδιαλέγονται.. ἀθέρας*.. ἕνας κι' ἕνας.
Τὰ χρόνια τους πρωτομαγιές. Ὅτι καὶ ξεφυτρῶναν
τῆς νιότης τὰ τριαντάφυλλα. Λουλούδια, βλασταράκια, 290
τὰ κύλησε ἡ νεροποντὴ καὶ στὸν καταποτῆρα*
τὰ παρασέρνει ὁ πόταμος. Παιδιά, τὰ πῆρε ἡ τύφλα
καὶ χύνονται μέσ' στὴ φωτιά.. Τοῦ Λιάκου τὰ λιθάρια
μὲ τὰ λεπίδια πελεκοῦν νὰ τὰ ξεθεμελιώσουν.
- Ἄρπαζουνε γιὰ ν' ἀνεβοῦν τὴν πέτρα μὲ τὰ νύχια 295
κι' ὅτι φανοῦν τὰ δάχτυλα, τὸ σίδερο θερίζει.
Τρεῖς ὄρες ἀνδρειεύονται. Πλακώνει κι' ὁ Βριόνης;
σὰ μαύρη βαρυχειμωνιά.. Χαλάζι τὸ μολύβι..
Σκάφτον τὸ χῶμα τ' ἄλογα.. Σίφουνας, συντελεία.
- Χνότο* μὲ χνότο πολεμοῦν. Ἄδερφωμένο βρέχει 300
τὸ αἷμα τ'ἀρβανίτικο τῆ γῆ μὲ τὸ δικό μας..
Ἔχουν τὴν ἴδια τὴ βαφή*.. Ἄν σμίγουν πεθαμένα,
πῶς δὲ θὰ σμίξουν ζωντανά;...

- Διαμάντη, τί μὲ θέλεις ;
Πῶς ἄφησες τὸ σκοτωμὸ καὶ πῶς μὲ τὴν Ἄστέρω
μοῦ παίρνεις τὰ πατήματα ; 305
- Θανάση.. μὲ γνωρίζεις..
δὲν παρακάλεσα ποτέ.. Κι' ἐμπρός σου.. γονατίζω.
- Πές μου, τί θέλεις;.. γρήγορα..—Αὐτὸ τὸ ἔρομο χῶμα

ἂν εἶν' ἀλήθεια πάγαπᾶς, Θανάση... γλύτωσέ το..

— Σοῦ φαίνεται νὰ δεΐλιασα ;

— Φύγε, Θανάση, φύγε.

310 — Μὴ φαρμακεύης, γέροντα, τὸ ψυχομάχημά μου.

— Δὲ βλέπεις πόσοι ἐμείναμε ; .. Στὸ χάνι ὁ Βακογιάννης μὲ τὸν Καλύβρα ἐκλείστηκαν..

— Κι' ἐγὼ... χειρότερός τους ;

— Ὅχι, Θανάση, μένω ἐγὼ, πῶφαγα τὸ ψωμί μου καὶ δὲ μ' ἀποζητάει κανεὶς .. Μένει μ' ἐμὲ κι' ὁ Μῆτρος.

315 ἐκεῖνος εἶναι νιώτερος . Θὰ πάρη τ' ὄνομά σου¹

καὶ δὲ θὰ σ' ἐντροπιάσωμε.

— Πῶς εἶπες ;... τ' ὄνομά μου ! ..

Δὲ θὰ κοτήση* ὁ θάνατος, Διαμάντη, νὰ τὸ πάρη, καὶ σεῖς θὰ μοῦ τὸ κλέψετε ;

— Θανάση, σχώρεσέ μας.

— Ἐσεῖς μ' ἐμὲ κι' ἐγὼ μὲ σᾶς .. Συχωρεμένοι νᾶσθε

320 Κι' ἐκεῖ πού ὁ ἀνεμοστρόβιλος μουγκρίζει τοῦ πολέμου πηδοῦν οἱ λιονταρόψυχοι καὶ κολυμποῦν μιὰν ὥρα μέσ' στὴ φωτιά, μέσ' στὴ σφαγή... Παράδερνε ἡ Ἀστέρω.

— Ὅσοι εἴσθε ἀκόμα ζωντανοί, ἔλατε ὀλόγυρά μου .. φωνάζει ὁ Διάκος, κι' ἔρχονται... Δὲ μένουν παρὰ δέκα..

325 Ὁ ἥλιος στέκει γιὰ νὰ ἰδῆ. Κάθε στιγμή πού φεύγει τοὺς ἔσφιγγε στενά-στενά στὴν ἀγκαλιά του ὁ Χάρος.

Μέσα σὲ τέτοιο πέλαγο, βαθύ, μελανιασμένο,

ἓνα ἀκρογιαλί μακρυνό, τὸ μάτι τοῦ Θανάση

ξανοίγει, πού τοὺς ἔκραζε : « Παιδιά, στὸ Μοναστήρι !² »

330 Καὶ δρασκελίζουν πεταχτὰ τὴ σιδερένια φράκτη πὸλόγυρά τους ἔπηξε*. Σεισμός τὸ πέρασμά τους

1. Ὁ Δίπλας, ἰδὼν ποτε τὸν Κατσαντώνη προκινδυνεύοντα, τοὺς δὲ πολεμίους ἀθρόους ἐπιπεσόντας ἐπ' αὐτὸν ἅμα ἐξαγγείλαντα τὸ ἴδιον ὄνομα, καὶ ἐλπίζοντας νὰ τὸν ζωγήρωσιν ἢ ἀποκτείνωσιν, εἰσορμήσας, ἐκραύγασε ! « Μὴ τὸν πιστεύετε, ἐγὼ εἶμαι ὁ Κατσαντώνης. Ἄν σᾶς βαστᾶ, βαρεῖτέ μου ». Τότε δὴ στρέψαντες οἱ ἐχθροὶ κατ' αὐτοῦ τὰ ὄπλα ἐθανάτωσαν τὸν ἐκουσίως ἑαυτὸν προσενεγκόντα θῦμα ὑπὲρ τῆς φιλίας. — Σημειώσεις τοῦ ποιητοῦ.

2. Ἐννοεῖται ἡ μονὴ τῆς Λαμάστας ὅπου ὁ Διάκος πολεμῶν ἀπεσύρθη καὶ ἔμεινε μέχρι τελευταίας στιγμῆς. — Σημ. τοῦ ποιητοῦ.

Τὰ ὄρνια ἀναφτερούγιασαν... Τοὺς κυνηγοῦν... προφτάνουν
καὶ πλημμυρίζουν τὴν αὐλή... Ἡ ἐκκλησιὰ στὴ μέση
παραιτημένη, ὀλόκλειστη... Ἰδρώνει ὁ τοίχος αἷμα...
Τρίζουνε τὰ κονίσματα .. Τὰ βόλια, ποὺ ἀνεμίζουν, 335
ἔδέρνανε τὰ σήμαντρα καὶ τὰ βουβὰ γλωσσίδια
ξυπνοῦν, λαλοῦνε νεκρικά... Λὲς κι' εἶχε νὰ περάση
κανένα λείψανό ἀπ' ἐκεῖ...

—Θανάση!.. Παραδώσου..

Ἐπέσανε οἱ συντρόφοι σου... δὲ σῶμεινε κανένα.
—Θὰ παραδώσω τὴν ψυχή, τ' ἄρματα δὲν τὰ δίνω. 340
Ἄν δὲν τὸ ξέρης, μάθε το... Ποιὸς εἶσαι;... τὴ φωνή σου...
—Θανάση, εἴμ' ὁ διαλαλητής...

—Προδότη, ἀφωρεσμένη!...

Μὴ μοῦ πατιῆς τὰ μνήματα... Ἀκόμα ζῆς ἐμπρός μου;...
Καὶ τὴ στερνὴ του πιστολιὰ τὴ ῥίχνει ἀστροπελέκι
καὶ τοῦ βουβαίνει τὴν καρδιά...

Πέφτουνε τὰ κοράκια 345

νὰ τότε φᾶνε ζωντανόν... Στηλώνει στᾶγιο βῆμα
τὴν πλάτη ὁ Διάκος... Καρτερεῖ... δὲν τῶμεινε στὸ χέρι
παρὰ μιὰ σπιθαμὴ σπαθί... Τὸν ἔχουν στὸ σημάδι.
Τὸ πρόσωπό του ἀνάσταση... Ἐμπρός του ἀγκαλιασμένα
δύο λείψανα ξαπλωταριά... Ὁ Μῆτρος κι' ὁ Διαμάντης... 350
Δὲν τὸν ἀφήγουν οὔτ' ἐκεῖ... Κανένας δὲ σιμώνει...

Τ' ἀνδρειωμένα κόκκαλα συντρίβουν τὰ μολύβια,
καὶ ὁ πύργος μένει πάντα ὀρθός... τὸ μάτι του ἄλλος κόσμος.
Τὸν τουφεκίζουνε μὲ μιᾶς... Τ' ἀδειάζουνε* τὴ φλέβα
καὶ χίλιοι τὸν ἀρπάζουνε... Δεμένο τὸ λιοντάρι 355

τῶχουν στὴ γῆ καὶ τὸ πατοῦν. Τοῦ στρίφουνε τὰ χέρια
πιστάγκωνα μὲ τὴν τριχιά*. Προβαίνουνε στὸν ὄμο
οἱ σχίζεις,* ἀπ' τὴν κλείδωση... Αἷμα ῥονιά*... μεδοῦλι.
Κι' ἐνῶ τὸν ἐμαρτύρευαν, κρυφὰ-κρυφὰ τὸ στόμα
ἀπλώνει ὁ Διάκος καὶ φιλεῖ τὸ Μῆτρο, τὸ Διαμάντη. 360

Χιλιάδες τότε σέρνουνε. Ἐμπρός του λαβωμένη
ἐμούγκριζε ἡ φοράδα του. Τὴν ἀνακράζει ὁ Διάκος
κι' αὐτὴ μ' ἓνα χλιμίτισμα τὸν χαιρετάει καὶ πέφτει.
Ἐστάθησαν νὰ τότε ἰδοῦν... Τοὺς φαίνεται σὰν ψέμα.
Στὴν Ἀλαμὰνα ὁ πόλεμος δὲν ἔπαυεν ἀκόμα. 365

Τὸ χάνι τὸ τοιμόροπο σ' ἓναν Κιοσὲ Μεχμέτη

δὲ θέλει νὰ παραδοθῆ. Ἄπ' τῆ χαρὰ τοῦ ὁ Διάκος
 νιώθει βαθιὰ στὰ σωθικὰ τὴν πρώτη δύναμή του,
 ποὺ ἀναγεννήθηκε μὲ μιᾶς...

— Καλύβα!.. Βακογιάννη!...

- 370 Δέκα χιλιάδες μὲ κρατοῦν... Σχωρᾶτέ με, πεθαίνω.
 Καὶ δὲν ἐπρόφτασε νὰ πῆ τὸν ὕστερό του λόγο
 ποῦχανε βγῆ τὰ δυὸ θεριὰ καὶ τᾶχε ἀρπάξει ἡ φλόγα¹.

- Κρούβεται ὁ ἥλιος στὰ βουνά. Τὰ πλάγια σκοτιδιάζουν
 καὶ μένουν ἔρμα τὰ Θεοριά²... Νεκρίλα... βουβαμάρα.
- 375 Δὲ σειέται φύλλο στὰ κλαριά. Κανένα νυχτοπούλι
 μοιρολογαίει τὸ σκοτωμὸ καὶ κάπου κάπου οἱ λύκοι
 ποὺ ἀνάμεσό τους γρούζουνε* ποιὸς νὰ πρωτοχορτάση
 μὲ τὰ πηχτὰ τὰ αἵματα... Ἐδῶ κι' ἐκεῖ κουφάρια
 καὶ ροχαλιάσματα βαθειά...

Στᾶγέρι κρεμασμένα

- 380 ὡσὰν καντήλια τ' οὐρανοῦ, ἀποβραδὶς δύο φῶτα
 ἐφάνηκαν στὴ σκοτεινιά... Κανεὶς δὲν τᾶχε ἀνάψει...
 Κι' ἕνας ποὺ ἐπέρασε ἀπ' ἐκεῖ, καλόγερος διαβάτης,
 κι' εἶδε τὸ θᾶμα κι' ἔδραμε, στὴ λάμψη δύο κεφάλια
 ἤγρε ποὺ πλάγιαζαν γλυκά... τ'ὸνα τοῦ Παπαγιάννη
- 385 καὶ τᾶλλο τοῦ Λεσπότη του. Γονατιστὸς ἐμπρὸς τοὺς
 ἔμειν' ὁ γέρος κι' ἔκλαψε... Τοὺς ἔρριξε τρισάγιο,
 τὰ φίλησε στὸ μέτωπο καὶ μὲ τὸ δοκανίκι
 ἔσκαψε λάκκο κι' ἔθαψε τ' ἀχώριστα τ' ἀδέρφια.
 Βλογαίει τὸ χῶμα τρεῖς φορὲς... Ἐκαμε τὸ σταυρὸ του
- 390 καὶ χάνεται στὴν ἐρημιά... Ἐσβήστηκαν τὰ φῶτα.

1. Ὁ Καλύβας καὶ ὁ Βακογιάννης ἀντέσχον σχεδὸν μόνοι κατὰ πο-
 λυαριθμῶν ἐχθρῶν ὠχυρωμένοι ἐντὸς τοῦ μικροῦ ξενοδοχείου τῆς Ἄλα-
 μάνας. Ἄλλ' ὅτε εἶδον τὸν ἀρχηγὸν αἰχμάλωτον, τότε ξιφῆρεις πεσόντες
 κατὰ τῶν πολεμίων ἐθανατώθησαν. Βλέπων αὐτοὺς μακρόθεν ὁ Διάκος
 καὶ ἐκτιμῶν τὴν ἀπαρδειγμάτιστον γενναϊότητα ἀνέκραξε: «Δέκα χιλιά-
 δες μὲ κρατοῦν», τοῦτέστι μὲ κωλύουσι νὰ δράωμ εἰς βοήθειαν. — Ση-
 μείωσις τοῦ ποιητοῦ.

2. Μετὰ τὴν νίκην ὁ τουρκαλβανικὸς στρατὸς ἐπανῆλθεν εἰς Ζητοῦν,
 φέρων ἐν θριάμβῳ τὴς κεφαλᾶς τῶν φονευθέντων καὶ δέσμιον τὸν Διά-
 κων. Τὰ ἐν τοῖς ἐπομένοις ἔσμασιν ἱστορούμενα θεωροῦνται ἐπομένως ὡς
 συμβάντα ἐν Λαμιά.—Σημ. τοῦ ποιητοῦ.

ΑΣΜΑ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ.

- Κοιμᾶται ἄκόμα ἡ Ἀρβανιτιά, χορτάτη, ἀποσταμένη,
 μέσ' στήν πυκνή τῆ γλωρωσά. Τόσες χιλιάδες κόσμος
 κι' οὔτ' ἓνα ὄνειρο γλυκό, οὔτ' ἓνα καρδιοχτύπι !
 Στοῦ ὕπνου τῆς τῆ συγγεφιά δὲν ἔλαμπαν ἐλπίδες,
 δὲ φέγγει πόθος μακρυνός. Στὰ μάτια τῆς μαυρίλα 5
 καὶ στήν καρδιά τῆς ἔρημιά. Τ' ἀνθρώπινα κοπάδια
 ἅπ' τὸ βαρὺν τὸν κάματο βουβά, ἀποκαρωμένα*,
 μέσ' στὰ λουλούδια τ' Ἀπριλιοῦ μαυρολογοῦν, πλαγιάζουν,
 σὰν νάτανε συντριμματα, χορταριασμένες πέτρες
 ὁποῦ εἶχε πάρει ὁ χαλασμός ἀπὸ κανέναν πύργο 10
 καὶ τᾶχε σπεῖρει ἐδῶ κι' ἐκεῖ μὲ τοῦ σεισμοῦ τὸ χέρι.
 Ἀκόμα ἡ Πούλια εἶναι ψηλά καὶ τῆς αὐγῆς ἄκόμα
 τ' ὀρνίθι δὲν ἐλάλησε. Προτοῦ νὰ βασιλέψη
 τὸ δρέπανο τοῦ φεγγαριοῦ σ' ἑνὸς βουνοῦ τῆ ῥάχη
 ἐστάθηκε γιὰ μιὰ στιγμή καὶ πικραμένο ῥίχνει 15
 τὴν ὕστερή του τῆ ματιὰ στὸ ἔρμο τὸ Ζητοῦνι.
 Ἐμαύρισαν οἱ λαγκαδιές. Στὸ μελανό του κῆμα
 τᾶγέρι πνίγει τὰ σπαρτά, τὰ δέντρα, τὰ λιβάδια,
 γέγονται θάλασσα οἱ στεριές, λὲς ὅτι αὐτὸ τὸ βράδυ
 ἦρθε μὲ δυὸ μεσάνυχτα κι' ὀργεῖ νὰ ξημερώση. 20
- Μέσ' στὸ σκοτάδι τὸ βαθὺ χιλιόχρονο ρουπάκι*
 φοβέριζε τὸν οὐρανὸ μὲ τ' ἀγριομανιτό* του.
 Στοιχεῖο τῆς γῆς περήφανο, βουλήθηκε νὰ φτάση
 τὰ σύγγεφα μὲ τὰ κλαριά, τὸν Ἄδη μὲ τῆ ῥίζα,
 καὶ δὲν ἀνανοήθηκε πὺν ὁ χαλαστής ὁ Χρόνος 25
 τοῦχε φωλιάσει σιτὴν καρδιά καὶ τῶσκαφτε λαγοῦμι
 δουλεύοντας σιγὰ σιγὰ μὲ τὰ σκυλόδοντά του.
 Εἰς τὸν βαρὺν τὸν ἴσκιο τοῦ περίχαρο λουλοῦδι
 ποτὲ δὲν ἐξεφύτρωσε. Οὔτε τὸ χαμομήλι
 οὔτε ἡ χολάτη* ἢ κυκλαμιά. Ὀλόγυρά του σπλόνοι* 30
 καὶ δρακοντιές* φαρμακερές. Στὸ χῶμα κάπου-κάπου
 σπαρμένα ῥαχοκόκκαλα, πὺν τᾶχε ξεσαρκώσει
 ὁ τραπεζίτης τοῦ σκυλιοῦ, τοῦ κόρακα τὸ νύχι,
 ἐσέποντο χωρὶς ταφή. Κι' ἀνίσως πλανεμένος
 κανεὶς ἐδιάβαινε ἅπ' ἐκεῖ κι' ἐνιωθε τὰ σαράμια 35

νά προιονίζουν ἄγρυπνα τὰ κούφια κατακλείδια*,
 κι' ὄλονυχτις νὰ τρίζουνε, ἔκανε τὸ σταυρὸ του
 κι' οὔτε πὸν γύριζε νὰ ἰδῆ τὸ φοβερὸ τὸ δέντρο.

- Στὴ μαύρη τὴν κουφάλα του ἐμόνιαζε* ἕνας γύφτος*,
 40 γέροντας, κακοτράχαλος*, βουβός, φωτοκαμένος*,
 ἀνάθρεμμα τῆς εὐλογιάς, τῆς λώβας στερονοπαίδι.
 Τὸν ἔβασκε βαθὺ χτικιό, τοῦ θέριζε τὰ σπλάχνα
 ἔχθρα κρυφή, παντοτεινή, γιὰ τάνθη, γιὰ ταστέρια,
 γιὰ τοῦ παιδιοῦ τὴν εὐμορφιά, κι' ἔτρωγε μὲ τὸ μάτι
 45 ὅ,τι τὸ χέρι τὸ σκληρὸ δὲν ἔφτανε νὰ φθείρη.
 Ἔκλωθε* τὴ σαπίλα του στρωμένος στὰ ξεσκλίδια*,
 πὸν τ'όφερνε πᾶσα φορὰ τὸ κλεισιμιό, ἡ κρεμάλα.
 Ἄχώριστοί του σύντροφοι σφυριά, τριχιές*, ἀμόνι,
 στουρνάρια* γιὰ τὸ γδάρσιμο, παλιόκαρφα, ψαλίδες,
 50 μιὰ νυχτερίδα, ἕνας σκορπιός, μιὰ κίσσα, μιὰ χελώνα.
 Κανένας δὲν ἐγνώριζε στὴ Λιβαδειὰ πῶς ἦρθε.
 Τὸν εἶχε ῥίξει σύγνεφο ;... τὸν εἶχανε ξεράσει
 τὰ χώματα τοῦ ῥουπακιοῦ ;... Κανένας δὲν τὸ ξέρει.
 Ὅταν τὴ νύχτα στὸν τροχὸ τὰ σύνεργα ἐπερονοῦσε
 55 κι' ἀνάδευε τὰ χέρια του κι' ἔτρεμε τὸ κεφάλι,
 παρασαρκίδα* ἀφύσικη μέσ' στὴν κοιλιά τοῦ δέντρου,
 ἐφάνταζεν ἀπὸ μακρὰ ὅτι ἦτον θεριεμένο
 χταπόδι στὴ θαλάμη του, πὸν πρόσμενε κυνήγι
 κι' ἀνήσυχο παράδερνε μὲ τοὺς ἀποκλαμούς του.
- 60 Σ' αὐτὸν τὸν λάκκο ἀπὸ βραδὺς θαμμένος εἶν' ὁ Διάκος.
 Τὰστροπελέκι τοῦ βουνοῦ σβηέται σ' αὐτὸ τὸ μνημα.
 Χαρούμενο στ' ἀρπάγια του τὸν ἔχει τὸ σφαλάγγι*
 καὶ τοῦ βυzaίνει τὴν ψυχὴ. Ξερὲς παλαμονίδες*
 τοῦ στρώνει μέσα στὴ σπηλιὰ καὶ τότε ῥίχνει ἐπάνω.
 65 Μὲ δαγκανάρια*, μὲ σχοινὶ τὰ χέρια ξεκλειδώνει
 καὶ τὰ φορτώνει σίδερα, τοῦ δένει τὰ ποδάρια,
 χαλκᾶ τοῦ σφίγγει στὸ λαιμό. Τὰ στήθια του πλακώνει
 μ' ἕν' ἀγκωνάρι κοφιτερό. Τὰ σεραπετὰ μαυλίζει*
 καὶ τὰ τινάζει ἐπάνω του... Ὅστερα, διπλοπόδι,
 70 τὰ παραμόνευε ὁ φονιάς μὴν ἀποκοιμηθοῦνε
 κι' ἀφήσουν ἀτελείωτο τὸ νυχτοκάματό τους.

*Ακοίμητο, ἄγρυπνοῦς' ἐκεῖ καὶ τοῦ Θεοῦ τὸ μάτι.

- Χιλιάδες ἤρθανε μὲ μιᾶς τριγύρω στὸ Θανάση
 ψυχὲς μεγαλοδύναμες ἀπὸ τὸν ἄλλο κόσμον
 μὲ τὰ παλιὰ τους βάσανα, μὲ τὴν παλικάριά τους, 75
 καὶ τοῦ φιλοῦν τὸ μέτωπο καὶ τὸν περιδροσιζοῦν.
 Στὴ σκοτεινὴ του φυλακῆ, γαλανοφορεμένες,
 ἀπλώνουν τὰ φτερούγια τους κι' ἐπάνωθι τοῦ ἀνοίγουν
 βαθύν, ἀπέραντο οὐρανὸ καὶ τοῦ τὸν ἀστερώνουν
 μ' ἀθάνατες ἐνθύμησες, μοσχοβολιὲς τοῦ τάφου. 80
- Κατέβηκε ὁ Φιλόθεος* μὲ θυμιατὸ στὸ χέρι
 καὶ λιβανίζει κι' εὐλογᾷ. Μαζί του κι' ὁ Δημήτρης
 κρατῶντας στὸ δισάκκι του κρυμμένα τοῦ Δεσπότη
 τ' ἀγαπημένα λείψανα, σὰ νὰ ζητοῦσε ναῦρη
 λιγάκι χῶμα, ψυχικὸ, ἐλεύθερη μιὰν ἄκρη 85
 γιὰ νὰ τὰ θάψῃ ὁ δύστηχος. Τοὺς συντροφεύει ὁ Κούρμας,
 πλατύς, ψηλὸς σὰν ἔλατος κι' ὁ Πᾶνος Μεϊντιάνης
 μὲ τὸ Μικρὸ Χορμόπουλο καὶ μὲ τὸ Σπαθογιάννη.
 Εἶδε τοῦ Βάλτου τὸ θεριό, τὸ Χρῆστο τὸ Μιλλιόνη*,
 μὲ τὴ στερνὴ του τὴν πληγῆ. Τὸ Γιάννη Μπουκουβάλα*, 90
 γυμνὸ βαστῶντας τὸ σπαθὶ σὰ νάφτανε τρεχάτος
 ψηλ' ἀπὸ τὸ Κεράσοβο. Σιμά του ὁ Μητρομάρας.
 Ἐφάνηκε ὕστερα ὁ Σταθᾶς*, θολός, ἀνταριασμένος*,
 θαλασσοπούλι πῶσταζεν ἀφροὺς ἀπ' τὴν Κασσάνδρα.
 Ὁ Ζῆδρος* ὁ ἀνήμερος. Ὁ Θύμιος ὁ Βλαχάβας*, 95
 ποῦχε παράπονο κρυφὸ γιὰτ' ἦτον πεθαμένος
 καὶ δὲν μποροῦσε μιὰ φορὰ νὰ μαρτυρήσῃ ἀκόμα
 γιὰ τὸνειρό του τὸ γλυκό. Ὁ Βλαχαράτας* Βέργος.
 Ὁ Λιάς* ἀπὸ τὴ Βίδαβη. Ἐπέρασε ὁ Λαμπέτης*
 καὶ δείχνει τ' Ἀστραπόγιαννου τὴν κᾶρα ματωμένη 100
 στὴν ἀγκαλιά του τὴν πιστή. Ἐκεῖ κι' ὁ Ἀμπελογιάννης*
 μὲ τρεῖς θηλιές, ποὺ ἐσφίγγανε τὸν ἄγριο τὸ λαιμό του.
 Ὁ Κωσταντάρης* πῶφερνε στὸν ὄμο τὸ παιδί του
 σφαμμένο μὲ τὰ χέρια του, μονάκριβή του κλήρη*,
 γιὰτί, κακούργιο, ἐντρόπιαζε τάρματα, τὴ γενιά του. 105
 Ὁ Λάζος*, ὁ Βουκόλακας*, ὁ γέρο Κώστα Πάλλας*,
 ὁ Καλιαζούδας* ὁ Λουκάς, ὁ Χρόνης*, ὁ Γυφτάκης*,
 τ' Ἀνδρούτζου* τ' ἄσπρο φάντασμα, τρανὸ σὰν τὸ Βελοῦχι*
 μὲ τὸν ψυχοπατέρα του τὸ Βλάχο* τὸ Θανάση,
 λιοντάρια, ποὺ δὲν ἄφηναν τὸν Ἄδη σ' ἡσυχία .. 110
 Ὁ Λιάκος* ἀπ' τὸν Ὀλυμπο. Ἐκεῖ κι' ὁ Κοντογιάννης*

- πού γύρευε συχώρεση νά πάρη για τὸ Μῆτσο.
 Ὁ Κατσαντώνης*, πῶδειχνε μὲ κρυφοπερηφάνεια
 στὰ κόκκαλά του τὸ σφυρί... Ὁ Δίπλας στὸ πλευρό του.
- 115 Ὁ Ἀλέξης* ὁ Καλόγερος, οἱ Κατσικογιανναῖοι*,
 ἀχώριστοι στὸ σκοτωμό, στὸ μνημῆ ἀδερφωμένοι
 Τῆς Λάμιας ὁ σταυραῖτος πλακώνει ὁ Χρῆστος Γρίβας.*
 Σὲ φλογισμένο σύγνεφο διαβαίνει θρονιασμένος
 ἔμπρὸς στὸ Διάκο ὁ Σαμουήλ*, τῆς Κιάφας ὁ προφήτης.
- 120 Κρατεῖ στὴ ζώνη τὰ κλειδιά, πού πήρε ἀπὸ τὸ Κούγκι
 ὅταν τὸν ἔφαγε ἡ φωτιά. Ἀχτίδες τὰ μαλλιά του,
 τὰ γένεια σπύθες καὶ καπνός. Οἱ πέντε του συντρόφοι
 στὸν ὄμο τους τονὲ βαστοῦν. Ἀνέμιζαν τριγύρω
 στὸ φοβερὸ καλόγερο παιδιὰ βυζασταρούδια,
- 125 ἀγράμπελες, πού ἐφύτρωσαν στὸ βράχο τοῦ Ζαλόγγου.
 καθένα τοῦχε ἡ μάννα του στὴν τραχηλιά της ὁδόδο.
 Κι' ἀνάμεσὸ τους φαίνεται ὁ γέρο πολεμάρχος
 σὰν περατάρης* γερανός, πού σέρνει στὰ φτερούγια
 τὰ χιλιδόνια τοῦ Μαρτιοῦ δαρμέν' ἀπ' τὴν ἀντάρρα*.
- 130 Μ' ἀνέλπιστη παρηγοριὰ ὁ πεθαμένος κόσμος
 τὸ πονεμένο τὸ κορμὶ θαντίζει τοῦ Θανάση,
 κι' ἐπίστεψεν ἀπὸ μοκρὰ ὅτ' εἶδε τὸ λημέρι,
 πού τὴν ψυχὴ του ἐπρόσμενε. Ἐρρίζωσε ἡ καρδιά του
 βαθύτερα στὰ σωθικά, τοῦ φώλιασε στὰ μάτια
- 135 γλυκειὰ τῆς μάννας του ἡ εὐχὴ. Σκοτίδιασε τὸ φῶς του
 κ' ἀποκαρώθηκε ὁ φτωχός. Τὰ σερπετὰ δειλιάζουν
 στὸ ἀγῶγι τους καὶ φεύγουνε. Νεκρώνεται κι' ὁ γύφτος.
 Ἡ φύσις ὅλη ἐσίγησε, λὲς κι' ἤθελε ν' ἀφήση
 ἐλεύθερα νὰ κατεβοῦν τὰ ὄνειρα τοῦ Διάκου.
- 140 Κι' ἰδοὺ τοῦ κάστηκε* μὲ μιᾶς ὅτ' εἶδε τὴν κουφάλα
 τοῦ δέντρου ν' ἀναδεύεται* τοῦ ρουπακιοῦ τὰ φύλλα
 νὰ πέσουν ὅλα καταγῆς, νὰ μεταμορφωθοῦνε,
 νὰ γένουν σάρκες ζωντανές, καὶ τᾶψυχο τὸ ξύλο
 νὰ λάβῃ ἀνθρώπινη μορφή. Ἡ φλοῦδα μοναχὴ της
- 145 χωρίζει, ξεδιπλώνεται, καὶ τότε μὲ τὸ χέρι,
 τὸ σιωπηλὸ τὸ φάντασμα, πού στέκει ἐπάνωθι του,
 τὴ σήκωσε, τὴν ἔρριξε στὴν πλάτη του σὰ ῥάσο,
 κι' ἔμειν' ἔμπρὸς του ἀκίνητο... Τριγύρω στὸ λαιμὸ του
 χαράκι κόκκινο βαθύ, σὰν νᾶθελε περάσει

κεῖθε ἡ κόψη τοῦ σπαθιοῦ...

— Χριστὸς ἀνέστη, Διάκε! 150

— Παπᾶ, τί θέλεις ἀπὸ μέ ;... Ποῦθ' ἔρχεσαι ;... Ποιὸς εἶσαι ;

— Ποιὸς εἶμαι, Διάκε ; καὶ ῥωτᾶς ; κοίταξε.. ὁ Ἡσαΐας.

Ἔλα μαζί μου γρήγορα, μὴ μᾶς προλάβ' ἡ μέρα...

— Δεσπότη μου, μ' ἐδέσανε... Τὰ σίδερά μου κόψε.

— Θανάση, μὴν εἶσ' ἄπιστος... Δὲ σὲ κρατεῖ κανένας. 155

Ἀνέβηκαν μισουρανῆς. Πετοῦν... πετοῦν ἀκόμα...

Ἀφήνουν πίσω τους βουνὰ καὶ πέλαγα κι' ἀστέρια.

Τρυγόνια διαβατάρικα, πὸ πηγαινιαν στὴ Δύση,

τοὺς ἀπαντοῦν στὰ σύγνεφα καὶ τοὺς καλημερίζουν.

Ὁ Διάκος τὰ χαιρέτισε, ταὐλόγησε ὁ Δεσπότης 160

καὶ τὰ ῥωτᾶ πὸ θὰ σιαθοῦν νὰ ξεκαλοκαιρέψουν,

κι' ἐκεῖν' ἀπηλογήθησαν : — Στὰ Σάλωνα, στὴν Γκιώνα,

στὴ Διάκουρα τὴ δροσερή, στῆς Γκούρας τ' ἀκροβούνια.

— Ἀλλάξετε τὸ δρόμο σας, πουλιά μου εὐλογημένα

συρέτε ἄλλοῦ νὰ ζήσετε καὶ νὰ ζευγαρωθῆτε. 165

Ἐκεῖ ἐθολῶσαν τὰ νερά, εἶναι φωτιά τὰ γέρι,

καὶ δὲ θαῦρητε γιὰ φωλιά οὔτε κλωνὶ χορτάρι.

Οἱ δυὸ ψυχὲς πάντα πετοῦν... Πετοῦν ὀλίγο ἀκόμα

καὶ φτάνουν σ' ἓνα ψήλωμα...

— Θανάση, στάσου τώρα

κι' ὀλόγυρά σου κοίταξε.

— Δεσπότη !... Ποιὰ εἶν' ἐκεῖνη 170

ἡ χώρα πὸν μαυρολογᾶ, χτισμένη σ' ἑπτὰ ῥάχες ;...

Μοῦ φαίνεται ἄγρια θάλασσα, καὶ τὸ ῥοχάλιασμά της

τ' ἀκούω πὸν φτάνει ὡς ἐδῶ...

— Προσκύνησε τὸ θρόνο

τοῦ πρώτου μας τοῦ Βασιλιᾶ, τὸ μνήμα τοῦ στενοῦ μας...

Πῶς τρέμεις, Διάκε ; Γιατί κλαῖς !.. Θανάση !.. εἶναι δική μας.. 175

— Ελεημοσύνη.. Ἔνα σπαθί !.. Πρὶν φέξη τήνε παίρνω ..

— Διάκε, δὲν ἦρθ' ἡ ὥρα μας. Θὰ βαφτισθοῦμε πρῶτα

στὸ αἷμα, στὰ παθήματα, καὶ κοφτερὰ στουρνάρια*

στὸ μετερίζι* τοῦ βουνοῦ τὸ γόνᾶ μας θὰ τρίψουν.

Θὰ πιοῦμε τὸν ἰδρωτᾶ μας. Θὰ μείνη μαύρη χίτρα 180

ἡ γῆ μας ἡ ταλαίπωρη, καὶ τὰ κοιλόρφανά της

θὰ μάθουν νὰ χορταίνουνε λαθύρια*, βρακανίδες*,

καὶ τοῦ νεροῦ τὰ κάρδαμα, παρὰ νὰ τὰ σαρκῶνη

- τοῦ ξένου ἄτιμο ψωμί, πῶχει προζύμι πάντα
 185 φαρμάκια, καταφρόνεςες, περίγελα καὶ δάκρυ.
 Τότε θάρθῃ περήφανο τὸ Γένος νὰ χτυπήσῃ
 τὴ θύρα τῆς Ἁγιάς Σοφιάς μὲ τοῦ σπαθιοῦ τὴ φούχτα.
 Τὰ σιδερένια μάνταλα στὴν προσταγὴ θὰ πέσουν,
 κι' ἐκεῖ, πὺν τῶρ' ἀνάσκελα, μ' ὀλόρθα δαγκανάρια*,
 190 μὲ τὸ λαρύγγι διάπλατο, θρασομανάει καὶ χάσκει
 τὸ μισοφέγγαρο χρυσό, σὰν νᾶθελε μὲ πείσμα,
 ἄφ' οὔ μᾶς ἔφαγε τὴ γῆ, νὰ πιῇ τὸν οὐρανὸ μας,
 ὁ Σταυρωμένος θὰ σταθῇ.. Μὴν κλαῖς.. εἶναι δική μας.
- Κι' ἐμεῖς, πατέρα μου, οἱ φτωχοί, θάμεθα πεθαμένοι ;
 195 —Θὰ νὰ χριστῇ μὲ κόκκαλα τὸ μακρυνὸ γεφύρι.
 Μὴν εἶσαι, Διάκε, ἀχόρταγος. Κοίταξ' ἐκεῖ ποιὸς ἄλλος
 μὲ τὸ κορμὶ τὰ θέμελα θὰ νὰ στοιχειώσῃ τώρα.
 Θανάση μου ! Γονάτισε... κρεμοῦν τὸν Πατριάρχη !
- Ἐγωνατίσανε βουβοί. Κι' εὐθὺς στὴν ἔρημη χώρα
 200 ἔβρεξε φῶς ἀπὸ ψηλὰ καὶ τήνε πλημμυρίζει.
 Καὶ κόσμον εἶδανε πολύν, σιμὰ στὸ περιγιάλι
 νὰ μερμηγκιάζῃ* ἀνήσυχος καὶ μέσ' ἀπὸνα ξύλο,
 ὁποῦ εἶχε ἀράξει βιαστικά, τὸ Γέρο νὰ προβάλλῃ
 μὲ τ' ἀπανωκαλύμμαυκο, μὲ τὸ θραβδί στὸ χέρι.
 205 Τὰ βάσανά του, οἱ ἀγρυπνιές, τὰ χρόνια του, οἱ νηστείες,
 τὸ φοβερὸ τὸ μυστικὸ, πὺν ἔκρατει κλειδωμένο
 βαθιὰ στὰ φυλλοκάρδια του, τὸν εἶχανε συντρίψει
 κι' εἶναι τὸ πάτημά του ἀργό. Φονιάδες λυσσασμένοι
 τὸν ἔσπρωχναν νὰ περπατῇ καὶ τὰ γεράματά του
 210 περιγελοῦσανε σκληρά: — «Τὴ λαγουδιά* σου χτύπα...
 Ἐμπρός... κι' οἱ λύκοι, πιστικέ*, θὰ φᾶν τὰ πρόβατά σου». .
 Τὸν ἔσυραν σὲ μιὰν ἀδειά*. . Πέφτει στὴ γῆ. Σταυρώνει
 τὰ χέρια νὰ τὸν κόψουνε.— «Ἐμπρός!... ἔμπρός!... Δεσπότη,
 δὲν ἔχεις σβέροχο γιὰ σπαθί... Ἄκεριος θὰ πεθάνῃς».
 215 Μουγκρίζει ὁ ἀνεμοστρόβιλος. Σφιγτὰ τὸν ἀγκαλιάζου
 καὶ τόνε διώχνουν παρεμπρός: — «Μόχτα*, Δεσπότη...Μόχτα,
 καὶ στὸ πατριαρχεῖό σου θαυρῆς νὰ ξαποστάσης .
 Κι' ἀνεμοδέρνει τάλαφρό, τὸ μαραμένο φύλλο.
 Ἄφου τὸν ἔφεραν ἐκεῖ κι' ἀφου τὸν παραδῶκαν,
 220 ἔβουβαθήκανε μὲ μιᾶς. Ἕνας στὸν ἄλλο ἐπάνω
 λαχομανοῦν*, ἀφρίζουνε... Στὴ μεσινὴ τὴ θύρα

σὲ λίγο τρίζει τὸ σχοινί .. Ἄλαλαγμός, κατάρες..
 Σπαράζει* τᾶγιο λείψανο. Τᾶχόρταγα τὰ ὄρνια
 δλόγυρά του σφίγγονται .. Τοῦ ξέσχισαν τὰ ῥάσα...
 Ξεγύμνωσαν τὰ στήθια του κι' ἐφάνηκε στὸν ἥλιο 225
 ἀπόκρυφη λαβωματιά... Πλευρώνουν τὴν κρεμάλα
 γριῆς ἀρκουδογύφτισσες καὶ μὲ τὰ δοκανίγια
 τοῦ δέρνουνε τὸ πρόσωπο.. Πλακῶσαν κι' οἱ Ἑβραῖοι
 καὶ ξεκρεμάσαν τὸ νεκρό. Ἀρπάζουν τὴν τριχιά του,
 δαιμονισμένοι τρέχουνε.. Ὅπισωθε ἀλχοτοῦσαν 230
 χιλιάδες σκύλοι νηστικοί... Ἐφτάσαν στάκρογιαλί.
 Στοῦ Πατριάρχη τὸ λαιμὸ δένουν σφιχτὰ μιὰ πέτρα
 καὶ μ' ἓνα ῥυάσιμο* βραχνό, ποὺ τᾶκουσαν οἱ τάφοι
 καὶ τὰ παιδιὰ μέσ' στὴν κοιλιά, στὰ γέρια τότε παίρνουν
 καὶ τὸν πετοῦν στὴ θάλασσα .. Νυχτώνει... Ὁ πεθαμένος 235
 προβαίνει στὴν ἀστροφεγγιά... Σιωπηλὰ τᾶγέρι
 φυσᾶ μέσ' στᾶσπρα του μαλλιά. Τὸ λείψανο ἀρμενίζει...
 Τάκολουθοῦν τὰ κύματα... Ἡ νεκροσυνοδεία
 σ' ἓνα καράβι σταματᾶ .. Τοῦ μάρτυρα τὰ πόδια
 χτυποῦν τὴν πρύμη μιὰ φορὰ... χτυποῦν πάλε τὴν πλώρη. 240
 Ἐτρίξανε οἱ ξυλοδεσές .. Ξυπνοῦν... τὸν ἀνεβάζουν.
 Ἐμπρός του γονατίζουνε... Ὁ πρωτοσύγκελλός του
 τότε γνωρίζει .. τοῦ φιλεῖ τὸ μέτωπο, τὰ χέρια...
 Σηκώνουνε τὸ σίδερο... Μὲ τὰ πανιὰ ἀπλωμένα
 σχίζει τὴν ἄβυσσο ὁ νεκρὸς στὸ ξυλοκρέββατό του. 245

— Θανάση μου, ἐνικήσαμε!... Τὸ ψυχομάχημά του
 μεταλαβὴ κι' ἀντίδωρο...

— Πατέρα, δὲ θὰ νᾶρθῃ
 γιὰ μᾶς ποὺ προσιμίζομε*, Δευτέρα Παρουσία
 σ' αὐτὴ τὴν ἀκροπελαγιά; Αὐτὸ τὸ ἔρμο χῶμα
 δὲ θὰ τὸ ἰδοῦν ἐλεύθερο μιὰ μέρα οἱ πεθαμένοι; 250
 — Πίστευε, Διάκε, στοῦ Θεοῦ τὴν παντοδυναμία
 — Δεσπότη μου! .. πνευματικέ! .. Στοῦ δέντρου τὴν κουφάλα
 πρὶν ξημερώση νὰ μὲ πᾶς... Καὶ μὴ μὲ παραιτήσης..
 — Θὰ σοῦναι πάντα στὸ πλευρὸ μ' ἐμὲ κι' ὁ Πατριάρχης.

Ἄπλώνουν πάλε τὰ φτερά. Συχνὰ συχνὰ ὁ Θανάσης 255
 πετῶντας ἔστρεφε νὰ ἰδῇ στὴ νεκρωμένη χώρα
 τὸ θόλο τῆς Ἁγιᾶ Σοφιάς, ὁποῦ φεγγοβολοῦσε
 στὸ πρῶτο γλυκοχάραμα, ὅσο ποὺ λίγο λίγο

260 τὸν ἔχασε ἅπ' τὰ μάτια του... Ἐλάλησε τὸρνίθι
καὶ τὸνεϊρό του ἐσβήστηκε.. Ἐυπνᾶ καὶ βλέπει ἀκόμα
τὸ γύφτο, ποῦ δροχάλιαζε κι' ἐπάνωθι του μαῦρα
τοῦ φοβεροῦ τοῦ ῥουπακιοῦ τὰ φύλλα, τὰ κλωνάρια.

ἌΣΜΑ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΟΜΕΡ ΒΡΙΟΝΗΣ*

«Ὁπ' ἀγαπᾶ Συχλαπαντιᾶ».

Ὁ ὕπνος, ποῦναι τῆς ψυχῆς κρυφὸ περιβολάκι
μὲ χίλια μύρια βότανα γιὰ νὰ γιαιτρεύη πόνους,
εἶχε γλυκάνει τὴν καρδιά τοῦ Ὁμέρπασα Βριόνη
καὶ τοῦχε σβήσει τὴ χολή, τὴν ἄγρια τὴν ἀπάδα*
5 στ' ἀνδρειωμένα σωθικά. Καμμιὰ φορὰ στὸ νοῦ του
τὸ διάνεμα* γοργὰ γοργὰ τοῦ ἀλόγου του ἐπερνοῦσε..
τάκουε ποῦ χλιμίτιζε. στὸ φυσσομανητό του
τάντιβοοῦσανε ταῦτιό, τοῦ ξάναφταν τὰ μάτια,
κι' ὕστερα πάλ' ἐπλάκωνε μὲ τὴ χαρὰ τῆς νίκης
10 κάθε πικρὸ συλλογισμό, κι' ἄφηνε νὰ φωτίζουν
τὸ μέτωπό του τὸ τραγὸν παράδοξες ἐλπίδες,
ἀντραγαθήματα παλιά, χρυσοπλασμένα γνέφη,
μ' ἓνα χαμόγελο πικρὸ γιὰ τὸν Κιοσὲ Μεχμέτη.

Τὰ περασμένα χρόνια του, τὸνα σιμ' ἀπὸ τᾶλλο,
15 μισοσβησμένα, σκοτεινά, χωρὶς νὰ τὰ φωτίζη
τῆς νιότης τὸ ξημέρωμα, τὴ μνήμη του χτυποῦνε
μὲ τὸ νεκρὸ τους τὸν ἀφρό. Θυμήθηκε τὴν ὥρα
ποῦ θρονιασμένος βασιλιάς στοῦ ἀλόγου του τὴ δάχη,
μ' ἓνα, μὲ δυὸ τηδήματα, βοριάς, ἀνεμοζάλη,
20 πετάχτηκε στὴν Ἀραλιά. Τὰ σωθικά του τότε
δὲν τὰ φαρμάκευαν κρυφοὶ καὶ φλογισμένοι πόθοι,
οὔτε τοῦ κόσμου ψεύτικες ἀναλαμπές καὶ δόξες.
Τᾶρσεε νᾶχη μοναχὰ πρωτοπαλικάρεά του
μέσ' στὴν πλατειὰ τὴν ἐρημιὰ τὰ δυὸ του φτερνιστήρια,
25 τὸ δαμασκί του τὸ σπαθί, κι' ἐκεῖ νὰ παρατρέχη
μὲ τοῦ Σιμούν* τὸ φύσημα ποιδὸς νὰ πρωτοπεράση.
Ὑστερα τὸν ἐμάγεψε τ' Ἀλήπασα τᾶστέρι.

στὸ νοῦ του ἐσπιθοβόλησαν τιμὲς καὶ μεγαλεῖα,
 κι' ἐπῆρε τὸν ἀνήφορο... Ἄνέβαινε τρεχάτος...
 Ἐμπρός του ὁ βράχος τοῦ Σουλιοῦ, θεόχτιστος, δὲ σκύφτει 30
 νὰ τὸν ἀφήσῃ νὰ διαβῆ. Γλιστρᾷ .. γυρίζει πίσω,
 μὲ λίγο χιόνι στὰ μαλλιά, μὲ καταχνιά* στὴν ὄψη.
 Περνοῦν οἱ μέρες σὰ νερό... Ἀνέλπιστο λιοβόρι*
 τὴ φλόγα τοῦ Τεπελενλῆ τὴ σβεῖ, τὴ συνεπαίρνει.
 Πόλεμος, πάντα πόλεμος... Στᾶρματα μέρα νύχτα. 35
 Τότε γιὰ τὸν Ἀλήπασα. Τώρα .. γιὰ ποιόνε τώρα;
 Ἡ μοῖρα τὸν ἐγλύκαινε μὲ τὰγκαλιάσματά της
 καὶ φιλενάδα του πιστὴ ἔχτες στὴ Χαλκομάτα
 τῶστρωσε δάφνες νὰ διαβῆ. Ἄν ἔσφιγγε τὰ φρούδια,
 στὸ θέλημά του ἢ Ἀρβανιτιά μὲ τρόμο ἐπροσκυνοῦσε. 40
 Κρατεῖ στὰ χέρια του σφιχτὰ δεμένο τὸ λιοντάρι
 ποὺ τοῦχε φράξει τὰ Θερμιά. . Γιατί, γιατί θὰ νᾶναι
 πάντοτε ἴσκιος κι' ὄχι φῶς ;... Μ' αὐτούς, ποὺ πολεμοῦσε,
 γνωρίζει ὅτι τὸν ἔδεναν παλιὲς ἀδερφοσύνες.
 Πῶς μιὰ φορὰ κι' ἕναν καιρό, μιὰ μόν' ἦταν ἡ ῥίζα 45
 καὶ χιλια τ' ἀντιρρόιματα*... Στὰ στήθια του ἀναβράζουν,
 σὰ στὸ κυβέρτι* οἱ μέλισσες πρὶν ὁ γονός* κινήσῃ,
 ἀμέτρητα φαντάσματα· καὶ πότε ὁ λογισμὸς του,
 ἀνήμερο ἀγριοπούλαρο, πετιέται, λειβαδεύει
 καὶ βόσκει μέσ' στὰ ὄνειράτα, πότε τοῦ παρασταίνει 50
 τὴν ἄβυσσο, ποὺ ἐρρούφηξε τὸ βράχο ποῦχε χτίσει
 μὲ στοιχειωμένα ῥιζιμιὰ* στὰ Γιάννινα ὁ Βιζύρης,
 καὶ τότε ἐνύχτωνε ἢ χαρὰ μὲ μιᾶς στὸ μέτωπό του,
 ἐπίκραιναν τὰ χεῖλη του, κι' ἀνατριχίλες κρούες
 τοῦ ῥάγιζαν τὰ κόκκαλα καὶ τῶκοβαν τὸ αἶμα. 55

Τεντώνει τὸ παράθυρο. Βλέπει πᾶσπρογαλιάζει
 τὸ χάραμα στὸν οὐρανό, καὶ τᾶστρα λίγο λίγο
 νὰ κρύβωνται, νὰ φεύγουνε, καθὼς κατακαθίζουν
 βαθιὰ στὰ φυλλοκάρδια του καὶ σβηθῶνται τῆς ψυχῆς του
 τὰ κούφια τᾶστραπόβροντα... Ξανοίγει τὸ δρουπάκι .. 60
 χτυπᾷ τὰ χέρια τρεῖς φορές :— Ὅσμάν !... Ὅσμάν !... τὸ Διάκο!...

— Δεβέντη, ἢ περηφάνειά σου, τὸ φτερωτό σου μάτι
 σὲ λὲν παιδί τῆς Ρούμελης... Σ' εἶσ' ὁ Θανάσης Διάκος ;
 — Ὅλος... Μὲ ξέρει ἢ Ἀρβανιτιά, κι' οἱ πέτρες μὲ γνωρίζουν.
 — Καὶ πῶς ἐπιάστης ζωντανός ;

— Δέκα χιλιάδες κι' ἕνας. 65

Ὁ Χάρος μ' ἀπαρνήθηκε, καὶ τὸ στερνό μου βόλι,
ὅπου τὸ φύλαγα γιὰ μέ, σᾶς τῶδωια κι' ἐκεῖνο.

- Ἄν ἔπεφτα στὰ χέρια σου, τ' ἦθες μὲ κάμει, Διάκε ;
— Θὰ σοῦ φοροῦσα τᾶρματα, νὰ ματωθοῦμε πάλε.
70 — Μὴν ἀγριεύεσαι μ' ἐμέ. Πρὶν σ' εὔρω στὴ Δαμάστα,
σ' ἀπάντησα στὰ Γιάννινα. Στὸν ἴσκιο τοῦ Βιζύρη
δὲν ἔλημέριασες καὶ σύ ;

- Ὁμέρπασα Βριόνη,
πνίγει τὸ δέντρο κι' ὁ κισσὸς μὲ τᾶγκαλιάσματά του.
— Κι' ὅταν τὸ δέντρο ξεραθῆ καὶ γείρη τάντιστύλι,
75 Θανάση Διάκε, κι' ὁ κισσός, τὸ ξέρεϊς, γονατίζει.
— Ὅχι, μὰ τὴν ἀνάσταση τοῦ Γένου; μου, δὲν πέφτει.
Τὴ γῆ, ποὺ τὸν ἀνάθρεψε, μὲ τὰ βλαστάρια ζώνει,
κι' ὅπου ἀπαντήση ῥιζιμιό* κι' ὅπου εὔρη χαραμάδα
γενειάξει* ἐκεῖ βαθιὰ-βαθιά, κι' ὑφαίνει τὸν πλοκό* του
80 ἀδιάβατη γεροβολιά*, πυκνὴ κι' αἰώνια φράχτη,
γιὰ κείνους ποὺ συνήθισαν... νὰ παρασυνορίζουν*.
— Θανάση, θὰ λησμόνησες !... Ἐχτές στὴν Ἀλαμάνα
ἐγὼ δὲν ἀνοιξα ποριά ;

- Ὁμέρπασα, φυλάξου
στο γύρισμά σου μὴν εὔρη; ὀρθὰ τὰ κόκκαλά μου
85 καὶ σ' ἐμποδίσουν νὰ διαβῆς.

— Νὰ μὴ γυρίζω πίσω
τόματα πάντ' ἀπὸ παιδί, καὶ τὰ μαθηταροῦδια
τ' Ἀλήπασα δὲ σκιάζονται, Θανάση, βρυκολάκους.

- Σὺ τὸ γνωρίζεις, πολεμῶ, γιὰ τὴ τροφή, χαρά μου
εἶν' ὁ καπνὸς τοῦ τουφεκιοῦ. Μὲ σᾶς δὲν ἔχω πάθος.
90 Μᾶρέσει μέσα στὴ φωτιὰ νὰ βλέπω τὸ σπαθί μου
νὰ φέγγη, νὰ σπιθοβολῆ, νὰ μὴ θολώνη ἐμπρὸς σας.
Ζηλεύω τὴν παλικαριά, δὲν τὴ φθονῶ σὰν ἄλλους.
Κι' ὅταν ἐγὼ στὰ Γιάννινα, ἐσέ, τὸ γυιό τ' Ἀνδρούτζου,
τοῦ Καραίσκου τὸ παιδί, τὸ Θόδωρο τὸ Γρίβα,
95 μὲ τᾶλόγιά σας ἔβλεπα νὰ λάμπετε στὸν ἥλιο,
ν' ἀνεμοστροβιλίζετε, σᾶ; ἔχαιρόμουν, Διάκε.
κι' ἔλεγα μέσα μου κρυφά, ἓνας Θεὸς τὸ ξέρει,
νᾶμουν ἐγὼ τὸ σύγγεφο καὶ σεῖς τ' ἀστροπελέκια...
Καλὸς καιρὸς ὀποῦτανε !... Τώρα καὶ σᾶς κι' ἐμένα
100 μᾶς ἄρπαξε τὸ σύφλογο* καὶ ξεξευγαρωμένους

μᾶς δέρον' ἢ ἀνεμορριπή*... Θέλεις νὰ ζήσης, Διάκε ;..
 —"Ένας μδρὶζει τὴ ζωὴ, ὅ,τι εἶπε θὰ νὰ γένη.
 Πῶς μὲ ῥωτᾶς, Ὁμέρπασα ;... Τὸ χέρι τὸ δεξι μου
 τῶχασα χτὲς μέσ' στὴ φωτιά. Μὲ τᾶλλο ὄρφανεμένο
 δὲ θὰ χορταίνω σκοτωμὸ.

— Μὲ φτάνει τὸ ζερβὶ σου. 105

"Αν εἶχες δυό, δὲ σ' ἤθελα... Ζύγωσε κι' ἄκουσέ με.

"Όταν μέσα στὰ Γιάννινα, Θανάση, ὁ Οἰκονόμος*
 μὲ χιόνια, μὲ τρισκότιδο, στὸ σπῖτι τοῦ Κροκίδα
 κλεφτὰ σᾶς ἐσυμμάζωνε, κι' ἄγρυπνοὶ κάθε βράδου
 ἐδιαλογοῦντε μαζί πῶς νὰ τὴν καταπιῆτε 110
 τοῦ Ἐλήπασα τὴ δύναμη, τὰ μάτια τοῦ Ταχίρη*
 πιστὰ σᾶς παραμόνευαν κι' ἐφέγγαν στὸ πλευρό σας
 ἀκοίμητα σὰν τὰ κεριά, πὺν ἀνάφτετε τὴν ὥρα
 ὅπου σᾶς ὠρκίζε ὁ παπᾶς στὸ τετραβάγγελό σας.

Μιὰ μέρα μ' ἔκραξε ὁ Ἄλῆς... Τὰ φρούδια του μαχαίρια, 115
 τὸ στόμα τάφος ἀνοιχτός.. Μοῦ λέγει : « Ὁμὲρ Βριόνη,
 ἀπόψε τὰ κεφάλια τους!... » Καὶ βγάνει ἕνα δεφτέρει,
 ὅπου εἶχε μέσ' στὸν κόρφο του. Μοῦ τῶδωκε καὶ φεύγει.
 Τᾶνοιγω κι' ἀνατρίχιασα... Δὲν ἔλειπε κανένας..

"Ἀστράψανε τὰ μάτια μου, ἦ γλῶσσά μου φαρμάκι... 120

"Εγὼ φονιάς ;... Καὶ μ' ἀπιστιά!... Ἐγώ, Θανάσης Βάγιας*!...
 Διαβάζω ἀκόμα... Τί νὰ ἰδῶ ; Μὲ τὸν Ἄλέξη Νοῦτσο*
 ὅπου τὸν εἶχε σὰν παιδί, βλέπω τὸ Γιῶργη Κίτσο*...

"Ἐτρεξα στὴ Βασιλική". Πέφτει στὰ γόνατά του
 καὶ τὸ λιοντάρει ἠμέρεψε..

Πές μου, Θανάση Διάκε, 125

ξέρεῖς γιατί σᾶς ἔσωσα ;...

— Δὲ θέλω νὰ τὸ μάθω.

---Θυμήθηκα τὸν πάππο μου, πὺν στὰ γεράματά του
 μῶδινε πάντα μιὰν εὐχή, ποτὲ νὰ μὴν ξεχάσω...
 ὅτ' εἶμαι... βασιλόπουλο...

— Μᾶς τοῦπε καὶ ὁ κύρ Μάνθος*.

— Κι' ὅτι ἦ γενιά μου μιὰ φορὰ τῆς Μουζακιάς τὸ θρόνο... 130

— Χριστιανὴ κι' ὀρθόδοξη κληρονομιά τὸν εἶχε..

— Θανάση, δὲ σ' ἐρώτησα. Μὴ μ' ἀντικόβῃς, πάψε...

"Ἐχάθηκε ὁ Ἐλήπασας καὶ μὲ τὸ χαλασμό του
 ὁ σπόρος, πὺν ἐκοιμώτουνε κρυφὰ μέσ' στὴν καρδιά μου,
 ἀνάδωκε κι' ἐγέννησε τ' ἀγκαθερὸ λουλούδι, 135

- πὸν μέρα νύχτα μὲ κεντᾶ... Εἶδες τὸ γυιὸ τ' Ἀνδρουτζου ;
 — Θὰ τὸν εὐρῆς στὸ δρόμο σου.
- Θανάση, θὰ γνωρίζῃς
 ὅτ' εἴμεθα σὰν ἀδερφοί. Τὸ μυστικό, πὸν σοῦπα,
 μᾶς δένει τῶρ ἀπὸ καιρὸ... Σπαθί, φωτιά, τουφέκι
 140 στοὺς ξένους, ὅπου ἐπάτησαν τὰ χῶματά μας, Διάκε.
 Ἐμὲ μὲ φτάνει ἡ Ἀρβανιτιά, καὶ τᾶλλα, ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη
 γὰ τὰ κρατήσετε ὅλα σεῖς, χῶμα*, κλαρὶ καὶ πέτρα.
- Κι' ἀφοῦ σ' ἐκάμανε πασαῖ, μὲ μιᾶς τὰ ὄνειράτά σου,
 Βριόνη, τὰ λησμόνησες καὶ δοῦλος τοῦ Μεχμέτη
 σκοτώνεις τοὺς συντρόφους σου .
- 145 — Διάκε, νερό* κι' ἀλάτι. .
 Ἐσ' εἶσαι ἀκόμα ζωντανός, καὶ τὸν Κιοσὲ Βεζύρη
 τὸν ἔχομε στὰ νύχια μας· μ' ἓνα σου λόγο σβηθαί. .
 Δὲν ξέρω παρακάλεσες, δὲ διακονεῦω σχώρια...
 Στοχάσου. . οἱ ὄρες φεύγουνε... καὶ πὲς μου, ναὶ ἢ ὄχι ;
- 150 — Ἐφὲς τὰ παλικάρια σου, Ὁμέρπασα Βριόνη,
 τὸ δαχτυλίδι μ' ἄρπαξαν καὶ τὸ φορεῖς στὸ χέρι...
 Πρὶν ἀπαντήσω... τὸ φιλεῖς ;
 —Καὶ τί σημάδια φέρνει ;
 —Ἐκεῖνα ποῦχαν μιὰ φορά, Βριόνη, οἱ γέροντές σου :
 ἓνα δικέφαλον αἰτὸ μὲ τὰ φτερὰ ἀπλωμένα
 κι' ἐπάνωθ' του τὸ Σταυρό..
- 155 — Θανάση.. ναὶ ἢ ὄχι ;
 — Ὅχι!... δὲ δίνω σ' ἄπιστον οὔτε μιὰ φοῦχτα χῶμα
 ἀπὸ τῆ γῆ μου τῆ γλυκειά, οὔτε ἀπὸ τὰ νερά μου
 δὲ δίνω μιὰ σταλαματιά.
 —Τὸ κρῖμα στὸ λαιμό σου...
- Ἄσμαν!... πῶς ἦρθες;... τί θὰ πῆς ;
 — Ὁμέρπασα, ὁ Βεζύρης !
- 160 Ἀκούστηκ' ἔξω ἀναβρασμός, φωνὲς ξαγριομένες
 κι' ἀλόγωνε ποδοβολή... Δειλιάζει, ἀνατριχιάζει
 ὁ λύκος τῆς Ἀρβανιτιάς... τρέμ' ἡ φωνή του... ἀχνίζει*.
 —Θανάση, τὸ κεφάλι μου...
 —Μὴ σκιάζεσαι. Μαζί μου
 τὸ μυστικό σου θὰ ταφῆ... τῶχω βαθιὰ κρυμμένο.
- 165 —Καὶ σὺ τί θέλεις ἀπὸ μέ ;... Στὸν κόσμον κατὶ ὀρίζω.
 —Δός μου τὸ δαχτυλίδι μου.—Στὰ χέρια σου, Θανάση,

άλυσωμένα, θὰ φανῆ καὶ θὰ μὲ μαρτυρήσῃ.

— Ἐδῶ .. στὸ στόμα... γρήγορα... φέρε το .. πίθωσέ* το.
 Τοῦ τῶδωκε ὁ Ὁμέρπασας. Στὴ φλογερὴ χαρὰ του
 τάρπάζει ἐκεῖνος, τὸ φιλεῖ, δὲν τὸ χορταίνει ὁ Διάκος. 170
 Ἄκόμα τάνασπάζεται καί, κοινωνιὰ στερνὴ του,
 τὸ καταπίνει λαίμαργα, λὲς κι' ἤθελε νὰ δώσῃ
 στὸ εἶδωλό του τὸ γλυκὸ τὰ σπλάχνα του κιβοῦρι*.

Πλακώνει ὡς τόσο κι' ὁ Κιοσές. Μαύρη, θολὴ πλημμύρα
 τὸ πάτημά του ἀκολουθεῖ σὰν νᾶταν ἓνα κῆμα 175
 πῶσενε φύκη στὸ γιολό. Τᾶσπράδι τοῦ ματιοῦ του
 ἔσταζεν αἷμα καὶ χολή..

— Ὁμέρπασα Βριόνη,
 μὰ τῶνας εἶναι τοῦ Θεοῦ ὁ φοβερὸς προφήτης,
 ἂν ἔλειπαν τὰ σίδηρα σ' αὐτὸ τᾶγριοπούλι,
 θὰ πίστευα πὼς εἶσαι σὺ κατάδικος καὶ φταίστης... 180
 τόσο σὲ βλέπω ἀνόρεχτον! Ἐχτὲς στὴ Χαλκομάτα
 δὲ σοῦ πονοῦσεν ἡ καρδιὰ νὰ βλέπῃς τᾶλλογὸ σου
 κουφάρια νὰ ποδοπατῆ, στὸ αἷμα νὰ βαλτώνῃ,
 καὶ τῶρα σὰν κι' ἐμουδίαςες!

— Βεζύρη, οἱ Ἀρβανίτες
 ἐχθροὺς δεμένους δὲ χτυποῦν.

— Καὶ μάλιστα ὅταν λάχῃ 185
 νᾶναι παλιοὶ των σύντροφοι... Ἐμεῖς, Ἀνατολίτες,
 σύγγεφα διαβατάρικα, ὅταν περνοῦμ' ἐδῶθε,
 Ὁμέρ Βριόνη, μάθε το, χαλάζι φορτωμένοι
 κι' ἀστροπελέκια φλογερά, δὲν ἔχομε στὸ νοῦ μας
 παρὰ πὼς νὰ πλατύνωμε τὴν ἐρημιὰ, τὸ μνημα. 190
 Οὔτε τὸ σπόρο μέσ' στὴ γῆ, οὔτε κλαρὶ στὸ λόγγο,
 οὔτε παιδὶ μέσ' στὴν κοιλιὰ θ' ἀφήσωμε νὰ ζήσῃ.
 Ὡς τὰ θεμέλια ὁ χαλασμός. Γιὰ πεντακόσια χρόνια
 σ' αὐτὰ τὰ στειρολίθαρα, ποὺ ὅσο κι' ἂν ἔχουν χῶμα
 τᾶπόχτησανε τρώγοντας ἀπὸ τὰ κόκκαλά μας, 195
 μάτι ποτὲ δὲν ἔκλεισεν οὔτι' ἓνας Μουσουλμάνος
 χωρὶς νὰ ἰδῆ στὸν ὕπνο του νὰ λάμψῃ ἓνα τουφέκι
 ἢ νὰ σφυρίξῃ ἓνα σπαθί. Ἦρθε στὸ χτένι ὁ κόμπος.
 Θὰ ξεχωνιάσω* αὐτὴ τὴ γῆ. Θὰ ἰδῶ στὰ σωθικά της
 ποιὸς δαίμονας ἐφώλιασε. Κι' ἀλίμονο σ' ἐκεῖνον, 200
 ποὺ μ' ἀντικόψῃ, Ὁμέρπασα, καὶ ποὺ τὸν εὔρω ἐμπρός μου...
 Τί λὲς ἐσύ, Χαλῆμπεη*; κι' ὅσοι πιστοί, τί λέτε;

- Βεζύρη, ἐχάθηκε ἡ Τουρκιά. Πενήντα παλιοκλέφτες
 μᾶς ἐξεμάτισαν. Ἄμάν! Θέρισε, σώριασέ τους
 205 σ' ἓνα ῥογὸ* καὶ κάψε τους. Πελέκα αὐτοὺς τοὺς λύκους.
 Ξεσπέρμεφέ τους ἀπ' ἐδῶ, κι' ἡ στάχτη τους, Βεζύρη,
 ἄς ῥιπισιῇ* στὸν ἄνεμο νὰ μὴ ματαφυτρῶσουν.
 — Ὅχι, δὲν χάνει' ἡ Τουρκιά. Νὰ κλαῖτε τὸ μερμήγκι,
 πῶταν ἡ μοῖρα τ' ὀργισιῇ, μὲ ψεύτικα φτερούγια
 210 βγαίνει στὸν κόσμο καὶ πετᾷ: ἢ στὸ νερὸ θὰ πέση,
 (δὲν εἶν' ἀλήθεια, Ὀμέρπασα;) καὶ θὰ βρεθῇ πνιμμένο,
 ἢ θὰ τάρπαξῃ τὸ πουλί... .

- Ποῦναι τὸ παλικάρι,
 πὺν χτὲς μ' ἀνδρειευότουνε; — Ἐδῶμαι, καὶ σ' ἀκούω.
 — Ποιὸς εἶσ' ἐγὼ δὲν τὸ ῥωτῶ. Γιὰ μὲ τὰ ὄνόματά σας
 215 θὰ νὰ σβηστοῦν ὅλα μὲ μιᾶς, κι' εἶναι καιρὸς χαμένος
 ἔμεις νὰ τὰ μαθαίνωμε. Θέλεις νὰ προσκυνήσης
 καὶ νὰ δεχτῆς τὴν πίστη μου;

— Κιοσέπασα, δὲ θέλω.

— Θὰ νὰ σὲ ψήσω ζωντανόν.

— Ἐμεῖς οἱ παλιοκλέφτες

ἔχομε σάρκα κάκοψη*.

— Χαλήλμπεη! ... δικὸς σου.

ἈΣΜΑ ΕΚΤΟΝ

ΤΟ ΔΑΧΤΥΛΙΔΙ.

- Ποτὲ τοῦ ἡλίου ἡ εὐμορφιά, ποτὲ τῆς γῆς ἡ νιότη
 κι' ἡ περηφάνεια τοῦ βουνοῦ, τοῦ δέντρου ἡ πρρασινάδα
 κι' ἡ λευτεριά τοῦ ξιφτεριοῦ*, ποτὲ τόση γλυκάδα,
 τόση κρυφὴ μοσχοβολιὰ δὲν ἔχυσαν τριγύρω
 5 στὸ Διάκο, πὺν ψυχομαχῶ. Τυφλὴ καὶ μανιωμένη
 τὸν ἐκυλοῦσε ἡ Διαπουριά... Κεχρὶ παραδομένο
 στὰ δόντια τοῦ νερόμυλου, τριμμόψυχα* ῥιμμένη
 μέσ' στὸ λαρύγγι ἐνὸς θεριοῦ, προσάναμμα, ἀποκλάδι*,
 χλωροκομμένο φρύγανο, πὺν τῶβοςκεν ἡ φλόγα,
 10 ὀλόγουρά του ἐκοίταζε, σὰν ν᾿ἄθελεν ἀκόμα
 νὰ καταπιῇ μὲ μιὰ ματιὰ, νὰ κρύψη στὴν ψυχὴ του
 τὴν ἔομη τὴν πατρίδα του κι' ἐκεῖ στὸν ἄλλον κόσμο
 νὰ τήνε πάρη συντροφιὰ... Ἐπέρασε ἀπ' τὸ νοῦ του

φτωχή, κακογεράματη κι' ἡ δύστυχή του ἡ μάννα
 μὴν ἔρθῃ ὥρα γιὰ ψωμί τὸ χέρι της ν' ἀπλώσῃ, 15
 καὶ μὴν πεθάνῃ νηστική. Ἐπάγωσε ἡ καρδιά του
 κι' ἓνα κελάδημα γλυκό, πλασμένο μ' ὄλα τ' ἄνθη,
 ποὺ τρέφῃ ὁ κῆπος τῆς ζωῆς, τοῦ φύτρωσε στὰ χεῖλη :
 « Για ἰδὲς καιρὸ ποὺ ἐδιάλεξεν ὁ Χάρος νὰ μὲ πάρῃ
 τώρα πᾶνθίζουν τὰ κλαριά, ποὺ βγάνῃ ἡ γῆ χορτάρια ». 20
 Λὲς κι' ἤθελε πρὶν ἀνεβῆ στοῦ Πλάστη του τὸν κόρφο,
 τῆ ὀγαλισμένη του καρδιά νὰ σχίσῃ, γιὰ νὰ φύγουν
 τῆς νιότης του τᾶρώματα, ποὺ δὲ χωροῦν στὸ μνήμα.

Τὸν ἔπατοῦσαν τᾶλογα κι' ἄγρια, μεθυσμένα
 τότε δαγκοῦν στὸ πρόσωπο. Τᾶγέρι, φορτωμένο 25
 φοβέρες καὶ περιέγελα καὶ φλογισμένα χνότα,
 τριγύρω του ἔκουφόβραζε... Κανένα χιλιδόνι
 δὲ φαίνεται στὸν οὐρανὸ νὰ τὸν παρηγορήσῃ..
 Ὁ δρόμος ἀτελείωτος! Δεξιά, ζερβιά του τοῖχος
 ἀνταριασμένοι* οἱ Γκέγκηδες*... Τοὺς ἀνακράζει ὁ Διάκος : 30
 « Δὲν εἶν' κανένας ἀπὸ σᾶς καθάριος Ἀρβανίτης
 νὰ ἐντρέπεται τῆ γύμνια μου, τὴν καταφρόνησή μου,
 νὰ μοῦ φυτέψῃ ψυχικὸ στὸ μέτωπο ἓνα βόλι ;...»
 Βουβοὶ δὲν ἔταράχτηκαν, τότε θωροῦν μὲ τρόμο.

Ἐφούσκωνε ὁ κατακλυσμός... Στὸ διάβα του ἓνας χτύπος 35
 ἀκούστηκε μικρὸς μικρός, σὰν νᾶθε ξεροσκάσει
 τοῦ λύκου τᾶνασήκωμα, σὰν νᾶθε ἀπλώσει χέρι
 στοῦ πιστολιοῦ τὸ σκάνδαλο... Ἀνάμειξ' ἀπὸ τόσους
 μήπως ἐξύπνησε κανεὶς, ὅπου ἦταν παλικάρι ;...
 Ἐαφνίστηκε ὁ Χαλήμπης...—Σκυλί, ὅποιος κι' ἂν εἶσαι, 40
 τὸν ἔχω λάβει χάρισμα... εἶναι δικό μου ψώνι...
 Μάθε το... κάτω τᾶρματα..

Καὶ σὰν τῆ νυχτερίδα
 κολλάει στοῦ Διακοῦ τὰ μαλλιά. Ξανάφτουνε οἱ φονιάδες.
 Ἀψώνει* πάλ' ὁ θόρυβος. Τρέχουν, πηδοῦνε*, σκούζουν*,
 κι' ἀποσταμένοι, πλακωτοὶ* στοῦ δουλακιοῦ τὸν ἴσκιω 45
 ἀράζουε καὶ στέκονται.

Ἀκίνητος ὁ γύφτος
 τὸ φοβερὸ τὸ σύνεργο στὰ χέρια του ἔκρατοῦσε,
 τοῦ Χάρου παραβλάσταρο*, τοῦ τάφου σημαδούρι*.

Ἄλ.ξ. Γ. Σαοῦ Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Α' Γυμνασίου.

Ἐμπρός του, πίσω του, βαθιά, διχαλωτοί* δυὸ ψῆστες
 50 μπηγμένοι βρίσκονται στὴ γῆ. Ὁ πρῶτος στὸ κεφάλι,
 ὁ δεύτερος στὴν ποδαριά. Σωρὸς χλωρὰ κλωνάρια
 καὶ θράκια*, πού ξεσπίθιζαν... Τὸ δέντρο παραστάτης.

« Πλάστη μεγαλοδύναμη ! Χριστέ ! παράλαβέ με !
 Βρέξε στὴ φλόγα μου δροσιὰ καὶ κάμε αὐτὴ τὴ στάχτη
 55 πού θὰ ν' ἀφήσῃ τὸ κορμὶ τοῦ δούλου σου, Πατέρα,
 νὰ μὴ τὴν πάρῃ ὁ ἄνεμος καὶ νὰ μὴ μείνῃ στεῖρα » .
 Εἶπε καὶ παραδόθηκε. Δεμένος στὸ δρομάρι*,
 ὁ μάρτυρας σιγὰ-σιγὰ παρακαλεῖ τὴ φλόγα
 μὲ τὸν καπνὸ τῆ σάρκα του, ποῦταν γυμνή, νὰ κρύψῃ .

60 Γυρίζει ὁ γύφτος τὸ σουβλί... Τὸ χέρι του ἀνεμίδι*.
 Κι' ὅταν ἐμένανε νεκρὰ καμμιὰ φορὰ ἀπὸ δειλία
 τ' ἀφωρεσμένα δάχτυλα καὶ τ' ἀφρουγν* ἢ πύρη,
 τότε ξυλιές καὶ σάλαγος*, κεντήματα καὶ πέτρες.
 Φωνάζει κι' ὁ Χαλήμπης...

— Παλιόγερε, ἀνδρειέψου !...

65 Μέριασε ἐκεῖνο τὸ δαυλί... Γιὰ ἰδές, ἀνάθεμά το !
 τί γλώσσοις ὁπού ἐπέταξε, καὶ πῶς τὸν ἔχει ζώσει ! .
 Θὰ τὸν ῥουφήξῃ γρήγορα. Ταράξου !... μέριασέ το !...
 Κι' ὅσο κι' ἂν ἔσπρωχνε ὁ φονιάς τὸ μυστικὸ τὸ ξύλο,
 τόσο ὁ καπνὸς τὸν ἔπνιγε, τόσο θεριεύει ἡ φλόγα.
 70 Διώχνει τὸ γύφτο ἡ ἀναλαμπή, κι' ὁ κόσμος τρομασμένος
 φεύγει τὸ στόμα τοῦ στοιχειοῦ. Ἀνάφτουν τὰ δεμάτια
 ποῦσαν τριγύρω σωριαστά... Τοῦ ῥουπακιοῦ τὰ φύλλα
 φωτοκαμένα* ρεύουνε* .. Κανένας δὲν ξανοίγει*
 ποῦναί τοῦ Διακού τὸ κορμὶ σ' αὐτὴ τὴν καταβόθρα*.

75 Κατακαθίζουν οἱ φωτιές .. Τρέχουν σιμὰ μὲ φόβο...
 Ἄφαντο τᾶγιο λείψανο !... Σκαλίζουνε τὴ στάχτη
 μὴ εὔρουν ἓνα κόκκαλο, μὴ ἰδοῦν ἓνα σημάδι...
 Τίποτε !... Δὲν πιστεύουνε. Σκάπτουνε, ξεδιαλέγουν
 τὰ πεθαμένα κάρβουνα... Τίποτε ! Χτύπα*, κέντα,
 80 μιὰ σπὶθ' ἀστράφτει ἀπὸ τὴ γῆ .. Σηκώνουνε τὰ μάτια
 καὶ βλέπουν ἓνα φτερωτό, χρυσὸ δαχτυλιδάκι,
 πού ἀνέβαινε στὸν οὐρανό... Πότε, Θανάση, πότε,
 θὰ νᾶρθῃ πάλε νὰ μᾶς βρῆ καὶ ποιός θὰ τὸ φορέσῃ
 τὸ φυλαχτό σου τ' ἀκριβό ;... Πότε, Θανάση, πότε ;...

ῥυάζονται*, φεύγουν τὰ θεριά. Κλεφτὰ-κλεφτὰ κι' ὁ γύφτος 85
 χωνεύει* στὴν κουφάλα του. Κανείς δὲν ἀπομένει
 παρ' οἱ ἀχίδες τοῦ ἡλιοῦ, πὺν ἀσπάζονται τὸ μνημα.

1867.

Β'. ΜΙΚΡΑΙ ΕΠΙΚΑΙ ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ.

1. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕ ΘΕΜΑ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ

Ὁ ἄγγελος τοῦ Μαραθῶνος.

Στεφάνου Δάφνη.

Ἡ μάχη πὺν ἔστρωσε τὴ γῆ μὲ τὰ ἐχθρικά κουφάρια* 1
 καὶ πούβασε ὀλοπόρφυρη τὴ μαραθῶνια γῆ,
 ἡ μάχη ἀργὰ ξεψύχησε· τριγύρω τὰ κοντάρια
 καὶ τὰ σπαθιά πὺν ἐσύντριψε κι' ἐστόμωσε ἡ σφαγή.

Πέρασε ἐκεῖθε ὁ Θρίαμβος κι' ἐβρόντηξε κι' ἐστάθη 2
 κι' οὐράνιο τόξο ἐπύργωσεν ἡ Δόξα ἀπ' ἀντικρύ,
 κι' ἀπὸ τὸν κάμπο τὸν πλατὺ ὡς τοῦρανοῦ τὰ βάθη
 ἡ Νίκη ἀνέβη κι' ἔλαμψε τριγύρω ἀστραφτερή.

Μαίνονται γύρω ἀπ' τὴ χαρὰ τ' ἀσπιδοφόρα πλήθη 3
 καὶ τὰ ἐπινίκια οἱ σάλπιγγες σημαίνουνε ἡχηρά.
 Κι' ὁ Μιλτιάδης στοῦ στρατοῦ τὴ μέση τῶρα ἐχύθη
 καὶ κράζει πρὸς τὸν Ἐφηβο μὲ ἀκράτητη χαρὰ :

— Τρέξε! τοῦ λέει, καὶ πρόφτασε τὴ νίκη διαλαλῶντας 4
 στὴν πόλη πὺν ἐπροστάτησεν ἡ σώτεια Ἀθηναῖ.
 Κι' ἐπῆρε ἐκεῖνος τὰ φτερά τοῦ ἀνέμου, ὅταν ὀρμῶντας
 τὰ φύλλα ῥίχνει ἀδάμαστος τὰ χινοπορινά.

Χτυπᾷ ἡ καρδιά του ὀλόθερμη, τὸ αἷμα στὶς φλέβες βράζει 5
 καὶ ἡ πανοπλία στοὺς ὤμους του ἡ χάλκινη βροντᾷ.
 κι' ἐνῶ ὁ ἰδρωτὰς ἀφθονος ἀπ' τὸ κορμί του στάζει,
 πάντα ὡς γεράκι ἀκράτητος κι' ἀκούραστος πετᾷ.

Τὸ αἷμα πὺν τοῦ λέρωσε τὰ γόνατα ἐκεῖ πέρα 6
 ὅταν τὸν Πέρσην ἔσφαξε στῆς μάχης τὴν ὀρμῆ
 μὲ τὸν ἰδρωτὰ σμίγεται, καὶ μέσ' στὸ λάβρο ἀγέρα
 ἡ κόμη του ἀνεμίζεται στὶς πλάτες του ἡ θερμῆ.

- 7 Λυγίστε κλῶνοι ὅπου περνᾶ, χαρῆτε γύρω, ὧ κάμποι,
γιὰ τῆς Ἀθήνας τ' ὄμορφο, ξανθόμαλλο παιδί,
πού ἔχει στὸ μέτωπο ἓνα φῶς καὶ σὰν ἀστέρι λάμπει,
πού ἀπὸ τῆ μάχη φέρνει σας τῆς δάφνης τὸ κλαδί.
- 8 Κι' ὧ Ἀθηναῖοι, ὁ ἄγγελος ὅταν σὲ λίγο φτάση
(παρθένες, νέοι καὶ γέροντες κι' ὧ πλήθος, ὅλοι ἔσεις),
στρῶστε χλωρὰ δαφνόφυλλα στὴ γῆ πού θὰ περάση
νὰ σᾶς εἰπῆ τὸ θρίαμβο τῆς μέρας τῆς χρυσοῦς.
- 9 Καὶ τρέχει πάντα! Ὀλόγυρα πρασινισμένη ἡ φύση
ἀπλώνει μύρια τ' ἄνθια τῆς καὶ τοῦ χαμογελαῖ·
κι' ὁ Ἥλιος στέκεται ὁ χρυσὸς γιὰ νὰ τὸν χαιρετίση
καὶ νέφη ῥοδοκόκκινα στὸν Ὑμηττὸ κυλᾶ.
- *
- 10 Καὶ στὴν Ἀθήνα ἓνας λαὸς μὲ τὴν καρδιὰ σφιγμένη
στὴν ἀγορὰ ἐσυναχτήκε καὶ τρέμει του ἡ ψυχῆ·
καὶ στὴν Ἀκρόπολι ψηλὰ ἡ ἀγωνία ἀπλωμένη
λυγαίει χιλιάδες γόνατα σὲ οὐράνια προσευχή. .
- 11 Μὰ νά! Στοῦ δρόμου τὰ βαθιὰ σὰν ἴσκιος κάτι ἐφάνη·
---οἱ νέοι τὰ μάτια ἐκάρφωσαν, οἱ γέροι ὅλο ῥωτοῦν—
κι' ὅλο ζυγώνει ὀρμητικὰ στὴν πόλη, κι' ὅλο φτάνει,
πού λές καὶ κάποια ἀόρατα φτερὰ ὅτι τὸν κρατοῦν.
- 12 Καὶ φτάνει. Κι' ὡς περίγυρα ἀπ' τὸ λαὸ ἐκυκλώθη
«νικήσαμεν!» ἐφώναξε· «χαρῆτε!» Κι' ὁ λαὸς
ἀλάλαξε, ἀχολόγησεν, ἐβρόντηξε κι' ἀπλώθη
πού θάλεγες καὶ ἔσειστηκε στὰ ὕψη ὁ οὐρανός.
- 13 Κι' ἐκεῖνος στὴν ἀσπίδα του τὴν καταματομένη
ἐγειρε τώρα ἀκίνητο τ' ὀλόμορφο κορμί,
καὶ τῆ ματιὰ του ἐκάρφωσε μακριάθε τῆ σβησμένη
στὸν ἥλιο πού ἐβασίλευε πρὸς τὰ βουνὰ ἀντικρῦ.
- 14 Κι' ἔτσι γλυκός, σὰν ὄραμα χρυσὸ κι' ὄνειροπλάνο
τὸν πῆρε ἀγάλια ὁ Θάνατος μὲ τὰ πλατεῖα φτερὰ,
ἐνῶ τὰ λάβαρα ἀνοιχτὰ τρικύμιζαν ἀπάνω
κι' ἐνῶ τριγύρω οἱ σάλπιγγες χτυπούσανε ἡχηρά!

Ἡ Καλλιπάτειρα*.

Δ. Μαβίλη.

α^α Ἀρχόντισσα Ῥοδίτισσα, πῶς μπῆκες ;
 Γυναῖκες διώχνει μιὰ συνήθεια ἀρχαία
 ἐδῶθε.—Ἔχω ἓνα ἀνίψι, τὸν Εὐκλέα,
 τρία ἀδέρφια, γυιό, πατέρα Ὀλυμπιονῖκες.
 Νὰ μὲ ἀφήσετε πρέπει, Ἑλλανοδίκες,
 κι' ἐγὼ νὰ καμαρώσω μέσ' στὰ ὠραῖα
 κορμιά, πὺν γιὰ τὸ ἀγρίλι* τοῦ Ἡρακλέα
 παλαίβουν, θιαμαστὲς ψυχῆς ἀντρίκιες.
 Μὲ τὲς ἄλλες γυναῖκες δὲν εἶμαι ὅμοια·
 στὸν αἰῶνα τὸ σόι* μου θὰ φαντάζη
 μὲ τῆς ἀντρείας τὰ ἀμάραντα προνόμια·
 μὲ μάλαμα γραμμένος τὸ δοξάζει
 σὲ ἀστραφτερὸ κατεβατὸ μαρμαῦρου
 ὕμνος χρυσὸς τοῦ ἀθάνατου Πινδάρου».

1895.

Ὁ Θρίαμβος τοῦ Διαγόρα*.

Στεφ. Δάφνη.

- Μέσι στὸ στάδιο, τῆς χαρᾶς σαλεύει ἡ τρικυμία· 1
 τὰ πεντελήσια μάρμαρα σκεπάζει τὰ ὀλαός.
 Κι' ἀπὸ τὸ φῶς τὸ ἀθάνατο ντυμένη ἡ Ὀλυμπία
 φαντάζει, ἀστράφτει ὀλόγυρα, καὶ δείχεται ὡς ναός.
- Νὰ τῆς Ἑλλάδος τὰ ξανθὰ καὶ ξακουστὰ βλαστάρια, 2
 πὺν ἐπάλαιψαν, πὺν ἀκόντισαν, πὺν ἐτρέξανε ! Καὶ νὰ
 τὰ μαῦρα καὶ τὰ χάλκινα κορμιά, πὺν παλικάρια
 τὸν Πέροη πέρα ἐσπρώξανε στῆς Θράκης τὰ βουνά.
- Οἱ πανοπλίες λάμπουνε στὸν ἥλιο καὶ τὰ τόξα 3
 πὺν νικηφόρα ἐστήσανε τὰ τρόπαια ἓναν καιρό,
 πὺν βροντερὰ ἀντηγάλαξαν τῆ σαλαμίνια δόξα
 καὶ πὺν τὸν κάμπο ἐβάψανε τὸ Θεσπιο αἱματηρό !
- Καὶ νὰ τὰ ὠραῖα γεράματα τὰ εἰρηνικὰ τριγύρα 4
 πὺν μὲ τὰ κισσοστέφανα στὴν τίμια κεφαλῇ
 ἄν εἶναι τώρα γιὰ νὰ βγοῦν ἀπ' τῆς ζωῆς τῆ θύρα
 ὅμως τὸ φῶς τὸ ἀνέσπερο στὰ Ἡλύσια* τοὺς καλεῖ.

- 5 Ὅλα μεγάλα καὶ λαμπρὰ κι' ἀμόλυντα καὶ ὄραϊα
 κάτου ἀπ' τὸν μάγον ἥλιο σου, Ἑλλάς μου φωτεινὴ:
 τ' ἀγάλματα ποὺ δείχνονται πανέμορφα καὶ νέα,
 τὰ λάβαρα ποὺ ὁ ἄνεμος μὲ ἀγάπη τὰ κινεῖ.
- 6 Τ' ἄσπρα μαλλιά καὶ τὰ ἱερὰ καὶ οἱ πορφυρῆς χλαμύδες
 καὶ οἱ σάλπιγγες ποὺ εἶν' ἔτοιμες τὲς νίκες γιὰ νὰ εἰποῦν,
 κι' οἱ μεγαλόψυχες καρδιές, ποὺ οἱ μυστικὲς ἐλπίδες
 μὲ ἅγιο μεθύσι ἐγέμισαν κι' ἀδιάκοπα χτυποῦν.
- 7 Κι' ἦρθε στὴ μέση ὁ κήρυκας κι' ἐστάθηκε· καὶ ὑψώνει
 χρυσοῦ ῥαβδί, κι' ὀλόγυρα τὴν ἀγωνία θωρεῖς,
 κι' ἦρθε στὴ μέση ὁ κήρυκας καὶ κράζει: «Στεφανώγει
 τοὺς νικητὰς μὲ κότινον ἢ Ὀλυμπία πατρὶς!
- 8 Ἡ ῥόδος παίρνει σήμερα τὶς δυὸ μεγάλες νίκες.
 Τοῦ Διαγόρα ἄς ἔρθουνε τὰ δυὸ παιδιὰ μπροστά!»
 Κι' ἀπὸ τὰ πλήθη ἐπρόβαλαν πρὸς τοὺς ἑλλανοδίκες
 οἱ δυὸ ἀδελφοί.— Ὡ δίδυμα λουλούδια, ταιριαστά!
- 9 Χαρά στην ποὺ σᾶς γέννησε καὶ ποὺ σᾶς μοσκοβόλα!
 τὰ πλαστικά, τ' ἀτσάλινα, τὰ δυνατὰ κορμιά,
 ποὺ βγαίνουν σὰν ἡμίθειοι μὲ μάτια φωτοβόλα,
 μὲ τὰ πλατειά τους μέτωπα καὶ τὰ χυτὰ μαλλιά!...
- 10 «Χαίρετε, ὦ ῥόδιοι, χαίρετε!» ὁ ἑλλανοδίκης κράζει.
 «Τοῦ Διαγόρα εἴσαστε σεῖς τὰ φύτρα* τὰ ἱερὰ,
 ποὺ ἡ φήμη μὲ τὸ οὐράνιο φῶς πλατιά τονὲ σκεπάζει
 ποὺ ἑφτὰ φορὲς τὴ χάρηκε τῆς νίκης τὴ χαρά.
- 11 Ἄς τρικυμίσουν οἱ χαλκοί, κι' ἄς ἀντηχοῦν τὰ σεῖστρα*,
 τὰ κύμβαλα* ἄς ἠχήσουνε καὶ οἱ σάλπιγγες, ἐμπρός!»
 Κι' ἀνέβη, ἀνέβη ὁ ἀλαλαγμὸς ἀπάνω ἀπ' τὴ κονίστρα
 ὅπου ὁ λαὸς ἐβόησε περιγυρα ἠχηρός.
- 12 Κι' ὅλοι κοιτάζανε δεξιὰ στοῦ γέρου τὴν κερκίδα.
 Μὰ ὁ Διαγόρας ἄφθονα τὰ δάκρυά του κυλᾷ,
 κι' ἀμίλητος τὰ μάτια του σφουγγάει μὲ τὴ χλαμύδα
 καὶ τοῦ κρατεῖ ἡ συγκίνηση δεμένη τὴ λαλιά.

Καὶ οἱ νικητῆς, μὲ τὰ γλωρὰ στεφάνια τῶρα, πᾶνε
καὶ στοῦ πατέρα τὸ λευκὸ κεφάλι τὰ φοροῦν,
κι' ὀρμητικὰ τὸν ἄρπαξαν στοὺς ὤμους καὶ περνᾶνε
κι' ὦ θρίαμβος, ἀγέρωχα στὸ Στάδιο προχωροῦν.

13

Γύρω τὰ πλήθη τὸ ἱερὸ μεθύσι φλέγει τῶρα
καὶ σειοῦν τοὺς κλάδους καὶ σκορποῦν τ' ἄνθια μ' ἀγνὴ χαρά,
καὶ κράζουνε : « ὦ, ἀπόθανε, ἀπόθανε, Διαγόρα !
Ποιά δόξα ἐσὺ ὠραιότερη θὰ ἐπιθυμήσης πιά ! »

14

- 15 Κι' ἐκεῖνος, ὡς ἐφτάσανε στὸ ἄγαλμα ἔμπρὸς τῆς Νίκης,
τὸ ἄσπρο κεφάλι του ἔγειρε μὲ χαμογέλοιο ἀχνό*
κι' εὐτυχισμένους τρεῖς φορὲς ὁ γέρο Ὀλυμπιονίκης
τὰ μάτια του ἐπαράδωσε στὸ φῶς τὸ ἀληθινό
- 16 Γύρω ἔξεσποῦσε ὁ θρίαμβος κι' ἀλάλαζαν τὰ σεῖστρα
καὶ τὸν παιᾶνα οἱ σάλπιγγες χτυπούσανε ἠχηρό,
καὶ τ' ἀνθία πάντα ἐπέφτανε ἀπάνω στὴν κονίστρα
καὶ τ' ἀνθία πάντα ἐρραίνανε τὸ γέροντα νεκρό!

1906.

Ἡ παρὰ τὴν Κασσάνδραν ναυμαχία (1807).
Δημῶδες.

- Μαῦρο καράβι ἀρμένιζε στὰ μέρη τῆς Κασσάνδρας
εἶχε πανιά κατὰμαυρα καὶ τ' οὐρανοῦ παντιέρα*.
'Εμπρὸς κορβέτα μ' ἄλικο* μπαϊράκι* τοῦ προβγαίνει
—Μάινα*, φωνάζει, τὰ πανιά, ρίξε τὶς γάμπιες* κάτω!
5 —Δὲν τὰ μαϊνάρω τὰ πανιά, κι' οὐδὲ τὰ ρίχνω κάτω.
Μὴ μὲ θαρρεῖτε νιόνυφη νὰ βγῶ νὰ προσκυνήσω ;
'Εγὼ εἶμαι ὁ Γιάννης τοῦ Σταθᾶ*, γαμπρὸς τοῦ Μπουκουβάλα.
Τράκο*, λεβέντες, δώσετε! Ἄπιστους μὴν ψηφᾶτε!
Οἱ Τοῦρκοι βόλταν ἔρριξαν, κι' ἐγύρισαν τὴν πλώρη.
10 Πρῶτος ὁ Γιάννης πέταξε μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι.
Στὰ μπούνια* τρέχουν αἵματα, τὸ πέλαο κοκκινίζει,
κι' Ἀλλάχ! Ἀλλάχ! οἱ ἄπιστοι κρᾶζουν καὶ προσκυνοῦνε.

2. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕΤΑ ΜΥΘΙΚΟΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ.

Ἡ ἀρπαγὴ τῆς γυναίκος τοῦ Ἀκριτοῦ.
Δημῶδες.

- Ὡς ἔτρωγα κι' ὡς ἔπινα σὲ μαρμαρένια τάβλα*,
ὁ μαῦρός μου χλιμίντησε, ῥάγισε τὸ σπαθὶ μου.
Κι' ἐμένα ὁ νοῦς μου τῶβαλε, παντρεύουν τὴν καλή μου!
Μὲ κάποιον ἄλλον τὴ βλογοῦν κι' ἐκείνη δὲν τὸν θέλει,
5 παντρεναρραβωνιάζουν τὴν κι' ἐμένα μᾶστοχοῦνε*.

Περνῶ καὶ πάω στοὺς μαύρους μου, τοὺς ἐβδομηνταπέντε.
«Μαῦροί μου ἀκριβοτάγιστοι καὶ μοσκαναθρεμμένοι,
ποιός εἶν' ἀψὺς* καὶ γλήγορος, νὰ τὸν καβαλικέσω,
ν' ἀστράψῃ στὴν Ἀνατολὴ καὶ νὰ βρεθῇ στὴ Δύση ;»

- Οἱ μαῦροι μου ὅσοι τᾶκουσαν, οὔλοι βουβοὶ ἀπομείναν... 10
 Κι' ἕνας γρίβας*, παλιόγριβας, σαρανταπληγιασμένος,
 κείνος ἀπολογήθηκε, γυρίζει καὶ μοῦ λέει :
- «Ἐγὼ εἶμαι ἀψὺς καὶ γλήγορος νὰ πάγω ὅθε κι' ἂν εἶναι.
 Ὅπου εἶναι γάμος καὶ χαρὰ πάνε τὰ νιὰ μουλάρια,
 ὅπου εἶναι πόλεμος φρικτὸς παίρνουν ἐμὲ τὸ γέρο. 15
 Ἐγὼ εἶμαι γέρος κι' ἄχαρος, ταξίδια δὲ μοῦ πρέπουν
 μὰ γιὰ χατίρι τῆς κυρᾶς νὰ μακροταξιδέψω
 ὅπου μ' ἀκριβοτάγιζε στὸ γῦρο τῆς ποδιᾶς της
 κι' ὅπου μ' ἀκριβοπότιζε στὴ χουφτα τοῦ χεριοῦ της.
 Μόν' δέσε τὸ κεφάλι σου μὲ δυό, μὲ τρία μαντίλια, 20
 καὶ σφίξε τὴ μεσούλα σου μὲ δυό, μὲ τρία ζουνάρια
 νὰ μὴ σὲ φάῃ ἡ βουή καὶ ντραλιστῆς* καὶ πέσης.
 Καὶ μὴ σὲ πάρῃ κουρτεσιὰ* καὶ βάλῃς φτερνιστήρι,
 μὴ θυμηθῶ τὴ νιότη μου καὶ κάμω σὰν πουλάρι
 καὶ σπείρω τὰ μυαλούδια σου σ' ἐννιὰ μοδιῶ* χωράφι. 25

Στρώνει γοργὰ τὸ μαῦρό του, γοργὰ καβαλικεύει.
 Δίνει βιτσιὰ* τοῦ μαύρου του καὶ πάει σαράντα μίλλια,
 καὶ μεταδευτερώνει του καὶ πάει σαράνταπέντε.

- Στὴ στράταν ὅπου πήγαινε τὸ Θιὸν ἐπαρακάλει :
- «Θέ μου, νὰ βρῶ τὸν κύρη μου στ' ἀμπέλι νὰ κλαδεύῃ!» 30
 Σὰ χριστιανὸς ποὺ τῶλεγε, σὰν ἅγιος ἐξακούστη,
 κι' ἀπάντησε τὸν κύρη του ποὺ κλάδευε στ' ἀμπέλι.
 «Καλῶς τὰ κάνεις, γέροντα· καὶ τίνος εἶν' τ' ἀμπέλι ;
 —Τῆς ἐρημιᾶς, τῆς σκοτεινιᾶς, τοῦ γυιοῦ μου τοῦ φευγάτου.
 Σήμερα τῆς καλίτσας του τῆς δίνουν ἄλλον ἄντρα 35
 ἐπὲς ἐπῆραν τὰ προικιά καὶ σήμερα τὴ νύφη.
 —Παρακαλῶ σε, γέροντα, ἀλήθεια νὰ μὲ δώσης,
 τάχα θὰ φτάσω στὴ χαρὰ, θὰ φτάσω καὶ στὸ γάμο ;
 —Ἄν ἔχῃς μαῦρο γλήγορο, στὸ σπίτι τοὺς προφτάνεις,
 ἂν εἶν' ὀκνὸς ὁ μαῦρός σου, στὴν ἐκκλησιὰ τοὺς βρίσκεις». 40

Δίνει βιτσιὰ τοῦ μαύρου του καὶ πάει σαράντα μίλλια
 καὶ μεταδευτερώνει του καὶ πάει σαράνταπέντε.

- Στὴν στράταν ὅπου πήγαινε τὸ Θιὸν ἐπαρακάλει :
- «Θέ μου, νὰ βρῶ τὴ μάμμα μου στὸν κῆπο νὰ ποτίξῃ!»
 Σὰ χριστιανὸς ποὺ τῶλεγε, σὰν ἅγιος ἐξακούστη· 45

καὶ βρῆκε τὴ μαννούλα του ποὺ πότιζε τὸν κῆπο.

«Ὡρα καλή, γερόντισσα, καὶ τίνος εἶν' ὁ κῆπος;
— Τῆς ἐρημιᾶς, τῆς σκοτεινιάς, τοῦ γυιοῦ μου τοῦ φευγάτου,
ποὺ σήμερα ἢ γυναῖκά του θὰ πάρῃ νάλλον ἄντρα».

50 ἔψες ἐπῆραν τὰ προικιά καὶ σήμερα τὴ νύφη.

— Πές μου, νὰ ζῆς, γερόντισσα, φτάνω κι' ἐγὼ στὸ γάμο;
«Ὁ γῆρας μαῦρο γλῆγορο, στὸ σπίτι τοὺς προφτάνεις»
κι' ἂν εἶν' ὀκνὸς ὁ μαῦρος σου, στὴν ἐκκλησιά τοὺς βρίζεις».

Δίνει βιτσιὰ τοῦ μαύρου του, στὴ χώρα κατεβαίνει.

55 Ἐκεῖ σιμά, ἐκεῖ κοντὰ στὸ σπίτι του νὰ φτάσῃ,

ὁ μαῦρός του γλιμίντησε κι' ἡ κόρη ἀναστενάξει·

«Τί ἔχεις, κόρη, καὶ θλίβεσαι καὶ βαριαναστενάξεις;

Τὰ ροῦχά σου δὲν εἶν' καλά, ἢ τὰ φλωριά σου λίγα;

— Φωτιά νὰ κάψ' τὰ ροῦχά σου καὶ λάβρα* τὰ φλωριά σου

60 τὶ ὁ μαῦρος ποὺ γλιμίντησε σὰν τοῦ καλοῦ μου μοιάζει.

— «Ὁ γῆρας εἶν' ὁ πρῶτος ἄντρας σου νὰ βγῶ νὰ τὸν σκοτώσω!

Δὲν εἶν' ὁ πρῶτος ἄντρας μου νὰ βγῆς νὰ τὸν σκοτώσῃς,

μόν' εἶν' ὁ πρῶτος μου ἀδερφός, μοῦ φέρνει τὰ προικιά μου.

— «Ὁ γῆρας εἶν' ὁ πρῶτός σου ἀδερφός, ἔβγα νὰ τὸν κεράσῃς».

65 Χρυσὸ ποτήριον ἄραξε νὰ βγῆ νὰ τὸν κεράσῃ.

«Δεξιά μου στέκα, λιγερή, ξερβά μου πέρνα, κόρη!»

Τὸ μαῦρό του χαμήλωσε κι' ἡ κόρη ἀπάνω εὐρέθη·

Βγάνει καὶ τὸ χρυσὸ σπαθὶ καὶ τ' ἄργυρὸ μαχαίρι·

δίνει τοῦ μαύρου του βιτσιὰ κι' ἐπῆρε χίλια μίλλια.

70 Μηδὲ τὸ μαῦρον εἶδανε, μηδὲ τὸν κορνιαχτό* του.

«Ὁποῦ εἶχε μαῦρο γλῆγορον εἶδε τὸν κορνιαχτό* του,

κι' ὁποῦ εἶχε μαῦρο κι' εἶν' ὀκνός, μηδὲ τὸν κορνιαχτό του.

Ὁ Χάρος κι' ὁ λεβέντης.

Δημῶδες.

Λεβέντης ἐρροβόλαγε* ἀπὸ τὰ κορφοβούνια

μὲ τὸ μαντήλι στὸ λαιμό, τὸ βαριοκεντημένο.

Εἶχε τὸ φέσι του του στραβὰ καὶ τὰ μαλλιά κλωσμένα,

κι' ἔστριφτε τὸ μουστάκι του καὶ ψιλοτραγουδοῦσε.

Κι' ὁ Χάρος τὸν ἀγνάντεψεν* ἀπὸ ψηλῆ ῥαχούλα· 5
 καρτέρι πάει καὶ τῶβαλε σ' ἓνα σιενὸ σοκάκι.
 «Γειά σου, χαρά σου, Χάροντα.—Καλὸ στον τὸ λεβέντη.
 Λεβέντη μ', ποῦθεν ἔρχεσαι, λεβέντη μ', ποῦ πηγαίνεις;
 —'Απὸ τῆ μάντρα μου ἔρχομαι, στὸ σπίτι μου πηγαίνω· 10
 πάω νὰ πάρω τὸ ψωμί καὶ πίσω νὰ γυρίσω.
 — Λεβέντη μ', μ' ἔστειλε ὁ Θεὸς νὰ πάρω τὴν ψυχὴ σου.
 — Χωρὶς ἀνάγκη κι' ἄρρωστία ψυχὴ δὲν παραδίνω.
 Μόν' ἔβγα νὰ παλαίψουμε σὲ μαρμαρένιο ἄλῶνι,
 κι' ἄ μὲ νικήσης, Χάροντα, νὰ πάρης τὴν ψυχὴ μου,
 κι' ἄ σὲ νικήσω πάλι ἐγώ, πῆγαινε στὸ καλὸ σου»· 15

Πιαστῆκαν καὶ παλεύανε ἅπ' τὸ πουρνὸ ὡς τὸ βράδυ.

Κι' ἐκεῖ στὸ γύρισμα τοῦ ἡλιοῦ ποῦ τρέμ' νὰ βασιλέψη,
 ἀκοῦν τὸ νιὸ ποὺ βόγγιζε καὶ βαριαναστενάζει:
 «'Ασε με, Χάρε μ', ἄσε με, παρακαλῶ νὰ ζήσω· 20
 τί ἔχω τὰ πρόβατα ἄκουρα* καὶ τὸ τυρὶ στὸ ζύγι*,
 τί ἔχω γυναῖκα παρανιά καὶ χήρα δὲν τῆς πρέπει,
 τί ἔχω παιδιὶ κι' εἶναι μικρὸ κι' ὀρφάνια δὲν τοῦ μοιάζει.
 —Τὰ πρόβατα κουρεύονται καὶ τὸ τυρὶ ζυγιάται,
 καὶ τὰρφανὸ πορευέται*, κι' ἡ χήρα κυβερνιέται!»·

Ὁ Χάρος καὶ οἱ ἀποθαμένοι.

Δημῶδες.

Γιατί εἶναι μαῦρα τὰ βουνὰ καὶ στέκουν βουρκομένα*;
 Μὴν ἄνεμος τὰ πολεμᾷ, μήνα βροχὴ τὰ δέρνει;
 Κι' οὐδ' ἄνεμος τὰ πολεμᾷ κι' οὐδὲ βροχὴ τὰ δέρνει,
 μόνο διαβαίνει ὁ Χάροντας μὲ τοὺς ἀποθαμένους. 5
 Σέρνει τοὺς νιοὺς ἀπὸ μπροστά, τοὺς γέροντες κατόπι,
 τὰ τριφερὰ παιδόπουλα στὴ σέλλα ἀραδιασμένα

Παρακαλοῦν οἱ γέροντες, τ' ἀγόρια γονατίζουν:
 — Χάρε μου, κόνεψε* εἰς χωριό, κόνεψ' εἰς κρύα βρύση,
 νὰ πιοῦν οἱ γέροντες νερὸ κι' οἱ νιοὶ νὰ λιθαρίσουν
 καὶ τὰ μικρὰ παιδόπουλα νὰ μάσουνε λουλούδια. 10

—Κι' οὐδ' εἰς χωριὸ κονεύω ἴγώ, κι' οὐδὲ σὲ κρύα βρύση·
 ἔρχοντ' οἱ μάννες γιὰ νερό, γνωρίζουν τὰ παιδιά των,
 γνωρίζονται τ' ἀντρόγενα καὶ χωρισμοὺς δὲν ἔχουν.

31η Δεκεμβρίου.

Ἰωάννου Πολέμη.

- 1 Ἀπόψε στὸ παλάτι του ψυχομαχάει ὁ Χρόνος
τρακόσων τόσων ἡμερῶν γέρος ὀκνός, βαρὺς.
τὸν συνταράζει σύσσωμο τοῦ χωρισμοῦ του ὁ πόνος
κι' ἀγκομαχᾷ παλαίβοντας καὶ βόγγει ὀλημερίς.
- 2 Στὸ πλάγι ἡ θυγατέρα του, ἡ Λήθη ἡ μαρμαρῆνια
τὸν παραστέκει ἀσάλευτη μὲ χεῖλη σφαλιστά·
δὲ δείχνει μέσ' στὰ μάτια της οὔτε φροντίδα, οὔτ' ἔννοια
κι' ἔτσι βουβῆ ξετύλιγο τὸ σάβανο βαστᾷ.
- 3 Παρέκει ἡ Μνήμη θαρρετὴ μὲ πέννα στὸνα χέρι
στρέφει, κοιτάζει ὀλόγυρα σὰν κάτι νὰ ζητῆ.
ἀναγελάει* τὸ θάνατο καὶ κάνει του καρτέρι
καὶ γράφει, γράφει ἀκούραστα σὲ κάτασπρο χαρτί.
- 4 Κι' ἄλλοτε γράφοντας κουνεῖ μὲ πόνο τὸ κεφάλι
καὶ δείχνει θλίψη ἢ ὄψη της καὶ πίκρα περισσή,
ἄλλοτε πάλι πρόσχαρη γελᾷ, κι' ἄλλοτε πάλι
σκορπίζεται στὰ μάτια της λάμψη γλυκειά, χρυσοῦ.
- 5 Πίσω ἀπ' τὴ θύρα βιαστικὸς ὁ Χάρος περιμένει
κι' ἄφωτα μάτια στρέφοντας ἀντίκρου του θωρεῖ
ἓνα ῥολόγι ἀκοίμητο πὸν βροντερὰ σημαίνει
κι' ἀκούραστο καρδιοχτυπᾷ κι' ἀγάλια προχωρεῖ.
- 6 Ἐάφνω, τίκ-τάκ, μεσάνυχτα σημαίνουν. Μπαίνει ὁ Χάρος,
παίρνει τὸ Χρόνο ἀνάραστο μ' ἀγκάλιασμα γοργό.
κι' ἡ Μνήμη καμαρώνοντας στρέφει, τοῦ λέει μὲ θάρρος:
«τί μὲ κοιτᾷς ; Στὴ θέση του θὰ μείνω τώρα ἐγώ».

1921.

3. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕ ΘΕΜΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ

Ἡ βαρκούλα.

Γιάννη Περγιαλίτη.

- 1 ῥιγμένη στ' ἀκρογιάλι ἡ πλανεμένη
βαρκούλα, σὰν ἐρείπιο τοῦ χρόνου,
ἐκοίτειτο ὡς τὰ χθὲς σκελεθρωμένη*
κομματί τῆς ζωῆς, ξεσκλίδι* πόνου.

Ἄνεμοι στοὺς ἄρμους τοὺς ἀνοιγμένους, 2
 φυσῶντας ἀπ' τὴν πλώρη ὡς τὴν πρύμη,
 περνοῦν καὶ παίρνουν πόθους πεθαμένους·
 περνοῦν, σὰν ὄρνια τρώγοντας ἀγρίμι.

Τὰ κύματα, ἀπαλὰ εἶτε μανιασμένα 3
 φιλοῦνε τὴ βαρκούλα ἢ τὴ χτυπᾶνε·
 τὰ μυστικά της παίρνουν νεκρωμένα
 καὶ στὸ βυθὸ τὸν ἄφαντο τὰ πᾶνε...

Μὰ τώρα οἱ ξυλοκόποι τὴ χαλνοῦνε· 4
 ὁ γέρο ναύτης εἶπε στὰ παιδιά του :
 τὰ κόκκαλά του θέλει νὰ κλειστοῦνε
 στὰ ξύλα ποὺ εἶχαν κλείσει τὴν καρδιά του.

Καὶ τώρα νεκροκρέββατο στὸ μνηῆμα 5
 μέσα ἢ βαρκούλα ἀγνώριστη ἔτσι ἐθάφτη,
 νὰ ταξιδεύη αἰώνια, δίχως κῆμα,
 στὸ ἀτέλειωτο ταξίδι μὲ τὸ ναύτη. 1903.

Ἔλιποτάκτης.

Ἰω. Πολέμη.

Ἐνας μονάχα ἐλιποτάκτησε· 1
 πέταξε κάπου τὸ τουφέκι,
 στῆς νύχτας στὸ σκοτάδι μπλέκει,
 τρέμει ὅπως θάτρεμε στὸν ἄνεμο,
 πρὶν σβήσῃ, ἢ λάμψη τοῦ κεριοῦ...
 Παίρνει τὸ δρόμο τοῦ χωριοῦ.

«Ποιὸς κρούει τὴ θύρα; — Ἄνοιξε, μάννα μου, 2
 δὲν εἶναι κλέφτης, μήτε ξένος·
 ὁ γιὸς σου κρούει καταδιωγμένος·
 ἄνοιξε, μάννα μου. Μ' ἐβράχιασεν
 ὁ τρόμος, μ' ἔπνιξε ὁ ἰδρῶς,
 μ' ἔβαλε ὁ θάνατος ἐμπρός.

— Ἐμένα ὁ γιὸς μου εἶναι στὸν πόλεμο· 3
 νά το τὸ ξέστρωτο κρεββάτι·
 τὴ θύρα ἐλάθεψες, διαβάτη·
 Ἐμένα ὁ γιὸς μου εἶναι στὸν πόλεμο
 κι' ἴσως ποτὲ δὲ θὰ τὸν δῶ.
 Δὲν εἶσαι σύ· φύγε ἀπ' ἐδῶ. 1913.

Γ'. ΜΥΘΟΙ.

Ὁ τραγουδιστής.

Ζαχ. Παπαντωνίου.

- Ὁ μύρμηγκας ὁ κὺρ Ἀργύρης,
ποῦναι μεγάλος νοικοκύρης,
βαρέθηκε ὄλο νὰ μαζεύη...
Σήμερα θέλει νὰ γλεντήση
5 καὶ τὰ λαλούμενα γυρεύει,
μὰ ὄχι τὸ γλέντι νὰ στοιχίση.
Τοῦ ἀρέσει λίγο ἡ εὐθυμία
σὰν γίνεται μὲ οἰκονομία.
- Λοιπὸν τὸν τζίτζικα προσμένει
10 νάρθη, ὅπως πάντα, στὴν ἐλιά του.
Λένε πὼς ἔχει αὐτὸς κρυμμένη
μιὰ πίπιζα* στὸ λάρυγγά του
καὶ παίζει πάντα στὸ λιοπύρι,
σὰ βιολιντζῆς στὸ πανηγύρι.
- 15 Καὶ νά! στὸ δέντρο ἀνεβασμένος
ὁ τζίτζικας λαλεῖ καὶ παίζει,
κι' ὁ μύρμηγκας εὐτυχισμένος
στρώνει ἀποκάτου τὸ τραπέζι.
- Τὸ γλέντι ἐστάθηκε μεγάλο·
20 χορεύει καὶ συρτὸ καὶ μπάλο.
Τὰ ἔντομα παραταγμένα
βλέπουν καὶ τᾶχουνε χαμένα
« Ἐγάλασε, σοῦ λένε, ἡ πλάση,
ἀφοῦ κι' ὁ μύρμηγκας κι' αὐτὸς,
25 μέσ' στοὺς σφιχτούς ὁ πιὸ σφιχτός,
ἐβίβληκε νὰ διασκεδάσῃ ».
- « Ὁραῖα μοῦ παίζεις, Τζίτζικά μου!
Ἐγλέντησα μὲ τὴν καρδιά μου.
Δὲν ἔκαμες μιὰ νότια λάθος·
30 καὶ δύναμη ἔβαλες καὶ πάθος,
ἄς εἶσαι πάντα νηστικός.
Καλό εἶναι τώρα νὰ περάσῃς
νὰ φᾶς, νὰ πιῆς καὶ νὰ χορτάσῃς,

σάν πεινασμένος μουσικός.
 Δυστυχισμένε ! ἄς ἔχῃς χάρη,
 πάρε δυὸ τρία σπειριά σιτάρι». 35

«Κὺρ μύρμηγκα, σ' εὐχαριστῶ.
 Στὸ δέντρο εἶναι καλὰ νὰ μείνω
 καὶ τῆ δροσοῦλα του νὰ πίνω·
 βασιλικὰ μὲ τρέφει αὐτό. 40

Δὲν τρώω σιτάρι, μήτε στάχυ.
 Τὰ φαγητὰ στὸ πανηγύρι
 κι' ἡ χωριατιὰ τοῦ νοικοκύρη
 βάρος μοῦ στέκουν στὸ στομάχι.
 Σὲ πανηγύρια δὲ συχνάζω,
 μὲ τὸ σκοπὸ μου διασκεδάζω. 45

Γιατί ξεοδεύεις τὰ λεπτά σου ;
 δὲν ἔπαιζα τῆς ἀφεντιᾶς σου !
 Εἶμαι ἅπ' τὸν ἥλιο μαγεμένος
 στὸ πράσινο κλαράκι ἐδῶ,
 κι' ἀπὸ ψηλὰ διωρισμένος
 τὸν ἥλιο γιὰ νὰ τραγουδῶ. 50

Λοιπὸν τὸ κάλεσμά σου ἄς λείψῃ.
 Τρῶγε, θησαύριζε αὐτοῦ κάτου.
 Καθένας ἔχει τῆ δουλειά του,
 ἐσὺ στὴν τρύπα, ἐγὼ στὰ ὕψη». 55

1920.

2. ΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

Α'. ΚΥΡΙΩΣ ΛΥΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ.

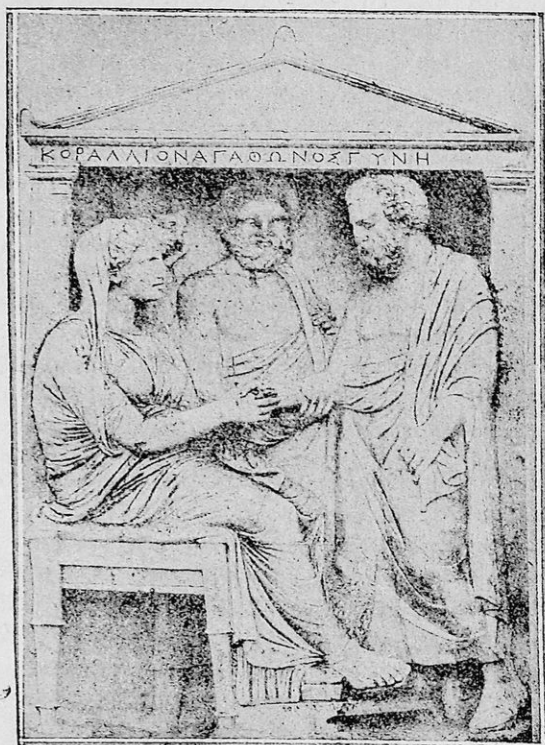
1. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΑΤΟΜΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΝ.

Ὁ Τάκη-Πλούμας.

Μ. Μαλακάση.

Στὰ παιδικὰ μου χρόνια, ὁ πιὸ μεγάλος 1
 ἑξάδερφός μου μ' ἔπαιρνε μαζί
 στὰ πανηγύρια, πὸν ἦτανε παρ' ἄλλος
 πρῶτος στὴν ὁμορφιά καὶ στὴν ὀρμή.

- 2 Τί ώραϊος! Τὸν θυμοῦμαι, ἀστροβολοῦσε
καβάλα στὸ φαρί* του. Βυσσινιά
φέρμελη* χρυσοκέντητη ἔφοροῦσε,
γκιορτάνια* ἀπὸ βενέτικα φλωριά.
- 3 Τοῦ Καπετὰν Πασᾶ φόρασε τὴν πάλα
καὶ τὸ χαρμπι* τοῦ Μπότσαρη, καὶ δυό,
στῆς σέλλας του δεξόζερβα τὴ συμπάλα*,
πιστόλια ἀπὸ τ' Ἄλῃ τὸ θησαυρό.
- 4 Φουστανελλίτσα φόρασε ζυγιασμένη*
καὶ κάλτσες καὶ τσαρούχια φουντωτά,
παραγγελιά ἀπ' τὰ Γιάννενα φερμένη,
γαντζούνια* πρεβεζάνικα ἀσημιά.
- 5 Ἔτσι σιαγμένος κι' ἔχοντας στὸν ὄμο
τὸ καριοφίλι*, χαίτη καὶ λουριά
στὸ χέρι, ἀνατριχύμιζε τὸ δρόμο
χυμῶντας* ἀπ' τὴν Πύλη τὴν πλατειά.
- 6 Κι' ἐγὼ λίγο ξοπίσω του, ὄλο θάμπος,
στὸ γλήγορο ἀλογάκι μου κι' ἐγώ,
δυνόμουν νὰ τὸν φτάνω, κι' ἤμουν σάμπως
νᾶχα φτερά, κορμάκι ἀερινό.
- 7 Κι' ὡς τρέχαμε, θυμᾶμαι, τὰ κλεισμένα
στὸ τουνεζι* φεσάκι του σγουρά,
σκόρπια τριγύρα φέγγανε σὰν ἓνα
γενεφάκι ἀπ' ἀναμμένη ἀθημωνιά*.
- 8 Κι' ὡς πύρωνεν ἀκόμα στὴ φευγάλα,
λαμπαδισμένος κι' ὄλος μέσ' στὸ φῶς
χρυσόχυτος, μοῦ ἐφάνταζε καβάλα
σὰν τὸν Ἄι-Γιώργη, λίγο πιὸ μικρός.
- 9 ὦ! Τὸ λεβέντη τοῦ Μεσολογιοῦ μας!
Τὸν ἦλιο τῆς αὐγούλας μου ζωῆς!
Καὶ νὰ μετροῦ καὶ νᾶναι ὁ Τάκη Πλούμας
τριαντατρία χρόνια μέσ' στὴ γῆς!

Ἀγάθωνος γυνή.

(Εἰς τοὺς τάφους τοῦ Κεραμεικοῦ).

Κωστή Παλαμά.

Κι' ἅπ' τοῦ δευτέρου μνήματος τὸ μάρμαρο μιὰν ἄλλη
φωνὴν ἀκούω γλυκὰ-γλυκὰ :

— Ἐγὼ εἶμ' ἡ ἀγαπημένη
γυναῖκα ἐγὼ τοῦ Ἀγάθωνα. Ἀπ' τῆ στιγμῆ τὴν πρώτη
ποῦ μ' ἔφερε μέσ' στ' ἀγαθὰ τοῦ ἀρχοντικοῦ σπιτιοῦ του,
μέσα σ' αὐτὰ μὲ θρόνιασε βασίλισσα, τὸ χέρι
μὲ ἀγάπη μοῦ σφιχτόκλεισε στὸ χέρι του καὶ μοῦ εἶπε :
« Ἐγὼ θὰ τρέχω ὀλημερίς, θὰ πολεμῶ, θὰ ἰδρώνω,
οἱ λάβρες* θὰ μὲ ψένουνε, θὰ μὲ χτυποῦν τὰ χιόνια
καὶ σὰ γυρνῶ στὴ θάλασσα καὶ στὴ στεριά ὅταν τρέχω,
ὁ στρατιώτης εἶμ' ἐγὼ κι' ὁ δουλευτὴς κι' ὁ ἄντρας.

5

10

Ἄλεξ. Γ. Σαροῦ Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Ἀ' Γυμνασίου.

12

Ἄλλ' ὅταν θὰ θυμοῦμαι ἐσὲ κι' ἐσὲ στὸ νοῦ θὰ βάζω,
 θὰ ξαλαφρώνω ἀπ' τὴ δουλειά, θὰ λύνωμαι ἀπ' τὴν ἔγνοια,
 πάλι θὰ νιώθω δύναμη, θὰ ξαναπαίρνω θάρρος,
 καὶ τὸν ἀγῶνα ἀπόκοτα* θὰ ξαναρχίζω πάντα.

- 15 Κι' ὅταν θὲ νᾶρχωμαι σ' ἐσὲ κι' ὅταν θὰ βρῶσκω ἐσένα
 κάτω ἀπ' τὴ σκέπη τοῦ σπιτιοῦ, θὰ τὰ ξεχάνω, πόνους,
 κακίες, τοῦ κόσμου τὴ βοή, τῆς γῆς τὰ πλούτη, καὶ ὅλα,
 γιὰτὶ εἶσ' ἐσὺ τὸ ταῖρι μου, κι' ἡ ἀληθινὴ γυναῖκα,
 δέντρο πού ἐπλάστη ἀπ' τοὺς θεοὺς ν' ἀνθῆ κρυφὰ στὸν ἴσκιό!..
- 20 Ἔτσι μοῦ μίλησε, σφιχτὰ τὸ χέρι μου κρατῶντας.

- Φύγαν τὰ χρόνια, πέρασαν τὰ πρῶτά μου τὰ νιάτα,
 ὅμως τὰ πρῶτα λόγια του μὲ σίδερο καμένο
 ἢ ἀγάπη μοῦ τὰ χάραξε μέσ' στὴν καρδιά, καὶ μένουν
 τὰ πρῶτα λόγια πού προτοῦ νὰ τὰ μιλήσῃ ἐκείνος
- 25 τὰ εἶπε ἡ γυναῖκεια μου ἢ ψυχὴ κρυφὰ στὸν ἑαυτό μου.

- Σπίτι ζεστό καὶ δροσερὸ καὶ μ' ἀνθη στολισμένο
 καὶ καταφύγιο τῆς τιμῆς καὶ τῆς ζωῆς λιμάνι!
 Μέσα σ' ἐσένανε ἔζησα κρυμμένη, ἀναπαμένη
 καὶ κυβερνήτρια καὶ κυρά. Σὲ κάθε χώρισμά σου,
 30 σὲ κάθε τοῖχο καὶ γωνιά, στὰ πλούσια σου στολίδια,
 στὰ πλέον ἀπλᾶ σου πράγματα μοσχοβολάει κι' ἀστράφτει
 ἢ προκοπὴ ἢ ἀτίμητη κι' ἢ προκοπὴ ἢ γυναῖκεια
 πού καὶ στὴν ταπεινότερη δουλειᾶν εὐγένεια δίνει.
 Μήτε πού ζήλεσα ποτὲ τὸν κόσμον τὸ μεγάλο,
- 35 γιὰτὶ στὸ πλάι τοῦ ἀντρα μου τὸν κόσμον ὅλον εἶχα
 κλεισμένο μέσ' στὸ σπίτι μου, κι' ὁ κόσμος ὅλος εἶχε,
 εἶχε γιὰ μὲ δυὸ ὀνόματα: ἀγάπη καὶ φροντίδα.
 Φροντίδα, ἀγάπη, προκοπὴ! Καλότυχῃ ἢ γυναῖκα
 πού τὴ ζωὴ παντοτινὰ τήνε περνάει στὸ σπίτι,
- 40 κι' ἔχει τὸν ἀντρα ἴσκιό της καὶ τὰ παιδιὰ της δόξα·
 κι' ὅταν στὸ δρόμο φαίνεται, χαρὰ στὴν τὴ γυναῖκα
 πού τὴ θωροῦν καὶ δὲ μιλεῖ κανεὶς γι' αὐτή, καὶ μόνο
 καλοτυχίζουν ὅλοι τους τὸν ἀντρα πού τὴν ἔχει.

- Κι' ὅταν θὲ νᾶρθῃ ὁ θάνατος, καλότυχῃ ἢ γυναῖκα
 45 πού θαῦρη, καθὼς ἠῶρα ἐγώ, τὴν τύχη πού τῆς πρόπει.
 Γιατὶ μὲ πῆρε ὁ θάνατος ἀλύπητα κι' ἐμένα.
 Δὲ μ' ἔρριξε στὰ Τάρταρα*, δὲ μ' ἄφησε στὸν Ἄδη.
 Μακαρισμένη, ἀθάνατη, μ' ἀνάστησε γιὰ πάντα

στά μαρμαρένια Ἡλύσια*, στά Ἡλύσια τῆς Τέχνης. 50
 Ὁ χρόνος φεύγει, ἀλλάζει ἢ γῆ, περνοῦν λαοὶ καὶ κόσμοι
 καὶ πέφτουν καὶ μαραίνονται σὰ φθινοπώρου φύλλα.
 κι' ἀσάλευτη κι' ἀμάραντη ἐγὼ ἐδῶ πέρα σφίγγω
 στὸ χέρι μου λαχταριστὸ τὸ χέρι τοῦ ἀκριβοῦ μου.
 ὦ χάρη, ὦ νίκη τῆς ζωῆς, ἀπάντεχη εὐτυχία!
 Στά μαρμαρένια Ἡλύσια, στά Ἡλύσια τῆς Τέχνης! 55

1892.

Χωρισμός.

Ἄλεξ. Πάλλη.

Στὰν πόρτα στέκει ἡ μάννα μου καὶ τ' ἄσπρο της τ' ἀχείλι 1
 σὰ φύλλο τρεμοσείνεται, σὰν ψάρι πού σπαράζει.
 Ἡ ἀδερφοῦλα μου «ἔχε γειὰ» μου λέει μὲ τὸ μαντίλι·
 μιὰ τὸ σαλεύει κι' ἔπειτα στά μάτια της τὸ βάζει.

Κι' ὁ ἀδερφός μου ὡς στὴ γωνιά τοῦ δρόμου μὲ παγαίνει 2
 μὲ πρόσωπο σὰ χαροπό, μ' ἀθόλωτα τὰ μάτια·
 μὰ νιώθω, ὅταν μ' ἀγκάλιασε, πὼς βράζει κι' ἀνασαίνει
 πὼς μέσα σποῦν τὰ σπλάχνα του καὶ γίνονται κομμάτια.

1893.

**Πρὸς τὸν κύριον Γεώργιον Δὲ Ῥώσση
 εὐρισκόμενον εἰς τὴν Ἀγγλίαν.**

Δ. Σολωμοῦ.

1

3

Τοῦ πατέρα σου, ὅταν ἔλθης,
 δὲ θὰ ἰδῆς παρὰ τὸν τάφο·
 εἶμαι ὀμπρὸς του, καὶ σοῦ γράφω
 μέρα πρώτη τοῦ Μαγιοῦ.

Ἦταν ἡσυχος κι' ἀκίνητος
 ὡς τὴν ὕστερη τὴν ὥρα,
 καθὼς φαίνεται καὶ τώρα
 πού τὸν ἄφησε ἡ ψυχή.

2

4

Θὰ σκορπίσωμε τὸ Μάη
 πάνου στ' ἄκακα τὰ στήθη,
 γιὰτὶ ἀπόψε ἀποκοιμήθη
 εἰς τὸν ὕπνο τοῦ Χριστοῦ.

Μόνον μία στιγμή πρὶν φύγη
 τ' οὐρανοῦ κατὰ τὰ μέρη,
 ἀργοκίνησε τὸ χέρι,
 ἴσως γιὰ νὰ σ' εὐχηθῇ.

Ἐδημοσιεύθη τὸ 1859.

Εἰς τὸν Διονύσιον Σολωμὸν

ἐπὶ τῇ ἀποκαλύψει τοῦ ἀνδριάντος τοῦ ποιητοῦ ἐν Ζακύνθῳ.

Γεωργίου Σουρῆ.

- 1 Τὰ μέρη τώρα ἀντίκρυζε καὶ τὰ βουνὰ τὰ πέρα
 πὸ τοῦ πολέμου χαλασμός τὰ ῥήμαξε μιὰ μέρα,
 κι' ἀπ' τοῦ νησιοῦ σου τοὺς γιαλοὺς, τοὺς μόσχους καὶ τοὺς
 [κρίνους
 γρικοῦσες τὰ τουφέκια των, τάλαλητά*, τοὺς θρήνους,
 καὶ τῶν σπαθιῶν τὸ σμίξιμο καὶ τῶν σφαγῶν οἱ βόγγοι
 γενήκανε βροντόφωνοι καὶ λιγεροὶ σου φθόγγοι.
- 2 Κτυπᾷ στῶν μύρων τὸ νησί πανηγυριοῦ καμπάνα,
 κι' ἔμπρὸς εἰς τὸ μαρμάρινο κι' ἀσάλευτό σου θρόνο
 καμαρωμένη κελαδεῖ πολυπαθοῦσα Μάννα
 τὰ μέτρα, πὸν κελάγησαν τὸν ἄμετρό της πόνο.
- 3 Ξανθοῦλες, Εὐρυνόμες* σου, Κόρες Φαρμακωμένες,
 κι' ὅλες οἱ ῥοδοφίλητες τῶν στίχων σου παρθένες
 σὰ Χερουβείμ τριγύρω σου πετοῦν καὶ τρετίζουν
 ἦχους καὶ χρόνους τραγουδιῶν παλιούς, λησμονημένους,
 καὶ σὲ κρυστάλλινες πηγές Νεράιδες καθρεπτίζουν
 τοὺς ἴσκιους των τοὺς ἐλαφρούς, τοὺς λευκοφορεμένους.
- 4 Παλικαριάς ἀθάνατης πηδοῦν κορμοστασιές,
 λάμπουν σπαθιά δαμασκηνά, βροντοῦν ἀρματωσιές,
 τῆς δοξαστῆς Τριπολιτσᾶς σὲ χαιρετοῦν οἱ λόγγοι,
 κι' οἱ περιπαῖχτες* σάλπιγγες ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι
 σάλπιγγες Φήμης γίνονται, καὶ πέρα καὶ σιμά σου
 τρανές καὶ μεγαλόστομες σαλπίζουν τῶνομά σου.
- 5 Κι' ἡ Δόξα, πὸν τὴν ἔβλεπες εἰς τῶν Ψαρῶν τὴ δάχη
 μὲ στέφανα χορτάρια νὰ περπατῆ μονάχη.
 χαράζει μπρὸς στὸν τάφο σου τὰ φωτεινά της ἴχνη
 καὶ λίγ' ἀπ' τὰ χορτάρια της στὸ μάρμαρό σου ῥίχνει.
 μὰ τὰ χορτάρια πὸν σκορπᾷ κοιτῶντας τὴ μορφὴ σου
 γίνονται ῥόδ' ἀμάραντα τριγύρω στὴν κορφὴ σου.

1902.

• Στο σπίτι μας.

Γ. Στρατήγη.

Σύ, τῆς καρδιάς κρυφὸ μαργαριτάρι, 1
 καὶ τῆς ζωῆς σεμνὸ προσκυνητάρι
 ὅπου ἔχτισεν ὁ ἄνθρωπος στὴ γῆ,
 ὅταν σ' αὐτὴ τὴν ἔρμη ἤθελε πλάση,
 ἀντὶ γιὰ τὴν Ἑδέμ, ὅπου εἶχε χάσει,
 τὴ θεϊκὴ νὰ μαλακώσῃ ὀργή.

Ἄπαρτο κάστρο, ποὺ ποτὲ δὲ μπαίνει 2
 καὶ πάντα ἀπὸ τὴ θύρα σου ἔξω μένει
 ἔχθρα, κακία, προδοσία κρυφῆ.
 ποὺ αἰώνια τῆς ἀγάπης τὴ λαμπάδα,
 κρατεῖ ἀναμμένην ἄγρυπνη τριάδα,
 πατέρας καὶ μητέρα κι' ἀδελφοί.

ᾠ σπίτι μας καλὸ καὶ τιμημένο, 3
 χίλιες φορὲς ἄς εἶσαι εὐλογημένο,
 καὶ τοῦ Θεοῦ μας πάντοτε ἡ ματιὰ
 τ' ἀδέλφια μου νὰ φαίνη μ' εὐλογία,
 καὶ νὰ μυρώνη ἀδιάκοπα μὲ ὑγεία
 τὰ τίμια τῶν γονιῶν μου γερατειά!

Σὺ μ' ἔμαθες τὸν Πλάστη νὰ πιστεύω, 4
 καὶ τὴ γλυκεῖα Πατρίδα νὰ λατρεύω,
 ἐσὺ καὶ τὴ Φιλία νὰ λαχταρῶ·
 σὺ κρύβεις μέσ' στὸ λατρευτὸ σου χίριο
 τὸ φῶς καὶ τῆς Ἀγάπης τὸ μυστήριον,
 ποὺ μὲ κερνᾷ τῆς Λήθης* τὸ νερό.

Πόσες φορὲς μέσ' στῆς καρδιάς τὰ βάθη, 5
 σὰν ἔνωσα τοῦ κόσμου τ' ἄγρια πάθη,
 ποὺ οἱ τρικυμίες μᾶς φέρνουν τῆς ζωῆς,
 σὰν ἔμπαινα μέσ' στὴν καλὴ σου θύρα
 μ' ἐγιάτρευες ἀμέσως μὲ τὰ μύρα
 μιᾶς τρισευλογημένης σου πνοῆς!

Πόσες φορὲς μέσ' στὴ θερμὴ σου ἀγκάλη, 6
 ὕστερ' ἀπ' τὸν ἀγῶνα καὶ τὴν πάλη,
 γαλήνη εὐρῆκα καὶ παρηγοριά,

γιατι στὸ στῆθος μέσα μὲ φωτίζεις
καὶ κάλλιο τὴν ψυχὴ μου ἐσὺ γνωρίζεις
ἀπὸ τῆς γῆς τ' ἀνθρώπινα θεριά!

7 Ἐκάθε σου γωνιά κι' ἡ κάθε σου ἄκρη
ἀντιλαλεῖ τὸ γέλιο μου ἢ τὸ δάκρυ,
χαρὰ τῶν τραγουδιῶν μου ἢ στεναγμό.
Στὶς κάμαρές σου μέσα καὶ στοὺς τοίχους,
θωρῶ ὅλα τὰ ὄνειρά μου καὶ τοὺς στίχους,
τὸν πόνο, τὴν ἐλπίδα, τὸν καημό.

8 Καὶ τ' ἄψυχά σου ἀκόμα μὲ γνωρίζουν,
κι' ἀγάπης λόγια γύρω ψιθυρίζουν,
τραπέζι, εἰκονοστάσι καὶ σκαμνί·
χαμόγελο μοῦ δείχνει κάθε εἰκόνα,
τὴν ἀγκαλιὰ μοῦ ἀνοίγει ἡ πολυθρόνα,
ποὺ κάθονται οἱ γονεῖς μου οἱ σεμνοί.

9 Χαῖρε, ὦ, χαῖρε, σπίτι τιμημένο,
χίλιες φορὲς ἄς εἶσαι εὐλογημένο,
καὶ τοῦ Θεοῦ μας πάντοτε ἡ ματιὰ
τ' ἀδελφία μου νὰ ραίνει μ' εὐλογία,
καὶ νὰ μυρώνῃ ἀδιάκοπα μὲ ὑγεία
τὰ τίμια τῶν γονιῶν μου γερατειά!

1901.

2. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΓΑΠΗΝ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ.

Ὁ φιλόπαις.

Ἀνδρέου Κάλβου.

1
ὦ φιλάτη πατρίς,
ὦ θαυμασία νῆσος,
Ζάκυνθε· σὺ μοῦ ἔδωκας
τὴν πνοὴν καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος
τὰ χρυσᾶ δῶρα!

2
Καὶ σὺ τὸν ὕμνον δέξου·
ἔχθαίρουσιν οἱ ἀθάνατοι
τὴν ψυχὴν, καὶ βροντάουσιν
ἐπὶ τὰς κεφαλὰς
τῶν ἀχαρίστων.

3
Ποτὲ δὲν σ' ἐλησμόνησα,
ποτέ.—Καὶ ἡ τύχη μ' ἔρριψε
μακρὰ ἀπὸ σέ· μὲ εἶδε
τὸ πέμπτον τοῦ αἰῶνος
εἰς ξένα ἔθνη.

4
Ἀλλὰ εὐτυχὴς ἡ δύστηνος,
ὅταν τὸ φῶς ἐπλουτεῖ
τὰ βουνὰ καὶ τὰ κύματα,
σὲ ἐμπρὸς τῶν ὀφθαλμῶν μου
πάντοτες εἶχον.

5
Σύ, ὅταν τὰ οὐράνια
ῥόδα μὲ τὸ ἀμαυρότατον
πέπλον σκεπάζη ἢ Νύκτα,
σὺ εἶσαι τῶν ὀνειρῶν μου
ἢ χαρὰ μόνη.

6
Τὰ βήματά μου ἐφώτισε
ποτὲ εἰς τὴν Αὐσονίαν*,
γῆ μακαρία, ὃ ἥλιος·
κεῖ καθαρὸς ὁ ἀέρας
πάντα γελάει.

7
Ἐκεῖ ὁ λαὸς ἠϋτύγησεν·
ἐκεῖ οἱ παρνάσσιαι* κόραι
χορεύουν, καὶ τὸ λύσιον*
φύλλον αὐτῶν τὴν λύραν
κεῖ στεφανώνει.

8
Ἄγρια, μεγάλα τρέχουσι
τὰ νερά τῆς θαλάσσης,
καὶ ὀίπτονται καὶ σχίζονται
βίαια ἐπὶ τοὺς βράχους
ἄλβιονεῖους*.

9
Ἄδειάζει ἐπὶ τὰς ὄχθας
τοῦ κλεινοῦ Ταμησοῦ*,
καὶ δύναμιν, καὶ δόξαν,
καὶ πλοῦτον ἀναρίθμητον
τὸ ἀμαλθεῖον*.

10
Ἐκεῖ τὸ αἰόλιον φύσημα
μ' ἔφευγεν· οἱ ἀκτίνες
μ' ἔθρεψαν, μ' ἐθεράπευσαν
τῆς ὑπεργλυκυτάτης
Ἐλευθερίας.

11
Καὶ τοὺς ναοὺς σου ἐθαύμασα,
τῶν Κελτῶν* ἱερά
πόλις· τοῦ λόγου ποία,
ποία εἰς ἔσθ' τοῦ πνεύματος
λείπει Ἀφροδίτη;

12
Χαῖρε Αὐσονία, χαῖρε
καὶ σὺ Ἄλβιῶν, χαίρετέωσαν
τὰ ἔνδοξα Παρίσια·
ὠραία καὶ μόνη ἢ Ζάκυνθος
μὲ κυριεύει.

13
Τῆς Ζακύνθου τὰ δάση,
καὶ τὰ βουνὰ σκιώδη,
ἤκουον ποτὲ σημαίνοντα
τὰ θεῖα τῆς Ἀρτεμίδος
ἄργυρᾶ τόξα.

14
Καὶ σήμερον τὰ δένδρα,
καὶ τὰς πηγὰς σεβάζονται
δροσερὰς οἱ ποιμένες·
αὐτοῦ πλανῶνται ἀκόμα
οἱ Νηρηίδες.

15
Τὸ κῆμα Ἴονιον πρῶτον
ἐφίλησε τὸ σῶμα·
πρῶτοι οἱ Ἴονιοι ζέφυροι
ἐχάιδευσαν τὸ στήθος
τῆς Κυθρεΐας*.

16
Καὶ ὅταν το ἐσπέριον ἄστρον
ὃ οὐρανὸς ἀνάπη,
καὶ πλέωσι γέμοντα ἔρωτος
καὶ φωνῶν μουσικῶν
θαλάσσια ξύλα,

17
φιλεῖ τὸ ἴδιον κῆμα,
οἱ αὐτοὶ χαϊδεύουν ζέφυροι,
τὸ σῶμα καὶ τὸ στήθος
τῶν λαμπρῶν Ζακυνθίων
ἄνθος παρθένων.

18
Μοσχοβολαεὶ τὸ κλῖμά σου,
ὦ φιλιτάτη πατρίς μου,
καὶ πλουτίζει τὸ πέλαγος
ἀπὸ τὴν μυρωδίαν
τῶν χρυσῶν κίτρων.

19

Σταφυλοφόρους ῥίζας,
ἐλαφρά, καθαρὰ,
διαφανῆ τὰ σύγγεφα
ὁ βασιλεὺς σοῦ ἐχάρισε
τῶν ἀθανάτων.

20

Ἡ λαμπὰς ἡ αἰώνιος
σοῦ βρέχει* τὴν ἡμέραν
τοὺς καρπούς· καὶ τὰ δάκρυα
γίνονται τῆς νυκτὸς
εἰς ἔσέ κρίνοι.

23

Ἄς μὴ μοῦ δώσῃ ἡ μοῖρά μου
εἰς ξένην γῆν τὸν τάφον·
εἶναι γλυκὺς ὁ θάνατος
μόνον ὅταν κοιμώμεθα
εἰς τὴν πατρίδα.

21

Δὲν ἔμεινεν ἐὰν ἔπεσε
ποτὲ εἰς τὸ πρόσωπόν σου
ἡ χιῶν· δὲν ἐμάρανε
ποτὲ ὁ θεορμὸς Κύων*
τὰ σμάραγδά σου.

22

Εἶσαι εὐτυχῆς· καὶ πλέον
σὲ λέγω εὐτυχεστέραν,
ὅτι σὺ δὲν ἐγνώρισας
ποτὲ τὴν σκληρὰν μάλιστα
ἐχθρῶν, τυράννων.

1824.

Τὰ ἡφαιστεια*.

Ἀνδρέου Κάλβου.

1

Χλωρά, μοσχοβολοῦντα,
νησιά τοῦ Αἰγαίου πελάγους,
εὐτυχισμένα χώματα
ὅπου ἡ χαρὰ κι' ἡ εἰρήνη
πάντα ἑκατοίκουν,

2

τί τὰ θαυμάσια ἐγίνηκαν
κοράσια σας, ὅπ' εἶχαν
ψυχὴν σὰν φλόγα, χεῖλη
σὰν δροσισμένα ῥόδα,
λαιμὸν σὰν γάλα ;

3

Στὰ πλούσια περιβόλια σας
βασιλικὸς καὶ κρίνοι
ματαίως ἀνθίζουν· ἔρημα,
οὔτ' ἓνα χέρι εὐρίσκεται
νὰ τὰ ποτίζη.

4

Τὰ δάση, τὰ λαγκάδια σας,
ὅπου οἱ φωναὶ ἀντιβόουν
τῶν κυνηγῶν, σιωπῶσι·
σκύλοι ἐκεῖ τώρα ἀδέσποτοι
μόνον βαβύζουν*.

5

Ἐλευθερά, ἀγαλίνωτα
μέσα εἰς τὰ ἀμπέλια τρέχουν
τ' ἄλογα, καὶ εἰς τὴν θάχην τους
τὸ πνεῦμα τῶν ἀνέμων
κάθεται μόνον.

6

Εἰς τὸν αἰγιαλὸν
ἀπὸ τὰ οὐράνια σύγγεφα
ἀφόβως κατεβαίνουν
κραυγάζοντες οἱ γλάροι
καὶ τὰ γεράκια.

7

Βαθιά εἰς τὴν ἄμμον βλέπω
χαραγμένα πατήματα
ζώντων παιδιῶν καὶ ἀνθρώπων.
Ὅμως, ποῦ εἶναι οἱ ἀνθρώποι,
ποῦ τὰ παιδιά ;

8

Φρικτόν, θλιβερόν θέαμα
τριγύρω μου ἔξανοίγω·
ποιῶν εἶναι τὰ σώματα
ποῦ πλέουσ' εἰς τὸ κῦμα ;
ποιῶν τὰ κεφάλια ;

9

Αὐγερινὰ τοῦ ἡλίου
ἀκτῖνες, τί προβαίνετε ;
τάχα ἀγαπάει νὰ βλέπη
ἔργα ληστῶν τὸ μάτι
τῶν οὐρανίων ;

10

Δημιουργὲ τοῦ κόσμου,
πατέρα τῶν ἀθλίων
θνητῶν, ἂν σὺ τοῦ γένους μας
ὄλου ζητῆς τὸν θάνατον,
ἂν σὺ τὸ θέλῃς,

11

τὰ γόνατά μου ἐμπρός σου,
νά, πέφτουν· τὸ ὑπερήφανον
κεφάλι μου, ποῦ ἀντίκρυ
τῶν βασιλέων ὑψώνετο,
τὴν γῆν ἐγγίζει.

12

Ἴδου εὐλαβεῖς οἱ Ἕλληνες
σκύπτουσιν ὄλοι· πρόσταξε,
κι' ἐπάνω μας ἄς πέσωσιν
οἱ φλόγες τῆς ὀργῆς σου,
ἂν σὺ τὸ θέλῃς.

13

Πλὴν πολυέλεος εἶσαι,
καὶ βοηθὸν σὲ κράζω....
Βλέπω, βλέπω εἰς τὴν θάλασσαν
πετώμενον τὸν στόλον
ἀγρίων βαρβάρων.

14

Κοίταξε πῶς ὁ ἥλιος
χρυσώνει τὰ πανιά των·
κοίταξε πῶς τὸ πέλαγος
ἀπὸ σπαθιῶν ἀκτῖνας
τρέμον ἀστράπτει.

15

Ἀπὸ τὰς πρύμνας χύνεται
γεμίζων τὸν ἀέρα
κρότος μυριῶν κυμβάλων*·
καὶ μέσα ἀπὸ τὸν θόρυβον
ψάλματα ἐκβαίνουν :

16

« Στάξουσιν τὰ μαχαίρια μας,
ἀπὸ τὸ αἷμα ἀκάθαρτον
τῶν Χριστιανῶν· πρὶν πῆξῃ,
ἐλάτε, ἐλάτε εἰς νέον
αἷμα ἄς τὰ πλύνωμεν.

17

Ἐλάτε νὰ ζεστάσωμεν
τὰ χέρια μας στὰ σπλάχνα
ὄσων θυσίας προσφέρουσιν
εἰς τὸν Σταυρὸν καὶ σέβονται
Ἁγίων εἰκόνας.

18

Ἐλάτε, ἐλάτε, ὁ κόπος
ἂν μᾶς καταδαμάσῃ,
ἐπὶ σωροὺς σφαγμένων
καθίζοντας, ἀνάπαυσιν
θέλομεν εὔρει.

19

Τὰ ῥόδα τῆς Ἑλλάδος
εἰς τὸ αἶμά της βαμμένα
θέλει φανοῦν ιερπνότατον
δῶρον τῶν γυναικῶν μας
κι' ἔργον ἡρώων».

20

Σκληρὰ, δειλὰ ἀναθρέμματα
τῆς ποταπῆς Ἀσίας,
ἔργων ἡρώων, ναί, βέβαια,
ποῖος τὸ ἀμφιβάλλει, ὑπάρχει
τὸ τρόπαιόν σας.

21

Ἔργον ἠρώων, ἂν σφάξητε
 ἀδύνατα παιδιά·
 ἔργον ἠρώων, ἂν πνίξητε
 τὰς τρυφερὰς γυναῖκας
 καὶ τὰ γερόντια.

22

Ἴδου κι' ἄλλα νησία
 τὴν λύσαν σας προσμένουσι·
 πόλεις ἰδοὺ καὶ ἀλίκυπος
 ξηρὰ κατοικημένη
 ἀπ' ἔθνη ἀθῶα.

23

Διὰ σᾶς, ἠρώων κοπάδια,
 δὲν φθάνει ἡ Χίος, ἡ Κύπρος·
 τῶν Κυδωνιῶν δὲν φθάνουσι,
 τῆς Κάσου καὶ τῆς Κρήτης
 οἱ κατοικίαι.

24

Ἄμετε, μὴ ἀφήσετε
 ζῶντα κανένα· ἀπ' αἷμα
 τὰ αἰγαῖα νερὰ βαμμένα
 κύματ' ὡς ἔχουν γέμοντα
 ἀπὸ σφαγάδια.

25

ᾠ Ἕλληνες, ὧ θεῖαι
 ψυχαί, ποὺ εἰς τοὺς μεγάλους
 κινδύνους φανερώνετε
 ἀκάμαντον ἐνέργειαν
 καὶ ὑψηλὴν φύσιν!

26

Πῶς ἀπὸ σᾶς καμμία
 δὲν τρέχει τώρα; Πῶς
 καὶ μέσα εἰς τὰ πλεόμενα
 δὲν ῥίχνεσθε καρᾶβια
 τῶν πολεμίων;

27

Πῶς, πῶς τῆς τάλαιπώρου
 πατρίδος δὲν πασχίζετε
 νὰ σώσητε τὸν στέφανον
 ἀπὸ τὰ χέρια ἀνόσια
 ληστῶν τοσοῦτων;

28

Εἶναι πολλὰ τὰ πλήθη τῶν
 καὶ φοβερὰ εἰς τὴν ὄψιν,
 ἀλλ' ἓνας Ἕλληνα δύναται
 ἓνας ἄνδρας γενναῖος
 νὰ τὰ σκορπίση.

29

Ὅποιος τὴν δάφνην θέλει
 ἀθάνατον τῆς δόξης,
 ὅποιος δάκρυα διὰ τ' ἔθνος του
 ἔχει, διὰ δὲ τὴν μάχην
 νοῦν καὶ καρδίαν,

30

Ἄς ἔκβη αὐτός. — Νά, βλέπω,
 ταχεῖται, ὡς τ' ἀπλωμένα
 πτερὰ τῶν γερανῶν,
 ἔρχονται δύο κατάμαυροι
 τρομεραὶ προῦραι.

31

Παύει ὡς τόσον ὁ κρότος
 τῶν μουσικῶν ὀργάνων·
 τ' ἀγαρηνὰ τραγούδια
 παύουν καὶ τὰ ὑπερήφανα
 βλάσφημα μέτρα.

32

Μόνον ἀκούω τὸ φύσημα
 τοῦ ἀνέμου ὅπου περνώντας
 εἰς τὰ κατάρτια ἀνάμεσα
 καὶ εἰς τὰ σχοινία σχισμένος
 βιαίως σφυρίζει.

33

Μόνον ἀκούω τὴν θάλασσαν
 ποὺ ὡσὰν μέγα ποτάμι
 ἀνάμεσα εἰς τοὺς βράχους
 κτυπώντας μυρμυρίζει
 γύρω εἰς τὰ σκάφη.

34

Νά, οἱ κραυγαὶ καὶ ὁ φόβος,
 νά, ἡ ταραχὴ καὶ ἡ σύγχυσις
 ἀπὸ παντοῦ σηκώνονται,
 καὶ ἀπλώνουν πολυάριθμα
 πανία νὰ φύγουν.

35

Στενόν, στενόν τὸ πέλαγος
ὁ τρομός κάμνει· πέφτει
ἕνα καράβι ἐπάνω
εἰς τ' ἄλλο καὶ συντριβονται·
πνίγονται οἱ ναῦται.

36

ᾠ ! Πῶς ἀπὸ τὰ μάτια μου
ταχέως ἐχάθη ὁ στόλος·
πλέον δὲν ξανοίγω* τῶρα
παρὰ καπνοὺς καὶ φλόγας
οὐρανομήκεις.

37

Ἐξω ἀπὸ τὴν θαλάσσιον
πυρκαϊὰν νικήτριαι
ἰδοὺ πάλιν ἐκβαίνουν
σωσμένοι οἱ δύο κατάμαυροι
θαυμάσαι προῦραι.

38

Πετάουν, ἀπομακρύνονται.
Στὸ διάστημα τοῦ ἀέρος
χωσμένοι γίνονται ἄφαντοι.—
Διαβαίνουσαι ἐπαιάνιζον,
κι' ἤκουεν ὁ κόσμος :

39

« Κανόρη ! » Καὶ τὰ σπήλαια
τῆς γῆς ἐβόουν, « Κανόρη ».
Καὶ τῶν αἰώνων τὰ ὄργανα
ἴσως θέλει ἀντηγήσουν
πάντα· « Κανόρη ».

1826.

Ἡ δόξα τῆς Ἑλλάδος.

Α. Μαβίλη.

- Μόν' οἱ Μαραθωνομάχοι 1
δὲν σ' ἐδόξασαν, πατρίδα·
δὲν σ' ἐδόξασαν μονάχοι
οἱ τριακόσιοι τοῦ Λεωνίδα.
- Ἐβαστάξαν τὰ παιδιὰ σου, 2
παλικάρια διαλεμένα,
πάντα σὰν τὰ ἰδρυά* τοῦ δάσου,
σὰν τοὺς βράχους, ἕνα κι' ἕνα.
- Ὅμοι' ἀκλόνιστοι κι' ἀγνάντια* 3
στῶν ὀχτρῶν τὴν ἄγρια φόρα
κι' ὅμοια στέρεοι στὴ γιγάντια
καὶ κακὴ τῆς τύχης μπόρα.
- Ἄλλ' ἀκόμα πλιὸ μεγάλη 4
τῶν παιδιῶν σου ἡ δόξα ἐφάνη
εἰς μίαν ἄλλην ἄγια πάλη
γιὰ ἕνα πλι' ὄμορφο στεφάνι :

- 5 εἰς τὴν πάλῃ, ὅπου τὸ πνέμα
 τοῦρανοῦ νικᾷ τὸν Ἄδῃ,
 τῆς ἀλήθειας μὲ τὸ ψέμα,
 τοῦ φωτὸς μὲ τὸ σκοτάδι.

1883.

Ἡ ἐπιστροφή.

Ἀριστομένους Προβελεγγίου.

- 1 Μὲ δάκρυα σὲ χαιρετῶ, πατρίδα μου μικρή,
 πὸν σὲ γαλάζια θάλασσα κοιμᾶσαι δροσερή,
 κι' οἱ ἄνεμοι σὲ νανουρίζουν.
 Ποῦ κῦμα ταξιδιάρικο αἰώνια σὲ κτυπᾷ
 καὶ στὰ ψηλὰ περγιάλια σου ἀσημωμένο σπᾷ
 καὶ οἱ ἀφροί του σὲ ῥαντίζουν.
- 2 ὦ, δέξου με στὶς ἤσυχες νὰ τρέξω λαγκαδιές,
 νὰ πίνω τὸ γλυκό σου φῶς, νὰ πίνω μυρωδιές,
 νὰ νιώθω γύρω τ' ἀγγελούδια,
 πὸν φθάνουν ἀπ' τὰ χρόνια μου ἐκεῖνα τὰ παλιά,
 καὶ χρυσοπτέρουγα πετοῦν ἐδῶ στὴ σιγαλιά,
 μὲ ἄγια, κρυφὰ τραγούδια.
- 3 Ἀσπρίζει μὲς' στὰ πράσινα τὸ σπίτι μας κλαδιά·
 ἄχ, πῶς πηδᾷ καὶ λαχταρᾷ στὸ στήθος ἡ καρδιά,
 καὶ στρέφεται στὰ περασμένα!
 Τί ὄνειρα κι' ἐνθύμησες στὸ πνεῦμά μου ξυπνοῦν!
 Ἔτσι στὸν κάμπο τὰ πουλιά σηκώνονται, γυροῦν
 σὲ βῆμ' ἀνθρώπου ξαφνισμένα.
- 4 Ἐδῶ τὸ φῶς ἀντίκρουσα τοῦ ἡλίου μιὰ φορὰ,
 ἐδῶ τὴν πρώτην ἐνίωσα τῆς γῆς αὐτῆς χαρά,
 τὸ πρῶτο δάκρυ ἔχω χύσει.
 Ἐδῶ ἐπρωταγνάντεψα τ' ἀτέλειωτο νερὸ
 κι' ἔτρεξα ἐδῶ κι' ἐπήδησα παιδάκι ζωηρὸ,
 μὲς' στὴ νησιώτικη τὴ φύση.
- 5 Νὰ κι' ἡ κατοχρονίτικη μεγάλη μας μουριά,
 ὅπου μικρὸ μ' ἐχόρεψε στὰ δυνατὰ κλαριά
 κι' ἄπλωσε πάνω μου τὸ σκίό της.
 Αὐτὴ μοῦ γλυκοξύπνησε τὸ στήθος τ' ἀπαλὸ
 καὶ μ' ἔμαθε τὸ πρῶτό μου τραγοῦδι νὰ λαλῶ
 μὲ τὸν κρυφὸ μουρμουρισμό της.

Χορταριασμένο στέκεται τὸ ἔρημο σκολειό.
ἔμάδησαν οἱ τοῖχοί του ἀπὸ τὸ γηρατειό. 6

Φωλιάζουν τώρα νυχτερίδες
ἐκεῖ πού δίνανε ζωὴ παιδάκια τοῦ χωριοῦ
κι' ἐλάμπανε σμικτὰ—σμικτὰ, σὰν ἄνθη κηπαριοῦ,
τόσες μικρὲς χαρὲς κι' ἐλπίδες.

Ἄκόμ' ἀνθίζ ἡ φοινικιά μπροστὰ στὴν ἐκκλησιά 7
ὅπου τὰ βάρια κόφταμε, λουσμένα στὴ δροσιά.

Ἄπάνω στὸ παλιό της δῶμα
τὰ χελιδόνια κτίζουνε, σὰν τότε, τὶς φωλιές,
καὶ βλέπω τὶς εἰκόνες της ἀκόμα τὶς παλιές,
πού μ' ἀνθηρὸ φιλοῦσα στόμα.

Κι' ὁ γέρο-μύλος στέκεται· τὸν βλέπω καὶ θαρρῶ, 8
πῶς νὰ γυρνᾷ δὲν ἔπαυσε ἀπ' τὸν παλιὸν καιρὸ
μὲ τὰ κατάλευκα ξεφτέρια*.

Ὁλόγυρα ἡ θάλασσα στὰ μάτια μου μπροστὰ
σὰ ζωγραφιά θεόρατη ἀνοίγει, πού βαστᾷ
ἀπὸ τοὺς βράχους ὡς τ' ἀστέρια !

Καράβια μέσ' στὰ κύματα περνοῦν τὰ γαλανά. 9

ὦ, τί λαχτάρω μ' ἄρπαζε γιὰ μέρη μακρυνά,
σὰν τ' ἄβλεπα, παιδάκι ἀκόμα !

Πάλι τὰ βλέπω· ὄνειρα δὲν ἔχω στὴν καρδιά·
εἶδα τὸν κόσμον καὶ ποθῶ σὲ μιὰ σου ἀμμουδιά
νὰ γύρω κουρασμένο σῶμα.

Σὲ χαιρετῶ μὲ δάκρυα, πατρίδα μου μικρή, 10
νεράιδα τ'ς Ἀσπρης θάλασσας, νυφούλα δροσερῆ
καὶ Βοριοπούλα χαϊδεμένη.

Ἄπ' ὅσα σὺ μοῦ γέμισες τραγούδια τὴν ψυχή,
πάρ' τὸ φτωχὸ τραγοῦδι μου πού σήμερ' ἀντηχεῖ
ἀπὸ καρδιά συγκινημένη.

3. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ ΚΑΙ ΤΗΝ ΦΥΣΙΝ.

Χειμώναςμα.

Πέτρου Βασιλικού.

¹
Ψημένη ἀπὸ τὰ κάματα
κι' ἀπ' τὰ λιοπύρια, τώρα
μέσ' στοῦ βοριᾶ τὴν ἀγκαλιὰ
λουφάζει* γύρω ἢ χώρα.

²
Ἄραχνιασμένα* τὰ βουνά,
μαραγκιασμένοι* οἱ κάμποι
πνίγονται μέσ' στὴν καταχνιά*
καὶ στῆς χιονιάς τὰ θάμψη.

γιὰ ν' ἀναστήση πολεμάει
στὶς ὄχτες ποὺ διαβαίνει
τὶς ἀροδάφνες σκέλεθρα*,
τὴν καλαμιὰ φρυμένη*.

³
Θολὸ τὸ κῦμα· σκυθρωπὸ
τὸ περιγιάλι· κάτου
σωρὸς τὰ φύλλα· καὶ παντοῦ,
μιὰ κρύα πνοὴ θανάτου.

⁴
Κι' ἢ ἄεματιὰ ἐκεῖ ὀλόγοργη
ποὺ φεύγει στὰ λαγκάδια
τοῦ κάκου μιὰ μὲ κλάματα,
τοῦ κάκου μιὰ μὲ χάδια
⁵

1898.

Ἡ σπορά.

Πέτρου Βασιλικού.

¹
Ἔρμα τὰ δάση ἀπὸ φωλιές,
πέρα ξερὰ τ' ἀμπέλια·
κι' ἂν τὰ πλερο* τραγουδι τοὺς
σκοροποῦν φτωχὰ γαρδέλια,

²
γύρω στὸν κάματο* σκυφτὸς
ποὺ σπέρνει ὁ ζευγολάτης,
ἢ καλιακούδα στὸ βραχνὸ
τὸ πνίγει ῥέκασμά* της.

³
Ψηλὰ χιονίζει στὰ βουνά
καὶ γύρω ἢ πάχνη ἀπλώνει...
Καί, κάτου ἀπὸ τὸ σάβανο
ποὺ κρῦο τὴν περιζώνει,

⁴
ἢ μάννα ἢ γῆς στὸν κόρφο της
κλώθει* βουβὴ τὸ στάρι
τοῦ Μάη τὴ χρυσοθάλασσα
τῶν κάμπων τὸ καμάρι...

1896.

Τὸ καλύθει.

Γ. Δροσίνη.

¹
Ἐκεῖ ποὺ οἱ καστανιές χυτά,
χλωρόφυλλα, λαμπαδωτά,
κλωνάρια ξανεμίζουν,
ποὺ ῥοδοβάφονται οἱ μηλιές
κι' οἱ γαλανόφυλλες ἐλιές
πολύκαρπες λυγίζουν,

²
ποὺ ἀνθοῦν λευκὰ τριαντάφυλλα
καὶ κλήματα ἀφροστάφυλα
τὶς κρεββατιές,* ἰσκιώνουν,
καὶ κυπαρίσσια ἀραδαριὰ
παλεύοντας μὲ τὸ βοριᾶ
ἀνίκητα ψηλώνουν,

3
 συμμαζεμένο, ντροπαλό,
 σὰν καραβάκι στὸ γιालό,
 κατάλευκο καλύβι
 μέσ' σ' ὄλοπράσινα κλαριά
 τῆ χιονισμένη του θωριά
 μιὰ δείχνει καὶ μιὰ κρῦβει.

4
 Μικρὰ τὰ καμαράκια του
 καὶ τὰ παραθυράκια του,
 κι' ὄλο μικροπλασμένο.
 Τόσο μικρό, ὅσο πού μπορεῖ
 τὴν Εὐτυχία νὰ χωρῆ.
 Τί κοῖμα πού εἶναι ξένο!

1898.

Μεσημέρι.

1
 Τοῦ μεσημεριοῦ ἡ ἀχνάδα*
 κι' ὁ θερμὸς τῆς ἀντηλιάς
 ῥίχνουν σκέπη στὴ λαμπράδα
 τῆς ζεστῆς ἀκρογιαλιάς.

2
 Κι' ἡ ἀχνάδα αὐτὴ θαμπώνει,
 καὶ τὸ μάτι δὲ χωρίζει
 ποῦ ἡ θάλασσα τελειώνει,
 ποῦ ὁ οὐρανὸς ἀρχίζει.

3
 Στὸ μυστήριο ἀδελφωμένα
 βουνά, πέλαγα, οὐρανοί,
 σμίγουν, κάνουν κόσμον ἕνα
 καὶ μιὰ πλάση γαλανή.

4
 Κι' ἂν περνᾷ βάρκούλα πέρα
 καὶ τὴ θάλασσα λευκαίνει,
 φαίνεται σὰν περιστέρα
 στὰ οὐράνια πλανεμένη. 1902

Ἑσπερινός.

Στὸ ῥημαγμένο παρακλήσι
 τῆς Ἀνοιξῆς τὸ θεῖο κοντύλι
 εἰκόνες ἔχει ζωγραφίσει,
 μὲ τ' ἀγριολούλουδα τ' Ἀπρίλη.

Ἐὖ ἡλιος, γέροντας στὴ Δύση,
 μπροστὰ τοῦ Ἰεροῦ τὴν πύλη
 μπαίνει δειλὰ νὰ προσκυνήση
 κι' ἀνάφτει ὑπέρλαμπρο καντήλι.

Σκορπάει γλυκεῖα μοσκοβολιὰ
 δάφνη στὸν τοῖχο ῥιζωμένη
 — θυμίαμα πού καίει ἡ Πίστις. —

Καὶ μιὰ χελιδονοφωλιὰ
 ψηλὰ στὸ νάρθηκα χτισμένη
 ψάλλει τὸ Δόξα ἐν Ὑψίστοις.

Γ. Δροσίνη.

1902

Τὸ ἡλιοδασίλεμ.χ.

Κώστα Κρουτάλλη.

Πίσω ἀπὸ μακρυνὲς κορφῆς ὁ ἥλιος βασιλεύει
καὶ τοῦρανοῦ τὰ σύνορα χίλιες βαφῆς ἀλλάζουν,
πράσινες, κόκκινες, ξανθές, δλόχρυσες, γαλάζες,
κι' ἀνάμεσά τους σκάει λαμπρὸς λαμπρὸς ὁ Ἄποσπερίτης*.

5 Τὴν πύρα τοῦ καλοκαιριοῦ τὴν σβηεὶ γλυκὸ ἀγεράκι
ποὺ κατεβάζουν τὰ βουνά, ποὺ φέρνουν τ' ἀκρογιάλια.

Ἄναρια τὰ κλωνάρια του κουνάει ὁ γέρο πεῦκος
καὶ πίνει καὶ ρουφάει δροσιὰ κι' ἀχολογáει καὶ τρίζει.

10 Ἡ βρύση ἢ χορταρόστρωτη δροσιζει τὰ λουλούδια
καὶ μ' ἀλαφρὸ μουρμουριτὸ γλυκὰ τὰ νανουρίζει.
Θολώνει πέρα ἢ θάλασσα, τὰ ριζοβούνια ἰσκιώνουν,
τὰ ζάλογκα* μαυρολογοῦν, σκύβουν τὰ φρύδια* οἱ βράχοι,
κι' οἱ κάμποι γύρω οἱ ἀπλωτοὶ πράσινο πέλαο μοιάζουν.

Ἄπ' ὄξω, ἀπὸ τὰ ὀργώματα, γυρνοῦνε οἱ ζευγολάτες
15 ἡλιοκαμένοι, ξέκοποι*, βουβοί, ἀποκαρωμένοι*,
μὲ τοὺς ζυγούς, μὲ τὰ βαρειά τ' ἀλέτρια φορτωμένοι
καὶ σαλαγοῦν* ἀπὸ μπροστὰ τὰ δυὸ καματερά* τους,
τρανά, στεφανοκέρατα, κοιλάτα, τραχηλάτα,
«ὄω!», φωνάζοντας, «ὄω! Μελισσινέ*! Λαμπίρη*!»

20 κι' ἀργὰ τὰ βώδια περπατοῦν καὶ ποὺ καὶ ποὺ μουγκρίζουν.

Γυρνοῦνε ἀπὸ τὰ ἔργα τους οἱ λυγερές, γυρνοῦνε
μὲ τὰ ζαλίκια* ὄχ τὴ λογκιά*, μὲ τὰ σκουτιὰ* ὄχ τὸ πλύμα,
μὲ τὶς πλατειῆς των τὶς ποδιῆς σπογγίζοντας τὸν ἕδρο·
καὶ σ' ὅποιο δέντρο κι' ἀσταθοῦν, σ' ὅποιο κοντρί* ἀκουμπήσουν
25 εἰς τὸ μουρμούρι τοῦ κλαριοῦ, εἰς τὴ θωριά τοῦ βράχου
γλυκὸ γλυκὸ καὶ πρόσχαρο χαιρετισμὸ ξανοίγουν :
«Γειά καὶ χαρὰ στὸν κόσμο μας, τὸν ὄμορφό μας κόσμο!»

Σὰν τὸ ζαρκάδι ὁ νιὸς βοσκὸς ξετρέχει* τὴν κοπή* του·
σουρίζει, σαλαγάει, «ὄι! ὄι!» καὶ τήνε ροβολάει*
30 ἀπὸ τὰ πλάγια στὸ μαντρί, στὴ στρουγγά* γιὰ ν' ἀρμέξῃ.
Ἄπὸ στεφάνι*, ἀπὸ γκρεμόν, ἀπὸ ραϊδιὸ* καὶ λόγκον
καὶ τοῦ γιδάρη ἢ σαλαγὴ στριγκιά* στριγκιά γρικιέται
τ' ἀνάποδο κοπάδι του «τσάπ! τσάπ! ἔι! ἔι!» βαρῶντας.
Κι' ἀχολογοῦν βελάσματα κι' ἀχολογοῦν κουδούνια.

35 Ἄπὸ μακριά, ὄχ τὸ βουκολεϊδ*, ἀκούγεται φλογέρα.

Κάπου βροντάει μιὰ ντουφεκιά ἢ κυνηγοῦ ἢ δραγάτη*
καὶ κάπου-κάπου ὁ ἀντίλαλος βραχνὸ τραγοῦδι φέρνει
τοῦ ἀλογηλάτη, τοῦ βαλμᾶ*, ὁποῦ γυρνάει κι' ἐκεῖνος.

Τοῦ κάμπου τ' ἄγρια τὰ πουλιὰ γυρνοῦν ὄχ τὶς βοσκές τους
καὶ μ' ἄμετρος κεληδισμοὺς μέσ' στὰ δεντρὰ κουρνιάζουν*. 40
Σκαλώνει ὁ γκιώνης* στὸ κλαρὶ καὶ κλαίει τὸν ἀδερφό του.
Στὰ ῥέπια, στὰ χαλάσματα ἢ κουκουβάγια σκούζει.
Μέσα σὲ αὐλάκι, σὲ βαρκὸ* λαλεῖ ἢ νεροχελώνα.
Τ' ἀηδόνη κρύβεται βαθιὰ στ' ἀγκαθερὰ τὰ βάτα
καὶ τὴν ἀγάπη τραγουδάει μὲ τὸ γλυκὸ σκοπὸ του. 45
Κ' ἢ νυχτερίδα ἢ μάγισσα, μὲ τὸ φτερούγισμά της
τὸ γλήγορο καὶ τὸ τρελλό, σχίζει τὰ σκότη ἐπάνου
καὶ μὲ τὰ δλόχαρα παιδιὰ τοῦ ζευγολάτη παίζει.

Καλότυχοί μου χωριανοί, ζηλεύω τὴ ζωὴ σας,
τὴν ἀπλοϊκὴ σας τὴ ζωὴ, πῶχει περισσies χάρες. 50
Μὰ πλιὸ πολὺ τὸ μαγικὸ ζηλεύω γυρισμό σας
ὄντας ἢ μέρα σώνεται καὶ βασιλεύει ὁ ἥλιος.

1893.

● τρύγος.

Κώστα Κροστάλλη.

Ἢταν ἀνθίζ' ἢ ἀγράμπελη κι' ἀπλώνει τὰ κλαδιὰ της
στὸ σχοῖνο, στὸ χαμόδεντρο, στοῦ πεύκου τὰ κλωνάρια,
στὰ ῥέματα τοῦ ποταμοῦ, στὸν ἐγκρεμὸ τοῦ βράχου,
κι' ἀγέρα, κάμπους καὶ βουνά, τὴν πλάση πέρα ὡς πέρα
γιομόζει ἀπὸ μοσχοβολιὰ μὲ τὸν ἀνασασμὸ της, 5
πυκνὸ-πυκνὸ κι' ὀλόμαυρο μελισσολόι πετιέται
μέσ' ἀπὸ βράχους καὶ κρινιά*, μέσ' ἀπὸ ἐρμιές καὶ κήπους,
καὶ τ' ἀνθη της βοσκολογᾶ καὶ παίρνει τὸν ἀχνό* τους,
καὶ διαλαλάει μ' ἓνα βοητὸ τὸν ἀναγαλλιασμό* του.
Ἢτσι οἱ κοπέλες τοῦ χωριοῦ πετιοῦνται ἀπὸ τὰ σπίτια 10
κι' εἰς κάμπους κι' εἰς βουνὰ σκορποῦν, κι' ὅλ' εἶναι ἀμπέλια
μὲ τὰ καλάθια τὰ πλεχτὰ καὶ μὲ τὰ βατοκόπια* [τρέχουν,
καὶ μὲ τραγοῦδια, μὲ χαρές, ὅταν ἀρχίζει ὁ τρύγος.
Ἢαναταράζονται οἱ ἐρμιές, ἀχολογοῦν τ' ἀμπέλια,
λὲς κι' ἀπὸ κάθε πέτρα ὀρθή, λὲς κι' ἀπὸ κάθε βάτον 15
ὁποῦ στὸ χόρτο σέρνεται, κόρης κορμὶ φυτρώνει.
Ἢλεξ. Γ. Σαοῦ Νεοελλ. Ἢαναγνώσματα Α' Γυμνασίου. 13

*
* *

- Πράσινη ἀπλώνεται ἡ φυτεῖα κι' οἱ ῥάγες μεστωμένες,
μαῦρες καὶ κίτρινες, ξανθιές, μαυρολογοῦν, γιαλίζουν
στὴν πρώτη ἀχτίδα τοῦ ζεστοῦ τοῦ ἡλίου ὅπ' ἀνατέλλει,
20 σὰν μαῦρα μάτια, σὰν χοντρά κλωνιά μαργαριτάρια.
Οἱ βέργες οἱ καμαρωτὲς λαμποκοποῦν κι' ἐκεῖνες
κι' οἱ περογλιές* ξαπλώνονται σιὰ δίπλατα* κρεββάτια*
καὶ στὴν πυκνή τους χλωρασιὰ καὶ στὸ βαθύ τους ἴσκιο
τὴν ἰδρωμένην ἀργατιά δροσίζουν, ἀνασαίνουν :
25 τὴν ἀργατιά πού ὀλημερίς ὄλο τρυγάει κι' ἀπλώνει,
τὴν ἀργατιά πού λαχταρᾷ πότε νὰ πέση ὁ ἡλῖος,
πότε νὰ ἰσκιώσουν τὰ ῥιζά, νὰ δροσερέψη ὁ κάμπος.

Νάτος ὁ ἡλῖος πού ἔπесе καὶ πάει νὰ βασιλέψη,
νάτα πού ἰσκιῶσαν τὰ ῥιζά καὶ δροσερεύει ὁ κάμπος.

- 30 Ὁ ἡλῖος χάθη ὀλότελα καὶ τὰ βουνὰ σουρπώσαν*
θόλωσαν τ' ἀνοιχτὰ νερὰ καὶ πάνου βγῆκαν τ' ἄστρα.
Διπλὰ ἀνασαίν' ἡ ἀργατιά κι' ἀπαρατάει τὸ ἔργο
κι' ἐκεῖ πού κληματόβέργες κι' ἀπὸ παλιούρια* φράχτες
καλύβι ὀλόρθο πλέκουνε, δεῖπνον ἀπλὸ κυκλώνουν,
35 καὶ τὸν ἀπλὸ τὸ δεῖπνο τους φωτάει θαμπὸ λυχνάρι.
Ὑστερα εἰς κάθε μιὰ φυτεῖα, κάθε ὄχτο*, κάθε ἀμπέλι,
τρανὲς ἀνάβονται φωτιὲς μέσ' στ' ἀπλωτὸ σκοτάδι
Ὀλόυρα ὀλόυρ' ἀπ' τὶς φωτιὲς σταίνουν χορὸ οἱ κοπέλες
στρώνονται χάμου οἱ γέροντες κι' οἱ νοιοί, κι' ἀπ' ὄλους ἕνας
40 τοὺς συνοδεύει τὸ χορὸ μ' ἕνα ἀπαλὸ τραγούδι
καὶ μ' ἕνα λάλημα γλυκὸ-γλυκὸ τοῦ ταμπουρά* του,
ὡς πού τ' ἀστέρια τ' οὐρανοῦ τὸ μεσονύχτι δείχνουν.

- Καὶ τότες οἱ χοροὶ χαλοῦν, σκορπᾶν οἱ δουλευτάδες.
Στρώνουν γιὰ στρώματα κλαδιὰ κι' ἀποσταμένοι γέρονουν·
45 κι' ἐκεῖ πού σβήνονται οἱ φωτιὲς ἔρμες ἀνάρια ἀνάρια
τὸ νυχτοπούλι τ' ἀγρυπνο γλυκὰ τοὺς νανουρίζει,
ὡς πού νὰ σκάση ὁ Αὐγερινός*, πού θὰ ξυπνήσουν πάλι,
πάλι στὸ ἔργο τους νὰ μπουῦν, στὸ ζηλεμένο τρύγο.

1893.

Ῥῆμος τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων.

Κωσιῆ Παλαμᾶ.

Ἄρχαῖο Πνεῦμ' ἀθάνατον, ἀγνὲ πατέρα
τοῦ ὄραίου, τοῦ μεγάλου καὶ τᾶληθινοῦ,
κατέβα, φανερώσου κι' ἄστραψ' ἐδῶ πέρα,
σὴ δόξα τῆς δικῆς σου γῆς καὶ τοῦρανοῦ. 1

Στὸ δρόμο καὶ στὸ πάλαιμα καὶ στὸ λιθάρι 2
στῶν εὐγενῶν ἀγῶνων λάμψε τὴν ὁρμή,
καὶ μὲ τ' ἀμάραντο στεφάνωσε κλωνάρι
καὶ σιδερένιο πλάσε κι' ἄξιο τὸ κορμί.

Κάμποι, βουνὰ καὶ πέλαγα φέγγουν μαζί σου 3
σὰν ἕνας λευκοπόρφυρος μέγας ναός,
καὶ τρέχει σὶτὸ ναὸ ἐδῶ προσκυνητῆς σου
ἀρχαῖο Πνεῦμ' ἀθάνατο, κάθε λαός. 1895.

Ἕνα κυπαρίσσι.

Κωσιῆ Παλαμᾶ.

Ἀγνάντια* τὸ παράθυρο· στὸ βάθος
ὁ οὐρανός, ὅλο οὐρανός, καὶ τίποτ' ἄλλο·
κι' ἀνάμεσα, οὐρανόζωστον ὀλόκληρο,
ψηλόλιγνο ἕνα κυπαρίσσι· τίποτ' ἄλλο·
Καὶ ἢ ξάστερος ὁ οὐρανός ἢ μαῦρος εἶναι,
σὴ χαρὰ τοῦ γλαυκοῦ, σὴς τρικυμιάς τὸ σάλο,
ὅμοια καὶ πάντα ἀργοκυλάει τὸ κυπαρίσσι,
ἦσυχο, ὄραῖο, ἀπελλιμένο. Τίποτ' ἄλλο. 1902.

Ποιό εἶν' αὐτὸ τὸ Κοιμητήρι;

Κωσιῆ Παλαμᾶ.

Καὶ ποιό εἶν' αὐτὸ τὸ κοιμητήρι,
ποῦ πάντα πρασινίζει καὶ φεγγοβολάει,
καὶ ποῦ κανένα δὲν τὸ καίει λιοπύρι,
καὶ ποῦ καμμιά νεροσυρμὴ δὲν τὸ χαλάει;
Καὶ ποιό εἶν' αὐτὸ τὸ κοιμητήρι,
καὶ ποιοί εἶν' αὐτοὶ οἱ γονατιστοὶ προσκυνητάδες Αἰῶνες,
καὶ ποιό εἶν' αὐτὸ τὸ κοιμητήρι
ποῦ εἶν' οἱ νεκροὶ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ οἱ τάφοι Παρθενῶνες;
1902.

Ἄνοιξη.

Δάμπρου Πορφύρα.

- 1 Ἄνοιξη! Μόλις ξέσπασε τοῦ φθινοπώρου ἡ μπόρα
 κι' ἐγὼ τὸ καρβάκι σου νειρεύομαι ἀπὸ τώρα
 ν' ἀράξῃ στὸ λιμάνι μας, μὲ τ' ἄρμενα* ἀνθισμένα,
 πλάι στὰ καϊκάκια τὰ φτωχά, τὰ θαλασσοδαρμένα.
- 2 Νὰ φέρῃς κρόσσια ἀπὸ ἀφροὺς στὸ κῦμα καὶ κορδέλλες·
 γύρω στὰ βράγια, τῶν φυκιῶν τὶς πράσινες ταντέλλες·
 καὶ γιὰ τοὺς ἴσκιους ποὺ περνοῦν ἢ μένουν στ' ἀκρογιαλί-
 νὰ φέρῃς ἀπ' τὴ Βενετιά τὸ πιὸ λαμπρὸ κρουστάλλι.
- 3 Στὰ δέντρα, ποὺ θρηνοῦν βραχνὰ στοῦ κάμπου τὴ μαυρίλα,
 νὰ φέρῃς γέλια δλόδροσα στὰ νιόφυτρά τους φύλλα.
 Μέσα στὰ ῥόδα τ' οὐρανοῦ τὸ φῶς τοῦ Ἀποσπερίτη*.
 Κι' ἐμένα, μιὰ μικρὴ φωλιά χειλιονιῶν στὸ σπίτι.

1899.

Β'. ΣΑΤΙΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ.

Ἄθηναϊκὸν Πάσχα*.

Γεωργίου Σουρῆ.

- 1 Ἀναστάσεως ἡμέρα
 ψάλλουν ἄγγελοι λευκοί,
 καὶ σφυρίζουν στὸν ἀέρα
 σφαῖρες ἀπ' ἐδῶ κι' ἐκεῖ.
- 2 Ἀναστάσεως χαρὰ
 καὶ στήν γῆν τῶν Ἀθηναίων
 ῥίχνουν ἔνσφαιρα πυρὰ
 οἱ γενναῖοι τῶν γενναίων.
- 3 Ἀναστάσεως ἡμέρα
 φῶς μεγάλης χαραυγῆς,
 παίρνει κάποιον μίᾱ σφαῖρα
 καὶ τὸν ῥίχνει κατὰ γῆς.
- 4 Ἀναστάσεως ἡμέρα
 κι' ἓνας ἄλλος παραπέρα
 δέχεται σὰν κελσποῦρι*
 μίᾱ τράκα μέσ' στή μούρη.

Τοῦ θανάτου τὴν ἀπόχη 5
 βλέπουν εὐσεβεῖς μὲ φρίκη
 καὶ χαρὰ σ' ἐκεῖνον πῶχει
 καμωμένη διαθήκη.

Νέον Πάσχα, νέος θρηῆνος, 6
 καὶ μακρόριος ἐκεῖνος
 ὅπου πρόφθασε νὰ δώση
 τῆς ἀγάπης τὰ φιλιὰ,
 κι' ἔπειτα νὰ τὰ κορδώση
 μὲ τὴ νέα Πασχαλιά.

Ἐκρότους ἀγρίους βοῦζει 7
 πᾶσα γῆ τῆς κλεινῆς πρωτευούσης
 καὶ μπαροῦτι βρωμᾷ καὶ μυρίζει,
 ποὺ φοβᾶσαι ν' ἀκούσης.

Κούφια πέφτουν τουφέκι' ἀπ' ἀνάρια 8
 καὶ στοὺς δρόμους τὰ βόλια σφυρίζουν,
 καὶ βροντοῦν τῆς φακῆς παλικάρια
 ποὺ γιὰ βρόντους ἀφρίζουν.

Τρέχουν, τρέχουν ξιφήρεις σκοποὶ 9
 κι' ὁ παπᾶς, μειδιῶν εὐφροσύνως,
 τὸ «Χριστὸς...» δὲν προφθάνει νὰ πῆ,
 πέφτει κάτω κι' ἐκεῖνος.

Πάσχα θεῖον... Χαρὰ κι' εὐνομία. 10
 Κάθε χόλος καὶ μῖσος ἔρρετω.
 Πεθαμένων ἀνοίγουν μνημεῖα
 νὰ δεχθοῦν σκοτωμένους καὶ φέτο.

1903.

Γ'. ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ.

Σὲ τάφο κόρης.

Ἄλεξ. Πάλλη.

Ἦσουν τῶν σπλάχνων μου ἡ χαρὰ
 ὄχτῶ καὶ δέκα χρόνια·
 μιὰ μόνη μ' ἔθλιψες φορὰ,
 ὅμως μὲ θλίψη αἰώνια.

1907.

3. ΕΠΙΚΟΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

ἽΟ Ὀρφεὺς ἐν τῷ Ἄδῃ.

(ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ ποιήματος ὁ «Ὀρφέυς»).

Δημητρίου Παπαρρηγοπούλου.

Εἰσαγωγή: Ὁ Ὀρφεὺς, ἀπολέσας προώρως τὴν σύζυγόν του Εὐρυδίκην, ἀποφασίζει, συντετριμμένος ὑπὸ τῆς ὀδύνης, νὰ κατέλθῃ διὰ τοῦ Ταινάρου εἰς τὸν Ἄδην καὶ νὰ ἀναζητήσῃ αὐτήν. (Μέρος Α'—Γ').

Μέρος Δ'.

1

Ἄγανὲς καὶ ἐρημία
περιβάλλον τὸν Ὀρφέα
καὶ ἀκούεται τραγεία
τοῦ Κερβέρου* ἢ κραυγῆ,
ἀντηχοῦσα φοικαλέα
ἐν τῇ φοβερᾷ σιγῇ.

2

Βαίνει μόλις ἀναπνέων
καὶ μὲ τρίχας ὠρθωμένας·
οὐδαμοῦ φῶς βλέπει πλέον·
προχωρεῖ ψηλαφητί,
καὶ ὁ ποὺς αὐτοῦ πατεῖ
εἰς σκιάς διερχομένας...

3

Πέραν ἢ Ἀχερουσία*
πρὸ αὐτοῦ ἀπλοῦται λεία
καὶ ὁ Χάρων* τὰ πορθμεῖα
ὑποβλέπων ἀπαιτεῖ·
πλὴν τοῦ Χάρωνος κρατεῖ
ἢ τῆς λύρας ἀρμονία.

4

Καὶ ἡ κόπη μονοτόνως
ὔδατα νεκρὰ μερίζει·
θάνατος πλανᾶται μόνος
χάους ἀνωθεν ὑγροῦ·
καὶ τὸ κῆμα ψιθυρίζει
διὰ τόνου θλιβεροῦ.

5

Τὸν ἀσφοδελὸν* λειμῶνα
ἤδη ὁ Ὀρφεὺς βαδίζει·
ἄν λευκὸν ὡς τὴν χιόνα
ἄνθος φύεται ἐκεῖ,
ἀλλ' οὐδεὶς ζῶν κατοικεῖ·
στήθη τῶν νεκρῶν στολίζει.

6

Τοῦ Ὠρίωνος* θηρεύει
ἢ σκιά ἐκεῖ πλησίον·
βέλη φέρει· ἐνεδρεύει
ὑπὸ δένδρα γηραιά,
καὶ ἐπίσης τὸ θηρίον
εἶναι, ὡς αὐτός, σκιά.

7

Καὶ ἀμύθητος γαλήνη,
ὡς ἡ ἀπειλὴ ἀγορία,
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ βαρύνει·
δένδρα, ζῶα καὶ πτηνά,
ὅλα εἶδωλα κενά,
ὅλα ἀμαυρὰ καὶ κρύα.

8

Ἄταράχως διαρρέει
τὸ τῆς Λήθης* ὕδωρ· στόνον
δὲν ἐκπέμπει καὶ δὲν κλαίει·
διαρρέει σκυθρωπὸν
καὶ δι' ἐλιγμῶν ἀφώνων,
ὡς ἡ λήθη σιωπῶν.

9

ᾠ! τὸ ὕδωρ τοῦτο πόσοι
ἐπεζήτησαν ματαιῶς,
πρὶν ἐδῶ νὰ καταβῶσι!
Πόσους μία του σταγῶν
πόνους φοβερῶν πληγῶν
θὰ ἐκοίμιζε ταχέως!

10

Λήθην ὁ Ὅρφεὺς δὲν θέλει·
ἀγαπᾷ καὶ ἐνθυμῆται·
καὶ ἐκείνη ἀνατέλλει
ἐν τῷ βίῳ του φαιδρά,
καὶ ἀνάμνησις καλεῖται,
καὶ ὑπάρχει καὶ νεκρά.

11

Καθιστᾷ μᾶλλον γλυκεῖαν
τοῦ παρόντος ἢ ὀδύνη
παρελθοῦσαν εὐτυχίαν·
ὅταν ἡ ψυχὴ πονῆ,
μόνη τὴν ζωογονεῖ
ἢ ἀνάμνησις ἐκείνη..

Μέρος Ε'

1

Καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὰ σκότη,
ὅπου αἱ σκιαὶ πλανῶνται,
ὅπου ἡ χαρὰ ὑπνώττει,
ἀγρυπνεῖ ἢ συμφορὰ,
ὅπου Δίκη αὐστηρὰ
κι' Ἐρινύες* συναντῶνται.

2

Ἰστανται ἐκπεπληγμένοι
οἱ ἐν Ἄδῃ, τὸν Ὅρφέα
βλέποντες νὰ διαβαίνη·
ἀλλ' ἐκεῖνος προχωρεῖ·
ἡ ψυχὴ του ἡ γενναία
εἰς τὸν ἔρωτα θαρρεῖ.

3

Τοῦ Ταντάλου* ἐδῶ βλέπει
τὰς φρικώδεις τιμωρίας·
καὶ πικρὰ ἀκούει ἔπη,
καὶ ἀκούει* φοβερὰν
τοῦ Σισύφου* τὴν ἀράν,
καὶ ἀκούει βλασφημίας.

4

Ἐκεῖ πέραν ὁ Ἰξίων*
εἰς τροχὸν προσδεδεμένος
διὰ συστροφῶν μυρίων
βασανίζεται, θρηνεῖ·
καὶ ἤχει τεταραγμένως
ἡ στοὰ ἡ σκοτεινὴ.

5

Καὶ ἰδοὺ ἡ Περσεφόνη*
ἐπὶ θρόνου ἐξ ὀστέων·
ἄπειρος πληθὺς τὴν ζώνει
ὑπηκόων σκιωδῶν
ἐπαιτούντων τὴν σποδὸν
βίου παρελθόντος πλέον...

6

Τὸν Ὅρφέα ἀτενίζει
καὶ ἐγείρεται ὀργίλῃ·
πῶς τὸν Ἄδην μυκτηρίζει
καὶ ζῶν ἦλθεν εἰς αὐτόν·
Καὶ ἀμείλιχος ἠπείλει
τὸν ἀλάστορα* θνητόν.

7

Τῆς Μεδούσης* τὴν ἀγρίαν
κεφαλὴν ἐπικαλεῖται·
Ἄλλὰ μὲ φωνὴν γλυκεῖαν
ὁ Ὅρφεὺς παρακαλεῖ,
καὶ σιγᾷ ἡ ἀπειλή,
καὶ ὁ Ἄδης συγκινεῖται.

8

Ἄρμονία, ἄρμονία,
γλῶσσα πλήρης μυστηρίου,
ποία πάσχουσα καρδία
σ' ἤρπασεν ἐξ οὐρανῶν,
ὡς τὴν φράσιν μαρτυρίου
κι' αἰσθημάτων ἀχανῶν·

9

Τίς ἐκ τῆς ἀπελπισίας
μὴ εὐρίσκων λέξιν μίαν
τὴν ὀδύνην τῆς καρδίας
νὰ ἐκφράσῃ τὴν δεινὴν,
μὲ ἄρμονικὴν φωνὴν
ἔψαλε τὴν δυστυχίαν·...

Μέρος 5'.

1

Ἐδότε μοι τὴν Εὐρυδίκην.
Περσεφόνη, Περσεφόνη,
μὴ προφέρῃς καταδίκην·
τὴν ἠγάπησα πολὺ
κι' ἡ ψυχὴ μου τὴν καλεῖ·
ἔκουράσθη πλέον μόνῃ.

2

Ἄνασσα, γνωρίζεις ποία
τὴν καρδίαν περιβάλλει
θυελλώδης ἐρημία,
ὅταν φύγῃ ἡ χαρὰ,
ὅταν ὄνειρα φαιδρὰ
πέσουν κατὰ γῆς αἰθάλη·

3

Τόσαι νέαι, καὶ ἐκεῖνη
ἔπρεπε νὰ τελευτήσῃ·
ἤρμοζε παστὰς λιθίνῃ
εἰς τοσαύτην καλλονὴν·
εἰς αὐγὴν ἑαρινὴν
διατί νὰ ἀπανθήσῃ·

4

Τώρα τ' οὐρανοῦ τὸ δῶμα
φαίνεται χωρὶς ἀστέρας·
εἶναι τ' ἄνθη χωρὶς χρῶμα,
χωρὶς ἄρωμα, ὠχρὰ,
καὶ προβαίνει φοβερὰ
ἡ γαλήνη τῆς ἑσπέρας.

5

Καὶ ἡ ἔρημος οἰκία
διεγείρουσα τὴν φρίκην...
καὶ ἡ πάλλουσα καρδία
ἐν τῷ μέσῳ τῆς σιγῆς·
ἡ ἠχώ τῆς οἰμωγῆς...
Δότε μοι τὴν Εὐρυδίκην».

6

Ἔπαυσε· σιγὴ βαθεῖα
ἠκολούθησε τὸ ἄσμα·
ἡ γλυκεῖα ἄρμονία
τὰ ἔρέβη συγκινεῖ,
καὶ τῆς συμφορᾶς τὸ φάσμα
τὰς βασάνους λησμονεῖ.

7

Τότε, λέγουσι, βραχεῖα
εἰς τοὺς ταλαιπωρουμένους
ἀπεδόθη εὐτυχία·
καὶ προσῆλθον εὐμενεῖς
καὶ αὐταὶ αἱ Ἑρινῦς
μ' ὀφθαλμοὺς δεδακρυσμένους.

8

Προσηνῆς ἡ Περσεφόνη
μειδιᾷ πρὸς τὸν Ὀρφέα·
τὴν ὀδύνην συνεπόνει
τῆς καρδίας καὶ αὐτῆ,
καὶ ἀνάμνησις ἀρχαία
τοῦ καθήκοντος κρατεῖ.

1

Πόσον φαίνεται γλυκεῖα
εἰς τὸ ἱλαρόν του βλέμμα
ἡ φρικώδης ἔρημία,
ἦν ἐπέρα πρὶν ὠχρὸς
καὶ μὲ παγωμένον αἷμα·
πόσον εἶναι ζωηρὸς !

9

« Λάβε, λέγει, λάβε πάλιν
τὴν πιστὴν φίλην ἐκείνην
εἰς τὴν ἔρημον ἀγκάλην·
ἴσταται ἐκεῖ μακρὰν
ἀπαθῆς πρὸς τὴν χαρὰν,
ἀπαθῆς πρὸς τὴν ὀδύνην.»

10

Ἄλλ' Ὀρφεῦ, σκιὰ ὡς εἶναι.
διεγείρει φρίκην τώρα,
πᾶσ' αἱ χάριτες ἐκείναι
ἔπесαν τῆς γῆς βορρά.
Φεῦ ! τοῦ Πλούτωνος ἡ χώρα
εἶναι χώρα φοβερά.

11

Ὄταν εἰς τὴν γῆν πατήση,
τότε θὰ τὴν ἀνακτήσης·
ἡ μορφὴ της θ' ἀναζήση
ὡς καὶ πάλαι εὐειδῆς·
ἐν τῷ Ἄδῃ μὴ τολμήσης,
πρὸς Στυγός*, νὰ τὴν ἰδῆς.

12

Ἔπαγε, Ὀρφεῦ, προχώρει·
σὲ ἀκολουθεῖ ἐκείνη·
εἶναι μόνον εἰς τὰ ὄρη
τοῦ Ταινάρου ὄρατή.
Ἄλλως, ἀνεπιστρεπτεῖ
ἐν τῷ Ἄδῃ θ' ἀπομείνη».

Μέρος Ζ'.

2

Ἐδρεψε μεγάλην νίκην·
ἤρασε τὴν εὐτυχίαν,
ἤρασε τὴν Εὐρυδίκην,
τὴν ζωὴν του, τὴν χαρὰν.
Ποῦ τὸ πένθος ; ἱλαρὰν
ἔχει τώρα τὴν καρδίαν.

Δὲν τὴν βλέπει, τὴν μαντεύει·
 ἄλλ' ἀρκεῖ εἶναι πλησίον·
 ὅταν ἡ ψυχὴ λατρεύη,
 εὐχερῶς εὐδαιμονεῖ·
 ὑπὸ στοχασμῶν μυρίων
 τῷ ἐπνίγῃ ἢ φωνῇ...

Περίληψις τῶν ἐπομένων : Καθ' ἑδὸν ὁ Ὀρφεὺς ἀπευθύνει διαφόρους ἐρωτήσεις πρὸς τὴν Εὐρυδίκην· ἄλλ' ἐκείνη κατὰ τὰ λεχθέντα ὑπὸ τῆς Περσεφόνης ἀκολουθεῖ μὲν, δὲν ἀναγνωρίζει ὅμως αὐτόν, διότι εἶχε πλεῖ ἐν τῷ Ἄδῃ τὸ ὕδωρ τῆς Λήθης. Ὁ Ὀρφεὺς τότε ἐν τῇ ἀγωνίᾳ του λησμονεῖ τὴν διαταγὴν τῆς Π., στρέφεται διὰ νὰ δεῖξῃ εἰς αὐτὴν τὸ πρόσωπόν του, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι οὕτω θὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ· ἄλλ' ἀμέσως ἡ Εὐρυδίκη γίνεται ἀφαντος. Συντετριμμένος τότε ὁ Ὀρφεὺς ἀνέρχεται μόνος πάλιν διὰ τοῦ Ταϊνάρου καὶ ἀπαρηγορήτως θρηνηῶν ἀποθνήσκει μετ' ὀλίγον.

Εἰς τὴν Θάλασσαν τῆς Σαλαμῆνος.

(ἀπόσπασμα).

Ἀχιλλέως Παράσχου.

- 1 Πῶς γιγαντεύεται ἡ ψυχὴ σὲ τοῦτα τὰ πελάγη !
 Ἄνδρειεύεται, παίρνει καρδιὰ καὶ σ' ἄλλα χρόνια πάγει.
 Τὲς μέρες ποῦβρα τὲς δειλὲς ξεχνῶ σ' αὐτὰ τὰ μέρη,
 καὶ ναύτης τοῦ Θεμιστοκλῆ, κρατῶ κουπὶ στὸ χέρι
 καὶ τοὺς Περσιάνους πολεμῶ καὶ πνίγω στὴν ἀγκάλη,
 σ' αὐτὰ τὰ ἴδια κύματα, σ' αὐτὸ τὸ περιγιάλι !
- 2 Καὶ βλέπω, βλέπω μὲ τὸ νοῦ καὶ τῆς καρδιάς τὸ μάτι
 ἀπὸ καράβια ἀμέτρητα τῆ θάλασσα γεμάτη.
 Τόπο δὲν ἔχουν νὰ σταθοῦν· τὸ πέλαγο δὲν φθάνει.
 Πάρθοι κι' Ἴνδοι τὸ πλημμυροῦν καὶ Μῆδοι καὶ Περσιάνοι.
 Σαλεύουν δάσος κονταριῶν, χίλιες στολὲς φοροῦνε
 καὶ χίλιες γλῶσσες βάρβαρες στὸν ἄνεμο ἀντηχοῦνε.
- 3 Θαροῶ πὼς τὴν ἑξακουστὴν ἐκείνη βλέπω μάχη·
 Ποιὸς θρονιασμένος κάθεται στὸ τρίκορφο, στὴ θάχῃ ;
 Ὁ Εἰρέξης ! Τὰ καράβια του περήφανος ξανοίγει*...
 Θὰ ἔχη ἓνα ἀπ' ὅλα αὐτὰ τὸ βράδυ γιὰ νὰ φύγῃ ;

Στὸ πλάγι του γραμματικοὶ σταυρὸ τὰ χέρια δένουν,
καὶ τὴ μεγάλη νίκη του νὰ γράψουν περιμένουν.

Ἄ ! Δὲν κοιτᾷ καὶ τὰ μικρὰ καράβια μας, γεμᾶτα 4
ἀπὸ τῆς Σπάρτης τὰ παιδιά, ἀπὸ Ἀθήνας νιάτα !
Φουχτώνει ὁ Θεμιστοκλῆς στὸ χέρι τὸ τιμόνι,
καὶ σὰ σημαία τὴν πλατεὶὰ χλαμύδα του ξαπλώνει.
Καὶ νά, ἀρχίζει ὁ πόλεμος, ἀρχίζει ἡ ναυμαχία.
Χέρια μὲ χέρια πιάσθηκαν Σκλαβιά κι' Ἐλευθερία !

Χτύπα, περήφανη θεά, Ἑλληνοπούλα, χτύπα ! 5
Πέρα καὶ πέρα τῆς Σκλαβιάς τὸ μαῦρο στῆθος τρύπα !
Ἄς καταλάβῃ μιὰ φορὰ, γιὰ πάντα ἄς καταλάβῃ,
πῶς τὰ παιδιά σου πολεμοῦν καὶ πῶς χτυποῦν οἱ σκλάβοι.
Διῶξε, θεά, τὸ μόλυσμα, ὁ κόσμος ν' ἀνασάνῃ,
κι' ὅποιον ἐλάβωσε ἡ σκλαβιά νὰ βρῖσκη ἐδῶ βοτάνι !

Ἦσαν λιοντάρια ἡ θάλασσα σηκώθη καὶ βογγάει... 6
Σπάρτη κι' Ἀθήνα πολεμοῦν ἀντάμα πλαί-πλαί,
ἄστροπελέκια δίδυμα σὲ σύννεφα θαμμένα,
κι' ἔμπρός τους ἡ Ἐλευθερία καράβια πνίγει ξένα.
Θαρρεῖς θεριά πῶς πολεμοῦν κι' ἡ θάλασσα στενάζει,
σὰν ἀνυψώνει τὸ σπαθὶ καὶ σὰν τὸ κατεβάζει !

Τὸ μάτι τοῦ Θεμιστοκλῆ τὸ δρόμο της φωτίζει· 7
καὶ κάπου-κάπου ἡ θεὰ τὸ πρόσωπο γυρίζει
καὶ τὸν κοιτάει ὀλόχαρη.. Σὲ κάθε γύρισμά της
ἀκούω δυνατώτερα καὶ τὰ χτυπήματά της.
Ἄπ' τὸ τιμόνι ἀτάραχος ἐκεῖνος τὴν κοιτάζει,
καὶ μὲ τὸ μάτι του θαρρεῖς τὴ νίκη πῶς προστάζει·

«Ἦ Ἑλληνόπουλα, ἔμπρός ! Λυτρῶστε τὴν πατρίδα, 8
—κράζει ὁ Αἰσχύλος*—, σώσετε μὲ τὴν καλὴ λεπίδα
παιδιά, γυναῖκες, πατρικοὺς ναοὺς αὐτὴ τὴν ὥρα,
τοὺς τάφους τῶν πατέρων σας· ἀγὼν γιὰ ὅλα τώρα !
Κι' ἀνάβει ἡ μάχη στὴ φωνή, σαρκώνεται ἡ ἐλπίδα·
τί κάνει ὁ ψάλτης, στὴν καρδιὰ σὰν ἔχη τὴν πατρίδα !

Σὰ ζυγαριὰ ὁ πόλεμος ἀνεβοκατεβαίνει· 9
δίγνωνμη ἡ Νίκη δεξιὰ κι' ἀριστερὰ πηγαίνει.

Κουράστηκε κι' ἡ Λευτεριά, κουράστηκε κι' ὁ ξένος·
Μονάχα ἔσυ, Θεμιστοκλῆ, δὲν εἶσαι κουρασμένος !
Δυὸ τρεῖς φορές τὰ φρύδια του συννεφιαστὰ μαζώνει
καὶ σπάει μέσ' στὰ δάχτυλα τὸ δυνατὸ τιμόνι.

- 10 Μαυρίζει γῆ καὶ οὐρανός· δὲν φαίνεται ἡ μέρα.
Μὰ τί ἀντάρρα* ἀκούγεται ἀπ' τὰ πελάγη πέρα ;
Ποιά εἶν' ἐκείνη ἡ σκιά πού σὰ βουνὸ μεγάλη
πατεῖ τὸ κῦμα κι' ἔρχεται μὲ τὴν ἀνεμοζάλη ;
Γιὰ δές... ὀπίσω ἀπ' αὐτὴν κι' ἄλλες σκιές ὀρμᾶνε,
μὲ κόπο τὰ μεγάλα της τὰ βήματα ἀκλουθᾶνε.
- 11 Ὁ Αἴας* εἶναι ! Κι' ἔρχεται μὲ τὸ νεκρὸ στρατό του
ἀπ' τῆς Τρωάδος τὰ νερὰ στὸ κῦμα τὸ δικό του.
Κατάρτι μέσ' στὸ χέρι του φουχτώνει γιὰ κοντάρι,
κι' ἔχει τὸν Τεῦκρό του μαζί, τὸ ἀγένειο παλικάρι.
Ἄ, τί μεγάλη ταραχὴ τὸ χτύπημά του κάνει,
πῶς τὰ κατάρτια τρίζουνε στὸ χέρι σὰν τὰ πιάνη !
- 12 Κι' ἀνταμωμένα τὰ νεκρὰ καὶ ζωντανὰ λιοντάρια
κάνουν τὴ θάλασσα στεριά, πατοῦνε σὲ κουφάρια*·
Φεύγουν οἱ ξένοι, φεύγουνε μὲ τὰ πανιὰ σχισμένα.
Βλέπω καράβια σὰν βουνὰ στοὺς βράχους τσακισμένα.
Ἄκουω τρόμου προσευχές, τραγούδια καὶ κατάρα,
καὶ φροκαλίζει ἡ θάλασσα τοῦ Ξέρξη τὴν τιάρα ! . . .

1874.

ἜΟ Δεξιλέως.

(εἰς τοὺς τάφους τοῦ Κεραμεικοῦ).

Κωστή Παλαμᾶ.

Κι' ἀπὸ τὸ πρῶτο μάρμαρο κι' ἀπὸ τὸ πρῶτο μνημῆμα
ἀκούω φωνὴ πού χύνεται κι' ἀκούω φωνὴ πού λέει :

Ἐμὲ Δεξιλέο μὲ λέν. Ἐγὼ εἶμαι τῆς Ἀθήνας
τὸ λατρεμένο τὸ παιδί, τ'ἀγένειο παλικάρι.

- 5 Μ' ἀνάθρεψαν τὰ βροντερὰ τραγούδια τοῦ Τυρταίου
καὶ τάραξαν τὸν ὕπνο μου τὰ ὄνειρα τοῦ Αἰσχύλου*.
Ἐξω στὸ δρόμο, στὴ δουλειά, στοῦ κάμπου τὸν ἀέρα
μοῦθρεψε ὁ ἥλιος τὸ κορμὶ καὶ τ'άνοιξε σὰν ἄνθος·

καὶ στὸ Γυμνάσιον ὁ Θεὸς ὁποῦ βοηθάει τὰ νιάτα
μοῦ τὸπλασεν ἄρμονικὰ σφιχτό, χυτὸ καὶ ὠραῖο. 10

Κι' ἐγὼ καβάλα, φτερωτός, μέσα στοὺς πρώτους πρώτος
συντρόφεψα τὸ ἱερὸ τῆς Ἐθνηῶν καρὰβι*
κι' ἔλεγα : « Βάλε μου, Θεά, τρανὴ καρδιὰ στὰ στήθη,
δῶσε φτερὰ στὰ πόδια μου καὶ δύναμη στὰ χέρια
νὰ πάω κι' ἐγὼ ν' ἀγωνιστῶ καὶ νικητῆς νὰ λάμψω 15
στὸ κῆδημα, στὸ πάλαιμα, στὸ δρόμο, στὸ λιθάρι·
γιατὶ δὲν εἶναι πιὸ ἀκριβὴ τιμὴ στὸ παλικάρι
παρὰ καρδιὰ ἀπὸ σίδηρο σὲ φτερωμένο σῶμα...

Κι' ἐγὼ ὄνειρευτήκα κι' ἐγὼ τῆς δόξας τῆ λαχάρα· 20
ἄρχοντας, εἶπα, νὰ ὑψωθῶ, καὶ στρατηγὸς νὰ γίνω·
στὸ θέατρον ἄξιος ποιητῆς τὰ πλήθη νὰ μαγεύω·
κι' ἐγὼ μιὰ μέρα ν' ἀκουστῶ βροντόφωνα στὴν Πνύκα,
ἄστροπελέκι στοὺς κακούς· καὶ μὲ τοὺς φιλοσόφους,
ἐκεῖ πού τρέχει ὁ Ἴλισσὸς γλυκὰ καὶ πού ξαπλώνει 25
δροσάτον Ἰσκιό ὁ πλάτανος, κι' ἐγὼ νὰ ξεδιαλύνω
καὶ τὰ σκοτάδια τῆς ψυχῆς καὶ τὰ κρυφὰ τῆς πλάσης.

Ἄλλ' ἓνας ἀγαθὸς θεός, ὁποῦ ποτὲ τὰ μάτια
δὲ σήκωσε ἀπὸ πάνω μου, καὶ πάντα μὲ φυλάγει,
αὐτὸς διώρισε γιὰ μὲ μιὰ δόξα πιὸ μεγάλη :
Γιὰ τὴν πατρίδα ν' ἀξιωθῶ νὰ πάω νὰ πολεμήσω ! 30

Καὶ νά ! σαλπίζει ἡ σάλπιγγα πολεμιστήριον ἦχο·
κι' ἡ Ἀθῆνα μὲ τὰ ὄνειρατα τοῦ Πλάτωνος, ἡ Ἀθῆνα
ξυπνάει γοργά, ἀντρεϊεύεται καθὼς ἡ Ἀθηνᾶ τῆς,
γαλήνια κόρη καὶ μαζί Πρόμαχος θεωριεμένη.
Ἡ Σπάρτη ἡ ἀνυπόταχτη μᾶς φοβερίζει, ἡ Σπάρτη ! 35

Θυμήθηκα τὸν ὄρκο* μου καὶ ἀρματωμένος τρέχω
σὲ κυματόπλαστο ἄλογο θεσσαλικὸ πού ἔχει
χαρὰ τὸν πόλεμο καὶ σκάφτει, αὐτιαίνεται, δὲ στέκει.
Στὸ χέρι μου ἀνυπόμονο κουνιέται τὸ κοντάρι,
θαρρῶ πὼς μέσα μου ἡ καρδιὰ βροντοχτυπάει τοῦ Κόδρου, 40
θαρρῶ, εἶναι σὰν τοῦ Αἴαντα* ψηλὸ τὸ ἀνάστημά μου,
θαρρῶ, τὸ δρόμο ἓνας θεὸς μοῦ δείχνει, καὶ κανένas,
ναί ! καὶ κανένas δὲ μπορεῖ νὰ κόψη τὴν ὁρμή μου.

Μὲ τὸν πολέμιο σμίξαμε στὸν κάμπο τῆς Κορίνθου.

- 45 Ἡλιοκαμένος καὶ τραχὺς κι' ἀκράτητος Σπαρτιάτης
βοριᾶς χυμαί* ἐπάνω μου πελώριος Σπαρτιάτης.
Τὰ χρόνια μου τὰ εἴκοσι πυρώνονται καὶ βράζουν·
τῆς Σπάρτης ἄντρας εἰς' ἐσύ, παιδί εἶμαι τῆς Ἀθήνας.
Βοηθᾶτέ με, ἴσκιοι πατρικοὶ τῶν Μαραθωνομάχων!
- 50 Σφιχτὰ κρατῶ μὲ τὸ ζερβὶ τὸ χαλινάρι, χύνω
σὰ φλόγα τάλιο, πετῶ, σκύβω γοργά, τινάζω
τόλμακρο κοντάρι μου, κατὰστηθα τὸν βρῖσκω.
Στὰ πόδια ἔμπρὸς τοῦ ἀλόγου μου κατακυλάει καὶ πέφτει·
πέφτει, κι' ἐκεῖ ποὺ τὸν πατῶ κρυφὰ τὸν καμαρώνω·
- 55 χωρὶς νὰ χάσῃ τὴν ὀρμὴν, χωρὶς μιλιὰ νὰ βγάλλῃ,
πέφτει καὶ χάνεται καὶ σβεῖ καὶ φοβερίζει ἀκόμα.

- Ἐμὲ Δεξιλέο μὲ λέν, παιδί εἶμαι τῆς Ἀθήνας·
πολέμησα καὶ νίκησα κι' ἐγὼ γιὰ τὴν πατρίδα.
Σὲ λίγο ὁ θάνατος ὀρμαίει κι' ἀλύπητα κι' ἐμένα
- 60 μὲ παίρνει ἀπὸ τὴν γῆν αὐτῆ, μὲ φέρνει σ' ἄλλον κόσμον.

- Δὲ μ' ἔρριξε στὰ Τάρταρα*, δὲ μ' ἄφησε στὸν Ἄδη.
μακαρισμένο, ἀθάνατο, μ' ἀνάστησε γιὰ πάντα
στὰ μαρμαρένια Ἡλύσια*, στὰ Ἡλύσια τῆς Τέχνης.
Ὁ χρόνος φεύγει, ἀλλάζει ἢ γῆ, περνοῦν λαοὶ καὶ κόσμοι
- 65 καὶ πέφτουν καὶ μαραίνονται σὰ φθινοπώρου φύλλα.
Κι' ἐγὼ ἐδῶ πέρα ἀσάλευτος κι' ἀμάραντος προβάλλω
καὶ τῆς πατρίδος τὸν ἐχθρὸν στὰ πόδια μου τὸν ἔχω.
Ὡ χάρη, ὦ νίκη τῆς ζωῆς, ἀνήκουστη εὐτυχία!
Στὰ μαρμαρένια Ἡλύσια, στὰ Ἡλύσια τῆς Τέχνης!

1892.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α΄.

ΒΙΟΙ ΚΑΙ ΕΡΓΑ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

Βαλαωρίτης Ἀριστοτέλης. Ἐγεννήθη τὸ 1824 ἐν Λευκάδι, ἐκ παλαιᾶς ἀρματολικῆς οἰκογενείας. Ἐξεπαιδεύθη ἐν Κερκύρα, ἔπειτα δὲ ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ. Ἄλλ' ἢ ποιήσεις ὑπῆρξεν ἡ κυρία ἀσχολία τῆς ζωῆς του. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἀντεπροσώπευσε τὴν πατριδα του εἰς τὴν Ἴονιον καὶ ἔπειτα εἰς τὴν ἑλληνικὴν Βουλὴν. Τὸ πλεῖστον τοῦ βίου του διήλθεν εἰς τὴν ὥραϊαν παρὰ τὴν Λευκάδα νησιῶδα Μαδουρῆν, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1879. Ἐκεῖ συνέγραψε τὰ πλεῖστα τῶν ποιημάτων του, ἀναφερόμενα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς τὸν βίον τῶν ἀρματολῶν καὶ κλεφτῶν: *Στιχοῦργήματα* (1847), *Μνημόσυνα* (Κέρκυρα, 1857), ἢ *Κυρὰ Φροσύνη* (Κέρκυρα, 1859), *Ἀθανάσιος Διάκος καὶ Ἀστραπόγιαννος* (μετὰ προλόγου καὶ πλειστων ἐπεξηγηματικῶν σημειώσεων, 1867) κ. ἄ. Ὁ *Βίος καὶ τὰ ἔργα* αὐτοῦ ὅλα ἐξεδόθησαν ἐπιμελείᾳ τοῦ υἱοῦ του εἰς τρεῖς τόμους, ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ Μαρασλῆ (1908).

Βασιλειάδης Σπυρίδων. Ἐγεννήθη ἐν Πάτρας τὸ 1845. Ἐσπούδασε τὰ νομικὰ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καὶ εἰργάσθη ἔπειτα ὡς δικηγόρος ἐν Ἀθήναις, ἐνῶ ἠσχολεῖτο ταυτοχρόνως καὶ εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ἀπέθανεν ἐν Παρισίοις τὸ 1874. Ἔργα του ἐξεδόθησαν τὰ ἑξῆς: Α' Ποιητικά: *Εἰκόνες καὶ κύματα* (λυρικά ποιήματα, 1866). Β' Πιεζά: Δραματικά ἔργα: *Δουκᾶς Νοταρᾶς* (1868), *οἱ Καλλέοι* (1869), *Ἀττικαὶ νύκτες* (τόμος Α', περιέχων πέντε δραματικά ἔργα: τὴν Γαλάτειαν, ἐξ ἧς παρελήφθη τὸ παρατιθέμενον ἀπόσπασμα, τὴν Σκύλλαν, τὴν Χίμαιραν, τὴν Σεμέλην καὶ τὴν Ἀμάθειαν, 1873). Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐξεδόθησαν καὶ ἄλλοι δύο τόμοι Ἀττικῶν Νυκτῶν (1874), περιλαμβάνοντες διάφορα ἄλλα ἔργα του.

Σημειώσεις. Ὅπου δὲν ἀναφέρεται τόπος ἐκδόσεως τοῦ βιβλίου, εἶναι αἱ Ἀθήναι.

Βασιλικὸς Πέτρος. Ψευδώνυμον τοῦ Κωνσταντίνου Χατζοπούλου. Ἐγεννήθη ἐν Ἀγρινίῳ τὸ 1869.

Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ἐδικηγόρησε ἐπὶ τινα χρόνον ἐν τῇ πατρίδι του, ἀλλ' ἐνωρὶς ἀφωσιώθη εἰς τὰ γράμματα. Ἐξέδωκεν ἐπὶ ἐν ἔτος (1898) ἐν Ἀθήναις τὸ πρῶτον ἐν τῇ δημοτικῇ γλώσσῃ λογοτεχνικὸν περιοδικὸν ἢ *Τέχνη*. Ἐπειτα ἐγκατεστάθη ἐπὶ δεκαπενταετίαν εἰς τὴν Γερμανίαν, ὅπουθεν ἀπέστειλεν ἀνταποκρίσεις εἰς τὰς ἀθηναϊκὰς ἐφημερίδας καὶ ἠσχολεῖτο εἰς μεταφράσεις. Κατὰ τὸν εὐρωπαϊκὸν πόλεμον ἐπανήλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐπιστρέφων δὲ εἰς τὴν Εὐρώπην ἀπέθανεν ἐν τῷ ἀτμοπλοίῳ καὶ ἐτάφη εἰς Μπρίντζι (1920). Ἔργα του ἐδημοσιεύθησαν τὰ ἑξῆς: Α' Συλλογαὶ ποιημάτων: *Τραγούδια τῆς ἐρημίας* (1898), *Τὰ ἔλεγεια καὶ τὰ εἰδύλλια* (1899), *Ἄπλοῖ τρόποι* (1920), *Βραδυνοὶ θροῦλοι* (1921). Β' *Πεζά*: *Διηγήματα*: *Στὸ σκοτάδι—Τάσω* (1918), *Ὁ πύργος τοῦ Ἀκροπόταμου* (1919), *Φθινόπωρον* (1919). Γ' *Μεταφράσεις*: ἀριστοτεχνικὰ δραματικῶν ἔργων.

Βυζάντιος Ἀλέξανδρος. Ἐγεννήθη ἐν Ναυπλίῳ κατὰ

τὸ ἔτος 1841, υἱὸς τοῦ περιωνύμου λεξικογράφου Σκαρλάτου Βυζαντίου. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἀφωσιώθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν. Ἀπὸ τοῦ 1874 διεδέχθη τὸν πρεσβύτερον ἀδελφόν του Ἀναστάσιον εἰς τὴν σύνταξιν τῆς περιφήμου ἐν Τεργέστῃ ἐφημερίδος *Νέας Ἡμέρας*, τὴν ὅποیان ἐξηκολούθησε νὰ γράφῃ καὶ νὰ διευθύνῃ μέχρι τοῦ θανάτου του, ὅστις ἐπῆλθεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1898. Τὰ σπουδαιότερα τῶν ἄρθρων αὐτοῦ καὶ τινα

ποιήματα ἐδημοσιεύθησαν τὸ 1908 ὑπὸ τὸν τίτλον *Ἔργα*.

Δάφνης Στέφανος. Ψευδώνυμον τοῦ κ. Θρασυβούλου

Ζωῖσοπούλου. Ἐγεννήθη ἐν Ἀργεὶ τῷ 1882, διετέλεσεν ἐπὶ τινα ἔτη καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν ἐν γυμνασίῳ καὶ σήμερον ὑπηρετεῖ ὡς τμηματάρχης ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ. Ποιητὴς καὶ πεζογράφος, ἐδημοσίευσεν σειράς ποιημάτων ὑπὸ τοὺς τίτλους *Φθινοπωρινὲς Ἄρπες* (1902), *Ρόδανες καὶ Ἀνθέμια* (1904), *Ἑλληνικοὶ Ἀγῶνες* (1907), *Ὁ ἀνθισμένος δρόμος* (1911), *Τὸ ἀνοιχτὸ παράθυρο* (1921), βραβευθὲν ἐν διαγωνισμῷ. Ἐκ τῶν θεατρικῶν του ἔργων σπουδαιότερον εἶναι τὸ βραβευθὲν ἐπίσης *Πατρικὸ σπῆτι* (1921).

Δροσίνης Γεώργιος. Ἐγεννήθη τὸ 1859 ἐν Ἀθήναις ἐκ γονέων Μεσολογγιτῶν. Διετέλεσε τμηματάρχης ἐν τῷ Ὑπουργεῖῳ τῆς Παιδείας, ἀπὸ τίνος δὲ εἶναι διευθυντῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις Μουσείου Χειροτεχνημάτων. Ἔργα αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν εἰς χωριστοὺς τόμους τὰ ἑξῆς: Α' Ποιητικά: *Ἰστοὶ Ἀράχνης* (1880), *Σταλακτῖται* (1881), *Εἰδύλλια* (1885), *Ἀμάραντα* (1891), *Γαλήνη* (1902), *Φωτερὰ σκοιὰδια* (1914), *Κλεισιὰ βλέφαρα* (1917), *Θὰ βραδυάζη* (1922), καὶ *Πυρίνη Ῥομφαία—Ἀλκυονίδες* (1923). Β' Πεζά: 1) Ἐντυπώσεις: *Ἀγροτικαὶ ἐπιστολαὶ* (1882), *Τρεῖς ἡμέραι ἐν Τήνῳ* (1883). 2) Διηγήματα καὶ μυθιστορήματα: *Διηγήματα καὶ ἀναμνήσεις* (1886, ὦν μετὰ καὶ ἡ *Ἀμαρυλλίς*, ἐκδοθεῖσα χωριστὰ τὸ 1919), *Τὸ βοτάνι τῆς ἀγάπης* (1901), *Διηγήματα τῶν ἀγρῶν καὶ τῆς πόλεως* (1904), *Ἑλληνικὴ Χαλιμᾶ* (παραμῦθια, 1921), *Ἔρση* (1922) καὶ 3) ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Συλλόγου τῶν Ὀφελίμων Βιβλίων, εὐτινος ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως διατελεῖ γραμματεὺς, *Αἱ μέλισσαι* (1901), *Αἱ ὄρνιθες* (1903), κ.ἄ.

Κάλδος Ἀνδρέας. Ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ τὸ 1792. Παιδίον ἔτι μετέβη χάριν σπουδῶν εἰς τὴν Ἰταλίαν, κατόπιν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὅπου μετῆλθεν ἐπὶ τινὰ ἔτη τὸν διδάσκαλον καὶ εἶτα εἰς Παρισίους. Τὸ 1826 κατήλθεν εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ παρέμεινεν ἔχει διδάσκων, ἰδιωτικῶς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μέχρι τοῦ 1859· τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του διῆλθεν ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1869. Πλὴν πολλῶν συγγραμμάτων του φιλολογικῶν καὶ φιλοσοφικῶν, ἄτινα ἔμειναν κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνέκδοτα, συνέθεσεν εἰκοσιν ῥάματα, αἵτινες ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τὸν τίτλον *Δύρα* (αἱ δέκα ἐν Γενεύῃ τὸ 1824, αἱ ἄλλαι δέκα ἐν Παρισίοις τὸ 1826).

Καρδούνης Νικόλαος. Ἐγεννήθη ἐν Ἰθάκῃ κατὰ τὸ ἔτος 1880. Ἐσπούδασεν ἐν Ῥουμανίᾳ. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἠσχολήθη εἰς τὴν ποίησιν καὶ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ εἰργάσθη ὡς συντάκτης πολλῶν ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων. Ἔλαβε μέρος εἰς ἔλους τοὺς ἀπὸ τοῦ 1912 πολεμικοὺς ἀγῶνας, ὡς πολεμιστῆς καὶ πολεμικὸς συνάμα ἀνταποκριτῆς. Περιώδυσεν ἐπίσης πλεῖστα μέρη τοῦ ἔξω ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς Εὐρώπης, καὶ ἐδημοσίευσε μακρὰς αὐτῶν περιγραφὰς εἰς ἐφημερίδας. Ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ εἰς ἰδιαίτερον τόμον ἐξεδόθη ὁ *Βουλγαρικὸς πόλεμος* (1914).

Καραβίτσας Άνδρ. Έγεννήθη τὸ 1866 εἰς τὰ Λεχαινὰ τῆς Ἠλείας. Ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν καὶ ὑπηρετήσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς στρατιωτικὸς ἰατρός. Ἀπέθανε τὸ 1922 ἐν Ἀμαρουσίῳ. Ἐκτὸς πολλῶν ἄρθρων, ἐντυπώσεων καὶ διηγημάτων, δημοσιευθέντων εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ, ἐδημοσίευσεν εἰς χωριστοὺς τόμους τὰ ἑξῆ: ἔργα τοῦ, πάντα σχεδὸν διηγήματα: *Διηγήματα* (1892), *Ἡλυγερῆ* (1896), *Ὁ ζητιάνος* (1897), τὰ *Δόγια τῆς πλώρης* (τόμος Α', 1899) τόμος Β', 1902. Ταῦτα ἐξεδόθησαν καὶ εἰς β' ἐπιδιώρθωμένην ἔκδοσιν, 1919). *Παλιᾶ ἀγάπες* (1900), ὁ *Ἀρχαιολόγος* (1904) κ. ἄ.

Κοραῆς Ἀδμαντιος. Έγεννήθη ἐν Σμύρνῃ τὸ 1748.

Ἐκπαιδευθεὶς ἐκεῖ τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, ἐστάλη τὸ 1772 εἰς Ἀμστελὸδαμον ὡς ἀνταποκριτὴς τοῦ πατρὸς τοῦ καὶ ἄλλων Σμυρναίων ἐμπόρων. Μετὰ ἔξαετῆ ἐκεῖ διατριβὴν ὁ πατήρ τοῦ τὸν ἀνεκάλεσεν εἰς τὴν Σμύρνην. Ἄλλ' ἐπειδὴ δὲν ἠδύνατο νὰ ὑποφέρῃ τὸν τουρκικὸν ζυγόν, κατώρθωσε μὲ μυριάς δυσκολίας νὰ πείσῃ τὸν πατέρα τοῦ νὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ μεταβῇ ἐκ νέου

εἰς τὴν Εὐρώπην, διὰ νὰ σπουδάσῃ τὴν ἰατρικὴν. Οὕτω τὸ 1782 ἔφθασεν εἰς Μομπελιὲ καὶ μετὰ λαμπρὰς ἐκεῖ σπουδὰς ἀνεκλήρχθη διδάκτωρ τὸ 1786. Ἀπὸ τοῦ 1788 ἐγκατεστάθη εἰς Παρισίους, ὅπου ἐπεδόθη εἰς φιλολογικὰς ἐργασίας, ἐκδίδων ἰδίᾳ τοῦ: ἀρχαίους Ἑλληνας συγγραφεῖς, πρὸς φωτισμὸν καὶ ἐκπαίδευσιν τῶν ὁμοεθνῶν τοῦ. Οὕτω ἐξέδωκε μετὰ πολλῶν σημειώσεων καὶ μακρῶν προλεγομένων τὸν Ἰσοκράτην, τοὺς Παράλληλους Βίους τοῦ Πλουτάρχου, τὰ Γεωγραφικὰ τοῦ Στράβωνος, μέρος τῆς Ἰλιάδος τοῦ Ὀμήρου, τὰ Πολιτικὰ καὶ Ἡθικὰ Νικομάχεια τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ πλεῖστα ἄλλα, μετὰ τῶν ὁποίων καὶ πλήρη συλλογὴν τῶν αἰσωπείων μύθων (1801), εἰς τοὺς ὁποίους προσέθηκε καὶ 36 πρωτοτύπους ἰδικούς τοῦ. Ἀκαταπονήτως δ' ἐργαζόμενος ἀπέθανε τὸ 1833 ἐν Παρισίοις. **Τῶν μετὰ θάνατον εὐρεθέντων** αὐτοῦ ἐξεδόθησαν ἑπτὰ τόμοι, ἐκ τῶν ὁποίων τρεῖς τόμοι *Ἐπιστολαὶ* (1885). Ὁ Κοραῆς διὰ τὴν πολυτιμον σειρὰν τῶν συγγραμμάτων τοῦ (ἅτινα ἀποτελοῦσιν ὀλόκληρον βιβλιοθήκην, 66 τόμους ἐν 8λφ), καὶ τὰ ὑπὲρ πατρίδος καὶ ἐλευθερίας κηρύγματά τοῦ, ἅτινα καὶ ἐν ἰδίῳις φυλλαδίοις καὶ ἐν τοῖς προλόγοις τῶν βιβλίων τοῦ ἀπηύθυνε πρὸς τοὺς Ἑλληνας καὶ ἅτινα ἔσχον μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ὑποδοῦλου ἔθνους. ἔγένετο εἰς ἐκ τῶν πρωτουργῶν τῆς ἐλληνικῆς ἐλευθερίας.

Κρυστάλλης Κώστας. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Συρράκον τῆς Ἡπείρου κατὰ τὸ ἔτος 1868. Ἐνῶ ἦτο ἀκόμη μαθητὴς εἰς τὸ γυμνάσιον τῶν Ἰωαννίνων, ἐδημοσίευσεν τὸ ποίημα *Σκιαὶ τοῦ Ἄδου* (1886), εἰς τὸ ὅποτον ἐξύμνει τοὺς ἥρωας τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Καταδιωχθεὶς διὰ τοῦτο ὑπὸ τῶν Τούρκων, κατέφυγεν εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐκεῖ, ἐργαζόμενος ὡς ἐργάτης τυπογραφείου κατ' ἀρχὰς καὶ ὡς ἰδιωτικὸς ὑπάλληλος κατόπι, ἐδημοσίευσεν εἰς τόμους τὰ ἐξῆς ἔργα: *Α' Ποιητικά: Ὁ καλόγηρος τῆς κλεισούρας τοῦ Μεσολογγίου* (1889), τὰ *Αγροτικά* (1891), *Ὁ τραγουδιστὴς τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς σιάνης* (1893), καὶ *Β' Πεζογραφήματα* (1894). Αἱ στερήσεις ὅμως εἶχον ὑποσκάψει ἐν τῷ μεταξὺ τὴν υγείαν του, καὶ διὰ τοῦτο ἀπεφάσισε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν γενέτειραν. Ἐπιστρέφων ὅμως ἀπέθανεν ἐν Ἀρτῇ τὸ 1894. Πλήρη τὰ *Ἔργα αὐτοῦ (Ποιήματα—Πεζὰ)* ἐξεδόθησαν εἰς δύο τόμους κατὰ τὸ ἔτος 1912, χωριστὰ δὲ κατόπι καὶ ὅλα τὰ *Ποιήματα* αὐτοῦ (1916).

Λάμπρος Σπυρίδων. Ἐγεννήθη τὸ 1851 ἐν Κερκύρᾳ, ἐκ πατρὸς Ἡπειρώτου. Ἐσπούδασε φιλολογίαν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, ἔπειτα δὲ συνεπλήρωσε τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἐν Γερμανίᾳ. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῶν φοιτητικῶν του χρόνων ἠσχολήθη μὲ τὴν ποιησιν, ἔνωρὶς ὅμως ἐγκατέλειψεν αὐτὴν καὶ ἀφωσιώθη εἰς ἱστορικὰς μελέτας, ἰδίᾳ εἰς τὴν ἔρευναν καὶ διαφώτισιν τῶν μεσαιωνικῶν καὶ νεωτέρων χρόνων τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας. Ἀκάματος ἐρευνητὴς τῶν βιβλιοθηκῶν, ἐξέδωκε πλεῖστα ὅσα μεσαιωνικὰ κείμενα καὶ ἐδημοσίευσεν πολλὰς σχετικὰς πρὸς αὐτὰ μελέτας, ἰδίᾳ ἐν τῷ ἐπ' αὐτοῦ καὶ μόνου συντασσομένῳ περιοδικῷ *Νέος Ἑλληνομνήμων*. (Τούτου ζῶντος αὐτοῦ ἐξεδόθησαν 14 τόμοι). Κατὰ τὸ ἔτος 1890 διωρίσθη τακτικὸς καθηγητὴς τῆς γενικῆς ἱστορίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ. Πολυσχιδὴς ὑπῆρξε καὶ ἡ κοινωνικὴ ἐν διαφόροις σωματείοις δράσις αὐτοῦ, διετέλεσε δὲ καὶ πρωθυπουργὸς τοῦ Κράτους κατὰ τὸ 1916-17. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1919. Ἐκτὸς τῶν πολυαριθμῶν καθαρῶς ἐπιστημονικῶν ἔργων αὐτοῦ λογοτεχνικὰ ἐξεδόθησαν τὰ ἐπόμενα: *Α' Ἱστορικά: Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος* (εἰς 6 τόμους, 1886—1908 καὶ *Μεικταὶ σελίδες* (1905). *Β' Ῥητορικά: Λόγοι καὶ ἀρθρα* (1902), *Λόγοι καὶ ἀναμνήσεις ἐκ τοῦ βορρᾶ* (1909) καὶ τὰ *Ἐλευθέρια* (λόγοι εἰς τὴν 25ῃν Μαρτίου, 1911).

Λασκαράτος Ἀνδρέας. Ἐγεννήθη ἐν Ληξουρίῳ τὸ 1811. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Εὐρώπῃ νομικά.

Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Κεφαλληνίαν ἠσχολήθη ἐπὶ τινα χρόνον εἰς τὸ ἐπάγγελμά του, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἀφωσιώθη ἐντελῶς εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ διέπρεψεν ὡς σατιρικός ποιητής. Τὰ βρέγη του ἔστρεψε καθ' ὅλων τῶν ἀτόπων, ὅσα παρετήρει γινόμενα περίξ αὐτοῦ καὶ ἰδίᾳ ἐκαυτηρίασε τὰς προλήψεις τοῦ ὄχλου καὶ τὴν ἀμάθειαν τοῦ κλήρου· διὰ τοῦτο καὶ κατεδιώχθη πολλάκις καὶ τέλος ἀφωρίσθη. Ἐν τέλει ὁμως κατενοήθη ὑπὸ πάντων ἢ ἄδολος ἐλιξιρία αὐτοῦ καὶ ἀπέθανεν ἐν τιμῇ τὸ 1901. Ἐκ τῶν ἔργων του σπουδαιότερα εἶναι

Α' Ποιητικά: Τὰ *μυστήρια τῆς Κεφαλλονίας* (1856), *Στιχοῦργήματα* (1872). Β' Πεζά: 1) *Ἡθικοὶ χαρακτήρες: Ἴδου ὁ ἄνθρωπος* (1886), 2) *Στοχασμοὶ* (1921).

Μαδίλης Λορέντσος. Ἐγεννήθη ἐν Ἰθάκῃ κατὰ τὸ

1860. Τὰ ἐγκύκλια μαθήματα διήκουσεν ἐν Κερκύρα, ἔπειτα δὲ μετέβη εἰς τὴν Γερμανίαν, ὅπου ἔμεινε πολλὰ ἔτη, ἀσχολούμενος εἰς φιλοσοφικὰς καὶ φιλολογικὰς μελέτας, ἀλλὰ κυρίως εἰς τὴν ποίησιν. Ἐσπευσεν ἐβελοντῆς εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῆς Κρήτης τὸ 1896· ἔλαβε μέρος εἰς τὸν πόλεμον τοῦ 1897, ὅτε καὶ ἐπληρώθη εἰς τὸν βραχίονα· κατὰ δὲ τὸ 1912 κατετάχθη ὡς λοχαγὸς εἰς τὸ τάγμα τῶν γαριβαλθινῶν καὶ ἀγωνιζόμενος εἰς τὸν Δρόσκον τῆς Ἠπείρου ἐφρονεύθη τὴν 29ην Νοεμβρίου. Τὰ ἔργα αὐτοῦ (κατὰ τὸ πλεῖστον ποιήματα), ἐξεδόθησαν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τὸ 1915.

στον ποιήματα), ἐξεδόθησαν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τὸ 1915.

Μαλακιάσης Μιλτιάδης. Ἐγεννήθη τὸ 1870 ἐν Με-

σολεγγίῳ. Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν τῇ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, ἀλλὰ ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἤρχισε νὰ δημοσιεύῃ ποιήματα εἰς διάφορα περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας. Συλλογαὶ ποιημάτων του ἐξεδόθησαν εἰς τόμους αἱ ἑξῆς: *Συντρίμματα* (1899), *Ὁρῆς* (1903), *Ἀσφόδελοι* (1917), *Πεπρωμένα* (1918), *Ὁ Μπαταριάς, ὁ Τάνη Πλούμας, ὁ Μπάνυρον* (1920), καὶ μετάφρασις ἀριστοτεχνικῆ τῶν *Στροφῶν* τοῦ ἑλληνογάλλου ποιητοῦ Ζὰν Μορεάς. (1920). Δραματικὸν δὲ ποίημα

αὐτοῦ ἐδημοσιεύθη *Ἡ κυρὰ τοῦ πύργου* (1901).

Μελᾶς Σπύρος. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ ἔτος 1883. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ διετέλεσε συντάκτης πολλῶν ἑφημερίδων, ἐπ' ὀλίγον δὲ καὶ διευθυντῆς θεάτρου. Ταυτοχρόνως ἠτχολεῖτο καὶ εἰς τὰ γράμματα, καὶ ἔγραψε παντὸς εἶδους λογοτεχνήματα, ὡς δράματα, διηγήματα, μυθιστορήματα, ὀδοιπορικὰς ἐντυπώσεις, ἰδίᾳ δὲ χρονογραφήματα, δημοσιευθέντα τὰ πλεῖστα εἰς ἑφημερίδας καὶ περιοδικὰ. Ἐκ τούτων ἐξεδόθησαν εἰς χωριστοὺς τόμους: Α' Δράματα: *Ὁ Γυῖς τοῦ Ἰσκιου* (1907), *Τὸ κόκκινο πουνάμισο* (1908), *Τὸ χαλασμένο σπῆτι* (1909), *Τὸ ἄσπρο καὶ τὸ μαῦρο* (1914). Β' Ἐντυπώσεις (ἕπὸ τὸν βαλκανοτουρκικὸν πόλεμον): *Πολεμικαὶ σελίδες* (1913), Γ' Ἀπάνθισμα διαφόρων χρονογραφημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον *Σφυρίγματα* (1922).

Μητσάκης Μιχαήλ. Ἐγεννήθη ἐν Μεγάροις τὸ 1868. Νεώτατος ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ ἐδημοσίευσεν πολλὰ ἄρθρα του, στοχασμοὺς καὶ ἐντυπώσεις, πραγματείας καὶ διηγήματα εἰς ἑφημερίδας καὶ περιοδικὰ. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1916, κατόπιν μακροτάτης ἀσθενείας. Ἐσχάτως ἐξεδόθησαν δύο τόμοι τῶν Φιλολογικῶν ἔργων του (1920 καὶ 1922).

Μωραϊτίδης Ἀλέξανδρος. Ἐγεννήθη ἐν Σκιαθῶν κατὰ τὸ ἔτος 1851. Ἐσπούδασε φιλολογοίαν καὶ διετέλεσεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον καθηγητῆς γυμνασίου ἐν Ἀθήναις. Συνέγραψε δράματα (*Ἡ καταστροφή τῶν Ψαρῶν*, *Βάρδας Καλλέργης*), διηγήματα, καὶ πληθὸς χρονογραφημάτων καὶ περιηγήσεων, ἅτινα ἐδημοσιεύθησαν κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς περιοδικὰ καὶ ἑφημερίδας. Εἰς βιβλία ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε τὰ διηγήματά του, *Δημήτριος ὁ Πολιορκητῆς* (1876) καὶ τὰ *Διηγήματα* (εἰς 5 τόμους, 1921—23). Β' ἐντυπώσεις: ἐκ διαφόρων ταξιδίων ἀνὰ τὰς ἑλληνικὰς χώρας ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον *Μὲ τοῦ βοριά τὰ κύματα* (εἰς ἕξ τόμους, 1923—27). καὶ Γ' Μεταφράσεις ἐκκλησιαστικῶν ἔργων: *Ὀμιλαὶ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου εἰς τοὺς ψαλμοὺς* (1922) καὶ *Ποιήματα τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ*, (1926).

Νιρβάνας Παῦλος. Ψευδώνυμον τοῦ κ. Πέτρου Ἀπο-

στολίδου. Ἐγεννήθη ἐν Μαριανουπόλει τῆς Ῥωσίας τὸ 1866. Ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν καὶ ἀπηρέτησεν ἐπὶ πολὺ ὡς ἰατρός εἰς τὸ Πολεμικὸν Ναυτικόν. Πρό τινος ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Ἐδημοσίευσεν εἰς περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας παντὸς εἴδους λογοτεχνήματα, ἐξ ὧν εἰς χωριστοὺς τόμους ἐξεδόθησαν τὰ ἑξῆς: Α' Ποιητικά: *Παγὰ λαλέουσα* (1907). Β' Πεζά: 1) Ἐντυπώσεις καὶ χρονογραφήματα: *Ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ τὴν ζωὴν* (1898), *Ἡ ζωὴ τοῦ δρόμου* (1917) κ. ἄ. 2) Διηγήματα: *Ἡ βοσκοπούλα μετὰ μαργαρίτια* (1914), *Τὸ συναξάρι τοῦ Παπαῦ Παρθένῃ* (1915), *Τὸ πέρασμα τοῦ Θεοῦ* (1922), κ. ἄ. 3) Κριτικαὶ μελέται: *Ἀριστ. Βαλαωρίτης* (1917). 4) Στοχασμοί: *Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ἀσόφου* (διάλογοι, 1916). Δραματικά δὲ ἔργα τὰ ἑξῆς: *Τὸ χελιδόνι* (1918), *Μαρία Πενταγιώτισσα* (Ἀλεξάνδρεια, 1909). Ὁ ἀρχιτέκτων *Μάρθας* (1921) κ. ἄ.

Ξενόπουλος Γρηγόριος. Ἐγεννήθη τὸ 1867 ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐκ πατρὸς Ζακυνθίου. Ἐξεπαιδεύθη εἰς τὸ γυμνάσιον Ζακύνθου καὶ ἔπειτα ἤκουσε μαθηματικὰ καὶ φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν. Ἀπὸ τοῦ 1887 ἐπεδόθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν, συνεργασθεὶς εἰς πλεῖστα περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας. Ἐκ τῶν ἔργων του εἰς ἰδιαιτέρους τόμους ἐξεδόθησαν τὰ ἑξῆς: Διηγήματα καὶ μυθιστορήματα: *Μητροῦα* (1890), *Στρατιωτικὰ Διηγήματα* (1892), *Διηγήματα* (τρεῖς τόμοι, ἐκδοθέντες τὸ 1901, 1903, 1912), *Μαργαρίτα Στέφα* (1905). Ὁ κακὸς δρόμος (1913), *Στέλλα Βιολάντη* (1914). Ὁ

Κόκκινος Βράχος (1915), *Πετριῆς στὸν ἥλιο* (1918). Ὁ πόλεμος (1919), κ. ἄ. Κριτικαὶ μελέται: *Οἱ Παράσχοι* (1917). Θεατρικὰ ἔργα: *Θέατρον* (3 τόμοι: 1912, 1913, 1922), *οἱ Φοιτηταί* (1919) κ. ἄ. Διευθύνει ἀπὸ τινος τὸ δεκαπενθήμερον περιοδικὸν *Νέα Ἐστία*. Ἀπὸ δὲ τοῦ 1895 εἶναι ἀρχισυντάκτης τῆς *Διαπλάσεως τῶν παιδίων*, τοὺς ἀναγνώστας τῆς ὁποίας τέρπει καθ' ἑβδομάδα καὶ ὀδηγεῖ, ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἐν αὐτῇ δημοσιευμάτων του, μετὰ τὰς «Ἀθηναϊκὰς Ἐπιστολάς» του, τὰς ὁποίας ὑπογράφει μετὰ τὸ ψευδώνυμον Φαίδων. Ἐκ τῶν διὰ παιδιὰ καταλλήλων ἔργων του σημειωτέα τὸ μυθιστόρημα ἢ *Ἀδελφούλα μου* (1923), καὶ τὸ *Παιδικὸν θέατρον* (δύο τόμοι, ἐκδοθέντες τὸ 1926).

Παλαμᾶς Κωστής. Ἐγεννήθη ἐν Πάτραις τὸ 1859, ἐ-
γονέων Μεσολογγιτῶν. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας
ἀφωσιώθη εἰς τὴν πόλιν. Ἀπὸ τοῦ 1897
—1927 ὑπηρέτησεν ὡς γενικὸς γραμματεὺς
τοῦ Πανεπιστημίου. Τελευταῖον ἐξελέγη Ἀ-
καδημαϊκός. Εἰς ἰδιαιτέρους τόμους ἐξεδό-
θησαν τὰ ἐξῆς ἔργα του: Α' Ποιητικά: *Τρα-
γούδια τῆς Πατρίδος μου* (1886), *Ἕγνος
εἰς τὴν Ἀθηνᾶν* (1889), *Τὰ μάτια τῆς ψυ-
χῆς μου* (1892), *Ἰαμβοὶ καὶ ἀνάπαιστοι*,
1897), *ὁ Τάφος* (1898), *Οἱ χαιρετισμοὶ
τῆς Ἡλιογέννητης* (1900), *Ἡ ἀσάλευτη
ζωὴ* (1904), *Ὁ Δωδεκάλογος τοῦ Γύφτου*
(1907), *Ἡ φλογέρα τοῦ βασιλιᾶ* (1910),

Ἡ Πολιτεία καὶ ἡ Μοναξιά (1915), *Οἱ καημοὶ τῆς λιμο-
θάλασσης καὶ τὰ σατιρικὰ γυμνάσματα* (1912), *Οἱ βωμοὶ*
(1915), *Τὰ παράκαιρα* (1919), *Οἱ πεντασύλλαβοι* (1925).
Β' Πεζά. 1) *Διηγήματα: Θάνατος παλικάριου* (1901), *Διηγήματα*
(1920). 2) *Κριτικὰ μελέται: Τὸ ἔργον τοῦ Κρυστάλλῃ* (1894),
Γράμματα (2 τόμοι, 1904 καὶ 1907), *Τὰ πρῶτα κριτικὰ* (1913),
Ἰούλι. Τυπάλδος (1917), κ. ἄ. Δρᾶμα δὲ ἡ *Τρῖσεύγενη* (1903).

Πάλλης Ἀλέξανδρος. Ἐγεννήθη ἐν Πειραιεὶ τὸ 1851.
Ἐσπούδασεν ἐπ' ὀλίγον φιλολογίαν εἰς τὸ
Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, ἔπειτα δὲ ἐτράπη
εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ ὑπηρέτησεν ἐπὶ πολλὰ
ἔτη εἰς τὸν οἶκον Ῥάλλῃ. Θιασώτης τῆς δη-
μοτικῆς γλώσσης συνέγραψε *Τραγουδάκια
γιὰ παιδιὰ* (1889), μετέφρασε δὲ τὴν Ἰλιάδα
τοῦ Ὅμηρου, τὸν Κύκλωπα τοῦ Εὐριπίδου,
κ. ἄ. Τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων του ἐξεδόθησαν
εἰς ἓνα τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον *Κούφια κα-
ρούδια* (Ἀθήρπουλ, 1915).

Σκιαθῆς Ἀλεξάνδρου. Ἐγεννήθη τὸ 1851 ἐν
Σκιαθῷ, ἐκ πατρὸς ἱερέως. Ἐσπούδασεν ἐπ'
ὀλίγον φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀ-
θηνῶν, εἶτα δὲ εἰργάσθη ἐπ' ὀλίγον ὡς ἰδιω-
τικὸς διδάσκαλος καὶ βραδύτερον ὡς μετα-
φραστὴς εἰς ἐφημερίδας ἐκ τῆς γαλλικῆς
καὶ τῆς ἀγγλικῆς γλώσσης, τὰς ὁποίας εἶ-
χεν αὐτοδίδαχθῆ. Ἐΐσησεν ἐν πενίᾳ καὶ ἐγ-
καρτερῆσαι καθ' ἑλθὸν τὸν βίον του, ἀπέθανε
δὲ ἐν Σκιαθῷ τὸ 1911. Ἐδημοσίευσεν εἰς
ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ μυθιστορημάτα
τινα καὶ ὀλίγα ποιήματα, ἀλλὰ τὴν δόξαν

αὐτοῦ ὀφείλει ἰδίως εἰς τὰ διηγήματά του, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ πλεῖστα περιγράφουσιν ἦθη καὶ ἔθιμα τῆς πατρίδος του, πάντα δὲ διαπνέονται ἀπὸ βαθεῖαν εὐλάβειαν πρὸς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, θερμὴν ἀφοσίωσιν εἰς τὴν πατρίδα καὶ ἀπὸ ζωηροτάτην λατρείαν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν φύσιν. Ταῦτα μετὰ τὸν θάνατόν του ἐξεδόθησαν καὶ ἰδιαιτέρως εἰς ἔνδεκα τόμους (1911—1913).

Παπαδοπούλου Ἀλεξάνδρα. Ἐγεννήθη εἰς τὸ χω-

ριὸν Χάσκιό τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸ 1867. Ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ ἔμεινεν ὀρφανὴ πατρὸς. Ἐσπούδασε εἰς τὸ ἐν Πέραν Παρθενάγωγεῖον τῆς Παλλάδος, ἔπειτα δὲ εἰργάσθη ὡς διδασκάλισσα εἰς διάφορα Παρθενάγωγεῖα τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀπέθανε τὸ 1906. Ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας ἤρχισε νὰ δημοσιεύῃ εἰς περιοδικὰ ποιήματα, χρονογραφήματα καὶ διηγήματα, εἰς ἰδιαιτέρους δὲ τόμους ἐξέδωκε τὰ ἑξῆς: *Δεσμὸς διηγημάτων* (Κωνσταντινουπόλις, 1890) καὶ *Περιπέ-*

ται μίᾳ διδασκαλίσσης (ὁμ., 1891).

Ναπαντωνίου Ζηχαρίας. Ἐγεννήθη ἐν Καρπενησίῳ

κατὰ τὸ 1877. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν ὡς ἀνταποκριτὴς τοῦ Σκρίπ μετέβη εἰς Παρισίους, ἔνθα ἠσχολήθη καὶ εἰς αἰσθητικὰς μελέτας, ἐπανελθὼν δὲ διωρίσθη διευθυντὴς τῆς Ἐθνικῆς Πινακοθήκης. Ἐγραψε διηγήματα, χρονογραφήματα, ποιήματα εἰς ἔφημερίδας καὶ περιοδικά. Ἐκ τῶν ἔργων του ἐξεδόθησαν εἰς χωριστοὺς τόμους τὰ ἑξῆς: *Α' Ποιητικά: Πολεμικὰ τραγούδι* (1897), *Τὰ χελιδόνια* (ποιήματα γιὰ παιδιὰ, μετὰ μουσικῆς ὑπὸ Λαμπελέτ, 1920). *Β' Πεζὰ: Πεζοὶ ῥυθμοὶ* (στοχασμοί, 1922) καὶ *Διηγήματα* (1927).

Παπαρρηγόπουλος Δημήτριος. Ἐγεννήθη ἐν Ἀ-

θήναις τὸ 1843, υἱὸς τοῦ Κωνσταντίνου Παπαρρηγοπούλου. Ἐσπούδασε τὰ νομικὰ καὶ εἰργάσθη εἰτα ὡς δικηγόρος, ἐνῶ συγχρόνως ἠσχολεῖτο καὶ εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1873. Ἐκ τῶν ἔργων του ἐξεδόθησαν τὰ ἑξῆς: *Α' Ποιητικά: Ποιήσεις* (1867), *Ορφεὺς καὶ Πυγμαλίων* (1869). *Β' Πεζὰ: 1) Χαρακτήρες* (1870). 2) *Δραματικὰ* (κωμῳδία): *Συ-*

ζύγου ἐκλογὴ (1868) καὶ ἡ *Ἄγορὰ* (1871). Μετὰ θάνατον δὲ τὰ *Ἀνέκδοτα ἔργα* αὐτοῦ (ποικίλα, 1895).

Παπαρρηγόπουλος Κωνστ. Ἐγεννήθη τὸ 1815 ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Δημήτριος, μεγάλως ἰσχύων ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐφονεύθη κατὰ τὰς σφαγὰς τοῦ 1821, μόλις δὲ διεσώθη ἡ μήτηρ αὐτοῦ μετὰ τῶν τέκνων τῆς εἰς τὴν Ὀδησσόν, ὅπου ὁ νεαρὸς Κωνσταντῖνος ἐξεπαιδεύθη αὐτοκρατορικῶς δαπάναις μετ' ἄλλων Ἑλληνοπαίδων. Τὸ 1830 κατήλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὸ δὲ 1851 διωρίσθη καθηγητῆς τῆς ἑλλ. ἱστορίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ. Ἀπέθανε τὸ 1891. Συνέγραψε πολλὰ ἱστορικὰ ἔργα, τὸ σπουδαιότερον τῶν ὁποίων εἶναι ἡ ἑξάτομος (μετὰ τοῦ ἐπιλόγου) *Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους* (1860—1875, ἐκδοθεῖσα εἰς δευτέραν συμπληρωμένην ἐκδοσιν τὸ 1885—1888 καὶ εἶτα εἰς ἄλλας τρεῖς). *Ὠραία* εἶναι καὶ ἡ μονογραφία αὐτοῦ *Ὁ στρατάρχης Γ. Καραϊσκάκης* (1889).

Παράσχος Ἀχιλλεύς. Ἐγεννήθη ἐν Νκυπλίῳ τὸ 1838 ἐκ πατρὸς Χίου, ὅστις εἶχε καταφύγει ἐκεῖ μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πατρίδος του. Τὴν πρώτην μόρφωσιν ἔλαβε παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Γεωργίου, μεθ' οὗ καὶ ἐγκατεστάθη βραδύτερον ἐν Ἀθήναις. Ἐνωρίτητα ἤρchiσε νὰ ἀσχολεῖται μὲ τὴν ποίησιν καὶ ἐζησεν ἐν μεγάλῃ δόξῃ καὶ τιμῇ, θεωρούμενος ὡς ὁ κορυφαῖος ποιητῆς τῶν συγχρόνων του. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1895. Ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ, τρεῖς μὲν τόμοι ἐξεδόθησαν ζῶντος αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον *Ποιήματα* (1881—84), ἄλλοι δὲ δύο μετὰ θάνατον, ὑπὸ τὸν τίτλον *Ἀνέκδοτα ποιήματα* (1904).

Πεζοπόρος Ἀ. Ψευδώνυμον Ἀθηναίου δημοσιογράφου.

Περγικαλῆτης Γιάννης. Ψευδώνυμον τοῦ ἐν Σπέτσαις διαμένοντος διδασκάλου Ἰωάννου Γ. Γιαννουκού. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἐπεδόθη εἰς τὴν ποίησιν καὶ ἐδημοσίευσεν πολλὰ ποιήματα, ἰδίως παιδικά, εἰς ἐφημερίδας κυρίως καὶ περιοδικά. Ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν εἰς ἰδιαιτέρους τόμους μέχρι τοῦδε τὰ ἑξῆς: *Μετάφρασις τῆς τραγωδίας τοῦ Εὐριπίδου Μήδεια* (1904), *Τραγούδια τῆς ἀργολιᾶς* (1906), *Τρελλὰ τραγούδια* (1908), *Τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ὄνειρου*, (ἐπιγράμματα, 1915), καὶ *Παιδαγωγικοὶ μῦθοι* (1916).

Πολέμης Ἰωάννης. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ ἔτος 1862. Διετέλεσεν ἐπὶ πικρὰ ἔτη γραμματεὺς τῆς Σχολῆς τῶν Καλῶν Τεχνῶν. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1924. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἀφωσιώθη εἰς τὴν ποίησιν καὶ ἐδημοσίευσεν τὰς ἐξῆς συλλογὰς ποιημάτων: *Ποιήματα* (1883), *Χειμῶνανθοὶ* (1888), *Ἀλάβαστρα* (1900), *Κεϊμήλια* (1904), *Ἐξωτικά* (1905), *Τὸ παλιὸ βιολί* (1909), *Σπασμένα μάρμαρα* (1917), *Εἰρηνικά* (1918), *Ἐσπερινὸς* (1920). Συνέθεσε δὲ καὶ τὰ ἐξῆς ποιητικὰ δράματα: *Ὁ τραγουδιστὴς* (1893), *Ὁ βασιλιᾶς Ἀνήλιαος* (1910), *Ἡ γυναῖκα* (1915), *Μιά φορὰ κι' ἕναν καιρὸ* (1922).

Πολίτης Νικόλαος. Ἐγεννήθη ἐν Καλάμαις τὸ 1852. Διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1890 καθηγητὴς τῆς μυθολογίας καὶ ἐλληνικῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῇ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν μέχρι τοῦ θανάτου του (1920). Ἠσχολήθη ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας εἰς τὴν σπουδὴν τῶν ἠθῶν, ἐθίμων καὶ δοξασιῶν τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ, καὶ ἐδημοσίευσεν πλείστας λαογραφικὰς μελέτας εἰς περιοδικὰ, ἰδίως τὴν *Λαογραφίαν*, ὀγκώδη δὲ ἔργα περὶ τῶν *Παροιμιῶν* (τέσσαρας τόμους, 1899—1902) καὶ τῶν *Παραδόσεων* (δύο τόμους, 1904) τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων. Πλὴν

τούτων ἐδημοσίευσεν μεταφράσεις ξένων ἔργων, *Ἐκλογὰς ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ* (1914), κ. ἄ.

Πορφύρας Λάμπρος. Ψευδώνυμον τοῦ ποιητοῦ Δημητρίου Συσώμου. Ἐγεννήθη τὸ 1879 ἐν Χίῳ. Τινὰ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ ἐξεδόθησαν ὑπὸ τὸν τίτλον *Σκιᾶς* (1920).

Προδελέγγιος Ἀριστομένης. Ἐγεννήθη ἐν Σίφνῳ τὸ 1850. Ἐσπούδασε φιλολογίαν, ἠσχολήθη δὲ ἐπὶ τινα χρόνον καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ ἔγινε βουλευτὴς. Ἀπὸ τοῦ 1926 εἶναι μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Ἐνωρὲς διεκρίθη εἰς τὰ γράμματα, ἐδημοσίευσεν δὲ τὰ ἐξῆς ἔργα του: 1) Δράματα ποιητικά: *Ὁ Ρήγας* (1897), *Ἡ κόρη τῆς Δήμνου* (1901), *Νικηφόρος Φωκᾶς* (1907), *Φαίδρα* (1919), κ. ἄ. 2) Συλλογὰς ποιημάτων: *Ποιήματα παλαιὰ καὶ νέα* (1896), *Ποιήματα* (1916), *Ἐμπρὸς σὶδ' ἀπειρο* (1925). 3) Μεταφράσεις ἐκλεκτῶν ξένων ἔργων.

Ροΐδης Ἐμμανουήλ. Ἐγεννήθη τὸ 1835 ἐν Σύρῳ.

Ἐξαετῆς μετέβη εἰς Γένουαν, ὅπου ὁ πατήρ του εἶχε διορισθῆ Πρέξενος τῆς Ἑλλάδος. Τὸ 1849 ἀπεστάλη εἰς Σύρον ὅπως λάβῃ ἑλληνικὴν ἀνατροφὴν ἐν τῷ ἀρίστῳ Λυκεῖῳ τοῦ ἐν Ἀμερικῇ ἐκπαιδευθέντος Ἐδαγγελίδου. Ἐκεῖθεν μετέβη τὸ 1855 εἰς Βερολίνον πρὸς φιλολογικὰς σπουδὰς. Ἐπειδὴ ὅμως, βαρῆκοος ὢν, δὲν ἠδύνατο νὰ παρακολουθῆ τὰς παραδόσεις, ἀπελπισθεὶς ἀπεφάσισε νὰ γίνῃ ἔμπορος καὶ εἰργάσθη τρία ἔτη ἐν Ρουμανίᾳ παρὰ τῷ ἐκεῖ ἔμπορευομένῳ πατρὶ ἀδελφοῦ. Ἄλλ' ἢ πρὸς τὰ γράμματα κλίσις

του ἦτο ἀκαταμάχητος, καὶ ἀφωσιώθη τελείως εἰς αὐτὰ, ἰδίᾳ ἀπὸ τοῦ 1862, ὅτε καὶ ἐγκατεστάθη ὀριστικῶς εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐδρασεν ὡς δημοσιογράφος, διετέλεσε δ' ἐπὶ πολλὰ ἔτη διευθυντῆς τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης. Ἀπέθανε τὸ 1904. Τὰ ἔργα αὐτοῦ, δημοσιευθέντα κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ, συνελέγησαν καὶ ἐξεδόθησαν μετὰ τὸν θάνατόν του εἰς 7 τόμους (1911—1914). Ἐκ τούτων οἱ δύο πρῶτοι περιέχουσι τὰ *Διηγήματα* αὐτοῦ, ὁ 3ος τὰς *Κριτικὰς μελέτας*, ὁ 4ος τὰ *Ἐξώλλα* (γλωσσικὴν μελέτην, ἐκδοθεῖσαν τὸ πρῶτον τὸ 1893), ὁ 5ος *Μελέτας* (φιλολογικὰς, καλλιτεχνικὰς, φιλοσοφικὰς) ὁ 6ος ὑπὸ τὸν τίτλον *Πάρεργα καὶ παραλειπόμενα* ἐντυπώσεις καὶ ἀναμνήσεις, θρησκευτικῶς-ιστορικὰς μελέτας κ. ἄ., καὶ ὁ 7ος ὑπὸ τὸν τίτλον *Τὸ πνεῦμα τοῦ Ροΐδου* ἀποσπάσματα ἄρθρων του, στοχασμοὺς καὶ γνώμας, ὡς καὶ πολιτικὰς καὶ διπλωματικὰς μελέτας αὐτοῦ.

Σολωμὸς Διονύσιος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ

1798. Ἐννέκ ἐτῶν ἔχασε τὸν πατέρα του, παρ' οὗ ἐκληρονόμησε σημαντικὴν περιουσίαν. Ἀπὸ τοῦ 1808—1818 διέμενεν ἐν Ἰταλίᾳ, ὅπου ἐσπούδασε τὰ νομικά, κυρίως ὅμως ἠσχολεῖτο εἰς φιλολογικὰς μελέτας καὶ τὴν ποιήσιν. Ἐπανελθὼν διέμενεν εἰς τὴν πατρίδα του μέχρι τοῦ 1828· κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἔγραψε τὰ πρῶτά του ἑλληνικὰ ποιήματα: τὴν *Ξανθοῦλαν* (1820), τὸν *Ἕμνον εἰς τὴν Ἐλευθερίαν* (1823), *Ῥοδὴν* εἰς τὸν θάνατον τοῦ *Λόρδου Μπάιρον* (1824), τὴν *Φαρμακωμένην* (1826), διάφορα σατιρικά, κ. ἄ. Ἀπὸ τοῦ 1828 ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Κέρκυραν. Ἐκεῖ κατέγινεν ἔτι μᾶλλον εἰς μελέτας καλλιτεχνικὰς καὶ φιλοσοφικὰς καὶ εἰς τὴν τελειοποίησιν τῆς δημοτικῆς γλώσσης καὶ

τὴν δι' αὐτῆς δημιουργίαν ἀνωτέρων ἔργων. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἠσχολήθη εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ *Κρητικοῦ*, τοῦ *Δάμπρου*, τῶν *Ἐλευθέρων Πολιορκημένων* (μεγάλου ἐπικολυρικῶς ποιήματος, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐξύμνει τὸν ἠρωισμόν τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν πολιορκίαν καὶ τὴν ἐξοδὸν τοῦ Μεσολογγίου) κ. ἄ. Ἀπέθανεν ἐν Κερκύρα τὸ 1857. Κατὰ τὸν θάνατόν του ἠλπίζετο ὅτι θὰ εὕρισκοντο ὅλα τὰ ποιήματά του (διότι ἐλάχιστα εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ δημοσιεύσει), ἀλλὰ δυστυχῶς μόνον ἀποσπάσματα καὶ σχέδια ποιημάτων εὐρέθησαν, ἴσως διότι φθονερὰ χεῖρ ἐξηφάνισεν αὐτά. Τὰ περιωθέντα συνελέγησαν, ἐτακτοποιήθησαν καὶ ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ φίλου τοῦ Σολωμοῦ Ἰακώβου Πολυλά. (Κέρκυρα, 1859).

Σουρῆς Γεώργιος. Ἐγεννήθη ἐν Σύρῳ κατὰ τὸ ἔτος 1853. Ἐσπούδασε φιλολογίαν, ἀλλ' ἔπειτα ἀφωσιώθη ἐντελῶς εἰς τὴν ποίησιν καὶ δὴ τὴν σατιρικὴν. Ἀπὸ τοῦ 1883 μέχρι τοῦ 1918, ἦτοι ἐπὶ τριάκοντα καὶ πέντε ὀλόκληρα ἔτη, ἐξέδιδεν ἐβδομαδιαίαν ἔμμετρον ἔφημερίδα, τὸν *Ῥωμιόν*, εἰς ἣν ἐσατίριζε τὰ διάφορα πολιτικὰ καὶ κοινωνικὰ γεγονότα τῆς ἐβδομάδος. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1919. Τῶν *Ποιημάτων* του ἐξεδόθησαν ἕξ τόμοι (1882—1890), ἐκ τῶν ὁποίων οἱ δύο τελευταῖοι ὑπὸ τὸν τίτλον *Ὁ Φασουλῆς φιλόσοφος*.

Ἠσχολήθη ἐπίσης καὶ μὲ τὸ θέατρον, καὶ ἔγραψεν εἰς στίχους τὴν κωμῳδίαν ἢ *Περιφέρεια* (1886) καὶ τὴν *Χειραφέτησιν*, μὴ ἐκδοθείσαν εἰσέτι. Μετέφρασε καὶ τὰς *Νεφέλας* τοῦ Ἀριστοφάνους (ἐκδοθείσας τὸ 1910).

Στρατήγης Γεώργιος. Ἐγεννήθη τὸ 1860 ἐν Σπέτσαις. Ἀπὸ νεότητος ἀφωσιώθη εἰς τὴν ποίησιν καὶ ἐδημοσίευσεν τὰς ἐξῆς ποιητικὰς συλλογὰς: *Ῥοδοδάφνη* (1880), *Ἔρως καὶ ψυχὴ* (1892), *Νέα ποιήματα* (1892), *Τραγούδια τοῦ σπιτιοῦ* (1901), *Τί λὲν τὰ κύματα* (1919). Μετέφρασεν ἐπίσης καὶ ἱκανὰ ξένα ἔργα.

Τσοῦντας Χρῆστος. Ἐγεννήθη ἐν Στενημάχῳ τὸ 1857. Ἐσπούδασεν ἀρχαιολογίαν ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἀπὸ τοῦ 1883 διετέλεσεν ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων, ἀπὸ δὲ τοῦ 1904 μέχρι τοῦ 1926 καθηγητῆς τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐπιγραφικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ. Πλὴν πολυἀριθμῶν μικροτέρων πραγματειῶν, δημοσιευθεισῶν εἰς περιοδικὰ, μεγάλα ἀρχαιολογικὰ ἔργα ἐδημοσίευσεν τὰ ἐξῆς: *Μυκῆναι καὶ μυκηναῖος πολιτισμὸς* (1893), *Αἱ ἀκροπόλεις τοῦ Διμνίου καὶ Σέσκλου* (1905), *Ἱστορία τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς τέχνης* (1928). Ἐν δὲ τῇ Συλλογῇ τῶν Ὁφελίμων Βιβλίων τὴν *Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν* (1900).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β΄.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ.

A

- ἀβασταγή (ἡ)** = τὸ δέμα.
- Ἀγάθωνα (ἡ)** = Ἴδε Κοντογιάννης.
- Ἀγαρηνοὶ** = οἱ Μωαμεθανοὶ (κυρίως οἱ Ἄραβες, ὡς καταγόμενοι ἀπὸ τῆς Ἄγαρ, τῆς συζύγου τοῦ Ἀβραάμ). Ἡ λ. περιέχει ἀπέχθειαν καὶ μίσος (σκυλι ἀγαρηνὸς = ἄσπλαγχνος ἄνθρωπος).
- ἀγναντεύω** = διακρίνω μακρόθεν.
- ἀγνάντια** = ἀπέναντι, ἀντικρῦ.
- ἀγρίλι (τὸ)** = ἡ ἀγριελαία, ὁ κότινος.
- ἀγριομανιτὸ (τὸ)** = ἡ ὄλομανία, ἡ ἀκατάσχετος αὐξησις τῶν φυτῶν, ἡ πολυκλαδιά.
- ἀδειὰ (ἡ)** = μικρὸν ἄπλωμα χώρου, μικρὸν ἀνοιχτὸν μέρος.
- ἀδειάζουνε τῇ φλέβᾳ** = τοῦ καταφέρουν τραῦμα προξενήσαν μεγάλην αἱμορραγίαν.
- Ἀδελφόθεος** = ὁ Ἰάκωβος, ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωσήφ. Κατὰ τὴν παράδοσιν ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἐπίσκοπος τῆς Ἱερουσαλήμ· εἰς αὐτὸν ἀποδίδεται ἡ ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ Καθολικῇ Ἐπιστολῇ ὡς καὶ ἡ πρώτη συνταχθεῖσα χριστιανικὴ λειτουργία, λίαν μακροσκελής, ἐν χρήσει σήμερον παρὰ τοῖς Ἀρμενίοις.
- ἀδελφοποιτὸς** = ὁ θετὸς ἀδελφός, ὁ γενόμενος τοιοῦτος δι' ἱεροτελεστίας.
- ἀελλόπους** = (ἄελλα = ἡ θύελλα) ἔχων πόδας θυέλλης, ταχὺς ὡς ἡ θύελλα· ἐπιθετὸν ἑλληνικόν.
- ἀζώηρος (ὁ)** = θάμνος δασώδης, ὁ ἀνάγυρος τῶν ἀρχαίων, ἔχων δριμετὰν ἀποφοράν, διαδομένην καὶ διὰ τῆς ἐλαφροτέρας ἐπαφῆς· (διὸ «μὴν ξυπνᾶς τὸν ἀζώηρο = μὴ κίνει τὸν ἀνάγυρον», παροιμία ἐπὶ τῶν ἐπισπωμένων ἑαυτοῖς κακά.)
- ἀθεμωνιά καὶ ἀθημων·ᾶ (ἡ)** = ἡ θημωνιά, ὁ σωρὸς (κυρίως σταχύων).

ἀθέρας (δ) = κυρίως ἡ ἀκίς τοῦ στάχυος τοῦ σίτου (5 ἀθήρ), εἶτα δὲ τὸ ἀκρότατον, τὸ λεπτότατον, ἡ ἀκμή τοῦ ξίφους.

Ἐπίσης τὸ ἐκλεκτότατον, τὸ «ἀνθος» διαφόρων πραγμάτων.

Αἰακός = υἱὸς τοῦ Διὸς ἐκ τῆς νύμφης Αἰγίνης, βασιλεύσας ἐν Αἰγίῃ καὶ εἶτα διορισθεὶς δικαστὴς ἐν τῷ Ἄδῃ.

Αἴας = υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Σχλαμῖνος Τελαμῶνος, ἔγγονος τοῦ Αἰακοῦ, ὁ μετὰ τὸν Ἀχιλλεῦ ἀριστος τῶν κατὰ τῆς Τροίας στρατευσάντων Ἑλλήνων. Ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου ἀπεικονίζεται τὴν μὲν ψυχὴν ἄδολος καὶ μεγάλθυμος, τὸ δὲ σῶμα ὠραῖος καὶ πελώριος, οὐδέποτε ἠττηθεὶς, πάντοτε δὲ ἀριστεύων ἐν τῇ μάχῃ (μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ Τεύκρου, ὅστις ἦτο τοξότης λαμπρός), καὶ σώζων τοὺς Ἀχαιοὺς. Ἐν τούτοις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀχιλλεῦ οὗτοι ἔδωκαν τὰ ὄπλα τοῦ ἥρωος εἰς τὸν Ὀδυσσεῦ, παραγκωνίσαντες τὸν Αἴαντα. Ἐκ τῆς λύπης διὰ τὴν ἀδικίαν ὁ Αἴας κατὰ τινὰ μῦθον παραφρονήσας ἠὲτοκτόνησε, ἐτάφη δὲ ἐν τῇ Τροίᾳ. Κατὰ τὴν παράδοσιν οἱ Αἰακίδαι (οἱ υἱοὶ τοῦ Αἰακοῦ Πηλεὺς καὶ Τελαμῶν καὶ οἱ ἔγγονοι Ἀχιλλεὺς, Αἴας καὶ Τεύκρος) ἐπεφάνησαν ἐξ Αἰγίνης εἰς βοήθειαν τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν ἐν Σχλαμῖνι ναυμαχίαν. Ὁ Αἴας ἐτιμᾶτο μέγਾਲως ἐν Ἀθήναις καὶ ἐπὶ Κλεισθένους περιελήφθη εἰς τοὺς ἐπώνυμους ἥρωας, ὀνομασθείσης ἀπ' αὐτοῦ τῆς Αἰαντίδος φυλῆς.

αἶμα (τὸ) θὰ νὰ τὸν τρώγη = φράσις ἐμφαίνουσα κακὸν τι προσέσθημα καὶ ἐπικείμενον δυστύχημα.

αἵμασιὰ (ἡ) = φράκτης συνήθως ἐξ ἀκανθῶν καὶ κλάδων καὶ χώματος, ἢ ἐκ τοίχου ἢ λίθων.

αἰνέσεως θυσίαν προσφέρει ὁ ἱερεὺς = ψάλλει τὴν λειτουργίαν. (Ἡ φράσις ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς αἵματηρὰς θυσίας τῶν ἀρχαίων).

Αἰσχύλος = ὁ περίφημος τραγικὸς ποιητὴς (525—456 π. X.) Ἦτο λίαν φιλόπατρις. Ἦγωνίσθη ἀνδρειότατα ἐν Μαραθῶνι (ὄπου καὶ τραυματίσθη), πιθανώτατα δὲ καὶ ἐν Σχλαμῖνι. Εἰς τὸ δράμα του «Πέρσαι» εἰς ἐκ τῶν παραστάντων ἐν τῇ ναυμαχίᾳ Περσῶν διηγεῖται τὰ κατ' αὐτὴν εἰς τὴν μητέρα τοῦ Εὐρέξου καὶ λέγει ὅτι κατὰ τὴν ἐναρξιν τῆς μάχης ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα ἠκούσθη βροντόφωνος ἡ ἐξῆς παρακλήσεις: «ὦ παῖδες Ἑλλήνων, ἴτε, ἐλευθεροῦτε πατρίδα, ἐλευθε-

ροῦτε δὲ παῖδας, γυναῖκας, θεῶν τε πατρῶων ἔδη, θήκας τε προγόνων· νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγῶν».

αι-χαραλαμπίτης = ἀνήκων εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἀγ. Χαραλάμπους.

ἀκουρμαίνομαι = ἀκροῶμαι.

ἄκουρος = ἀκούρευτος.

ἀκροθίνια (τὰ) = τὸ ἀνώτατον ἢ κάλλιστον μέρος σωροῦ τινος (ἄκρος, θίς)· ἐντεῦθεν τὸ ἐκλεκτὸν μέρος, ὁ ἄφρος.

ἀλαλητὸ (τὸ) = ὁ ἀλαλαγμός, ἡ πολεμικὴ κραυγὴ.

ἀλάστωρ = ὁ ἐπισύρων καθ' ἑαυτοῦ τὴν θείαν ἐκδίκησιν, ἄθλιος.

Ἄλβιων (ἡ) = ἐγγώριον ὄνομα τῆς Μεγάλης Βρετανίας.

Ἄλέξης Καλόγερος = μοναχός, ὅστις, γενόμενος εἰτα κλέφτης, ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὸν Ἀνδρουτζον.

ἀλέστα = λ. ἰταλική = ἔτοιμοι πρὸς ἐκκίνησιν.

ἄλικος = ἀνοιχτὸς κόκκινος.

ἀλιφασκιά (ἡ) = ὁ ἐλελίφασκος, ἡ φασκομηλιά.

ἄλοη (ἡ) ἢ ἀλόη = φυτὸν, ἐκ τῶν φύλλων τοῦ ὁποῦ λαμβάνεται πικρότατον φάρμακον, χρήσιμον ὡς καθαρτικόν.

ἄλουργίς (ἡ) = ἡ πορφυρᾶ ἐσθῆς.

ἄλπενστέκε = πληθ. τῆς γερμανικῆς λέξεως Ἄλπενστόκ = ὕψηλὴ βάρδος με σιδηρᾶν αἰχμὴν εἰς τὸ ἄκρον, κατάλληλος διὰ τὴν ἀνάδασιν εἰς τὰ ὄρη (Ἄλπεις).

ἀμάλαμα (τὸ) = ἡ ἔνωσις τοῦ ὕδραργύρου μετ' ἄλλων μετάλλων. Ἡ μετὰ χρυσοῦ ἔνωσις χρησιμεύει διὰ τὴν ἐπιχρῶσιν, ἢ μετ' ἀργύρου διὰ τὴν ἐπαργύρωσιν ἄλλων μετάλλων.

ἀμαλθεῖον = τὸ κέρασ τῆς Ἀμαλθείας, ἣτις ἦτο ἡ αἰξ, ἡ θηλάσασα τὸν Δία. Ἀπὸ τοῦ κέρατος αὐτῆς ἔρρεε πᾶν ὅ,τι ἤθελεν ἐπιθυμήσει ὁ κατέχων αὐτό· ἐγένετο ἐπομένως τοῦτο τὸ σύμβολον τῆς ἐν παντὶ ἀφθονίας.

Ἄμπελογιάννης = ἄρματολὸς ἐξ Ἀκαρνανίας, ὅστις συλληφθεὶς κατεδικάσθη εἰς τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον. Δις ὁμοῦ διαπραγεῖς ἐκόπη ὁ περὶ τὸν λαιμόν του βρόχος κατὰ τὸν ἀπαγορισμόν.

ἀναγαλλιασμός (ὁ) = ἡ ἀγαλλίασις.

ἀναγαλλιάζω = εὐχαριστοῦμαι, ἀγαλλιῶ.

ἀναγελάω = περιγελῶ.

ἀναδεύομαι = σαλεύω, ἀνακινούμαι.

Ἄνακρέων = διάσημος ἄρχατος ποιητῆς ἐκ τῆς Ἴωνικῆς νήσου

Τέω (559—474 π. Χ.). Εἷς τι τῶν περισωθέντων ποιημάτων τῶν ἀποδιδομένων εἰς αὐτὸν λέγεται περὶ τοῦ τέττιγος ὅτι οὗτος «ὀλίγην ὄρσον πεπωκὼς βασιλεὺς ὅπως αἰδεῖ».

ἀναπειταρίκι = ὄχι δεμένην σφικτά, ἀλλ' ἀνεμιζομένην.

Ἀνδροῦτσος = Ἀνδρέας Βερούσης, ἐκ τοῦ χωρίου Λιδανάτες τῆς Ἀταλάντης, ὁ διαδόχτος πατὴρ τοῦ Ὀδυσσέως (1740—1797).

ἀνεμίδι = ταχὺ ὡς ἄνεμος.

ἀνεμορριπή (ἡ) = ὄρμη ἀνέμου παρασύρουσα πᾶν τὸ προστυχόν.

ἀντάρα (ἡ) = ὀμίχλη, τρικυμία, θόρυβος, ταραχή.

ἀνταριασμένος = ὀμιχλώδης, κατσοφιασμένος, συνωφρωμένος.

ἀντένα (ἡ) = ὁ ἰστός, ἐφ' οὗ ὑψώνεται τὸ πανί τοῦ πλοίου.

ἀντιρρίματα (τὰ) = οἱ περὶ τὴν ῥίζαν τοῦ δένδρου φυόμενοι βλαστοί, αἱ παραφυάδες.

ἀντιτα = ἡ πρόθεσις ἀντί.

ἀξιτίμωτος = ὁ μὴ δυνάμενος νὰ ἐκτιμηθῇ, πολυτιμότετος.

ἀπάρθενος = ἄσπιλος, καθαρώτατος.

Ἀπατούρια (τὰ) = ἑορτὴ τελουμένη ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸν μῆνα Πυανεψιώνα (Ὀκτώβριον—Νοέμβριον) ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας εἰς τιμὴν τοῦ Φρατρίου, Διδὸς καὶ τῆς Φρατρίδας Ἀθηνᾶς. Κατὰ ταύτην, μετὰ τὰς εἰς τοὺς θεοὺς θυσίας εἰσήγοντο εἰς τὴν φρατρίαν ὑπὸ τῶν πατέρων ἢ κηδεμόνων αὐτῶν οἱ παῖδες, καὶ ὁ φρατρίαρχος (= ὁ ἀρχηγὸς τῆς φράτρας) ἐνέγραφεν αὐτοὺς εἰς τὰ γραμματεῖα. Ἐκάστη φυλὴ συνέκειτο ἐκ τριῶν φρατριῶν ἢ φρατρῶν, (ὧν ἑκάστη περιεῖχε 30 γένη), αἵτινες συνεδέοντο μὲ ἰδιαιτέρας θρησκευτικὰς τελετάς.

ἀπηλιώτης = ὁ ἀνατολικὸς ἄνεμος.

ἄπλερος = ὁ μὴ πλήρης, ἀδύνατος, χωρὶς πτερά.

ἀποθαλασσιᾶ (ἡ) = σάλος τῆς θαλάσσης καὶ μετὰ τὴν κατάπαυσιν τοῦ ἀνέμου.

ἀποκάρωμα (τὸ) = τὸ θάμβος, ἡ νάρκη. Ἡ σικιά δένδρων τινῶν (ὡς π. χ. τῆς συκῆς, τῆς καρυδέας κ. ἄ.) θεωρεῖται ὑπνωτιστικὴ καὶ βλαβερὰ εἰς τὸν προσεγγίζοντα.

ἀποκαρῶμένος = ναρκῶμένος, κουρασμένος.

ἀποκαρῶνομαι = ναρκουμαι.

ἀποκλάδι (τὸ) = αἱ ἐκ τῶν ἀμπέλων κυρίως κλαδευόμεναι ῥάβδοι, δι' ὧν ἀνάπτει τις φλόγα.

ἀπόκοτα = μετὰ θάρρους, μετὰ τόλμης.

- ἀπόκοτος** = ὁ ἀνυπολογίστως τολμηρός.
- Ἄποσπερίτης** (ὁ) = ὁ πλανήτης Ἄφροδίτη, ὅστις ἐμφανιζόμενος μὲν τὴν πρωίαν καλεῖται Αὐγερινός (ἀρχ. Ἐωσφόρος), τὴν ἑσπέραν δὲ Ἄποσπερίτης (ἀρχ. Ἐσπερος).
- ἀπρόντο** = λ. Ἰταλική = ἔτοιμος.
- ἀραχνιασμένος** = πλήρης ἀραχνῶν, εἰς ἀθλίαν κατάστασιν εὐρισκόμενος, ἄθλιος. Ἐν τῷ ποιήματι τοῦ Βασιλικοῦ = ὥσει κεκαλυμμένος δι' ἰστών ἀράχνης.
- Ἀργέστης** (ὁ) = ὁ ΒΔ ἄνεμος.
- ἀργινόεις** = οὐ ἢ λευκότης λάμπει μακρόθεν (ἐκ τοῦ λευκοῦ ἀργιλώδους ἐδάφους, ἢ καὶ τῶν λευκῶν οἰκοδομῶν).
- ἀροῦτι** (τὸ) = τουφέκιον βαρὺ, εἶδος τρομπονιοῦ.
- Ἀριστοτέλης** = ὁ περίφημος ἐκ Σταγείρων φιλόσοφος (384—322 π.Χ.) ὁ ἐπιτυχῶς ἀσχοληθεὶς εἰς πάσας τὰς ἐπιστήμας.
- ἀρμενα** (τὰ) = οἱ ἰστοί, αἱ κεραταί, τὰ σχοινία τῶν ἰστών πλοίου.
- Ἀρριδαῖος** = υἱὸς τοῦ Φιλίππου ἐκ θεσσαλίδος γυναικός, ἀλλ' ἀμβλὺς τὸν νοῦν, ὅστις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀνεγνώρισθη βασιλεὺς μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς Ῥωξάνης.
- ἀσένιο** = λ. Ἰταλική = ἔτοιμοι.
- ἀσίκης** = γενναῖος, θαρραλέος.
- Ἀστέρι** (τὸ) = ὁ Αὐγερινός. Ἴδε Ἄποσπερίτης.
- ἀστοχῶ** = λησμονῶ.
- ἀσφοδελὸς λειμών**· ἐν τούτῳ, πλήρει ἀσφοδέλων (= φυτοῦ κρινοειδοῦς), κατ'ὄκουν αἱ ψυχαὶ τῶν ἡρώων.
- ἀτζαμῆς** = λ. τουρκικὴ, ἀδέξις, ἄπειρος.
- Αὐγερινός** = ἴδε Ἄποσπερίτης.
- Αὔσονία** (ἡ) = ποιητικῶς ἡ Ἰταλία· (Αὔσονες = λαὸς τῆς ἀρχαίας Ἰταλίας, κατοικῶν εἰς τὰ παράλια τῆς Τυρρηνικῆς Θαλάσσης).
- ἄχαρος** = 1) χωρὶς χάριν καὶ ὠραιότητα, 2) ὁ ἕστερημένος χαρᾶς, καημένος, οἴκτου ἄξιος.
- Ἀχερουσία** (ἡ) = ἡ μυθικὴ λίμνη, ἡ περιβάλλουσα τὸν Ἄδην.
- ἀχνάδα** (ἡ) = ἡ ἄχνη, τὸ ἀπὸ τινος σώματος ἐλαφρῶς ἀποσπώμενον καὶ ἀναδιδόμενον εἰς τὸν ἀέρα, ἐξάτμισις.
- ἀχνάρια** (τὰ) = τὰ ἴχνη. Ἐνταῦθα ἀτμῶδεις μορφαὶ θανόντων μαρτύρων καὶ ἡρώων, «εἰδῶλα καμόντων», κατὰ τὸν Ὅμηρον.
- ἀχνίζω** = σημαίνει καὶ ὠχρῶ, χλωμιάζω.

- ἀχνός (ὄ) (οὐσιαστικόν) = ὁ ἀτμός, ἡ ἄχνη.
 ἀχνός (ἐπίθετον) = λεπτός, ἐλαφρός, θαμβός, πελιδνός, ὠχρός.
 ἀπάδα (ἡ) = ἡ δριμύτης (τοῦ οἴνου), ἡ ὀξυθυμία, ὁ ἐρεθισμός.
 ἀπύς (ἐπίθετον) = δριμύς, σφοδρός, ὀρηκτικός, ὀργίλος.
 ἀπώνω = γίνομαι σφοδρός, δριμύς, αὐξάνω.

B

- βαβύζω = ὕλακτῶ, γαυγίζω.
 Βάγιας Θανάσης = Ἕλληνας ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Ἀλῆ, διὰ τῆς
 προδοτικῆς διαγωγῆς τοῦ ὁποῦοι κυριώτατα κατώρθωσε ὁ
 Ἀλῆς νὰ ἐξοντώσῃ τὸ χωρίον Γαρδίκι (1812).
 Βακογιάννης = ἴδε Καλύδας.
 Βαλζάκ = διάσημος Γάλλος μυθιστοριογράφος (1779—1850).
 βαλμάς (ὄ) = ὁ ὄδηγῶν ἵππους ἢ ἡμίονους εἰς τὴν βοσκήν.
 Βαπόρια (τὰ) = συνοικία τῆς Ἐρμούπολεως.
 βαρκός (ὄ) = μέρος τεναγῶδες μὲ ὕδροχαρῆ φυτά.
 Βασίλειος = ὁ Μέγας καὶ Ἅγιος (329—379 μ.Χ.), ὅστις συνέ-
 θεσε καὶ τὴν γνωστὴν ἐκκλησιαστικὴν λειτουργίαν.
 βασιλικὴ (ἡ) = τύπος τῶν πρώτων χριστιανικῶν ναῶν· μεγάλη
 αἶθουσα ἐπιμήκης, χωριζομένη εἰς τρία διὰ δύο σειρῶν κί-
 νων· ἔμπροσθεν ἔχει πρόδομον, τὸν νάρθηκα, ὀπισθεν δὲ
 ἀψίδας, ὅπου τὸ ἱερόν. Ἡ στέγη εἶναι συνήθως ἀμφικλινής.
 Βασιλικὴ = κόρη τοῦ Κίτσου Κονταξῆ, ἐκ τῶν προυχόντων τῆς
 Πλεσσοβίτσας· ὁ Ἀλῆς τὴν ἀνῆρπασε καὶ τὴν ἐνυμφεύθη.
 Διὰ τῆς ἐπιρροῆς, ἣν ἤσκει αὕτη ἐπὶ τοῦ συζύγου τῆς, πολ-
 λάκις ἔσωσε πολλοὺς τῶν Ἑλλήνων.
 βατοκόπι (τὸ) = ξύλον μὲ ἐν μικρὸν δρέπανον εἰς τὴν ἄκραν,
 δι' οὗ ἀποκόπτουν τοὺς βάτους, ἢ τοὺς βότρους.
 βαφή (ἡ) = τὸ χρῶμα.
 βελανίδια (τὰ κούφια) = αἱ καταπίπτουσαι ἀπὸ τῆς δρυὸς
 βάλανοι εἶναι ἡ κυριώτερα τροφή τῶν ἀγριοχοίρων.
 Βελούχι (τὸ) = τὸ ὄρος Τυμφρηστὸς (2319 μέτρα ὑψηλόν).
 Βέρν Ἰούλιος = διάσημος Γάλλος μυθιστοριογράφος ἐκ Νάντης
 (1828—1905). Ἐγραψε πλεῖστα μυθιστορήματα τερπνὰ καὶ
 διδακτικώτατα συγχρόνως, καταλληλότατα ἰδίᾳ διατὸς νέους.
 βιτσιὰ (ἡ) = ἡ διὰ λεπτοῦ μαστιγίου μαστίγωσις.
 Βλαχάβας Θύμιος = ἱερεύς, ἀρματολὸς τῶν Χασίων, πολλάκις

ἐπαναστατήσας καὶ πολεμήσας κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν.
Ἐν τέλει συνελήφθη διὰ δόλου ὑπὸ τοῦ Ἄλῃ πασᾶ καὶ
ἀχθεὶς εἰς Ἰωάννινα ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον (1810).

Βλαχαρμάτας Βέργος = ἄρματολὸς ἐκ Μαυρολιθαρίου, ἐπαναστατήσας καὶ φονεὺθεις περὶ τὸ 1760 ἐν Παρνασσίδι.

Βλαχοθανάσης = ὁ ψυχοπατέρας τοῦ Ἀνδρούτζου, ἄρματολὸς ἐκ Βουνιχώρας, ὁ καθοδηγήσας αὐτὸν εἰς τὸ πολεμικὸν στάδιον.

Βοναπάρτης Ναπολέον = ὁ αὐτοκράτωρ τῶν Γάλλων (1769—1821). Συνήθης του στάσις ἦτο τὸ σταυρῶν εἰς ἐπὶ τοῦ στήθους τὰς χεῖρας.

βόσκει τοῦ Γ. τὸ σπαθί = πυκνῶς διασπείρει τὸν θάνατον, ὡς τὰ βόσκοντα πρόβατα κατατρῶγουσι τὴν χλόην.

βουκολεῖδ (τὸ) = ποίμνιον ἢ χειμάδιον βωῶν.

βουρκώνω = 1) γεμίζω δάκρυα, 2) θολώνω, συννεφιάζω.

βρακανίδες (οἱ) = ἀγριολάχανον εὐτελές.

βρέχει ἐνταῦθα = παρέχει ἐν ἀφθονίᾳ.

Βριόνης = ἴδε Ὁμέρπασας Βριόνης.

Βρυκόλακας = γενναῖος ἄρματολὸς ἐξ Ἀγίας Εὐθυμίας.

Γ

Γάμας (Βάσκος Δέ—) = Πορτογάλλος θαλασσοπόρος (1469—1524), ὅστις ἀνεκάλυψε τὸ 1498 τὴν πρὸς τὰς Ἰνδίας ὁδὸν διὰ τοῦ περίπλου τῆς Ἀφρικῆς.

γάμπιες (οἱ) = οἱ δόλωνες, δηλαδὴ τὰ ἱστία τὰ ὑπεράνω τοῦ μεγάλου τετραγώνου ἱστίου τοῦ μεγάλου ἱστοῦ.

γαντζούνια (τὰ) = αἱ πόρπαι· στολίδια ἐκ πορπῶν, ἀλύσεων κλπ., ἅτινα φέρουσι πρὸς στολισμὸν οἱ ἄνθρωποι.

γαριβαλθηνοὶ = οἱ στρατιῶται οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸ σῶμα τοῦ Γαριβάλδη.

Γαριβάλδης Ἰωσήφ = περιφημὸς Ἰταλὸς πατριώτης καὶ στρατηγὸς γεννηθεὶς τὸ 1807 ἐν Νικαίᾳ καὶ ἀποθανὼν τὸ 1882 ἐν Καπρέρα. Ἐλαβε μέρος εἰς ὅλους σχεδὸν τοὺς ἀγῶνας τῆς πατρίδος του ὑπὲρ τῆς Ἰταλικῆς ἐνότητος, πολεμήσας ἀνδρειότατα πανταχοῦ. Οἱ στρατιῶται του ἐφόρου ἀμπέχονον κατακόκκινον, διὰ νὰ μὴ φαίνεται τὸ αἷμα τῶν πληγῶν καὶ τοὺς ἀποκαρδιώνῃ.

γενειάζω = περι φυτῶν, όταν βάλλωσι τὰς πρώτας τριχοειδεῖς ρίζας. Περι τοῦ κισσοῦ, ὅταν προσκολλᾶται μὲ τὰ ἐλαστικώτατα νεῦρα τ' ἀναφυόμενα ἐκ τῶν γονάτων αὐτοῦ.

γεροβολιὰ (ῆ) = φραγμὸς ἐκ καλαμιῶν, δι' οὗ πολιορκοῦνται οἱ ἰχθύες ὅπου ἐνδiciaitῶνται. Μεταφορικῶς πᾶν περίκλεισμα ἀσφαλές, ἀνυπέρβλητον.

γήμερο (τὸ) = τὸ ἐκ τῆς καλλιεργείας προϊόν, ἢ ἐσοδεία, ἢ συγκομιδῆ.

Γκέγκηδες = ἄλδανικὴ φυλὴ κατοικοῦσα εἰς τὴν Β. Ἀλδανίαν.

γκέγκικος = ἀνήκων εἰς Γκέγκηδες ἢ Γκέγκηδες.

γκιοστάνι (τὸ) = τὸ περιδέραιον.

γκιώνης = εἶδος γλαυκός, νυκτικόραξ. Ὁ λαὸς δοξάζει ὅτι ἦτο ἄνθρωπος, ὅστις δι' ἀσήμαντον αἰτίαν ἐφόνευσε τὸν ἀδελφόν του Γκιώνην, μεταμορφωθείς δ' ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς πτηνὸν ἀναζητεῖ διαρκῶς τὸν φονευθέντα, κράζων τὸ ὄνομά του.

γκρίφι (τὸ) = ἡ προεξοχὴ βράχου, ὡς ἀρπάγη.

γολεττι (τὸ) = γολέττα, ἐλαφρὸν δικάταρτον πλοῖον, ἡμιολία μικρᾶς χωρητικότητος.

γονός (ὁ) = ἡ νέα γενεὰ τῶν μελισσῶν, ἡ κατὰ τὸ ἔαρ ἀπολειπούσα τὴν κυψέλην καὶ μεταναστεύουσα ἀλλαχόσε. Μέγας εἶναι ὁ βόμβος ὁ ἐπικρατῶν ἐν τῇ κυψέλῃ ὀλίγην ὥραν πρὶν ἐξέλθῃ ὁ γονός.

Γραιολεβάντες = ΒΑ ἄνεμος.

γρίβας = ἄλογον ψαρόν.

Γρίβας Χρῖστος = ἀρματολὸς Ἀκαρνανίας, ἐκ τῆς παλαιᾶς ἀρματολικῆς οἰκογενείας τῶν Γριβάλων, ἣτις κατῴκει εἰς τὸ χωρίον Περαιτὰ τῆς Ἀκαρνανίας παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Λάμια. Οὗτος ἠγωνίσθη ἐκ τῶν πρώτων εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1769 καὶ ἔπεσε παρὰ τὸ Ἀγγελόκαστρον.

γρούζω = κρώζω, γρύζω, γρυλλίζω.

Γυφτιάκης = ἀνεψιὸς τοῦ Μήτσου Κοντογιάννη. Ἐπεσε τὸ 1802.

Γύφτοι = οἱ Ἀθίγγανοι. Πολλάκις οὗτοι κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας ἐχρησίμευσαν εἰς τοὺς Τούρκους ὡς πολυμήχανοι ἐφευρετὰ βρασάνων, στρεβλωτὰ καὶ δῆμιοι, μετ' ἰδιαζούσης μάλιστα εὐχαριστήσεως καὶ ἀγαλλιάσεως ἐπιτελοῦντες τὸ ἔργον αὐτῶν τοῦτο.

δαγκανάρι (τὸ) = ἡ τανάλια (ἡλάγρα).

Δαμάστα = ἴδε Διάκος.

Δάρβιν Κάρολος = διάσημος Ἕλληνας φυσιοδίφης (1809—1885)
ὁ θεμελιωτὴς τῆς θεωρίας τῆς ἐξελιξέως. Κατέλιπε πλείστας
μελέτας περὶ διαφόρων ζητημάτων τῆς φυσ. ἱστορίας.

δεντρογαλιά (ἡ) = εἶδος ὄφους εὐκινήτου, οὐχὶ δηλητηριώδους.

δεφτέρι (τὸ) = κατάστιχον, βιβλίον (λ. τουρκική).

Δημήτριος ὁ Ἀλεξανδρεὺς = σοφιστὴς τῶν ἀλεξανδρινῶν χρό-
νων. Τοῦτου ἐσώθη βιβλίον «περὶ ἐρμηνείας», ἐν ᾧ γίνεται
λόγος περὶ ῥητορικῆς, σχημάτων, ὕφους, κλπ.

Διαγόρας = ἴδε Καλλιπάτειρα.

Διάκος = Ἐγεννήθη ἐν τῇ Ἄνω Μουσουνίτση τῆς Παρνασσίδος
περὶ τὸ 1786—1792, ἐκ πατρὸς Νικολάου Γραμματικοῦ,
ποιμένος. Νεαρὸς εἰσήχθη παρὰ τῶν γονέων του εἰς τὴν παρὰ
τὴν πατρίδα του μονὴν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, ὅπου καὶ ἐχειρο-
τονήθη διάκονος. Μετ' ὀλίγον ἀπειληθεὶς ὑπὸ τινος ἰσχυροῦ
Τούρκου ἀπέβαλε τὸ βάσον καὶ ἐγένετο κλέφτης, μέλος τῆς
συμμορίας τοῦ Σκαλτσᾶ, ὑπογραφόμενος ἕκτοτε ὡς Ἀθανά-
σης Διάκος. Βραδύτερον μετέβη εἰς Ἰωάννινα, ὅπου ὑπη-
ρέτησεν ἐν τῷ λόχῳ τῶν σωματοφυλάκων τοῦ Ἀλῆ πασᾶ.
Διορισθέντος τὸ 1816 τοῦ Ὀδυσσεὺς ἀρματολοῦ Λεβαδείας
παρηκολούθησεν αὐτὸν ὁ Διάκος ὡς πρωτοπαλικάρον του. Τὸ
1818 ἐμυήθησαν ἀμφότεροι εἰς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν. Ὅτε
δὲ βραδύτερον ὁ Ἀνδρουτσὸς ἀπῆλθεν εἰς Ἰωάννινα, ὁ Διάκος
ἀνηγορεύθη αὐτὸς ὀπλαρχηγὸς τῆς Λεβαδείας καὶ ὡς τοιοῦτος
ἐκήρυξε τὴν ἐπανάστασιν τὴν 1 Ἀπριλίου 1821. Ἡ σημαία,
ἣν ἀνεπέτασε, ἦτο λευκή, φέρουσα ἀφ' ἑνὸς τὴν εἰκόνα τοῦ
Ἁγ. Γεωργίου, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰς λέξεις «Ἐλευθερία ἢ θάνα-
τος». Ἡ δὲ πολεμικὴ του σφραγὶς (ἐπὶ τοῦ δακτυλίου του)
ἔφερε κεχαραγμένον τὸν Σταυρόν, κάτωθεν δὲ αὐτοῦ τὸν δικέ-
φαλον ἀετὸν κεκοσμημένον διὰ τῶν γραμμάτων ΟΘΝΚ(=ὁ
Θεὸς νικᾷ). Κατὰ τὴν προέλασιν τῶν Τούρκων ὁ Διάκος εἶχε
καταλάβει διὰ 400 περίπου μαχητῶν τὴν γέφυραν τῆς Ἀλα-
μάνας καὶ τὴν ἄγουσαν εἰς Θερμοπύλας ὁδὸν ἀπέναντι τῆς
γεφύρας ταύτης πρὸς τὰ Ποριά, ἔνθα καὶ ἡ μονὴ τῆς Δαμά-
στας. Ἐπελθόντων ὅμως τῶν ἐχθρῶν οἱ πλείστοι τῶν συν-

τρόφων τοῦ Διάκου (μαχομένου κατὰ τὰ Ποριά) ἐδειλίσαν καὶ ἔφυγον πλὴν ὀλιγίστων, ὧν ἀμφισβητοῦνται τὰ ὀνόματα. Ἐκ τούτων, μόνον τοῦ ἀδελφοῦ ἔκρινεν εὐλογον ὁ ποιητής, ὡς λέγει ἐν τῇ προλόγῳ τοῦ ἔργου του, νὰ διαμνημονεύσῃ τὸ ὄνομα. Ἐθεράπευσε δὲ τὰς ἀνάγκας τῆς ποιήσεως δι' ἐνὸς ἢ δύο πλαστῶν ὀνομάτων πρὸς ἀποφυγὴν ἀντιλογιῶν.

Διάλογος = Γρηγόριος Α' πάπας Ῥώμης (590—604 μ.Χ.), ὁ δι-
αδώσας τὸν χριστιανισμὸν παρὰ τοῖς Ἄγγλοις. Ἐκλήθη
οὕτω ἐκ τοῦ ἔργου του «Διάλογος περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν
θαυμάτων τῶν Ἰταλῶν πατέρων». Ἐκαμεν ἐπιτομὴν τῆς
λειτουργίας τοῦ Χρυσοστόμου.

διαναστάει ἐννοεῖται ἡ βάρκα = ὑπάρχει μέρος πρὸς προσόρμισιν
καὶ ἀποβίβασιν.

διάνεμα (τὸ) = σκιά φεύγουσα ταχέως, εἰκὼν.

Δίπλας = ὁ διαδόητος θεῖος καὶ συνέταιρος τοῦ Κατσαντώνη, οὗ
τὸ ὄπλον κατεῖχε, φαίνεται, ὁ Καλύδας.

δίπλατος = εὐρύχωρος, πλατύς.

δίφορος = ὁ δις τοῦ ἔτους καρποφορῶν.

διχάλα (ἡ) = ξύλον, ὅπερ εἰς τὴν κορυφὴν εἶναι διηρημένον εἰς
δύο. Ἐνταῦθα τὸ ὄστον τῆς ὠμοπλάτης διὰ τὸ σχῆμά του.

διχαλωτὸς = ἔχων σχῆμα διχάλας.

δραγάτης (ὁ) = φύλαξ ἀγρῶν ἢ ἀμπέλων.

δρακοντιὰ (ἡ) = φυτὸν δηλητηριῶδες· τὸ ἀρχαῖον δρακόντιον.

δριμόχολο (τὸ) = αἰφνίδιος ὄρμητικὸς ΒΑ ἄνεμος.

δρομάρι (τὸ) = πᾶν ἐπιμηκεῖ ξύλον ἐν εἴδει λεπτῆς δοκοῦ.

Δυοβουνιώτης Ἰωάννης. Ἐγεννήθη τὸ 1757 εἰς τὸ χωριὸν Δύο
Βουνὰ τῆς Οἴτης. Ποιμὴν κατ' ἀρχὰς ἐγένετο ἔπειτα κλέ-
φτης καὶ τέλος ἠνάγκασε τὸν Ἄλῃν νὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ ἐπὶ
μικρὸν ὡς ἀρματολὸν Σαλώνων. (Τοῦ ἐκράτει ὁμοίως ὡς ὁμη-
ρον τὸν υἱὸν του Γεώργιον). Κατὰ τὴν προέλασιν τῶν Τούρ-
κων ἀνέλαβε μετὰ 400 μαχητῶν (ἐν οἷς ὁ Λουκάς Κόκκαλης)
τὴν φύλαξιν τῆς ἐπὶ τοῦ Γοργοποτάμου γεφύρας. Ἀλλὰ τὸ
σῶμα αὐτοῦ, ἰδὸν τοὺς ὑπὸ τὸν Βριόνην ἐπερχομένους, ὑπε-
χώρησεν ἀμαχητὶ εἰς τὴν θέσιν Δέμα, καὶ ἐκεῖθεν καταδι-
ωχθὲν διεσκορπίσθη, αὐτὸς δὲ κατέφυγεν εἰς τὴν πατρίδα
του. Διεκρίθη ἀργότερα εἰς τὴν μάχην τῶν Βασιλικῶν.

E

- ἐκλικμητήριον** (τὸ) = τὸ λιχνιστήρι (ἐκλικμάω = λιχνίζω).
ἐπηξε = εἶχε πήξει, ἦτο δηλαδὴ συμπαγῆς καὶ ἀδιαπέραστος, τόσον πυκνὰ ἦσαν τὰ σπαθιά καὶ τὰ τουφέκια τῶν ἐχθρῶν.
Ἐρινύες (αἱ) = φοβεραὶ θεότητες φέρουσαι κόμην ἐξ ὄφρων, αἵτινες ἐν τῷ κόσμῳ κατεδίωκον τοὺς ἀδικούντας, εἰς δὲ τὸν Τάρταρον ἐδασάνιζον αὐτούς.
ἔρημος = ἔρημος, δυστυχής.
Ἐρμού ὁδὸς = ἡ ἐμπορικωτέρα ὁδὸς τῶν Ἀθηνῶν, παρ' ἣν εὐρίσκονται τὰ περισσότερα καταστήματα γυναικείων νεωτερισμῶν, ἀδαμαντοπωλεῖα, κτλ.
Ἐρως = κατὰ τὴν ἀρχαίαν μυθολογίαν πρὸ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου ὑπῆρχεν ἡ τοῦτον ἀποτελοῦσα ὕλη συγκεχυμένη, ἄμορφος, ἐν σκότει (= τὸ Χάος). Ταύτην διεμόρφωσεν ἀναφανείς ὁ πρῶτος θεός, ὁ Ἐρως, διὰ τῆς ἐλκτικῆς αὐτοῦ δυνάμεως συνενώσας τὰ στοιχεῖα.
Εὐβουλος = Ἀθηναῖος ῥήτωρ καὶ δημαγωγός, ὁ προκαλέσας τὸ ψήφισμα, δι' οὗ τὰ περισσεύματα τοῦ ταμείου διενέμετο εἰς τὸν λαὸν ὡς θεωρικά. Πρεσβεύσας ποτὲ πρὸς τὸν Φίλιππον, ἀφωσιώθη ἔκτοτε εἰς αὐτόν.
Εὐρυνόμη = ἡρώις ἐνὸς τῶν ποιημάτων τοῦ Σολωμοῦ.

Z

- ζαλίκι** (τὸ) = δεμάτιον ξύλων καὶ ἐν γένει φόρτωμα, τὸ ὁποῖον παίρνει τις εἰς τὴν ῥάχιν του.
ζάλογκο (τὸ) = θέσις δασώδης, δρυμός.
Ζάππειον = μέγαρον ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθὲν ὑπὸ τῶν ἐξαδέλφων Ζάππα, εἰς ὃ γίνονται διάφοροι ἐκθέσεις. Κατὰ τοὺς τελευταίους πολέμους ἐχρησιμοποιήθη πολλάκις καὶ ὡς νοσοκομεῖον.
ζεμπίλι (τὸ) = πλεκτὸς σάκκος ἐκ ψιάθου, κρατούμενος ἐκ τῆς χειρός.
Ζῆδρος Πᾶνος = ἀρματολὸς τῆς Ἐλασσῶνος, ἀκμάσας περὶ τὸ 1700.
ζύγι (τὸ) = τὸ ζύγισμα. **Στὸ ζύγι** = ἕτοιμον πρὸς ζύγισιν καὶ πώλησιν.
ζυγιάσμενη (φουσιανέλλα) = προσηρμοσμένη τελείως, ὥστε νὰ μὴ ἐξέχη κάτωθεν καμμία «μάννα».

■ ■

Ἡλύσια πεδία (τὰ) = τόπος ἐν τῷ ἀρχαίῳ Ἑλλάδι, ἐν ᾧ διέμενον αἱ ψυχὰι τῶν ἐναρέτων ἀνθρώπων, ὁ Παράδεισος.

Ἡσαΐας = ὁ ἀπὸ τοῦ 1818 λόγιος ἐπίσκοπος Σαλώνων, εἰς τῶν θερμότερων ἀγωνιστῶν, πρωταγωνιστήσας εἰς τὴν κήρυξιν τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἥρωικῶς πεσὼν ἐν Χαλκομάτῃ.

ἠφαίσεια (τὰ) = οὕτως ἀπεκάλουν οἱ λόγιοι τῆς Ἐπαναστάσεως τὰ πυρπολικά. Ἐσφαλμένως ὁμοίως ὁ ποιητὴς γράφει (στρ. 37 κέ) ὅτι ταῦτα, ἐκτελέσαντα τὸ ἔργον των, ἀπομακρύνονται τῶν τουρκικῶν πλοίων. Ὡς γνωστόν, τὰ πυρπολικά προσεκολλῶντο εἰς τὰ ἐχθρικά πλοία, καὶ πυρπολούμενα ἔκαιον καὶ ἐκεῖνα· οἱ δὲ ἐπιβαίνοντες πυρπολοῦνται ἀπομακρύνοντο σωζόμενοι ἐντὸς μικρῶν λέμβων, τῶν ἐφοκλιῶν καλουμένων, αἵτινες ἦσαν προσδεδεμένοι εἰς τὰ πυρπολικά. Πῶς δυνάμεθα νὰ δικαιολογήσωμεν τὴν ἀνακρίθειαν τοῦ Κάλδου;

⦿

θαλάμια (τὰ) = ἐννοεῖ τῶν ὀκταπόδων, ἐπομένως τὰς ἐσοχὰς καὶ τρύπας τῶν βράχων.

θαλασσώνω = εἰσέρχομαι εἰς τὴν θάλασσαν.

Θερμιὰ (τὰ) = αἱ Θερμοπούλαι.

θράκια (τὰ) = οἱ ἄνθρακες.

θροῦμπι (τὸ) = ἡ θύμβρα, θάμνος εὐώδης.

■

ἰδρυὰ (τὰ) = αἱ δρύες.

Ἰησουῖται (οἱ) = ἰσχυρὸν μοναχικὸν τάγμα τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας, ἕπερ κατὰ τὴν ἐπαν. τοῦ 1848 ἠνόνει τοὺς Αὐστριακοὺς.

Ἰξίων = βασιλεὺς ἐν Θεσσαλίᾳ· οὗτος φιλοξενηθεὶς ἐν τῷ Ὀλύμπῳ ὑπὸ τοῦ Διὸς ἠσέβησε πρὸς τὴν Ἥραν· διὸ ἐδεδμεύθη ἐν τῷ Ἑλλάδι εἰς τροχὸν αἰωνίως περιστρεφόμενον.

ἰσνάφι (τὸ) = λ. τουρκικῆ = οἱ ὁμότεχνοι, ἢ συντεχνία.

ἰσχάδες (αἱ) = σῦκα ἡλιασμένα, ξηρά.

Ἰωάννου Ἀγίου ἱππόται = τάγμα ἰδρυθὲν ἐν Ἱερουσαλὴμ κατὰ τὴν ἄλωσιν αὐτῆς ὑπὸ τῶν σταυροφόρων (1099), οὕτω κληθὲν ἀπὸ τοῦ προστάτου αὐτοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Οἱ Ἰ. ἱππόται ἐκδιωχθέντες ὑπὸ τῶν Μωαμεθανῶν ἐξ Ἱερουσαλὴμ κατέλαβον τὸ 1309 τὴν Ῥόδον, ὅπου ἐγκατέστησαν καὶ

παρέμειναν μέχρι τοῦ 1523, ὅτε πολιορκήσας κατέλαβε τὴν νῆσον ὁ Ὄθωμανὸς Σουλτάνος Σουλεϊμάν, οἱ δὲ ἱππῶται ἀπῆλθον εἰς Μάλταν.

Κ

κάβος (δ) = τὸ ἀκρωτήριο.

Καικίας (δ) = ὁ ΒΑ ἄνεμος (Γραιολεβάντες).

καίνω = ἀποκτείνω, φονεύω (λ. ποιητική).

καιρὸν παίρνει ὁ ἱερεὺς = κάμνει τὴν ὠρισμένην πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας προσευχὴν (ἀσπάζεται δηλ. τὴν χεῖρα τοῦ ἐπισκόπου, ἀν εἶναι παρών, ἢ προσκυνεῖ τὸν θρόνον καὶ προσεύχεται μυστικῶς πρὸ τῆς Ὁραίας Πύλης), μεθ' ὃ εἰσέρχεται εἰς τὸ ἱερόν, περιβάλλεται τὰ ἄμφιά του καὶ ἀρχίζει τὴν λειτουργίαν. Ἡ φράσις ἐκ φαλμικῆς ῥήσεως τοῦ Δαβὶδ «Καιρὸς τοῦ ποιῆσαι τῷ Κυρίῳ».

κακοιτράχαλος = κακοφτιασμένος, ῥαχιτικός.

κάκωπος = ἐπὶ σκληρῶν ὀσπρίων, ἅτινα δὲν βράζουν εὐκόλως.

Καλλιακούδας Λουκάς = τὸ πρωτοπαλίκαρον τοῦ Ἀνδρούτζου, ἐκ Λοιδορικού, πεσὼν ἐν Αἰτωλῖᾳ.

Καλλιπάτειρα = θυγάτηρ τοῦ εὐγενεοῦ Ῥοδίου Διαγόρου, ὅστις πολλάκις ἐνίκησεν εἰς ἀγῶνας· εἰς δόξαν αὐτοῦ ἔγραψε τὸν Τον εἰς Ὀλυμπιονίκας ἐπὶνικον ὕμνον ὁ Πίνδαρος, ὅστις ἐλαξεύθη χρυσοῖς γράμμασιν ἐπὶ μαρμάρου καὶ ἀνέκειτο ἐν τῷ λαμπρῷ ναῷ τῆς Δινδίας Ἀθηνᾶς ἐν Δίνδῳ. Τοῦ Διαγόρου καὶ οἱ τρεῖς υἱοὶ ὁ Δαμάγητος, ὁ Ἀκουσίλαος καὶ ὁ Δωριεὺς ὑπῆρξαν Ὀλυμπιονίκαί, ὡσαύτως δὲ καὶ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ ὁ υἱὸς Πεισίρροθος καὶ ὁ ἀνεψιὸς Εὐκλῆς. Τὰ τοῦ θανάτου τοῦ Δ. ἐκ τῆς εὐτυχίας διὰ τὴν νίκην καὶ τὴν υἱικήν φιλοστοργίαν τῶν δύο πρεσβυτέρων του υἱῶν ἀναφέρει ὁ Πausανίας*.

κάλμα (ἦ) = ἡ τελεῖα γαλήνη, καθρέφτης.

Καλόλιμνος = νησίς εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ κόλπου τῆς Κίου, ἐν τῇ Προποντίδι, ΒΔ. τῶν Μουδανιωῶν (ἢ ἀρχαία Καλολιμνος), κατοικουμένη μέχρις ἐσχάτων ὑπὸ 5000 Ἑλλήνων.

Καλύβας Δημήτριος = ὀπλαρχηγὸς τοῦ Διάκου. Οὗτος ἐτάχθη μετὰ τοῦ Βακογιάννη ἢ Μπακογιάννη εἰς τὴν γέφυραν τῆς Ἀλαμάνας. Ὅτε εἶδον φεύγοντας τοὺς συντρόφους των, ἐκλείσθησαν εἰς τὸ ἀντικρὺ τῆς γεφύρας χάνι μετὰ δύο στρα-

τιωτῶν καὶ ἐκεῖθεν ἐτουφέκιζον τοὺς ἐχθροὺς προσπαθοῦντες εἰς μάτην νὰ κωλύσωσι τὴν διάβασιν αὐτῶν. Τὰ τοῦ ἡρωικοῦ τέλους αὐτῶν βλέπε εἰς σελίδα 146, σημ. 1.

καματερό (τὸ) = ὁ ἀροτριῶν βῶς.

κάματος (ὁ) = τὸ ὄργωμα, ἢ ἐργασία τῶν ἀροτήρων βῶν καὶ τοῦ ζευγηλάτου.

καμιζόλα (ἡ) = εἶδος εὐρέος ὑποκαμίσου ναυτικοῦ ὅπερ φορεῖται ἐπάνω ἀπὸ τὴν φανέλλαν, ὡς σακκάκι, χάριν εὐχερείας τῶν κινήσεων τῶν ναυτικῶν.

καντοῦνι (τὸ) = δρόμος στενός.

καράβι = ἐννοητέον ἐνταῦθα τὴν πομπὴν τῶν Παναθηναίων, καθ' ἣν ὁ πέπλος τῆς Ἀθηνᾶς ἐχομίζετο εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἐπὶ πλοίου συρομένου ἐπὶ τροχῶν.

καραμπινιέροι = οἱ Ἴταλοὶ χωροφύλακες.

καραοῦλι (τὸ) = 1) ἡ περίπολος, ὁ σκοπός· 2) τὸ ἔργον αὐτοῦ.

καριοφίλι (τὸ) = πυροβόλον ὄπλον ἐμπροσθογεμὲς οὕτως ὀνομασθὲν ἀπὸ τῶν ἐν Βενετία κατασκευαστῶν τοῦ Carlo e figlio.

Καροῦσος = διάσημος Ἴταλὸς ὑψίφωνος, πρὸ ὀλίγου ἀποθανών.

κασκαβάλι (τὸ) = εἶδος τυροῦ, κασέρι.

κάστηκε (μοῦ) = μοῦ ἐφάνη, ἤκασα· ἐξ ἀπροσώπου ἐκφράσεως μοῦ κάζεται (=μοῦ φαίνεται).

καταβασία (ἡ) = σύνολον ὕμνων οὕτω κληθὲν διότι κατ' αὐτοὺς οἱ πιστοὶ κατέβαινον ἀπὸ τὰ στασίδια. Ἡ τῶν Χριστουγέννων ἀρχίζει: «Χριστὸς γεννᾶται, δοξάσατε...»

καταβόθρα (ἡ) = ὁ βόθρος, τὸ βάραθρον, ἢ ἄδυσσος.

κατακλειδία (τὰ) = (ἀρχ. κατακλειίδες) αἱ κλειδώσεις τῶν ὀστέων, αἱ τελευταῖον ἀνθιστάμεναι εἰς τὴν διάλυσιν.

καταποιῆρας (ὁ) = ἡ ἄδυσσος τῆς θαλάσσης.

κατασάρκι (τὸ) = τὸ κατὰ τὴν ἐγκαινίασιν τῆς Ἀγίας Τραπέζης πρῶτον τιθέμενον ἐπ' αὐτῆς ὕψασμα.

καταχνιά (ἡ) = ἡ ὀμίχλη. Μεταφ. ἡ σκυθρωπότης, ἡ ὀργή.

κατημέρι (τὸ) = πλακοῦς ἐκ φύλλων ζύμης, βουτύρου καὶ ζαχχάρεως.

Κατοανώνης = ἐπιφανέστατος κλέφτης, ὅστις μετὰ τῶν ἀδελφῶν του καὶ τοῦ θείου του Δίπλα ἐτρομοκράτησε τὸν Ἀλη-
πασᾶν ἐπὶ ἔτη ἐν Ἀκαρνανία καὶ Ἡπείρῳ. Προσβληθεὶς ὁμως ὑπὸ εὐλογίας καὶ νοσηλευόμενος ἐν τινὶ σπηλαίῳ ἐπρο-

δόθη καί, μετὰ ὑπεράνθρωπον ἀγῶνα, συλληφθεὶς ἤχθη εἰς Ἰωάννινα, ὅπου ἐθανατώθη μαρτυρικῶς, θραυσθέντων τῶν ὀστέων του ὑπὸ τοῦ δημίου.

Κατσικογιανναῖοι = ἀδελφοὶ Χρῆστος καὶ Ἀπόστολος, ἀρματολοὶ ἐν Ἀκαρνανίᾳ, ὁμοῦ πάντοτε πολεμήσαντες· τούτους διὰ προδοσίας ἐδολοφόνησε ταυτοχρόνως παλαιὸς φίλος των Ἀλδανός, ἐξαγορασθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ.

καύκαλα (τὰ) = τὸ ἔμπροσθεν μέρος τοῦ κρανίου.

κελεποῦρι (τὸ) = τὸ ἀνέλπιστον ἀπροσδόκητον εὕρημα.

Κελτῶν πόλις = οἱ Παρίσιοι.

κέρας κ. τ. λ. = ἐν τῷ ὄρθρω ὁ διάκονος εὐχεται συχνάκις: «Ἵψωσον κέρας χριστιανῶν ὀρθοδόξων» (= τὴν ἀπέναντι τῶν ἐχθρῶν παράταξιν τοῦ στρατεύματος τῶν χριστιανῶν). Ἐν τῇ καταβάσει τῶν Χριστουγέννων λέγεται: «ὁ ἀνυψώσας τὸ κέρας ἡμῶν ἅγιος εἶ, Κύριε».

Κέρβερος (ὁ) = μυθικὸς τρικέφαλος κύων, φυλάττων ἀγρύπνως τὴν ἐξοδὸν τοῦ Ἄδου.

κηρύκειον (τὸ) = ἡ ράβδος τοῦ κήρυκος, οἷαν παρίσταται εἰς τὰ ἔργα τῆς τέχνης φέρων ὁ Ἑρμῆς, πολλάκις μετὰ δύο ὄφειων πεπλεγμένων περὶ αὐτήν.

κιβοῦρι (τὸ) = τὸ φέρετρον, ὁ τάφος.

Κιοσὲ Μεχμέτ = ὁ ὑπὸ τοῦ Χουραὶτ διορισθεὶς ἀρχιστράτηγος τῶν ἐκ Δαμίας ἐξορμησάντων Τούρκων.

Κίτσος Γεώργιος = ἀδελφὸς τῆς συζύγου τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ Βασιλικῆς, γενναιότατος ὀπλαρχηγὸς τῆς Πλεσσοβίτσας.

κλαρώνω = κάμνω κλαδιά.

κλειδοπινάκιον (τὸ) = ξύλινον πινάκιον μὲ κάλυμμα (καπάκι), κλειτὸν στεγανῶς.

κλήρα (ἡ) = τὸ τέκνον, ὡς κληρονομοῦν.

κλώθω = 1) κλωσσῶ, ἐπιάζω, περιθάλλω ὡς ἡ κλώσσα· 2) στριφογυρίζω.

κονεύω = σταθμεύω.

Κοντογιάννης Ἰωάννης = ἐκ Βάλτου, ἀρματολὸς Ἰπάτης. Διέπρεψεν ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Κερασόβου (1767), μετ' ὀλίγον δὲ ἐπιπεσὼν συνέτριψε τοὺς κατ' αὐτοῦ σταλέντας Τούρκους εἰς Χώνια τοῦ Βάλτου.

Κοντογιάννης Μῆτσος = ἀπόγονος τοῦ προηγουμένου, κατεῖχε

τὸ καπετανᾶτον τῆς Ὑπάτης (Πατρατζικίου) κατὰ τὸ 21. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως ἠρνήθη νὰ συμμετάσχη εἰς αὐτήν, προσπαθῶν νὰ σώσῃ τὸ ἄρματολίκι του. Ὅτε δὲ τέλος ὁ Διάκος, ὁ Πανουριᾶς καὶ ὁ Δουβουνιώτης ἐπολιόρκησαν τὴν Ὑπάτην, ἔνα, καταλαμβάνοντες αὐτήν, ἐμποδίσωσιν ἐκεῖ τὴν προέλασιν τοῦ Κιοσέ, ὁ Κ. ἐκὼν ἄκων ἠναγκάσθη νὰ συναγωνισθῇ. Ἄλλ' ἐχρονοτρίβησε, καὶ ἔνεκα τούτου, ἐκστρατευσάντων ἐν τῷ μεταξὺ τῶν Τουρκαλδανῶν, οἱ ἄλλοι ἠναγκάσθησαν νὰ λύσωσι τὴν πολιορκίαν καὶ νὰ ὑποχωρήσωσι νοτιώτερον. Τότε ὁ Κ. κατέφυγε πρὸς ἀσφάλειαν εἰς τὴν μονὴν τῆς Ἀγάθωνας, ἀναμένων ἐκεῖθεν τὰ συμβησόμενα.

κοντρί (τὸ) = κορμὸς δένδρου ἐν Ἡπείρῳ· ἐν Λευκάδι μέγας λίθος, βράχος, πέτρα κρημνώδης.

κοπή (ἡ) = τὸ κοπάδι, τὸ ποίμνιον.

κορνιαχτός (ὁ) = ὁ κοριορτός.

Κορρέγιος = διάσημος Ἰταλὸς ζωγράφος (1494—1534).

κοτάω = τολμῶ.

κουζούκα (ἡ) = ἐπενδύτης χωρὶς μανίγια.

κουμπάνια (ἡ) = τὰ ἐφόδια.

κούρνιαζῶ = μαζεύομαι εἰς τὴν φωλεάν μου διὰ ν' ἀναπαυθῶ.

κουρτεσιὰ (ἡ) = ἡ φιλοτιμία, ἡ φιλότιμος ὁρμή.

κουτσαβάκης = ὁ κάμνων τὸν παλικαρᾶν.

κουφάρι (τὸ) = τὸ σῶμα, τὸ πτώμα.

κουφωμένος = τρομαγμένος (ἀπὸ τὸν ὅποτον ἐφυγεν ἡ καρδία, τὸ θάρρος).

κρεββάτι (τὸ) καὶ **κρεββατιὰ** (ἡ) = τὸ ἐκ ξύλων ἢ κλάμων σταύρωμα, ἐφ' οὗ ἐπικάθηται ἡ κληματαριά.

κρένω = ὀμιλῶ, λαλῶ.

Κριζιώτης ἢ Κριεζιώτης Νικόλαος = Ἐγεννήθη τὸ 1785 ἐν Καρυστίᾳ ἐκ γονέων ποιμένων, διετέλεσε δὲ καὶ αὐτὸς ἐπιστάτης ποιμνίου πλουσίου Τούρκου ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ. Κατὰ Μάιον τοῦ 1821 ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του καὶ κατετάχθη ὡς ἄπλοος στρατιώτης εἰς μικρὸν τι σῶμα. Ἐδειξε δὲ τοιαύτην ἀνδρείαν, αὐτοθυσίαν καὶ στρατηγικὸν πνεῦμα ἐν τῷ πολέμῳ, ὥστε, βαθμηδὸν προαγόμενος, ἐγένετο ὄπλαρχηγὸς τῶν Εὐδοέων, διακριθεὶς εἰς πλείστας μάχας. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἀνεγνωρίσθη ὡς συνταγματάρχης, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον

στασιάσας κατά τοῦ Ὁθωνος ἀπῆλθεν εἰς τὴν Σμύρνην, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1846.

κρινί (τὸ) = ἡ κυψέλη.

κροαίνω = κτυπῶ διὰ τῶν ποδῶν, ἐπὶ ἵππου· (λ. ὀμηρικῆ).

Κρόνιον ὄρος = λόφος κατάφυτος κλείων ἐξ Ἀνατολῶν τὴν κοιλάδα τῆς Ὀλυμπίας, ὅστις ἐπεστέφετο ἐν τῇ ἀρχαιότητι δι' ἱεροῦ τοῦ Κρόνου.

κρόταλον (τὸ) = ὄργανον πρὸς κρότησιν ἐκ δύο τεμαχίων διασχισμένου καλάμου ἢ μετάλλου, συνηρμοσμένων δι' ἄρμου ἢ στρόφιγγος, ἐν χρήσει παρὰ τῇ λατρείᾳ τῆς Κυβέλης, τοῦ Διονύσου καὶ ἐν γένει ἐν ταῖς ὀρχήσεσι.

κυμαῖτ = λέξις τουρκικῆ = ἡ σφοδρὰ τρικυμία.

κυβαλικὸς ἢ κοβαλικὸς = διαβολικὸς, σατανικῆς προελεύσεως (ἐκ τοῦ κόβαλος = πνεῦμα κακοποιόν).

κυβερνιέμαι = ἔχω τὰ πρὸς τὸ ζῆν (ἐν Χίῳ ἔχω κυβέρνησι = δύναμαι νὰ ζήσω).

κυβέρι (τὸ) = ἡ κυψέλη.

Κυθήρεια = ἐπώνυμον τῆς Ἀφροδίτης, ἣτις κατὰ τὸν μῦθον ἀνέδυσεν ἐκ τῆς θαλάσσης παρὰ τὰ Κύθηρα.

κύμβαλα (τὰ) = ὄργανον μουσικὸν ἀποτελούμενον ἀπὸ δύο κοίλα μετάλλινα ἡμισφαίρια, ἅτινα συνέκρουον πρὸς ἄλληλα (ἰδίᾳ κατὰ τὰς ἑορτὰς τῆς Κυβέλης καὶ τοῦ Βάχου).

κύρης (ὁ) = ὁ πατήρ.

Κυψελίδαι = οἱ ἀπόγονοι τοῦ Κυψέλου, τυράννου τῆς Κορίνθου (655—625 π.Χ.). Τοῦτον παῖδα ὄντα καὶ διωκόμενον ὑπὸ ἐχθρικῆς οἰκογενείας ἔσωσεν ἡ μήτηρ, κρύψασα ἐντὸς κυψέλης (= κιβωτίου). Ὁ δὲ υἱὸς του Περιάνδρου εἰς ἀνάμνησιν τῆς σωτηρίας τοῦ πατρὸς ἀνέθηκεν ἐν τῷ Ἡραίῳ λαμπρὰν κυψέλην ἐκ κέδρου, ἐφ' ἧς ὑπῆρχον λαμπρόταται παραστάσεις (ζῳδια = μικραὶ εἰκόνες) ἐξ αὐτῆς τῆς κέδρου καὶ ἐλέφαντος καὶ χρυσοῦ. Ταύτην ἐκτενῶς περιγράφει ὁ Πausanias.

Κύων (Μέγας) = ἀστερισμὸς, οὐτινος (ὡς καὶ ὀλοκλήρου τοῦ Στερεώματος) ὁ λαμπρότατος ἀστήρ καλεῖται Σείριος. Οὗτος ἀπὸ 24ης Ἰουλίου μέχρι 24ης Αὐγούστου ἀνατέλλει συγχρόνως μετὰ τοῦ ἡλίου, ἐθεωρήθη δὲ ὅτι αὐτὸς προξενεῖ τὸν φοβερὸν καύσωνα τῆς ἐποχῆς ταύτης (= κυνικὰ καύματα).

Κωσιαντάρας = ἄρματολὸς ἐκ Παρνασσίδος διάσημος. Οὗτος μα-

θὼν ὅτι ὁ τρίτος καὶ τελευταῖος υἱὸς του, (οἱ δύο του ἄλλοι εἶχον φονευθῆ ἔν μάχαις) μαθητῆς ὢν εἶχεν ἐξοκεῖλει εἰς ἀτοπήματα, ἰδιοχειρῶς κατέσφαξεν αὐτόν, ἵνα μὴ καταισχύνη τὸ ἀρματολικὸν τοῦ πατρὸς καὶ τῶν προγόνων ὄνομα.

λάβρα (ἡ) = δυνατή, ὀρμητικὴ φωτιά, ἰσχυρὸς καύσων.

λάβανα (τὰ) = τὰ οὖλα τῶν ἵππων.

λαγουδιὰ (ἡ) καὶ ἡ λαγουδέρα = ἡ λαβὴ τοῦ οἴακος τοῦ πηδαλλίου. Ἐνταῦθα = ἡ βράβδος. **Τῆ λ. χτύπα** = χτύπησε κάτω μὲ δύναμιν τὴν βράβδον σου, δεῖξε τὴν συνήθη δύναμίν σου. Τοῦ Πατριάρχου ἦτο γνωστὸς ὁ θεληματικὸς χαρακτήρ.

Δάξος = ἀρματολὸς ἐξ Αἰκατερίνης· ἐσουβλίσθη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἄλῃ—Πασᾶ Βελῃ τὸ 1818.

λαθύρια (τὰ) = ὄσπρια ἐκ τῶν εὐτελεστέρων.

Δαμάρκ Ἰωάννης = Γάλλος φυσιοδίφης (1744—1829). Ἦσχο-
λήθη μετ' ἐξαιρετικῆς ἐπιτυχίας εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας
ἰδίᾳ δὲ τὴν φυτολογίαν καὶ ζωολογίαν.

λαμπαδηδρομία (ἡ) = ἀγὼν ἐν Ἀθήναις, τελούμενος εἰς διαφό-
ρους ἑορτάς. Ὁ γυμνασιάρχος ἐκάστης φυλῆς ἐγύμναζε 40
περίπου νέους τῆς φυλῆς του. Τὸ διανυθησόμενον διάστημα
ἦτο περίπου 1000 μ. ἀπὸ τοῦ Διπύλου μέχρι τοῦ βωμοῦ τοῦ
Προμηθέως. Οἱ δρομεῖς ἐκάστης φυλῆς, τεταγμένοι εἰς ἀπό-
στασιν 25 μ. ἀπ' ἀλλήλων, ἔδιδον ὁ εἰς εἰς τὸν ἄλλον τρέχον-
τες τὴν ἀνημμένην λαμπάδα, ἐνῆκα δὲ ἡ φυλὴ, ἧς ὁ τελευ-
ταῖος τεταγμένος ἦναπτε πρῶτος διὰ τῆς λαμπάδος τὸν βω-
μόν. Ἐπὶ Ῥωμαϊκῶν χρόνων εἰς καὶ ὁ αὐτὸς δρομεὺς ἔπρεπε
νὰ διανύσῃ ὄλον τὸ διάστημα.

Δαμπέτης = ἐκ Βουνιχώρας, πρωτοπαλίκαρον τοῦ ἀρματολοῦ
Δωρίδος Ἀστραπόγιαννου. Πληγῶθεις θανασίμως ὁ Ἄ. ἐξώρ-
κισε τὸν Δαμπέτην νὰ κόψῃ τὴν κεφαλὴν του καὶ ἀπαλλάξῃ
αὐτὴν οὕτω ἀπὸ τῶν ὕδρων τῶν ἐχθρῶν. Ὑπακούσας ὁ Ἄ.
κατώρθωσε μετὰ πολλὰς περιπετείας νὰ θάψῃ τὴν κεφαλὴν
εἰς ἀσφαλὲς μέρος.

Δαμπίρης = ὁ ἔχων χρῶμα φωτιᾶς· σύνηθες ὄνομα βοῶν.

Δατῶ (ἡ) = ἡ Δητῶ, ἡ μήτηρ τοῦ Ἀπόλλωνος, θεοῦ τοῦ φω-
τός, ἐχθροῦ τοῦ ψεύδους.

λαχομανῶ = ἄσθμαίνω.

λαψάνα (ἦ) = θαμνῶδες εὐτελές φυτόν.

λειψάδα (ἦ) = κενόν σχηματισθὲν διὰ τῆς ἀφαιρέσεως τεμαχίου ἀπο στερεόν σῶμα. Αἱ λειψάδες καὶ τὰ κοιλώματα ἐν τῷ ὀτῷ διηλοῦσι τάφους ἀνεψγμένους.

λεπίδες = ἐννοητέον ἐλάσματα. Πιθανῶς ταινία τις ἐκ χαλκῶν ἐλασμάτων περιέθετε τὸν οἶκον τοῦ Φωκίωνος ὑπὸ τὸ γείσον ἐξωτερικῶς ἢ ἐσωτερικῶς· τὸ χωρίον εἶναι εἰλημμένον ἐκ τοῦ Πλουτάρχου.

Λήθη (ἦ) = ποταμὸς ἐν τῷ Ἄδῃ, ἐκ τοῦ ὕδατος τοῦ ὁποίου πίνοντες οἱ νεκροὶ ἐλησμόνουν πᾶν ὅ,τι συνέβη εἰς αὐτοὺς κατὰ τὴν ζωὴν των. Ἡ δεξασία παρέμεινε μέχρι σήμερον (ποτάμι τῆς Ἄρνας, νερὸ τῆς λησμονιᾶς).

λήιον (τὸ) = ὁ ἄγρος πρὸ τοῦ θερισμοῦ, σπαρτὰ ἐν ἀκμῇ θερισμοῦ.

Δημνιαραῖος = ὁ ἐκ τῆς νήτου Δήμνου καταγόμενος.

Διάκος Κουτάβας = ἄρματολὸς τοῦ Ὀλύμπου.

Διαπουριά (ἦ) = οἱ Διάπηδες, φυλὴ εἰς τὰ ΝΑ. τῆς Ἀλβανίας.

Διάς = Ἡλίας Βιδασιώτης, ἄρματολὸς λαδῶν μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1770.

λιοβόρι (τὸ) = ἄνεμος πνιγηρὸς καὶ καυστικὸς ἐκ ΒΑ.

λιτή (ἦ) = κυρίως ἐν ταῖς ἀγρυπνίαις λιτανεῖα, καθ' ἣν ἐκ τοῦ Ἱεροῦ ἐξάγεται ἡ εἰκὼν τῆς ἐορτῆς εἰς τὸν νάρθηκα, ὅπου ψάλλονται τροπάρια τινὰ κατάλληλα. Ὅταν δὲν τελεῖται ἡ ἀγρυπνία, τὰ τροπάρια τῆς λιτῆς ψάλλονται ἐν τῷ ναῷ, εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ὄρθρου, μεθ' ὃ ἀκολουθεῖ ὁ ἐξάψαλμος καὶ ἡ λοιπὴ ἀκολουθία τοῦ ὄρθρου.

λογκιά (ἦ) = φάραγξ σύνδενδρος, δάσος.

λόθρα (ἦ) = τ' ἀποκοπτόμενα δεξέα μέρη τῶν ἤλων, ὅταν πεταλῶνουν τὰ ζῶα· πρᾶγμα ἄνευ τινὸς ἀξίας. Ὅθεν «νὰ μὴ μείνη λόθρα» = κατὰρα ἐμφαίνουσα ἐξόντων τιν, καταστροφὴν μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν εὐτελεστέρων περιτριμμάτων τοῦ οἴκου.

λοιδοριά (ἦ) = κειθαλῆς δρυὸς θεωρεῖται κατηραμένον δένδρον, διότι ἐπ' αὐτοῦ ἐσταυρώθη ὁ Ἰησοῦς.

λουφάζω = σιωπῶ, ἡσυχάζω, (ἐν τῇ ἀρχ. γλώσσῃ λωφάω).

λυγίζω = κάμπτω, παρασύρω.

λύσιον φύλλον = ὁ κλάδος τῆς ἀμπέλου. **Δύσιος** = ἐπίθετον τοῦ Βάχχου ἢ Διονύσου, τοῦ θεοῦ τοῦ οἴνου.

Δύσιππος = Σικυώνιος γλύπτης, ἀκμάσας περὶ τὸ 361 — 321 π.Χ. Εἰργάζετο ἰδίως τὸν χαλκόν. Ἔργα αὐτοῦ (ὧν διεσώθησαν καὶ ἀντίγραφα) ἐπαινοῦνται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὁ Ἀποξυόμενος, ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος (ὅστις ὑπ' αὐτοῦ μόνον ἤθελε ν' ἀπεικονίζεται). Ἐν Ῥόδῳ ἦτο ἰδρυμένον ἐν τῶν ὠραιότερων ἐπίσης ἔργων του, τὸ τέθριππον ἄρμα τοῦ Ἥλιου.

Μ

μᾶ = μάννα, μητέρα.

μαδέρια (τὰ) = ξύλα, δι' ὧν ἐπενδύεται ἐξωτερικῶς τὸ ναυπηγούμενον πλοῖον.

μαϊνάρω τὰ πανιὰ = καταδιβάζω τὰ ἱστία.

μαῖστρος = ὁ ΒΔ. ἄνεμος.

Μαίτλανδ = Ἄγγλος ἀρμοστής τῶν ἰονίων νήσων (1814—1824).

Μάνθος = ἴδε Οἰκονόμος.

μαντολάτο (τὸ) = γλύκυσμα μετ' ἀμυγδάλων ἢ φουστικίων καὶ ζακχάρεως.

μαραγκιάζω = μαραίνομαι, ξηραίνομαι.

μαργώνω = χρυώνω πολύ.

Μάρκος Ἅγιος = ὁ πολιοῦχος ἅγιος τῆς Βενετίας, ἧς ἡ δημοκρατία ἐπωνομάζετο ἐκ τούτου καὶ Δημοκρατία τοῦ Ἁγίου Μάρκου. Θαυμάσιος εἶναι ὁ παλαιότατος (τοῦ 1' αἰῶνος) ναὸς τοῦ ἁγίου ἐν Βενετίᾳ. Ὁ θυρεὸς τῆς Βενετίας ἀπεικονίζει λέοντα κρατοῦντα διὰ τοῦ ποδὸς ἀνοικτὸν Εὐαγγέλιον.

μαρμάρα = στεῖρα ἵππος.

Μαρσάλα = παράλιος πόλις εἰς τὰ ΒΔ τῆς Σικελίας, περίφημος διὰ τοὺς οἴνους τῆς.

μάσκα (ἡ) = τὸ ὑπὲρ τὴν ἴσαλον γραμμὴν στρογγύλον μέρος τῆς πρῆρας τοῦ πλοίου, τὸ ἐκατέρωθεν τῆς στεῖρας (=χορακιοῦ) εὐρισκόμενον. Διακρίνομεν δύο, δεξιὰν καὶ ἀριστερὰν μάσκαν ἢ παρειὰν.

μαυλίζω = κράζω δι' ἰδιαιτέρου τινὸς φθόγγου τὰ κατοικίδια ζῷα.

Μέδουσα = ἡ νεωτέρα ἀπὸ τὰς τρεῖς τερατώδεις ἀδελφάς, τὰς Γοργόνας, ἧς ἡ ὀφιοπλόκαμος κεφαλὴ ἀπελίθωνε τοὺς βλέποντας. Ταύτην ἀποκόψας ὁ Περσεὺς κατὰ τὸν γνωστὸν μύ-

θον ἐδῶρσεν τῇ Ἀθηνᾶ, ἧς ἡ ἀσπίς ἀπεικονίζετο φέρουσα εἰς τὸ κέντρον τὴν κεφαλὴν τῆς Μεδούσης.

μεδέων = ἐπίθ. ὄμηρ. τοῦ Διὸς = ὁ βασιλεύων, ὁ προστατεύων.

Μελισσινὸς = ὁ ἔχων χρῶμα μέλιτος ἢ μελίσσης· σύνθητες ὄνομα βῶων.

Μενιὲ Κωνσταντῖνος = διάσημος Βέλγος ζωγράφος καὶ γλύπτης (1831—1905).

μερμηγκιάζω = ἴδε μερμηγκιάζω.

Μεταστάσιος Πέτρος — **Ἀντώνιος** = ποιητὴς Ἴταλὸς (1698—1782) γράφας τραγωδίας. Εἰς μίαν ἐξ αὐτῶν, τὸν «Θεμιστοκλέα», λέγει ὅτι «ὁ θαυμασμὸς εἶναι κόρη τῆς ἀμαθείας καὶ μήτηρ τῆς μαθήσεως».

μετερίζι (τὸ) = τὸ δχύρωμα, τὸ προχάλυμμα.

μέτωπο = οἱ καλοὶ σκοπευταὶ δὲν ἔστεργον νὰ ἐμβάλωσι τὴν σφαῖραν εἰς ἄλλο μέρος, παρὰ εἰς τὸ μέσον τοῦ μετώπου (καλούμενον σταυρὸς ἢ ἀστέρι) ἢ τὴν καρδίαν.

μετώρισμα (τὸ) = τὸ ἀστεῖον.

μῆλι (τὸ) = ἐργαλεῖον χειρουργικὸν πρὸς ἐξέτασιν πληγῶν, καθητήρ.

Μῆτρος = ὁ ἀδελφὸς τοῦ Διάκου, ἐπονομαζόμενος Μασσαβέτας, διότι εἶχεν υἱοθετηθῆ ὑπὸ τοῦ ἀτέκνου συζύγου τῆς θείας του Ἰωάννου Μασσαβέτα. Ἐγωνίσθη γενναϊότατα εἰς τὴν Ἀλαμάναν ὅπου καὶ ἐφονεύθη· τὸ δὲ πτώμα αὐτοῦ ἐχρησίμευσεν ὡς τὸ τελευταῖον δχύρωμα τοῦ Διάκου.

Μιλλιόνης Χρῆστος = περίφημος ὄπλαρχηγὸς ἐν Ἀκαρνανίᾳ ἀκμάσας περὶ τὸ 1750. Γνωστὸν εἶναι τὸ δημοτικὸν τραγούδι τὸ περιγράφον τὸν θάνατόν του.

μιλλιόνι (τὸ) = εἶδος μακροῦ τουφεκίου.

Μιχαὴλ Ἄγγελος Μπονοναρότιης = διάσημος Ἴταλὸς ζωγράφος, γλύπτης, ἀρχιτέκτων καὶ ποιητὴς (1475—1564).

μοδιῶν ἐννιά χωράφι = χωράφιον εὐρύ, ὅπερ χρειάζεται διὰ νὰ σπαρῆ σπόρον ἐννέα μοδίων· μόδιος δὲ μέτρον σιτηρῶν.

μ'ντάρω = μουντάρω (λ. ἰταλική) = προχωρῶ ἐμπρός.

μονιά (ἡ) = φωλεὰ τετραπόδων.

μονιάζω = κατοικῶ ἐν φωλεᾷ, ἐπὶ θηρίων.

μονομερίδα (ἡ) = μικρὸς ὄφας θανατηφόρος.

μόχτα = προστακτικὴ (τοῦ ἀρχαίου μοχθῶ) = σπεῦδε, προχώρει.

μπαϊράκι (τὸ) = λ. τουρκική, ἡ σημαία.

μπαλόφι (τὸ) = σφαῖρα, ἀερόστατον (λ. γαλλική).

μπαρούμα (ἡ) = καλώδιον, δι' οὗ δένουσι τὸ πλοῖάριον ἐκ τῆς πρῶρας πρὸς ῥυμούλκῃσιν.

Μπιτόβεν = διάσημος γερμανὸς συνθέτης ἐκ Βόννης (1770—1827). Διήλθε βίον πλήρη στερήσεων, καὶ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του ἔπαθε κώφωσιν, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ παύσῃ νὰ συνθέτῃ ἀριστουργήματα.

μπόμπιρας (ὁ) = μικρὸς τὸ ὕψος ἄνθρωπος, ἀνθρωπάριον, νάνος.

μπουκάρει = (ἐκ τοῦ ἰταλ. μπουκα = τὸ στόμιον τοῦ κόλπου) ὁ κόλπος (= ὁ Θερμαϊκὸς) ἀρχίζει καὶ στέλλει ἀέρα.

Μπουκουβάλας = ἀρχηγὸς κλεφτῶν διάσημος, δι' ὅλου τοῦ βίου του πολεμήσας κατὰ τῶν Τούρκων. Τὰ δημ. ἄσματα ὕμνουσιν ἰδίᾳ τὴν ἐν Κερασόφῳ τὸ 1767 λαμπρὰν του νίκην. Μετ' αὐτοῦ ἠγωνίσθη πολλάκις καὶ ὁ ἐξ Εὐρυτανίας Μητρομάρας.

μπούνια (τὰ) = ὅπαι διαπερῶσαι τὰ πλευρὰ τοῦ πλοίου, δι' ὧν ἐκρέουσι τὰ ὕδατα τοῦ καταστρώματος εἰς τὴν θάλασσαν.

μυρμηγκιάζω = περιπατῶ πολυἀριθμὸς ὡς οἱ μύρμηκες.

Ν

νερό κι' ἀλάτι = φράσις δι' ἧς ἐμφαίνεται ἡ ἐπανάληψις φιλικῆς διακοπέσης ἕνεκα σοβαροῦ τινος λόγου.

νιτσεράδα (ἡ) = ναυτικὸν κηρωτὸν ἀδιάδροχον.

Νοῦτσος = ἐκ τῶν ἐν Ἰωαννίνοις προχόντων, φίλος τοῦ Ἀλῆ.

ντιπ = λ. τουρκική, ἐντελῶς, διόλου.

νιγαλίζομαι = ζαλιζομαι.

νυχτοπούλι (τὸ) = πτηνὸν νυκτόδιον. Ταῦτα, καίπερ μεγάλας ἔχοντα πτέρυγας, ἔπτανται ἀφοφῆτι ἐν τῷ σκότει.

Ξ

ξάγγαντο (τὸ) = τὸ ὕψηλὸν καὶ καταφανὲς μέρος.

ξανοίγω = διακρίνω, βλέπω.

ξεδίνω = διασκεδάζω τὴν ἀνίαν μου, περνῶ τὴν ὥραν μου.

ξέκοπος = κουρασμένος.

ξέλεξες (οἱ) = ἐξελέγξεις, ἐρωτήσεις.

ξεσκίδι (τὸ) = τὸ ἐσχισμένον τεμάχιον ὑφάσματος, σαρκὸς κλπ.

Ξετρέχω = περιποιοῦμαι τινα με στοργήν καὶ ἐνδιαφέρον, προφυλάττω.

Ξέφαντο (τὸ) = ὕψηλὸν καταφανές μέρος.

Ξεφτέρι καὶ ξιφτέρι (τὸ) = 1) ὁ ἰέραξ. Τὸ πτηνὸν τοῦτο εἶναι λίαν φιλάρεσκον κατὰ τὴν πτῆσίν του· μαλώνει με τὸν ἄνεμον, παίζει μετ' αὐτοῦ, ἴσταται ἄλλοτε ἀκίνητον κατ' αὐτοῦ, καμαρώνει, καὶ ἐν γένει χαίρεται τὸ πέταγμά του· 2) τὰ πανιά τοῦ μύλου διὰ τὴν ταχύτητα τῆς στροφῆς.

Ξεχωνιάζω = ἀνασκάπτω βαθέως τὸ ἀκαλλιέργητον ἔδαφος.

Ξουριάζω = ἀπωθῶ ἔξω τῶν ὀρίων τοῦ λιμένος, πρὸς τὸ πέλαγος.

Ξυλάρμενος = με ξύλα γιὰ ἄρμενα (= πανιά), ἄρα με τὰ πανιά ἄρπαγμένα ἀπὸ τὸν ἄνεμον.

Οἰκονόμος = ὅτε ἀπεφασίσθη ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου ἡ καταστροφή τοῦ Ἄλῃ, οἱ Φιλικοί, ὑπολογίζοντες νὰ ἐπωφεληθῶσι τοῦ περισπασμοῦ τούτου, ἔστειλαν εἰς Ἰωάννινα τὸν Χριστόδουλον Οἰκονόμου, ἵνα κατηχήσῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Μάνθον, ὅστις ἔχαιρε μεγάλην ὑπόληψιν ἐν Ἡπειρῷ καὶ ἦτο ὁ ἐξ ἀπορρήτων τοῦ Ἄλῃ, καθὼς καὶ ἄλλους. Οἱ μουόμενοι συνήρχοντο εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πενθεροῦ τοῦ Οἰκονόμου Ἀσημάκη Κροκίδα.

Ὁμέρπασας Βριόνης = εἴλκε τὸ γένος ἀπὸ ἐξομόσαντα κλάδον τῆς οἰκογενείας τῶν Παλαιολόγων Βριόνων, οἵτινες ἐπὶ βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ἦσαν δεσπότες τῆς ἐν Ἀλβανίᾳ Μουζακίας. Ἦτο γενναῖος καὶ ὑπερήφανος, ἡ δὲ συναίσθησις τῆς καταγωγῆς του τὸν παρέσυρε πολλάκις εἰς τὰ φιλοδοξότατα τῶν ὀνείρων. Διὰ τὴν ἀναδειχθῆ ταχύτερον προσέφερε νέος τὰς στρατιωτικὰς του ὑπηρεσίας εἰς τὸν Μεχμέτ Ἄλῃ τῆς Αἰγύπτου, παρὰ τῷ ὀποίῳ πολεμῶν ἀπέκτησε δόξαν καὶ πλοῦτον. Ἐπειτα ἦλθεν εἰς τὴν Ἡπειρον καὶ ἐταῦτισε τὴν τύχην του μετὰ τὸν Ἄλῃ, μετὰ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ ἐγένετο ἡγεμὼν ἐν τῇ πατρίδι του. Συνδεθεὶς ἐν Ἰωαννίνοις μετὰ τῶν διασημοτέρων Ἑλλήνων ὀπλαρχηγῶν καὶ μαθὼν τὰς ἐνεργείας τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας συνωμολόγησε μετὰ τὸν Ὀδυσσεῆ Ἀνδρουτσῶν συμφωνίαν μυστικὴν, δι' ἧς ὑπεχρεοῦντο νὰ ὑποστηρίξωσιν ἀλλήλους πρὸς ἐξέγερσιν τῆς Ἀλβανίας καὶ τῆς Στερεᾶς, μετὰ τὸν σκοπὸν νὰ ἰδρῦσῃσι δύο αὐτόνομα κράτη, τὸ μὲν ὑπὸ τὸν

Ὁμέρ, τὸ δὲ ὑπὸ τὸν Ὀδυσσεά. Βραδύτερον, μετὰ τὴν ἀποκλήρυξιν τοῦ Ἀλῆ, προβλέπων τὴν καταστροφὴν, ἐπῆγε μὲ τὸ μέρος τοῦ Σουλτάνου, ὅστις τὸν ἀνηγγόρευσε Πασᾶν. Ἐν τούτοις πάντοτε διελογίζετο ἐν τῷ κρυπτῷ πῶς νὰ γίνῃ περιφανῆς καὶ ἀνεξάρτητος. Ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ ταύτῃ ἦτο ὑπὸ τὰς διαπαγὰς τοῦ Κιοσέ.

δοροτόμος = ὁ διευθύνων τοὺς θεριστὰς καὶ ἐν γένει ἐν ταῖς ἀγροτικαῖς ἐργασίαις ὁ προπορευόμενος σκαπανεύς, ὁ χαράττων τὴν αὐλακα ἢ γραμμὴν (= τὸν ὄργον), ἣτις τίθεται ὡς ὄριον εἰς τὰς γινομένας ἐργασίας.

δορνίθι (τὸ) = ὁ ἀλέκτωρ.

δρκος· οἱ νέοι ἐν Ἀθήναις, ὅτε εἰσῆρχοντο εἰς τὸ 18ον ἔτος τῆς ἡλικίας των, ὠρκίζοντο τὸν δρκον τοῦ στρατιῷ του, ἔχοντα ὡς ἐξῆς: «Οὐ καταισχυθῶ ὄπλα τὰ ἱερά, οὐδ' ἐγκαταλείψω τὸν παραστάτην, ὅτῃ ἂν στοιχήσω· ἀμυνῶ δὲ καὶ ὑπὲρ ἱερῶν καὶ ὀσίων καὶ μόνος καὶ μετὰ πολλῶν· τὴν πατρίδα δὲ οὐκ ἐλάσσω παραδώσω, πλείω δὲ καὶ ἀρείω ὄσης ἂν παραδέξωμαι. Καὶ εὐηχοήσω τῶν ἀεὶ κρινόντων, καὶ τοῖς θεσμοῖς τοῖς ἰδρυμένοις πείσομαι καὶ οὐστυνας ἂν ἄλλους τὸ πλῆθος ἰδρῦσθαι ὁμοφρόνως· καὶ ἂν τις ἀναιρῇ τοὺς θεσμοὺς ἢ μὴ πείθεται, οὐκ ἐπιτρέψω, ἀμυνῶ δὲ καὶ μόνος καὶ μετὰ πολλῶν. Καὶ ἱερά τὰ πάτρια τιμήσω. Ἱστορες τούτων Ἀγλαυρος, Ἐνυάλιος, Ζεὺς, Αὐξώ, Θαλλώ, Ἡγεμόνη».

Ὁρφανίδης Θεόδωρος = καθηγητῆς τῆς βοτανικῆς καὶ ποιητῆς (1817 — 1886). Ἡ ὑπόθεσις τοῦ σατιρικοῦ τοῦ ποιήματος «Τίρι-λίρι» ἐξελίσσεται ἐν Σύρῳ.

δοκρός (δ) = τὸ κέντρον τοῦ σφηκός καὶ τῆς μελίσσης, λεγόμενον καὶ περὶ τῆς γλώσσης τοῦ ὄφeos. Σύμβολον ἔριδος καὶ ἐμφυλίων σπαραγμῶν.

δοτηρὸς = γοργός, εὐκίνητος, δραστήριος.

δοχ = ἡ πρόθεσις ἀπό.

δοχτος (δ) = ὁ ὄχθος, ὕψωμα γῆς ἢ φράκτου χρησιμεύοντος ὡς ὄριου ἀγρῶν.

παγάνα (ἡ) = ἐκδρομὴ πρὸς κυνηγεσίαν.

παγκράτιον (τὸ) = ἀγὼν πυγμῆς καὶ πάλης ὁμοῦ.

παιδοκόρος = ὁ ἐπιμεληθεὶς τοῦ παιδός, διότι εἰς τὸν Ἑρμῆν παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Διὸς ὁ Διόνυσος ὅταν ἐγεννήθη, ἵνα κομίση αὐτὸν εἰς τὰς Νύμφας.

παλαμονίδα (ἡ) = εἶδος σκληρᾶς ἀκάνθης.

παλιούρι (τὸ) = ὁ παλιουρος, θάμνος ἀκανθώδης.

Πάλλας Κώστας = ἄρματολὸς ἀκμάσας περὶ τὸ 1730.

Πανουριᾶς Ξηροτύρης. Ἐγεννήθη τὸ 1759 εἰς Ντρέμισαν τῆς Παρνασσίδος. Ποιμὴν κατ' ἀρχὰς ἐγένετο εἰτα κλέφτης καὶ κατὰ τὸ 1820 διωρίσθη ἄρματολὸς Παρνασσίδος. Κατέχων τὴν Χαλκομάταν μὲ 600 περίπου Ἀμφισσεῖς ὑπέστη φοβερὰν, μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ Δυσδουινιώτη, τὴν ἐπίθεσιν τῶν Ἀλθανῶν καὶ ἥρωικῶς πολλάκις προεκινδύνευσε πρὸ τῶν ἐταίρων· τέλος δέ, ἀφοῦ εἶδε πεσόντας πολλούς, (μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸν ἐπίσκοπον Σαλώνων Ἡσαΐαν καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἱερομόναχον Παπαγιάννην, ὧν ἀπήχθησαν ἐν θριάμβῳ αἱ κεφαλαί), ἠναγκάσθη τέλος νὰ ὑποχωρήσῃ.

παντιέρα (ἡ) = λ. γαλλικὴ = ἡ σημαία.

Παπαντριᾶς = ὁ Παπᾶ - Ἀνδρέας Κοκοβιστιανός, ἐκ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Πανουριᾶ, ὅστις μετὰ τοῦ Κορνᾶ Τράκα Ἀγοργιανίτου κατέλαβε τὸ χωρίον τοῦ Μουσταφάμπεη.

παραβλάσταρο (τὸ) = ἡ παραφυάς.

παραμάσχαλα = ὑπὸ τὴν μασχάλην.

παραπέτον (τὸ) = στηθαῖον ἢ θωράκιον τοῦ πλοῦ πέρειξ τοῦ καταστρώματος, διὰ νὰ μὴ πίπτωσιν οἱ ἐπιδάται εἰς τὴν θάλασσαν.

παρασαρκίδα (ἡ) = ἡ ἀσυνήθης καὶ τερατώδης ἐξόγκωσις τοῦ φλοιοῦ τοῦ δένδρου.

παρασσυορίζω = εἶμαι στενὸς γείτων, συνορεύω πλησιέστατα.

παρασιὰ (ἡ) = ἡ ἐστία, ἡ γωνιά, τὸ τζάκι.

παρδαλὸς = ποικιλόχρους.

παρκέτο (τὸ) = κολλητὸν δάπεδον συνηρμοσμένον ἐκ κανονικῶν τεμαχίων ἐκλεκτῶν ξύλων, καταλληλότατον διὰ χορόν.

Παρνάσσιαι κόραι = αἱ Μοῦσαι, ὡς κατοικοῦσαι εἰς τὸν Π.

Πάσχα Ἀθηναϊκόν. Ἐν τῷ ποιήματι ὁ Σουρῆς παρῶδει, ἐκτὸς τῶν ἀναστασίμων τροπαρίων, καὶ τὰ ἐξῆς γνωστότατα ἄλλοτε ποιήματα : 1) Τὸ χάνι τῆς Γραβιᾶς τοῦ Γ. Ζαλοκώστα, οὗτινος ἡ ἀρχὴ εἶναι :

Ἐπὶ κρότον ὀργάνων βοΐζει
 τῆς Γραβιάς τὸ βουνὸν ἀντικρῦ·
 λάμπουν ὄπλα χρυσᾶ, καὶ λερὴ
 φουστανέλλα μαυρίζει.

Καὶ κατωτέρω: μέρος Ε', στροφή 2α κέ.

Οἱ μοχλοὶ τότε πίπτουν τῆς θύρας
 κι' ἡ ἀνδρεία τῆς μάνδρας φρουρᾶ
 ὄρμᾶ ἔξω, πυκνή, τολμηρά,
 μὲ τὰ ξίφ' εἰς τὰς χεῖρας.

Σιγαλή, τακτικὴ κι' ἐνωμένη
 εἰς σωρείας πτωμάτων πατεῖ,
 καὶ εἰς ἄπιστος τ' ὄπλον κροτεῖ
 καὶ βοᾷ παντὶ σθένει:

«Μουσουλμάνοι», βοᾷ τρομασμένος,
 «ὁ Γκιαούρ, ὁ Γκιαούρ μᾶς ἐπῆ. . .»
 Δὲν ἐπρόφθασε ρε νὰ εἰπῆ,
 πίπτει κάτω σφαγμένος.

2) Ἐπίσης παρῶδει τὴν ἀρχὴν τοῦ Τάφου τοῦ κλέφτη τοῦ
 Δημοσθένους Βαλαδάνη, ἔχουσαν οὕτω:

Κούφια πέφτουν τουφέκι' ἀπ' ἀνάγια
 καὶ στοῦ Σύρτη τὲς ῥάχες βοΐζουν·
 μαζευμένα εἶν' ἐκεῖ παλικάρια
 καὶ τὰ πεῦκα βογκᾶνε καὶ τρίζουν.

Πανσανίας = ὁ περιηγητὴς καλούμενος, ἐκ Μαγνησίας τῆς Μι-
 κρᾶς Ἀσίας, ἀκμάσας περὶ τὸ 150 μ.Χ. Συνέγραψε τὴν πε-
 ρισωθεῖσαν «Περιήγησιν τῆς Ἑλλάδος», βιβλίον σπουδαιό-
 τaton διὰ τὰς ἐν αὐτῷ πληροφορίας περὶ τῶν τόπων, ἔργων
 τέχνης καὶ μύθων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.

παφήλια (τὰ) = αἱ ἐκ μετάλλου ζῶναι τῶν πυροβόλων ὄπλων.

πεξούρα (ἡ) = οἱ πεζοὶ στρατιῶται.

πένταθλον (τὸ) = ἀγὼν περιλαμβάνων ἄλμα, δρόμον, δίσκον,
 ἀκόντιον καὶ πάλην ὁμοῦ.

πεντάχαλος = με πέντε χηλὰς ἢ προεξοχὰς.

περατάρης = περαματάρης, ὁ πορθμεύς.

περιπαίχτρες σάλπιγγες = εἰς ἐν ἀπὸ τὰ περισωθέντα ἀποσπάσματα τῶν Ἐλευθέρων Πολιορκημένων, εἰς ἐκ τῶν Ἑλλήνων πολεμάρχων σαλπίζει, κράζων τοὺς ἄλλους εἰς συμβούλιον· ἀλλὰ δὲν ἔχει πλεόν δυνάμεις· τὸ σάλπισμα ἐξέρχεται ἀπὸ τὰ στήθη του ἀδύνατον, χωρὶς πνοήν, σθησμένον. Εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦτο «γέλιο σφοδρὸ τὸ τουρκικὸ στράτευμα συνεπαίρνει» κι' ἕνας Αἰγύπτιος ἀρπάζων μίαν σάλπιγγα, σαλπίζει ἀπ' ἀντιπέραν εἰς ἀπάντησιν διατόρωσ· καὶ

ἡ περιπαίχτρα σάλπιγγα μεσουραῖς πετιέται βαρῶντας γύρω ὀλόγυρα, ὀλόγυρα καὶ πέρα...
πλημμύρα ἠχοῖ τρικύμισαν τὸν ξάστερον ἀέρα.
Τέλος, μακρὰ σέρνει λαλιά, σὰν τὸ πεσοῦμενο ἄστρο,
τρανὴ λαλιά, τρόμου λαλιά, δητὴ κατὰ τὸ κάστρο.

περογλιά (ἡ) = ἡ κληματαριά.

Περσεφόνη = ἡ θυγάτηρ τῆς Δήμητρος, ἣν ἀρπάσας ὁ Πλούτων κατέστησε σύζυγόν του καὶ βασιλίσσαν ἐν τῷ Ἄδῃ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Δ. ὠργίσθη, καὶ ἐκείνη δὲ ἐπόθει νὰ βλέπῃ τὴν μητέρα τῆς καὶ τὸν κόσμον, συνεφωνήθη τὸ ἡμῖσι τοῦ χρόνου νὰ μένῃ ἐν τῷ Ἄδῃ παρὰ τῷ συζύγῳ καὶ τὸ ἄλλο ἡμῖσι παρὰ τῇ μητρὶ αὐτῆς.

πετρίτης (ὁ) = εἶδος ἱέρακος ἐκ τῶν ἀγριωτέρων. Ἐκλέγει πρὸς κατασκοπεῖαν τὰς ὑψηλοτέρας πέτρας (ἔθεν καὶ τὸ ὄνομα) κι' ἐκεῖθεν ἐπιτίθεται.

πηγανιά (ἡ) = τὸ φυτὸν ἀπήγανος, εὖ ἢ τέφρα ἦτο τὸ συνηθέστατον φάρμακον πρὸς κατάπαυσιν τῆς αἱμορραγίας.

πῆχυς (ὁ) = ὁ ἀστερισμὸς τοῦ Ὁρίωνος.

πιθῶνω = ἐπιθέτω τι μετὰ προσοχῆς.

Πίος ὁ ἔνατος = (λατινιστὶ *ponus*) εἰς ἐκ τῶν διαπρεπεστέρων ἱεραρχῶν τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, πάπας ἀπὸ τοῦ 1846—1878. Ἐν τῇ ἐπαναστάσει τοῦ 1848, ὧν καὶ ἡγεμῶν κοσμικός, δὲν ἠθέλησε νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸν κατὰ τῆς Αὐστρίας πόλεμον καὶ διέθεσε δυσμενῶς καθ' ἑαυτοῦ τοὺς ἐπαναστάτας.

πίπιζα (ἡ) = εἶδος αὐλοῦ τῶν χωρικῶν.

πισικὸς (ὁ) = ὁ βοσκός, ὁ ποιμενάρχης.

Πιτ Γουλιέλμος ὁ πρεσβύτερος (1708—1778), εἰς τῶν μεγαλυτέρων Ἑλλήνων πολιτικῶν, πολλάκις πρωθυπουργεύσας.

πλακωτοὶ = ὁ ἕνας ἐπάνω εἰς τὸν ἄλλον.

πλεύρα = παραπλεύρως, πλάι.

πλοκὸς (ὁ) = σύμπλεγμα ἐκ κλάδων πρὸς ἀνακοπὴν τῶν ὑδάτων.

Πόλος Μάρκος = περίφημος Ἰταλὸς (ἐκ Βενετίας) περιηγητὴς (1254—1323). Διέσχισε τὴν Ἀσίαν ἔλθων διὰ τῆς Μογγολίας καὶ ἐπέστρεψε διὰ Σουμάτρας. Ἐδημοσίευσε τὰς ἐντυπώσεις του εἰς τὸ Βιβλίον τοῦ Μάρκου Πόλου.

Πολύκλειτος = Ἐγεννήθη ἐν Σικυῶνι περὶ τὸ 470 π. Χ. Εἰργάσθη κυρίως ἐν Ἑλλάδι. Ἔργα αὐτοῦ θαυμάζονται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἢ χρυσελεφάντινος Ἡρα ἐν τῷ Ἡραίῳ τοῦ Ἄργους, ὁ Δορυφόρος, ὁ Διαδούμενος (ἀθλητὴς περιδένων τὸ διάδημα τῆς νίκης του), ὧν καὶ διεσώθησαν ἀντίγραφα. Ἐποίησε πολυαριθμούς (ἐκ χαλκοῦ κυρίως) ἀνδριάντας Ὀλυμπιονικῶν, ἐγένετο δ' εἰδικώτατος εἰς τὴν παράστασιν τοῦ νεανικοῦ κάλλους, πηγάζοντος ἐκ τῆς ἀκριβεστάτης συμμετρίας τῶν μελῶν. Ἠρέσκετο νὰ στηρίξῃ τὸ βᾶρος τοῦ σώματος ἐπὶ τοῦ ἑνὸς ποδός.

ποριὰ (ἡ) = ὁ πόρος, ἡ διόδος.

πορεύομαι = περνῶ, ζῶ.

Πραξιτέλης = Ἐγεννήθη πιθανῶς ἐν Ἀθήναις περὶ τὸ 390 π. Χ., ἔπου καὶ ἀπέθανε πιθανῶς πρὸ τοῦ 332. Τὰ διασημότερα τῶν ἔργων του ἦσαν ἢ ὑπὸ τῶν Κνιδίων ἀγορασθεῖσα Ἀφροδίτη, ἄλλη ὑπὸ τῶν Κίμων, ὁ Ἑρως, ὁ ἀνατεθειμένος ἐν Θεσπιαίς, καὶ ὁ Ἀπόλλων ὁ σαυροκτόνος, ὧν καὶ εὐρέθησαν ἀντίγραφα. Τὸ μόνον διασωθὲν αὐθεντικὸν ἔργον του εἶναι ὁ Ἑρμῆς.

Προβεδούρος = ἐκ τοῦ Proveditore (= προβλεπτῆς)· οὕτως ἐκαλοῦντο οἱ ὑπὸ τῆς Ἑνετίας στελλόμενοι διοικηταὶ τῶν κτήσεών της.

προκνάδες (αἱ) = τὰ στίγματα τοῦ δέρματος.

Πρίαμος = ὁ κατὰ τὸν Τρωικὸν πόλεμον βασιλεὺς τῆς Τροίας, ὅστις εἶχε καθ' Ὅμηρον 50 υἱούς, φονευθέντας πάντας.

Πρόθεσις = ἡ κόγχη ἢ ἀριστερόθεν τῆς Ἀγίας Τραπέζης, ἢ εἰκονίζουσα τὸ σπήλαιον τῆς Βηθλεὲμ, ἔνθα προτίθενται τὰ δῶρα τῆς θυσίας (ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος). Ἐκεῖ ὁ ἱερεὺς, πρὶν

ἀρχίσῃ ἢ λειτουργίᾳ, προετοιμάζει τὰ δῶρα, ἐξάγων τὸν ἄγιον ἄρτον τῆς προσφορᾶς κ.τ.λ., ἐνῶ μνημονεύει ὀνόματα ζώντων καὶ τεθνεώτων.

προοιμιᾶ (ἡ) = ἡ πρώτη κατὰ τὸν χειμῶνα σπορά.

προοιμίζω = κάμνω ἔναρξιν τῆς σπορᾶς ἢ ἄλλου τινός.

πρόστυπος = ἐξειργασμένος ἐν ἀναγλύφῳ οὐχὶ λίαν ἐξέχοντι (τὸ ἀντίθ. = ἔκτυπος = λίαν ἐξέχων).

πρωτόλουβος = ὁ πρῶτος ὠριμάζων.

Ρ

Ῥαδέσκης = περιώνυμος αὐστριακὸς στρατάρχης. Κατὰ τὸ 1848 ἢ Ἰταλία, διηρημένη τότε εἰς πολλὰ κρατίδια, ἐκ τῶν ὁποίων τινὰ κατείχοντο ὑπὸ ξένων, ἐπεζήτησε τὴν ἐθνικὴν ἐνότητα αὐτῆς, αἱ ὑπὸ τῆς Αὐστρίας δὲ κατεχόμεναι ἰταλικαὶ ἐπαρχίαι ἐπανεστάτησαν κατ' αὐτῆς. Ὁ Ῥαδέσκης τότε, ἀρχιστράτηγος τῶν ἐν Ἰταλίᾳ αὐστριακῶν στρατευμάτων, ἐνίκησε τοὺς Ἰταλοὺς ἐν Ναβάρρα καὶ κατέπνιξε τὴν ἐπανάστασιν. Ἦτο πρότυπον αὐστηρότητος.

ῤαῖδιδ (τὸ) = κατωφέρεια ἀπότομος, φάραγξ δασώδης.

ῤεῖτα (= εὐκόλως) ζῶντες θεοὶ = ἐν ἀνέσει καὶ εὐμαρείᾳ ζῶντες. Φράσις τοῦ Ὀμήρου.

ῤεκάζω = ἐκπέμπω φωνὴν ἀπότομον καὶ ἰσχυρὰν ἕνεκα σφοδροῦ ἀιφνιδίου ἄλγους. ῤεκάζουν π. χ. τὰ ζῶα ὅταν σφάζονται.

ῤεκάσμα (τὸ) = ἡ ἰσχυρὰ καὶ τραχεῖα φωνὴ ζῴου.

ῤεύω = ἐπὶ τῶν φύλλων ἢ ἀνθέων, ὅταν πίπτουν.

ῤιζιμιδ (τὸ) = πέτρα ἐρριζωμένη καὶ ἀκίνητος.

ῤιπίζω = 1) σκορπίζω, 2) φεύγω ταχέως.

ῤοβολάω = 1) ἐλαύνω· 2) τρέχω μεθ' ὀρμῆς, φέρομαι πρὸς τὰ κάτω, πίπτω.

ῤογός (ὁ) = τὸ ἐκ σανίδων διαμέρισμα ἐντὸς τῶν ἀποθηκῶν ὅπου ἀποταμιεύεται ὁ σίτος, καὶ αὐτὸς ὁ σωρὸς τοῦ σίτου.

ῤονιὰ (ἡ) = ἡ ὑδροχόη, ὁ κρουνός· ἐνταῦθα = κρουνηδόν.

ῤουμάνι (τὸ) = τὸ δάσος (λέξις τουρκικῆ).

ῤουπάκι (τὸ) = εἶδος ὄρουδος ἐκ τῶν ῤωμαλεωτέρων, ὠραιωτέρων καὶ μακροβιωτέρων.

ῤυάζομαι = ὠρύομαι.

ἐνάσιμο (τὸ) = ἡ ὠρυγή.

ἐντὸν (τὸ) = δοχεῖον καταλήγον εἰς ὄξυ στόμιον, δι' οὗ ἔρρεεν ὁ οἶνος ἐν λεπτῇ ῥοῇ.

Σ

Σακελλάριος = τίτλος ἐκκλησιαστικὸς ἀπονεμόμενος εἰς ἱερεῖς χάριν τιμῆς.

σαλαγάω — ᾧ = ἐλαύνω διὰ κραυγῶν καὶ ῥαβδισμῶν ζῶα.

σάλαγος (ὁ) = ἡ φωνή, ἡ παρακέλευσις τοῦ ἐλαύνοντος ζῶα.

σαλάδο (τὸ) = (λ. ἰταλική) = παστόν, ἀλατισμένον.

Σαμουήλ = ὁ περίφημος διὰ τὴν ἐθελοθυσίαν τοῦ μοναχοῦ κατὰ τοὺς πολέμους τῶν Σουλιωτῶν κατὰ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ. Ἀποσυρθεὶς εἰς τὸ Κοῦγκι, ἐνθα ἦτο καὶ ἡ πυριτιδαποθήκη, ἀντέστη ἐπὶ 40 ἡμέρας· βλέπων ὅμως ὅτι αἱ προσπάθειαι τοῦ ἀπέδαινον μάταιαι, ἔβαλε πῦρ εἰς τὴν πυριτιδαποθήκην καὶ μετὰ τῶν πέντε ἐναπομεινάντων συντρόφων του ὡς καὶ πλήθους πολεμίων ἀνετινάχθη εἰς τὸν ἀέρα (1803).

σέγια (τὰ) = τὰ πρὸς διαμονὴν ἐν ὑπαίθρῳ χρήσιμα ἐνδύματα καὶ σκεπάσματα (λ. τουρκική).

σεῖστρα (τὰ) = μουσικὸν ὄργανον κυρίως τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων. Σύνιστατο ἐκ μεταλλίνων ῥάβδων, αἵτινες ἤχουν σειόμεναι, καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο ἰδίᾳ κατὰ τοὺς πρὸς τιμὴν τῆς Ἰσιδος (= τῆς Δήμητρος τῶν Αἰγυπτίων) χοροῦς.

σημαδοῦρι (τὸ) = τὸ σημεῖον· κυρίως τὰ ἐπιπλέοντα βυτία, δι' ὧν σημειοῦνται τὰ ἐπικίνδυνα εἰς πλοῦν μέρη.

σιδέρικος = ἔχων τὸ χρῶμα τοῦ σιδήρου. Τοῦτο παρὰ τοῖς ἵπποις θεωρεῖται σημεῖον ἀλάνθαστον γενναιότητος.

Σιμὸν = ἄνεμος φλογερὸς ἐν Σαχάρα, πνέων ἀπὸ Νότου.

Σίσυφος = πανουργότατος βασιλεὺς τῆς Κορίνθου· διὰ τὰς ἀνομίας του εἶχε καταδικασθῆ ν' ἀναδιβάξῃ διαρκῶς ἐν τῷ Ἄδῃ εἰς κορυφὴν ὄρους μέγαν λίθον, ὅστις, μόλις ἔφθανεν ἐκεῖ, ἀπεκυλίετο.

σκέλεθρο (τὸ) = ὁ σκελετός.

σκελεθρωμένος = σκελετώδης.

σκιάχτρο (τὸ) = τὸ φόδητρον.

σκληθρα (ἡ) = ἡ ἀκίς ξύλου. Ἐνταῦθα τοῦ ὀστοῦ.

σκούζω = κραυγάζω.

σκουτιὰ (τὰ) = τὰ ἐνδύματα.

σκῦλα Βαβυλῶν τῆς βασιλίδος Σιών καὶ δορικίτητον ὄλβον ἐδέξατο· θησαυροὺς Χριστὸς ἐν Σιών δὲ ταύτης, καὶ βασιλεῖς σὺν ἀστέρι ὀδηγῶ, ἀστροπολοῦντας ἔλκει. Διὸ ἀνυμνοῦντες βοήσωμεν κτλ. εἶναι ἡ ἀρχὴ τροπαρίου μιᾶς ᾠδῆς τῶν Χριστουγέννων· (ἡ Βαβυλῶν ἐδέχθη τὰ λάφυρα καὶ τὸν διὰ πολέμου κτηθέντα πλοῦτον τῆς Ἱερουσαλὴμ κτλ.).

σμπάλα (ἡ) = ἡ πλευρά.

σόι (τὸ) = λ. τουρκικῆ = τὸ γένος.

σουρπώνω = μόλις ἀρχίζω νὰ σκοτεινιάζω.

σπαράζω = ἀσπαίρω, κινεῖμαι σπασμωδικῶς. Ἐν τῷ Διάκω Γ', 215 = μετατοπίζομαι ἐλαφρῶς.

σπλόνος (ὁ) = φυτόν, οὗ ἡ ῥίζα δηλητηριώδης, ὁ φλόμος.

Σταδίου ὁδὸς = ἡ ὠραιότερα ὁδὸς τῶν Ἀθηνῶν.

Σταθᾶς Γιάννης = περιώνυμος κλέφτης ἐκ Βάλτου. Ὅτε ὁ Ἀλῆ πασᾶς ἐδάμασε τοὺς ἀρματολοὺς τῆς Στερεᾶς καὶ τῆς Θεσσαλίας, οἱ μάχιμοι ἄνδρες τῶν χωρῶν τούτων κατέφυγον εἰς Σκιάθον, καὶ συνεκρότησαν ἐκεῖ καταδρομικὸν στόλον ἐξ 70 πλοιαρίων, δι' οὗ ἐπολέμουν τοὺς Τούρκους κατὰ θάλασσαν. Ἀρχηγὸς τοῦ στολίσκου προεχειρίσθη ὁ Σταθᾶς, ὅστις ἀνεπέτασεν, ἀντὶ τῆς πρότερον κυματιζούσης ἐπὶ τῶν πλοίων ἐκείνων ῥωσικῆς σημαίας, σημαίαν ἑλληνικὴν, φέρουσαν ἐπὶ κυανοῦ πεδίου λευκὸν σταυρόν. Ὁ στόλος οὗτος οὐ μόνον ζημίας πολλὰς ἐπέφερε εἰς τὰ ὀθωμανικὰ παράλια καὶ πλοία, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὰ τὰ πολεμικὰ σκάφη ἐτόλμησε ν' ἀντιπαραταχθῆ. Τὴν μνήμην μιᾶς τῶν ναυμαχιῶν τούτων (1807) διέσωσε τὸ παρατιθέμενον ἐν σελίδι 168 ἔγγραμ.

στεφάνι (τὸ) = τὸ ἄνω μέρος ἀποτομωτάτης τομῆς τοῦ ὄρους. (Ἐστεφάνιασε τὸ γίδι = ἐπῆγε εἰς τοιοῦτον μέρος, ὅθεν εἶναι δυσκολώτατον νὰ ἐξέλθῃ καὶ κινδυνεῦει νὰ κρημνισθῆ).

στοιβῆ (ἡ) = ἀκανθώδης θάμνος.

στοιβιὰ (ἡ) = πληθ. οἱ στοιβιᾶς = ἡ ἀρχαία στοιβῆ, ὅπερ ἴδε.

στολίδες (αἱ) = αἱ πτυχαί, αἱ ῥυτίδες.

στουρνάρι (τὸ) = ὁ πυρίτης λίθος. Εἶτα δξὺς καὶ αἰχμηρὸς λίθος.

στραβοξύλα (τὰ) = τὰ ξύλα τὰ ἀποτελοῦντα τὸν σκελετὸν τοῦ ναυπηγουμένου πλοίου, τὰ ἄλλως λεγόμενα καὶ παῖδια.

στρίβει ἐννοητέον ὁ καιρὸς = ἀλλάσσει διεύθυνσιν.

στριγκὸς = τραχὺς καὶ διάτορος.

στρούγκα (ἡ) = ἡ μάνδρα.

Στύξ (ἡ) = λίμνη ἐν τῷ Ἑλλάδι, εἰς τὰ ὕδατα τῆς ὁποίας οἱ θεοὶ ὤρκίζοντο ὄρκον ἀμετάκλητον καὶ ἀπαράβατον.

συντυχαίνω = συνομιλῶ.

σύφλογο (τὸ) = ἡ δίνη ἢ προσερχομένη ἐκ τῆς συναντήσεως φλογῶν πρότερον κεχωρισμένων.

σφαλάγγι (τὸ) = εἶδος ἰσοβόλου ἀράχνης.

σφάντζικον (τὸ) = παλαιὰ ἀργυρᾶ δραχμὴ.

σφάκτης (ὁ) = (τὸ ἀρχαῖον σφαγή) τὸ μέρος τοῦ λαιμοῦ, ἐνθα τίθεται ἡ μάχαιρα κατὰ τὴν σφαγὴν.

σφελαχτὸ (τὸ) = θάμνος ἀκανθώδης· ἐκ τῶν πρώτων φυτῶν, ἅτινα ἀναγγέλλουσι τὸ ἔαρ, μὲ ὠρατὰ κίτρινα ἄνθη.

σχίζα (ἡ) = μικρὸν τεμάχιον ξύλου ἀποσχισθὲν ἀπὸ μελζονος διὰ κοπτεροῦ ὀργάνου· μικρὸν τεμάχιον θραυσθέντος ὄστου.

Τ

τάβλα (ἡ) = ἡ τράπεζα.

Ταῖν Ἰαπόλυτος = διάσημος Γάλλος ἱστορικός, φιλόσοφος καὶ κριτικός (1828—1893).

Ταμησὸς = ὁ ποταμὸς Τάμεσις.

ταμπουρᾶς (ὁ) = ὄργανον ἐγχορδον ὁμοιάζον πρὸς μανδολῖνον.

Τάνταλος = ὁ πατήρ τοῦ Πέλοπος, βασιλεὺς ἐν Λυδία. Θελήσας νὰ ἐμπαίξῃ τοὺς θεοὺς, κατεδικάσθη ἐν τῷ Ἑλλάδι εἰς πείναν καὶ δίψαν αἰώνιαν. Ἔμενον ἐν λίμνῃ, ὑπεράνω δὲ αὐτοῦ μηλέα ἐδείκνυσεν εἰς αὐτὸν τοὺς καρπούς της· ἀλλ' ὡσάκις ἀπεπειρᾶτο νὰ δρέψῃ τινὰς ἐξ αὐτῶν, ὁ ἄνεμος ἀπεμάκρυνε τοὺς κλώνας· ὡσάκις δ' ἀπεπειρᾶτο νὰ πῆλ, τὰ ὕδατα ἀπεσύροντο.

Τάρταρος (ὁ) = μέρος τοῦ ἀρχαίου Ἑλλάδος ζοφερόν, περιβαλλόμενον μὲ τριπλοῦν τεῖχος, περὶ ὃ ἔρρει βράζων ὁ πύρινος ποταμὸς Πυριπλεγέθων. Ἐν αὐτῷ ἐτιμωροῦντο ὄσοι ὑπῆρξαν κακοὶ καὶ ἄδικοι ἐν τῇ ζωῇ.

Τάφος Ἁγίος = ἐννοητέον ἐνταῦθα τὴν θέσιν, τὴν τόσον ἰεράν, ὅπου θνήσκουσιν ὑπὲρ πατρίδος.

Ταχὴρ Ἀμπάζης = πιστὸς ὑπηρέτης καὶ φίλος τοῦ Ἀλλῆ, σύμβουλος καὶ ἐκτελεστής τῶν διαταγῶν του.

Τειρεσίας = περίφημος Θηβαίος μάντις· ἐπειδὴ ἔτυχε νὰ ἴδῃ τὴν Ἀθηνᾶν ἐνῶ αὕτη ἐλούετο, ἡ θεὰ θυμωθεῖσα ἐτύφλωσεν αὐτόν· καμφθεῖσα δὲ ἀπὸ τὰς δεήσεις τῆς μητρὸς του, ἔδωκεν εἰτα εἰς αὐτὸν τὸ χάρισμα τοῦ μαντεύειν.

Τιμοκρέων = λυρικός ποιητὴς ἐξ Ἰαλυσοῦ τῆς Ῥόδου. Κατηγορηθεὶς ὡς μηδίζων ἐξωρίσθη ἀπὸ τὴν πατρίδα του, εἰς μάτην δὲ ὁ Θεμιστοκλῆς, παρ' ᾧ κατέφυγε, ἐπεζήτησε τὴν ἀνάκλησιν τῆς ἐξορίας του. Διὰ τοῦτο ὁ Τ. θυμωθεὶς ἤρχισε μετ' ἀχαριστίας νὰ σκώπηται πικρῶς τὸν Θ. εἰς τὰ ποιήματά του.

τουνεζι = ἐκ τῆς Τύνιδος, ὅπου κατασκευάζοντο ὠραία κατακόκκινα φέσια σταθερωτάτου χρωματισμοῦ.

τρακό δώσετε = τρακάρετε, κάμετε ἐμβολήν.

τριβελίζω = 1) διατρυπῶ, 2) ἀνησυχῶ, στενοχωρῶ τινα πολὺ.

τριμμόσιχα (ῆ) = τριμμένη ψίχα ἄρτου, ψίχουλο.

τριχιά (ῆ) = τὸ σχοινίον.

Φάληρον (τό) = ὠραῖον παράλιον προάστειον τῶν Ἀθηνῶν.

Φάμπρ Ἰωάννης Ἑρρίκος = διάσημος Γάλλος ἐντομολόγος γεννηθεὶς ἐν Σαλν Λεδὸν τὸ 1823, ἀποθανὼν τὸ 1915. Ἀφῆκε πολλὰ βιβλία μὲ θαυμασίας παρατηρήσεις περὶ τῶν ἐντόμων, ἐξ ὧν ἐξέχουσιν αἱ *Ἐντομολογικαὶ ἀναμνήσεις* του (10 τόμοι, 1879—99).

φαρι (τό) = ὁ ἵππος.

φελουκα (ῆ) = μικρὰ λέμβος ὑπηρετικὴ μεγάλης ἢ πλοίου.

φέρμελη (ῆ) = πολυτελὲς ἀνδρικὸν κολόδιον (= γελέκι) πεποικιλμένον διὰ χρυσοῦ ἢ μετάξης, ὅπερ φέρεται μετὰ τῆς φουστανέλλας.

Φιλόθεος = Ἡ Ἐνετία, βρῆως φέρουσα τὴν ἀπώλειαν τῆς Κρήτης (1669), ἐπεχείρησεν ἀπὸ τοῦ 1684 διὰ τοῦ στρατηγοῦ Μοροζίνη τὴν κατάκτησιν τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Στερεᾶς. Οἱ Ἕλληνες μετέσχον προθυμότατα τοῦ ἀγῶνος τούτου κατὰ τῶν Τούρκων. Ἐκτὸς τοῦ Ἰσθμοῦ συνεστράτευσαν προθύμως μετὰ τοῦ Μοροζίνη, ἐκτὸς πολλῶν ἄλλων, οἱ ἄρματολοι Πάνος Μεϊντάνης καὶ Σπαθογιάννης τῆς Ἀκαρνανίας, τὸ Μικρὸ Χορμόπουλο ἐξ Ἀγράφων, καὶ ὁ Κούρμας

της Παρνασσίδος, μεθ' ὧν συνέπραττον οἱ κατὰ τόπους ἐπίσκοποι. Εἷς ἐξ αὐτῶν ἦτο ὁ Φιλόθεος Χαριτόπουλος, ἐπίσκοπος Σαλῶνων, ὅστις ἐπὶ κεφαλῆς ἐπαναστατῶν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Δημητρίου ἐξεδίωξε τοὺς ἐν Παρνασσίδι Τούρκους. Μετ' ὀλίγον ὅμως οἱ μὲν Τούρκοι ἐπῆλθον πολυάριθμοι, οἱ δὲ Ἐνετοὶ προέδωκαν τὸν ἀγῶνα περιορισθέντες εἰς τὴν Πελοπόννησον. Οἱ προαναφερθέντες ἀρματολοὶ ἐφρονέθησαν ἡρωϊκῶς μαχόμενοι ἐν διαφόροις μάχαις, ὡς καὶ ὁ Φιλόθεος. Ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Δημήτριος κατῴρθωσε μετὰ πολλὰς περιπετείας νὰ σωθῆ εἰς Ζέκυνθον, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Ἐν τῇ περιστασίᾳ διαθήκη του (γραφείση τὸ 1708) ἐξορκίζει τὸν μικρότερον ἀδελφόν του «ἂν δώσῃ ὁ πανάγαθος Θεὸς καὶ καπιτάρη νὰ ἐλευθερωθῆ τὸ δυστυχισμένο Γένος μας ἀπὸ τὸν ἀνελεήμονα Ἀγαρηνόν, νὰ ξεθάψῃ τὰ κόκκαλά μου, καὶ τὰ κόκκαλα τοῦ μκκχρίτου ἀδελφοῦ μου Φιλόθεου, πού τὰ ἔχω κρυμμένα σὲ μιὰ σακκούλα στὴν σπηλιὰν πού ἐγνωρίζει, καὶ νὰ τὰ θάψῃ μαζί καὶ κοντὰ στὰ κόκκαλα τῶν γονέων μας εἰς τὴν ἐκκλησιὰν τῆς πατρίδος μας..»

φλάμπουργο (τὸ) = ἡ σημαία (ἰδίᾳ τῶν κλεφτῶν).

φλάσκα (ἡ) = δοχεῖον οἴνου ἀπὸ ὕδροκολοκύνθην.

φλέβα (ἡ) = ἐν τῷ ὀτῷ τῆς ὠμοπλάτης δηλοῖ κατὰ τοὺς μάντις αἵματοχυσίαν.

φλοκάτη (ἡ) = μάλλινος ἐπενδύτης.

φλόκος (ὁ) = τὸ τριγωνικὸν πανλόν τῆς πύρας.

ΦονταINEBLΩ = πόλις 60 χμ. ΝΑ τῶν Παρισίων, ἐν μέσῳ θαυμαστοῦ δάσους, μὲ λαμπρότατα ἀνάκτορα.

φρύγω = καθουρδίζω, καίω.

φρύδι (τὸ) = μεταφ. ἡ ὄφρυς λόφου ἢ ὄρους = βῆξις ἀπολήγουσα εἰς ὄξεϊαν γωνίαν.

φρυμάζω = φυσῶ διὰ τῶν ῥωθῶνων.

φρυμένος = πεφρυγμένος, καμένος.

φτεροῦ (σιτὸ) τότε παίρνει = τρέπει εἰς φυγὴν ἄνευ τινὸς ἀντιστάσεως.

φυσσᾶτο (τὸ) = ὁ στρατός.

φῦτρον (τὸ) = τὸ βλάστημα, μεταφρικῶς τὸ τέκνον.

Φώσκολος Οὔγος = ἐγεννήθη ἐν Ζηκύνθῳ τὸ 1778· νεώτατος μετέδῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐνθα διεκρίθη μεγάλως ὡς ποιητής.

Καταδιωχθεὶς ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν διὰ τὰς φιλελευθέρας
 ἰδέας του κατέφυγεν εἰς Λονδίνον, ἔνθα καὶ ἀπέθανε τὸ 1827.
 φωτοκαμένος = καμένος ἀπὸ τὴν φωτιά.

X

χαδούλης, θηλ. χαδούλα = χαϊδεμένος.

χαϊμαλί (τὸ) = τὸ περιλαπτον, τὸ φυλακτόν. Ἐν Ἠπείρῳ οὕτως
 ἐλέγοντο τ' ἀργυρᾶ ἐγκόλπια, ἅτινα ἔφερον οἱ ἀρματολοί.
 χαλεύω = ζητῶ.

Χαλήλμπης = Τουρκος προύχων ἐκ Λαμίας· οὗτος παρουσια-
 σθεὶς εἰς τὸν Μεχμέτ ἐζήτησε παραδειγματικὸν τὸν θάνατον
 τοῦ Διάκου, ὃν παρέστησεν ὡς ἐπικινδυνωδέστατον.

χαμαίδρυο (τὸ) = ἡ χαμαίδρυς τῶν ἀρχαίων, θάμνος μὲ πικροτά-
 την γεῦσιν, ἐν χρήσει πρὸς ἴασις στομαχικῶν νοσημάτων.

χαμαιλίδς (ὁ) = φυτὸν δηλητηριῶδες, ὁ χαμαιλέων τῶν ἀρχαίων.

χαρμπι (τὸ) = 1) δέξιτα βράβδος ἢ δέξυ μαχαιρίδιον μὲ ἀργυρᾶν
 λαβὴν χρήσιμον δι' ἀκόνισμα μαχαιρίου καὶ διὰ τρύπημα.
 2) Ἡ βράβδος τοῦ πιστολίου ἢ χρησιμεύουσα κατὰ τὴν γέ-
 μισιν αὐτοῦ.

Χάρων = ὁ πορθμεὺς ὁ διαπορθμεύων ἀντὶ ὀβολοῦ διὰ τῆς Ἀχε-
 ρουσίας λίμνης τὰς σκιὰς τῶν θνησκόντων.

χειρίσιος = κατεσκευασμένος ἐκ νήματος κλωσθέντος διὰ τῆς
 χειρός.

χερουλάτης (ὁ) = ἡ λαβὴ τοῦ ἀρότρου, ἄλλως χερολάβα.

χνότο (τὸ) = ἡ ἐκπνοή τοῦ στόματος.

χολάτος = ὁ ἔχων χρῶμα χολῆς, βαθὺ πράσινον.

χουμάω = ὀρμῶ, φέρομαι ὀρμητικῶς.

Χριστοῦ δάκρυον = οἶνος ἐκ τῶν κλιτύων τοῦ Βεζουβίου, οὕτως
 ὀνομασθεὶς διὰ τὴν ἠδύτητα τῆς γεύσεως καὶ τοῦ ἀρώματος.

Χρόνης = ἀρματολὸς ἐκ Δωρίδος, φονευθεὶς τὸ 1791.

Χροῦσα (τὰ) = χωρίον ἐν Σύρῳ.

Χρυσόστομος Ἰωάννης = ὁ εἷς τῶν τριῶν μεγάλων Ἱεραρχῶν
 τῆς Ἐκκλησίας, (347—407 μ. Χ.) πατριάρχης Κωνσταντι-
 νουπόλεως. Οὗτος ἔκχμεν ἐπιτομήν τῆς λειτουργίας τοῦ Με-
 γάλου Βασιλείου.

χτένι ἐν Ἡπειρῷ = ἡ ὤμοπλάτη τοῦ ἀρνίου. Τὰ ἐπ' αὐτῆς ση-
μεῖα, ἐὰν ὁ ἀμνὸς ἐθουσιάσθῃ κατὰ τὸ Πάσχα ἢ τὴν ἑορτὴν
τοῦ Ἁγ. Γεωργίου, ἐχρησίμευον (καὶ χρησιμεύουν ἔτι) εἰς
τοὺς ἀρματολοὺς καὶ ποιμένας πρὸς μαντείας.

χτύπα, κέντα = μετ' ἐπιμόνους προσπαθείας καὶ ἀναζητήσεις.
χυμάω = ἴδε χουμάω.

χῶμα, κλαρὶ καὶ πέτρα = ῥήτρα, δι' ἧς συνήθως ἐν τοῖς πα-
λαιῶς συμβολαίοις παρεχωρεῖτο ἡ ἀπόλυτος κυριότης κτή-
ματός τινος.

χωνεύω = διαχέομαι ἐσωτερικῶς καὶ ὑπόυλως, ἀπορροφῶμαι
βαθμηδόν, καὶ εἶτα ἐξαφανίζομαι, χάνομαι.

Ψ

ψωμί (τὸ) ποὺ σοῦδωκα νὰ σὲ πνίξῃ = κατάρρα ῥιπτομένη
συνήθως κατὰ προδότου ἢ ἀγνώμονος.

Ω

ᾠρίων = περίφημος κυνηγὸς τῆς ἀρχαίας μυθολογίας, ὅστις
ἐφρονεύθη ὑπὸ τῆς Ἀρτέμιδος, διότι παρηνώχλησεν αὐτὴν
ἐν τῷ κυνηγίῳ. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἀπηστερίσθη ἐν τῷ
οὐρανῷ μετὰ τοῦ κυνὸς αὐτοῦ. Κατὰ τὸν Ὅμηρον καὶ ἐν τῷ
ᾠδῇ ἀκόμη ἐξηκολούθει νὰ θηρεύῃ.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ Α΄.

Π Ε Ζ Ο Σ Λ Ο Γ Ο Σ.

1. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ.

Α΄ ΣΧΕΤΙΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑΝ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑΝ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΝ :

	Σελίς
<i>Βασιλειάδου Σπ.</i> Ὁ Ὀρφεὺς καὶ αἱ Σειρήνες ..	3
<i>Δάμπρου Σπυρ.</i> Ἡ καταδίκη τῶν ἐν Ἀργινοῦ- σαις στρατηγῶν	5
<i>Παπαδοπούλου Ἀλεξ.</i> Ὁ υἱὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου	8

Β΄ ΣΧΕΤΙΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΝΕΩΤΕΡΑΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ :

<i>Νιρβάνα Π.</i> Ὅπως εἰς τὰ μυθιστορήματα	11
---	----

Γ΄ ΣΧΕΤΙΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ :

<i>Πεξοπόρου Ἀ.</i> Συνάντησις στὸ βουνὸ	13
--	----

2. ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ.

Α΄ ΠΟΛΕΩΣ :

<i>Ξενοπούλου Γρ.</i> Ἡ Ζάκυνθος	16
--	----

Β΄ ΟΡΓΑΝΟΥ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ :

<i>Νιρβάνα Παύλου.</i> Τὸ ἔργον τῆς καρδίας	24
---	----

Γ΄ ΑΡΧΑΙΩΝ ΚΑΛΙΤΕΧΝΗΜΑΤΩΝ :

<i>Πολίτη Νικ.</i> Ὁ Ἐρμῆς τοῦ Πραξιτέλους	26
<i>Τσουνια Χρίστου.</i> Αἱ στήλαι τοῦ Δεξίλεω καὶ τῆς Ἡγησοῦς	31
<i>Τσουνια Χρίστου.</i> Ἡ πομπὴ τῶν Παναθηναίων	35

3. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΑΙ.

ΒΙΟΥ ΑΝΘΡΩΠΩΝ :

Σελίς

<i>Καρβούνη Ν.</i> Δεξιά, καπετάνιε!	40
<i>Μελᾶ Σπύρου.</i> Τὸ δράμα τοῦ μικρούλη	42

4. ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ ΔΙΗΓΗΜΑΤΙΚΑΙ.

Α΄ ΦΥΣΙΚΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ :

<i>Καρκαβίτσα Ἀνδρ.</i> Ἡ ἀνατολή τοῦ ἡλίου ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ Κισσάβου	45
<i>Ξενοπούλου Γρηγ.</i> Ὁ χορὸς τῶν ὠρῶν	48

Β΄ ΠΟΛΕΩΣ :

<i>Καρβούνη Νικ.</i> Πρὸ τῆς Ῥόδου	50
--	----

Γ΄ ΒΙΟΥ ΑΝΘΡΩΠΩΝ :

<i>Μωραϊτίδου Ἀλεξ.</i> Ἐλωνάρης	54
<i>Μητσάκη Μιχ.</i> Οἱ ἐμπρησμοὶ τῶν δασῶν	61
<i>Πεξοπόρου Ἀν.</i> Ἡ Μεγάλη Ἑβδομάς εἰς τὰ ἔξωκ- κλησιάκια τῆς Ἀττικῆς	68

Δ΄ ΒΙΟΥ ΖΩΩΝ :

<i>Μελᾶ Σπύρου.</i> Τὸ ζῷον τῶν τεττιγῶν	71
<i>Μελᾶ Σπύρου.</i> Αἱ σχέσεις τοῦ τέττιγος μὲ τὸν μύρμηκα	73

5. ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ.

<i>Ῥοῦδου Ἐμμ.</i> Ἱστορία ἐνὸς σκύλου	76
<i>Παπαδιαμάντη Ἀ.</i> Στὸ Χριστό, στὸ Κάστρο	83

6. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΙ.

Α΄ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ :

<i>Παπαρηγοπούλου Κ.</i> Ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Ἀριστείδης	108
<i>Δάμπρου Σπ.</i> Ὁ Φωκίων	112

Β' ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ :

Σελίς

Παπαρηγοπούλου Κ. Παρατηρήσεις περί τῶν
μηδικῶν πολέμων 114

Γ' ΟΜΑΔΟΣ ΑΝΘΡΩΠΩΝ :

Νιρβάνα Παύλου. Ὁ τσολιάς 118

Δ' ΤΥΠΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ :

Λασκαράτου Ἀ. Ὁ φιλόπρονος 120

Λασκαράτου Ἀ. Ὁ περίεργος 122

7. ΜΥΘΟΙ.

Κοραῖ Ἀδαμ. Αἰγίδια καὶ πρόβατα 123
(Ἐπιμύθιον Κοραῖ : Ὅταν θέλῃς νὰ
γνωρίσῃς ἄνθρωπον, δίδε συνεχῶς
ἀφορμὰς εἰς αὐτὸν νὰ φανερώῃ τῆς
ψυχῆς αὐτοῦ τὰς διαθέσεις).

Κοραῖ Ἀδαμ. Τίγρις καὶ λέων 123
(Ἐ. Κ. Τῶν τυράννων οἱ ὑπηρεταὶ γί-
νονται τυραννικώτεροι παρὰ τοὺς δε-
σπότης).

Κοραῖ Ἀδαμ. Χωρικός ταξιδιώτης 123
(Ἐ. Κ. Τὸν χωρικὸν τοῦτον ὁμοιά-
ζουσιν ὅσοι ἀποδίδουν εἰς τὸν Θεὸν
τὰς διὰ τὴν ἰδίαν αὐτῶν μωρίαν ἀπο-
τυχίας).

8. ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΩΝ.

Πολίτου Νικ. Σὰν τὸ λύκο καὶ τὴν ἄλλοῦ μὲ τὸν
καρπὸ καὶ τὰ χερὰ 124

Πολίτου Νικ. Τὸ γύφτο κάνουν βασιλιᾶ, καὶ κειὸς
γυρεύει ῥεῖκια 124

9. ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΕΡΓΑ.

Βυζαντίου Ἀλεξ. Πρόποσις ἐπὶ τῇ πεντηκονταε-
τηρίδι τῆς ἑλληνικῆς ἐπανα-
στάσεως 125

ΜΕΡΟΣ Β΄.

ΠΟΙΗΣΙΣ

1. ΕΠΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

Α΄ ΜΕΓΑΛΑ ΕΠΗ.

Βαλαωρίτου Ἄριστ. Ἀθανάσης Διάκος.

Σελίς

Ἄσμα Α΄. Ἡ παραμονή	129
Ἄσμα Β΄. Οἱ τρεῖς	132
Ἄσμα Γ΄. 23ῆ Ἀπριλίου	135
Ἄσμα Δ΄. Ἀποκάλυψις	147
Ἄσμα Ε΄. Ὁμῆρ Βοριόνης	154
Ἄσμα ς΄. Τὸ δαχτυλίδι	160

Β΄ ΜΙΚΡΑΙ ΕΠΙΚΑΙ ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ.

1. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕ ΘΕΜΑ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ :

<i>Δάφνη Στεφάνου</i> . Ὁ ἄγγελος τοῦ Μαραθῶνος	163
<i>Δάφνη Στεφάνου</i> . Ὁ θρίαμβος τοῦ Διαγόρα . .	165
<i>Μαβίλη Δ.</i> Ἡ Καλλιπάτειρα	165
<i>Δημῶδες</i> . Ἡ παρὰ τὴν Κασσάνδραν ναυμα- χία (1807)	168

2. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕΤΑ ΜΥΘΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ :

<i>Δημῶδες</i> . Ἡ ἄρπαγὴ τῆς γυναικὸς τοῦ Ἀκρίτου	168
<i>Δημῶδες</i> . Ὁ Χάρος καὶ ὁ Λεβέντης	170
<i>Δημῶδες</i> . Ὁ Χάρος καὶ οἱ ἀποθαμένοι	171
<i>Πολέμη</i> Ἰ. 31 Δεκεμβρίου	172

3. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕ ΘΕΜΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ :

<i>Περγιαλίτη Γ.</i> Ἡ βαρκούλα	172
<i>Πολέμη</i> Ἰ. Ὁ λιποτάκτης	173

Γ΄ ΜΥΘΟΙ.

<i>Παπαντωνίου Ζ.</i> Ὁ τραγουδιστὴς	174
--	-----

2. ΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

Α' ΚΥΡΙΩΣ ΛΥΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ.

1. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΑΤΟΜΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΝ :

Σελίς

<i>Μαλακάση Μ.</i> Ὁ Τάκη-Πλούμας.	175
<i>Παλαμᾶ Κ.</i> Ἀγάθωνος γυνή.	177
<i>Πάλλη Ἀλεξ.</i> Χωρισμός.	179
<i>Σολωμοῦ Διον.</i> Πρὸς τὸν κ. Γεώργιον Δὲ Ῥώση	179
<i>Σουρῆ Γεωργίου.</i> Εἰς τὸν Διον. Σολωμόν. . . .	180
<i>Στρατήγη Γ.</i> Στὸ σπίτι μας.	181

2. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΓΑΠΗΝ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ :

<i>Κάλβου Ἀνδρέου.</i> Ὁ φιλόπατρις.	182
<i>Κάλβου Ἀνδρέου.</i> Τὰ ἠφαιστεια.	184
<i>Μαβίλη Δ.</i> Ἡ δόξα τῆς Ἑλλάδος.	187
<i>Προβελεγγίου Ἀρ.</i> Ἡ ἐπιστροφὴ.	188

3. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ ΚΑΙ ΤΗΝ ΦΥΣΙΝ :

<i>Βασιλικοῦ Πέτρου.</i> Χειμῶνιασμα.	190
<i>Βασιλικοῦ Πέτρου.</i> Ἡ σπορὰ.	190
<i>Δροσίνη Γ.</i> Τὸ καλύβι.	190
<i>Δροσίνη Γ.</i> Μεσημέρι.	191
<i>Δροσίνη Γ.</i> Ἐσπερινὸς.	191
<i>Κρυστάλλη Κ.</i> Τὸ ἠλιοβασίλεμα.	192
<i>Κρυστάλλη Κ.</i> Ὁ τρύγος.	193
<i>Παλαμᾶ Κ.</i> Ὑμνος τῶν ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων	195
<i>Παλαμᾶ Κ.</i> Ἐνα κυπαρίσσι.	195
<i>Παλαμᾶ Κ.</i> Ποιὸ εἶν' αὐτὸ τὸ κοιμητήρι;	196
<i>Πορφύρα Δ.</i> Ἀνοιξη.	196

Β' ΣΑΤΙΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ.

<i>Σουρῆ Γεωργίου.</i> Ἀθηναϊκὸν πάσχα.	196
---	-----

Γ' ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ.

	Σελίς
<i>Πάλλη Ἀλεξ.</i> Σὲ τάφο κόρης	197

3. ΕΠΙΚΟΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

<i>Παπαρρηγοπούλου Δ.</i> Ὁ Ὀρφεὺς ἐν τῷ Ἄδῃ.	198
<i>Παράσχου Ἀχιλλέως.</i> Εἰς τὴν θάλασσαν τῆς Σαλαμῖνος	202
<i>Παλαμᾶ Κωσιῆ.</i> Ὁ Δεξιέλεως	204

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α'

ΒΙΟΙ, ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΕΣ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ	207
---------------------------------------	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β'

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ	221
ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	257
ΠΙΝΑΞ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΧΑΡΤΩΝ	263

ΠΙΝΑΞ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΧΑΡΤΩΝ

Ἡ πλατεῖα τοῦ ποιητοῦ ἐν Ζακύνθῳ	Σελίς	19
Ὁ Ἑρμῆς τοῦ Πραξιτέλου	»	28
Ἡ κεφαλὴ τοῦ Ἑρμοῦ	»	30
Ἡ στήλη τοῦ Δεξιλέω ἐν τῷ Κεραμεικῷ	»	32
Ἡ στήλη τῆς Ἠγησοῦς	»	34
<i>Εἰκόνες ἐκ τῆς ζωφόρου τοῦ Παρθενῶνος :</i>		
Τμῆμα τῆς νοτίας πλευρᾶς (ἀναπαράστασις)	»	36
Τμῆμα τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς	»	38
Τμῆμα τῆς βορείας πλευρᾶς	»	38
Ἄλλο τμῆμα τῆς βορείας πλευρᾶς	»	39
Χάρτης τῆς νήσου Σκιάθου	»	88-89
Κάτθανε, Διαγόρα!	»	167
Ἡ στήλη τῆς γυναικὸς τοῦ Ἀγάθωνος ἐν τῷ Κεραμεικῷ	»	177

Προσωπογραφίαι τῶν συγγραφέων :

Βαλαωρίτης Ἀριστοτέλης	Σελίς	207
Βασιλειάδης Σπυρίδων	»	207
Βασιλικὸς Πέτρος	»	208
Βυζάντιος Ἀλέξανδρος	»	208
Δάφνης Στέφανος	»	208
Δροσίνης Γεώργιος	»	209
Καρβούνης Νικόλαος	»	209
Καρκαβίτσας Ἀνδρέας	»	210
Κοραῆς Ἀδαμάντιος	»	210
Κρουτάλλης Κώστας	»	211
Λάμπρος Σπυρίδων	»	211
Λασκαράτος Ἀνδρέας	»	212
Μαβίλης Λορέντζος	»	212
Μαλακᾶσης Μιλτιάδης	»	212
Μελᾶς Σπύρος	»	213
Μητσάκης Μιχαήλ	»	213
Μωραϊτίδης Ἀλέξανδρος	»	213
Νιοβάνας Παῦλος	»	214

Προσωπογραφίαι τῶν συγγραφέων (συνέχεια):

Ξενόπουλος Γρηγόριος.....	Σελίς	214
Παλαμᾶς Κωστῆς.....	»	215
Πάλλης Ἀλέξανδρος.....	»	215
Παπαδιαμάντης Ἀλέξανδρος.....	»	215
Παπαδοπούλου Ἀλεξάνδρα.....	»	216
Παπαντωνίου Ζαχαρίας.....	»	216
Παπαρηγόπουλος Δημήτριος.....	»	216
Παπαρηγόπουλος Κωνσταντῖνος.....	»	217
Παράσχος Ἀχιλλεὺς.....	»	217
Περγιαλίτης Γιάννης.....	»	217
Πολέμης Ἰωάννης.....	»	218
Πολίτης Νικόλαος.....	«	218
Προβελέγγιος Ἀριστομένης.....	»	218
Ῥοῖδης Ἐμμανουήλ.....	»	219
Σολωμὸς Διονύσιος.....	»	219
Σουρῆς Γεώργιος.....	»	220

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000176810

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 3ῃ Ἰουλίου 1928.

ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Ἄριθ. πρωτ. 20986.

Πρὸς

τὸν κ. Ἀλέξανδρον Γ. Σαρήν

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὸ ἄρθρον 8 τοῦ νόμου 3436 «περὶ διδακτικῶν βιβλίων» καὶ τὴν ὑπ' ἀριθμὸν 1)11-5-28 πράξιν τῆς οἰκείας ἐπὶ τῆς ἀναθεωρήσεως τῶν ἐγκριμένων διδακτικῶν βιβλίων ἐπιτροπῆς, ἐγκρίνομεν διὰ τὸ ἀπὸ σήμερον μέχρι τέλους τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1930—1931 χρονικὸν διάστημα τὸ ὑφ' ὑμῶν συγγραφέν βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον «Νεοελληνικὰ Ἀναγνώσματα, διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς Α' τάξεως τῶν τετρατάξιων γυμνασίων καὶ τῆς ἀντιστοίχου τάξεως τῶν λοιπῶν σχολείων τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως», ὑπὸ τὸν ὄρον ὅπως ἐν μελλούσῃ ἐκδόσει τοῦ βιβλίου ἐπιφέρητε τὰς ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ὑποδεικνυόμενας τροποποιήσεις.

Ὁ Ὑπουργὸς
Θ. ΝΙΚΟΛΟΥΔΗΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Γ. ΣΑΡΗ

Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ ΤΟΥ ΑΒΕΡΩΦ

Ἱστορικὸν διήγημα, ἐν ᾧ ἐκτίθεται ἡ ἀπελευθέρωσις τοῦ Μετσόβου κατὰ τὸ 1912 καὶ ἡ δρᾶσις τοῦ ἀειμνήστου εὐεργέτου τοῦ ἔθνους. Ἀνάγνωσμα καταλληλότατον διὰ τὰ παιδιὰ τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου. Μετὰ 8 εἰκόνων καὶ 2 χαρτῶν. Δο. 4.—

*Πωλεῖται εἰς τὸ βιβλιοπωλεῖον **I. ΣΙΔΕΡΗ***